

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας

Συστημική καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης – Οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών στα πεδία της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας

Έκδοση 1.3

Αθήνα, Αύγουστος 2015

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε από την ΗΡΩΝ Σύμβουλοι με την επιστημονική συνδρομή και εμπειρογνωμοσύνη του Δρ. Καλογήρου Σταμάτη, Επίκουρου Καθηγητή Εφαρμοσμένης Ανάλυσης στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
1.1	Αντικείμενο της Μελέτης.....	10
1.2	Δομή της Μελέτης.....	10
1.3	Περιγραφή του προβλήματος.....	11
1.4	Το φαινόμενο της Φτώχειας.....	12
2	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ	14
2.1	Πολιτικές σε Διεθνές Περιβάλλον.....	14
2.1.1	Πρόγραμμα Ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών Ο.Η.Ε.	15
2.1.2	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης Ο.Ο.Σ.Α.....	16
2.1.3	Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO).....	17
2.1.4	Οι Διεθνείς Οργανισμοί για τους Ρομά.....	19
2.2	Πολιτικές σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο.....	23
2.2.1	Η κατάσταση στην Ευρώπη.....	23
2.2.2	Ευρώπη 2020.....	25
2.2.3	Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού.....	28
2.2.4	Η Στρατηγική της Ε.Ε. για τους Ρομά.....	31
2.2.5	Πόροι της Ε.Ε. για την Υλοποίηση των Δράσεων.....	33
2.3	Η εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της φτώχειας.....	40
2.3.1	Υφιστάμενη κατάσταση σε εθνικό επίπεδο.....	40
2.3.2	Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη (Μέτρα Άμεσης Αντιμετώπισης της φτώχειας).....	42
2.3.3	Εθνική Στρατηγική για τους ΡΟΜΑ.....	51
2.3.4	Ανάπτυξη Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.....	56
2.4	Πολιτικές για την αντιμετώπιση της φτώχειας μέχρι σήμερα.....	59
2.4.1	Φορείς κοινωνικής πολιτικής του δημόσιου τομέα.....	66
2.4.2	Η κοινωνική πολιτική στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	70
2.4.3	Λοιποί φορείς.....	74
3	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	78
3.1	Διοικητική Διάρθρωση.....	78
3.1.1	Συνοπτική Παρουσίαση των Περιφερειακών Ενοτήτων.....	78
3.1.2	Ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις.....	82

3.2	Κοινωνικο-Οικονομικά Χαρακτηριστικά	84
3.2.1	Ο Μητροπολιτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας Αττικής	84
3.2.2	Δημογραφικά Στοιχεία	84
3.2.3	Δείκτες Οικονομικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας& Αγορά Εργασίας....	89
3.2.4	Αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού	110
3.2.5	Εκπαίδευση και σχολική διαρροή	114
3.2.6	Υγεία και προνοιακές πολιτικές	115
3.2.7	Εισοδήματα και συνθήκες διαβίωσης	117
3.2.8	Πληθυσμιακές ομάδες που επηρεάζονται.....	117
3.3	Παρεμβάσεις αντιμετώπισης της φτώχειας από το ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014-2020 144	
3.3.1	Οι Θεματικοί Στόχοι 8, 9 και 10 στο ΠΕΠ Αττικής 2014-2020	145
3.4	Συμπεράσματα	149
4	ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ.....	153
4.1	Αντικείμενο της Έρευνας.....	153
4.2	Η μέτρηση της Φτώχειας.....	154
4.3	Πηγές Συλλογής Στοιχείων.....	155
4.4	Έρευνα Του Δείκτη Στέρησης στην Αττική.....	155
4.4.1	Μεθοδολογία υπολογισμού δείκτη στέρησης.....	156
4.4.2	Αποτελέσματα Ανάλυσης	157
4.5	Έρευνα Δείκτη Φτώχειας ΟΗΕ	165
4.5.1	Συνθετικός Δείκτης Ανθρώπινης Φτώχειας (HPI-2) των Δήμων της Περιφέρειας Αττικής	165
4.5.2	Συνθετικός Δείκτης Ανθρώπινης Φτώχειας(Human Poverty Index, HPI) του ΟΗΕ.....	170
4.5.3	Χωρική κατανομή μέσου δηλωθέντος εισοδήματος	179
4.6	Γεωγραφική Χαρτογράφηση Δομών και Ωφελούμενων	191
4.6.1	Εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν	191
4.6.2	Βάση Δεδομένων Δομών Φτώχειας.....	192
4.6.3	Δομές Αντιμετώπισης Φτώχειας των ΟΤΑ.....	193
4.6.4	Ωφελούμενοι ανά Ομάδα στην Περιφέρεια Αττικής.....	204
4.6.5	Απασχολούμενοι ανά ειδικότητα στις δομές των ΟΤΑ στην Περιφέρεια Αττικής 210	
4.6.6	Ωφελούμενοι σε δομές άλλων φορέων εκτός ΟΤΑ	211
4.6.7	Πληθυσμός Ρομά στην Περιφέρεια Αττικής	212
4.7	Ανάλυση Στοιχείων Έρευνας.....	221
4.7.1	Ανάλυση SWOT	221
4.7.2	Προσδιορισμός ομάδων στόχου.....	223
4.8	Διαπιστώσεις Έρευνας.....	224

5	ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	227
5.1	Επιλογές Στρατηγικού Σχεδιασμού	227
5.1.1	Ωφελούμενοι της Περιφερειακής Στρατηγικής.....	229
5.2	Αρχιτεκτονική της Περιφερειακής Στρατηγικής	229
5.2.1	Αναπτυξιακός Σχεδιασμός του ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014-2020	229
5.2.1	Σύνδεση ΠΕΠ και Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης... ..	231
5.2.1	Επιχειρησιακός Σχεδιασμός	234
5.2.2	Άξονας Προτεραιότητας 1: Καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας.....	237
5.2.3	Άξονας Προτεραιότητας 2: Πρόληψη και καταπολέμηση του αποκλεισμού των παιδιών	243
5.2.4	Άξονας Προτεραιότητας 3: Προώθηση της ένταξης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων	246
5.2.5	Άξονας Προτεραιότητας 4: Διακυβέρνηση της Στρατηγικής	250
5.3	Σύνδεση Εθνικής και Περιφερειακής Στρατηγικής	255
5.4	Πηγές Χρηματοδότησης.....	260
5.5	Εξειδίκευση Εμπροσθοβαρών Δράσεων Α' Εξαμήνου 2015	263
6	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	264
7	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	267
7.1	Θεματικός Στόχος 9 : Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και κάθε διάκρισης.....	267
7.1.1	Επενδυτική Προτεραιότητα 9i.....	267
7.1.2	Επενδυτική Προτεραιότητα 9iii	269
7.2	Στοιχεία καταγραφής δομών και ωφελούμενων.....	273
7.2.1	Πίνακες συναντήσεων – Κατάσταση ενεργοποίησης φορέων.....	273
7.2.2	Είδη Δομών ανά Περιφερειακή Ενότητα και Δήμο	277
7.2.3	Ομάδες ωφελούμενων ανά Περιφερειακή Ενότητα και Δήμο	286

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1:	Κατανομή πληθυσμού που στερείται τεσσάρων τουλάχιστον αγαθών και υπηρεσιών ανά φύλο και ηλικία	40
Πίνακας 2:	Ο κίνδυνος φτώχειας ανά τύπο νοικοκυριού στην Ελλάδα.....	41
Πίνακας 3:	Περιφερειακές Ενότητες και Δήμοι της Περιφέρειας Αττικής	78
Πίνακας 4:	Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού στην Περιφέρεια Αττικής 1971-2011	85
Πίνακας 5:	Πληθυσμός Περιφέρειας Αττικής ανά ΠΕ και φύλο	85
Πίνακας 6:	Πληθυσμιακή Ανάλυση ανά φύλο 2001 - 2011	87
Πίνακας 7:	Δείκτες γήρανσης – εξάρτησης στο σύνολο της χώρας	88
Πίνακας 8:	Ηλικιακή διάρθρωση Περιφερειακών Ενοτήτων Περιφέρειας Αττικής	88
Πίνακας 9:	Πίνακας επιχειρήσεων και κύκλου εργασίας σε επίπεδο χώρας και Περιφέρειας Αττικής.....	97
Πίνακας 10:	Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2005-2013)	101

Πίνακας 11:	Μεταβολή ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2008-2011) ανά ηλικιακή ομάδα	102
Πίνακας 12:	Δείκτες απασχόλησης – ανεργίας της Περιφέρειας Αττικής σε σχέση με το σύνολο της χώρας και την ΕΕ27	102
Πίνακας 13:	Βαθμίδα εκπαίδευσης – ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής	104
Πίνακας 14:	Επίπεδο εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Αττικής σε σχέση με τους κλάδους απασχόλησης	104
Πίνακας 15:	ΑμεΑ ανά Περιφερειακή Ενότητα	120
Πίνακας 16:	Εκτιμήσεις αριθμού χρηστών στο σύνολο της χώρας (2012)	121
Πίνακας 17:	Απασχολούμενοι – Άνεργοι (2013 – 2014)	124
Πίνακας 18:	Εγγεγραμμένοι άνεργοι στον Ο.Α.Ε.Δ. (2014)	127
Πίνακας 19:	Εγγεγραμμένοι άνεργοι στον Ο.Α.Ε.Δ. >=12 (2014)	128
Πίνακας 20:	Άνεργοι ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (2014)	129
Πίνακας 21:	Άνεργοι ανά ηλικιακή κατηγορία (2014)	130
Πίνακας 22:	Άνεργοι με χαμηλά προσόντα (2014)	131
Πίνακας 23:	Κακοποιημένες γυναίκες (2013)	132
Πίνακας 24:	Μόνιμος πληθυσμός ανά υπηκοότητα (2013)	134
Πίνακας 25:	Συλληφθέντες για παράνομη είσοδο	135
Πίνακας 26:	Αιτούντες στέγης και ασύλου ανά φύλλο	135
Πίνακας 27:	Φυλακισμένοι ανά φύλο και Περιφέρεια	136
Πίνακας 28:	Ηλικία ανήλικων παραβατών	138
Πίνακας 29:	Χώρα προέλευσης ανηλίκων	139
Πίνακας 30:	Χώρα προέλευσης παλλινოსτούντων	139
Πίνακας 31:	Πλήθος αστέγων ανά Περιφερειακή Ενότητα	141
Πίνακας 32:	Ευπαθείς ομάδες σε «κατάσταση δρόμου»	142
Πίνακας 33:	Βασικά περιγραφικά στατιστικά των παραμέτρων του δείκτη φτώχειας	157
Πίνακας 34:	Δήμοι με μέγιστες και ελάχιστες τιμές ανά μεταβλητή	158
Πίνακας 35:	Παράγοντες και δείκτης στέρξης Townsend για τους Δήμους της Αττικής	163
Πίνακας 36:	Συναρτήσεις Πίνακα Επιβίωσης	169
Πίνακας 37:	Βασικά περιγραφικά στατιστικά των παραμέτρων του δείκτη φτώχειας	171
Πίνακας 38:	Δήμοι με μέγιστες και ελάχιστες τιμές ανά μεταβλητή	172
Πίνακας 39:	Παράγοντες και δείκτες ανθρώπινης φτώχειας για τους Δήμους της Αττικής	176
Πίνακας 40:	Μέσο ετήσιο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα ανά ΤΚ	180
Πίνακας 41:	Αριθμός δομών ανά είδος και Περιφερειακή Ενότητα	195
Πίνακας 42:	Αριθμός Ωφελούμενων στις δομές των ΟΤΑ, ανά Ομάδα και Περιφερειακή Ενότητα	206
Πίνακας 43:	Ποσοστό ωφελούμενων επί του συνόλου του πληθυσμού ανά ΠΕ	209

Πίνακας 44:	Δομές και ωφελούμενοι των λοιπών Κοινωνικών Φορέων	211
Πίνακας 45:	Πληθυσμός ΡΟΜΑ στους Δήμους της Περιφέρειας Αττικής	215
Πίνακας 46:	Αριθμός μαθητών Ρομά ανά έτος και σχολική βαθμίδα.....	221
Πίνακας 47:	Διασύνδεση συμπερασμάτων με δυνητικές πολιτικές της ΠεΣΚΕ Αττικής 231	
Πίνακας 48:	Συνάφεια των Μέτρων Πολιτικής της ΠεΣΚΕ Αττικής με τις Επενδυτικές Προτεραιότητες του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020.....	256
Πίνακας 49:	Συνάφεια των Μέτρων Πολιτικής της ΠεΣΚΕ Αττικής με τα Μέτρα Πολιτικής της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης	257
Πίνακας 50:	Δράσεις της ΠεΣΚΕ Αττικής και ενδεικτικοί ιδιωτικοί πόροι χρηματοδότησης 261	
Πίνακας 51:	Δράσεις της Περιφέρειας Αττικής με προϋπολογισμούς χρηματοδότησης από Ευρωπαϊκά Ταμεία	263

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1:	Οργανόγραμμα Γεν.Δ/σης Δημόσιας Υγείας & Κοινωνικής Μέριμνας .	72
Σχήμα 2:	Συγκέντρωση πληθυσμού ανά Περιφερειακή Ενότητα.....	86
Σχήμα 3:	Ηλικιακή πυραμίδα σε επίπεδο χώρας (2001-2011)	87
Σχήμα 4:	Ηλικιακή πυραμίδα Περιφέρειας Αττικής (2001-2011).....	87
Σχήμα 5:	Ηλικιακή πυραμίδα ΠΕ Κεντρικού Τομέα Αττικής (2011)	89
Σχήμα 6:	Διαχρονική εξέλιξη ΑΠΑ στην Περιφέρεια Αττικής	91
Σχήμα 7:	ΑΠΑ ανά Περιφέρεια	91
Σχήμα 8:	ΑΠΑ ανά κλάδο στην Ελλάδα.....	92
Σχήμα 9:	Ποσοστό (%) ΑΠΑ ανά κλάδο στην Ελλάδα	93
Σχήμα 10:	ΑΠΑ σε επίπεδο NUTSII	93
Σχήμα 11:	ΑΠΑ ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής	94
Σχήμα 12:	Ποσοστό (%) ΑΠΑ ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής.....	94
Σχήμα 13:	Πίνακας επιχειρήσεων και κύκλου εργασίας σε επίπεδο χώρας	97
Σχήμα 14:	Σύγκριση ποσοστού (%) ανά κλάδο παραγωγής στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Αττικής	98
Σχήμα 15:	Κατανομή της ΑΠΑ ανά παραγωγικό τομέα.....	98
Σχήμα 16:	Κατανομή της ΑΠΑ ανά βασικούς κλάδους, 2011.....	99
Σχήμα 17:	Κατανομή της απασχόλησης ανά παραγωγικό τομέα, 2013	100
Σχήμα 18:	Κατανομή της απασχόλησης ανά βασικούς κλάδους, 2013.....	100
Σχήμα 19:	Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2005-2013)	101
Σχήμα 20:	Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2005-2011)	102
Σχήμα 21:	Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής σε σχέση με τη χώρα και την ΕΕ27 103	
Σχήμα 22:	Βαθμίδες εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Αττικής.....	104

Σχήμα 23:	Απασχόληση ανά κλάδο δραστηριότητας στην Περιφέρεια Αττικής	108
Σχήμα 24:	Εξαγωγές Περιφέρειας Αττικής.....	109
Σχήμα 25:	Κατανομή των εξαγωγών ως προς τον προορισμό τους	109
Σχήμα 26:	ΑμεΑ ανά Περιφερειακή Ενότητα.....	121
Σχήμα 27:	Χρήστες ανά φύλο.....	122
Σχήμα 28:	Χρήστες ανά ηλικιακή κατηγορία	123
Σχήμα 29:	Χρήστες στην Αττική και εκτός Αττικής	123
Σχήμα 30:	Απασχολούμενοι – άνεργοι Σύνολο Χώρας και Περιφέρεια Αττικής	125
Σχήμα 31:	Ποσοστό ανεργίας στη περιφέρεια Αττικής, χώρας (2013-2014)	125
Σχήμα 32:	Ποσοστό ανεργίας ανά Δήμο στην περιφέρεια Αττικής (2013 -2014)	126
Σχήμα 33:	Αναζητούντες εργασία και μη αναζητούντες εργασία (2014).....	127
Σχήμα 34:	Εγγεγραμμένοι άνεργοι στον Ο.Α.Ε.Δ. >=12 (2014)	128
Σχήμα 35:	Άνεργοι ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (2014).....	129
Σχήμα 36:	Άνεργοι ανά ηλικιακή κατηγορία (2014).....	130
Σχήμα 37:	Άνεργοι με χαμηλά προσόντα (2014)	131
Σχήμα 38:	Κακοποιημένες Γυναίκες (2014)	133
Σχήμα 39:	Αριθμός συλληφθέντων αλλοδαπών στην Περιφέρεια Αττικής.....	135
Σχήμα 40:	Αιτούντες στέγη ανά φύλο	136
Σχήμα 41:	Φυλακισμένοι ανά φύλο.....	137
Σχήμα 42:	Ηλικίες ανήλικων παραβατών.....	138
Σχήμα 43:	Χώρα προέλευσης ανηλίκων	139
Σχήμα 44:	Χώρα προέλευσης παλλινοστούντων.....	140
Σχήμα 45:	Άστεγοι ανά Περιφερειακή Ενότητα	142
Σχήμα 46:	Ποσοστό ευπαθών ομάδων σε «κατάσταση δρόμου»	143
Σχήμα 47:	Θεματικός χάρτης ποσοστού ανεργίας	159
Σχήμα 48:	Θεματικός χάρτης ποσοστού νοικοκυριών χωρίς ιδιόκτητο αυτοκίνητο.	160
Σχήμα 49:	Θεματικός χάρτης ποσοστού νοικοκυριών χωρίς ιδιόκτητη κατοικία.	161
Σχήμα 50:	Θεματικός χάρτης ποσοστού νοικοκυριών με περισσότερα από ένα άτομο ανά δωμάτιο.....	162
Σχήμα 51:	Θεματικός χάρτης δείκτη στέρξης Townsend	165
Σχήμα 52:	Θεματικός χάρτης ποσοστού ανεργίας	173
Σχήμα 53:	Θεματικός χάρτης πιθανότητας (%) μη επιβίωσης από την γέννηση μέχρι την αρχή της ηλικίας των εξήντα (60) ετών.....	174
Σχήμα 54:	Θεματικός χάρτης ποσοστού όσων δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση στον πληθυσμό ηλικίας έξι (6) ετών και άνω.....	175
Σχήμα 55:	Θεματικός χάρτης εκθετικού δείκτη ανθρώπινης φτώχειας	179
Σχήμα 56:	Θεματικός χάρτης του γραμμικού δείκτη ανθρώπινης φτώχειας	179

Σχήμα 57:	Θεματικός χάρτης μέσου ετήσιου δηλωθέντος εισοδήματος στην Αττική 190
Σχήμα 58: Αθηναίων	Θεματικός χάρτης μέσου ετήσιου δηλωθέντος εισοδήματος στο Δήμο 191
Σχήμα 59:	Σύνολο Δομών ανά Περιφερειακή Ενότητα..... 193
Σχήμα 60:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Βορείου Τομέα 199
Σχήμα 61:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Νοτίου Τομέα 199
Σχήμα 62:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Κεντρικού Τομέα 200
Σχήμα 63:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Δυτικού Τομέα..... 200
Σχήμα 64:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Πειραιώς 201
Σχήμα 65:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Ανατολικής Αττικής..... 202
Σχήμα 66:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Νήσων 202
Σχήμα 67:	Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Δυτικής Αττικής 203
Σχήμα 68:	Βασικά είδη δομών..... 204
Σχήμα 69:	Σύνολο ωφελούμενων δομών ΟΤΑ ανά ΠΕ..... 205
Σχήμα 70:	Κυριότερες ομάδες ωφελούμενων δομών ΟΤΑ στην Περιφέρεια 210
Σχήμα 71: Αττικής	Κυριότερες ομάδες απασχολούμενων των δομών ΟΤΑ στην Περιφέρεια 211
Σχήμα 72:	Διασύνδεση Στρατηγικών Στόχων, Πυλώνων και Αξόνων Προτεραιότητας..... 234
Σχήμα 73:	Συνοπτική απεικόνιση Αξόνων Προτεραιότητας και Μέτρων Πολιτικής 237

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η οικονομική κρίση και οι εφαρμοζόμενες πολιτικές λιτότητας έχουν οδηγήσει σε μία ανθρωπιστική κρίση, η οποία χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Ο αποτελεσματικός τρόπος αντίδρασης εξαρτάται όχι μόνο από την αύξηση των κοινωνικών δαπανών, αλλά και από την αναβάθμιση του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Η καταγραφή των στοιχείων έχει αναδείξει μία σημαντική αστοχία, των εφαρμοζόμενων έως σήμερα πολιτικών, καθώς όσο πιο βαθιά είναι η φτώχεια τόσο μικρότερη είναι η παρέμβαση του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

Στην Περιφέρεια Αττικής καταγράφονται ποσοστά ανεργίας και φτώχειας από τα υψηλότερα στη χώρα, γεγονός που αυξάνει την αναγκαιότητα ανάπτυξης μίας ολοκληρωμένης Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Φτώχεια (ΠεΣΚΕ). Η εξειδίκευση της ΠεΣΚΕ αξιώνει τη δημιουργία ενός «συστήματος», το οποίο βασιζόμενο σε έναν αποτελεσματικό μηχανισμό σχεδιασμού, υλοποίησης, παρακολούθησης και ελέγχου, θα παράγει Δράσεις – Προγράμματα – Παρεμβάσεις με γνώμονα τον άνθρωπο και την ανόρθωση της αξιοπρέπειας του.

Η Περιφέρεια Αττικής προωθεί το σχεδιασμό ενός συνεκτικού συστήματος κοινωνικής προστασίας δομημένου με ενιαίες αρχές και αποκεντρωμένες πολιτικές προσαρμοσμένες στις τοπικές ανάγκες των πολιτών. Προσεγγίζει το πρόβλημα στη βάση της κοινωνικής δικαιοσύνης, με μετρήσιμους και ορατούς στόχους, σε πρώτο χρόνο την άμεση ανασχεση της ανθρωπιστικής κρίσης και σε δεύτερο την οικονομική ανάκαμψη με δημιουργία θέσεων απασχόλησης και κοινωνική αλληλεγγύη.

Η παρούσα αναφορά με τίτλο «Συστημική καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης - οριοθέτηση των στρατηγικών επιλογών, της Περιφέρειας Αττικής, στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης» αποτελεί το Παραδοτέο Α' του έργου με τίτλο «Σύμβουλος Υποστήριξης της ΕΔΑ Περιφέρειας Αττικής για την κατάρτιση της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη 2014-2020» και υλοποιείται με στόχο την αποτύπωση και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, με συνοπτική οριοθέτηση των στρατηγικών επιλογών της Περιφέρειας.

1.2 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Αντικείμενο του έργου αποτελεί η ολοκληρωμένη υποστήριξη της ΕΥΔΕΠ Περιφέρειας Αττικής για την εξειδίκευση των δράσεων της ΠεΣΚΕ που θα χρηματοδοτηθούν από εθνικούς και υπερεθνικούς πόρους (ιδίως το ΠΕΠ Αττικής 2014-2020). Ειδικότερα, η μελέτη διαρθρώνεται στα ακόλουθα κεφάλαια :

- Κεφάλαιο 1^ο : Αντικείμενο του έργου, δομή της μελέτης και ορισμοί.
- Κεφάλαιο 2^ο : Αποτύπωση των παρεμβάσεων της Διεθνούς Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Παρουσίαση των αρχών και αξόνων των Εθνικών Στρατηγικών Κοινωνικής Ένταξης και Ρομά.
- Κεφάλαιο 3^ο : Συνοπτική παρουσίαση ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών με αναφορά στην Περιφέρεια Αττικής.
- Κεφάλαιο 4^ο : Καταγραφή και επεξεργασία της υφιστάμενης κατάστασης στην Περιφέρεια Αττικής για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Χωρική ανάλυση της φτώχειας σε επίπεδο Δήμου και ΤΚ. Χαρτογραφική αποτύπωση δομών και

ωφελοόμενων με προσδιορισμό και κατηγοριοποίηση των ομάδων στόχου (λαμβάνοντας υπόψη και τα στοιχεία της έρευνας πεδίου που διεξήγαγε η ΕΥΔΕΠ το 2014).

- Κεφάλαιο 5^ο : Οριοθέτηση και τεκμηρίωση των στρατηγικών επιλογών της Περιφέρειας Αττικής για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων δράσεων κοινωνικής ένταξης που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΕΠ Αττικής κατά την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 με διακριτή αναφορά στην κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των Ρομά. Αρχική διατύπωση πλαισίου της Περιφερειακής Στρατηγικής με σχεδιασμό των πυλώνων κι εκπόνηση των αξόνων με διακριτή αναφορά στην ένταξη των Ρομά.
- Κεφάλαιο 6^ο : Παρουσίαση του προτεινόμενου τρόπου διακυβέρνησης της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης.

Στο πλαίσιο αυτό, η **μεθοδολογία εκπόνησης** του Έργου περιλαμβάνει τις ακόλουθες τεχνικές:

- Έρευνα πεδίου με αντικείμενο την αποτύπωση των υφιστάμενων παρεμβάσεων στην Περιφέρεια Αττικής στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης.
- Έρευνα γραφείου με αντικείμενο τη διαγνωστική ανάλυση του προφίλ της Περιφέρειας Αττικής στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης
- Έρευνα γραφείου με αντικείμενο την ανάλυση πηγών και δεδομένων για το θεσμικό, επιχειρησιακό και χρηματοδοτικό υπόβαθρο των παρεμβάσεων της Περιφέρειας Αττικής στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης
- Συγκριτική έρευνα με αντικείμενο την καταγραφή διεθνών καλών πρακτικών για την ανάπτυξη βιώσιμων Περιφερειακών Στρατηγικών Κοινωνικής Ένταξης
- Έρευνα γραφείου με αντικείμενο την ανάλυση πηγών και δεδομένων για το θεσμικό, επιχειρησιακό και χρηματοδοτικό υπόβαθρο των παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την υποστήριξη των πολιτικών κοινωνικής ένταξης
- Ανάπτυξη και τεκμηρίωση μοντέλων για τις προτεραιότητες της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης και την εξειδίκευση των σχετικών αξόνων δράσης.

1.3 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Η οικονομική κρίση και οι πολιτικές λιτότητας έχουν πλήξει ιδιαίτερα την Περιφέρεια Αττικής. Ενδεικτικά, η ανεργία στην Αττική έχει πλήξει 535.500 άτομα, κάτι που αναλογεί στο 39,8% του συνόλου των ανέργων της χώρας. Οι μακροχρόνια άνεργοι ανέρχονται περίπου σε 350.000 άτομα ή το 65% των ανέργων της Περιφέρειας¹. Το στοιχείο αυτό δείχνει, ανάμεσα σε άλλα, την αύξηση του επιπέδου της διαρθρωτικής ανεργίας², κάτι που έχει σημαντικές επιπτώσεις για το εργατικό και το αναπτυξιακό δυναμικό της περιφερειακής οικονομίας. Η αύξηση της διαρθρωτικής ανεργίας, επιδρά αρνητικά στον πολιτικό και κοινωνικό ιστό των τοπικών κοινωνιών, ιδιαίτερα όσον αφορά στην αύξηση του επιπέδου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Συνιστά δε τη βασική αιτία για την δημιουργία της ανθρωπιστικής κρίσης, για αυτό

¹Ε2020 (COM (2014) 130/4-3-2014).

² Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων είναι άνεργοι για περισσότερο από ένα ή/και δύο χρόνια, η ανεργία έχει μετατραπεί από κυκλική σε διαρθρωτική.

άλλωστε η μείωση της ανεργίας και η βελτίωση της εισοδηματικής κατάστασης και κοινωνικής προστασίας των ανέργων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις αντιμετώπισης της. Επιπρόσθετα, αύξηση παρατηρείται και στο ποσοστό της κατηγορίας των εργαζομένων ατόμων που ζουν στα όρια της φτώχειας, καθώς, από τη μία, οι αποδοχές τους συμπιέζονται και συρρικνώνονται και, από την άλλη, η συνεχής φορολογική επιβάρυνση μειώνει την αγοραστική τους δύναμη.

Τα τελευταία πέντε (5) έτη, η υιοθέτηση εξαιρετικά φιλόδοξων εμπροσθοβαρών προγραμμάτων λιτότητας, οδήγησε σε βαθιά ύφεση την οικονομία με δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις. Όλοι οι κοινωνικοί δείκτες και κυρίως η φτώχεια, η παιδική φτώχεια, η ανεργία και η νεανική ανεργία επιδεινώθηκαν δραματικά. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ κατά το 2ο τρίμηνο του 2014 το ποσοστό ανεργίας ήταν 26,6%, ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 1.280.101, η ανεργία των νέων 15-24 ανήλθε σε 52%, πολλά νοικοκυριά είναι πλέον χωρίς κανέναν εργαζόμενο και χωρίς πόρους. Συνολικότερα η μείωση των αποδοχών και των εισοδημάτων έχει αυξήσει τον αριθμό των φτωχών εργαζόμενων την στιγμή που η χώρα παρουσιάζει την μεγαλύτερη μείωση των κοινωνικών δαπανών στην Ευρωζώνη. Η Ελλάδα, σύμφωνα με τη Eurostat, βρίσκεται στη χειρότερη θέση στην ΕΕ-28 όσον αφορά τον κίνδυνο φτώχειας. Συγκαταλέγεται επίσης στην ομάδα των χωρών με την μεγαλύτερη φτώχεια (23,1%). Σημαντική διάσταση της φτώχειας αποτελεί και η αύξηση της παιδικής φτώχειας που το 2013 ήταν 28,8%, ενώ υψηλά ποσοστά φτώχειας αντιμετωπίζουν τα μονογονεϊκά νοικοκυριά, τα πολυμελή νοικοκυριά, οι μη οικονομικά ενεργοί και οι ηλικιωμένοι. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού αδυνατεί να καλύψει βασικές ανάγκες. Οι δείκτες αυτοί σήμερα έχουν επιδεινωθεί με βάση τη συνεχιζόμενη κρίση.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η κρίση έπληξε περισσότερο τα χαμηλά και μεσαία εισοδηματικά στρώματα της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να αυξηθεί δραματικά η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Έχουν διαπιστωθεί σημαντικές επιπτώσεις στη σύνθεση της φτώχειας, καθώς υπάρχει αύξηση των φτωχών ανέργων, των αλλοδαπών και εργαζόμενων φτωχών, ενώ σημαντικά υψηλότερα είναι τα ποσοστά φτώχειας για τα νοικοκυριά με ένα ή/και δύο παιδιά. Είναι επίσης σαφές, ότι η κρίση έχει εντείνει τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Η φτώχεια, άλλωστε, δημιουργεί όχι μόνο κοινωνικές ανισότητες, αλλά και χωρικές διαφορές.

Η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης - χαρτογράφηση της φτώχειας, έκτακτες ανάγκες, υπάρχουσες δομές και πολιτικές αντιμετώπισης – είναι επιβεβλημένη. Η επιτυχία του εγχειρήματος εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό, αφενός, από την μέτρηση της ανθρωπιστικής κρίσης και, αφετέρου, από την αξιολόγηση των μέχρι σήμερα δομών και πολιτικών. Δηλαδή, πρέπει να γίνει εντοπισμός και αξιολόγηση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, της απασχόλησης και της ανεργίας, της κοινωνικής ένταξης και της φτώχειας, των συνθηκών διαβίωσης και της στέγασης, της εκπαίδευσης και του ποσοστού της σχολικής διαρροής, των υπηρεσιών υγείας, των πολιτικών πρόνοιας, των δράσεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των πολιτικών για την διασφάλιση του περιβαλλοντικού αγαθού.

1.4 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Με τον όρο **φτώχεια** αναφερόμαστε στη στέρηση επαρκών αγαθών και στην αδυναμία ενός ατόμου ή/και νοικοκυριού να καλύψει τις βασικές ανάγκες. Είναι, επομένως, σαφές ότι η φτώχεια διαφέρει από χώρα σε χώρα, καθώς χρειάζονται κάποιοι προσδιοριστικοί παράγοντες ως προς το ποια αγαθά θεωρούνται απαραίτητα και ποιες ανάγκες χαρακτηρίζονται ως βασικές. Η επιστημονική συζήτηση αναφορικά με το ποια κριτήρια προσδιορίζουν το κατώφλι της φτώχειας είναι έντονη. Ένας από τους μεγαλύτερους οικονομολόγους που ασχολείται με τα φαινόμενα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, ο νομπελίστας Amartya Sen (1987), προσεγγίζει την

φτώχεια ως πολυδιάστατο φαινόμενο, θεωρώντας φτωχούς όσους στερούνται βασικών δυνατοτήτων και δικαιωμάτων³.

Η φτώχεια, τις περισσότερες φορές, μετράται σε χρήματα και αντανακλά τους κατά κεφαλήν διαθέσιμους οικονομικούς πόρους μιας χώρας. Η έννοια της φτώχειας χωρίζεται σε δύο υποκατηγορίες:

- ως *απόλυτη* φτώχεια ορίζεται το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα καθορισμένο ποσό δολαρίων ανά ημέρα. Η δημοφιλέστερη στατιστική του είδους (που χρησιμοποιείται και από την Παγκόσμια Τράπεζα), είναι το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα δολάριο ανά ημέρα, σε τιμές του 1985. Ιδανικό ποσοστό της απόλυτης φτώχειας είναι το 0%. Ο συγκεκριμένος ορισμός χρησιμοποιείται περισσότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- ως *σχετική* φτώχεια ορίζεται το ποσοστό των ατόμων σε μια χώρα που ζουν με εισόδημα κατώτερο ενός συγκεκριμένου ποσοστού του διάμεσου εισοδήματος (συνήθως 50%) στην χώρα. Δηλαδή αν το ποσοστό είναι 50% και το διάμεσο εισόδημα 10.000 δολάρια, ο δείκτης φτώχειας είναι ο αριθμός ατόμων που ζουν με λιγότερο από 5.000 δολάρια ετησίως, διαιρεμένος δια τον συνολικό πληθυσμό. Ο ορισμός του ποσοστού του διάμεσου εισοδήματος διαφέρει από χώρα σε χώρα. Η σχετική φτώχεια είναι και ο πιο συχνά χρησιμοποιούμενος όρος στις στατιστικές των ανεπτυγμένων χωρών όπου και συχνά λανθασμένα ταυτίζεται με τον δείκτη *απόλυτης φτώχειας*.

Στην ΕΕ η σχετική φτώχεια ορίζεται ως το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με εισόδημα χαμηλότερο από 60% του διάμεσου εισοδήματος στην χώρα. Στην Ελλάδα αυτό το ποσοστό υπερβαίνει το 20%. Στην Ευρώπη των 28, περίπου 123 εκατομμύρια άτομα ζουν στο όριο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, από τα οποία 65,1 εκατομμύρια είναι γυναίκες και 58,8 εκατομμύρια είναι άνδρες. Η Βουλγαρία συγκεντρώνει τη θλιβερή πρωτιά με το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας (49,4% για τις γυναίκες και 46,5% για τους άνδρες), ενώ ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό συναντάται και στην χώρα μας που κατατάσσεται στην 4^η θέση πίσω από Ρουμανία και Λετονία.

Το 19% των γυναικών με παιδιά και το 17% των ανδρών με παιδιά αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της φτώχειας στην Ε.Ε., ενώ οι μετανάστριες και οι μητέρες μονογονεϊκών οικογενειών είναι περισσότερο ευάλωτες στη φτώχεια. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 57% των ανύπαντρων μητέρων και το 52% των μεταναστριών στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο να βρεθούν σε καθεστώς ένδειας. Τα ποσοστά του γυναικείου πληθυσμού της Ε.Ε. σε κίνδυνο φτώχειας ποικίλλουν ανά χώρα.

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης επηρέασαν αναπόφευκτα και τους κρατικούς φορείς ισότητας των φύλων στα Κράτη-Μέλη της Ένωσης. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις της Ισπανίας και της Ελλάδας, όπου στην πρώτη καταργήθηκε το Υπουργείο Ισότητας και στη δεύτερη έχουμε τη δραστική συρρίκνωση του οργανογράμματος της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων.

³Χωρικές Ανισότητες Εισοδήματος, Ανάπτυξης και Φτώχειας στην Ελλάδα. Πρόγραμμα Επιστημονικών Μελετών: Κοινωνοφελές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση. Καλογήρου, Σ. κ.ά. (2011).

2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

2.1 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Σε διεθνές περιβάλλον καταγράφονται αποφάσεις σταθμοί για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Συγκεκριμένα:

- Η **«Συναίνεση του Μοντερέι»**: υιοθετήθηκε, στις 22 Μαρτίου 2002, στη Σύνοδο της Ολομέλειας της Διεθνούς Διάσκεψης του ΟΗΕ για τη Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης που έλαβε χώρα στην ομώνυμη πόλη του Μεξικό. Το κείμενο αφορά έξι βασικούς άξονες παρέμβασης, δίχως όμως να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για το ύψος της οικονομικής βοήθειας που θα χορηγηθεί για την ανάπτυξη των φτωχών χωρών:
 - ▶ Απελευθέρωση εθνικών χρηματοοικονομικών πηγών.
 - ▶ Απελευθέρωση διεθνών πηγών.
 - ▶ Ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.
 - ▶ Ενίσχυση της διεθνούς οικονομικής και τεχνικής συνεργασίας για την ανάπτυξη.
 - ▶ Ελάφρυνση του εξωτερικού χρέους.
 - ▶ Ενίσχυση της συνοχής των διεθνών νομισματικών, οικονομικών και εμπορικών συστημάτων υποστήριξης της ανάπτυξης.
- **Διακήρυξη της Ρώμης**: πρόκειται για τη Διακήρυξη κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας που υπεγράφη, το Σεπτέμβριο του 2013, από τους εκπροσώπους των 17 κρατών μελών της ΕΕ, οι οποίοι συμμετείχαν στη Σύνοδο της Ρώμης. Η Διακήρυξη της Ρώμης κάνει αναφορά στα ιδεώδη του ευρωπαϊκού ανθρωπισμού που θα πρέπει να διαφυλαχθούν: «είναι επείγουσα ανάγκη να κάνουμε πραγματικότητα όλες τις υποσχέσεις για Δημοκρατία και όλες τις αξίες του ευρωπαϊκού Ουμανισμού. Είναι σημαντικό να διαφυλάξουμε στη μνήμη τις σφαγές που προκλήθηκαν λόγω ρατσισμού ή ξενοφοβίας και σημειώθηκαν στην Ιστορία και να διατηρήσουμε τη μνήμη αυτή ζωντανή. Γίνεται, επίσης, μνεία στην Παγκόσμια Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στη Διεθνή Σύμβαση για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων, στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, και υπογραμμίζεται ότι «παρά την πραγματική πρόοδο που σημειώθηκε στα κείμενα και στην εξέλιξη της Κοινωνίας, πολλοί πολίτες είναι ακόμη θύματα διαφόρων μορφών ρατσισμού, φυλετικών διακρίσεων, ξενοφοβίας και της μισαλλοδοξίας που συνδέεται με αυτά τα φαινόμενα».
- **Rio+20**: πρόκειται για τη Διάσκεψη του ΟΗΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη (20-22 Ιουνίου 2012), η οποία κατέληξε σε ένα πολιτικό κείμενο που περιλαμβάνει σαφή και πρακτικά μέτρα για την εφαρμογή της αειφόρου ανάπτυξης. Τα κράτη μέλη αποφάσισαν να προωθήσουν μια διαδικασία για την ανάπτυξη Στόχων Αειφόρου Ανάπτυξης και να συγκλίνουν με την μετά το 2015 αναπτυξιακή ατζέντα.

2.1.1 Πρόγραμμα Ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών Ο.Η.Ε.

Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) αποτελεί ένα παγκόσμιο αναπτυξιακό δίκτυο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, έναν Οργανισμό, ο οποίος στοχεύει στην ανάπτυξη, μέσω της σύνδεσης των χωρών με τη γνώση, την εμπειρία, και τις κατάλληλες πηγές που θα βοηθήσουν τους ανθρώπους των χωρών αυτών να εξασφαλίσουν μια καλύτερη ζωή. Το δίκτυο του Προγράμματος Ανάπτυξης συνδέει και συντονίζει τις διεθνείς και τοπικές προσπάθειες για την επίτευξη των Στόχων της Χιλιετίας, συμπεριλαμβανομένου του πρωταρχικού σκοπού της μείωσης της φτώχειας κατά το ήμισυ έως το 2015. Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης έχει παρουσία σε εκατόν εξήντα έξι (166) χώρες του κόσμου Πρόγραμμα Χιλιετίας Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Το φαινόμενο της φτώχειας αποτελεί το βασικό γενεσιουργό και πολλαπλασιαστικό αίτιο σοβαρών κινδύνων καθιστώντας επισφαλή την ανάπτυξη και την ευημερία.

Το Πρόγραμμα της Χιλιετίας, το οποίο ξεκίνησε το 2002, με πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε., ως ένα σχέδιο συγκεκριμένων δράσεων επίτευξης των Στόχων της Χιλιετίας και καταπολέμησης της φτώχειας, της πείνας και των ασθενειών, που επηρεάζουν δισεκατομμύρια ανθρώπους. Το Πρόγραμμα εκτελέστηκε από δέκα θεματικές Ομάδες Εργασίας, κάθε μια από τις οποίες παρουσίασε σχετική αναλυτική εισήγηση τον Ιανουάριο 2005. Συνολικά, οι Ομάδες Εργασίας αποτελούντο από περισσότερους από 250 εμπειρογνώμονες από όλο τον κόσμο, ήτοι ερευνητές, επιστήμονες, πολιτικούς φορείς, εκπροσώπους Μ.Κ.Ο., όργανα του Ο.Η.Ε., στελέχη από την Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τον ιδιωτικό τομέα. Την Εκστρατεία Προβολής των Στόχων της Χιλιετίας, η οποία, μέσω της πληροφόρησης, αφύπνισης και κινητοποίησης της κοινής γνώμης, αποβλέπει στην ενεργό συμμετοχή και δραστηριοποίηση των πολιτών στην υλοποίηση των Στόχων της Χιλιετίας, και πιο συγκεκριμένα στην εξάλειψη της φτώχειας μέχρι το 2015. Η Εκστρατεία, η οποία ξεκίνησε το 2002, περιλαμβάνει δράσεις, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Επιχειρησιακές δράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, οι οποίες, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνουν ένα συνεχή διάλογο με την Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, περιφερειακές αναπτυξιακές τράπεζες, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας πάνω σε κρίσιμα ζητήματα όπως η ενσωμάτωση των Στόχων της Χιλιετίας στις Εκθέσεις Στρατηγικής Μείωσης της Φτώχειας (PRSPs), η πυροδότηση μιας διαδικασίας προβληματισμού και στρατηγικού σχεδιασμού από κάθε αρμόδιο φορέα και την Ομάδα Ανάπτυξης του ΟΗΕ (U.N. Development Group) αναφορικά με τους τρόπους προβολής των Στόχων της Χιλιετίας σε προτεραιότητες, πολιτικές, προγράμματα ή επιμέρους δράσεις καθώς και η ταχεία ολοκλήρωση και διάδοση των αναθεωρημένων και ενοποιημένων Κατευθυντήριων Γραμμών προς τις Εθνικές Ομάδες στα Ηνωμένα Έθνη (U.N. Country Teams) για την προετοιμασία Κοινής Αξιολόγησης της Χώρας (Common Country Assessment) και του Πλαισίου Αναπτυξιακής Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών (UN Development Assistance Framework).

Σε εθνικό επίπεδο, ο Ο.Η.Ε. επικεντρώνει τις δραστηριότητές του κυρίως σε αναπτυσσόμενες χώρες, υποστηρίζοντας τις τοπικές εκστρατείες προώθησης των Στόχων της Χιλιετίας, που διοργανώνονται από ανεπτυγμένα κράτη. Συγκεκριμένα: Ο έλεγχος σε εθνικό επίπεδο συνίσταται στην έκδοση περιοδικών Εκθέσεων σχετικά με τους Στόχους της Χιλιετίας, οι οποίοι παρουσιάζουν και αναλύουν οποιαδήποτε σχετικά στοιχεία. Η προετοιμασία των Εκθέσεων επικουρείται από τις Εθνικές Ομάδες στα Ηνωμένα Έθνη, με την συνεργασία όλων των αρμόδιων οργάνων (κυβερνήσεις, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ιδιωτικός τομέας κλπ.) και ανάμειξη των οργάνων των Ηνωμένων Εθνών, περιφερειακών επιτροπών, της Παγκόσμιας

Τράπεζας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, περιφερειακών αναπτυξιακών τραπεζών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και δωρητριών χωρών.

Μελέτες ανά χώρα σχετικά με Στρατηγικές, Επενδύσεις και Χρηματοδοτήσεις, οι οποίες σχεδιάζονται και εφαρμόζονται από τις Εθνικές Ομάδες στα Ηνωμένα Έθνη, υπό την εποπτεία του Προγράμματος Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) και σε στενή συνεργασία με κυβερνήσεις, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, την Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και δωρητρίες χώρες. Εθνικές Εκστρατείες Προβολής των Στόχων της Χιλιετίας, η δομή των οποίων καθορίζεται από τους τοπικούς φορείς ανάλογα με τις συνθήκες και ανάγκες τις εκάστοτε χώρας. Επιχειρησιακές δράσεις σε εθνικό επίπεδο (έλεγχος και αξιολόγηση, σχεδιασμός εθνικών στρατηγικών σε συνεργασία με το Πλαίσιο Αναπτυξιακής Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών (UNDAF), σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων βάσει των συλλογικών αποτελεσμάτων του UNDAF.

2.1.2 Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης Ο.Ο.Σ.Α.

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) αναπτύσσει δράσεις και προτάσεις που σχετίζονται κυρίως με την παροχή συμβουλευτικής βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και στρατηγικές που προωθούν την πράσινη ανάπτυξη, την κοινωνική ενσωμάτωση μέσω της ισότητας των φύλων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων. Το αρμόδιο όργανο του ΟΟΣΑ για ζητήματα σχετικά με την συνεργασία με αναπτυσσόμενες χώρες είναι η Επιτροπή Αναπτυξιακής Συνεργασίας (DAC).

Η δραστηριότητα που αναπτύσσουν τα μέλη της DAC στρέφεται γύρω από τα εξής:

- Την αντιμετώπιση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στις τοπικές κοινωνίες.
- Τη δυνατότητα συμμετοχής των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομία μέσω της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας.

Υπό αυτό το πρίσμα, έχουμε δύο σχετικά πρόσφατες συναντήσεις σταθμούς, που στοχεύουν στην καλύτερη εφαρμογή της βοήθειας έτσι ώστε να παραχθούν καλύτερα αποτελέσματα.

Η Διακήρυξη των Παρισίων (2005) για την Αποτελεσματικότητα της Βοήθειας⁴ αποτελεί μία έμπρακτη προσπάθεια, έναν οδικό χάρτη που εδράζεται στη δράση, έτσι ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα της βοήθειας. Αναφέρεται σε μία σειρά συγκεκριμένων μέτρων υλοποίησης και εγκαθιδρύει ένα σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της προόδου, προκειμένου να διαβεβαιώσει ότι οι χορηγοί και αυτοί που λαμβάνουν τη βοήθεια καθίστανται υπόλογοι έναντι των δεσμεύσεων τους. Η Διακήρυξη του Παρισιού ορίζει πέντε (5) θεμελιώδεις αρχές:

1. **Ιδιοκτησία:** οι αναπτυσσόμενες χώρες καθορίζουν τις δικές τους στρατηγικές για την μείωση της φτώχειας, τη βελτίωση των θεσμών και την αντιμετώπιση της διαφθοράς.
2. **Ευθυγράμμιση:** οι δωρητρίες χώρες ευθυγραμμίζονται πίσω από αυτούς τους στόχους και χρησιμοποιούν τα τοπικά συστήματα.
3. **Εναρμόνιση:** οι δωρητρίες χώρες συντονίζονται, απλοποιούν τις διαδικασίες και μοιράζονται πληροφορίες προκειμένου να αποφύγουν τις επικαλύψεις.

⁴<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>

4. Αποτελέσματα: οι αναπτυσσόμενες χώρες και οι δωρητριες αλλάζουν την εστίαση στα αναπτυξιακά αποτελέσματα, τα οποία πρέπει να είναι μετρήσιμα.
5. Αμοιβαία λογοδοσία: δωρητές και εταίροι είναι υπόλογοι (λογοδοτούν) για αναπτυξιακά αποτελέσματα.

Εν συνεχεία, το 2008, έχουμε το Χρονοδιάγραμμα Δράσης της Άκκρα [Accra Agenda for Action (AAA)], το οποίο αποτελεί σπάνιο παράδειγμα παγκόσμιας συνεργασίας. Τα αποτελέσματα της Διάσκεψης, όπως αυτά αποτυπώθηκαν στο Χρονοδιάγραμμα Δράσης της Άκκρα, κρίθηκαν ως ιδιαίτερα φιλόδοξα. Με την AAA προωθείται η υλοποίηση των 5 αρχών της Διακήρυξης των Παρισίων. Πιο συγκεκριμένα :

- Καταμερισμός εργασίας: συνεργασία με χώρες εταίρους και άλλους δωρητές, ώστε να ελαττωθεί η γραφειοκρατία της βοήθειας και το κόστος συναλλαγών. Προβλέπεται η υιοθέτηση σχετικών διεθνών κανόνων καλών πρακτικών.
- Συστήματα αποδεκτριών χωρών: για την παροχή της βοήθειας θα χρησιμοποιούνται τα συστήματα των χωρών – εταίρων σαν πρώτη επιλογή, παρά τα συστήματα των δωρητών.
- Προβλεψιμότητα της βοήθειας: οι δωρητές θα παρέχουν πληροφόρηση σχετικά με την προγραμματιζόμενη κατά χώρα βοήθεια για τα επόμενα 3-5 χρόνια.
- Κριτήρια – όροι: οι δωρητές θα χρησιμοποιούν εφεξής για την παροχή της βοήθειας κριτήρια που θα στηρίζονται στους αναπτυξιακούς στόχους των χωρών – εταίρων.
- Αποδέσμευση της βοήθειας: οι δωρητές θα μειώσουν περισσότερο τους περιορισμούς τους, οι οποίοι εμποδίζουν τους εταίρους από το να προμηθεύονται τα αγαθά και τις υπηρεσίες που χρειάζονται από την πηγή που τους παρέχει την καλύτερη ποιότητα στη χαμηλότερη τιμή.
- Αμοιβαία ευθύνη και διαφάνεια: οι δωρητές και οι εταίροι είναι υπόλογοι για τα αναπτυξιακά αποτελέσματα, όχι μόνο προς το δικό τους κοινό, αλλά επίσης αμοιβαία ο ένας προς τον άλλον, μέσω κοινών δεσμεύσεων και ευθυνών καθώς και κοινών μηχανισμών.

Η επόμενη σημαντική διεθνή συνάντηση για θέματα αποτελεσματικής αναπτυξιακής βοήθειας είναι η Εταιρική Σχέση του Μπουσάν για την αποτελεσματική Αναπτυξιακή Συνεργασία (2011). Βασική καινοτομία υπήρξε η διεύρυνση της παραδοσιακής αντίληψης περί της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας, η οποία δεν περιορίζεται πλέον την κρατική αναπτυξιακή βοήθεια αλλά μετεξελίσσεται σε ένα νέο σχήμα συνολικής συνεργασίας που περιλαμβάνει εκτός από τις παραδοσιακές χώρες δωρητές, τις νέες αναδυόμενες οικονομίες, νέες μορφές συνεργασίας (Νότος – Νότος, τριγωνικές συνεργασίες), αλλά και τον ιδιωτικό τομέα.

Το τελευταίο διάστημα, κατά δήλωση του Γενικού Γραμματέα του ΟΟΣΑ, κ. Gurría, ο οργανισμός εκπονεί την 'OECD Strategy on Development' δίδοντας προτεραιότητα στις πολιτικές για την ισότητα των φύλων, την πράσινη ανάπτυξη και την ανάπτυξη ικανοτήτων.

2.1.3 Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO)

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO) αποτελεί την εξειδικευμένη οργάνωση του ΟΗΕ που επιδιώκει την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων. Καθορίζει τα διεθνή πρότυπα εργασίας με τη μορφή συμβάσεων και συστάσεων οι οποίες ορίζουν τα ελάχιστα πρότυπα των βασικών δικαιωμάτων εργασίας.

Σχετικά με την Ελλάδα, ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας στην πρόσφατη έκθεση της προτείνει προς την Ελληνική Κυβέρνηση μια δέσμη τριών έκτακτων μέτρων και έξι

πολιτικών, προκειμένου να ενισχύσει τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, να βρει νέες πηγές ανάπτυξης και να αντιμετωπίσει τις αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης.

Η πολυεπίπεδη δράση της κυβέρνησης αποτελεί προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κρίσης, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την απομάκρυνση σημαντικού ποσοστού πολιτών από την φτώχεια και την απομόνωση. Η Ελλάδα, απαιτείται να λάβει άμεσα μέτρα έκτακτης δράσης, τα οποία θα εφαρμοστούν παράλληλα με τις υφιστάμενες δομές, ενώ μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το πρωτογενές πλεόνασμα:

- Προώθηση προγραμμάτων έκτακτων μέτρων, τα οποία θα αξιοποιούν υφιστάμενα μέτρα, όπως: (α) εγγύηση για την ενεργοποίηση όλων των νέων ανέργων και ομάδων που βρίσκονται σε μεγαλύτερη ανάγκη, και (β) ενίσχυση των επιχειρήσεων "κοινωνικής οικονομίας" ως μέσα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας.
- Βελτίωση της πρόσβασης των μικρών επιχειρήσεων σε πηγές δανεισμού και κινητοποίηση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων προς αυτόν τον σκοπό.
- Επανεξέταση του ρυθμού και του μίγματος πολιτικών δημοσιονομικής προσαρμογής, ώστε από τη μία να μην υπονομεύονται οι προσπάθειες ανάκαμψης και από την άλλη να υπάρχουν περιθώρια για ζωτικής σημασίας προγράμματα έκτακτων μέτρων. Συμπληρωματικά, μπορεί να αξιοποιηθεί περαιτέρω η θέση του πρωτογενούς προϋπολογισμού και η χρηματοδότηση από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία.

Πέρα βέβαια από τα ανωτέρω μέτρα έκτακτης ανάγκης, η χώρα είναι απαραίτητο να αναπτύξει ένα πλαίσιο μακροπρόθεσμων πολιτικών για τη στήριξη της απασχόλησης:

- Προαγωγή της οικονομικής ανάπτυξης και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας διευρύνοντας την οικονομική βάση και επενδύοντας στα υφιστάμενα πλεονεκτήματα με τους εξής τρόπους: (α) προγράμματα διευκόλυνσης της βιώσιμης επέκτασης των επιχειρήσεων και της ομαλότερης λειτουργίας της χρηματοδότησης επιχειρήσεων, (β) τόνωση του δυναμικού του τουρισμού και των συνδέσεων του με τον τομέα γεωργικών προϊόντων διατροφής, και (γ) ενίσχυση των επενδύσεων που εντείνουν την οικονομική ανάπτυξη με αυξημένη συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.
- Αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και της φτώχειας των εργαζομένων: (α) διευρύνοντας τη φορολογική βάση και βελτιώνοντας τα κίνητρα για τη χαμηλά αμειβόμενη εργασία, (β) μετακινώντας τα φορολογικά βάρη από την εργασία, τις μικρές επιχειρήσεις και την κατανάλωση βασικών αγαθών προς άλλες φορολογικές βάσεις, όπως τα περιουσιακά στοιχεία, και (γ) ενδυναμώνοντας την ικανότητα των φοροεισπρακτικών μηχανισμών.
- Επανεξέταση του συστήματος κοινωνικής προστασίας και της ικανότητάς του να προσφέρει ασφάλεια εισοδήματος (α) ενισχύοντας τα συστήματα παρακολούθησης, ώστε να βελτιωθεί η στόχευση και να τονωθεί η κάλυψη, (β) συνδέοντας την στήριξη εισοδήματος με μέτρα απασχόλησης, και (γ) ενδυναμώνοντας τη θεσμική ικανότητα σχεδιασμού, εφαρμογής, και αξιολόγησης προγραμμάτων.
- Βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου (α) σχεδιάζοντας προγράμματα απόκτησης δεξιοτήτων σε σύμπραξη με εταιρείες, εργαζομένους και εκπαιδευτικά ιδρύματα, (β) αξιοποιώντας προγράμματα μαθητείας και εργασιακής εμπειρίας για τους νέους, και (γ) ενισχύοντας τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης και ενεργές πολιτικές για την αγορά εργασίας.
- Αντιμετώπιση του κατακερματισμού των συλλογικών διαπραγματεύσεων και των κενών κάλυψης, ιδίως (α) ενισχύοντας τον κοινωνικό διάλογο σε διάφορα επίπεδα, (β) συνάπτοντας συμφωνίες σε κίριους κλάδους, όπως ο τουρισμός, με

ταυτόχρονη προσαρμογή στην εκάστοτε τοπική πραγματικότητα, και (γ) παρακολουθώντας τυχόν παρεκκλίσεις από τις συλλογικές συμβάσεις.

- Αναδόμηση του κοινωνικού διαλόγου, ώστε: (α) να διασφαλιστεί ότι είναι ισόρροπη η στρατηγική, (β) να καθιερωθεί τακτική παρακολούθηση των μισθών, των τιμών και των εργασιακών συνθηκών, (γ) να δίνεται η δυνατότητα αύξησης των μισθών και των εισοδημάτων από εργασία στο βαθμό που επιτρέπεται από την παραγωγικότητα ενώ ταυτόχρονα θα προάγεται η ανάπτυξη των επιχειρήσεων, και (δ) να ενεργεί ο βασικός εταίρος για την τεχνική βοήθεια της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας.

2.1.4 Οι Διεθνείς Οργανισμοί για τους Ρομά

Οι πιο αναγνωρίσιμοι και ενεργητικοί διεθνείς δρώντες που ασχολούνται με την καταπολέμηση του ρατσισμού κατά των Ρομά και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους είναι τρεις: α) ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών που αποτελεί το κατεξοχήν παγκόσμιο οργανισμό για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, β) το Συμβούλιο της Ευρώπης που είναι διεθνής οργανισμός στον οποίο συμμετέχουν 47 κράτη της Ευρώπης και δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και γ) το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δικαιωμάτων Ρομά (ERRC) που έχει συμβουλευτικό ρόλο προς το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών.

2.1.4.1 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Η ενασχόληση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών με τους Ρομά εδράζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η οποία υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση το 1948 και καθορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα για όλες τις γυναίκες και όλους τους άνδρες. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2⁵: «κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση». Ανάμεσα σε αυτά τα δικαιώματα είναι το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ιθαγένεια, στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, στην εργασία, στην εκπαίδευση, το δικαίωμα στην τροφή και την κατοικία, καθώς και το δικαίωμα συμμετοχής στη διακυβέρνηση.

Η παραπάνω Διακήρυξη έθεσε τις βάσεις για περισσότερες από 80 συνθήκες και διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έχοντας καθορίσει σχεδόν τις βασικές αρχές, ο ΟΗΕ εστιάζει πλέον τις προσπάθειες του στην εφαρμογή και παρακολούθηση των νόμων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο Ύπατος Αρμοστής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που συντονίζει τη δράση του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συνεργάζεται με τις κυβερνήσεις και τους μηχανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, για τη βελτίωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υπό αυτό το πρίσμα, συλλέγονται διαρκώς στοιχεία και γίνονται συστάσεις προς τις χώρες που δεν συμμορφώνονται με την διεθνή νομοθεσία.

Μόλις πρόσφατα, στις 8 Μάϊου του 2015, ο ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για τις σύγχρονες μορφές ρατσισμού, διακρίσεων, ξενοφοβίας και μισαλλοδοξίας, κ. Μουτούμα Ρουτέρε, προχώρησε σε συστάσεις προς την ελληνική κυβέρνηση. Οι συγκεκριμένες συστάσεις αφορούσαν κυρίως τους μετανάστες, τους Ρομά και την

⁵

Για περισσότερα βλ. http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf

σύνδεσμο:

θέσπιση ανεξάρτητης αρχής που θα διερευνά τις καταγγελίες για αστυνομική βία, κάτι που αποτελεί πάγιο και μακροχρόνιο αίτημα προς την Ελλάδα από τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς. Εκτός από τις συστάσεις, βέβαια, ο κ. Ρουτέρε απέδωσε και τα εύσημα του προς την ελληνική κυβέρνηση για τον διορισμό εισαγγελέων για θέματα ρατσισμού στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη και ζήτησε την επέκταση του θεσμού σε άλλες πόλεις.

Ζήτησε, επίσης, να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της λεκτικής βίας και της ρητορικής του μίσους, καθώς και για την λογοδοσία των δραστών. Αναφερόμενος στους Ρομά, οι οποίοι συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις, εξέφρασε τον προβληματισμό του για τις συνθήκες στέγασης, την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες. Επισκεπτόμενος τον καταυλισμό Ρομά στα Σπάτα, δήλωσε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης⁶: «είναι απαράδεκτο τα παιδιά να μην μπορούν να πάνε σχολείο και να ολοκληρώσουν τη βασική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς ζουν στον καταυλισμό αυτό για περισσότερα από 15 χρόνια. Το γεγονός ότι ο καταυλισμός δεν είναι συνδεδεμένος με το δίκτυο ηλεκτρικού ρεύματος έχει επιπτώσεις τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην υγεία των παιδιών».

Τα συμπεράσματα του ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για την Ελλάδα, θα παρουσιαστούν στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ το 2016. Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι, κατόπιν των συστάσεων του ΟΗΕ, οι χώρες καλούνται να συμμορφωθούν με το διεθνές δίκαιο και τους κανόνες που απορρέουν από τις διεθνείς διακηρύξεις και συμβάσεις. Εν αντιθέσει όμως με το ευρωπαϊκό δίκαιο όπου για τα κράτη μέλη η τήρηση του είναι υποχρεωτική και προβλέπονται συγκεκριμένοι τρόποι επιβολής και τιμωρίας των παραβατών, μέσω προσφυγών στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης και προστίμων, δεν υπάρχει η αντίστοιχη αυστηρή δεσμευτικότητα για την περίπτωση του διεθνούς δικαίου. Αυτό στηρίζεται περισσότερο στην προσέγγιση της «συμφωνίας κυρίων» (gentlemen's agreement) και στο ότι μια χώρα «στιγματίζεται» στη διεθνή κοινότητα, διότι, από τη μία, δεν σέβεται την υπογραφή της και, από την άλλη, δεν τηρεί τις δεσμεύσεις της για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

2.1.4.2 Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ιδρύθηκε στις 5 Μαΐου του 1949 και είναι ένας διεθνής οργανισμός, που αποτελείται από 47 ευρωπαϊκά κράτη. Είναι γνωστό ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης, δείχνει μια ιδιαίτερη ευαισθησία σε θέματα Ρομά και ιδίως αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ειδικά κατά τα τελευταία χρόνια, έχει αναλάβει την υλοποίηση αρκετών ενεργητικών δράσεων και πολιτικών⁷ όπως το «Πρόγραμμα για την ενδυνάμωση των νέων Ρομά», το «Πρόγραμμα για την στήριξη των γυναικών Ρομά» και το «Πρόγραμμα εκπαίδευσης Ελλήνων δικηγόρων με στόχο την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των Ελλήνων Ρομά».

Όσον αφορά το «Πρόγραμμα για την ενδυνάμωση των νέων Ρομά», με τον διακριτικό τίτλο «Υπερασπιστές των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», στοχεύει στην ενδυνάμωση των νέων Ρομά και στη μετέπειτα αντιμετώπιση προβλημάτων των κοινοτήτων τους στην Ελλάδα, μέσω της κατάρτισης τους πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην καταπολέμηση του ρατσισμού.

⁶<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=702186>

⁷Για περισσότερα, βλ. <http://www.coe.int/el/web/portal/home>

Αναφορικά με τις γυναίκες Ρομά, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα που διεξήχθη το 2011⁸, διαπιστώνεται ότι βρίσκονται σε πολύ χειρότερη θέση από τους άντρες όσον αφορά την απασχόληση, τη στέγαση και την υγεία, και για αυτό θα πρέπει να σχεδιαστεί ιδιαίτερη μέριμνα.

Σύμφωνα λοιπόν με την έρευνα, που πραγματοποιήθηκε σε 11 κράτη μέλη της ΕΕ, το 24% των γυναικών Ρομά ηλικίας 20 – 64 ετών αναφέρθηκαν ως μισθωτές, σε σύγκριση με το 40% των ανδρών Ρομά. Στον τομέα της υγείας, οι γυναίκες Ρομά ηλικίας 50 και άνω αναφέρουν την κατάσταση της υγείας τους ως «κακή» ή «πολύ κακή», δύο φορές σχεδόν περισσότερο απ' ό,τι οι μη – Ρομά γυναίκες (55% και 29%, αντίστοιχα).

Ωστόσο, στρέφοντας την προσοχή μας σε κάποια βασικά επιλεγμένα ευρήματα, φαίνεται ότι έχει πραγματοποιηθεί κάποια πρόοδος. Το συνολικό μορφωτικό επίπεδο των γυναικών Ρομά αυξάνεται στα περισσότερα από τα κράτη μέλη της ΕΕ που κάλυψε η έρευνα.

Ενώ οι γυναίκες Ρομά έχουν ένα χαμηλότερο ποσοστό αλφαριθμητισμού κατά μέσο όρο (77 %) από τους άνδρες Ρομά (85 %) , οι διαφορές μεταξύ των ηλικιακών ομάδων δείχνουν μια θετική τάση: οι νέες γυναίκες Ρομά ηλικίας 16-24 ετών έχουν φθάσει σε παρόμοιο επίπεδο αλφαριθμητισμού (89 %) με τους άνδρες Ρομά της ίδιας ηλικιακής ομάδας.

Τα πρότυπα απασχόλησης στις κοινότητες των Ρομά είναι συχνά πολύ διαφορετικά από εκείνα της πλειονότητας του πληθυσμού, λόγω της περιορισμένης πρόσβασης στην κανονική αγορά εργασίας, και για τις γυναίκες, σημαντική θεωρείται η έλλειψη υπηρεσιών φροντίδας των παιδιών . Μόνο το 24% των γυναικών Ρομά ηλικίας 20-64 ετών αναφέρονται ως μισθωτές, σε σύγκριση με το 40% των ανδρών Ρομά. Ωστόσο, η έρευνα δείχνει επίσης ότι και οι γυναίκες που αμείβονται ως μισθωτές, το 61% είναι με πλήρη απασχόληση, σε σύγκριση με το 38% των ανδρών Ρομά. Αυτό μπορεί να αντανακλά επίσης τους ρόλους των δύο φύλων στις οικογένειες των Ρομά, όπου οι γυναίκες έχουν την τάση να ασχολούνται μόνο με τις δουλειές του σπιτιού πιο συχνά από τις γυναίκες που δεν είναι Ρομά. Ως εκ τούτου, το κόστος ευκαιρίας για απασχόληση έξω από τους παραδοσιακούς ρόλους της κοινότητας για τις γυναίκες Ρομά είναι υψηλότερο και, εάν πρέπει να επιλέξουν για αυτό, επιλέγουν περισσότερο ασφαλείς θέσεις εργασίας.

Στην υγεία, οι γυναίκες Ρομά ηλικίας 50 και πάνω αναφέρουν ως «κακή» ή «πολύ κακή» την κατάσταση της υγείας τους. Δηλαδή, σχεδόν έως δύο φορές πιο συχνά απ' ό,τι οι γυναίκες μη - Ρομά (55 % και 29 % αντίστοιχα). Ωστόσο , οι περισσότεροι ερωτηθέντες Ρομά δεν αναφέρουν προβλήματα στην πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη όταν την χρειάζονται: μόνο το 5% των γυναικών Ρομά και το 4% των ανδρών Ρομά, δήλωσε ότι παρά το γεγονός ότι είχε μια επείγουσα ανάγκη για ιατρική περίθαλψη κατά τους τελευταίους 12 μήνες, δεν είχαν πρόσβαση σε γιατρό.

Πολύ κακές είναι οι συνθήκες στέγασης, σύμφωνα με την έρευνα, καθώς διαπιστώθηκαν ελλείψεις στο τρεχούμενο νερό, μη σύνδεση με αποχετευτικό δίκτυο ή βόθρους και μη σύνδεση με το δίκτυο ηλεκτρικού ρεύματος.

Η Γραμματεία του Ειδικού Εκπροσώπου για θέματα Ρομά του Συμβουλίου της Ευρώπης, διοργανώνει συχνά σεμινάρια κατάρτισης δικηγόρων, οι οποίοι καλούνται να υπερασπιστούν Ρομά ενώπιον των εθνικών ή διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων.

Σε αυτά τα πρόγραμμα, ανάμεσα σε άλλα περιλαμβάνονται:

- Ενημέρωση γύρω από σχετικές Ευρωπαϊκές νομικές προβλέψεις : νομοθεσία του Συμβουλίου της Ευρώπης (Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,

⁸<http://fra.europa.eu/sites/default/files/ep-request-roma-women.pdf>

Αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, ψηφίσματα, συστάσεις, εκθέσεις των οργάνων του Οργανισμού) και της Ευρωπαϊκή Ένωσης (Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Οδηγίες)

- Ζητήματα διαχείρισης συχνών προβλημάτων, δυσκολιών και εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες Ρομά, αλλά και προοπτικές αντιμετώπισής τους,
- Μελέτες περίπτωσης και πιθανοί τρόποι διαχείρισής τους.

2.1.4.3 Ευρωπαϊκό Κέντρο Δικαιωμάτων Ρομά (ERRC)

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δικαιωμάτων Ρομά (ERRC) είναι ένας διεθνής οργανισμός δημοσίου συμφέροντος και δικαίου που ασχολείται με την καταπολέμηση του ρατσισμού κατά των Ρομά και της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, μέσω της στρατηγικής της ασκήσεως της προσφυγής, της έρευνας και της ανάπτυξης πολιτικής, για την υπεράσπιση και την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο ρόλος του ERRC είναι συμβουλευτικός προς το Συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς και προς το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών.

Από την ίδρυση του, το 1996, έχει καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για τον εφοδιασμό των Ρομά με τα απαραίτητα εργαλεία για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την επίτευξη της ισότιμης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, τη στέγαση, την υγειονομική περίθαλψη και τις δημόσιες υπηρεσίες.

Οι στρατηγικές προτεραιότητες του Ευρωπαϊκού Κέντρου Δικαιωμάτων Ρομά περιλαμβάνουν τα εξής:

- Καταπολέμηση της βίας κατά των Ρομά όπως και της ρητορικής του μίσους.
- Ένταξη των Ρομά στην εκπαίδευση.
- Εξασφάλιση στέγασης.
- Προστασία των γυναικών και των δικαιωμάτων των παιδιών.
- Συλλογή δεδομένων και αναλυτική επεξεργασία.

Το ERRC έχει να επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα ως προς την προστασία των δικαιωμάτων των Ρομά:

- Εξέθεσε και καταδίκασε τη συστηματική παραβίαση των δικαιωμάτων των Ρομά σε όλη την Ευρώπη.
- Εστίασε την προσοχή του κοινού και των πολιτικών προτεραιοτήτων σχετικά με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ρομά στην Ευρώπη.
- Συνέβαλε στην ανάπτυξη του δημοσίου δικαίου ενδιαφέροντος στην περιοχή, μέσω διαφορών και τη νομική κατάρτιση στον τομέα των δικαιωμάτων των Ρομά.
- Διασφάλισε την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και στην αποκατάσταση για τις περιπτώσεις παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ρομά σε όλη την Ευρώπη.
- Ανάπτυξε σημαντική νομολογία για τις διακρίσεις στην πρόσβαση στην εκπαίδευση και την ανταπόκριση του κράτους για την φυλετικής προέλευσης βία μέσα από μια σειρά υποθέσεων ορόσημο ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- Επηρεάζει τις πτυχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα πλαίσια της διεύρυνσης της ΕΕ, μέσω της παρακολούθησης της συμμόρφωσης με τα «κριτήρια της Κοπεγχάγης» από τις υποψήφιες χώρες της ΕΕ και τη διασφάλιση ότι η κατάσταση

των Ρομά αντιμετωπίζεται ως ζήτημα προτεραιότητας τόσο από τα κράτη μέλη της ΕΕ όσο και τις υποψήφιας προς ένταξη χώρες.

- Εκδίδει πολλά σημαντικά κείμενα πολιτικής (policy papers), εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ρομά σε μια διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση) και του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.
- Αναπτύσσεται ως ένας από τους μεγαλύτερους υποστηρικτές στην υλοποίηση δράσεων καταπολέμησης των διακρίσεων και το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη.

Αναφορικά με τον τρόπο διακυβέρνησης, χρηματοδότησης και λογοδοσίας, αξίζει να σημειωθούν τα εξής: α) το ERRC διοικείται από ένα πολυεθνικό διοικητικό συμβούλιο αποτελούμενο από Ρομά και μη Ρομά δικηγόρους, ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και επιχειρηματίες, β) το ERRC λαμβάνει χρηματοδότηση από διάφορες πηγές, συμπεριλαμβανομένων των ιδιωτικών ιδρυμάτων, των διεθνών οργανισμών και κυβερνήσεων και γ) το ERRC διατηρεί τα υψηλότερα πρότυπα φορολογικής υποχρέωσης λογοδοσίας, μέσω της εποπτείας του προσωπικού και του διοικητικού συμβουλίου και των ετήσιων ελέγχων από εξωτερικούς ελεγκτές, σύμφωνα με τα πρότυπα που εκδίδονται από τη Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC).

2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.2.1 Η κατάσταση στην Ευρώπη

Η κατάσταση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην ευρωπαϊκή ήπειρο έχει επιδεινωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια στις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις. Επιπρόσθετα, παρατηρούνται και σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην ΕΕ, καθώς μεγαλώνει το χάσμα ανάμεσα στα φτωχότερα και πλουσιότερα κράτη μέλη. Αντί, λοιπόν, να επιτυγχάνεται ο στόχος της οικονομικής σύγκλισης, οδηγούμαστε στην Ευρώπη των δύο ή/και περισσότερων ταχυτήτων.

Το 2008 περισσότεροι από 80 εκατομμύρια (16,5%) Ευρωπαίοι πολίτες ζούσαν κάτω από το όριο της φτώχειας. Ποσοστό μεγαλύτερο του 50% των ατόμων αυτών είναι γυναίκες, ενώ 20 εκατομμύρια είναι παιδιά.

Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο, έπληξε περισσότερο τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Τα άτομα με χαμηλό εισόδημα, οι νέοι, οι μετανάστες και αυτοί με χαμηλά προσόντα, που συχνά εργάζονται σε εποχιακές και χαμηλά αμειβόμενες εργασίες, έχουν υποστεί το μεγαλύτερο κόστος όσον αφορά την ανεργία και, εκ του αποτελέσματος, είναι περισσότερο εκτεθειμένα στην επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης τους. Πιο συγκεκριμένα, ένας στους πέντε νέους στην αγορά εργασίας είναι άνεργος, το ποσοστό ανεργίας για τους μη υπηκόους της ΕΕ είναι κατά 11% μεγαλύτερο από εκείνο των υπηκόων, ενώ το ποσοστό ανεργίας στην κατηγορία των εργαζομένων με χαμηλά προσόντα είναι διπλάσιο από εκείνο που βιώνουν τα άτομα με υψηλά προσόντα.

Σύμφωνα με το Σχέδιο Έκθεσης της Επιτροπής και του Συμβουλίου για την Απασχόληση⁹, η απασχόληση και η κοινωνική κατάσταση εξακολουθούν να αποτελούν πηγή ανησυχίας. Ενώ κατά το διάστημα μεταξύ 2004 και 2008 το ποσοστό ανεργίας είχε μειωθεί περισσότερο από 2 ποσοστιαίες μονάδες, η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση προκάλεσε ραγδαία επιδείνωση. Οι οικονομικές προβλέψεις της Επιτροπής εστιάζουν σε δύο βασικά ζητήματα: από τη μία, προβλέπονται βραδείς ρυθμοί ανάπτυξης και υψηλή αλλά σχετικά σταθερή ανεργία, ενώ, από την άλλη,

⁹Βλ. COM(2014) 906 final/28.11.2014.

εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών, ειδικά στην Ευρωζώνη. Ακόμη δε και σε οικονομίες με συγκριτικά καλές επιδόσεις, η ανεργία αποκτά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, όπως προκύπτει από τον αυξανόμενο αριθμό των μακροχρόνια ανέργων.

Από το 2008 έως το 2013, το ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ των 28 σκαρφάλωσε στο 10,8% από το 7%, κάτι που ισοδυναμεί με 24,6 εκατομμύρια ανέργους. Παρατηρείται, επίσης, ότι το ποσοστό ανεργίας των νέων υπερβαίνει διαρθρωτικά τον μέσο όρο, ενώ η συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών επηρεάζεται περισσότερο από την οικονομική κρίση. Υψηλότερα είναι και τα ποσοστά ανεργίας των ατόμων με χαμηλή εξειδίκευση. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το ποσοστό ανεργίας των υπηκόων τρίτων χωρών αυξήθηκε στο 21,7% το 2013 από 14,3% που ήταν το 2008, ενώ το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με αναπηρία είναι διπλάσιο εκείνου των ατόμων χωρίς αναπηρία.

Η κατάσταση της ανεργίας στα γεωγραφικά όρια της ΕΕ συνεχίζει να παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις: για τον Σεπτέμβριο του 2014, το ποσοστό ανεργίας στη Γερμανία ήταν της τάξης του 5%, ενώ στην Ισπανία ήταν περίπου στο 24% και στην Ελλάδα 26,4%.

Το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων εξακολουθεί να αυξάνεται. Κατά την τριετία 2010 – 2013, το ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ αυξήθηκε από το 3,9% στο 5,1%, με τα πιο ανησυχητικά ποσοστά να καταγράφονται στην Ελλάδα και την Ισπανία. Η μακροχρόνια ανεργία πλήττει κυρίως τους άνδρες, τους νέους και τους εργαζόμενους με χαμηλή εξειδίκευση και όσους δραστηριοποιούνται σε τομείς φθίνουσας σημασίας προϊόντος του χρόνου. Η συνολική κατάσταση της οικονομίας βέβαια αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα επηρεασμού της μακροχρόνιας ανεργίας, ενώ δεν πρέπει να παραλείψουμε την απόκλιση ανάμεσα στα κράτη μέλη όσον αφορά την επανένταξη. Υπάρχουν, λοιπόν, χώρες που επιτυγχάνουν υψηλά επίπεδα επανένταξης και χώρες (Ελλάδα, Βουλγαρία, Σλοβακία) που αδυνατούν να ακολουθήσουν. Σε γενικές γραμμές, ένας στους πέντε δεν έχει εργαστεί ποτέ και τρεις στους τέσσερις είναι νέοι κάτω των 35 ετών, με κίνδυνο περιθωριοποίησης και απομονωτισμού.

Η ανεργία των νέων παραμένει ιδιαίτερα υψηλή. Τον Σεπτέμβριο του 2014 τα ποσοστά ανεργίας των νέων από 15 έως 24 ετών μειώθηκαν σε 21,6% από 23,5% κατά το προηγούμενο έτος. Παρουσιάζονται μεγάλες αποκλίσεις ανάμεσα στο Βορρά και το Νότο, όπου το μικρότερο ποσοστό συναντάται στη Γερμανία (7,6%) και τα υψηλότερα στην Ελλάδα (50,7%) και την Ισπανία (53,7%), αντίστοιχα. Ακόμη, ανησυχητικό είναι το ποσοστό των νέων (15 – 24) που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν ή δεν παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης.

Η κατηγορία των «εργαζόμενων – φτωχών» αποτελούσαν το 2008 το 8% του εργαζόμενου πληθυσμού, ενώ ο κίνδυνος φτώχειας αυξήθηκε σημαντικά για τους ανέργους μετά το 2005, και συγκεκριμένα από το 39% στο 44%. Υπάρχει, επιπρόσθετα, ένα ποσοστό πολιτών της τάξης του 8% που ζουν υπό συνθήκες σοβαρής υλικής στέρησης και δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να καλύψουν ορισμένες βασικές ανάγκες για μια αξιοπρεπή διαβίωση εντός των ευρωπαϊκών συνόρων. Στις φτωχότερες χώρες, το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο του 30%. Αξίζει να υπογραμμίσουμε, επίσης, ότι υπάρχει ένα ποσοστό μεγαλύτερο του 9% του ευρωπαϊκού πληθυσμού σε ηλικία εργασίας που ζει σε νοικοκυριά τα οποία δεν διαθέτουν κανέναν εργαζόμενο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Σχεδίου Έκθεσης της Επιτροπής και του Συμβουλίου για την Απασχόληση [COM(2014) 906 final/28.11.2014], το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ευρώπη αυξήθηκε σημαντικά: από την αρχή της κρίσης το 2008 μέχρι και το 2012, ο αριθμός των πολιτών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε κατά 8,7 εκατομμύρια άτομα, φτάνοντας στο 25,1% του πληθυσμού της ΕΕ των 28 του 2012.

Η εξέλιξη της φτώχειας ποικίλει αισθητά αναλόγως των ηλικιακών ομάδων. Το μεγαλύτερο κόστος της κρίσης έπεσε στους ώμους του ενεργού πληθυσμού, εξαιτίας κυρίως της αύξησης της ανεργίας ή των νοικοκυριών με χαμηλή ένταση εργασίας και των φτωχών εργαζομένων. Το 2012, περίπου 50 εκατομμύρια Ευρωπαίοι σε ενεργή ηλικία ζούσαν με λιγότερα από το 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος και 31,8 εκατομμύρια άτομα ήρθαν αντιμέτωπα με σοβαρές υλικές στερήσεις. Επιπρόσθετα, κατά το ίδιο έτος, το 10,9% του πληθυσμού ηλικίας 18 – 59 ετών ζούσε σε νοικοκυριό χωρίς κανέναν απασχολούμενο.

Η κρίση έπληξε σχετικά λιγότερο τους ηλικιωμένους (65 και άνω), καθώς ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού που διατρέχουν μειώθηκε στα περισσότερα κράτη μέλη, με τις ηλικιωμένες γυναίκες να εξακολουθούν να είναι πιο ευάλωτες από ότι οι άνδρες. Οι συγκεκριμένες βελτιώσεις, ωστόσο, δεν αντικατοπτρίζουν επί της ουσίας μεταβολή στην αγοραστική δύναμη των ηλικιωμένων ατόμων, αλλά οφείλονται πρωτίστως στο γεγονός ότι οι συντάξεις παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητες, ενώ το εισόδημα του ενεργού πληθυσμού έχει μείνει στάσιμο στην καλύτερη περίπτωση ή έχει μειωθεί.

Από το 2008, τα παιδιά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερους κινδύνους φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς η εισοδηματική κατάσταση των γονιών τους έχει επιδεινωθεί. Η κατάσταση αυτή συντρέχει στην πλειοψηφία των κρατών μελών (20 κ-μ), με το ποσοστό των μονογονεϊκών νοικοκυριών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού να φτάνει το 47,8% το 2012, ενώ εκείνο των οικογενειών με δύο γονείς να είναι στο 24,4%.

Οι άνδρες που βρίσκονται σε ενεργό ηλικία έχουν πληγεί περισσότερο από την επιδείνωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά, οι γυναίκες συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού σε σχέση με τους άνδρες.

Τέλος, ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, το 2012, ήταν πολύ υψηλότερος για τους υπηκόους τρίτων χωρών (48,9%) συγκριτικά με τους ημεδαπούς (24,3%).

Για την αντιμετώπιση αυτών των αρνητικών φαινομένων και των δυσοίωνων προβλέψεων, η ΕΕ έχει αξιολογήσει την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ως μια από τις προτεραιότητες της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», βάσει της οποίας προτείνεται η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού, προκειμένου να εγκαθιδρύσει ένα δυναμικό πλαίσιο δράσεων και προτεραιοτήτων που θα διασφαλίσουν την κοινωνική και εδαφική συνοχή.

2.2.2 Ευρώπη 2020

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020¹⁰» υιοθετήθηκε επίσημα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 17 Ιουνίου 2010, όπου και θεσπίστηκε ο μηχανισμός υλοποίησης της προκειμένου να αποτελέσει, με χρονικό ορίζοντα το 2020, μια νέα Στρατηγική για την ανάπτυξη και την απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση του 21^{ου} αιώνα. Πρόκειται για το ευρωπαϊκό πλαίσιο στρατηγικής ανάπτυξης, που εστιάζει σε νευραλγικούς τομείς όπως γνώση και καινοτομία, βιώσιμη οικονομία, υψηλό ποσοστό απασχόλησης και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, και εδράζεται σε τρεις αμοιβαία ενισχυόμενες προτεραιότητες:

- Έξυπνη ανάπτυξη, βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία.

¹⁰Βλ. COM(2010) 2020/3.3.2010.

- Βιώσιμη, πράσινη και ανταγωνιστική ανάπτυξη, καθώς και αύξηση της αποδοτικότητας στη χρήση φυσικών και ενεργειακών πόρων.
- Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, με υψηλή απασχόληση και ενισχυμένη κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Η επιτυχία της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» αξιώνει αφενός, την πλήρης ενεργοποίηση του συνόλου των πολιτικών και μηχανισμών της ΕΕ και αφετέρου, την επιστράτευση μέσων άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Από τη μία, λοιπόν, προϋποθέτει την εύρυθμη λειτουργία της ενιαίας αγοράς και την ενεργοποίηση των μηχανισμών χρηματοδότησης της ΕΕ, ενώ από την άλλη τη σύναψη συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου, την ανάπτυξη στρατηγικών σχέσεων με αναδυόμενες οικονομίες και εταιρικών σχέσεων με αναπτυσσόμενες χώρες.

Ως βασικοί στόχοι της Στρατηγικής έχουν ορισθεί οι κάτωθι:

1. Αύξηση του ποσοστού απασχόλησης του πληθυσμού ηλικίας 20 έως 64 ετών σε 75%. Ανάμεσα σε άλλα, στις επιμέρους στοχεύσεις συμπεριλαμβάνονται η μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών και των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, καθώς και η καλύτερη ενσωμάτωση των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό.
2. Αύξηση του επιπέδου επενδύσεων στο 3% του ΑΕΠ στον τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης.
3. Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20%, με έτος αναφοράς το 1990, αύξηση κατά 20% της διείσδυσης του ποσοστού των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο και αύξηση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης (20/20/20).
4. Μείωση του ποσοστού πρόωρης εγκατάλειψης της σχολικής εκπαίδευσης σε λιγότερο από 10% και αύξηση του ποσοστού των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε 40%.
5. Απεγκλωβισμό 20 εκατομμυρίων ανθρώπων από τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό ή την απειλή κοινωνικού αποκλεισμού.

Βάσει των βασικών στόχων της εν λόγω Στρατηγικής, ως Θεματικοί Στόχοι ορίζονται οι εξής:

1. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας.
2. Διευκόλυνση πρόσβασης και ενίσχυση της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας.
3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, του γεωργικού τομέα, της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών.
4. Ενθάρρυνση για τη βιώσιμη μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών ρύπων σε όλους τους τομείς.
5. Αποτελεσματική προσαρμογή στο φαινόμενο του θερμοκηπίου και τις αλλαγές του κλίματος που προκαλούνται από αυτό, καθώς και την πρόληψη και τη διαχείριση του κινδύνου.
6. Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της λελογισμένης χρήσης των φυσικών πόρων.
7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και απομάκρυνση των σημείων συμφόρησης σε σημαντικά δίκτυα υποδομών.
8. Προώθηση της απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.
9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας.
10. Επένδυση στην εκπαίδευση, τις δεξιότητες και τη δια βίου μάθηση.
11. Βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης.

Με οδικό χάρτη το παραπάνω πλαίσιο δράσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί επτά Εμβληματικές Πρωτοβουλίες που θα αποτελέσουν τους καταλύτες για την πρόοδο σε κάθε βασικό στόχο. Πιο συγκεκριμένα:

- «Νεολαία σε Κίνηση» για την ενίσχυση των επιδόσεων των εκπαιδευτικών συστημάτων και τη διευκόλυνση της εισόδου των νέων στην αγορά εργασίας.
- «Ένωση Καινοτομίας» για τη βελτίωση του πλαισίου και της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την έρευνα και καινοτομία, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι καινοτόμες ιδέες θα μπορέσουν να μετατραπούν σε προϊόντα και υπηρεσίες που θα διευκολύνουν την ανάπτυξη και θα δημιουργήσουν θέσεις εργασίας.
- «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη» για την επίσπευση της ανάπτυξης των υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο υψηλής ταχύτητας και την άντληση ωφελειών από μία ψηφιακή ενιαία αγορά.
- «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους» για την απεξάρτηση της οικονομικής ανάπτυξης από την αυξημένη χρήση των πόρων, τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την αύξηση της διεύθυνσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τον εκσυγχρονισμό στις μεταφορές και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας.
- «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης» για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, κυρίως όσον αφορά τις μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις, και τη στήριξη της ανάπτυξης μιας ισχυρής, βιώσιμης και ανταγωνιστικής βιομηχανικής παραγωγής.
- «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας» για τον εκσυγχρονισμό της αγοράς εργασίας και την παροχή ευκαιριών στους πολίτες, μέσω της δια βίου μάθησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων με σκοπό την αύξηση της συμμετοχής στο εργασιακό περιβάλλον και την καλύτερη συσχέτιση προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων και μέσω των προτρεπτικών μέτρων για την αύξηση της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού.
- «Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Καταπολέμηση της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού» για την εξασφάλιση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, προκειμένου να κατανεμηθούν ευρέως και με δίκαιο τρόπο τα οφέλη της ανάπτυξης και της απασχόλησης, καθώς επίσης και να βοηθήσει τους πολίτες που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού να αποκτήσουν τα μέσα αξιοπρεπούς διαβίωσης και να συμμετάσχουν ενεργά στα κοινωνικά δρώμενα.

Τον Μάρτιο του 2014, Ανακοίνωση της Επιτροπής¹¹ υπογραμμίζει τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη αναφορικά με την επίτευξη των στόχων. Παρατηρείται σύγκλιση στην επίτευξη των στόχων που αφορούν στους τομείς της εκπαίδευσης, της κλιματικής αλλαγής και της ενέργειας, αλλά απόκλιση στους στόχους που αφορούν την απασχόληση, τη μείωση της φτώχειας και την έρευνα. Βασική αιτία για τη μη επίτευξη των στόχων αποτελεί η οικονομική κρίση, η οποία σε συνδυασμό με τα περιοριστικά μέτρα λιτότητας για την δημοσιονομική προσαρμογή, οδήγησε στη μείωση των επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που θα οδηγούσαν στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Το φαινόμενο που χρίζει ειδικής αναφοράς και αξιώνει την προσοχή μας αποτελεί η παρατηρούμενη απόκλιση από τους κοινωνικούς στόχους και κυρίως η αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Με γνώμονα την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης ανάμεσα στα κράτη μέλη, αποτελεί επιτακτική ανάγκη να αναζητηθεί εκείνο το μίγμα πολιτικής που

¹¹Βλ. COM(2014) 130/19.3.2014.

θα εξασφαλίσει ισόρροπο συγκερασμό σε όλες τις πτυχές της Στρατηγικής, ήτοι οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική.

2.2.3 Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού

Η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Καταπολέμηση της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού¹² αποτελεί μία από τις επτά Εμβληματικές Πρωτοβουλίες της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μία έξυπνη και διατηρήσιμη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς. Πεμπτουσία της Πλατφόρμας αποτελεί η στενή συνεργασία και ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών μεταξύ των κρατών μελών, των ευρωπαϊκών οργανισμών και των άμεσα ενδιαφερόμενων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Η Πλατφόρμα εγκαινιάστηκε το 2010 και εκτείνεται μέχρι το 2020, ενώ σκοπό έχει να βοηθήσει τις χώρες της ΕΕ να πετύχουν ένα σημαντικό στόχο: την έξοδο 20 εκατομμυρίων Ευρωπαίων πολιτών από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτός ο στόχος έχει καθορισθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, με βάση τρεις δείκτες: το ποσοστό κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, το δείκτη υλικής στέρησης και το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας.

Οι πολίτες ταξινομούνται στην κατηγορία των ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρή υλική στέρηση, όταν βιώνουν τουλάχιστον 4 από τις 9 στερήσεις: α) αδυνατούν να πληρώσουν το ενοίκιο ή τους πάγιους λογαριασμούς ρεύματος, νερού, τηλεφώνου κτλ., β) αδυνατούν να κρατήσουν το σπίτι τους επαρκώς ζεστό, γ) αντιμετωπίζουν απροσδόκητα έξοδα, δ) δεν μπορούν να τρώνε κρέας, ψάρι ή κάποιο υποκατάστατο πρωτεΐνης κάθε δεύτερη μέρα, ε) αδυνατούν να πραγματοποιήσουν διακοπές μίας εβδομάδας μακριά από το σπίτι, μια φορά το χρόνο, στ) δεν έχουν αυτοκίνητο, ζ) δεν έχουν πλυντήριο ρούχων, η) δεν έχουν έγχρωμη τηλεόραση και θ) δεν έχουν τηλέφωνο.

Τα άτομα που ζουν σε νοικοκυριό με χαμηλή ένταση εργασίας είναι αυτά που έχουν ηλικία 0-59 ετών και συνθέτουν ένα νοικοκυριό, όπου οι ενήλικες εργάζονται λιγότερο από το 20% των δυνατοτήτων τους σε σχέση με τη συνολική εργασία που ασκούσαν κατά τη διάρκεια των δώδεκα (12) προηγούμενων μηνών.

Η εν λόγω Πλατφόρμα καλύπτει πέντε τομείς δράσης:

1. Ανάληψη δράσεων σε όλο το φάσμα των τομέων πολιτικής, όπως στον τομέα της αγοράς εργασίας, της ελάχιστης στήριξης του εισοδήματος, της υγειονομικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης, της στέγασης και της πρόσβασης σε βασικούς τραπεζικούς λογαριασμούς.
2. Καλύτερη χρήση των ευρωπαϊκών κονδυλίων για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει να διατεθεί το 20% του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
3. Παρουσίαση τεκμηριωμένων στοιχείων με σκοπό την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας καινοτόμων κοινωνικών πολιτικών, προτού αυτές εφαρμοστούν σε ευρύτερη κλίμακα.
4. Συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της κοινωνικής πολιτικής. Η συμμετοχή των

¹²<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=el>

ατόμων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα φτώχειας αναγνωρίζεται σήμερα ως καταλυτικός παράγοντας σε κάθε στρατηγική κοινωνικής ένταξης.

5. Καλύτερος συντονισμός των εθνικών πολιτικών των κρατών μελών μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού (ΑΜΣ) για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη και, ιδίως, μέσω της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας.

Η περαιτέρω εξειδίκευση της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας κατά της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού αναφέρεται και καλύπτει τους εξής τομείς:

- **Πρόσβαση στην απασχόληση:** Ο καλύτερος τρόπος για την έξοδο από τη φτώχεια, για όσα άτομα είναι εις θέση να εργαστούν, είναι η εύρεση εργασίας. Η επιστροφή στην ανάπτυξη πρέπει να διασφαλίσει τον συνδυασμό της βιωσιμότητας και της ένταξης εργασίας, έτσι ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η ικανοποίηση του στόχου που προβλέπει ποσοστό απασχόλησης 75% τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες, μέχρι το 2020, θα ήταν η μεγαλύτερη συμβολή στην προσπάθεια εξόδου 20 εκατομμυρίων Ευρωπαίων πολιτών από τη φτώχεια. Οι περισσότερες προσπάθειες επικεντρώνονται στην εύρυθμη λειτουργία και στις λιγότερο κατακερματισμένες αγορές εργασίας, στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των προσόντων του εργατικού δυναμικού, στη βελτίωση της ποιότητας και των συνθηκών εργασίας, καθώς και στην επιτάχυνση της δημιουργίας θέσεων εργασίας. Η επίτευξη των παραπάνω αξιώνει τις κατάλληλες στρατηγικές, που θα συνδυάζουν εύστοχα συστήματα στήριξης του εισοδήματος, αγορές εργασίας χωρίς διακρίσεις και αποδοτικές δομές κοινωνικής πολιτικής. Όσοι είναι αποκλεισμένοι από την αγορά εργασίας πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα και να στηριχθούν καταλλήλως, προκειμένου να αποφευχθεί η «παγίδα» χαμηλών προσδοκιών, όπου ουσιαστικά θα βρίσκονται εγκλωβισμένοι μεταξύ ανεργίας και επισφαλούς απασχόλησης χαμηλής ποιότητας.
- **Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και κοινωνική προστασία:** δεδομένης της δύσκολης οικονομικής κατάστασης και της στενότητας των πόρων για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, είναι επιτακτική ανάγκη οι δημόσιες δαπάνες να στοχεύουν καλύτερα στις πραγματικές ανάγκες και να έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο στη δοκιμαζόμενη κοινωνία. Οι δημόσιες πολιτικές πρέπει να καλύψουν δύο σημαντικές προκλήσεις: αφενός την πρόληψη, η οποία είναι ο πλέον αποτελεσματικός και βιώσιμος τρόπος αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και αφετέρου την έγκαιρη παρέμβαση, ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο τα άτομα που διαβαίνουν το κατώφλι της φτώχειας να παραμείνουν εγκλωβισμένα σε ακόμη δυσκολότερες κοινωνικοοικονομικές καταστάσεις. Τα βασικότερα ζητούμενα είναι η διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων και η αποτροπή της αύξησης των ποσοστών των ατόμων με κακή υγεία. Από τη μία, η επάρκεια και βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων αποτελεί προϋπόθεση για την αντιμετώπιση της φτώχειας των ηλικιωμένων, καθώς στην αντίθετη περίπτωση μεγαλώνει την εξάρτηση τους από τους άλλους και τους οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό. Από την άλλη, η κακή υγεία, η οποία συχνά αποτελεί το προϊόν των κακών συνθηκών ζωής, σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τη φτώχεια, καθώς μειώνει την ικανότητα εργασίας και αυξάνει το κόστος θεραπευτικής αγωγής και φροντίδας. Συνεπώς, το προλαμβάνει είναι καλύτερο του θεραπεύει και, επίσης, είναι σημαντικό για την καταπολέμηση της φτώχειας να εξασφαλιστεί η πρόσβαση σε αποτελεσματική υγειονομική περίθαλψη και κοινωνική φροντίδα.
- **Πολιτικές για την εκπαίδευση και τη νεολαία:** τα εκπαιδευτικά συστήματα και τα προγράμματα κατάρτισης πρέπει να λειτουργούν ως «κοινωνικό ασανσέρ».

Τουτέστιν, πρέπει να αποτελέσουν τους βασικούς παράγοντες στήριξης της κοινωνικής κινητικότητας, της ανάδειξης και της αντιμετώπισης της μειονεξίας και της ανισότητας. Η προσχολική εκπαίδευση πιθανότατα είναι η σημαντικότερη αιτία για τη ρήξη του φαύλου κύκλου της διαγενεακής ανισότητας και της μεταβίβασης της φτώχειας. Ως εκ τούτου, η προσχολική εκπαίδευση πρέπει να προσεγγίζεται ως μια σημαντική επένδυση. Σύμφωνα με το σημείο αναφοράς των κρατών μελών, το 95% των παιδιών ηλικίας από 4 ετών έως και την αρχή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης θα πρέπει να συμμετέχουν στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα. Αναφορικά με τους μακροπρόθεσμους στόχους, το ποσοστό της πρόωρης σχολικής διαρροής, όπως συμφωνήθηκε με βάση τον πρωταρχικό στόχο της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», πρέπει να πέσει σε ποσοστό κάτω από το 10% έως το 2020, κάτι που θα έχει σημαντική συμβολή στη μείωση της φτώχειας.

- **Ένταξη μεταναστών:** το 6,4% του πληθυσμού της ΕΕ (περισσότεροι από 30 εκατομμύρια άνθρωποι) δεν είναι υπήκοοι των κρατών μελών. Η θέσπιση ενός ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού πλαισίου πολιτικής ένταξης αποτελεί μία δύσκολη πρόκληση. Η διαδικασία ένταξης σε μία νέα κοινωνία είναι περίπλοκη και απαιτεί στοχευμένες προσπάθειες, συντονισμό και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων και δρώντων. Η αποτελεσματική εστίαση πρέπει να περιλαμβάνει την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, τη στέγαση, την πρόσβαση στις κοινωνικές και εκπαιδευτικές δομές, την πρόσβαση στον τραπεζικό και ασφαλιστικό τομέα, τη συμμετοχή στις πολιτικές διαδικασίες, καθώς και τη δημιουργία κοινωνικών και πολιτιστικών σχέσεων με την κοινότητα. Η επιτυχής ανταπόκριση της Ένωσης στην πρόκληση της ένταξης των μεταναστών αποτελεί τον θεμέλιο λίθο για την κοινωνική συνοχή στην ήπειρο και τη βιωσιμότητα των ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Η επίτευξη του στόχου της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» σχετικά με την κοινωνική ένταξη και συνοχή συναρτάται από την ικανότητα της ΕΕ και των κρατών μελών να συνδυάσουν την κοινωνική με την μεταναστευτική πολιτική.
- **Κοινωνική ένταξη και καταπολέμηση των διακρίσεων:** για αρκετές πληθυσμιακές ομάδες και μεμονωμένα άτομα οι ρίζες της φτώχειας βρίσκονται στους περιορισμούς, οι οποίοι στερούν από τα εν λόγω άτομα ευκαιρίες και δικαιώματα. Συνεπώς, οι πολιτικές κοινωνικής ένταξης χρειάζεται να συνδυαστούν και να συμπληρωθούν με πολιτικές καταπολέμησης των διακρίσεων. Η επίτευξη καλύτερης συσχέτισης ανάμεσα στην κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την καταπολέμηση των διακρίσεων έχει μεγάλη σημασία για την αντιμετώπιση των σχετικών ζητημάτων που επηρεάζουν μεγάλες ομάδες των Ευρωπαίων πολιτών. Τέτοιες πολιτικές είναι αυτές που έχουν να κάνουν με την ισότητα των φύλων, την αντιμετώπιση των διακρίσεων για τα άτομα με αναπηρία, των ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας και των εθνοτικών μειονοτήτων όπως Ρομά. Οι πολιτικές για την ισότητα των φύλων πρέπει να στοχεύσουν στην αντιμετώπιση του ανοίγματος της εισοδηματικής ψαλίδας μεταξύ των φύλων. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις μονογονεϊκές οικογένειες (μόνες μητέρες) και τις ηλικιωμένες γυναίκες. Ένα ευρύ φάσμα παρεμβάσεων σε διάφορες τομεακές πολιτικές απαιτούνται προκειμένου να εξαιρεθούν οι διακρίσεις και οι αποκλεισμοί των ατόμων με αναπηρία. Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι η συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών έχει πολύ περισσότερες ανάγκες από τα υπόλοιπα άτομα και, ως εκ τούτου, οι δείκτες φτώχειας δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματική επάρκεια των πόρων σε σχέση με την κάλυψη των απαραίτητων αναγκών. Τα άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας συγκαταλέγονται στις περισσότερο αποκλεισμένες ομάδες σε μία κοινωνία. Οι διακρίσεις, ο στιγματισμός και ο αποκλεισμός αποτελούν τροχοπέδη για την πρόσβαση τους στην υγεία και την κοινωνική προστασία. Πρόσφατες έρευνες υποδεικνύουν ότι η φτώχεια, οι διακρίσεις και οι ρατσιστικές επιθέσεις εις βάρος τους, καθώς και η περιθωριοποίηση των Ρομά έχουν αυξηθεί. Συνεπώς, χρειάζονται οι απαραίτητες

παρεμβάσεις για την εξάλειψη των ανησυχητικών φαινομένων. Η έλλειψη στέγης αποτελεί το πιο ακραίο παράδειγμα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Η ανάπτυξη κατάλληλων και ολοκληρωμένων δράσεων για την πρόσβαση σε προσιτή στέγη αποτελεί υψηλή προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη. Επιπρόσθετα, αποτελεσματικές δράσεις πρέπει να ληφθούν για την ευρεία χρήση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας, ώστε να γεφυρωθεί το χάσμα της ψηφιακής υστέρησης, να αντιμετωπιστεί ικανοποιητικά η ενεργειακή φτώχεια, μέσω της χρήσης καινοτόμων και αποδοτικών ενεργειακών λύσεων, και να διασφαλιστεί η πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.

Με βάση τα παραπάνω, οι ειδικοί στόχοι της «Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για την Καταπολέμηση της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού» συνοψίζονται στα εξής:

1. Στήριξη για την εξάλειψη της παιδικής φτώχειας.
2. Προώθηση της ενεργού ένταξης των ευάλωτων ομάδων στην κοινωνία και την αγορά εργασίας, καθώς η ανεργία είναι η βασικότερη αιτία φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.
3. Εξασφάλιση και προσιτή στέγαση για όλους.
4. Εξάλειψη των διακρίσεων και αύξηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ατόμων με αναπηρίες, των εθνοτικών μειονοτήτων, των μεταναστών και άλλων ευάλωτων ομάδων που έχουν ανάγκη.
5. Αντιμέτωπιση του αποκλεισμού από χρηματοπιστωτικές και τραπεζικές υπηρεσίες.
6. Προώθηση της ενσωμάτωσης των Ρομά.

2.2.4 Η Στρατηγική της Ε.Ε. για τους Ρομά

Οι Ρομά αποτελούν τη μεγαλύτερη εθνοτική μειονότητα της Ευρώπης, Εκτιμάται ότι από τα 10 – 12 περίπου εκατομμύρια Ρομά που ζουν σε όλη την Ευρώπη, τα έξι εκατομμύρια ζουν σε χώρες της Ε.Ε. και οι περισσότεροι από αυτούς είναι πολίτες της. Πολλοί Ρομά πέφτουν θύματα προκαταλήψεων και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ε.Ε., παρά το γεγονός ότι οι χώρες της απαγορεύουν τις διακρίσεις.

Η Ε.Ε. έχει τονίσει κατ' επανάληψη την ανάγκη ένταξης των Ρομά. Τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν **κοινή ευθύνη** για να σημειωθεί πρόοδος στον τομέα αυτόν. Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το 2011, εξέδωσε ανακοίνωση με την οποία καλούσε τα κράτη μέλη να καταρτίσουν στρατηγικές ένταξης των Ρομά που θα περιλάμβαναν τις πολιτικές και τα μέτρα που έπρεπε να θεσπιστούν [COM (2011) 173 τελικό].

Το Πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020 που εγκρίθηκε τον Απρίλιο του 2011 σηματοδότησε μια αλλαγή στον τρόπο προσέγγισης του ζητήματος της κοινωνικής ένταξης των Ρομά: για πρώτη φορά αναπτυσσόταν ένα συνολικό και τεκμηριωμένο πλαίσιο με σαφή σύνδεση με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Το Πλαίσιο της ΕΕ ισχύει για όλα τα κράτη μέλη, αλλά πρέπει να είναι προσαρμοσμένο στη συγκεκριμένη κατάσταση της κάθε χώρας.

Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ ενέκριναν το Πλαίσιο της ΕΕ και έτσι, για πρώτη φορά, τα κράτη μέλη άρχισαν να συντονίζουν τις προσπάθειες τους για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ των Ρομά και των μη Ρομά όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση. Η Επιτροπή θέσπισε μηχανισμό ετήσιας υποβολής εκθέσεων προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την αξιολόγηση της προόδου που θα έχει σημειωθεί μέχρι το 2020. Παράλληλα, δημιούργησε μηχανισμούς για να στηρίξουν τις προσπάθειες των κρατών μελών, ιδίως το δίκτυο εθνικών σημείων επαφής για τους

Ρομά στο πλαίσιο του οποίου συνέρχονται τακτικά τα εθνικά σημεία επαφής Ρομά και των 28 κρατών μελών καθώς και την εσωτερική ειδική ομάδα δράσης της Επιτροπής για τους Ρομά υπό την προεδρία της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης (με αναπληρωτή πρόεδρο τη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης), στην οποία συμμετέχουν υψηλόβαθμοι εκπρόσωποι από τη Γενική Γραμματεία της Επιτροπής καθώς και από διάφορες γενικές διευθύνσεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που είναι υπεύθυνες για την περιφερειακή πολιτική και την αστική ανάπτυξη, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό, τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, την υγεία και τους καταναλωτές, τη διεύρυνση, τις εσωτερικές υποθέσεις, τις στατιστικές, τον προϋπολογισμό, την επικοινωνία και τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), με σκοπό τη διασφάλιση της συνέπειας και της συνεκτικότητας.

Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση σχετικά με την υλοποίηση του Πλαισίου της Ε.Ε. για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά [COM (2014) 209 τελικό], ανάγονται τα εξής συμπεράσματα:

Το μέγεθος και η κατάσταση του πληθυσμού των Ρομά διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Επιπλέον, σε ορισμένα κράτη μέλη, η ένταξη των νεοεισερχομένων κοινοτήτων Ρομά δημιουργεί νέες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Σύμφωνα με το Πλαίσιο της ΕΕ, όλα τα κράτη μέλη έχουν αναπτύξει τις δικές τους στρατηγικές ένταξης των Ρομά, προσαρμοσμένες στις ανάγκες του πληθυσμού των Ρομά στη χώρα τους. Επειδή πολλοί Ρομά είναι αντιμέτωποι με τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, η Επιτροπή συνέδεσε την ένταξη των Ρομά με το ευρύτερο πρόγραμμα δράσης της για την ανάπτυξη, τη στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διατύπωσε ειδικές συστάσεις ανά χώρα σχετικά με την ένταξη των Ρομά στα κράτη μέλη με μεγάλο πληθυσμό Ρομά. Επιπλέον, η Επιτροπή πρότεινε και το Συμβούλιο ενέκρινε την πρώτη στα χρονικά νομική πράξη για τους Ρομά, μια σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων κοινωνικής ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη. Η εν λόγω σύσταση προσδιορίζει ειδικά μέτρα που περιλαμβάνουν τη θετική δράση για τη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά.

Η ειδική ομάδα δράσης της Επιτροπής για τους Ρομά εξασφαλίζει την αντιμετώπιση όλων των πτυχών της ένταξης των Ρομά, ιδίως μέσω της χρήσης διαφόρων ταμείων της ΕΕ. Το νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2014-2020 θα διευκολύνει τη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ για την ένταξη των Ρομά. Ο κανονισμός κοινών διατάξεων για όλα τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία (ΕΔΕΤ) παρέχει τη δυνατότητα συνδυασμού πόρων διαφόρων ταμείων της ΕΕ για δράση στους τέσσερις βασικούς τομείς πολιτικής του πλαισίου της ΕΕ. Τα κυριότερα συναφή με την ένταξη των Ρομά ταμεία είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Οι δημοσιονομικοί κανονισμοί ορίζουν ότι τουλάχιστον το 23,1% του προϋπολογισμού για την πολιτική συνοχής θα διατεθεί για επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, ενώ τουλάχιστον το 20% του ποσού αυτού θα διατεθεί σε όλα τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, οι νέοι κανονισμοί που διέπουν τη χρησιμοποίηση των πόρων των ταμείων της ΕΕ σήμερα περιέχουν βελτιωμένους μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης, για να υπάρξουν ακριβέστερες πληροφορίες σχετικά με το κατά πόσο τα διαρθρωτικά ταμεία ικανοποιούν τους καθορισμένους στόχους κοινωνικής ένταξης των Ρομά.

Η Επιτροπή εξέδωσε επίσης έναν ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας όσον αφορά την εταιρική σχέση, ο οποίος καλύπτει όλα τα ΕΔΕΤ και περιέχει λεπτομερή κριτήρια για την οργάνωση εταιρικών σχέσεων, για τον προγραμματισμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των προγραμμάτων. Επιπλέον, ο κανονισμός του Ευρωπαϊκού

Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) απαιτεί ένα επαρκές ποσό της χρηματοδότησης του ΕΚΤ να χρησιμοποιείται σε λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και σε περιφέρειες μετάβασης για την ενίσχυση της ικανότητας των κοινωνικών εταίρων και των ΜΚΟ για την εφαρμογή των προγραμμάτων.

Τέλος, βάσει προτάσεως της Επιτροπής, το Συμβούλιο εξέδωσε σύσταση για τη θέσπιση «Εγγυήσεων για τη Νεολαία» και κλήθηκαν ειδικά τα κράτη μέλη να θεωρούν τους Ρομά ως βασική ομάδα-στόχο σε αναλογία με το μέγεθος και την κατάσταση του πληθυσμού τους Ρομά.

Η Επιτροπή έχει καθιερώσει μόνιμο διάλογο με τα κράτη μέλη μέσω του δικτύου των 28 εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά. Το δίκτυο αυτό αποτελεί σημαντικό βήμα για την ενίσχυση του συντονισμού και την εφαρμογή των στρατηγικών και των δράσεων επί τόπου. Επιτρέπει επίσης στα κράτη μέλη να ανταλλάσσουν την εμπειρία και τις ειδικές γνώσεις τους με την Επιτροπή και ευνοεί τη διακρατική συνεργασία και την ανταλλαγή ορθών πρακτικών.

Επιπλέον, οι συνεδριάσεις της ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την ένταξη των Ρομά έχουν εξελιχθεί σε φόρουμ συζήτησης και ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ της Επιτροπής, των κρατών μελών, διεθνών οργανισμών, των χωρών της διεύρυνσης και της κοινωνίας των πολιτών. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, θα αναζητήσει τρόπους για να καταστεί το φόρουμ αυτό ακόμη πιο αποτελεσματικό και να συμβάλει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών πολιτικών ένταξης των Ρομά.

Για τη στήριξη της αποτελεσματικής εφαρμογής των εθνικών στρατηγικών ένταξης των Ρομά σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, η Επιτροπή συμμετέχει σε συνασπισμό διεθνών οργανισμών. Σε αυτό τον συνασπισμό, η Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης ενώνουν τις δυνάμεις τους για να ενισχυθεί η ικανότητα των τοπικών αρχών όσον αφορά τον σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση και την υλοποίηση των τοπικών στρατηγικών ένταξης των Ρομά, αρχίζοντας με τη βελτίωση της τοπικής διακυβέρνησης και της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων μέσω διαμεσολάβησης.

2.2.5 Πόροι της Ε.Ε. για την Υλοποίηση των Δράσεων

Τα βασικά χρηματοδοτικά εργαλεία της ΕΕ για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της φτώχειας είναι τα εξής: 1) Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, 2) Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση, 3) Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EASI), 4) Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (FEAD), 5) Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, 6) URBACTIII και 7) HORIZON 2020.

2.2.5.1 Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο¹³

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (εφεξής ΕΚΤ) αποτελεί το κυριότερο εργαλείο της ευρωπαϊκής πολιτικής για την κοινωνική ενσωμάτωση, την προώθηση της απασχόλησης και τη βελτίωση της ζωής των Ευρωπαίων πολιτών. Επιδιώκει την εξεύρεση εργασίας για τους Ευρωπαίους πολίτες, την κοινωνική ένταξη ατόμων που μειονεκτούν και τη διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης, καθώς και των δίκαιων και ίσων ευκαιριών για όλους. Ως εκ τούτου, επενδύει στο ανθρώπινο δυναμικό της Ένωσης και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους, είτε αφορά εργαζόμενους και ανέργους είτε απευθύνεται σε νέους και σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Ο ετήσιος αριθμός ωφελομένων, που κάνουν χρήση των προνομίων του ΕΚΤ για να ενταχθούν στην αγορά εργασίας ή να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους, φτάνει περίπου τα 15

¹³<http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

εκατομμύρια άτομα. Για την νέα προγραμματική περίοδο (2014 – 2020), οι χρηματοδοτήσεις του Ταμείου θα είναι περίπου 80 δισ. Ευρώ ενώ οι βασικοί του στόχοι, είναι οι εξής :

- Η κατάρτιση των ατόμων και η διευκόλυνση τους στην εξεύρεση εργασίας: το ΕΚΤ προσανατολίζεται στη στήριξη οργανισμών σε όλη την ευρωπαϊκή γεωγραφική επικράτεια, προκειμένου να υλοποιήσουν δράσεις με στόχο την κατάρτιση και την εύρεση απασχόλησης. Επιπρόσθετα, θα χρηματοδοτήσει πρωτοβουλίες επιχειρηματιών με αρχικό κεφάλαιο, καθώς και επιχειρήσεις που έρχονται αντιμέτωπες με την αναδιάρθρωση ή την έλλειψη καταρτισμένων εργαζόμενων. Ως κορυφαία προτεραιότητα του ΕΚΤ ορίζεται η συμβολή του στην είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας.
- Η προώθηση της κοινωνικής ένταξης: ο αποτελεσματικότερος τρόπος για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι η εύρεση εργασίας. Η απασχόληση είναι ικανή να εξασφαλίσει στα άτομα οικονομική ασφάλεια και την αίσθηση του ανήκειν σε ένα κοινωνικό σύνολο. Επομένως, το ΕΚΤ, χρηματοδοτεί έργα που βοηθούν όσους αντιμετωπίζουν δυσκολίες ή προέρχονται από ομάδες που μειονεκτούν, ώστε να αποκτήσουν δεξιότητες, να βρουν εργασία και να απολαμβάνουν τις ίδιες ευκαιρίες με τους υπόλοιπους.
- Η βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης: Το ΕΚΤ θα χρηματοδοτήσει πρωτοβουλίες, στο σύνολο της ΕΕ, για τη βελτίωση της εκπαίδευσης και κατάρτισης, με στόχο να διασφαλίσει ότι οι νέοι θα ολοκληρώνουν τον κύκλο εκπαίδευσης τους και θα αποκτούν τις απαραίτητες δεξιότητες που θα τους καταστήσουν ανταγωνιστικότερους στην αγορά εργασίας. Η μείωση του ποσοστού της σχολικής διαρροής, η βελτίωση των ευκαιριών της τριτοβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης, αποτελούν τις κύριες προτεραιότητες.
- Η βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων υπηρεσιών των κρατών – μελών: το Ταμείο θα συμβάλει στις προσπάθειες των κρατών – μελών για αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητας και βελτίωση της ποιότητας της δημόσιας διοίκησης. Επομένως, θα στηρίξει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση, μέσω της παροχής απαραίτητων διοικητικών και θεσμικών ικανοτήτων.

2.2.5.2 Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Οι δράσεις του ΕΤΠΑ συμβάλλουν στην ενίσχυση της οικονομικής και της κοινωνικής συνοχής μειώνοντας τις περιφερειακές διαφορές. Η συμβολή αυτή πραγματοποιείται μέσω της στήριξης της ανάπτυξης και των διαρθρωτικών προσαρμογών των περιφερειακών οικονομιών, συμπεριλαμβανομένης και της ανασυγκρότησης βιομηχανικών περιοχών που παρακμάζουν. Η παρέμβαση του ΕΤΠΑ επικεντρώνεται σε ορισμένες θεματικές προτεραιότητες που αντικατοπτρίζουν τη φύση των στόχων «Σύγκλιση», «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» και «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία». Πρόκειται, ιδίως, για χρηματοδοτήσεις που αφορούν, επενδύσεις που συμβάλλουν στη δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, επενδύσεις σε υποδομές και μέτρα στήριξης της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο του στόχου «Σύγκλιση», το ΕΤΠΑ επικεντρώνει την παροχή βοήθειας στην υποστήριξη της ολοκληρωμένης και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και στη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας. Το Ταμείο αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στις ενέργειες που συνδέονται με την αντιμετώπιση των οικονομικών, των περιβαλλοντικών και των κοινωνικών προβλημάτων των αστικών περιοχών.

2.2.5.3 Ταμείο Συνοχής

Το Ταμείο Συνοχής προβλέπει την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας με την ισορροπημένη χρηματοδότηση έργων, σταδίων των έργων που από τεχνική και οικονομική άποψη είναι ανεξάρτητα, και των ομάδων έργων που αποτελούν ένα συνεκτικό σύνολο στον τομέα του περιβάλλοντος και τον τομέα των διευρωπαϊκών δικτύων υποδομής των μεταφορών. Το Ταμείο Συνοχής συμβάλλει εξάλλου στην υλοποίηση των προπαρασκευαστικών μελετών που συνδέονται με τέτοιου είδους έργα και με την εφαρμογή τους, στη λήψη μέτρων τεχνικής στήριξης. Είναι επιλέξιμα μόνο τα κράτη μέλη που το κατά κεφαλή ακαθάριστο εθνικό προϊόν τους (ΑΕΠ) είναι χαμηλότερο από το 90 % του κοινοτικού μέσου όρου και που έχουν εφαρμόσει πρόγραμμα με στόχο να ικανοποιηθούν τα οικονομικά κριτήρια σύγκλισης. Για την περίοδο 2014-2020, το ταμείο συνοχής αφορά τις : Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρο, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία και Σλοβενία.

2.2.5.4 Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)

Σύμφωνα με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» και τους γενικότερους στόχους της Κοινοτικής Γεωργικής Πολιτικής, η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020 έχει τρεις **μακροπρόθεσμους στρατηγικούς στόχους**: βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και της κλιματικής αλλαγής, και ισορροπημένη εδαφική ανάπτυξη των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας και διατήρησης θέσεων εργασίας. Υπάρχουν **έξι κοινές προτεραιότητες της Ε.Ε.** για την αγροτική ανάπτυξη:

- η προώθηση της μεταφοράς γνώσης και καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές,
- η βελτίωση της βιωσιμότητας/ανταγωνιστικότητας όλων των επιμέρους κλάδων της γεωργίας και προώθηση των καινοτόμων γεωργικών τεχνολογιών και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών,
- η προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, της καλής μεταχείρισης των ζώων και της διαχείρισης των κινδύνων στον τομέα της γεωργίας,
- η αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που σχετίζονται με τη γεωργία και τη δασοκομία,
- η αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα που θα είναι ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, όσον αφορά τους τομείς της γεωργίας, της παραγωγής τροφίμων και της δασοκομίας και
- η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας, ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές.

2.2.5.5 Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας

Το ΕΤΘΑ είναι το Ταμείο για τη θάλασσα και αλιευτική πολιτική της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020. Είναι ένα από τα πέντε Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) που αλληλοσυμπληρώνονται και στηρίζουν την ανάκαμψη στην Ευρώπη με βάση την ανάπτυξη και την απασχόληση. Το Ταμείο αποσκοπεί κυρίως :

- στη βοήθεια προς τους αλιείς για τη μετάβασή τους σε μια βιώσιμη αλιεία,
- στη στήριξη των παράκτιων κοινοτήτων στη διαφοροποίηση των οικονομιών τους,

- στη χρηματοδότηση έργων που δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και βελτιώνουν την ποιότητα ζωής στις ευρωπαϊκές παράκτιες περιοχές.

2.2.5.6 Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση¹⁴

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (εφεξής ΕΤΠ) παρέχει στήριξη σε άτομα που χάνουν τη θέση εργασίας τους, είτε λόγω σημαντικών διαρθρωτικών αλλαγών στο παγκόσμιο εμπόριο ελέω παγκοσμιοποίησης (π.χ. όταν κλείνει μια μεγάλη επιχείρηση ή μεταφέρονται γραμμές παραγωγής της σε χώρες εκτός της ΕΕ) είτε εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Ο ετήσιος προϋπολογισμός του ΕΤΠ ανέρχεται σε 150 εκατ. ευρώ για την νέα προγραμματική περίοδο 2014 – 2020. Το ΕΤΠ μπορεί να χρηματοδοτεί έως και το 60% του κόστους σχεδίων παροχής βοήθειας σε εργαζόμενους που απολύονται, προκειμένου να βρουν μια νέα θέση εργασίας ή να ανοίξουν την δική τους επιχείρηση.

Ως επί το πλείστον, το ΕΤΠ αναφέρεται μόνο σε περιπτώσεις απόλυσης άνω των 500 εργαζομένων από μία μεμονωμένη εταιρεία ή απόλυσης μεγάλου αριθμού εργαζομένων από έναν συγκεκριμένο κλάδο σε μία ή περισσότερες γειτονικές περιοχές.

Υπεύθυνες για τη διαχείριση και την εφαρμογή των σχεδίων που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠ είναι οι εθνικές και περιφερειακές αρχές των κρατών – μελών. Η διάρκεια του κάθε σχεδίου είναι διετής, ενώ το ΕΤΠ μπορεί να συγχρηματοδοτήσει διάφορα έργα όπως βοήθεια για αναζήτηση εργασίας, συμβουλές σε θέματα επαγγελματικής σταδιοδρομίας, εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και επανακατάρτιση, υπηρεσίες επαγγελματικής καθοδήγησης, επιχειρηματικότητα και σύσταση επιχείρησης, επιδόματα κατάρτισης και μετεγκατάστασης.

2.2.5.7 Χρηματοδοτικός Μηχανισμός Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου

Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ) είναι η μεγαλύτερη ολοκληρωμένη αγορά σε παγκόσμιο επίπεδο, χωρίς να είναι μια πλήρως ολοκληρωμένη τελωνειακή ένωση, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Την 1/1/1993 τέθηκε σε ισχύ η συμφωνία για τη δημιουργία του ΕΟΧ, που περιελάμβανε τότε τα 12 κράτη μέλη της ΕΟΚ και τα επτά κράτη ΕΖΕΣ. Σήμερα ο ΕΟΧ αποτελείται από τις 28 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και επιπλέον την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία. Στο πλαίσιο της παραπάνω συμφωνίας, ιδρύθηκε το 1994 ο Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του ΕΟΧ, ως ενισχυτικό εργαλείο συνοχής. Σκοπός του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ είναι η μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων στην Ευρώπη.

2.2.5.8 Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI)¹⁵

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI) είναι ένας κοινοτικός χρηματοδοτικός μηχανισμός που στοχεύει στην προαγωγή της ποιοτικής και βιώσιμης απασχόλησης υψηλού επιπέδου, τη διασφάλιση επαρκούς και κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

Το πρόγραμμα διαχειρίζεται απευθείας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συνενώνει τρία ευρωπαϊκά προγράμματα, τα οποία αποτελούσαν αντικείμενο χωριστής διαχείρισης το

¹⁴<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=326&langId=el>

¹⁵<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=el&catId=1081>

διάστημα 2007 – 2013: PROGRESS, EURES και Μηχανισμός Μικροχρηματοδοτήσεων Progress. Από τον Ιανουάριο του 2014, τα προγράμματα αυτά αποτελούν τους τρεις άξονες του EaSI που στηρίζουν:

- Τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης – άξονας PROGRESS (61% του συνολικού προϋπολογισμού).
- Την επαγγελματική κινητικότητα – άξονας EURES (18% του συνολικού προϋπολογισμού).
- Την πρόσβαση στις μικροχρηματοδοτήσεις και την κοινωνική επιχειρηματικότητα – άξονας Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (21% του συνολικού προϋπολογισμού).

Ο συνολικός προϋπολογισμός για το διάστημα 2014 – 2020 ανέρχεται σε 919.469.000 ευρώ. Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι οι παρακάτω:

- Ενίσχυση της οικειοποίησης των στόχων της ΕΕ και συντονισμός της δράσης σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο στους τομείς της απασχόλησης, των κοινωνικών υποθέσεων και της κοινωνικής ένταξης.
- Στήριξη της ανάπτυξης κατάλληλων συστημάτων κοινωνικής προστασίας και πολιτικών για την αγορά εργασίας.
- Εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας της ΕΕ και διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της.
- Προώθηση της γεωγραφικής κινητικότητας και ενίσχυση των ευκαιριών απασχόλησης με την ανάπτυξη μιας ανοιχτής αγοράς εργασίας.
- Ενίσχυση της διαθεσιμότητας και της προσβασιμότητας μικροχρηματοδοτήσεων για ευάλωτες ομάδες και πολύ μικρές επιχειρήσεις, και βελτίωση της πρόσβασης των κοινωνικών επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, το EaSI δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, προάγει την ισότητα των δύο φύλλων, καταπολεμά τις διακρίσεις, προωθεί την ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση υψηλού επιπέδου, καταπολεμά την μακροχρόνια ανεργία και αγωνίζεται κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

2.2.5.9 Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (FEAD)¹⁶

Το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (εφεξής ΤΕΒΑ) στηρίζει τις δράσεις των χωρών της ΕΕ για παροχή υλικής βοήθειας προς τους απόρους. Η υλική αυτή βοήθεια συνίσταται στη διανομή τροφίμων, ρουχισμού και άλλων αναγκαίων ειδών ατομικής χρήσης, π.χ. παπούτσια, σαπούνι και σαμπουάν.

Η παροχή υλικής βοήθειας πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα κοινωνικής ένταξης, όπως καθοδήγηση και στήριξη για να μπορέσουν τα άτομα αυτά να βγουν από τη φτώχεια.

Η Επιτροπή εγκρίνει τα εθνικά προγράμματα για την περίοδο 2014-2020, βάσει των οποίων οι εθνικές αρχές λαμβάνουν συγκεκριμένες αποφάσεις για τη διανομή της βοήθειας μέσω συνεργαζόμενων οργανώσεων. Παρόμοια προσέγγιση ακολουθείται ήδη για τα ταμεία συνοχής.

¹⁶<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1089&langId=el>

Οι χώρες της ΕΕ μπορούν να επιλέγουν τόσο το είδος της βοήθειας (τρόφιμα ή βασική υλική βοήθεια, ή συνδυασμό και των δύο) που επιθυμούν να προσφέρουν ανάλογα με τις δυνατότητές τους, όσο και τον τρόπο απόκτησης και διανομής της βοήθειας.

Οι εθνικές αρχές μπορούν είτε να αγοράζουν οι ίδιες τα τρόφιμα και τα άλλα είδη και να τα προωθούν στις συνεργαζόμενες οργανώσεις, είτε να χρηματοδοτούν τις οργανώσεις για να πραγματοποιούν οι ίδιες τις αγορές των ειδών. Οι συνεργαζόμενες οργανώσεις που αγοράζουν οι ίδιες τα τρόφιμα ή άλλα είδη μπορούν είτε να τα διανέμουν απευθείας είτε να ζητούν τη βοήθεια άλλων συνεργαζόμενων οργανώσεων.

Για την περίοδο 2014 – 2020, το ποσό που θα διατεθεί στο ΤΕΒΑ ανέρχεται σε 3,8 δισ. ευρώ, με την εθνική συμμετοχή να φτάνει τουλάχιστον στο 15% της χρηματοδότησης του εθνικού προγράμματος.

2.2.5.10 Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης¹⁷

Ο ευρύτερος στόχος του Ταμείου είναι να συμβάλει στην αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και στην ανάπτυξη, ενδυνάμωση και υλοποίηση μιας κοινής πολιτικής στα θέματα ασύλου, επικουρικής και προσωρινής προστασίας, καθώς και στη δημιουργία κοινής μεταναστευτικής πολιτικής. Υπό αυτό το πρίσμα, το Ταμείο θα συνεισφέρει στους ακόλουθους ειδικούς στόχους:

- Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου.
- Ένταξη και νόμιμη μετανάστευση στα κράτη – μέλη.
- Ενδυνάμωση δίκαιων και αποτελεσματικών στρατηγικών επιστροφής στα κράτη – μέλη.
- Ενδυνάμωση της αλληλεγγύης και του επιμερισμού ευθυνών μεταξύ των κρατών – μελών.

Για την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020, έχουν διατεθεί συνολικά 3,9 δισ. ευρώ.

2.2.5.11 URBACTIII¹⁸

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα συνδράμει στη διακίνηση της γνώσης και των καλών πρακτικών μεταξύ των πόλεων. Στόχος είναι η προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών συνοχής και περιφερειακής πολιτικής. Το URBACTIII είναι συγχρηματοδοτούμενο από το ΕΤΠΑ με προϋπολογισμό 74.302 δισ. ευρώ για την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020. Το 70% του προϋπολογισμού είναι δεσμευμένο σε πέντε θεματικούς άξονες, οι οποίοι συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020. Πιο συγκεκριμένα:

- ΘΣ1 για την ενίσχυση της έρευνας, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία.
- ΘΣ4 για την υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς.
- ΘΣ6 για την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της λελογισμένης διαχείρισης των πόρων.
- ΘΣ8 για την προώθηση της απασχόλησης και της κινητικότητας της εργασίας.

¹⁷ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0241+0+DOC+XML+V0//EL>

¹⁸ <http://urbact.eu>

- ΘΣ9 για την προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και την καταπολέμηση της φτώχειας.

2.2.5.12 HORIZON 2020¹⁹

Το πρόγραμμα HORIZON 2020 είναι το χρηματοδοτικό πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και την Καινοτομία, που θα καλύψει την περίοδο 2014 – 2020, με προϋπολογισμό περίπου 80 δις. ευρώ. Το πρόγραμμα υποστηρίζει την στρατηγική Ευρώπη 2020, που αναδεικνύει την έρευνα και την καινοτομία ως βασικούς μοχλούς για την έξυπνη, βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη, στοχεύοντας παράλληλα στην αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων.

Οι τρεις κύριοι άξονες του προγράμματος είναι οι εξής:

- **Επιστημονική Αριστεία:** επιστημονική έρευνα παγκοσμίου επιπέδου με στόχο την προσέλκυση στην ΕΕ των καλύτερων επιστημόνων.
- **Βιομηχανική Υπεροχή:** στρατηγικές επενδύσεις σε τεχνολογίες κλειδιά, όπως νανοτεχνολογία, μικροηλεκτρονική, συμμετοχή ιδιωτικού τομέα, δημιουργία καινοτόμων επιχειρήσεων.
- **Κοινωνικές Προκλήσεις:** αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων, όπως η γήρανση του πληθυσμού, η εξάντληση των ενεργειακών πόρων, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

2.2.5.1 Πρόγραμμα Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια 2014-2020²⁰

Το πρόγραμμα Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια αποτελεί συνέχεια των τριών προγραμμάτων της περιόδου 2007 - 2013: Θεμελιώδη δικαιώματα, Daphne III, και του προγράμματος Απασχόλησης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (PROGRESS), τμήματα "Καταπολέμηση των διακρίσεων και Διαφορετικότητα" και "Ισότητα των φύλων".

Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1382/2013, γενικός στόχος του Προγράμματος αποτελεί η συμβολή στην περαιτέρω ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης βασισμένου στην αμοιβαία αναγνώριση και την αμοιβαία εμπιστοσύνη, ιδίως μέσω της προώθησης της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές και ποινικές υποθέσεις.

Το Πρόγραμμα "Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια" περιλαμβάνει ως ειδικούς στόχους, μεταξύ άλλων, αφενός την προώθηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών και την προαγωγή της συνεκτίμησης του φύλου στις διάφορες πολιτικές, και αφετέρου την πρόληψη και καταπολέμηση κάθε μορφής βίας κατά παιδιών, νέων και γυναικών, καθώς και άλλων ομάδων κινδύνου, ιδίως ομάδων που κινδυνεύουν να υποστούν βία σε στενές σχέσεις, και προστασία των θυμάτων τέτοιας μορφής βίας.

Ο προϋπολογισμός υλοποίησης του προγράμματος για την περίοδο 2014 έως 2020 ανέρχεται σε 439.473.000 Ευρώ.

¹⁹<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

²⁰http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/rec/index_en.htm

2.3 Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

2.3.1 Υφιστάμενη κατάσταση σε εθνικό επίπεδο

Στο πλαίσιο του Θεματικού Στόχου 9 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε μορφής διάκρισης» της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020 έχει εκπονηθεί η Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη, στην οποία αποτυπώνονται οι στρατηγικές επιλογές για τη ανάπτυξη ολοκληρωμένων πολιτικών για την πρόληψη και καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα η κατάσταση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού έχει επιδεινωθεί με αποτέλεσμα η στέρηση βασικών αγαθών και υπηρεσιών (δυσκολία ικανοποίησης βασικών αναγκών, ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης, επιβάρυνση από τις δαπάνες στέγασης, αδυναμία αποπληρωμής δανείων ή αγορών με δόσεις, δυσκολίες στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, δυσκολία αντιμετώπισης των συνήθων αναγκών, ποιότητα ζωής) να μην αφορά μόνο το φτωχό πληθυσμό, αλλά και τμήμα του μη φτωχού πληθυσμού.

Στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2013 δείχνουν ότι το 20,3% του συνολικού πληθυσμού στερείται τουλάχιστον τεσσάρων αγαθών, ποσοστό που διαμορφώνεται σε 23,3% για τον πληθυσμό έως 17 ετών, 21,6% για τον πληθυσμό 18-64 ετών και 13,7% για τον πληθυσμό άνω των 65 ετών.

Πίνακας 1: Κατανομή πληθυσμού που στερείται τεσσάρων τουλάχιστον αγαθών και υπηρεσιών ανά φύλο και ηλικία

Ηλικιακή διάρθρωση	Φύλο	2011	2012	2013
0-17	Άρρενες	16,1	19,5	23,1
	Θήλειες	16,8	21,2	23,5
	Σύνολο	16,4	20,9	23,3
18-64	Άρρενες	15,3	21,3	21,6
	Θήλειες	15,6	20,1	21,7
	Σύνολο	15,4	20,7	21,5
65+	Άρρενες	11,1	11,8	12,1
	Θήλειες	14,7	16,3	15,0
	Σύνολο	13,1	14,3	13,7
Σύνολο	Άρρενες	14,9	19,9	20,3
	Θήλειες	15,4	19,1	20,3
	Σύνολο	15,2	19,5	20,3

Πηγή: Απογραφή: ΕΛΣΤΑΤ, 2013

Τα νοικοκυριά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας εκτιμώνται σε 892.763 και τα μέλη τους σε 2.529.005. Αυτό σημαίνει ότι 23,1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας απειλείται από τη φτώχεια, όταν το κατώφλι υπολογίζεται στο 60% της διάμεσου του συνολικού διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος. Βάσει της ηλικίας, όπως προκύπτει από στοιχεία σε εθνικό επίπεδο για το 2013, τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας (μετά αλλά και πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις όπως τα επιδόματα και άλλες κοινωνικές παροχές) εμφανίζονται κυρίως σε παιδιά ηλικίας 0-17 ετών (παιδική φτώχεια) με ποσοστό 28,8% και σε άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών με ποσοστό 15,1%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το γενικότερο δημογραφικό πρόβλημα της χώρας με τον δείκτη γήρανσης να έχει αυξητική τάση επιδεινώνει το πρόβλημα καθώς όλο και περισσότεροι ηλικιωμένοι κινδυνεύουν από τη φτώχεια σε σύγκριση με τον συνολικό πληθυσμό και είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι στην υλική στέρηση.

Βάσει του τύπου των νοικοκυριών, το μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας σε επίπεδο χώρας για το 2013 αντιμετωπίζουν τα πολυπληθή νοικοκυριά με τρεις ή περισσότερους ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά με ποσοστό 38%, και ακολουθούν οι μονογονεϊκές οικογένειες με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί και ποσοστό 37,2%. Επίσης τα νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα τέκνα παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά κινδύνου φτώχειας (25,6%). Συμπεραίνεται ότι, τα πολυπληθή νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη και οι μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας σε σχέση με τα υπόλοιπα.

Πίνακας 2: Ο κίνδυνος φτώχειας ανά τύπο νοικοκυριού στην Ελλάδα

Τύπος Νοικοκυριού	2011	2012	2013
Νοικοκυριά χωρίς εξαρτώμενα παιδιά	19,5	18,6	17,9
Ένας ενήλικας ηλικίας κάτω των 65 ετών	21,8	21,1	24,4
Ένας ενήλικας ηλικίας 65 ετών και άνω	29,7	23,5	20,3
Μονοπρόσωπο νοικοκυριό –θήλυ	25,8	24,1	22,9
Μονοπρόσωπο νοικοκυριό –άρρεν	24,3	19,3	21,8
Δύο ενήλικες χωρίς εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 65 ετών	16,2	14,6	14,9
Δύο ενήλικες χωρίς εξαρτώμενα παιδιά, ο ένας τουλάχιστον ηλικίας άνω των 65 ετών	22,3	15,4	11,7
Τρεις ή περισσότεροι ενήλικες χωρίς εξαρτώμενα παιδιά	17,2	20,5	20,9
Νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά	23,2	28,1	28,9
Μονογονεϊκό νοικοκυριό με, τουλάχιστον, ένα εξαρτώμενο παιδί	43,2	66,0	37,2
Δύο ενήλικες με ένα εξαρτώμενο παιδί	17,7	25,3	20,2
Δύο ενήλικες με δύο εξαρτώμενα παιδιά	24,2	25,9	25,6
Δύο ενήλικες με τρία ή περισσότερα εξαρτώμενα παιδιά	20,8	36,8	31,4
Δύο ενήλικες	19,9	15,1	13,1
Δύο ενήλικες ή περισσότεροι με εξαρτώμενα παιδιά	22,7	27,0	28,6
Δύο ενήλικες ή περισσότεροι χωρίς εξαρτώμενα παιδιά	18,5	18,0	16,9
Τρεις ή περισσότεροι ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά	24,7	31,3	38,0

Πηγή: Απογραφή: ΕΛΣΤΑΤ, 2013

Η μεγαλύτερη αιτία της φτώχειας είναι η ανεργία. Ο κίνδυνος φτώχειας για τους ανέργους διαμορφώθηκε το 2013 σε 46,3% έναντι 38,5% το 2010 κάτι το οποίο αναδεικνύει την ανεπάρκεια του συστήματος ασφάλισης από την ανεργία που οφείλεται κυρίως στον αποκλεισμό των πολυπληθέστερων κατηγοριών ανέργων από το επίδομα ανεργίας (των νέων ανέργων διότι δεν έχουν ακόμα θεμελιώσει δικαίωμα επιδότησης και των μακροχρόνια ανέργων διότι έχουν εξαντλήσει το χρόνο επιδότησης).

Ο κίνδυνος της φτώχειας όμως δεν περιορίζεται μόνο στους άνεργους και στο μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό αλλά επεκτείνεται και σε ομάδες του πληθυσμού που εργάζονται. Οι «εργαζόμενοι - φτωχοί», δηλαδή οι εργαζόμενοι που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας αποτελούσαν το 2013 το 13,1% των εργαζομένων. Επίσης, σημαντικός παράγοντας της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι οι συνθήκες απασχόλησης που επικρατούν τα χρόνια της κρίσης στην Ελλάδα και συγκεκριμένα, η ανασφάλιστη εργασία, η υποαπασχόληση και ο εργασιακός αποκλεισμός που υπάρχει στους νέους και ιδίως τις γυναίκες.

Ανακεφαλαιώνοντας, οι νέοι, οι μετανάστες και τα άτομα με χαμηλά προσόντα που παραδοσιακά απασχολούνται δυσανάλογα σε χαμηλά αμειβόμενες εργασίες και παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας. Ως εκ τούτου οι συνθήκες διαβίωσής τους έχουν επιδεινωθεί. Τα παιδιά, οι νέοι, οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι οικογένειες με συντηρούμενα μέλη, τα άτομα με ιστορικό μετανάστευσης, ορισμένες εθνοτικές μειονότητες και τα άτομα με αναπηρία είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες στον κίνδυνο φτώχειας. Επίσης, οι γυναίκες είναι γενικά πιο εκτεθειμένες στον κίνδυνο από ότι οι άνδρες.

2.3.2 Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη (Μέτρα Άμεσης Αντιμετώπισης της φτώχειας)

Για πρώτη φορά στην ιστορία του Ελληνικού συστήματος κοινωνικής προστασίας, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εγκαινίασε μία σύνθετη διαδικασία σχεδιασμού Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. Η διαδικασία αυτή εντάχθηκε - παράλληλα με τις μεταρρυθμίσεις των πολιτικών εργασιακών σχέσεων και κοινωνικής ασφάλισης - στο ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης ενός νέου μοντέλου «ενεργητικών πολιτικών» με την εισαγωγή μηχανισμών που αφενός θα ενισχύσουν την επάρκεια των κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, αφετέρου θα βελτιώσουν τις προοπτικές βιωσιμότητάς τους κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου 2015-2020.

Το κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης (Ε.Σ.Κ.Ε.) θέτει τις βάσεις για μία ριζική μεταρρύθμιση των πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης:

- Θεσπίζει ένα κοινό πλαίσιο αρχών, προτεραιοτήτων και στόχων για τον συντονισμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση όλων των παρεμβάσεων καταπολέμησης της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο
- Ιεραρχεί μεταρρυθμιστικές προτεραιότητες του συστήματος κοινωνικής προστασίας βάσει των στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής 2020 για μία «Έξυπνη, Βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ανάπτυξη»
- Κατοχυρώνει τα πεδία συνεργασίας και δικτύωσης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την πλήρη αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων υλικών και ανθρώπινων πόρων
- Τυποποιεί τις βασικές πηγές χρηματοδότησης των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής ένταξης την περίοδο 2015-2020
- Οριοθετεί τα πεδία αξιοποίησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (νέο ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2014-2020 στον τομέα προαγωγής της ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας

2.3.2.1 ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης αντανακλά τις νέες προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας για την ενδυνάμωση του Κοινωνικού Κράτους σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Στοχεύει :

- Στην άμβλυση των ανισοτήτων με έμφαση στην αποτελεσματική προστασία των πλέον ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού
- Στον εκσυγχρονισμό των δημόσιων πολιτικών ένταξης με έμφαση στον ενεργητικό χαρακτήρα των μέτρων και την αναπτυξιακή διάσταση των κοινωνικών δαπανών
- Στην αναβάθμιση του πλαισίου συνεργασίας κράτους, κοινωνίας των πολιτών και αγοράς με έμφαση στην δημιουργία ισχυρών εταιρικών σχέσεων για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού

Η ιδεολογική αφετηρία της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης προσανατολίζεται στη διαφύλαξη και αναζωογόνηση του κοινωνικού ιστού του Ελληνικού κράτους με την ενδυνάμωση των δημόσιων πολιτικών πρόληψης / καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η Εθνική Στρατηγική εισάγει ένα νέο μοντέλο «ενεργητικών πολιτικών» κοινωνικής προστασίας, οι οποίες προσανατολίζονται ιδίως στην πρόληψη και αντιμετώπιση των συνεπειών που δημιουργούνται από τα φαινόμενα της ανεργίας, της φτώχειας και του αποκλεισμού στην Ελληνική κοινωνία και αναμένεται να ενταθούν σε περίπτωση παράτασης της οικονομικής ύφεσης σε συνδυασμό με τις δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις και κυρίως την άμβλυση του προστατευτικού ρόλου της οικογένειας και των άτυπων δικτύων φροντίδας.

Η Εθνική Στρατηγική προάγει την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών στην κοινωνική και οικονομική ζωή, επιβάλλοντας τον σχεδιασμό πολιτικών που ενθαρρύνουν και προάγουν την κοινωνικοποίηση των πλέον ευάλωτων ατόμων, ενισχύοντας τις ευκαιρίες ανάπτυξης εργασιακών δεξιοτήτων και καλλιέργειας κοινωνικών επαφών / διαπροσωπικών σχέσεων.

Η Στρατηγική δεν περιορίζεται στην παθητική υποστήριξη των ευάλωτων ατόμων αλλά προβλέπει παρεμβάσεις ενεργητικών μέτρων, που θα ενισχύσουν ουσιαστικά τους ενδιαφερόμενους να αντιμετωπίσουν καταστάσεις ανάγκης και να επαναφέρουν την ζωή τους σε φυσιολογικό ρυθμό. Απώτερος στόχος των παρεμβάσεων είναι η σταδιακή αποκατάσταση της αυτοδυναμίας και του αυτοσεβασμού των εξυπηρετούμενων. Για τους επωφελούμενους, μάλιστα, που είναι ικανοί και διαθέσιμοι προς εργασία, η αποκατάσταση επιτυγχάνεται ιδίως μέσω της σταδιακής επανένταξης στην αγορά εργασίας, ενώ για τους υπόλοιπους (παιδιά, ηλικιωμένοι, μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός) η αποκατάσταση επιτυγχάνεται μέσω της κοινωνικής συμμετοχής και της διασύνδεσής τους με φορείς που παρέχουν φροντίδα κατάλληλη για τις ανάγκες τους.

Η Εθνική Στρατηγική Ένταξης εξασφαλίζει μέσω της ορθολογικής επένδυσης δημόσιων και ιδιωτικών πόρων (στρατηγικές κοινωνικών επενδύσεων) μακροπρόθεσμα σημαντικά αναπτυξιακά οφέλη, ιδίως όσον αφορά τις προοπτικές απασχόλησης των ευπαθών ομάδων και την ενίσχυση της καταναλωτικής τους ικανότητας / αγοραστικής δύναμης.

Η Στρατηγική αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση:

- στην κινητοποίηση όλων των τομέων της οικονομίας και της κοινωνίας με στόχο την αξιοποίηση του συνόλου των διαθέσιμων πόρων
- στον συντονισμό μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών παρεμβάσεων με στόχο την διασφάλιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητάς τους

- στην προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη νέων τεχνικών αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων

2.3.2.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Οι αρχές της Στρατηγικής αφορούν σε τρία επίπεδα:

- το θεσμικό επίπεδο
- το κοινωνικοπολιτικό επίπεδο
- το επιχειρησιακό επίπεδο.

Από θεσμική άποψη, ο πυρήνας της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης αντιστοιχεί σε τρεις βασικές αρχές:

1. στην αρχή της αναδιανεμητικής ισότητας: για ισότιμη μεταχείριση όλων των ατόμων που αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο αποκλεισμού και τη λήψη θετικών για την προώθηση της κοινωνικής και εργασιακής τους ένταξης,
2. στην αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης: για παροχή ίσων ευκαιριών στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την οικονομική και κοινωνική τους ανέλιξη,
3. στην αρχή του σεβασμού της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας: για αντιμετώπιση κάθε ατόμου όχι ως παθητικό αντικείμενο αλλά ως υπεύθυνο πολίτη που δικαιούται να επιλέγει και να διεκδικεί την μορφή προστασίας που χρειάζεται.

Από κοινωνικοπολιτική άποψη, ο πυρήνας της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης αντιστοιχεί στις ακόλουθες βασικές αρχές.

1. Στην αρχή της Επικουρικότητας που τυποποιεί την παρέμβαση των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης για την κάλυψη μόνο εκείνων των αναγκών, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους.
2. Στην αρχή της Εξατομίκευσης που επιβάλλει την προσαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης σε σχέση με την εξειδίκευση των αναγκών των ενδιαφερομένων.
3. Στην Ενεργοποίηση των αποκλεισμένων ατόμων που απορρέει από την ανάγκη άμεσης ενσωμάτωσής τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό.

Από επιχειρησιακή άποψη, ο πυρήνας της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης αντιστοιχεί στις ακόλουθες βασικές αρχές.

1. Στην αρχή της Κοινωνικής Λογοδοσίας που επιβάλλει τη διατήρηση της επιτελικής αρμοδιότητας λήψης αποφάσεων στα όργανα του Κράτους (Κοινοβούλιο, Διοίκηση), που σχεδιάζουν και ρυθμίζουν το περιεχόμενο της Στρατηγικής.
2. Στην αρχή της Δικτύωσης που επιβάλλει την διαμόρφωση μόνιμων δικτύων οριζόντιας και κάθετης συνεργασίας με «εταίρους» φορείς (stakeholders) που έχουν εύλογο ενδιαφέρον για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης.
3. Στην αρχή της πολυδιάστατης προσέγγισης της Κοινωνικής Καινοτομίας που επιβάλλει την υιοθέτηση σύνθετων μεθοδολογικών και εργαλείων για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων.

2.3.2.3 ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΥ

Η Ελληνική πολιτεία υιοθετεί το μοντέλο μίας Στοχευμένης Στρατηγικής, η οποία διοχετεύει πόρους και δημιουργεί ευκαιρίες σε άτομα και οικογένειες που αντιμετωπίζουν αυξημένες καταστάσεις κινδύνου εξαιτίας της αντικειμενικής αδυναμίας τους να εξασφαλίσουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης:

- είτε από ίδιους πόρους (π.χ. κινητή και ακίνητη περιουσία)
- είτε από την αγορά εργασίας
- είτε από το δημόσιο σύστημα της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης
- είτε από το δημόσιο σύστημα υγείας.

Η επιλογή του μοντέλου της Στοχευμένης Στρατηγικής:

- α) ενσωματώνει ισχυρές διαστάσεις κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης,
- β) εξασφαλίζει προϋποθέσεις θεσμικής, επιχειρησιακής και χρηματοδοτικής βιωσιμότητας των παρεμβάσεων,
- γ) εξυπηρετεί απόλυτα την σταδιακή πλήρωση των τριών εθνικών στόχων για την καταπολέμηση της φτώχειας

Οι επωφελούμενοι της Στοχευμένης Στρατηγικής αντιστοιχούν σε άτομα και οικογένειες που απειλούνται ή έχουν εγκλωβισθεί σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, με βάση την ακόλουθη διάρθρωση:

- πρόσωπα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας
- παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού
- πρόσωπα με αυξημένους κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

2.3.2.4 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής αντανακλά μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της εθνικής στρατηγικής, που καλύπτει διαφορετικές ανάγκες των ομάδων στόχου σε διαφορετικές περιόδους του βίου τους, χωρίς να υιοθετεί πεδία προτεραιοτήτων σε βάρος των άλλων. Η προσέγγιση αυτή δομείται σύμφωνα με τον κύκλο ζωής των ατόμων και ενσωματώνει τις βασικές παρεμβάσεις ενίσχυσης των ίσων ευκαιριών ανά φάση ζωής: προσχολική ηλικία σχολική ηλικία, νεαρή ηλικία, ενήλικη φάση ζωής, γήρας.

Η Εθνική Στρατηγική εξειδικεύεται στα ακόλουθα επίπεδα :

Επίπεδο Α: Πυλώνες

Επίπεδο Β: Επιχειρησιακοί Άξονες

Επίπεδο Γ: Προτεραιότητες Πολιτικής

Επίπεδο Δ: Θεματικά Μέτρα

Οι Πυλώνες της Στρατηγικής αντιστοιχούν από κοινωνικοπολιτική άποψη στην προώθηση του υποδείγματος της Ενεργητικής Ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, που έχουν σαν στόχο:

- Τη Στήριξη του εισοδήματος ώστε να διασφαλίζεται αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο των
- ανθρώπων χωρίς επαρκείς πόρους για την κάλυψη των αναγκών τους
- Τη Σύνδεση με την αγορά εργασίας μέσω ενεργητικών μέτρων απασχόλησης

- Τη Βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης σε υπηρεσίες, ώστε να είναι δυνατή η παροχή συμβουλών, υγειονομικής περίθαλψης, φροντίδας, ψυχολογικής και κοινωνικής αποκατάστασης σε ανθρώπους που έχουν ιδιαίτερη ανάγκη από τέτοιου είδους υπηρεσίες και δεν έχουν τα μέσα ή τη γνώση να ωφεληθούν από αυτές

Οι Πυλώνες της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης είναι οι ακόλουθοι:

ΠΥΛΩΝΑΣ 1: «Καταπολέμηση της φτώχειας»

ΠΥΛΩΝΑΣ 2: «Πρόσβαση σε υπηρεσίες»

ΠΥΛΩΝΑΣ 3: «Αγορά εργασίας χωρίς αποκλεισμούς»

Οι τρεις Πυλώνες της Στρατηγικής εξειδικεύονται σε Επιχειρησιακούς Άξονες (πακέτα παρεμβάσεων) όπως παρουσιάζονται παρακάτω:

- ▶ **Επιχειρησιακός Άξονας 1: Καταπολέμηση της Φτώχειας.**
- ▶ **Επιχειρησιακός Άξονας 2: Πρόληψη και Καταπολέμηση του αποκλεισμού των παιδιών**
- ▶ **Επιχειρησιακός Άξονας 3: Προώθηση της Ένταξης**
- ▶ **Επιχειρησιακός Άξονας 4: Καλή διακυβέρνηση των πολιτικών ένταξης**

Οι Επιχειρησιακοί Άξονες εξυπηρετούνται με συγκεκριμένες Προτεραιότητες Πολιτικής, οι οποίες εξειδικεύονται σε θεματικά Μέτρα.

Ο Άξονας 1 της Στρατηγικής εστιάζει στην προστασία των ατόμων που βιώνουν συνθήκες ακραίας φτώχειας, και είτε βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης (π.χ. άστεγοι) είτε αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες διαβίωσής τους. Η συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού αποτελεί ομάδα υψηλής δημόσιας προτεραιότητας, καθώς παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό κινδύνου και την μεγαλύτερη ανάγκη υποστήριξης από τις οργανωμένες υπηρεσίες της κοινωνικής διοίκησης σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.

Ο Επιχειρησιακός Άξονας 1 διαρθρώνεται στις ακόλουθες δύο Προτεραιότητες Πολιτικών:

Προτεραιότητα Πολιτικής 1.1: Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά

Προτεραιότητα Πολιτικής 1.2: Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους.

Προτεραιότητα Πολιτικής 1.1 Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά

Η πρόσβαση σε βασικά αγαθά αποτελεί, εξαιτίας της συγκυρίας της οικονομικής κρίσης, κρίσιμη προτεραιότητα επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού, όπως η αδυναμία κάλυψης των βασικών αναγκών διαβίωσης, η έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, η αδυναμία πρόσβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στους θεσμούς της δικαιοσύνης, η ενεργειακή φτώχεια και η έλλειψη κατάλληλης στέγασης.

Ως κύρια παρέμβαση της συγκεκριμένης Προτεραιότητας οριοθετείται η σταδιακή πρόσβαση των ατόμων που βιώνουν ακραία φτώχεια σε ένα ολοκληρωμένο Πακέτο Βασικών Αγαθών.

Μέτρα Πολιτικής για την προτεραιότητα «Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά» :

1.1.1. Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης

1.1.2. Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

1.1.3. Αντιμετώπιση κρίσεων

1.1.4. Πρόσβαση σε κατάλληλη στέγη

1.1.5. Πρόσβαση σε ενέργεια

1.1.6. Πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

1.1.7. Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη

1.1.8. Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής

Προτεραιότητα Πολιτικής 1.2: Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους

Η πρόσβαση σε επαρκείς πόρους αποτελεί θεμελιώδη προτεραιότητα της Εθνικής Στρατηγικής, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει για κάθε άτομο που εγκλωβίζεται σε συνθήκες ακραίας φτώχειας ένα πλέγμα μη ανταποδοτικών οικονομικών παροχών που θα συνδυάζονται με κατάλληλες υπηρεσίες φροντίδας και ενεργοποίησης. Ως κύρια παρέμβαση οριοθετείται εδώ η σταδιακή ανάπτυξη ενός μοντέλου στοχευμένης εισοδηματικής ενίσχυσης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, που θα εξειδικεύει τόσο το περιεχόμενο όσο και τις προϋποθέσεις πρόσβασης στις αντίστοιχες υπηρεσίες και παροχές.

Μέτρα Πολιτικής για την προτεραιότητα «Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους»

1.2.1. Πιλοτική εφαρμογή ενός Γενικού Προγράμματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος

1.2.2. Θεσμοθέτηση ενός Γενικού Συστήματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος

1.2.3. Επιδοματική κάλυψη αναγκών οικιακής θέρμανσης

► **Επιχειρησιακός Άξονας 2: Πρόληψη και Καταπολέμηση του αποκλεισμού των παιδιών**

Ο Επιχειρησιακός Άξονας 2 της Στρατηγικής εστιάζει στην προστασία των παιδιών από τις εξαιρετικά επικίνδυνες επιπτώσεις που έχει η φτώχεια στη σωματική, πνευματική και ψυχολογική τους ανάπτυξη και, συνεπώς, στη δυνατότητά τους να εξελιχθούν μελλοντικά σε υγιείς και αυτοδύναμους ενήλικες. Υπό αυτό το πρίσμα, τα παιδιά (0-17 ετών) που μεγαλώνουν σε συνθήκες φτώχειας βιώνοντας πολλαπλές στερήσεις και μειονεκτήματα αποτελούν ομάδα υψηλής δημόσιας προτεραιότητας.

Τα Μέτρα του Άξονα διαρθρώνονται στις ακόλουθες Προτεραιότητες Πολιτικών:

Προτεραιότητα Πολιτικής 2.1: Πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους

Προτεραιότητα Πολιτικής 2.2: Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες

Προτεραιότητα Πολιτικής 2.3: Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Προτεραιότητα Πολιτικής 2.1: Πρόσβαση σε Οικονομικούς Πόρους

Η πρόσβαση των παιδιών σε οικονομικούς πόρους αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει ένα πλέγμα μη ανταποδοτικών παροχών που θα παρέχουν σε κάθε παιδί που αντιμετωπίζει κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ένα ασφαλές πλαίσιο για την ομαλή του ανάπτυξη.

Μέτρα Πολιτικής για την προτεραιότητα «Πρόσβαση σε Οικονομικούς Πόρους»

2.1.1. Πρόσβαση στο επίδομα απροστάτευτων παιδιών

2.1.2. Πρόσβαση στο ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων

2.1.3. Πρόσβαση στο επίδομα στήριξης Τρίτεκνων και Πολύτεκνων

Προτεραιότητα Πολιτικής 2.2: Πρόσβαση σε Οικονομικά Προσιτές και Ποιοτικές Υπηρεσίες

Η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής, επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού κατά την παιδική ηλικία. Ως κύρια παρέμβαση επιλέγεται η πρόσβαση των παιδιών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας σε ένα ολοκληρωμένο Πακέτο Βασικών Υπηρεσιών.

Μέτρα Πολιτικής για την προτεραιότητα «Πρόσβαση σε Οικονομικά Προσιτές και Ποιοτικές Υπηρεσίες»

2.2.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής

2.2.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας και αναψυχής

2.2.3. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας

2.2.4. Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας

2.2.5. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης

2.2.6. Αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών κλειστής φροντίδας

2.2.7. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες Νομικής Συνδρομής

Προτεραιότητα Πολιτικής 2.3: Πρόσβαση στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Η πρόσβαση των παιδιών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας στην υποχρεωτική εκπαίδευση αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής⁸³, επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού κατά την παιδική ηλικία.

Μέτρα Πολιτικής για την προτεραιότητα «Πρόσβαση στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση»

2.3.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης

2.3.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες σχολικής εκπαίδευσης

2.3.3. Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία

2.3.4. Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών Ρομά

2.3.5. Καταπολέμηση της σχολικής διαρροής

► Επιχειρησιακός Άξονας 3: Προώθηση της Ένταξης

Ο Επιχειρησιακός Άξονας 3 της Στρατηγικής επικεντρώνεται στην προώθηση της ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, που συνδυάζει την ενίσχυση του εισοδήματος, την προώθηση στην απασχόληση χωρίς αποκλεισμούς και την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες. Υποκείμενα των παρεμβάσεων του Άξονα είναι άτομα και οικογένειες σε κατάσταση φτώχειας, που:

- είτε έχουν ήδη ενταχθεί σε προγράμματα κάλυψης του Άξονα 1: Καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας (π.χ. λήπτες παροχών ελαχίστου εισοδήματος)
- είτε εντάσσονται για πρώτη φορά σε προγράμματα κάλυψης του Άξονα 3, καθώς δεν αντιμετωπίζουν καταστάσεις ακραίας φτώχειας.

Τα Μέτρα του Άξονα διαρθρώνονται στις ακόλουθες Προτεραιότητες Πολιτικών:

Προτεραιότητα Πολιτικής 3.1 Ενίσχυση εισοδηματικών πόρων των ανέργων

Προτεραιότητα Πολιτικής 3.2 Πρόσβαση των ανέργων σε υπηρεσίες ενεργοποίησης για την ένταξη στην αγορά εργασίας

Προτεραιότητα Πολιτικής 3.3 Πρόσβαση ανέργων με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού και άλλων ομάδων σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες.

Προτεραιότητα Πολιτικής 3.1: Ενίσχυση εισοδηματικών πόρων των ανέργων

Μέτρα Πολιτικής

3.1.1. Πρόσβαση στο Επίδομα Μακροχρονίως Ανέργων

3.1.2. Πρόσβαση σε ειδικά επιδόματα για ευάλωτες ομάδες ανέργων χαμηλού εισοδήματος

Προτεραιότητα Πολιτικής 3.2: Πρόσβαση των ανέργων σε υπηρεσίες ενεργοποίησης

Η ενεργοποίηση των ανέργων επιβάλλεται από την ανάγκη ενσωμάτωσής τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό και ανάκτησης της προσωπικής τους αυτοδυναμίας. οι ενδιαφερόμενοι θεμελιώνουν δικαιώματα λήψης δημόσιων κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, αλλά παράλληλα αναπτύσσουν σταδιακά προσωπικές δράσεις αυτοτελούς κάλυψης των αναγκών τους για να περιορίσουν τους κινδύνους εξάρτησης καθ' όλη τη διάρκεια του βίου τους από το Κράτος.

Μέτρα Πολιτικής

3.2.1. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης και άτυπης μάθησης

3.2.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης

3.2.3. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Προτεραιότητα Πολιτικής 3.3: Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες

Η συγκεκριμένη Προτεραιότητα περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την πρόληψη, άρση άμβλυση παραγόντων που αποτελούν υψηλές εστίες κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού, καλύπτοντας τόσο ανέργους με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού, όσο και άλλες ομάδες.

Μέτρα Πολιτικής

3.3.1. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας

3.3.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας

3.3.3. Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας

3.3.4. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης

3.3.5. Αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών κλειστής φροντίδας

3.3.6. Πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης της φερεγγυότητας των φτωχών νοικοκυριών

► **Επιχειρησιακός Άξονας 4: Καλή διακυβέρνηση των πολιτικών ένταξης**

Ο Άξονας 4 της Στρατηγικής περιέχει οριζόντια μέτρα που στοχεύουν στην ενίσχυση του συστήματος διακυβέρνησης των πολιτικών ένταξης και στην διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Στρατηγικής. Τα Μέτρα του Άξονα διαρθρώνονται στις ακόλουθες τρεις Προτεραιότητες Πολιτικής:

Προτεραιότητα Πολιτικής 4.1 Συντονισμός των πολιτικών ένταξης

Προτεραιότητα Πολιτικής 4.2 Ποιότητα των πολιτικών ένταξης

Προτεραιότητα Πολιτικής 4.3 Αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών ένταξης.

Προτεραιότητα Πολιτικής 4.1: Συντονισμός των πολιτικών ένταξης

Μέτρα Πολιτικής

4.1.1. Εθνικός Μηχανισμός για τον συντονισμό των πολιτικών ένταξης

4.1.2. Περιφερειακά Παρατηρητήρια Ένταξης

4.1.3. Παρατηρητήριο Φορέων Κοινωνικής Φροντίδας και Αλληλεγγύης

Προτεραιότητα Πολιτικής 4.2: Ποιότητα των πολιτικών ένταξης

Μέτρα Πολιτικής

4.2.1. Χάρτης Ποιότητας Κοινωνικών Υπηρεσιών

4.2.2. Δίκτυα Κοινωνικής Καινοτομίας

Προτεραιότητα Πολιτικής 4.3: Αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών ένταξης

Μέτρα Πολιτικής

4.3.1. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού του δημόσιου τομέα

4.3.2. Ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού

4.3.3. Ανάπτυξη της Βασικής και Εφαρμοσμένης Έρευνας στο πεδίο των πολιτικών ένταξης

2.3.2.5 ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Εάν και η ανάπτυξη των πολιτικών κοινωνικής προστασίας υπέρ των ευπαθών ομάδων αξιοποιεί κυρίως δημόσιους πόρους (άμεση και έμμεση φορολογία), η Στρατηγική εισάγει και κατοχυρώνει νέους μηχανισμούς συλλογικής αλληλεγγύης για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων ένταξης, ενθαρρύνοντας παράλληλα τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού να αναπτύσσουν σταδιακά και τοπικές στρατηγικές κοινωνικών επενδύσεων μέσω αξιοποίησης πόρων Διεθνών Οργανισμών και ιδίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η χρηματοδότηση των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής ένταξης¹¹⁴ καλύπτεται την περίοδο αυτή κατά σειρά προτεραιότητας από τις εξής πηγές:

- Πόροι του Κρατικού Προϋπολογισμού
- Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι σε επίπεδο ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού (Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι και έσοδα από ανταποδοτικά τέλη)
- Πόροι του ΕΣΠΑ 2007-2013 και του ΣΕΣ 2014-2020
- Πόροι από Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Πόροι του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου 2009-2014 και 2015-2020
- Πόροι άλλων Διεθνών Οργανισμών (π.χ. Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, Συμβούλιο της Ευρώπης)
- Πόροι από Διεθνή Σύμφωνα / Πρωτόκολλα Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και άλλων χωρών

- Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο ανάπτυξης δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης από επαγγελματικές ενώσεις και επιχειρήσεις
- Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο ανάπτυξης δράσεων κοινωνικών επενδύσεων
- Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο ανάπτυξης δράσεων οργανωμένης κοινωνικής προσφοράς (δωρεές και χορηγίες)

2.3.3 Εθνική Στρατηγική για τους ΡΟΜΑ

2.3.3.1 Εισαγωγή – Αποτίμηση δράσεων των τελευταίων ετών

Η αντιμετώπιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας αποτελεί βασική προτεραιότητα πολιτικής όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό η κοινωνική ένταξη και η ισότιμη μεταχείριση των ομάδων με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες συνιστούν ιδιαίτερη πρόκληση, δεδομένου ότι η εξασφάλιση τόσο της αρμονικής συνύπαρξης εντός του ευρύτερου κοινωνικού ιστού - με όρους δικαιοσύνης και δημοκρατίας- όσο και του σεβασμού της προσωπικότητας, είναι αναγκαία προαπαιτούμενα για την κοινωνική συνοχή και ευημερία. Ως εκ τούτου, κάθε κράτος μέλος καλείται να αναπτύξει εθνική στρατηγική/ εθνικό στρατηγικό σχεδιασμό για την κοινωνική ένταξη των Ρόμα.

Στην Ελλάδα, η στρατηγική προσέγγιση ακολουθεί το σκεπτικό του προηγούμενου «Ολοκληρωμένου Προγράμματος Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων (2001-2008)» που είχε στόχο την εφαρμογή στεγαστικής πολιτικής για τους Έλληνες Ρομά, σε συνδυασμό με ενέργειες που θα υποστήριζαν και θα προωθούσαν την κοινωνική τους ένταξη (κατάρτιση, εκπαίδευση, προώθηση στην απασχόληση, παροχή υπηρεσιών υγείας, πολιτισμού και αθλητισμού).

Βασικό συμπέρασμα της αποτίμησης των δράσεων του Ο.Π.Δ. είναι ότι σε επίπεδο σχεδιασμού ανταποκρίθηκε στην αναγκαιότητα και την επικαιρότητα της ολοκληρωμένης προσέγγισης στη βάση των διαγνωσμένων αναγκών και προβλημάτων των Ρομά στην Ελλάδα, ενώ σε επιχειρησιακό επίπεδο η ανωτέρω βασική επιλογή δε διασφαλίστηκε εξαιτίας των ακόλουθων παραγόντων:

1. των οργανωτικών αδυναμιών ενός σχεδίου Επιχειρησιακού Προγράμματος, που ποτέ δεν απέκτησε Επιχειρησιακή δομή, υποδομή, μηχανισμό υλοποίησης και παρακολούθησης, και κυρίως, ένα ενιαίο κέντρο συντονισμού των δράσεων,
2. της επιλογής της θεματικής προσέγγισης (κάθετης) και όχι της χωρικής προσέγγισης (οριζόντιας) της παρέμβασης,
3. της περιστασιακής διάθεσης πόρων,
4. της σταδιακής υποβάθμισης των παρεμβάσεων κατά την υλοποίηση, αποτέλεσμα της απουσίας ισχυρών προδιαγραφών, της έλλειψης διαδικασιών αξιολόγησης και παρακολούθησης.

Η Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2012-2020 λαμβάνοντας υπόψη τις ελλείψεις της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, θέτει ως στόχο:

- τη συστηματική και μη-ευκαιριακή καταγραφή και απεικόνιση της υφιστάμενης κατάστασης
- την επανεξέταση της ορθολογικότητας του σχεδιασμού των προτεραιοτήτων, με βάση τα αποτελέσματα της εν λόγω καταγραφής

- την επανα-οριοθέτηση των προτεραιοτήτων σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο, με γνώμονα τις υφιστάμενες ανάγκες της ομάδας στόχου και τους διαθέσιμους πόρους (ανθρώπινους και χρηματοοικονομικούς)
- τη συγκρότηση διοικητικού μηχανισμού ολοκληρωμένης διαχείρισης της εθνικής στρατηγικής.

2.3.3.2 Υφιστάμενη κατάσταση των Ρομά στην Ελλάδα

Η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα υφίσταται πολλαπλό κοινωνικό αποκλεισμό στους τομείς της στέγασης, της απασχόλησης, της υγείας και της εκπαίδευσης. Οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις Πληθυσμού Ρομά εμφανίζονται στις περιοχές των μεγάλων αστικών κέντρων, καθώς και στις αγροτικές περιοχές όπου παρουσιάζονται και οι περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης. Βάση έρευνας η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω των Δήμων το έτος 2008 με στόχο την καταγραφή χώρων διαμονής των ΡΟΜΑ, ο συνολικός πληθυσμός στους διακριτούς και αναγνωρίσιμους όρους διαμονής ανέρχεται περίπου σε 12.000 εδραιωμένες οικογένειες ή 50.000 άτομα.

Η υφιστάμενη κατάσταση των Ρομά έχει ως εξής:

Σε επίπεδο Στέγασης: Το στεγαστικό αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα καθώς η πλειονότητα των Ρομά στεγάζεται σε λυόμενα, παράγκες, καλύβια και γενικώς καταλύματα πρόχειρης κατασκευής, συνωστισμένοι, χωρίς τις βασικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές.

Σε επίπεδο Απασχόλησης: Το εισόδημα των νοικοκυριών στηρίζεται στην εποχιακή απασχόληση ενός μέλους και στα επιδόματα πρόνοιας που δικαιούνται ως πολύτεκνοι και άποροι. Σε γενικές γραμμές, το εισόδημα των Ρομά είναι χαμηλό με αποτέλεσμα η συντριπτική πλειοψηφία των νοικοκυριών να έχει εισόδημα πολύ κάτω από το όριο της φτώχειας. Η αποκοπή των Ρομά από την αγορά εργασίας τους ωθεί σε μια άτυπη "παρα-αγορά", χωρίς βιώσιμες οικονομικά προοπτικές. Η πραγματικότητα που αναδεικνύεται είναι μια εικόνα οικονομικής ένδειας και αποκοπής από τις ολοένα επιταχυνόμενες εξελίξεις στην αγορά εργασίας.

Σε επίπεδο Εκπαίδευσης: Αναφορικά με την εκπαίδευση το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού(ειδικά σε μεγαλύτερες ηλικίες) εξακολουθεί να είναι αναλφάβητο και η συμμετοχή τους στην εκπαίδευση δεν παρουσιάζεται επαρκής, έτσι ώστε να ενισχύσει και να βελτιώσει την επαγγελματική τους κινητικότητα και κατάσταση.

Οι περισσότεροι μαθητές, 12 ετών και άνω, εγκαταλείπουν το σχολείο για να εργαστούν προκειμένου να συμπληρώσουν το εισόδημα της οικογένειάς τους.

Η φοίτηση γίνεται εξαιρετικά ευάλωτη σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως η μετακίνηση, τα οικονομικά προβλήματα που οδηγούν στην παιδική εργασία, η απόσταση από το σχολείο, τα φαινόμενα ρατσισμού στα σχολεία, η έλλειψη κατάλληλης και μόνιμης στέγης κλπ.

Σε επίπεδο Υγείας: Τα προβλήματα υγείας είναι άμεσα συνυφασμένα με το κοινωνικοοικονομικό προφίλ τους, τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας καθώς και με το εκπαιδευτικό και γενικότερο μορφωτικό τους επίπεδο με αποτέλεσμα την επιβαρυσμένη υγεία του πληθυσμού, το μικρό προσδόκιμο όριο ζωής και την καταγραφή υψηλών ποσοστών παιδικής θνησιμότητας.

Παρά το γεγονός ότι έγιναν τα τελευταία χρόνια κάποια βήματα στους παραπάνω τομείς, δεν επετεύχθη ουσιαστική αντιμετώπιση των αναγκών καθώς οι προσπάθειες δε συνδέονταν με ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη συνολική βελτίωση των δυσμενών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού.

2.3.3.3 Στρατηγικός Στόχος έως το 2020

Ο στρατηγικός στόχος έως το 2020 είναι η άρση των όρων του κοινωνικού αποκλεισμού και η δημιουργία των προϋποθέσεων της κοινωνικής ένταξης των Ρομά, Ελλήνων και αλλοδαπών που διαβιούν νόμιμα στην χώρα.

Ο παραπάνω στρατηγικός στόχος εξυπηρετείται μέσα από τρεις επιμέρους γενικούς Στόχους :

Α. Εξασφάλιση και εγγύηση του «**κατοικείν**»

Β. Ανάπτυξη υποστηρικτικού **πλέγματος κοινωνικής παρέμβασης** (στους τομείς της απασχόλησης, εκπαίδευσης, υγείας και Κοινωνικής ένταξης)

Γ. Ανάπτυξη **Κοινωνικού διαλόγου** και συναίνεσης, μέσω της κοινωνικής χειραφέτησης και της συμμετοχής των ίδιων των Ρομά.

Ειδικότερα, ο πρώτος γενικός στόχος περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την κάλυψη των αναγκών των Ρομά για αποδεκτές συνθήκες διαβίωσης.

Ο δεύτερος γενικός στόχος περιλαμβάνει παρεμβάσεις στους τομείς:

- **Εκπαίδευσης**, ώστε έως το 2020 ν' αυξηθεί ο αριθμός των παιδιών Ρομά που εγγράφονται και παρακολουθούν την υποχρεωτική εκπαίδευση με την απόκτηση των αντίστοιχων γνώσεων
- **Απασχόλησης**, ώστε έως το 2020 να μειωθεί η αδήλωτη εργασία, να αυξηθεί η προσβασιμότητα στην αγορά εργασίας και να ενισχυθεί η επιχειρηματικότητα ιδιαίτερα για τους νέους Ρομά.
- **Υγεία - Κοινωνική Φροντίδα** ώστε έως το 2020 να εξασφαλίζονται η πρόσβαση στις πρωτοβάθμιες Υπηρεσίες Υγείας και η υποστήριξη της διαδικασίας της πλήρους ένταξης των Ρομά.

Οι παραπάνω γενικοί στόχοι συμπληρώνονται από οριζόντιες δράσεις υποστηρικτικού χαρακτήρα λαμβάνοντας υπ' όψη τις 10 βασικές αρχές για την κοινωνική ένταξη των Ρομά όπως αυτές διατυπώνονται στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (COM 2011/173).

Οι εν λόγω οριζόντιες δράσεις αφορούν σε:

- Τακτοποίηση Αστικοδημοτικής κατάστασης
- Πολιτισμός
- Ευαισθητοποίηση

2.3.3.4 Άξονες Προτεραιότητας

Το Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά διαρθρώνεται στους εξής Άξονες Προτεραιότητας:

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Στέγαση και Βασικές Υποδομές
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Προώθηση στην Απασχόληση και Κατάρτιση
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Εκπαίδευση
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Υγεία – Κοινωνική Φροντίδα

- ▶ **Άξονας Προτεραιότητας 1: Στέγαση και Βασικές Υποδομές**

Βασικός στόχος του συγκεκριμένου Άξονα είναι ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη δέσμης μέτρων στεγαστικής αρωγής, τα οποία θα διασφαλίζουν την εδραιοποίηση και την οργανική ένταξη των Ρομά στις τοπικές κοινωνίες, μέσα από μοντέλα βιώσιμης κατοικίας. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η στρατηγική για την διαχείριση του «**ΚΑΤΟΙΚΕΙΝ**» των Ρομά, θα πρέπει να αποσκοπεί σε βιώσιμη, ασφαλή και λειτουργική κατοίκηση, οργανικά συνδεδεμένη με τον αστικό και κοινωνικό ιστό.

Η έννοια του «**ΚΑΤΟΙΚΕΙΝ**» πέρα από την κατοικία περιλαμβάνει, τις τεχνικές υποδομές (δίκτυα κοινής ωφέλειας, συστήματα διαχείρισης απορριμμάτων και άλλων υγιεινολογικών παραγόντων, δίκτυα επικοινωνίας, συγκοινωνίας, διαχείρισης φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων κλπ.), αλλά και την πρόσβαση στον κοινωνικό εξοπλισμό (υποδομές εκπαίδευσης, υγείας, κοινωνικής πρόνοιας και άλλες υπηρεσίες). Ανάλογα με τον κάθε οικισμό που διαβιούν οι Ρομά, εμφανίζονται σημαντικά προβλήματα χωροθέτησης που προσδιορίζουν και τις μελλοντικές δυνατότητες χωρικής ενσωμάτωσης στον αστικό ιστό, προβλήματα ιδιοκτησίας, καθώς και πολύ σημαντικές ελλείψεις τεχνικής υποδομής και υπηρεσιών.

Βάσει των παραπάνω, τα μέτρα και οι δράσεις θα οδηγούν σε:

- εξασφάλιση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνθηκών υγιεινής
- παρεμβάσεις χαμηλού κόστους που αφορούν μεγάλο αριθμό ατόμων
- αντιμετώπιση οξυμένων προβλημάτων
- αναβάθμιση υφιστάμενων (οικιστικά κατάλληλων εφ' όσον υπάρχουν) χώρων διαμονής
- Επιλογή περιοχών με οξυμμένα στεγαστικά προβλήματα για πρότυπες στεγαστικές λύσεις

Δυνητικοί Δικαιούχοι των μέτρων θα είναι ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου των Ο.Τ.Α. κλπ.

► Άξονας Προτεραιότητας 2: Προώθηση στην Απασχόληση και Κατάρτιση

Γενικό στόχο του Άξονα αποτελεί η πολυεπίπεδη παρέμβαση για την ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της απασχόλησης των ΡΟΜΑ.

Οι ΡΟΜΑ παραμένουν στην ανεργία μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ότι ο γενικός πληθυσμός της χώρας και ένα συντριπτικά μεγάλο ποσοστό καταγράφεται να εργάζεται περιστασιακά ή εποχιακά, ή δεν καταγράφεται.

Ως εκ τούτου οι προτεραιότητες που τίθενται είναι:

- Καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και νομιμοποίηση υφιστάμενων επαγγελματικών ενασχολήσεων
- Ανάπτυξη - Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων επαγγελματικών ενασχολήσεων
- Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας
- Στήριξη για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων
- Εξοικείωση με την μισθωτή εργασία
- Ανάπτυξη νέων επαγγελματικών δεξιοτήτων
- Ενίσχυση των συνθηκών ασφάλειας της εργασίας

Δυνητικοί Δικαιούχοι των μέτρων θα είναι Δίκτυα ΡΟΜ, ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, Επιχειρήσεις των ΟΤΑ που λειτουργούν Ιατροκοινωνικά Κέντρα, Κέντρα Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (ΚΕΣΥΥ), Φορείς Παροχής Συμβουλευτικών

Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (ΦΠΣΥΥ) και Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στα ζητήματα Ρομά.

► **Άξονας Προτεραιότητας 3: Εκπαίδευση**

Η κεντρική επιδίωξη που αφορά στην εκπαίδευση των Ρομά είναι η ένταξη των παιδιών στη σχολική πραγματικότητα με στόχο την αύξηση του επιπέδου του κοινωνικού, πολιτιστικού και λειτουργικού εγγραμματισμού τους. Επίσης, αναφορικά με τους ενήλικες βασικό στόχο αποτελεί η μείωση του αναλφαριθμητισμού με ταυτόχρονη αύξηση του λειτουργικού εγγραμματισμού τους, τουλάχιστον στις κατηγορίες ανάγνωσης και γραφής καθώς και του αριθμητισμού.

Ο πληθυσμός των Ρομά βιώνει έναν ιδιότυπο κοινωνικό αποκλεισμό, με εμφανέστατα αποτελέσματα τόσο στους δείκτες απασχόλησης και τους οικονομικούς, όσο και στις συνθήκες διαβίωσης - κυρίως στους καταυλισμούς, στο τρόπο ζωής του πληθυσμού και στην εκπαίδευσή του. Η σχολική κατάσταση των παιδιών εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από έλλειψη προσχολικής αγωγής, μικρό ποσοστό εγγραφής στο σχολείο, ελλιπής παρακολούθηση και συχνές διαρροές, χαμηλή επίδοση, πρόωρη διακοπή της υποχρεωτικής φοίτησης και ρατσιστικές συμπεριφορές από το σχολικό περιβάλλον. Συνεπώς οι στόχοι που τίθενται είναι:

- Η διασφάλιση της φοίτησης και η καταπολέμηση της σχολικής διαρροής των παιδιών Ρομά
- Η σχολική ένταξη των μαθητών Ρομά σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και η μείωση της σχολικής αποτυχίας
- Η καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων των τοπικών κοινωνιών, καθώς και της εκπαιδευτικής και μαθητικής κοινότητας
- Η αύξηση του επιπέδου του κοινωνικού, πολιτιστικού και λειτουργικού εγγραμματισμού των Ρομά και ένταξή τους στο κοινωνικό πλαίσιο
- Η ενδυνάμωση της σχέσης των οικογενειών Ρομά με το σχολείο και η προβολή των θετικών επιδράσεων της εκπαίδευσης στη ζωή των Ρομά

Δυνητικοί Δικαιούχοι των μέτρων θα είναι Οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Επιχειρήσεις των ΟΤΑ, ΥΠΕΠΘ, Δίκτυα ΡΟΜ, ΚΕΣΥΥ, ΦΠΣΥΥ και ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στα ζητήματα Ρομά.

► **Άξονας Προτεραιότητας 4: Υγεία – Κοινωνική Φροντίδα**

Ο συγκεκριμένος Άξονας συμπεριλαμβάνει τους τομείς της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας. Η παρέμβαση στον τομέα της Υγείας θα ανταποκρίνεται εσένα διττό στόχο:

- πρόσβαση στις πρωτοβάθμιες υπηρεσίες υγείας και
- παρεμβάσεις προληπτικής ιατρικής και αγωγής υγείας.

Οι παρεμβάσεις στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών θα εστιάζονται:

- στην παροχή υπηρεσιών και
- στην κάλυψη βασικών αναγκών

Δυνητικοί Δικαιούχοι των μέτρων θα είναι Οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Επιχειρήσεις των ΟΤΑ, το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, οι Υγειονομικές Περιφέρειες (Υ.ΠΕ.), Περιφερειακά – Νομαρχιακά και Ειδικά Νοσοκομεία, Δημόσιοι Οργανισμοί και Νομικά πρόσωπα Δ.Δ. στον χώρο της Υγείας (ΚΕΕΛ, ΕΚΑΒ Θεραπευτικές Κοινότητες Απεξάρτησης (ΟΚΑΝΑ/ΚΕΘΕΑ) κλπ.), Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις με δραστηριοποίηση στην ομάδα των Ρομά.

2.3.4 Ανάπτυξη Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα βασίστηκε στο νόμο 4019/2011. Με βάση το νόμο αυτό, για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, ξεκίνησε η πρωτοβουλία δημιουργίας ειδικών επιχειρήσεων για κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά εστιατόρια, κοινωνικά σχολικά κυλικεία, φροντίδα στο σπίτι ηλικιωμένων, ΑΜΕΑ, συνεργεία καθαριότητας, και άλλες. Κεντρικός στόχος του εγχειρήματος αυτού ήταν φθηνές προμήθειες και υπηρεσίες σε κοινωνικά αδύναμες ομάδες του πληθυσμού, ώστε να πέσουν οι τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών έως και 50% κάτω του κόστους των συναλλαγών, που ισχύουν στην αγορά. Επιπλέον στόχος ήταν η δημιουργία θέσεων απασχόλησης για μακροχρόνια άνεργους, γυναίκες και νέους.

2.3.4.1 Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.)

1) Γενικά στοιχεία για την Συνεταιριστική Επιχείρηση

1. Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.), ως φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να είναι είτε φυσικά πρόσωπα είτε φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα. Τα μέλη της συμμετέχουν σε αυτήν με μια ψήφο, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που κατέχουν.

2. Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

α) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης, οι οποίες αφορούν στην ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Ποσοστό 40% κατ' ελάχιστον των εργαζομένων στις Επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης και υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος νόμου.

β) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας, οι οποίες αφορούν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις.

γ) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, οι οποίες αφορούν την παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.α.) που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης.

3. Οι Κοιν.Σ.Επ. εγγράφονται στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας της περίπτωσης α' της παραγράφου 1 του άρθρου 14. Οι Κοιν.Σ.Επ. υποχρεούνται πριν από την έναρξη της δραστηριότητάς τους να υποβάλουν, για την καταχώρισή τους στο Μητρώο αυτό, αίτηση καθώς και τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την εγγραφή, στα οποία περιλαμβάνεται και το καταστατικό.

2. Διαδικασίες Ίδρυσης της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης

Για τη σύσταση της Κοιν.Σ.Επ. τηρείται η διαδικασία ίδρυσης ενός αστικού συνεταιρισμού. Το καταστατικό πρέπει να υπογράφεται από επτά τουλάχιστον πρόσωπα, αν πρόκειται για Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, και από πέντε τουλάχιστον πρόσωπα αν πρόκειται για Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας ή Συλλογικού Σκοπού. Η

συμμετοχή των νομικών προσώπων στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσοστό του 1/3 των μελών της, ενώ δεν επιτρέπεται η συμμετοχή σε αυτήν των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που υπάγονται σε αυτούς. Σε Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης μπορούν να συμμετέχουν Ν.Π.Δ.Δ. με έγκριση του φορέα που τα εποπτεύει. Μόνη η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου με την ιδιότητα του μέλους εταίρου, σε Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις.

Το κεφάλαιο της επιχείρησης διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες. Ο αριθμός των μερίδων και η ονομαστική τους αξία, η οποία είναι ίδια για κάθε μερίδα, καθορίζονται στο καταστατικό της επιχείρησης. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. διαθέτουν τουλάχιστον από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, ως ελάχιστη χρηματική συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης, το ύψος της οποίας ορίζεται ελεύθερα από το καταστατικό και είναι ίσο για όλα τα μέλη. Στο καταστατικό μπορεί να προβλέπεται η απόκτηση προαιρετικών μερίδων χωρίς δικαίωμα ψήφου. Η απόκτηση συνεταιριστικών μερίδων πραγματοποιείται με καταβολή μετρητών. Πέραν του ποσού που καταβάλλει για απόκτηση της συνεταιριστικής μερίδας, το μέλος της Κοιν.Σ.Επ. δεν έχει καμία άλλη ευθύνη έναντι των δανειστών της. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορεί να είναι και εργαζόμενοι της, οι οποίοι αμείβονται για την παρεχόμενη εργασία και έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργατική νομοθεσία.

3. Πόροι και Χρηματοδότηση

Οι πόροι της Κοιν.Σ.Επ. αποτελούνται από το κεφάλαιο της επιχείρησης, δωρεές τρίτων, έσοδα από την αξιοποίηση της περιουσίας της, έσοδα από την επιχειρηματική δραστηριότητα της, επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς ή Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, έσοδα από άλλα προγράμματα, κεφάλαια από κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις της χρήσης περιουσιακών στοιχείων, καθώς και κάθε άλλο έσοδο από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της σύμφωνα με το καταστατικό της. Οι Κοιν.Σ.Επ. και οι Κοι.Σ.Π.Ε. α) έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, το οποίο συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, καθώς επίσης και από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης και β) δύνανται να εντάσσονται στο ν. 3908/2011.

Οι εργαζόμενοι στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, οι οποίοι ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού και λαμβάνουν επίδομα πρόνοιας ή επιδόματα επανένταξης ή οποιασδήποτε μορφής νοσήλια ή παροχή, συνεχίζουν να εισπράττουν τις παροχές αυτές ταυτόχρονα με την αμοιβή τους από την Κοιν.Σ.Επ. Η Κοιν.Σ.Επ. δεν υπόκειται σε φορολογία εισοδήματος για το ποσοστό των κερδών της το οποίο διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού και τις δραστηριότητές της. Το ποσοστό των κερδών της Κοιν.Σ.Επ. που διανέμεται στους εργαζόμενους υπόκειται σε παρακράτηση φόρου εισοδήματος, σύμφωνα με τον εκάστοτε ισχύοντα φορολογικό συντελεστή. Με την παρακράτηση του φόρου αυτού εξαντλείται η φορολογική υποχρέωση, όσον αφορά στα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. και των εργαζομένων της Κοιν.Σ.Επ., οι οποίοι ανήκουν σε Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Οι Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) για τη στήριξη της εργασίας.

4. Συνεργασίες Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων

Οι Κοιν.Σ.Επ. δύνανται να συνεργάζονται μεταξύ τους με αντικείμενο, ενδεικτικά, την ανταλλαγή υπηρεσιών ή την υλοποίηση προγραμμάτων, χρηματοδοτούμενων από εθνικούς, ευρωπαϊκούς ή διεθνείς οργανισμούς, σύμφωνα με τους καταστατικούς τους σκοπούς. Οι Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να συμπράττουν δημιουργώντας κοινοπραξίες και

συνεταιρισμούς, ενώσεις και κεντρικές ενώσεις, καθώς και ευρωπαϊκούς συνεταιρισμούς ή ευρωπαϊκούς ομίλους.

Οι Κοιν.Σ.Επ. ως συμβαλλόμενοι μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με αντισυμβαλλόμενους το Δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και τους Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού, για την υλοποίηση δράσεων που αναφέρονται στους καταστατικούς σκοπούς των αντισυμβαλλομένων.

2.3.4.2 Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας

Όπως προαναφέρθηκε μέσω του νόμου 4019/2011 συστήθηκε Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο τηρείται στο Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Η πρόσβαση σε αυτό γίνεται ατελώς από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο και αποτελείται από τα εξής επί μέρους μητρώα:

α. Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, στο οποίο εγγράφονται υποχρεωτικά οι Κοιν.Σ.Επ. οι οποίες συστήνονται με βάση τον παρόντα νόμο και οι Κοι.Σ.Π.Ε.

β. Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, στο οποίο εγγράφονται προαιρετικά οι υφιστάμενες νομικές μορφές, οι οποίες πληρούν σωρευτικά τα ακόλουθα κριτήρια:

1) έχουν ως αποκλειστικό καταστατικό σκοπό την κοινωνική ωφέλεια μέσω της παραγωγής αγαθών ή της παροχής υπηρεσιών συλλογικού και κοινωνικού χαρακτήρα,

2) αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου,

3) εφαρμόζουν δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων,

4) έχουν αυτονομία στη διοίκηση και διαχείριση των δραστηριοτήτων τους,

5) προβλέπουν τη χρησιμοποίηση των κερδών τους για τους καταστατικούς σκοπούς τους και δευτερευόντως τη δυνατότητα περιορισμένης έκτασης διανομής των κερδών αυτών,

6) λειτουργούν με βάση την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης,

7) ασκούν παρόμοια δραστηριότητα με Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης, Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας ή/και Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού

8) αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους τουλάχιστον επί μια τριετία πριν από την υποβολή της αίτησης εγγραφής στο Μητρώο.

Οι Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας που εγγράφονται στο Ειδικό Μητρώο μπορούν να χρηματοδοτούνται από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης και να εντάσσονται στο ν. 3908/2011.

2.3.4.3 Συμπεράσματα

Από το 2011 που ψηφίστηκε ο νόμος μέχρι και σήμερα, φαίνεται ότι τελικά το συγκεκριμένο μοντέλο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας δεν απέδωσε όπως αρχικά είχε σχεδιαστεί και σύμφωνα με τους στόχους που είχαν τεθεί. Ο αριθμός των Κοιν.Σ.Επ. που συστήθηκαν φτάνει περίπου τις 750 σύμφωνα με το Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας, αριθμός που κρίνεται μη ικανοποιητικός. Επίσης, το μεγαλύτερο μέρος από αυτές δεν έχουν καν οικονομική δραστηριότητα και κρίνονται μη βιώσιμες. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι ποτέ ουσιαστικά δεν εφαρμόστηκε ο ν.4019/2011 και οι πολιτικές οι οποίες προβλέπονταν σε αυτόν και γενικά δεν υπήρξε

ουσιαστικά στήριξη από τις προηγούμενες κυβερνήσεις για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

2.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Παρά τις αξιόλογες νομοθετικές παρεμβάσεις της περιόδου 1995 – 2005 και τις τεχνικές αναδιοργάνωσης που προωθήθηκαν σταδιακά για τον επιχειρησιακό εκσυγχρονισμό των φορέων του δημόσιου προνοιακού τομέα (νέος Οργανισμός Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, αποκεντρωμένη λειτουργία των ΔΥΠΕ, Οργανισμοί των Μονάδων Κοινωνικής Φροντίδας, υιοθέτηση του Ν.3230/2004 για την καθιέρωση Συστήματος Διοίκησης με στόχους και μέτρηση της αποδοτικότητας), η ανάπτυξη των προνοιακών πολιτικών χαρακτηρίστηκε από σοβαρές **στρεβλώσεις, κενά και δυσλειτουργίες**, που εντοπίζονται σε τρία επίπεδα.

α) **Επίπεδο επιτελικού σχεδιασμού και οργάνωσης πολιτικών**, που εμφανίζει συμπτώματα:

- αδυναμίας συντονισμού μεταξύ των φορέων της κεντρικής διοίκησης που ασκούν αρμοδιότητες στο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας (Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Δημόσιας Διοίκησης) ή χρηματοδοτούν δράσεις προνοιακών πολιτικών (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών)
- αδυναμίας προώθησης των διαδικασιών αποκέντρωσης και μεταβίβασης «βιώσιμων» αρμοδιοτήτων στους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης.

β) **Επίπεδο διαχείρισης και άσκησης πολιτικών**, που εμφανίζει συμπτώματα:

- προσήλωσης στο παραδοσιακό μοντέλο οριζόντιας ανάπτυξης της ιεραρχικής πυραμίδας της προνοιακής διοίκησης, με αποτέλεσμα την πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων και καθηκόντων, τον πολλαπλασιασμό των θέσεων ευθύνης και τον κατακερματισμό της οργάνωσης των υπηρεσιών σε οργανικές μονάδες βάσης πολύ μικρού μεγέθους και αριθμού προσωπικού
- απουσίας μηχανισμών οργάνωσης σε θέσεις εργασίας, καθηκοντολογιών και περιγραφών εργασίας των στελεχών της κεντρικής και περιφερειακής διοίκησης
- έλλειψης εφαρμογής τεχνικών στοχοθεσίας, παρακολούθησης και μέτρησης των αποτελεσμάτων και αξιολόγησης της απόδοσης και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών (ιδίως στο επίπεδο των Μονάδων Κοινωνικής Φροντίδας)
- αδυναμίας προσαρμογής των δομών και της οργάνωσης της εργασίας των υπηρεσιών στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και αρμοδιότητες των δημόσιων οργανισμών.
- σχετικά περιορισμένης αξιοποίησης των ΤΠΕ σε σχέση με την εσωτερική λειτουργία των υπηρεσιών και τις συναλλαγές τους με τους πολίτες και τους ιδιωτικούς / εθελοντικούς φορείς παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας
- περιπτωσιολογικής, έστω, εμφάνισης φαινομένων διαφθοράς και κακοδιαχείρισης (π.χ. χορήγηση προνοιακών επιδομάτων σε μη δικαιούχους / μεταχείριση εξυπηρετούμενων σε δομές κλειστής φροντίδας).

γ) **Επίπεδο χρηματοδότησης πολιτικών**, που εμφανίζει συμπτώματα:

- έλλειψης εφαρμογής σύγχρονων τεχνικών διαχείρισης και κοστολόγησης των υπηρεσιών φροντίδας
- απουσίας διαδικασιών αξιολόγησης της οικονομικότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών
- στόχευσης των παρεμβάσεων σε παραδοσιακές μορφές επιδοματικής ενίσχυσης ομάδων του πληθυσμού
- άνισης κατανομής των πόρων μεταξύ των ομάδων στόχου
- περιορισμένης κάλυψης των αναγκών ανάπτυξης νέων υπηρεσιών ανοικτής φροντίδας
- αδυναμίας αξιοποίησης πόρων Διεθνών Οργανισμών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρά το γεγονός, λοιπόν, ότι από τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης το πρόβλημα της φτώχειας βρίσκεται στο επίκεντρο του δημόσιου λόγου, τα αποτελέσματα δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Το κοινωνικό κράτος στην Ελλάδα έχει αποτύχει, σε μεγάλο βαθμό, καθώς δεν έχει οδηγήσει στα αναμενόμενα αποτελέσματα. Πλήθος μελετών δείχνουν κάποια κοινά συμπεράσματα²¹, τα οποία μπορούν να συνοψισθούν όπως ακολούθως:

- Οι εισοδηματικές ανισότητες και η φτώχεια καταγράφουν στασιμότητα ή έχουν μειωθεί ελάχιστα από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 μέχρι σήμερα.
- Οι σημαντικές περιφερειακές διαφοροποιήσεις διατηρούνται διαχρονικά οδηγώντας σε γεωγραφικό ανταγωνισμό ανάμεσα στις περιφέρειες της χώρας.
- Συνταξιούχοι, άνεργοι, άτομα χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, πολυμελείς οικογένειες και μονομελή νοικοκυριά κατατάσσονται διαρκώς στις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες απέναντι στο κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.
- Πέρα από τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις πληθυσμιακές ομάδες, καταγράφονται σημαντικές διαφορές και στο εσωτερικό συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων.
- Οι κοινωνικές μεταβιβάσεις, πλην των συντάξεων, έχουν πολύ μικρή επίδραση στη μείωση της φτώχειας και των ανισοτήτων.
- Σε σχέση με τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, η Ελλάδα καταγράφει την υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα, υψηλό κίνδυνο φτώχειας και χαμηλή αποτελεσματικότητα του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

Τα βασικά διαρθρωτικά προβλήματα των προνοιακών πολιτικών αφορούν την ισόρροπη κάλυψη των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, την αποτελεσματική χρήση των διατιθέμενων πόρων, την ποσότητα και ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών φροντίδας και την ισότητα πρόσβασης των ενδιαφερομένων / δικαιούχων σε υπηρεσίες / προγράμματα ένταξης. Η κατάτμηση της κάλυψης σε μεγάλο αριθμό φορέων δημιουργεί ανισότητες τόσο στις πηγές χρηματοδότησης όσο και στο επίπεδο και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών μεταξύ των φορέων, δυσχεραίνοντας την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού μοντέλου πρόληψης και φροντίδας. Από την άλλη πλευρά, έμφαση δόθηκε στη διατήρηση μορφών κλειστής – ιδρυματικής περιθαλψης,

²¹ Χωρικές Ανισότητες Εισοδήματος, Ανάπτυξης και Φτώχειας στην Ελλάδα. Πρόγραμμα Επιστημονικών Μελετών: Κοινωνικός Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση. Καλογήρου, Σ. κ.ά. (2011).

αναπαράγοντας συχνά διακρίσεις σε βάρος των ατόμων εκείνων που δεν μπορούν να «αγοράσουν» υπηρεσίες περίθαλψης από ιδιωτικούς φορείς.

Παράλληλα, εντοπίζονται αδυναμίες ως προς (α) τη λειτουργία του Δικτύου Υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Κοινωνικής Φροντίδας, (β) την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται από εθελοντικούς φορείς φροντίδας, (γ) την πρόσβαση των δικαιούχων στο προνοιακό σύστημα μέσω υπηρεσιών πληροφόρησης και ενημέρωσης, (δ) την κάλυψη ομάδων – στόχου (τσιγγάνοι, πρόσφυγες, άστεγοι) που μέχρι σήμερα δεν αντιμετωπίζονται ενιαία από τους δημόσιους φορείς και (ε) την συμπληρωματικότητα / συνέργεια των δράσεων του δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα. Οι βασικοί προσανατολισμοί των σχεδιαστών πολιτικών επικεντρώθηκαν ουσιαστικά στην κατοχύρωση των διαδικασιών ανάπτυξης του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας μέσω:

- της δημιουργίας δομών για την κάλυψη αναγκών φροντίδας που είτε υπήρχαν (κάλυψη ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρία εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος) είτε προέκυψαν από τα νέα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα της περιόδου (ανάπτυξη φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στα αστικά κέντρα, αύξηση αριθμού γυναικών που εντάσσονται στη αγορά εργασίας, ενσωμάτωση αλλοδαπών, κλπ.)
- της ανάπτυξης δικτύου παροχής υπηρεσιών ανοικτής κοινωνικής φροντίδας στο σύνολο της χώρας
- της σταδιακής βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του συστήματος και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, με την υλοποίηση ενεργειών κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση επενδύσεων για τη βελτίωση των υποδομών
- της αξιοποίησης του κοινωνικού έργου των εθελοντικών οργανώσεων

Η εξέλιξη της δημογραφικής πυραμίδας

Το δημογραφικό πρόβλημα είναι ιδιαίτερα έντονο στην Ελλάδα, καθώς η χώρα παρουσιάζει φθίνοντα ρυθμό αύξησης του πληθυσμού, ενώ εξαιτίας της πτώσης των ποσοστών γονιμότητας και θνησιμότητας, ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας γηράσκει με ταχύ ρυθμό. Από την άλλη πλευρά, ο πληθυσμός των νέων ηλικίας 15-24 ετών αναμένεται να μειωθεί έως και 26% το 2015. Αντίθετα, ο πληθυσμός ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (55-64) αναμένεται να αυξηθεί κατά 13% την ίδια περίοδο, ενώ για τα άτομα άνω των 65 ετών προβλέπεται ακόμα μεγαλύτερη αύξηση.

Ο δείκτης συνολικής γονιμότητας (συνολικός αριθμός παιδιών ανά γυναίκα αναπαραγωγικής ηλικίας) αντιστοιχεί σε 1,27 παιδιά ανά γυναίκα, ενώ ο δείκτης εξάρτησης των ηλικιωμένων αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά έως το 2015, με αποτέλεσμα στην ολοκλήρωση της περιόδου προγραμματισμού 2007-2013 η Ελλάδα να παρουσιάζει τιμές στο δείκτη εξάρτησης από τις υψηλότερες στην ΕΕ, με επιπτώσεις σε όλες τις πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής ζωής (π.χ. βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος, συνέπειες στο σύστημα υγείας, στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην αγορά εργασίας κλπ.).

Οι συνέπειες του φαινομένου της γήρανσης του πληθυσμού αναμένεται να είναι ιδιαίτερα αισθητές στη λειτουργία του προνοιακού συστήματος, καθώς θα αυξηθεί η ζήτηση υπηρεσιών φροντίδας και στήριξης είτε από τους ίδιους τους ηλικιωμένους, είτε από μέλη των οικογενειών τους που αναλαμβάνουν την φροντίδα τους (οικογενειακοί φροντιστές). Παράλληλα, θα δημιουργηθούν νέες απαιτήσεις συμμετοχής ιδίως των ηλικιωμένων που ζουν στις αστικές περιοχές στην κοινωνική ζωή, που επιβάλλουν εκτός των άλλων την αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας από τους φορείς του δημόσιου τομέα.

Στο πλαίσιο αυτό, υιοθετήθηκε ένα σύνθετο πλέγμα προνοιακών πολιτικών, που περιλάμβαναν :

- **πολιτικές για τη συμφιλίωση του επαγγελματικού βίου με την οικογενειακή ζωή** με συμβολή σε υψηλότερα ποσοστά γεννητικότητας και συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας (πολιτικές ανοικτής και κλειστής φροντίδας εξαρτωμένων μελών, οικογενειακές πολιτικές)
- **πολιτικές για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης των αλλοδαπών στην Ελλάδα** (πολιτικές κοινωνικής φροντίδας και ένταξης μεταναστών και προσφύγων), με επίδραση στις τάσεις σταδιακής συρρίκνωσης του πληθυσμού
- **πολιτικές ένταξης ανενεργών ομάδων του πληθυσμού στην επαγγελματική ζωή** (προετοιμασία και προώθηση της ένταξης στην αγορά εργασίας επιδοτούμενων νεαρής ηλικίας από το προνοιακό σύστημα μέσω πολιτικών ενίσχυσης του εργασιακού τους ήθους και ανάπτυξης της επιχειρηματικότητάς τους).

Η ανάπτυξη φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού

Η σταθερή εδώ και χρόνια ανισότητα της κατανομής του εισοδήματος στην Ελλάδα, όπως και σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, είναι εντονότερη από το μέσο όρο της ΕΕ, ενώ η διαχρονική εξέταση του δείκτη επιβεβαιώνει την τάση διεύρυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Επιπλέον, τα ποσοστά σχετικής φτώχειας εξακολουθούν να κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα (σταθερά πάνω από το 20%) παρά τις υψηλές σχετικά δαπάνες κοινωνικής προστασίας. Η φτώχεια πλήττει κυρίως άτομα που κατοικούν στην ύπαιθρο ενώ υψηλά ποσοστά καταμετρώνται στις μονογονεϊκές οικογένειες, στις πολύτεκνες οικογένειες, στα ζευγάρια ηλικιωμένων, στους ανέργους και τους συνταξιούχους.

Παράλληλα με την εισοδηματική φτώχεια στα μεγάλα αστικά κέντρα, η αυξημένη βαρύτητα της φτώχειας, ιδίως στις αγροτικές περιοχές, οδηγεί στην εμφάνιση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού που δεν καλύπτονται πάντοτε από τις παρεμβάσεις της οικογένειας και των άτυπων δικτύων φροντίδας. Αξίζει, μάλιστα, να επισημανθεί ότι η εφαρμογή σύνθετων δεικτών στο σύνολο του πληθυσμού αναδεικνύει μία συγκέντρωση του σκληρού πυρήνα του αποκλεισμού στην Ελλάδα, που πρέπει να αντιμετωπισθεί με ένα νέο πλέγμα στοχευμένων αναπτυξιακών πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας, εκτός των παραδοσιακών επιδοματικών προγραμμάτων.

Ο σχεδιασμός των πολιτικών

Ο σχεδιασμός των πολιτικών αποτελούσε πάντοτε αντικείμενο αρμοδιότητας των φορέων της κεντρικής διοίκησης, που υιοθετούσαν παρεμβάσεις με βάση τις **παραδοσιακές γενικές αρχές στοχοθέτησης των προνοιακών πολιτικών**: αρχή της επικουρικότητας και αρχή της εξατομίκευσης.

α) **Η αρχή της επικουρικότητας** τυποποιεί την παρέμβαση των προνοιακών φορέων για την κάλυψη μόνο των αναγκών εκείνων, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους. Ως συνέπειες εφαρμογής της καταγράφονται συνοπτικά οι ακόλουθες:

- Δεν επιτρέπεται η χορήγηση προνοιακών παροχών, όταν οι ανάγκες του ενδιαφερόμενου μπορούν να καλυφθούν εξ ίσου αποτελεσματικά από ένα φορέα κοινωνικής ασφάλισης, στο πλαίσιο λειτουργίας ενός συστήματος δημόσιας ασφάλισης
- Δεν επιτρέπεται η χορήγηση προνοιακών παροχών, όταν οι ανάγκες του ενδιαφερόμενου μπορούν να καλυφθούν από την απασχόληση ή τα περιουσιακά του στοιχεία (τραπέζικες καταθέσεις, αξιόγραφα, ακίνητα, δικαιώματα σε ακίνητα κ)

- Δεν επιτρέπεται η χορήγηση προνοιακών παροχών όταν οι ανάγκες του ενδιαφερόμενου μπορούν να καλυφθούν από άλλα μέλη της οικογένειάς του, ιδίως όταν αυτά έχουν υποχρέωση συντήρησής του (εδώ για παράδειγμα εντάσσεται το καθήκον διατροφής των γονέων απέναντι στα τέκνα τους), χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η αξιοπρέπειά τους
- Επιβάλλεται η διακοπή της χορήγησης προνοιακών παροχών όταν εξασφαλισθούν οι δυνατότητες κάλυψης των αναγκών του ενδιαφερόμενου από τον ίδιο ή/και την οικογένειά του.

β) **Η αρχή της εξατομίκευσης** προσανατολίζει την ενεργοποίηση των φορέων της προνοιακής διοίκησης σε σχέση με την εξειδίκευση της ανάγκης των ενδιαφερομένων να ενταχθούν σε προγράμματα προστασίας. Η εφαρμογή της συμβάλλει ουσιαστικά στην τυποποίηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάγκης, ύστερα από τη στάθμιση των επιθυμιών του ενδιαφερόμενου αναφορικά με τη μορφή και την έκταση της κοινωνικής κάλυψης.

Από νομική άποψη, η κύρια συνέπεια της αρχής της εξατομίκευσης είναι ότι τα όργανα της διοίκησης δεσμεύονται να αιτιολογούν πλήρως τις αποφάσεις τους, όταν καθορίζουν την ανάγκη, τη μορφή και την έκταση κοινωνικής προστασίας. Κατά τη διάρκεια μιας παρόμοιας διαδικασίας υποχρεώνονται μάλιστα να λαμβάνουν υπόψη τους ακόλουθους παράγοντες, οι οποίοι θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικοί για την ορθολογική προσαρμογή των προνοιακών μέτρων στις ιδιαίτερες περιστάσεις των εκάστοτε δικαιούχων:

- την οικογενειακή, επαγγελματική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση του ατόμου
- τα αίτια που έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση ή παράταση της συγκεκριμένης ανάγκης
- τη δυνατότητα του ατόμου να καλύψει την αντίστοιχη ανάγκη χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η αξιοπρέπειά του
- την αποτελεσματική υποστήριξη του ατόμου, με τρόπο που θα αμβλύνει τις πιθανότητες κοινωνικού στιγματισμού στο ευρύτερο περιβάλλον του

Εκτός, όμως, από τις παραπάνω παραδοσιακές γενικές αρχές σχεδιασμού προνοιακών πολιτικών, προωθούνται από αρκετά κράτη της Ευρωπαϊκής περιφέρειας προνοιακές πολιτικές που στηρίζονται επιχειρησιακά σε δύο νέες αρχές: αρχή της συνέργειας μεταξύ των πολιτικών φροντίδας και απασχόλησης και αρχή της ενεργοποίησης των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων.

- **Η συνέργεια μεταξύ των πολιτικών κοινωνικής φροντίδας και των πολιτικών απασχόλησης** αποτελεί μία γενική αρχή που συνδέεται με την οικονομική ένταξη των ληπτών προνοιακών παροχών / υπηρεσιών, όπως αυτή έχει μετασχηματισθεί σε οργανωτικό επίπεδο μέσω της πρόβλεψης ενεργητικών μέτρων στα παραδοσιακά μοντέλα ελαχίστου εισοδήματος. Αρκετά εθνικά συστήματα προωθούν - ιδίως κατά τη διάρκεια μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων που φαίνεται ότι γίνονται αποδεκτές από τη κοινή γνώμη - την ολοκληρωμένη υποστήριξη των προνοιακών ληπτών μέσω προγραμμάτων εξατομικευμένης προσέγγισης, συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, δια βίου μάθησης και επιδοτούμενης απασχόλησης, παρέχοντας κίνητρα για τη βελτίωση των δυνατοτήτων ένταξής τους στην αγορά εργασίας
- **Η ενεργοποίηση των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων** είναι μία γενική αρχή που απορρέει από την ανάγκη ενσωμάτωσής τους (integration) στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό. Συνήθως, εξειδικεύεται μέσω διαφορετικών προσεγγίσεων που εμφανίζουν το κοινό χαρακτηριστικό της ενθάρρυνσης των δικαιούχων να εμπλακούν με δικές τους πρωτοβουλίες στις διαδικασίες απασχόλησης και

κοινωνικής συμμετοχής. Όμως, την περίοδο αυτή αποκτά όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον η τυποποίηση των προϋποθέσεων εφαρμογής παρόμοιων τεχνικών.

Η σχετική αναζήτηση ανέδειξε, μάλιστα, ιδιαίτερα σημαντικές διαστάσεις που απασχολούν τους σχεδιαστές μέτρων ενεργοποίησης των αποκλεισμένων ατόμων: **α)** το πλαίσιο λειτουργίας των τεχνικών (οι τεχνικές ενεργοποίησης μπορούν είτε να ενταχθούν σε ένα ευρύτερο επίπεδο διαρθρωτικών πολιτικών για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, είτε να αποτελέσουν απλώς μηχανισμούς για τη διαχείριση των φαινομένων αυτών και την άμβλυση των συνεπειών τους), **β)** οι στρατηγικές προτεραιότητες των τεχνικών (οι τεχνικές αυτές εμπνέονται συνήθως από την ανάγκη προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας των δικαιούχων· υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η εισαγωγή τους απορρέει από αντιλήψεις περί κοινωνικού ελέγχου των προνοιακών δικαιούχων, οι οποίες επικεντρώνονται στην αναγκαιότητα αποτροπής ενδεχομένων καταχρήσεων των δημοσίων συστημάτων πρόνοιας από άτομα που δεν δικαιούνται να υπαχθούν στο προστατευτικό τους πλαίσιο), **γ)** η διάρκεια εφαρμογής των τεχνικών (εδώ, το κύριο ζήτημα εντοπίζεται στους προσανατολισμούς των μέτρων σε σχέση με την εξασφάλιση της ολοκληρωμένης ενσωμάτωσης των δικαιούχων ή απλώς την παροχή κινήτρων και ευκαιριών για συγκεκριμένη χρονική περίοδο), **δ)** η φύση των τεχνικών (υποχρεωτική ή ελεύθερη επιλογή τους από τους λήπτες και τους ενδιαφερόμενους να ενταχθούν στο πεδίο εφαρμογής ενός προνοιακού συστήματος), **ε)** οι συνέπειες εφαρμογής των τεχνικών (οι συνέπειες μπορούν να περιλαμβάνουν την εξασφάλιση νέων ευκαιριών και κινήτρων για εργασιακή και κοινωνική ένταξη, την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση αδυναμίας τήρησης των προβλεπόμενων προϋποθέσεων ή τη συνδυαστική εφαρμογή των δύο μοντέλων) και **στ)** τα εργαλεία εφαρμογής των τεχνικών.

Το επίπεδο παροχής των πολιτικών

Η ισχυρή τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί έναν από τους βασικούς άξονες κάθε σύγχρονου δημοκρατικού κράτους. Όσον αφορά, μάλιστα, το πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας, η συζήτηση για την αυξημένη παρέμβαση των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης επικεντρώνεται την περίοδο αυτή σε τρεις βασικούς άξονες, που αντιστοιχούν σε αντίστοιχα εμπειρικά δεδομένα:

- κατά το στάδιο σχεδιασμού προνοιακών πολιτικών από την κεντρική διοίκηση, η τοπική κοινωνία είναι η μόνη που μπορεί να καταγράψει άμεσα τις τοπικές ανάγκες και να προσφέρει στους σχεδιαστές της κεντρικής διοίκησης μία πλήρη εικόνα των προβλημάτων και των αναγκών ανά περιοχή
- κατά το στάδιο της εφαρμογής προνοιακών πολιτικών, η τοπική κοινωνία μέσω των δομών της μπορεί να προσαρμόζει τα προγράμματα που υλοποιεί στις τοπικές ιδιομορφίες, ώστε να αποφεύγονται προβλήματα εκ των άνω ρύθμισης των κοινωνικών αναγκών
- κατά το στάδιο της πρόληψης των κοινωνικών προβλημάτων, η τοπική κοινωνία συμβάλει στην εμπέδωση της ενδυνάμωσης και της κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ ατόμου και ομάδας, ώστε κάθε πολίτης να αισθάνεται υπεύθυνος και ικανός να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών με την προσωπική ενεργητική του συμμετοχή.

Τα πορίσματα της συζήτησης για το ρόλο των τοπικών κοινωνιών στον προνοιακό τομέα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η αποκέντρωση δεν είναι μία ουδέτερη πολιτικά διαδικασία, καθώς η αποτελεσματικότητά της εξαρτάται από την πολιτική βούληση της εκάστοτε κυβέρνησης αλλά και από τις συνθήκες που διέπουν την ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών. Ειδικότερα, η διεθνής εμπειρία αποδεικνύει ότι η αποκέντρωση έχει λειτουργήσει εντελώς διαφορετικά ανάλογα με το ιστορικό παρελθόν, την πολιτική εξέλιξη, τις κοινωνικές δομές και την οικονομική κατάσταση κάθε χώρας.

Είναι ενδεικτικό το παράδειγμα ανεπτυγμένων χωρών της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης (Γερμανία, Σουηδία, Μ. Βρετανία, Γαλλία), στις οποίες το μοντέλο της αποκέντρωσης λειτουργεί εδώ και πολλές δεκαετίες με μεγάλη επιτυχία. Παράγοντες αποτελεσματικότητας της άσκησης κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο στις χώρες αυτές ήταν η μακροχρόνια ιστορική τους παράδοση στο πεδίο της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι δοκιμασμένοι και στέρεοι δημοκρατικοί θεσμοί, η έντονη δραστηριοποίηση εθελοντικών φορέων και πολιτών αλλά – κυρίως – η εξασφάλιση σταθερής χρηματοδότησης και η δυνατότητα των τοπικών αρχών να διαχειρίζονται τους χρηματοδοτικούς πόρους και να αποφασίζουν για το εύρος και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Αντίθετα, στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα) η διαδικασία της αποκέντρωσης είναι πρόσφατο φαινόμενο, το οποίο σε σχέση με το πεδίο της πρόνοιας περιορίζεται στην πρωτοβάθμια φροντίδα, ενώ η ρύθμιση των κοινωνικών παροχών παραμένει αρμοδιότητα της κεντρικής διοίκησης. Ακόμα, όμως, και αυτή η εξέλιξη δεν υπήρξε ιδιαίτερα ευχερής, αφού πρόκειται για χώρες χωρίς παράδοση στην διαχείριση τοπικών υποθέσεων από τους ίδιους τους πολίτες, καθώς η συμμετοχή τους στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων περιοριζόταν στην αλληλεγγύη προς τα μέλη του στενού οικογενειακού τους κύκλου.

Σε κάθε περίπτωση, η διεθνής εμπειρία αποδεικνύει ότι η αποκέντρωση δεν είναι αυτοσκοπός ή πανάκεια και ότι, προκειμένου να συμβάλει αποτελεσματικά στην πρόληψη και την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων, θα πρέπει να εφαρμόζεται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις που περιλαμβάνουν:

- την μεταβίβαση ουσιαστικών αποφασιστικών αρμοδιοτήτων προς τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης για την αντιμετώπιση τοπικών αναγκών
- την σταθερή και επαρκή χρηματοδότηση των κοινωνικών προγραμμάτων (από υπερεθνικούς, εθνικούς και τοπικούς πόρους) με ευθύνη διαχείρισης από τις ίδιες τις τοπικές κοινωνίες
- την συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στον σχεδιασμό των κοινωνικών προγραμμάτων, με υποβολή προς την κεντρική διοίκηση σχεδίων παρέμβασης που θα αξιοποιούν μία όσο το δυνατόν αντικειμενική καταγραφή των τοπικών αναγκών
- την ενθάρρυνση τοπικών εθελοντικών φορέων και την εμπλοκή τους στην εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής φροντίδας τοπικής εμβέλειας
- την συστηματική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα κοινωνικής αλληλεγγύης.

Η επίδραση των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων στην ανάπτυξη του Ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας

Η Ελλάδα ανήκει στις περιφέρειες της Ευρώπης που καλύπτονταν μέχρι το 2006 από τον πρώτο στόχο των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων «Προώθηση της ανάπτυξης και διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών». Πρόκειται για περιφέρειες με ακαθάριστο εθνικό προϊόν ανά κάτοικο κατώτερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου, οι οποίες χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο εκβιομηχάνισης και αυξημένες ενδοπεριφερειακές ανισότητες.

Η χρηματοδοτική παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον εκσυγχρονισμό του Ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας εμφανίζεται περιορισμένη την περίοδο 1990 – 2006, σε σχέση τόσο με τις αυξημένες ανάγκες και απειλές βιωσιμότητας / αποτελεσματικότητας των προνοιακών πολιτικών, όσο ιδίως με την ανάπτυξη εξωτερικών πιέσεων υιοθέτησης μίας ευρύτερης αναπτυξιακής στρατηγικής, που θα ενίσχυε τις δυνατότητες / προϋποθέσεις **σύγκλισης του συστήματος με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο**, κατάσταση που επιδεινώθηκε μετά το 2010

εξαιτίας των πολιτικών λιτότητας. Ανεξάρτητα από τις αιτίες και τους παράγοντες που επηρέασαν τις διαδικασίες τυποποίησης των περιορισμένων χρηματοδοτικών πόρων από τα Κοινοτικά Διαρθρωτικά Ταμεία και τις οποιεσδήποτε καθυστερήσεις αποτελεσματικής τους απορρόφησης, είναι προφανές ότι η απουσία ενός ολοκληρωμένου εσωτερικού στρατηγικού πλάνου του τομέα αφενός εμπόδισε την τεκμηρίωση αιτημάτων που θα μπορούσαν να καλυφθούν θεσμικά από το κοινοτικό πεδίο αναφοράς (κανονισμοί των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων) και αφετέρου δυσχέρανε αποφασιστικά την προώθηση μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων που είχαν ενταχθεί στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης. Παρά τις αντικειμενικές αυτές αδυναμίες, η διερεύνηση των έργων κοινωνικού προσανατολισμού που είχαν ενταχθεί στα προηγούμενα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης οδηγεί στον εντοπισμό ενός πλέγματος ενεργειών «προνοιακού χαρακτήρα», οι οποίες αφορούσαν ιδίως την λειτουργία νέων υπηρεσιών φροντίδας από φορείς του δημόσιου τομέα.

Τα τελευταία χρόνια, οι πολιτικές προσαρμογής οδήγησαν σε σημαντική πτώση του διάμεσου εισοδήματος. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι μεταξύ 2007 και 2013, το διάμεσο διαθέσιμο εισόδημα στην Ελλάδα έπεσε από €10.200 σε €8.371 (-17,9%), ενώ στην ΕΕ των 27 συνολικά αυξήθηκε κατά 11,3% κατά την ίδια περίοδο. Κατά συνέπεια, το κατώφλι κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα έπεσε από τα €6.120 το 2007 στα €5.023 το 2013. Παράλληλα παρατηρείται αύξηση του ποσοστού των ανθρώπων με εισόδημα κάτω από αυτό το νέο κατώφλι, αντιστοιχώντας στην Ελλάδα ένα από τα υψηλότερα ποσοστά πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας της ΕΕ. Το 2013 τον κίνδυνο φτώχειας διέτρεχε 23,1% του πληθυσμού – το υψηλότερο ποσοστό από τη δεκαετία του 1990 – έναντι του μέσου όρου του 16,6% στην ΕΕ. Αν εξεταστεί η ευρύτερη έννοια του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, το μερίδιο του συνολικού πληθυσμού που διαβιώνει σε τέτοιες συνθήκες ξεπερνά το 35% για το 2013, σημειώνοντας αύξηση από την αρχή της ύφεσης, μεγαλύτερη του 6%.

2.4.1 Φορείς κοινωνικής πολιτικής του δημόσιου τομέα

Με την έννοια κοινωνική πολιτική εννοούμε τον τρόπο που ένα κράτος αντιμετωπίζει τους κοινωνικούς κινδύνους, δηλαδή το σύνολο των δραστηριοτήτων που ως αντικείμενο έχουν τις κάθε μορφής υπηρεσίες, παροχές και επιδοτήσεις προς το κοινωνικό σύνολο. Η κοινωνική πολιτική είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας. Στην Ελλάδα ασκείται κυρίως από φορείς του δημόσιου τομέα με επιτελικό φορέα το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, τα εποπτευόμενα νομικά πρόσωπά του και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄&Β Βαθμού. Επίσης συνυπάρχουν με σημαντικό ρόλο οι ιδιωτικοί φορείς (κερδοσκοπικοί), οι εθελοντικές οργανώσεις (μη κερδοσκοπικές και μη κυβερνητικές) και τα άτυπα δίκτυα πολιτών. Οι λόγοι της καθυστερημένης εμφάνισης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα (που στοχεύει στην επίτευξη κοινωνικής ισότητας μέσω κοινωνικών πολιτικών που επικεντρώνονται σε κοινωνικούς παρά οικονομικούς στόχους) σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. οφείλεται κυρίως στη ύπαρξη δικτατορικών πολιτικών καθεστώτων και στο χαμηλό ποσοστό μισθωτών στο σύνολο του πληθυσμού. Το κράτος – πρόνοιας συνάδει με τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας και με την ύπαρξη ομοιογενούς κοινωνίας. Επίσης παρουσιάζει τα βασικά χαρακτηριστικά του κράτους – πρόνοιας στις Νότιες χώρες της Ε.Ε., δηλαδή ο χαρακτήρας της κοινωνικής πολιτικής είναι αποσπασματικός, ο ρόλος της οικογένειας στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών είναι σημαντικός, υπάρχει ανισότητα στην πρόσβαση στις κοινωνικές παροχές και άδικη - άνιση κατανομή των φορολογικών υποχρεώσεων. Επιπλέον παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα που αφορούν :τον τρόπο οργάνωσής του, το εύρος της κάλυψης που προσφέρει, τη χρηματοδότηση των δαπανών του και την αποτελεσματικότητά του. Οι περιορισμοί που σήμερα έχει να αντιμετωπίσει το κράτος-πρόνοιας είναι η δημογραφική γήρανση και οι επιπτώσεις στο σύστημα κοινωνικής προστασίας, οι αλλαγές στην αγορά εργασίας λόγω της κρίσης και οι σημαντικές πληθυσμιακές μετακινήσεις (μετανάστευση) λόγω των ευρύτερων

οικονομικών και πολιτικών ανακατατάξεων. Παρακάτω παρουσιάζονται οι φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής σήμερα.

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης έχει σαν σκοπό την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης μέσα σ' ένα ελεύθερο δημοκρατικό σύστημα με κύριους άξονες την κοινωνική συνοχή και την κοινωνική ενσωμάτωση και τη διατήρηση και τη συνεχή βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων και του κοινωνικού συνόλου. Το υπουργείο αποτελείται από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Ασφάλισης, τη Γενική γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών & Άλλων Πόρων και τη Γενική Γραμματεία Πρόνοιας. Στην παρακάτω ενότητα παρουσιάζεται η Γενική Γραμματεία Πρόνοιας και η Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών & Άλλων Πόρων που έχουν ως αποκλειστικό ρόλο την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής ένταξης των ευπαθών και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού.

Γενική Διεύθυνση Πρόνοιας

Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 5 του Ν. 4052/2012 μεταφέρθηκε η Γενική Γραμματεία Πρόνοιας από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Βασικός στόχος της Γενικής Γραμματείας Πρόνοιας είναι ο θεσμικός και επιχειρησιακός εκσυγχρονισμός του μοντέλου κοινωνικής πρόνοιας, που θα κατοχυρώσει την σταδιακή μετεξέλιξη του σε ένα σύγχρονο σύστημα φροντίδας με γνήσιους αναπτυξιακούς στόχους, οι οποίοι θα αμβλύνουν τους μονοδιάστατους επιδοματικούς προσανατολισμούς των κοινωνικών προγραμμάτων. Η Γενική Γραμματεία Πρόνοιας αποτελείται από τη Γενική Διεύθυνση Πρόνοιας και τέσσερις επιμέρους διευθύνσεις, τη Διεύθυνση Προστασίας Οικογένειας, Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης, Προστασίας ΑμεΑ και Προσωπικού Φορέων Πρόνοιας. Η Γενική Διεύθυνση Πρόνοιας συντονίζει τη δράση των επί μέρους παραπάνω υπηρεσιακών μονάδων από τις οποίες συγκροτείται, με σκοπό τη μεθοδικότερη, ουσιαστικότερη και αποτελεσματικότερη εκτέλεση τους έργου της.

Διεύθυνση Προστασίας Οικογένειας

Η Διεύθυνση Οικογένειας και Δημογραφικής Πολιτικής αποτελείται από τρία (3) επιμέρους τμήματα.

- Τμήμα Οικογένειας και Δημογραφικής Πολιτικής
- Τμήμα Προστασίας Παιδιών και Εφήβων
- Τμήμα Προστασίας Ηλικιωμένων

Διεύθυνση Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης

Η Διεύθυνση Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης αποτελείται από τέσσερα (4) επιμέρους τμήματα :

- Τμήμα Προστασίας Ευπαθών Ομάδων
- Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας
- Τμήμα Εθελοντισμού και Πιστοποίησης Φορέων
- Τμήμα Προστασίας Προσφύγων και Αιτούντων Άσυλο

Διεύθυνση Προστασίας ΑμεΑ

Η Διεύθυνση Προστασία ΑμεΑ αποτελείται από τα παρακάτω τμήματα :

- Τμήμα Οργάνωσης και λειτουργίας δομών και προγραμμάτων ανοιχτής κοινωνικής φροντίδας και αποκατάστασης

- Τμήμα Οργάνωσης και λειτουργίας δομών και προγραμμάτων αυξημένης φροντίδας Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών, καθώς και ο καθορισμός της οικονομικής ενίσχυσης αυτών.
- Τμήμα Προσβασιμότητας και Πληροφόρησης Ατόμων με Αναπηρίες
- Τμήμα Προσωπικού Φορέων Πρόνοιας

Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών & Άλλων Πόρων

Η Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών και Άλλων Πόρων (ΓΓΔΚ&ΑΠ) του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης συστάθηκε αρχικά με το ΠΔ 475/1993 ως Γενική Γραμματεία Απασχόλησης και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων, με σκοπό τη διαχείριση των πόρων που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ιδιαίτερα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Η ΓΓΔΚ&ΑΠ διαχειρίστηκε πόρους του ΕΚΤ που διατέθηκαν στη χώρα μας στο πλαίσιο της Β' και Γ' Προγραμματικής Περιόδου (Β' και Γ' Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης).

Με το Ν. 2224/1994, μετονομάζεται σε Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών και Άλλων Πόρων. Από το 2007, η ΓΓΔΚ&ΑΠ ήταν αρμόδια για το συντονισμό του συνόλου των παρεμβάσεων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ και το Ελληνικό δημόσιο στο πλαίσιο της Δ' Προγραμματικής Περιόδου (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς – ΕΣΠΑ 2007-2013). Η Γενική Γραμματεία συνέβαλλε στην άσκηση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης με το σχεδιασμό, το συντονισμό, την υλοποίηση και τη χρηματοδότηση προγραμμάτων που υποστηρίζονται από τα κονδύλια του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, αλλά και από πόρους άλλων προγραμμάτων.

Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας

Η Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΥΕΕΚΤ), η οποία συστάθηκε με την Κ.Υ.Α. 107900/16.03.2001 (Β' 599) όπως ισχύει, η Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Οικονομία (ΕΥΚΕΚΟ), η οποία συστάθηκε με την κ.υ.α. 180691/7.2.2001/Γ' ΚΠΣ/(Β' 148) όπως ισχύει, η Ειδική Υπηρεσία «Δομή Σχεδιασμού και Οργάνωσης της Παρακολούθησης της Εφαρμογής και αξιολόγησης των Συστημικών Παρεμβάσεων του Ε.Π. «Ανθρώπινου Δυναμικού», η οποία συστάθηκε με την κ.υ.α. 25255/2236/7.4.2008 (Β' 604) όπως ισχύει, συγχωνεύονται και συνιστούν νέα Ειδική Υπηρεσία με την επωνυμία «Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας». Τέλος συστήθηκε η Εθνική Αρχή Συντονισμού του ΕΣΠΑ η οποία εντάσσεται στο Γενικό Γραμματέα Δημόσιων Επενδύσεων του ΕΣΠΑ και η οποία έχει ως αρμοδιότητα τον συντονισμό των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Η Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΥΣΕΚΤ) υπάγεται στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας και αποτελεί ειδική υπηρεσία της ΕΑΣ.

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠ Ανάπτυξης Ανθρώπινου δυναμικού, εκπαίδευση και δια βίου μάθηση

Σύμφωνα με τον πρόσφατα ψηφισθέντα Ν.4314/23.12.2014 «Για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014–2020, Β) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/17 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2012 (ΕΕ L 156/16.6.2012) στο Ελληνικό δίκαιο, τροποποίηση του ν. 3419/2005 (Α 297) και άλλες διατάξεις» οι αρμοδιότητες των ειδικών υπηρεσιών αναδομούνται. Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠ «Απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση» και η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠ «Εκπαίδευση και δια βίου μάθησης» συγχωνεύονται και συνιστούν νέα υπηρεσία με την επωνυμία «Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠ Ανάπτυξης Ανθρώπινου

δυναμικού, εκπαίδευση και δια βίου μάθηση». Στη νέα υπηρεσία περιέχεται το σύνολο των αρμοδιοτήτων του Νόμου 3614/2007. Σύμφωνα με το Ν.4314/2014, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠ «Ανάπτυξης Ανθρώπινου δυναμικού, εκπαίδευση και δια βίου μάθηση» υπάγεται στην Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Τομεακών ΕΠ του ΕΚΤ.

Διαχείριση των πόρων του ΕΠ «Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού, εκπαίδευση και δια βίου μάθηση» και πόρων άλλων χρηματοδοτικών μέσων.

Το ΕΠ ΑΝΑΔ-ΕΔΒΜ είναι Πρόγραμμα πολυτομεακό και μονοτομειακό, συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και εθνικούς πόρους και αποτελεί το κύριο υποστηρικτικό «εργαλείο» της χώρας για την «ανάπτυξη και την αξιοποίηση ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού-ενεργό κοινωνική ενσωμάτωση» (δεύτερη χρηματοδοτική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ 2014-2020) και καλείται να αντιμετωπίσει τις πλέον αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης και της ύφεσης, την ανεργία και τη φτώχεια. Περιλαμβάνει ολοκληρωμένες πολιτικές για τη στήριξη της δημιουργίας βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, την προώθηση της ενεργητικής ένταξης στην αγορά εργασίας συμπεριλαμβανομένης της ένταξης ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, την ισχυροποίηση της σύνδεσης της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης με την αγορά εργασίας, με βασικό στόχο τον περιορισμό ή/και την εξάλειψη των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης, ή/και την ελαχιστοποίηση του κόστους που προκαλείται από την υψηλή ανεργία.

Το Πρόγραμμα στοχεύει στην αντιμετώπιση της ανεργίας, τη δημιουργία βιώσιμης απασχόλησης, τη διαμόρφωση ποιοτικών δυνατοτήτων εκπαίδευσης, τη σύνδεση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την υποστήριξη της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Η στρατηγική αυτή θα υλοποιηθεί μέσα από εννέα (9) Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ), πλέον των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας του Προγράμματος, οι οποίοι περιλαμβάνουν δράσεις απόλυτα εναρμονισμένες με τους Θεματικούς Στόχους (ΘΣ) 8, 9 και 10 του Κανονισμού ΕΚΤ για τη Προγραμματική Περίοδο 2014-2020:

- ΑΠ 1 Συστημικές Παρεμβάσεις των θεσμών της αγοράς εργασίας και της πρόνοιας
- ΑΠ 2 Βελτίωση Προοπτικών Απασχόλησης και Ανάπτυξης Δεξιοτήτων Ανθρώπινου Δυναμικού
- ΑΠ 3 Διευκόλυνση της Πρόσβασης στην Απασχόληση των Νέων έως 29 ετών
- ΑΠ 4 Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας
- ΑΠ 5 Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
- ΑΠ 6 Βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος
- ΑΠ 7 Ανάπτυξη της Διά Βίου Μάθησης και Βελτίωση της Συνάφειας της εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας
- ΑΠ 8 Βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος και της Διά Βίου Μάθησης - σύνδεση με την αγορά εργασίας (Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας)
- ΑΠ 9 Βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος και της Διά Βίου Μάθησης - σύνδεση με την αγορά εργασίας (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου)

Όπως παρατηρείται, οι ΑΠ 4 & 5 εισάγονται στο Ε.Π. ως διακριτοί Α.Π., προκειμένου να εξυπηρετηθεί η ανάγκη εφαρμογής διαφορετικού ποσοστού συγχρηματοδότησης

για τις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Νοτίου Αιγαίου αντίστοιχα. Οι ΑΠ 4 και 5, περιλαμβάνουν το σύνολο των Επενδυτικών Προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί για τους ΘΣ 8 και 9 για την κάλυψη των διαπιστωμένων αναγκών του τομέα της αγοράς εργασίας.

Αναλόγως και οι ΑΠ 8 & 9 εισάγονται στο Ε.Π. ως διακριτοί Α.Π., προκειμένου να εξυπηρετηθεί η ανάγκη εφαρμογής διαφορετικού % συγχρηματοδότησης για τις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Νοτίου Αιγαίου αντίστοιχα και περιλαμβάνουν το σύνολο των επενδυτικών προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί για το ΘΣ 10 για την κάλυψη των διαπιστωμένων αναγκών του τομέα της εκπαίδευσης και της διά βίου μάθησης.

2.4.2 Η κοινωνική πολιτική στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η διοικητική διάρθρωση του Ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένων παρεμβάσεων τις τελευταίες δεκαετίες. Η σχετική υστέρηση και υπανάπτυξη του ευνόησε την υπερτροφία άτυπων δικτύων κοινωνικής προστασίας αλλά και τη διαμόρφωση ενός εκτεταμένου πλέγματος πελατειακών σχέσεων σε τοπικό επίπεδο. Η ισχυρή συγκεντρωτική δομή του κράτους τις προηγούμενες δεκαετίες, με τον αυταρχικό έλεγχο και την εποπτεία των οργανισμών πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης αρχίζει να μεταβάλλεται την τελευταία δεκαετία. Η αναθεώρηση στις σχέσεις τοπικού-κεντρικού κράτος ενισχύει τις δομές του τοπικού κράτους με διεύρυνση των αρμοδιοτήτων και στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής. Η επέκταση των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ παρατηρείται αρχικά στο νέο Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα του 1980.

Ο προσανατολισμός των παρεμβάσεων την τελευταία δεκαετία κατευθύνονται πλέον στο αποκεντρωμένο μοντέλο που σχηματοποιείται, τουλάχιστον σε επίπεδο γενικών αρχών σε τρία επίπεδα: κεντρική διοίκηση, περιφερειακή διοίκηση και τοπική αυτοδιοίκηση. Παράλληλα, τυποποιούνται οι αρμοδιότητες των φορέων που δραστηριοποιούνται σε κάθε επίπεδο μέσω της μεταβίβασης αρμοδιοτήτων της κεντρικής διοίκησης στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Με το νόμο 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης» διαμορφώθηκε ένα νέο πλαίσιο κυρίως για τους ΟΤΑ Α & Β Βαθμού για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Οι Περιφέρειες μέσω των Διευθύνσεων Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας και οι Δήμοι μέσω των Κοινωνικών Υπηρεσιών τους αποτελούν τους βασικούς πυλώνες αποκέντρωσης της κοινωνικής πολιτικής.

Αιρετή Περιφέρεια/Γενική Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας

Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας ανάγονται ιδίως στη διαφύλαξη και βελτίωση της υγείας και της ευεξίας του πληθυσμού και τον εκσυγχρονισμό, έλεγχο και την προστασία των επαγγελματιών και των υπηρεσιών υγείας. Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας κατανέμονται στα υπαγόμενα σε αυτή τμήματα. Το Τμήμα Υπηρεσιών και Επαγγελματιών Υγείας είναι αρμόδιο ιδίως για τη χορήγηση αδειών άσκησης επαγγελματιών υγείας, τη χορήγηση αδειών ίδρυσης και λειτουργίας ιδιωτικών κλινικών, ιδιωτικών προνοιακών επιχειρήσεων και την άδεια λειτουργίας φορέων Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας. Το Τμήμα Δημόσιας Υγιεινής είναι αρμόδιο για την εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων δημόσιας υγιεινής και προάσπισης της δημόσιας υγείας, Το Τμήμα Πρόληψης και Προαγωγής της Υγείας είναι αρμόδιο για την ανάπτυξη προγραμμάτων προληπτικής ιατρικής, ψυχικής υγιεινής, κοινωνικής επανένταξης και αποϊδρωματοποίησης. Τέλος το **Τμήμα Περιβαλλοντικής Υγιεινής και Υγειονομικού Ελέγχου** είναι αρμόδιο για την εξασφάλιση της δημόσιας υγείας με τον υγειονομικό έλεγχο και για την εφαρμογή της υγειονομικής νομοθεσίας.

Αιρετή Περιφέρεια/Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας

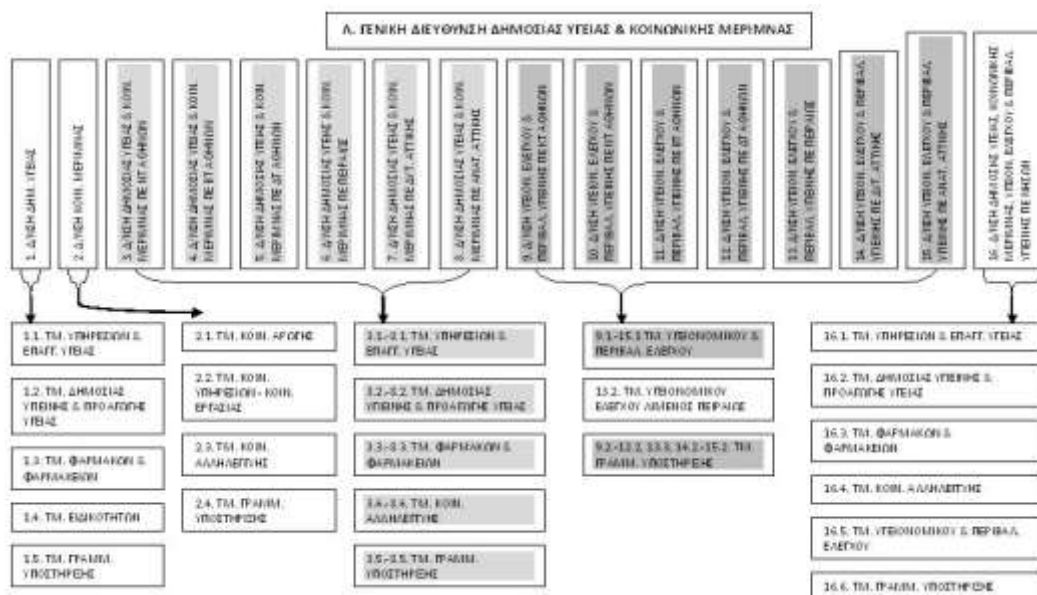
Η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας ασκεί αρμοδιότητες προνοιακού χαρακτήρα που αφορούν την οικογένεια, το παιδί, τους ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρίες και ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες, καθώς και αρμοδιότητες που ανάγονται στην κοινωνική και οικονομική στήριξη ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Επίσης είναι υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ερευνών για την πρόληψη και αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με τη λειτουργία της κοινωνίας. Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Κοινωνικής Μέριμνας κατανέμονται στα υπαγόμενα σε αυτή τμήματα, ως εξής: Το Τμήμα Κοινωνικής Αρωγής είναι αρμόδιο ιδίως για την εφαρμογή προγραμμάτων για τις κοινωνικές ομάδες που χρήζουν ειδικής προστασίας. Το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών είναι αρμόδιο ιδίως για τη διασύνδεση των κοινωνικών υπηρεσιών και δομών σε επίπεδο Περιφέρειας για θέματα κοινωνικής πρόνοιας. Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας είναι αρμόδιο ιδίως για την εφαρμογή προγραμμάτων στέγασης, κοινωνικής και οικονομικής επανένταξης ευπαθών ομάδων. Τέλος το Τμήμα Αθλητισμού και Πολιτισμού, είναι αρμόδιο για τον συντονισμό δράσεων των πολιτιστικών φορέων της περιφέρειας και την υλοποίηση πολιτιστικών προγραμμάτων και εκδηλώσεων υπερτοπικής σημασίας.

Αιρετή Περιφέρεια/Διευθύνσεις Περιφερειακών Ενοτήτων

Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας ανάγονται ιδίως στη διαφύλαξη και βελτίωση της υγείας του πληθυσμού, στην εξασφάλιση της δημόσιας υγείας με τον υγειονομικό έλεγχο, την εφαρμογή της υγειονομικής νομοθεσίας καθώς και στην εξασφάλιση της υγιεινής του περιβάλλοντος σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας. Οι αρμοδιότητες των Διευθύνσεων Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας κατανέμονται στα υπαγόμενα σε αυτές τμήματα. Το Τμήμα Υπηρεσιών και Επαγγελματιών Υγείας είναι αρμόδιο για την αδειοδότηση των επαγγελματιών υγείας, των ιδιωτικών κλινικών και των προνοιακών επιχειρήσεων. Το Τμήμα Περιβαλλοντικής Υγιεινής και Υγειονομικού Ελέγχου είναι αρμόδιο για την εξασφάλιση της δημόσιας υγείας με τον υγειονομικό έλεγχο και για την εφαρμογή της υγειονομικής νομοθεσίας. Τέλος το Τμήμα Κοινωνικής Αλληλεγγύης είναι αρμόδιο ιδίως για τη χορήγηση και την ανάκληση της άδειας άσκησης επαγγέλματος κοινωνικού λειτουργού.

Η Περιφέρεια Αττικής

Η διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των κοινωνικών υπηρεσιών της Περιφέρειας Αττικής καθορίζονται σύμφωνα με τον ισχύοντα Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας της Περιφέρειας Αττικής (ΦΕΚ 2494/τ.Β'/04-11-2011). Επιτελική υπηρεσία είναι η Γενική Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας. Η Γενική Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας είναι αρμόδια για το συντονισμό και την παρακολούθηση της λειτουργίας όλων των οργανικών μονάδων που υπάγονται σ' αυτή, την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας τους και την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Διακρίνεται στις δυο (2) διευθύνσεις, Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας και στις έξι (6) αντίστοιχες διευθύνσεις των Περιφερειακών Ενοτήτων (Νότιου, Βόρειου, Δυτικού τομέα, Ανατολικής & Δυτικής Αττικής και Πειραιώς). Η Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας έχουν ως έδρα την Αθήνα και αρμοδιότητα τους καλύπτει όλη την Περιφέρεια Αττικής. Επιπρόσθετα υπάρχουν επτά (7) Διευθύνσεις Υγειονομικού Ελέγχου και Περιβαλλοντικής Υγιεινής που καλύπτουν χωρικά την Περιφέρεια Αττικής (Νότιου, Βόρειου, Δυτικού & Κεντρικού τομέα, Ανατολικής & Δυτικής Αττικής και Πειραιώς).

Σχήμα 1: Οργανόγραμμα Γεν.Δ/σης Δημόσιας Υγείας & Κοινωνικής Μέριμνας

Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας ανάγονται ιδίως στη διαφύλαξη και βελτίωση της υγείας και της ευεξίας του πληθυσμού και τον εκσυγχρονισμό, έλεγχο και την προστασία των επαγγελματιών και των υπηρεσιών υγείας. Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας κατανέμονται στα υπαγόμενα σε αυτή τμήματα. Το Τμήμα Υπηρεσιών και Επαγγελματιών Υγείας είναι αρμόδιο ιδίως για τη χορήγηση αδειών άσκησης επαγγελματιών υγείας, τη χορήγηση αδειών ίδρυσης και λειτουργίας ιδιωτικών κλινικών, ιδιωτικών προνοιακών επιχειρήσεων και την άδεια λειτουργίας φορέων Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας. Το Τμήμα Δημόσιας Υγιεινής είναι αρμόδιο για την εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων δημόσιας υγιεινής και προάσπισης της δημόσιας υγείας, Το Τμήμα Πρόληψης και Προαγωγής της Υγείας είναι αρμόδιο για την ανάπτυξη προγραμμάτων προληπτικής ιατρικής, ψυχικής υγιεινής, κοινωνικής επανένταξης και αποϊδρυματοποίησης. Τέλος το **Τμήμα Περιβαλλοντικής Υγιεινής και Υγειονομικού Ελέγχου** είναι αρμόδιο για την εξασφάλιση της δημόσιας υγείας με τον υγειονομικό έλεγχο και για την εφαρμογή της υγειονομικής νομοθεσίας.

ΟΤΑ Α΄ Βαθμού (Δήμοι)

Οι Δήμοι είναι δημόσια νομικά πρόσωπα γενικής διοίκησης που δραστηριοποιούνται σε μία συγκεκριμένη εδαφικά περιοχή, με μία συγκεκριμένη πληθυσμιακή βάση. Οι Δήμοι είναι αυτόνομοι οργανισμού χωρίς εξάρτηση από την Κεντρική Διοίκηση. Η άσκηση κοινωνικής πολιτικής μέσω της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών στους πολίτες του κάθε Δήμου ασκείται από ανθρώπους που έχουν άμεση γνώση των προβλημάτων, μεγαλύτερη εξειδίκευση και είναι πιο προσίτοι από οποιοδήποτε όργανο της κεντρικής διοίκησης. Επίσης οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης τελούν υπό την εποπτεία τους διάφορα Νομικά Πρόσωπα (νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, δημοτικά ή κοινοτικά ιδρύματα, βρεφοκομεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία, κοινωφελή επιχείρηση κ.α.). για την εφαρμογή της πολιτικής τους.

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου είναι ο επιτελικός φορέας εφαρμογής της κοινωνικής πολιτικής. Έχει ως αρμοδιότητα την εφαρμογή πολιτικών τη συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής, παιδικής ηλικίας και της τρίτης ηλικίας, η ίδρυση και λειτουργία νομικών προσώπων και ιδρυμάτων και η μελέτη - εφαρμογή σχετικών κοινωνικών προγραμμάτων είναι οι κύριες αρμοδιότητες της. Επίσης η υποστήριξη και φροντίδα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την παροχή υπηρεσιών υγείας, τη δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων αγωγής υγείας, υποστήριξης και αποκατάστασης ατόμων με

αναπηρία. Επιπλέον η μέριμνα για τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδύνατων δημοτών με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης. Επιπρόσθετα συμμετέχουν στο σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεις για την ένταξη αθίγγανων, παλιννοστούτων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας. Σημαντική επίσης είναι η συμβολή τους στη προώθηση και ανάπτυξη του εθελοντισμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης με τη δημιουργία τοπικών δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων εθελοντών που δραστηριοποιούνται για την επίτευξη των στόχων και την υποβοήθηση του έργου της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης του Δήμου και της Τοπικής Κοινότητας.

Ιδιαίτερης σημαντικότητας είναι η εποπτεία της επί των φιλανθρωπικών σωματείων και ιδρυμάτων, καθώς και η έγκριση του προϋπολογισμού τους, η παρακολούθηση και ο έλεγχος των επιχορηγήσεων, που δίδονται στα νομικά πρόσωπα του Δήμου. Τέλος σε μητροπολιτικούς Δήμους η καταβολή επιδομάτων αποτελεί επίσης καίρια αρμοδιότητα της Κοινωνικής Υπηρεσίας για τα άτομα δικαιούμενα παροχής κοινωνικής προστασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.δ. 57/1973 (Φ.Ε.Κ. 149 Α'), της σχετικής νομοθεσίας και των οικείων κανονιστικών ρυθμίσεων. .

Παρεμβάσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Οι ΟΤΑ 'Α βαθμού έχουν σηκώσει δυσανάλογα μεγάλο βάρος, συγκριτικά με τους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους που διαθέτουν, για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης. Οι ελλείψεις και οι παθογένειες του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα έγιναν εμφανέστερες κατά την άφιξη της οικονομικής κρίσης. Μικρό ποσοστό από τους κοινωνικούς πόρους φτάνει εν τέλει σε εκείνους τους δικαιούχους που έχουν πραγματική ανάγκη. Αρκετά μεγάλος αριθμός εκ των συμπολιτών μας που χρίζουν άμεσης βοήθειας δεν έχουν εντοπιστεί ή έχουν επιλέξει τον δρόμο της κοινωνικής απομόνωσης.

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των αρχικών στοιχείων από τους ΟΤΑ της Περιφέρειας Αττικής, καθώς και από τις συναντήσεις με εκπροσώπους των κοινωνικών υπηρεσιών των, οι περισσότερες παρεμβάσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης επικεντρώνονται στην παροχή τροφίμων (κοινωνικά παντοπωλεία), φαρμάκων (κοινωνικά φαρμακεία) και βιβλιαρίου απορίας.

Στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας Αττικής, υπάρχουν μεγάλες διαφορές τόσο στο εύρος των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών όσο και στην ποιότητα των κοινωνικών δομών. Αυτές οι διαφορές συναρτώνται κυρίως από τρεις (3) βασικούς παράγοντες: α) από την έκταση του προβλήματος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ανά δήμο, β) από την ποιότητα της συνεργασίας των δήμων με τοπικούς φορείς, δίκτυο εθελοντών, τοπική επιχειρηματική κοινότητα κτλ, και γ) από το εύρος των ελλείψεων στο ανθρώπινο δυναμικό.

Παρά τις διαφορές, ωστόσο, αποτελεί κοινός τόπος ότι σχεδόν όλοι οι ΟΤΑ αντιμετωπίζουν σοβαρές ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό, και ειδικά σε συγκεκριμένες κατηγορίες όπως κοινωνικοί λειτουργοί και ψυχολόγοι. Επιπλέον, οι οικονομικοί πόροι για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής και την κάλυψη σημαντικών αναγκών προέρχονται από συνεργασίες με την τοπική επιχειρηματική κοινότητα και τις τοπικές οργανώσεις.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που έχουν αναφέρει οι εκπρόσωποι των ΟΤΑ είναι η δυσκολία ταυτοποίησης των ωφελούμενων. Όπως, βέβαια, παρατηρείται αρκετές φορές κατακερματισμός των δράσεων και αδυναμία συντονισμού τους από ένα κεντρικό όργανο.

2.4.3 Λοιποί φορείς

Το κενό της Ελληνικής Δημοκρατίας για την άσκηση μιας αποτελεσματικής κοινωνικής πολιτικής, αρκετές φορές καλύπτεται από τις ΜΚΟ, την εκκλησία, τις οργανώσεις αλληλεγγύης και τις ομάδες ενεργών πολιτών. Οι περισσότερες από αυτές τις παρεμβάσεις έχουν συνήθως τοπικό χαρακτήρα. Υπάρχουν, βέβαια, και οργανωμένες προσπάθειες φορέων όπως η Αποστολή της Ι. Αρχιεπισκοπής και οι Γιατροί του Κόσμου, που διαθέτουν τα απαραίτητα στοιχεία και την κατάλληλη τεχνογνωσία, που καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος υπηρεσιών και ωφελούμενων.

Οι παρεμβάσεις τους διαφέρουν ανά περιοχή και αν τύπο οργάνωσης. Κυρίως, όμως, έχουν να κάνουν με την παροχή γευμάτων και τροφίμων, τον εμβολιασμό και την παροχή φαρμάκων, την ψυχολογική στήριξη, την προσπάθεια εντοπισμού αστέγων και την παροχή προσωρινής στέγης.

Το ζητούμενο βέβαια και εδώ, παραμένει ο συντονισμός των δράσεων, η ανταλλαγή πληροφοριών ώστε να γίνεται καλύτερη ταύτιση των ευάλωτων ομάδων και των άμεσων ενεργειών.

2.4.3.1 Φορείς Εθελοντισμού

Η λειτουργία του εθελοντικού τομέα στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται ιστορικά από την ανάπτυξη φιλανθρωπικών παρεμβάσεων και την προώθηση σχετικά αυτόνομων στρατηγικών που συμπληρώνουν τις δημόσιες πολιτικές πρόνοιες. Οι παρεμβάσεις αυτές εξελίσσονται πλέον σε νέες μορφές κοινωνικού εθελοντισμού που διαρθρώνονται με βάση τη λειτουργία των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η νομική ρύθμιση των μη κυβερνητικών οργανώσεων ξεκίνησε το 1999 μέσω του νόμου 2731/99 «Ρύθμιση θεμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, ρύθμιση θεμάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 135). Ο εθελοντικός μη κερδοσκοπικός τομέας, αποτελείται επίσης από φορείς όπως η εκκλησία και τα φιλανθρωπικά σωματεία. Πρόκειται για Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα τα οποία δεν ανήκουν στο δημόσιο τομέα, δρουν σε τοπικό και διεθνές επίπεδο (Ερυθρός Σταυρός) Αυτές οι υπηρεσίες δηλαδή έχουν ηθικό έρεισμα, ενώ στο δημόσιο τομέα, η παροχή υπηρεσιών έχει νομικό έρεισμα. Οι πολλοί και διαφορετικοί φορείς που εμφανίζονται παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά τα οποία δεν είναι άμεσα αντιληπτά. Αρκετοί φορείς, είναι θεσμικά διακριτοί από το κράτος παρόλο που συχνά συνεργάζονται με κρατικούς φορείς, αυτοδιοικούνται ενώ ο τρόπος οργάνωσής τους παρουσιάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά ως προς τη νομική μορφή τους.

Σημαντική παράμετρος είναι ότι η οικονομική κρίση έχει περιορίσει τους πόρους των εθελοντικών οργανώσεων, έχει ενισχύσει τον μεταξύ τους ανταγωνισμό καθώς επίσης τον ανταγωνισμό τους με τους κερδοσκοπικούς φορείς. Παράλληλα, το κράτος διερευνά νέους μηχανισμούς ενσωμάτωσης του ιδιωτικού τομέα (κερδοσκοπικού και μη-κερδοσκοπικού) στη χρηματοδότηση προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής. Στην Ελλάδα ειδικότερα, η οικονομική κρίση συνοδεύτηκε από τον πολλαπλασιασμό των συλλογικών δράσεων στη σφαίρα της κοινωνίας πολιτών, διότι η κινητοποίηση των πολιτών συναρτάται άμεσα με τη συρρίκνωση της προνοιακής παρέμβασης του κράτους, την μεγέθυνση των κοινωνικών αναγκών, την ανάδειξη νέων υβριδικών μορφών οργάνωσης και στην ανάπτυξη νέων κινηματικών δράσεων.

Συνεπώς, την περίοδο της οικονομικής κρίσης, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο) αποτελούν έναν από τους πολλαπλούς (τυπικούς και άτυπους) φορείς που δραστηριοποιούνται για την κάλυψη των έντονων κοινωνικών αναγκών. Μη κερδοσκοπικοί φορείς σε συνεργασία με τους ΟΤΑ συγκρότησαν νέες δομές κοινωνικής προστασίας (π.χ. κοινωνικά φαρμακεία, κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά φροντιστήρια, δημοτικούς λαχανόκηπους) και τα Ιδρύματα ενίσχυσαν τη

χρηματοδότηση των Μ.Κ.Ο. στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας. Ειδικότερα τα Ιδρύματα, που δραστηριοποιούνταν κυρίως στο πεδίο του πολιτισμού, της επιστήμης και της εκπαίδευσης, άρχισαν να στηρίζουν οικονομικά τις Μ.Κ.Ο. στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας. Τα Ιδρύματα διαφοροποιούνται από άλλους φορείς της κοινωνίας πολιτών στο ότι δεν εντάσσουν στους στόχους τους την κινητοποίηση πολιτών, αλλά δραστηριοποιούνται στην παροχή πόρων σε φορείς της κοινωνίας πολιτών. Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι ο άτυπος τομέας της εθελοντικής πρόνοιας φαίνεται να είναι ποσοτικά ιδιαίτερα εκτεταμένος, για τη συμμετοχή τόσο των εθελοντών του τυπικού τομέα όσο και των μη εθελοντών σε άτυπες κοινωνικές δραστηριότητες.

2.4.3.2 Άτυπα Δίκτυα Αλληλεγγύης

Τα δίκτυα άτυπης φροντίδας δεν έχουν νομικό πλαίσιο λειτουργίας και όπου υπάρχουν, λειτουργούν ως συλλογικότητες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με ανεπίσημο τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας. Ποικίλες δομές και προγράμματα κοινωνικής αλληλεγγύης λειτουργούν (πχ. κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά ιατρεία, κοινωνικά φαρμακεία, κοινωνικά φροντιστήρια) μέσα από τυπικούς και άτυπους εθελοντικούς σχηματισμούς. Βασικό χαρακτηριστικό τους η εθελοντική εργασία, η οποία χαρακτηρίζεται σωρευτικά από τα ακόλουθα στοιχεία (ILO 2011). Η απασχόληση, δηλαδή η εθελοντική εργασία (μη αμειβόμενη) συνυπολογίζεται στη συνολική παραγωγή, είναι μη υποχρεωτική και είτε είναι άμεση, δηλαδή προς όφελος άλλων νοικοκυριών είτε έμμεση, δηλαδή μέσω σχετικών μη κερδοσκοπικών οργανισμών ή άλλων συναφών οργανώσεων. Η εθελοντική εργασία δεν αφορά μέλη του ίδιου νοικοκυριού και δεν περιορίζεται σε έναν συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο.

Τα άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης είναι δυναμικά σχήματα της κοινωνίας πολιτών και των ποικίλων διασυνδέσεων και αλληλεπιδράσεων των μη κυβερνητικών οργανισμών τόσο με το κράτος όσο και με τις επιχειρήσεις. Η Ελλάδα διαθέτει διαχρονικά ένα από τα υψηλότερα ποσοστά πληθυσμού που θεωρεί ότι ο εθελοντισμός είναι σημαντικός, με ειδικότερη έμφαση στα επιμέρους πεδία εθελοντισμού να αναφέρονται στο περιβάλλον (50% έναντι 2% στην ΕΕ27), στην *κοινωνική αλληλεγγύη* και ανθρωπιστική βοήθεια (43% έναντι 37% στην ΕΕ27) και στην *υγειονομική φροντίδα* (36% έναντι 32% στην ΕΕ27). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι με βάση τα συγκριτικά στοιχεία 2010-2011, η αύξηση του ποσοστού στην υγειονομική φροντίδα (+14%), σχεδόν διπλάσια από την αντίστοιχη ποσοστιαία αύξησης στην ΕΕ27. Το στοιχείο αυτό ενδεχομένως είναι δηλωτικό των αναφερόμενων αναγκών υγειονομικής φροντίδας για σημαντικό τμήμα του πληθυσμού που λόγω ανεργίας απώλεσε την ασφαλιστική υγειονομική κάλυψη αλλά και της ανάδυσης του κύματος των φτωχών εργαζόμενων που παρότι έμμισθα απασχολούμενοι αδυνατούν να ανταπεξέλθουν σε βασικά πάγια έξοδα.

Τα ανωτέρω στοιχεία αναφέρονται στον οργανωμένο εθελοντισμό, δηλαδή τον τυπικό εθελοντισμό που λαμβάνει χώρα μέσω ή δια μέσου σωματείων, ιδρυμάτων, αστικών μη κερδοσκοπικών εταιρειών, ποικίλων ΜΚΟ. Υπάρχει όμως και η *συμμετοχή σε άτυπα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης*, σε δραστηριότητες και πρωτοβουλίες ομάδων είτε για αυτοβοήθεια είτε για στήριξη ευάλωτων ατόμων και σε ποικίλες κοινωνικές δραστηριότητες που κείνται πέρα από την οικογένεια και το νοικοκυριό και ασφαλώς πέρα από το κράτος και την αγορά.

Σύμφωνα με την έρευνα της ΕΣΥΕ (2008) για το έτος 2005, ο βαθμός συμμετοχής σε άτυπες κοινωνικές δραστηριότητες είναι συνολικά 18,9%, με διαφοροποίηση μεταξύ φτωχών (14,7%) και μη φτωχών (20%). Το ποσοστό αυτό είναι σχεδόν διπλάσιο του αντίστοιχου για τη συμμετοχή σε τυπικές κοινωνικές οργανώσεις, περίπου στο 10% Εξαιρουμένων των κομμάτων και των συνδικάτων, η σχέση συμμετοχής σε άτυπες και τυπικές εθελοντικές δραστηριότητες είναι ακόμα μεγαλύτερη υπέρ της άτυπης δραστηριότητας. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας της Γενικής Γραμματείας Νέας

Γενιάς (ΓΓΝΓ) για το 2011, ποσοστό 78,3% των εθελοντών στον τυπικό τομέα εθελοντικής εργασίας δηλώνει ότι συμμετέχει και σε άτυπες μορφές εθελοντικής εργασίας. Το αντίστοιχο ποσοστό μεταξύ των μη εθελοντών είναι 43,4%. Συνολικά, το 46,8% του πληθυσμού έρευνας της ΓΓΝΓ δηλώνει συμμετοχή σε άτυπες μορφές εθελοντισμού, όπως η παροχή υπηρεσίας-εργασίας, η εισφορά σε χρήμα, η συμμετοχή σε κοινότητες πολιτών και αυτοδιαχειριζόμενες θεματικές δράσεις, η συμμετοχή σε κινηματική δράση. Η τάση αύξησης της συμμετοχής των πολιτών στην άτυπη εθελοντική συμμετοχή σε επίπεδο γειτονιάς και ευρύτερης τοπικής κοινότητας είναι σημαντική. Η τάση αυτή φαίνεται να αποτυπώνεται και στην πλειάδα των άτυπων εθελοντικών πρωτοβουλιών πολιτών, με δεδομένη της εμβάθυνση της κρίσης τα τελευταία χρόνια και την αύξηση στήριξης των πιο ευάλωτων από τα άτυπα κοινωνικά δίκτυα (Μπουρίκος 2013).

2.4.3.1 Οι φορείς του ιδιωτικού τομέα

Ο ιδιωτικός κερδοσκοπικός τομέας στην Ελλάδα, επεκτάθηκε με την κρίση του κράτους πρόνοιας μέσω της πολιτικής ιδιωτικοποίησης με τη δημιουργία ιδιωτικών κλινικών, νοσοκομείων προγραμμάτων κοινωνικής ασφάλισης κ.α. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 δημιουργήθηκε το νομοθετικό πλαίσιο για την δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα και τις σχέσεις του με την κεντρική διοίκηση. Οι ρυθμίσεις αφορούν την υποχρεωτική άδεια για την ίδρυση και λειτουργία των ιδιωτικών οργανώσεων για την παροχή προνοιακών υπηρεσιών, με το Ν.Δ 1118/72 αναφερόμενο στις ιδιωτικές επιχειρήσεις περιθαλψής ηλικιωμένων και ατόμων με ειδικές ανάγκες, αλλά και το νόμο 2345/1995, με πεδίο αναφοράς «τις οργανωμένες υπηρεσίες παροχής προστασίας από φορείς κοινωνικής πρόνοιας και άλλες διατάξεις» δηλαδή, σωματεία, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ιδρύματα, ενώσεις προσώπων, καθώς και ιδιώτες που παρέχουν υπηρεσίες για την προστασία του παιδιού ή ατόμων με ειδικές ανάγκες ή ηλικιωμένων ή ανιάτων.

Όλοι οι παραπάνω φορείς λειτουργούν με άδεια των κρατικών αρχών με σκοπό την καλή λειτουργία και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Παραδείγματα τέτοιων φορέων, αποτελούν οι παιδικόι σταθμοί, οι οίκοι ευγηρίας, οι παιδικές κατασκηνώσεις κ.α. Οι φορείς του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα λειτουργούν με ιδιωτικό – οικονομικά κριτήρια με βασικό –όχι όμως αποκλειστικό – κίνητρο το κέρδος. Οι δαπάνες για την παροχή υπηρεσιών καλύπτεται από τους εξυπηρετούμενους ή τις οικογένειές τους και το προσωπικό αποτελείται από έμμισθα επαγγελματικά στελέχη. Επίσης υπάρχουν προγράμματα από κοινοτικά κονδύλια όπου οι ιδιωτικοί φορείς ανταγωνίζονται με επιτυχία τους δημόσιους για την ανάληψη συμβάσεων και την εκτέλεση προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα. Στην Ελλάδα ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα δεν είναι και τόσο αναπτυγμένος, λόγω της αυξημένης συμμετοχής της οικογένειας στο σύστημα παροχής φροντίδας αλλά και των υπηρεσιών που παρέχονται από την τοπική αυτοδιοίκηση. Πιστοποιημένοι φορείς του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας είναι οι φορείς Ιδιωτικού Δικαίου που παρέχουν υπηρεσίες- πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας- κοινωνικής φροντίδας σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και έχουν ελεγχθεί ότι πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για να τους δοθεί η Ειδική Πιστοποίηση.

Η Πρωτοβάθμια Κοινωνική Φροντίδα έχει αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών ανοιχτής φροντίδας και αποσκοπεί στην πρόληψη αναγκών και στον έγκαιρο εντοπισμό προβλημάτων κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού. Η Δευτεροβάθμια Κοινωνική Φροντίδα έχει αντικείμενο την παροχή φιλοξενίας ή κλειστής φροντίδας και αποσκοπεί στη θεραπεία, αποκατάσταση σωματικής, πνευματικής, ψυχικής νόσου ή αναπηρίας καθώς και στην πρόληψη και αποκατάσταση των συνεπειών του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού. Η Τριτοβάθμια Κοινωνική Φροντίδα έχει αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών ανοιχτής και κλειστής κοινωνικής φροντίδας που απαιτεί υψηλή εξειδικευμένη τεχνολογία.

3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

3.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Η Περιφέρεια Αττικής περιλαμβάνει το νομό Αττικής που αποτελείται από 8 Περιφερειακές Ενότητες. Έδρα της περιφέρειας Αττικής είναι η Αθήνα. Η δομή – διοικητική Διάρθρωση της περιφέρειας Αττικής είναι η παρακάτω:

Πίνακας 3: Περιφερειακές Ενότητες και Δήμοι της Περιφέρειας Αττικής

Περιφερειακή Ενότητα	Δήμοι
Κεντρικού Τομέα Αθηνών	Αθηναίων, Βύρωνος, Γαλασίου, Δάφνης-Υμηττού, Ζωγράφου, Ηλιούπολης, Καισαριανής, Φιλαδέλφειας-Χαλκηδόνas
Νοτίου Τομέα Αθηνών	Αγίου Δημητρίου, Αλίμου, Γλυφάδας, Ελληνικού-Αργυρούπολης, Καλλιθέας, Μοσχάτου-Ταύρου, Νέας Σμύρνης, Παλαιού Φαλήρου
Βορείου Τομέα Αθηνών	Αγίας Παρασκευής, Αμαρουσίου, Βριλησίων, Ηρακλείου, Κηφισιάς, Λυκόβρυσσης-Πεύκης, Μεταμορφώσεως, Νέας Ιωνίας, Παπάγου-Χολαργού, Πεντέλης, Φιλοθέης-Ψυχικού, Χαλανδρίου
Δυτικού Τομέα Αθηνών	Αγίας Βαρβάρας, Αγίων Αναργύρων-Καματερού, Αιγάλεω, Ιλίου, Περιστερίου, Πετρούπολης, Χαϊδαρίου
Πειραιώς	Πειραιώς, Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη, Κορυδαλλού, Κερατσινίου-Δραπετσώνας, Περάματος
Νήσων	Αγκιστρίου, Αίγινας, Κυθήρων, Πόρου, Σαλαμίνας, Σπετσών, Τροιζηνίας, Ύδρας
Δυτικής Αττικής	Ασπροπύργου, Ελευσίνας, Μάνδρας-Ειδυλλίας, Μεγαρέων, Φυλής
Ανατολικής Αττικής	Αχαρνών, Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης, Διονύσου, Κρωπίας, Λαυρεωτικής, Μαραθώνος, Μαρκοπούλου, Μεσογαίας, Παιανίας, Παλλήνης, Ραφήνας-Πικερμίου, Σαρωνικού, Σπάτων-Αρτέμιδος, Ωρωπού

3.1.1 Συνοπτική Παρουσίαση των Περιφερειακών Ενοτήτων

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται συνοπτικά η φυσιογνωμία κάθε Περιφερειακής Ενότητας. Η ΠΕ Κεντρικού Τομέα Αθηνών, η ΠΕ Βόρειου Τομέα Αθηνών, η ΠΕ Νότιου Τομέα Αθηνών και η ΠΕ Δυτικού Τομέα Αθηνών, συγκροτούσαν την πρώην Νομαρχία Αθηνών, ενώ η Π.Ε. Πειραιά και Π.Ε. Νήσων αποτελούσαν την πρώην Νομαρχία Πειραιά. Οι Π.Ε. Αθηνών και Πειραιά συγκροτούν το Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθήνας – Πειραιά του Λεκανοπεδίου Αθηνών. Το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας

συνιστά ένα χωρικό αστικό συνεχές, που αποτελεί την κύρια περιοχή συγκέντρωσης πληθυσμού, οικονομικών δραστηριοτήτων και μητροπολιτικών λειτουργιών σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Διαθέτει πολιτιστικούς πόρους διεθνούς εμβέλειας και αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό. Καταγράφονται ωστόσο σημαντικά προβλήματα όπως οι κατά τόπους υψηλές οικιστικές πυκνότητες, η ανεπάρκεια ελεύθερων χώρων, η περιβαλλοντική υποβάθμιση, καθώς και ελλείψεις και δυσλειτουργίες στην κυκλοφορία και στη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση. Παράλληλα, επισημαίνονται ελλείψεις και ανισοκατανομή στις υφιστάμενες κοινωνικές υποδομές, γεγονός που συνδέεται και με τα εντεινόμενα φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού.

Π. Ε. Κεντρικού Τομέα Αθηνών

Το βασικό πλεονέκτημα της ΠΕ του Κεντρικού Τομέα είναι η πολιτιστική του ταυτότητα: διαθέτει αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία διεθνούς εμβέλειας και αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό. Αυτό το «δυναμικό» του κέντρου της Αθήνας έχει ήδη εμπλουτιστεί μέσω των έργων Ενοποίησης των Αρχαιολογικών χώρων και του Νέου Μουσείου Ακρόπολης, με ένα ευρύτατο δημόσιο χώρο ιδιαίτερης ποιότητας και παγκόσμιας ακτινοβολίας.

Στον πολιτιστικό εμπλουτισμό της Πρωτεύουσας έχει προστεθεί ήδη μια σειρά σημαντικών πολιτιστικών εγκαταστάσεων, με φορείς ιδιαίτερα δραστήριους στην προώθηση εκδηλώσεων υψηλού και συχνά πρωτοποριακού επιπέδου. Το Φεστιβάλ Αθηνών, με σημαντικά ανοίγματα σε τόπους της πόλης, προωθεί την πρωτοποριακή δουλειά και νέων καλλιτεχνών.

Συνολικά, στην οικονομία της πόλης υπάρχουν ενδείξεις για την αυξανόμενη σημασία των δραστηριοτήτων που αναφέρονται στον πολιτισμό και τη νέα δημιουργικότητα. Το σημαντικότερο πρόβλημα του Κεντρικού Τομέα είναι η υποβάθμιση του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας, η αντιμετώπιση του οποίου προσκρούει στην κατάτμηση αρμοδιοτήτων σε πληθώρα φορέων, στην έλλειψη του μεταξύ τους συντονισμού αλλά και στην ανεπάρκεια ελεύθερων χώρων.

Π.Ε. Βορείου Τομέα Αθηνών

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της περιοχής και συγχρόνως πλεονέκτημά της είναι ηπιότητα της ως αστικής περιοχής. Οι Δήμοι που την απαρτίζουν, στην πλειοψηφία τους αποτελούν προάστια, με καλή αναλογία πρασίνου και ελεύθερων χώρων ανά κάτοικο, με ικανοποιητικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές.

Ένα βασικό πρόβλημα αποτελεί η επικοινωνία των περιοχών με το κέντρο, συγκοινωνιακή σύνδεση των Δήμων μεταξύ τους και ο κυκλοφοριακός φόρτος Δήμων λόγω της εθνικής οδού. Επίσης, η υποβάθμιση των οικονομικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα του τριτογενούς τομέα (κλείσιμο επιχειρήσεων) λόγω της οικονομικής κρίσης.

Π.Ε. Νοτίου Τομέα Αθηνών

Στο Νότιο Τομέα ανήκουν δύο (2) από τους πολυπληθέστερους και πλέον πυκνοδομημένους Δήμους, όχι μόνον της Αττικής. Πρόκειται για τους Δήμους Καλλιθέας και Ν. Σμύρνης, οι οποίοι, αν και έχουν αυτό το κοινό χαρακτηριστικό, κατά τα άλλα διαφέρουν και μεταξύ τους και με τους υπόλοιπους Δήμους του Τομέα.

Ο Νότιος Τομέας με τη σημερινή διοικητική του διάρθρωση, δεν έχει την παλιά ενιαία κοινωνική διαστρωμάτωση καθώς σε αυτόν συνυπάρχουν Δήμοι με πολύ διαφορετικά κοινωνικο-οικονομικά και επομένως και οικιστικά χαρακτηριστικά (π.χ. Ταύρος - Γλυφάδα).

Επομένως, ο Νότιος Τομέας έχει να αντιμετωπίσει ορισμένα νέα προβλήματα που παρουσιάζουν και άλλες Π.Ε. (π.χ. η ένταξη μεταναστών - αθιγγάνων). Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά υποχρεώνουν την Περιφέρεια να αναπτύξει διαφορετικές και ιδιαίτερες για κάθε περίπτωση δράσεις.

Το σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής είναι η ύπαρξη του παραλιακού μετώπου, και περιοχών όπως ο χώρος του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, που αποτελεί περιοχή κρίσιμη για όλη την Αττική. Το ζητούμενο βεβαίως για αυτά είναι ο τρόπος αξιοποίησής τους να είναι τέτοιος ώστε να ενισχυθούν ως πλεονεκτήματα και να μην μετατραπούν σε προβλήματα για την περιοχή. Επίσης, η αναβάθμιση – αξιοποίηση του Παραλιακού Μετώπου να οδηγήσει στην εξυγίανση χωρομέτρησης και λειτουργίας οικονομικών δραστηριοτήτων αναψυχής.

Π. Ε. Δυτικού Τομέα Αθηνών

Η περιοχή του Δυτικού Τομέα αποτελούσε οικιστική ζώνη εργατών με φτηνές χρήσεις γης. Αν και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για την αναβάθμιση της περιοχής, η Δυτική Αθήνα χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδίως των γυναικών και των νέων, από φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, από συγκέντρωση οικονομικών μεταναστών, από έλλειψη σε έργα υποδομής, από την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και την υποβάθμιση περιοχών όπου υπάρχει βιοτεχνική δραστηριότητα. Το Αιγάλεω & το Ποικίλο Όρος, το Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Α. Τρίσης» αποτελούν πνεύμονες πρασίνου για τη Δυτική Αθήνα και είναι επιβεβλημένη η προστασία και η ποιοτική αναβάθμισή τους. Τα στρατόπεδα Χαϊδαρίου και Αγ. Αναργύρων στην καρδιά του αστικού ιστού πρέπει να απομακρυνθούν και να αποδοθούν προς χρήση στην τοπική κοινωνία. Τα ρέματα της περιοχής π.χ. ρέμα της Εσχατιάς, Χαϊδαρόρεμα κτλ. να διευθετηθούν. Για την κυκλοφοριακή βελτίωση της περιοχής απαιτούνται σημαντικά συγκοινωνιακά έργα, όπως είναι η διάνοιξη της Λ. Θηβών, η επέκταση του μετρό, η κατασκευή χώρων στάθμευσης, η διαδημοτική συγκοινωνιακή σύνδεση. Το βασικότερο, όμως, πρόβλημα της περιοχής παραμένει αυτό της κοινωνικής συνοχής. Οι ανισότητες είναι έντονες, η εγκληματικότητα, η εξάπλωση της χρήσης ναρκωτικών ιδίως μεταξύ των νέων, η προστασία των ανέργων και των ευπαθών ομάδων είναι οι άμεσες προτεραιότητες για την περιοχή.

Π. Ε. Πειραιά

Την Π.Ε. χαρακτηρίζει η ύπαρξη του λιμανιού του Πειραιά, το οποίο αποτελεί, εδώ και δεκαετίες το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας τόσο της πόλης του Πειραιά όσο και των γύρω δήμων (Κερατσίνι, Πέραμα κλπ.). Το λιμάνι είναι ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια τόσο της Μεσογείου όσο και της Ευρώπης γενικότερα, καθώς αποτελεί ταυτόχρονα τον κεντρικό κόμβο της ακτοπλοΐας στην Ελλάδα (εγχώρια αλλά και προς άλλες χώρες), έναν βασικότατο λιμένα φορτοεκφόρτωσης συμβατικού στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο, και τέλος έναν από τους κύριους σταθμούς φορτοεκφόρτωσης αυτοκινήτων σε όλη την Ευρώπη και την Μεσόγειο.

Επίσης, την περιοχή χαρακτηρίζει η λειτουργία του Βιομηχανικού Πάρκου Σχιστού, το οποίο θα αποτελέσει το πρώτο Ναυπηγοεπισκευαστικό Κέντρο της Μεσογείου καθώς ήδη μελετάται η επέκτασή του μέσω ιδιωτικών επενδύσεων.

Π. Ε. Νήσων

Η Ενότητα της Νησιωτικής Αττικής παρουσιάζει έντονες εσωτερικές διαφοροποιήσεις ως προς την παραγωγική βάση, τον σημερινό χαρακτήρα και τις προοπτικές του κάθε νησιού. Βασικός στόχος για το σύνολο της Ενότητας είναι η ήπια ανάπτυξη, προσαρμοσμένη στα κατά τόπους συγκριτικά πλεονεκτήματα, με προτεραιότητα στην προστασία του νησιωτικού και παράκτιου τοπίου και φυσικού περιβάλλοντος, στη νήπια οικιστική ανάπτυξη, με έμφαση στην ανάσχεση της διάχυσης του οικιστικού ιστού εκτός των υφιστάμενων οικιστικών συγκεντρώσεων, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τη φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων των νησιών.

Ο φυσικός, αρχιτεκτονικός και πολιτιστικός πλούτος των νησιών επιβάλλει την προώθηση ειδικά επιλεγμένων μορφών τουρισμού, όπως περιηγητικός, θαλάσσιος και πολιτιστικός, ως συμπλήρωμα της παραθεριστικής δραστηριότητας, και σε συνδυασμό

με την ποιοτική συμπλήρωση και αναβάθμιση των υποδομών τους. Τέλος, σημαντική για τη βιωσιμότητα της Ενότητας, είναι η προστασία της γεωργικής γης και η ενίσχυση της πρωτογενούς παραγωγής, με επιπλέον ανάπτυξη ειδικών μορφών καλλιεργειών και δραστηριοτήτων.

Π. Ε. Δυτικής Αττικής

Τα στοιχεία που αποτυπώνονται, προέρχονται από το κείμενο Στρατηγικού Σχεδιασμού για τη Δυτική Αττική 2020+. Η περιοχή της Δ.Α. από πρωτεύουσα της απασχόλησης σήμερα είναι πρωτεύουσα της ανεργίας ενώ η αποβιομηχάνιση δεν έχει συνοδευτεί από αντιμετώπιση της υψηλής επικινδυνότητας των δεκάδων δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στην Οδηγία ΣΕΒΕΖΟ. Ο κόλπος της Ελευσίνας χαρακτηρίζεται ως μία από τις θαλάσσιες περιοχές της Ελλάδας όπου ο βυθός του δοκιμάζεται από σοβαρά προβλήματα ρύπανσης. Επίσης παρατηρείται έντονη υφαλμύρωση των υπόγειων υδροφορέων της Δυτικής Αττικής, η οποία συνδέεται με τις υπεραντλήσεις που πραγματοποιούνται στην περιοχή για βιομηχανική και αρδευτική κυρίως χρήση. Ως προς την προσπελασιμότητα, μεγάλοι οδικοί και σιδηροδρομικοί άξονες διαπερνούν την Δυτική Αττική και διασπούν την συνέχεια των οικισμών, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει συγκοινωνιακό πρόβλημα. Από την άλλη πλευρά υπάρχουν πλούσιοι φυσικοί πόροι που αξίζουν και απαιτούν τη διατήρηση και ανάδειξή τους όπως, οι ορεινοί όγκοι της Δυτικής Αττικής, οι Α' προτεραιότητας Υγράτοποι Βουρκαρίου Μεγάρων και Ψάθας Βιλίων. Ο πρωτογενής τομέας στη Δυτική Αττική παρά την πίεση που υφίσταται από τον δευτερογενή κυρίως τομέα, εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τους βασικούς τομείς της οικονομίας, έχοντας ιδιαίτερο κοινωνικό, αλλά και περιβαλλοντικό ρόλο. Η Δυτική Αττική και ιδιαίτερα το Θριάσιο πεδίο, με πλούσια βιομηχανική και μεταποιητική παράδοση, οφείλει να παίξει ένα πρωταγωνιστικό ρόλο στο πλαίσιο της συνολικής παραγωγικής ανασυγκρότησης της Περιφέρειας και της χώρας. Τέλος, ο τομέας του εμπορίου και των υπηρεσιών κατέχει σημαντική θέση στην οικονομία της Δυτικής Αττικής, καθώς αριθμεί ένα σημαντικό πλήθος επιχειρήσεων, γεγονός που οφείλεται στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής ως διακομιστικού κέντρου. Παρατηρείται άναρχη εξάπλωση μεγάλου αριθμού παραγωγικών μονάδων του χονδρεμπορίου και του διακομιστικού εμπορίου (logistics), κυρίως στις περιοχές περιμετρικά της Εθνικής Οδού Αθηνών - Κορίνθου και της Αττικής Οδού.

Π. Ε. Ανατολικής Αττικής

Η Π.Ε. Ανατολικής Αττικής και ειδικότερα η υπο-ενότητα Μεσογείων, επηρεάζεται από τις δραστηριότητες του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών και αποτελεί υποδοχέα νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Παραμένει ένα ιστορικά και λειτουργικά σημαντικό φυσικό και αγροτικό τοπίο, το οποίο συνεισφέρει στη βιωσιμότητα του συνόλου της Αττικής. Περιλαμβάνει επίσης σημαντικές διαπεριφερειακές λειτουργίες, ενώ δέχεται σημαντικές πιέσεις αστικοποίησης εντός και εκτός των υφιστάμενων οικιστικών συγκεντρώσεων. Η πολεοδομική οργάνωση αποτελεί άμεση προτεραιότητα, παράλληλα με την προστασία του περιαστικού χώρου.

Υποδοχείς ανάπτυξης για την υπο-ενότητα Μεσογείων αποτελούν οι θεσμοθετημένες περιοχές παραγωγικών δραστηριοτήτων δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, με έμφαση σε καινοτομικές μορφές ανάπτυξης στους αναπτυξιακούς υποδοχείς Κορωπίου, Παιανίας, Σπάτων του ευρύτερου Πόλου Περιοχής Αεροδρομίου. Στην ίδια υπο-ενότητα είναι αναγκαία η συνέργεια περιβάλλοντος και οικονομίας με το φυσικό περιβάλλον να αντιμετωπίζεται ως πλουτοπαραγωγικός πόρος προς διαφύλαξη, προστασία και ανάδειξη. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη διαφύλαξη του Αττικού Τοπίου, της βιοποικιλότητας και των παραδοσιακών καλλιεργειών.

Η υπο-ενότητα Λαυρεωτικής αποτελεί φυσικό απόθεμα, με πολιτιστική ακτινοβολία, καθώς και περιοχή τουριστικού προορισμού. Με βάση τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος και των διεθνούς ακτινοβολίας πολιτιστικών πόρων της,

στόχος για την περιοχή αποτελεί η ανάδειξη και η αναβάθμιση αυτών των χαρακτηριστικών, μέσω ήπιων μορφών τουριστικής ανάπτυξης και αναψυχής, καθώς και η λειτουργική υποστήριξη των αρχαιολογικών χώρων Σουνίου και Θορικού. Ταυτόχρονα, η υπο-ενότητα συνιστά υποδοχέα δραστηριοτήτων πρώτης και δεύτερης κατοικίας, η πολεοδομική οργάνωση των οποίων αποτελεί άμεση προτεραιότητα.

3.1.2 Ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις

Σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, υπάρχουν έντονα προβλήματα απασχόλησης, χρήσης υπηρεσιών, κοινωνικο-οικονομικής ένταξης που αντιμετωπίζουν ειδικές ομάδες του πληθυσμού (Ρομά, οι μετανάστες, τα άτομα με αναπηρία κλπ.). Από την άλλη πλευρά, παρά την έλλειψη αξιόπιστων στοιχείων σε τοπικό επίπεδο, είναι απολύτως ορατές οι ενδοπεριφερειακές και οι ενδοδημοτικές πολλές φορές ανισότητες, η ανομοιογένεια χαρακτηριστικών, δυνατοτήτων ανάπτυξης, προβλημάτων και περιορισμών.

Ο διαφορετικός βαθμός κοινωνικής και χωρικής συνοχής ανά Περιφερειακή και Δημοτική ενότητα απαιτεί ειδικές, στοχευμένες δράσεις και ανισοκατανομή πόρων και οι κάτοικοι-εργαζόμενοι να απολαμβάνουν τις ίδιες παροχές, το ίδιο επίπεδο διαβίωσης, τις ίδιες ευκαιρίες ανάπτυξης, σε κάθε σημείο της Περιφέρειας.

Στη συνέχεια ακολουθεί μια σύντομη ανάπτυξη των χαρακτηριστικών των οκτώ Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Αττικής που σκοπό έχει την ανάδειξη της ιδιαιτερότητας και της διαφορετικότητας αυτών.

Π.Ε. Κεντρικού Τομέα Αθηνών

Βασικό πλεονέκτημα αυτής της Π.Ε. αποτελεί η πολιτιστική της ταυτότητα (πληθώρα αρχαιολογικών χώρων και μουσείων), η οποία ενισχύει την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και ευνοεί τις δραστηριότητες που είναι σχετικές με τον πολιτισμό, τις τέχνες και τη δημιουργία. Ωστόσο, παρατηρείται υποβάθμιση του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας.

Π.Ε. Βορείου Τομέα Αθηνών

Πρόκειται για «ποιοτική» αστική περιοχή με καλή αναλογία πράσινου και ελεύθερου χώρου ανά κάτοικο, με ικανοποιητικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. Ωστόσο, η επικοινωνία των περιοχών που υπάγονται στην συγκεκριμένη Π.Ε. με το κέντρο, η συγκοινωνιακή σύνδεση των Δήμων μεταξύ τους και ο κυκλοφοριακός φόρτος λόγω της εθνικής οδού, καθώς επίσης και υποβάθμιση των οικονομικών δραστηριοτήτων κυρίως του τριτογενούς τομέα λόγω της οικονομικής κρίσης αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα της Π.Ε.

Π.Ε. Νοτίου Τομέα Αθηνών

Πρόκειται για περιοχή με ανομοιογενή κοινωνική διαστρωμάτωση, καθώς περιλαμβάνει Δήμους με πολύ διαφορετικά χαρακτηριστικά (π.χ. Ταύρος-Γλυφάδα), γεγονός που αποτελεί και την κυριότερη πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η Π.Ε. Ωστόσο, η ύπαρξη του παραλιακού μετώπου και περιοχών, όπως ο χώρος του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής.

Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθηνών

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας, φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, συγκέντρωση οικονομικών μεταναστών, έλλειψη έργων υποδομής, υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και των περιοχών βιοτεχνικής δραστηριότητας. Ωστόσο, διαθέτει σημαντικούς χώρους πρασίνου και ανεκμετάλλευστων εγκαταστάσεων που μπορούν να συνδράμουν στην αναβάθμιση της περιοχής. Σημαντική είναι, επίσης, για την ανάπτυξη της περιοχής και η ανάληψη συγκοινωνιακών έργων.

Π.Ε. Πειραιά

Σημείο αναφοράς της περιοχής είναι το λιμάνι του Πειραιά που αποτελεί το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας της πόλης του Πειραιά αλλά και των γύρω Δήμων (Κερατσίνι, Πέραμα κ.λπ.), καθώς είναι ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Μεσογείου και της Ευρώπης, ενώ ταυτόχρονα συνιστά κεντρικό κόμβο της ακτοπλοΐας στην Ελλάδα, βασικό λιμένα φορτοεκφόρτωσης συμβατικού στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο και κύριο σταθμό φορτοεκφόρτωσης αυτοκινήτων σε όλη την Ευρώπη και τη Μεσόγειο. Σημαντική, επίσης, για την περιοχή είναι η λειτουργία του Βιομηχανικού Πάρκου Σχιστού.

Π.Ε. Νήσων

Πρόκειται για περιοχή με έντονες εσωτερικές διαφοροποιήσεις ως προς την παραγωγική βάση, τον σημερινό χαρακτήρα και τις προοπτικές κάθε νησιού. Ωστόσο, σημαντική για την περιοχή είναι η προστασία του νησιωτικού και παράκτιου τοπίου και φυσικού περιβάλλοντος και η ανάσχεση της διάχυσης του οικιστικού ιστού εκτός των υφιστάμενων οικιστικών συγκεντρώσεων. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και στην προστασία της γεωργικής γης και στην ενίσχυση της πρωτογενούς παραγωγής, με επιπλέον ανάπτυξη ειδικών μορφών καλλιέργειών και δραστηριοτήτων. Αξίζει να αναφέρουμε ότι ο Αργοσαρωνικός, περιοχή η οποία συγκεντρώνει τα περισσότερα σκάφη και ιστιοφόρα στον ελλαδικό χώρο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς και το μεγαλύτερο δίκτυο πλωτών μεταφορών στον ελληνικό χώρο, ανήκει κατά το μεγαλύτερο μέρος του στην Π.Ε. Νήσων.

Π.Ε. Δυτικής Αττικής

Πρόκειται για περιοχή με σωρευμένα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και αναπτυξιακά προβλήματα. Επίσης, χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας, τα υψηλότερα συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφερειακές Ενότητες. Η Δυτική Αττική δέχθηκε κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, ένα σημαντικό πλήγμα στην κοινωνική συνοχή της, ήδη επιβαρυνόμενη από τα χρόνια προβλήματα αποβιομηχάνισης, συγκέντρωσης οχλουσών βιομηχανικών δραστηριοτήτων, αδυναμία διαχείρισης και αρμονικής συνύπαρξης με περιθωριοποιημένες κοινότητες (πχ. Ρομά) και φτωχοποίησης ευρύτερων πληθυσμιακών στρωμάτων. Λόγω της έντονης υποβάθμισης του περιβάλλοντος και κατά συνέπεια της ποιότητας ζωής των κατοίκων απαιτείται η από κοινού ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών παραμέτρων, τόσο ως προς τη διαχείριση των πόρων, όσο και ως προς τη μείωση των ρύπων και των αποβλήτων. Παρά το γεγονός ότι η Δυτική Αττική είναι γνωστή για τα οξυμμένα περιβαλλοντικά προβλήματά της, η αλήθεια είναι ότι διαθέτει και πλούσιους φυσικούς πόρους, όπως καθαρές θάλασσες, πανύψηλα βουνά, υγροβιότοπους, υπέροχο κλίμα και εύφορο έδαφος. Αυτός ο υπαρκτός πλούτος πρέπει να αποτελέσει τη βάση της πολιτικής ανάπτυξης του τριτογενούς τομέα της τοπικής οικονομίας έτσι ώστε η Δυτική Αττική να μην υστερεί συγκριτικά με άλλες περιοχές.

Π.Ε. Ανατολικής Αττικής

Η περιοχή επηρεάζεται σημαντικά από τις δραστηριότητες του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών και αποτελεί υποδοχέα νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στις θεσμοθετημένες περιοχές παραγωγικών δραστηριοτήτων δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα με έμφαση σε καινοτομικές μορφές ανάπτυξης στους αναπτυξιακούς υποδοχείς Κορωπίου, Παιανίας και Σπάτων. Ωστόσο, εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό φυσικό και αγροτικό τοπίο της Περιφέρειας που χαρακτηρίζεται για τη βιοποικιλότητα και τις παραδοσιακές του καλλιέργειες. Σημείο αναφοράς της περιοχής συνιστά η υπο-ενότητα της Λαυρεωτικής, καθώς διαθέτει πλούσιο φυσικό απόθεμα και έντονο πολιτιστικό και τουριστικό χαρακτήρα.

3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

3.2.1 Ο Μητροπολιτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας Αττικής

Η Αττική παρουσιάζει μία δυναμική εξέλιξη σε όλα τα επίπεδα οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων αποτελεί ουσιαστικά ένα ενιαίο πολεοδομικό συγκρότημα που υπερβαίνει τα διοικητικά όρια της, ενώ η ζώνη επιρροής της καλύπτει σημαντικό τμήμα της χώρας. Το επί τέσσερεις δεκαετίες αναπτυξιακό μοντέλο έχει δημιουργήσει ένα νοητό «σχήμα S» που στο σημείο καμπής δεσπόζει η Αττική.

Η Περιφέρεια Αττικής αντιμετωπίζεται ως «μάκρο-περιφέρεια» στο πλαίσιο του ευρύτερου χωρικού ευρωπαϊκό-μεσογειακού μετασχηματισμού διότι συνιστά τη βασική πύλη συνεργασίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Επιπλέον η Αθήνα, αποτελεί το κύριο κέντρο διοικητικών υπηρεσιών ως Πρωτεύουσα, κέντρο παροχής προηγμένων υπηρεσιών, ισχυρός διαμετακομιστικός σταθμός εμπορευμάτων και σημαντικός διεθνής συγκοινωνιακός κόμβος. Επίσης εμφανίζει τάσεις διεύρυνσης και προαστιοποίησης, αλλά και οικιστικής πύκνωσης.

Η επιρροή της στο γεωγραφικό, οικονομικό και διοικητικό χώρο είναι έντονη και δυναμική. Καθημερινά υπάρχουν μετακινήσεις μεταξύ τόπων κατοικίας και εργασίας κυρίως από τις Περιφερειακές Ενότητες Κορινθίας, Αρκαδίας, Αργολίδας, Βοιωτίας, Φθιώτιδας, Εύβοιας και τις Κυκλάδες. Η Αθήνα συγκαταλέγεται ανάμεσα σε εκείνες τις μητροπόλεις οι οποίες δυσκολεύονται να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας και να απορροφήσουν το πλεονάζον εργατικό δυναμικό, κατέχοντας ένα από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην μητροπολιτική Ευρώπη.

Η σχέση ΑΕΠ και πληθυσμού διαμορφώνει ένα σχετικά χαμηλό δείκτη παραγωγικότητας έναντι όλων των Δυτικών μητροπόλεων. Σε καλύτερη θέση βρίσκεται μόνο σε σχέση με τις νέες Ευρωπαϊκές μητροπόλεις της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και με ορισμένες μητροπόλεις του Νότου. Η θέση της Αθήνας στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης δημιουργεί σοβαρά προβλήματα προσπελασιμότητας.

3.2.2 Δημογραφικά Στοιχεία

Γεωγραφική Θέση και Φυσικά Χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα της χώρας και περιλαμβάνει οχτώ (8) Περιφερειακές Ενότητες (Κεντρικού, Βόρειου, Νότιου, Δυτικού Τομέα, Ανατολικής, Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων) και εξήντα έξι (66) Δήμους. Έχει συνολική έκταση 3.808 τ.χλμ, οπότε και καλύπτει το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας **συγκεντρώνοντας το 35,4% του συνολικού πληθυσμού**, γεγονός το οποίο υπογραμμίζει το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας. Έχει έδρα την Αθήνα, την Πρωτεύουσα της Ελλάδας. Μέχρι πρόσφατα χωριζόταν σε δύο μεγάλες υποενότητες, την Περιφέρεια Πρωτεύουσας και το υπόλοιπο Αττικής. Αυτός ο προσδιορισμός είχε υιοθετηθεί επί δεκαετίες, με συνέπεια αφενός να συγχέεται αναπτυξιακά και χωροδυναμικά η σχέση της Αθήνας ως προς την Περιφέρεια Αττικής (όπου συχνά ταυτίζονται) και βεβαίως, να μην υπάρχουν επεξεργασμένα πρωτογενώς στατιστικά δεδομένα ακόμα και σε επίπεδο πρώην Νομαρχίας, όπως συμβαίνει στις λοιπές Περιφέρειες.

Η Περιφέρεια Πρωτεύουσας περιλαμβάνει το πολεοδομικό συγκρότημα του δίπολου Αθήνας - Πειραιά και οριοθετείται από τα βουνά της Πάρνηθας, του Υμηττού, της Πεντέλης και του Αιγάλεω – Ποικίλου (Λεκανοπέδιο της Αθήνας). Η έκταση της Περιφέρειας Πρωτεύουσας είναι 427 χμ² και καλύπτει το 11,2% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας Αττικής. Με τη σημερινή διοικητική διάρθρωση αποτελείται από τις οκτώ (8) Περιφερειακές Ενότητες.(Κεντρικού, Βόρειου, Νότιου, Δυτικού Τομέα,

Ανατολικής, Δυτικής Αττικής, Πειραιά και Νήσων) Το υπόλοιπο Αττικής καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης της Περιφέρειας Αττικής. Ειδικότερα, έχει έκταση 3.381 χμ² και καλύπτει το 88,8% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Με τη σημερινή διοικητική διάρθρωση, αποτελείται από τις Περιφερειακές Ενότητες Δυτικής, Ανατολικής Αττικής και Πειραιά, Νήσων.

Σύμφωνα με την τελευταία επίσημη απογραφή πληθυσμού (ΕΛΣΤΑΤ, 2011), ο μόνιμος πληθυσμός ανέρχεται σε 3.827.624 άτομα. Κατά την περίοδο 2001-2011 η Περιφέρεια Αττικής παρουσίασε μείωση του μόνιμου πληθυσμού κατά 1,7%, ενώ η αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας ανήλθε σε περίπου 1,1%. Ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (ΜΕΡΜ) του μόνιμου πληθυσμού της Περιφέρειας για την περίοδο 2001-2011 εκτιμάται σε **-0,2%**. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η διαχρονική πληθυσμιακή εξέλιξη για την περίοδο 1971-2011 του μόνιμου πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής.

Πίνακας 4: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού στην Περιφέρεια Αττικής 1971-2011

	Πληθυσμός				
	1971	1981	1991	2001	2011
Περιφέρεια	2.797.836	3.369.443	3.523.407	3.761.810	3.812.330
Χώρα	8.768.372	9.739.589	10.259.900	10.964.020	10.787.690
Ποσοστό (%)	31,9%	34,6%	34,3%	34,3%	35,3%

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ, ίδια επεξεργασία

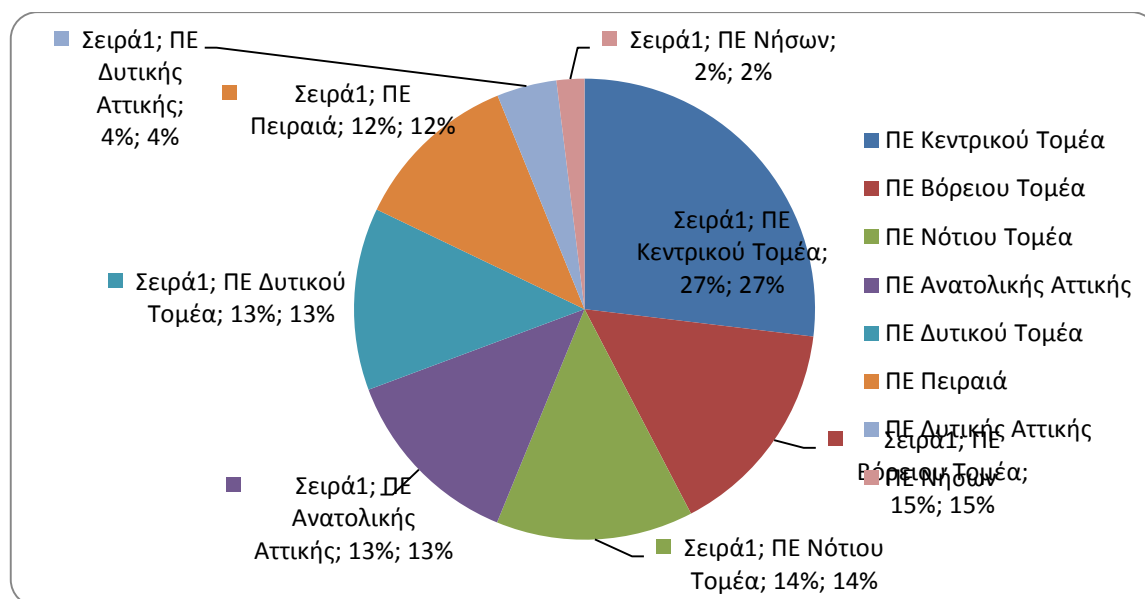
Ο πληθυσμός της Περιφέρειας, κατά την απογραφή του 2001, ανερχόταν σε 3.761.810 κατοίκους. Από τη διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής, κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, είναι εμφανές ότι εξακολουθεί να αυξάνεται ο πληθυσμός της Περιφέρειας. Ωστόσο, ο ρυθμός αύξησης την τελευταία δεκαετία μειώθηκε. Τη δεκαετία (1991-2001) η ποσοστιαία αύξηση του πληθυσμού διαμορφώθηκε στο 6,77%, ενώ την τελευταία δεκαετία το ποσοστό αύξησης είναι 1,34%. Το ποσοστό του μόνιμου πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής ανέρχεται στο 35,34% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Είναι χαρακτηριστική η διαχρονική πληθυσμιακή σταθεροποίηση του πληθυσμού της Περιφέρειας γύρω από το 34% κατά τις δεκαετίες 1981, 1991 και 2001. Τη 10ετία του 1991-2000 η Περιφέρεια διατήρησε ένα θετικό ρυθμό μεταβολής, ανάλογο με εκείνον της Χώρας, ενώ τη 10ετία 2000 – 2011 εμφάνισε μικρή αύξηση, σε σχέση με τη μικρή μείωση που καταγράφηκε σε εθνικό επίπεδο.

Πίνακας 5: Πληθυσμός Περιφέρειας Αττικής ανά ΠΕ και φύλο

Διοικητική Διάρθρωση	Πληθυσμός
ΠΕ Κεντρικού Τομέα	1.029.520,00
ΠΕ Βόρειου Τομέα	591.680,00
ΠΕ Νότιου Τομέα	529.826,00
ΠΕ Ανατολικής Αττικής	502.348,00
ΠΕ Δυτικού Τομέα	489.675,00
ΠΕ Πειραιά	448.997
ΠΕ Δυτικής Αττικής	160.927
ΠΕ Νήσων	74.651,00
Σύνολο Περιφέρειας Αττικής	3.827.624,00

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ, ίδια επεξεργασία

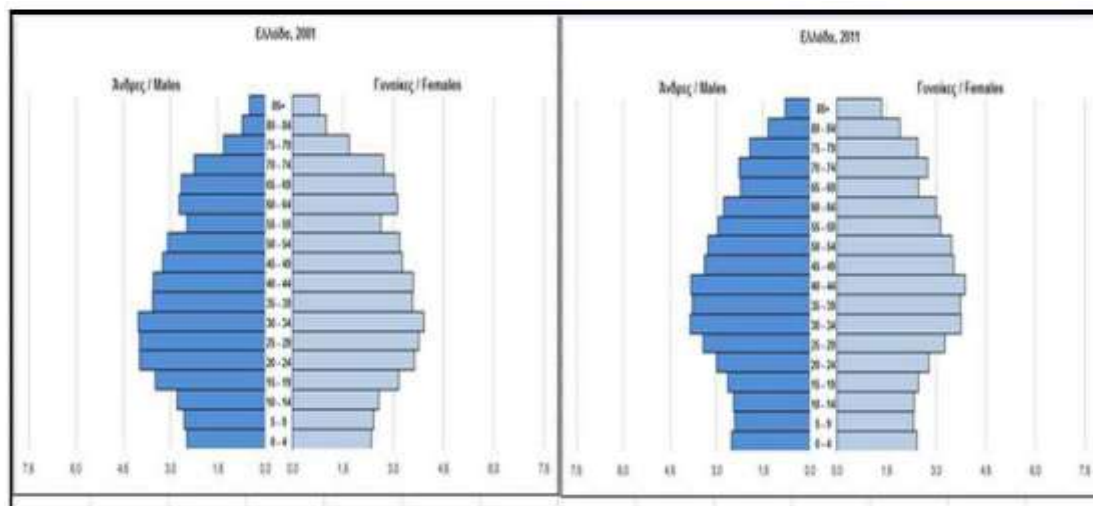
Η μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού στη Περιφέρεια Αττικής καταγράφεται στην Περιφερειακή Ενότητα Κεντρικού Τομέα Αθηνών με 1.029.520 κατοίκους, αντιπροσωπεύοντας το **27%** του συνολικού πληθυσμού της. Ακολουθεί η Περιφερειακή Ενότητα Βόρειου Τομέα Αθηνών με 591.680 κατοίκους (**15%**), η Περιφερειακή Ενότητα Νότιου Τομέα Αθηνών με 529.826 κατοίκους (**14%**), έπεται στη σειρά πληθυσμιακής κατάταξης η Περιφερειακή Ενότητα Ανατολικής Αττικής με 502.348 κατοίκους (**13%**), η Περιφερειακή Ενότητα Δυτικού Τομέα με 489.675 κατοίκους (**13%**) η Περιφερειακή Ενότητα Πειραιά με 448.997 κατοίκους (**12%**), η Περιφερειακή Ενότητα Δυτικής Αττικής με 160.927 κατοίκους (**4%**) και τέλος η Περιφερειακή Ενότητα Νήσων με 74.651 κατοίκους (**2%**).

Σχήμα 2: Συγκέντρωση πληθυσμού ανά Περιφερειακή Ενότητα

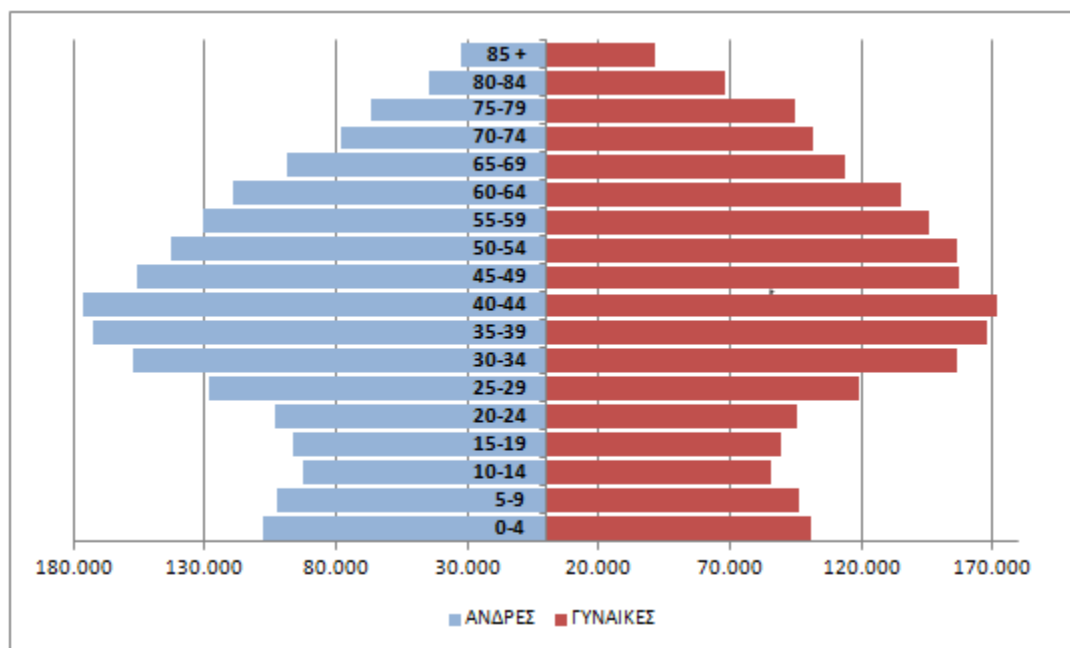
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Αν και στην Περιφέρεια Αττικής καταγράφεται η τρίτη μικρότερη μέση ηλικία του πληθυσμού (41,3 έτη έναντι 41,9 έτη σε επίπεδο χώρας), εντούτοις κύρια δημογραφική τάση της Περιφέρειας αποτελεί η **πληθυσμιακή συρρίκνωση και γήρανση του πληθυσμού**, όπως αποτυπώνεται και στη σχετική πυραμίδα ηλικιών της Περιφέρειας Αττικής σε σχέση με την αντίστοιχη της χώρας.

Σχήμα 3: Ηλικιακή πυραμίδα σε επίπεδο χώρας (2001-2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 4: Ηλικιακή πυραμίδα Περιφέρειας Αττικής (2001-2011)

Πηγή: Έξυπνη Εξειδίκευση της Περιφέρειας Αττικής

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Περιφέρειας προκύπτει ως ένα σταθμισμένο σύνολο χωρικών υποενοτήτων της Αττικής, οι οποίες φαίνεται ότι λειτουργούν περισσότερο κοινωνικοοικονομικά παρά διοικητικά. Έτσι, οι πληθυσμιακές εξελίξεις φαίνεται ότι εκφράζουν δυναμικά την πλέον επίκαιρη και αξιόπιστη εικόνα των μεταλλαγών στην Περιφέρεια. Σύμφωνα με τους βασικούς δημογραφικούς δείκτες, η δημογραφική κατάσταση της Περιφέρειας Αττικής, λόγω της υψηλής συγκέντρωσης του πληθυσμού της χώρας σε αυτή, προσομοιάζει σημαντικά με αυτή της χώρας. Βέβαια, η δημογραφική σύνθεση κατά ομάδες ηλικιών δείχνει ότι το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού στην Αττική είναι μικρότερο. Παρά το γεγονός της καλύτερης σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας δημογραφικής σύνθεσης στην Περιφέρεια Αττικής, ο δείκτης γήρανσης είναι ιδιαίτερα υψηλός.

Πίνακας 6: Πληθυσμιακή Ανάλυση ανά φύλο 2001 - 2011

	Φύλο (%)				Ποσοστιαία Μεταβολή 2001-2011 (%)	
	2001		2011		Ανδρες	Γυναίκες
	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες		
Περιφέρεια Αττικής	48,4	51,6	48,3	51,7	-0,002	0,002
Σύνολο Χώρας	49,5	50,5	49,2	50,8	-0,006	0,006

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ, ίδια επεξεργασία

Ειδικότερα, από τον υπολογισμό του δείκτη γήρανσης που έγινε με βάση τα στοιχεία του πληθυσμού της Eurostat, για την Περιφέρεια Αττικής προκύπτει ότι κατά το έτος 2012 σε 100 παιδιά αντιστοιχούσαν 126,4 ηλικιωμένοι, ενώ για τη χώρα η αναλογία αυτή ανέρχεται σε 137,0. Ο δείκτης αυτός αποδεικνύεται σημαντικά μεγαλύτερος για τις γυναίκες (αντιστοιχία 148,2 ηλικιωμένων γυναικών σε 100 κορίτσια έναντι 105,9 ηλικιωμένων ανδρών σε 100 αγόρια). Όπως είναι φυσικό αυτό συμβαδίζει με το επίπεδο του κατά ηλικία δείκτη αναλογίας φύλων. Πράγματι, ενώ για την ηλικιακή

ομάδα 0-14 ετών 106,9 αγόρια αντιστοιχούν σε 100 κορίτσια, η αναλογία αυτή αντιστρέφεται προοδευτικά για να φθάσει στην κατηγορία 65 και άνω στην αντιστοιχία 76,4 άνδρες σε 100 γυναίκες. Το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού έχει άμεση επίπτωση στο δείκτη εξάρτησης της Περιφέρειας, που υποδηλώνει ότι κατά το ίδιο έτος σε 100 άτομα εργάσιμης ηλικίας αντιστοιχούσαν 47,7 άτομα που χαρακτηρίζονται ως οικονομικά εξαρτώμενα (ηλικιωμένοι και παιδιά), έναντι 51,7 άτομα σε επίπεδο χώρας.

Πίνακας 7: Δείκτες γήρανσης – εξάρτησης στο σύνολο της χώρας

	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%	Αναλογία φύλων
0-14	836.490	51,6	786.185	48,4	1.622.675	100	106,4
%	15,0		13,8		14,4		
15-64	3770529	50,6	3673816	49,4	7.444.345	100	102,6
%	67,4		64,5		65,9		
65+	983112	44,2	1.239.935	55,8	2.223.047	100	79,3
%	17,6		21,8		19,7		
Σύνολο	5.590.131	49,5	5.699.936	50,5	11.290.067	100	98,1
%	100		100		100		
Δείκτης Γήρανσης	117,5		157,7		137,0		
Δείκτης Εξάρτησης					51,7		

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δεδομένης ωστόσο της πολύπλευρης φύσης της Περιφέρειας Αττικής, η οποία περιλαμβάνει Περιφερειακές Ενότητες με ιδιαίτερες τάσεις και χαρακτηριστικά, παρατηρούνται διαφορές ως προς την ηλικιακή διάρθρωση των Π.Ε., όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 8: Ηλικιακή διάρθρωση Περιφερειακών Ενοτήτων Περιφέρειας Αττικής

Χωρική Ενότητα	Ηλικιακή Ομάδα						Δείκτης Γήρανσης
	0-14	%	15-64	%	65+	%	
ΠΕ Κεντρικού Τομέα	118.895	11,5	718.018	69,7	192.607	18,7	162,0
ΠΕ Βορείου Τομέα Αθηνών	85.663	14,5	398.927	67,4	107.090	18,1	125,0
ΠΕ Δυτικού Τομέα Αθηνών	71.803	14,7	340.113	69,5	77.759	15,9	108,3
ΠΕ Νοτίου Τομέα Αθηνών	72.060	13,6	362.278	68,4	95.488	18,0	132,5
ΠΕ Ανατολικής Αττικής	83.854	16,7	343.297	68,3	75.197	15,0	89,7
ΠΕ Δυτικής Αττικής	29.174	18,1	109.969	68,3	21.784	13,5	74,7
ΠΕ Πειραιώς	60.971	13,6	309.853	69,0	78.173	17,4	128,2
ΠΕ Νήσων	9.771	13,1	47.678	63,9	17.202	23,0	176,1
Περιφέρεια Αττικής	532.191	13,9	2.630.133	68,7	665.300	17,4	125,0

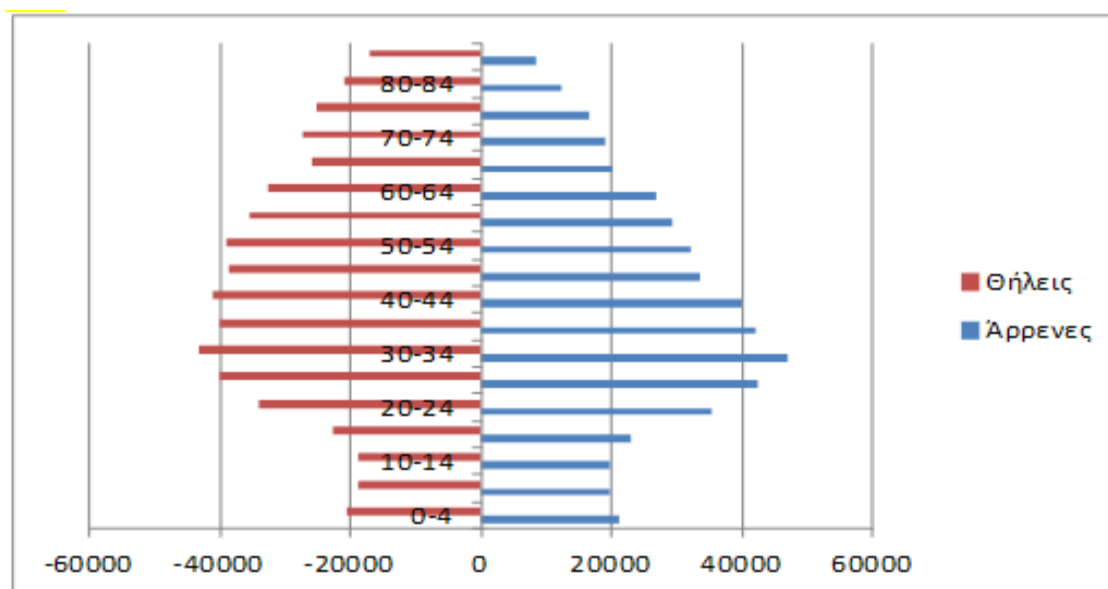
Σύνολο Χώρας	1.569.089	14,5	7.137.438	66,0	2.108.670	19,5	134,4
--------------	-----------	------	-----------	------	-----------	------	-------

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Όπως παρατηρούμε λοιπόν, αν και στο σύνολο της η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει καλύτερη επίδοση σχετικά με το δείκτη γήρανσης σε σύγκριση με την υπόλοιπη χώρα, οι Περιφερειακές Ενότητες Αθηνών και Πειραιώς χαρακτηρίζονται από υψηλή συγκέντρωση ατόμων με ηλικία 65 ετών και άνω.

Περιφερειακή Ενότητα Κεντρικού Τομέα

Ο Κεντρικός Τομέας Αθηνών έχει πληθυσμό 1.018.440 (483.510 άρρενες, 534.930 θήλειες) και έχει πυκνότητα 11.669 κατοίκους ανά τ.χλμ δηλαδή έχει την μεγαλύτερη πληθυσμιακή πυκνότητα της χώρας, και βρίσκεται περίπου στο γεωγραφικό κέντρο της Περιφέρειας Αττικής. Συγκεντρώνει το 1/3 του πληθυσμού της χώρας, δηλαδή 3.812.330 το 2011 (35,3% του πληθυσμού της χώρας). Επιπλέον Σύμφωνα με την απογραφή του 2011 το ποσοστό των ατόμων παραγωγικής ηλικίας (20 έως 64 ετών) αποτελεί το 65,29% του συνολικού πληθυσμού

Σχήμα 5: Ηλικιακή πυραμίδα ΠΕ Κεντρικού Τομέα Αττικής (2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

3.2.3 Δείκτες Οικονομικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας & Αγορά Εργασίας

Γενικά

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον ισχυρότερο επιχειρηματικό ιστό της εθνικής οικονομίας από πλευράς παραγωγικής διάρθρωσης, επενδύσεων καινοτομίας και τεχνολογίας και συμβάλλει διαχρονικά σε σημαντικό βαθμό στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας, βελτιώνοντας συνεχώς τη σχετική της θέση. Η Περιφέρεια Αττικής παράγει το 38% του Α.Ε.Π. της χώρας. Στην Περιφέρεια Αττικής παράγεται το 3,2% του προϊόντος του αγροτικού τομέα, το 38% της μεταποίησης και το 41% των υπηρεσιών από τις οποίες προέρχονται τα 4/5 του προϊόντος της.

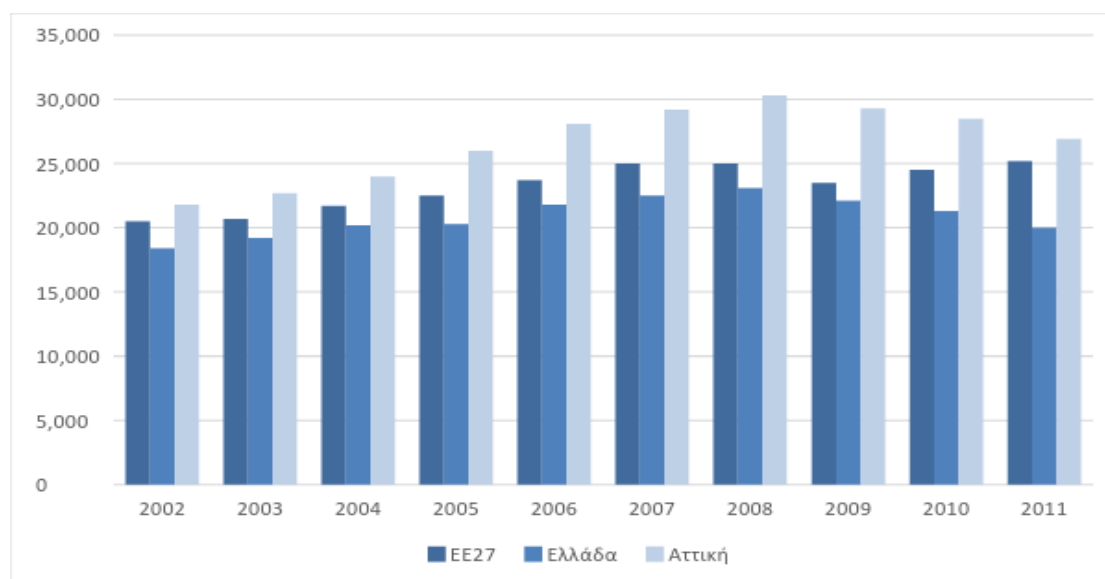
Με κατά κεφαλή προϊόν τα 14.8 χιλ. ευρώ, η Περιφέρεια Αττικής κατατάσσεται τρίτη με βάση το κριτήριο για το σύνολο της χώρας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1995 το Περιφερειακό ΑΕΠ συνέβαλε κατά 38% στο Εθνικό ΑΕΠ, ποσοστό που διατηρήθηκε έως το 2002, από το 2003 και μετά η σχέση αυτή βελτιώθηκε ραγδαία, φτάνοντας το 2007 ακόμα και το 49,74%, ενώ τα έτη 2008 και 2009 παρατηρείται υποχώρηση στη ζώνη του 43%, η οποία λόγω της επιτεινόμενης κρίσης, εκτιμάται ότι θα έχει επιδεινωθεί σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα. Παρόλα αυτά όμως ακόμη και εν μέσω της οικονομικής κρίσης, στην Αθήνα συγκεντρώνεται το 35.2% των επιχειρήσεων της χώρας, ενώ πραγματοποιεί σχεδόν το 67% του συνολικού τζίρου των επιχειρήσεων όλης της χώρας. Τέλος η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει πληθυσμό οικονομικά πολύ άνω του μέσου όρου της Χώρας (δηλωθέν μέσο εισόδημα 15 χιλ. ευρώ περίπου ανά φορολογούμενο τα τελευταία χρόνια), το 119% του μέσου όρου της Ελλάδας καθώς και το 40% των φορολογουμένων και τον κύριο όγκο των αποταμιευτικών καταθέσεων.

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν - Η επίδραση της κρίσης στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας

Η Ελληνική οικονομία χαρακτηρίζεται από μακροχρόνια διαρθρωτικά προβλήματα, με κύρια χαρακτηριστικά την σταδιακή απώλεια παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας στον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα, την απουσία ενός σαφούς παραγωγικού μοντέλου και την έλλειψη εξαγωγικού προσανατολισμού, στην θέση των οποίων σταδιακά αναπτύχθηκε ένα κυρίως μεταπρατικό σύστημα οικονομικής δραστηριότητας και μια επίπλαστη αίσθηση οικονομικής ευημερίας, βασισμένης στις ευνοϊκές χρηματοοικονομικές συνθήκες κυρίως των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του 2000. Η κατάσταση αυτή, μαζί με την διαχρονική μεγέθυνση του κράτους, οδήγησε στην διόγκωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του χρέους, που επιδεινώθηκαν μετά την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και, όπως ήταν αναπόφευκτο, κατέληξε τελικά σε αδιέξοδο, με αποκορύφωμα τον δημοσιονομικό εκτροχιασμό του 2009.

Από την αρχή του 2010, η Ελληνική οικονομία βρίσκεται, εν μέσω βαθιάς ύφεσης, σε μία διαδικασία μετασχηματισμού και διόρθωσης των ποικίλων εσωτερικών και εξωτερικών της ανισορροπιών που απορρέουν από την συσσώρευση των προαναφερθέντων χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων και τις πολλαπλές αστοχίες εφαρμογής των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε τα διαχρονικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας και οι δημοσιονομικοί δείκτες επιδεινώθηκαν. Η αρνητική εξέλιξη των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών στο σύνολο της χώρας αντανακλάται και στην εξέλιξη των Περιφερειακών οικονομιών.

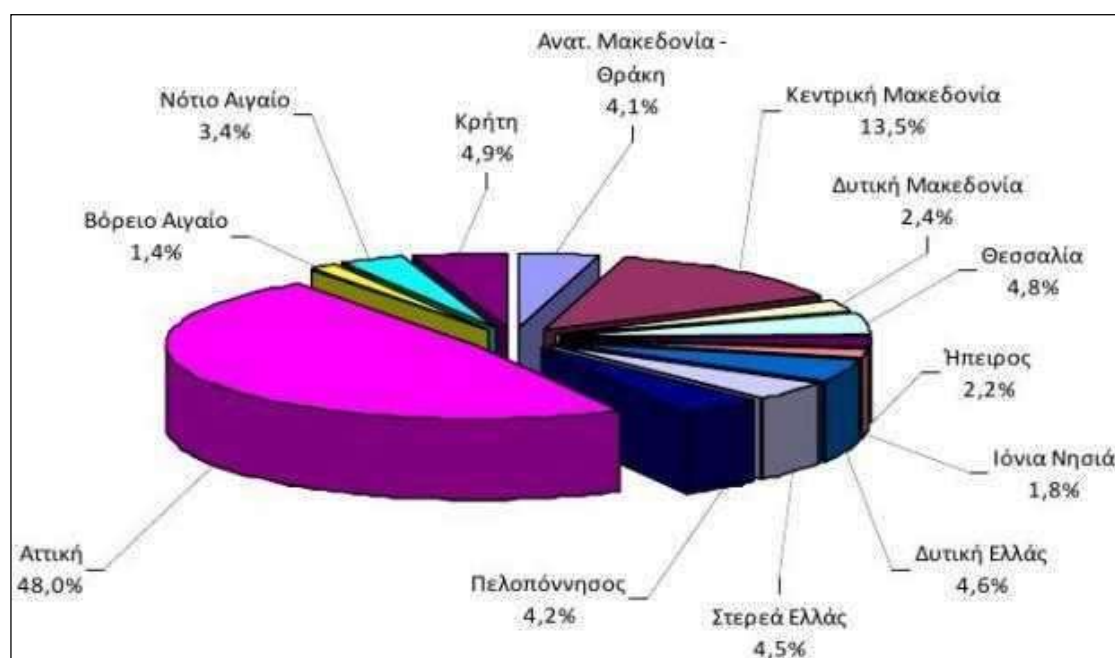
Είναι χαρακτηριστικό ότι η Περιφέρεια Αττικής, όπως και η χώρα κατά μέσο όρο, μέχρι και το 2008 παρουσίασε ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ, ενώ αντίθετα, από το 2008 και μετά, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη Ελλάδα, καταγράφεται μείωση του ΑΕΠ (ΜΑΔ) της Περιφέρειας Αττικής σε ποσοστό -3,9%, το οποίο όμως είναι μικρότερο του αντίστοιχου ποσοστού -4,7% της χώρας, γεγονός που συνδέεται άμεσα και με τον μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας. Την ίδια περίοδο σε κοινοτικό επίπεδο σημειωνόταν αύξηση του ΑΕΠ. Αντίστοιχη είναι και η επίπτωση της κρίσης στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας όπου την περίοδο 2009-2011 καταγράφεται μέση ετήσια μείωση της τάξης του 5,4%, ενώ σε παρόμοιο επίπεδο και κυμαίνεται η μέση ετήσια μείωση στο σύνολο της χώρας, ποσοστό -5,7%.

Σχήμα 6: Διαχρονική εξέλιξη ΑΠΑ στην Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Eurostat

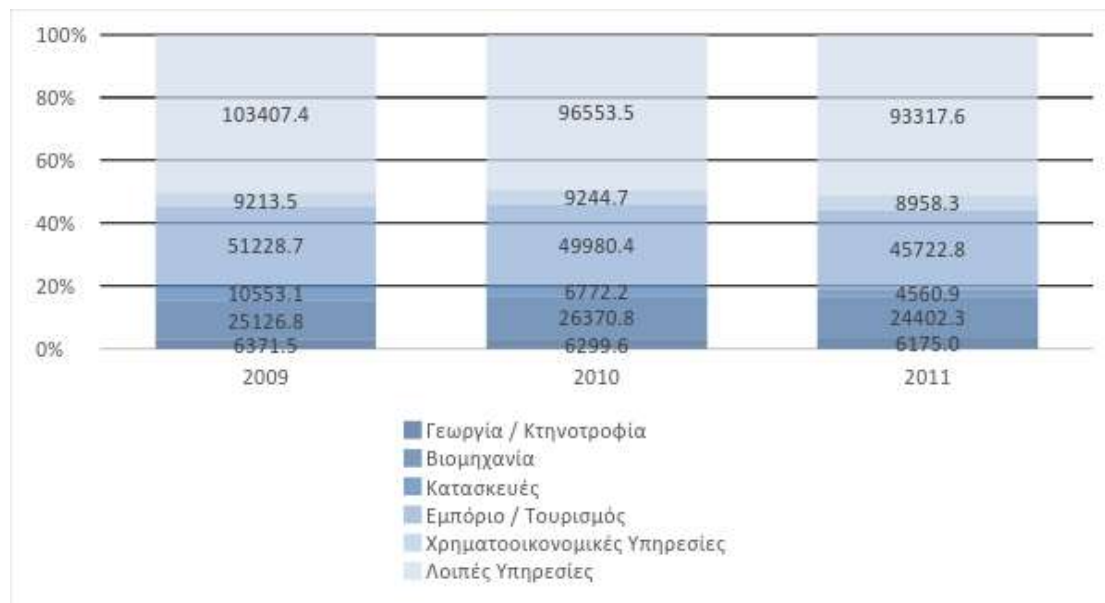
Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί σε όρους Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος την πλουσιότερη Περιφέρεια της Ελλάδας. Συνολικά, η Περιφέρεια παράγει το 48% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας και το 0,9% της ΕΕ27 (Eurostat, 2011), ενώ το ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής ανέρχεται σε 26.900 ΜΑΔ, που αντιστοιχεί στο 134,5% του μέσου ΑΕΠ της χώρας και στο 106,7% του μέσου ευρωπαϊκού ΑΕΠ των χωρών – μελών της Ε.Ε. (Eurostat 2011, ΕΕ27=100). Επίσης, η Περιφέρεια Αττικής παράγει το 48% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας, δηλαδή €88.100,8 του συνόλου των παραγωγικών κλάδων της Περιφέρειας (Eurostat, 2011).

Σχήμα 7: ΑΠΑ ανά Περιφέρεια

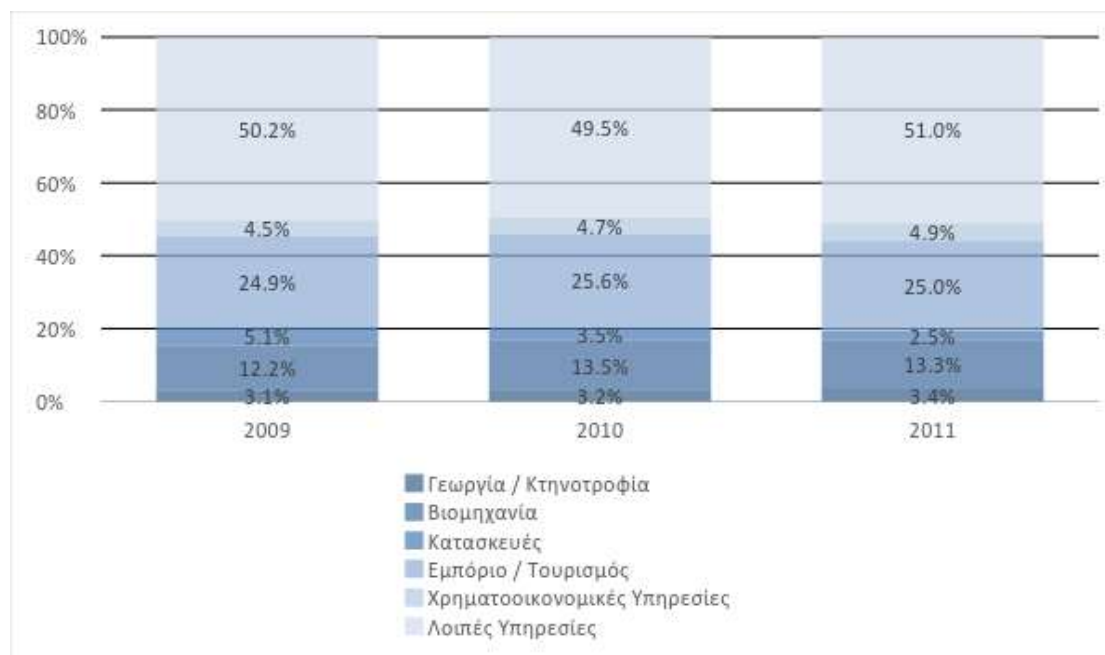
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ειδικότερα, καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση της ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής στον δευτερογενή τομέα, κυρίως λόγω της σημαντικά μειωμένης οικοδομικής δραστηριότητας στον κατασκευαστικό τομέα, όπου το 2011 η μείωση της ΑΠΑ ανήλθε σε 59,8% σε σύγκριση με το 2009. Σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα η επίπτωση της κρίσης στην ΑΠΑ ήταν σαφώς ηπιότερη καθώς σε σχέση με το 2009 η μείωση ανήλθε στο 9,0%. Αντίθετα με την εικόνα που παρουσιάζει η εξέλιξη της ΑΠΑ στους παραπάνω παραγωγικούς τομείς, η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα καταγράφει αύξηση κατά 3,8%.

Σχήμα 8: ΑΠΑ ανά κλάδο στην Ελλάδα

Πηγή: Eurostat

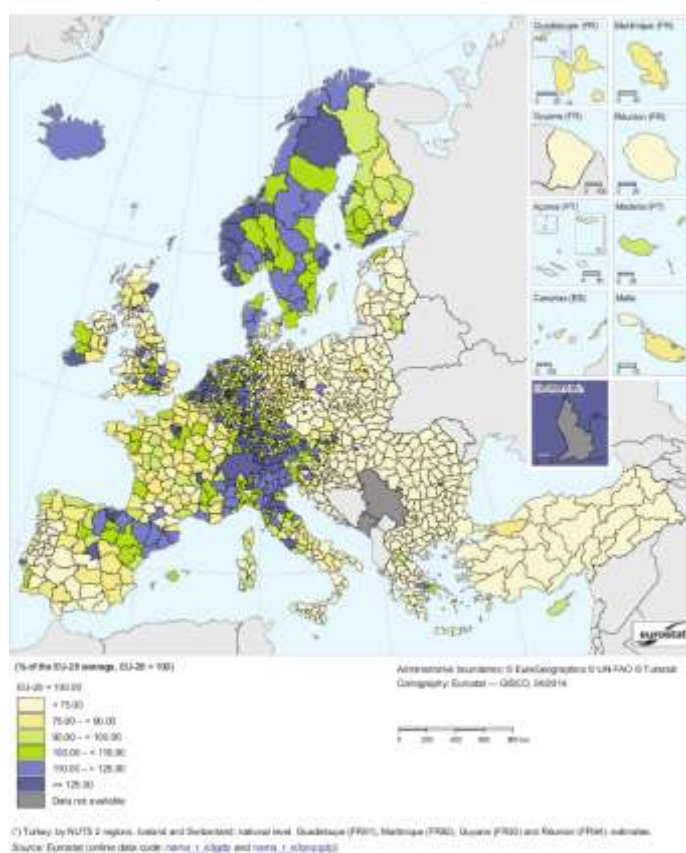

Σχήμα 9: Ποσοστό (%) ΑΠΑ ανά κλάδο στην Ελλάδα

Πηγή: Eurostat

Το ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής είναι ίσο με το 53% του ΑΕΠ της Ρώμης και το 38% του ΑΕΠ της Φρανκφούρτης. Δηλαδή, συγκρινόμενο με το πληθυσμιακό της μέγεθος, το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας είναι μικρό. Παρόλα αυτά, το ΑΕΠ της Αθήνας είναι διπλάσιο από αυτό της Πράγας, τριπλάσιο από αυτό της Βουδαπέστης, εφταπλάσιο από το ΑΕΠ του Βουκουρεστίου και δεκαπενταπλάσιο από το ΑΕΠ της Σόφιας. Η σχέση ΑΕΠ και πληθυσμού διαμορφώνει ένα σχετικά χαμηλό δείκτη παραγωγικότητας, για τα Δυτικά τουλάχιστον πρότυπα. Η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται στην 33η θέση με βάση το κατά κεφαλή ΑΕΠ και υστερεί έναντι όλων των Δυτικών μητροπόλεων. Βρίσκεται σε καλύτερη θέση μόνο σε σχέση με τις 'νέες' Ευρωπαϊκές μητροπόλεις της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και επίσης σε σχέση με ορισμένες μητροπόλεις του Νότου.

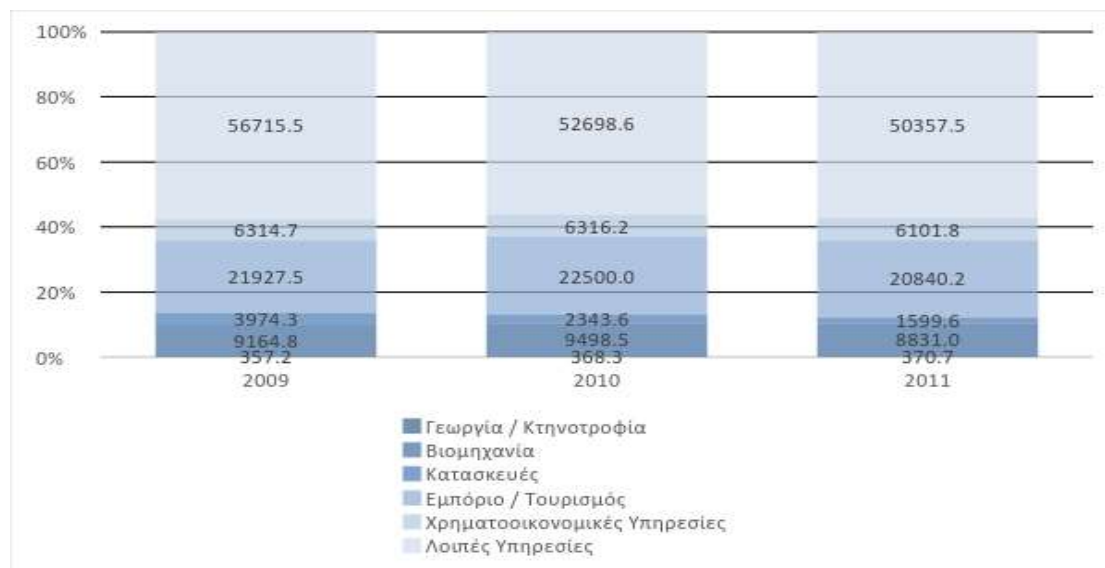
Gross domestic product (GDP) per inhabitant, in purchasing power standard (PPS), by NUTS 3 regions, 2011 (1)
(% of the EU-28 average, EU-28 = 100)

Σχήμα 10: ΑΠΑ σε επίπεδο NUTSII

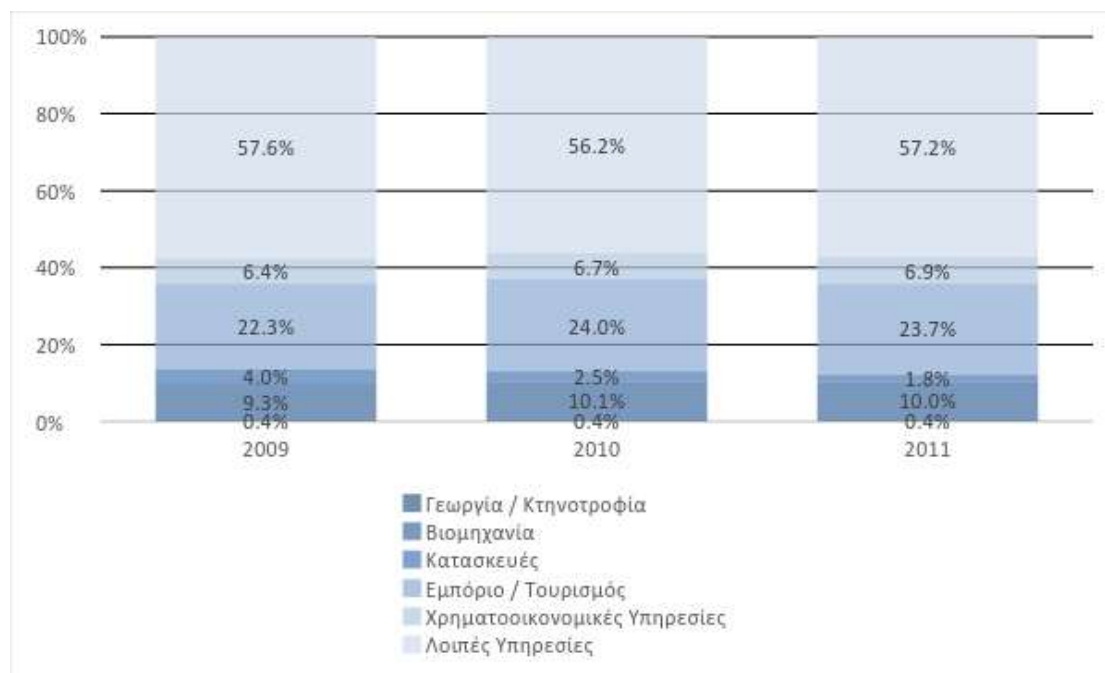
Πηγή: Eurostat

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι επιπτώσεις της κρίσης στα μεγέθη της αγοράς εργασίας, όπως αυτά αποτυπώνονται στην εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας από τις αρχές του 2009 έως σήμερα. Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013 η απασχόληση στην Περιφέρεια Αττικής μειώθηκε κατά 441,5 χιλιάδες άτομα ή κατά 25,2% με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 22,9%. Η μείωση αφορά το σύνολο των παραγωγικών τομέων της περιφέρειας ενώ η κύρια μείωση της απασχόλησης σε απόλυτους όρους έχει προέλθει από τον τριτογενή τομέα όπου στην Περιφέρεια χάθηκαν 255,6 χιλ. θέσεις εργασίας ή το 18,8%.

Σχήμα 11: ΑΠΑ ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Eurostat

Σχήμα 12: Ποσοστό (%) ΑΠΑ ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Eurostat

Πρωτογενής τομέας

Η Περιφέρεια Αττικής σε γενικές γραμμές ακολουθεί τα βασικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενούς τομέα της χώρας, αν και η συμβολή του τομέα αυτού στην Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) και συνακόλουθα, η απασχόληση στον εν λόγω τομέα κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα συγκριτικά με το μέσο όρο της χώρας. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας καταγράφεται στον κλάδο φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες, ενώ ακολουθούν οι κλάδοι της αλιείας και της δασοκομίας.

Το σύνολο των γεωργικών εκτάσεων στην Περιφέρεια Αττικής (περιλαμβανομένων και των άγονων βοσκότοπων) ανέρχεται σε 122.602 στρέμματα, ενώ ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων αφορά δενδρώδεις καλλιέργειες.

Η εγγύτητα των περιαστικών περιοχών που καλλιεργούνται ή εξειδικεύονται στην εκτροφή ζώων στο ηπειρωτικό τμήμα της περιφέρειας (Μεγαρίδα, Μεσόγεια, Μαραθώνας) και η παραγωγή οστράκων στην περιοχή της Νέας Περάμου, καθώς και της επαρχίας Τροιζηνίας με το ισχυρό καταναλωτικό κέντρο του πολεοδομικού συγκροτήματος, αποτελεί βασικό αίτιο της δυναμικής του τομέα, λόγω απευθείας διάθεσης των προϊόντων στην κατανάλωση από τους ίδιους τους παραγωγούς. Από τους επιμέρους κτηνοτροφικούς κλάδους ο σημαντικότερος είναι η χοιροτροφία. Όσον αφορά τον αλιευτικό κλάδο, αποτελεί δυναμικό κλάδο για την Περιφέρεια Αττικής με παραπέρα δυνατότητες ανάπτυξης. Ωστόσο, αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα που αφορούν κυρίως στην έλλειψη υποδομών, στον βαθμό παλαιότητας του αλιευτικού στόλου και στην αδυναμία ανταπόκρισης στα σύγχρονα πρότυπα παραγωγής, με τα αποτελέσματα εμφανή από τον σκληρό ανταγωνισμό από άλλες χώρες.

Παρά τη σχετικά περιορισμένη δραστηριότητα του πρωτογενούς τομέα στην Περιφέρεια, ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα των ανθοκομικών καλλιεργειών. Η Αττική κατατάσσεται μεταξύ των Περιφερειών που παρουσιάζουν ενδιαφέρον ανάπτυξης των δραστηριοτήτων τους σε όρους καλλιεργήσιμων ανθοκομικών εκτάσεων. Αναλυτικότερα, όσον αφορά τα άνθη και τα καλλωπιστικά φυτά η Περιφέρεια Αττικής κατατάσσεται 4η μετά τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας, Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας, καταλαμβάνοντας το 8,5%. Όσον αφορά τα άνθη και τα καλλωπιστικά φυτά θερμοκηπίου η Αττική κατατάσσεται και πάλι 4η μετά τις Περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, Κρήτης και Θεσσαλίας καταλαμβάνοντας το 12,1% ενώ όσον αφορά τα δρεπτά άνθη υπαίθρου βρίσκεται στην 3η θέση μετά τις Περιφέρειες της Κρήτης και της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης με ποσοστό 7,8%. Συνολικά, για τις προαναφερθείσες ποικιλίες ανθοκομικών καλλιεργειών, η Αττική κατατάσσεται στην 5η θέση με 9,7%, ποσοστό αρκετά υψηλό, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη μας τον αστικό χαρακτήρα της περιοχής. Οι παραπάνω δραστηριότητες αφορούν τις Τοπικές Κοινότητες της Ανατολικής Αττικής (κυρίως τον Δήμο Μαραθώνα) και των Νήσων Αττικής (κυρίως τον Δήμο Τροιζηνίας). Σύμφωνα μάλιστα με παλαιότερες έρευνες, η Περιφέρεια της Αττικής κατέχει διαχρονικά κυρίαρχη θέση μεταξύ των λοιπών ελληνικών περιφερειών σε όρους εκτάσεων με ανθοκαλλιέργειες με ποσοστό που κυμαίνεται από 61,9% έως 67,4%. Οι εκτάσεις αυτές βρίσκονται ως επί το πλείστον στις Περιφερειακές Ενότητες Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής και Νήσων Αττικής, καθώς πρόκειται για περιοχές οι οποίες αφενός διαθέτουν καλλιεργήσιμες εκτάσεις και αφετέρου γειτνιάζουν με το συγκρότημα της πρωτεύουσας, το οποίο αποτελεί σημαντική εστία κατανάλωσης ανθοκομικών προϊόντων.

Δευτερογενής τομέας

Στην Περιφέρεια Αττικής, στον δευτερογενή τομέα δραστηριοποιούνται 69.072 επιχειρήσεις, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε €67.235 εκ. €. Ο κλάδος των κατασκευών συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων (58,9%), ενώ σε ότι αφορά την παραγωγική ικανότητα ο κλάδος της μεταποίησης αποτελεί τον σημαντικότερο δευτερογενή κλάδο, καθώς συγκεντρώνει το 80,5% του συνολικού τζίρου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Ιδιαίτερα έντονη είναι η συγκέντρωση της μεταποιητικής δραστηριότητας στους κλάδους βιομηχανίας τροφίμων, κατασκευής ειδών ένδυσης και κατασκευής μεταλλικών προϊόντων. Σημαντική είναι ότι η μεταποίηση στην Περιφέρεια Αττικής σημείωσε σε απόλυτους αριθμούς την μεγαλύτερη μείωση της απασχόλησης μεταξύ των κλάδων του δευτερογενή τομέα αλλά και μία από τις σημαντικότερες μεταξύ του συνόλου των κλάδων ενώ σε ποσοστιαία μεταβολή οι κατασκευές είναι αυτές που υπέστησαν την μεγαλύτερη

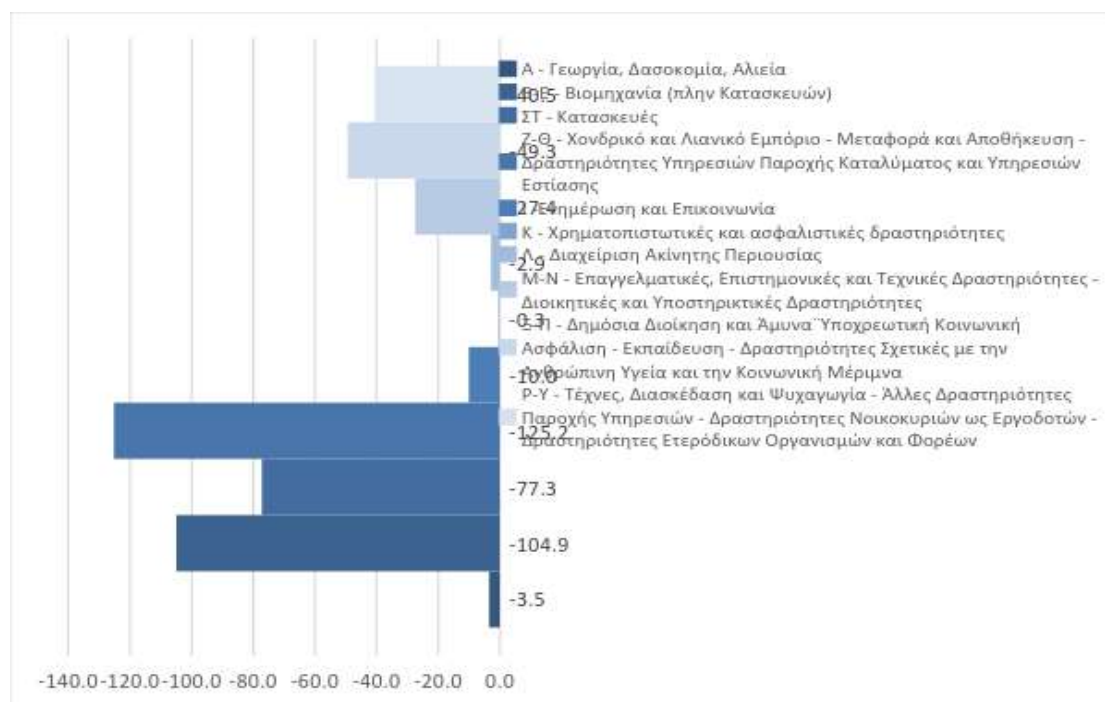
συρρίκνωση. Ειδικότερα, καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση της ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής στον δευτερογενή τομέα, κυρίως λόγω της σημαντικά μειωμένης οικοδομικής δραστηριότητας στον κατασκευαστικό τομέα, όπου το 2011 η μείωση της ΑΠΑ ανήλθε σε 59,8% σε σύγκριση με το 2009.

Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013 η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα μειώθηκε κατά 182,2 χιλ. άτομα ή κατά 48,6%, με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 43,2%. Ο κλάδος της μεταποίησης ευθύνεται για το 57,6% και ο κλάδος των κατασκευών για το 30,2% της συνολικής μείωσης της απασχόλησης του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια Αττικής. Ένα επιπλέον αρνητικό στοιχείο, αφορά το γεγονός ότι η μείωση της απασχόλησης αφορά ακόμα και εκείνους τους υποκλάδους που παρουσιάζουν μια διαχρονική δυναμικότητα. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το διάστημα 2010-2012 η βιομηχανία τροφίμων, που αποτελεί και τον σημαντικότερο κλάδο της μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής ως προς τον όγκο της απασχόλησης, κατέγραψε απώλειες θέσεων που φθάνουν τις 8,7 χιλ. θέσεις ή 24,7% με την μείωση αυτή να είναι μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή της χώρας (22,8%) για το ίδιο διάστημα.

Τριτογενής τομέας

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα της Περιφέρειας εντοπίζεται στους κλάδους χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων. Με βάση το κριτήριο της συμμετοχής των επιχειρήσεων. ξεχωρίζει και η επιχειρηματική δραστηριότητα στον κλάδο του τουρισμού που στη συντριπτική πλειοψηφία αφορά δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης. Τέλος, σημειώνεται ότι στον κλάδο επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κλάδο επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων (2.136), ο τζίρος των οποίων ανέρχεται στα €463 εκ.€. Κύριο αντικείμενο των επιχειρήσεων είναι η έρευνα και η πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές, κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. Σε κάθε περίπτωση η περιφερειακή οικονομία της Αττικής είναι εξαιρετικά εξειδικευμένη στον τομέα των υπηρεσιών, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Παρόλα αυτά η Περιφέρεια Αττικής διατηρεί ένα πολύ αξιόλογο πληθυσμό εταιρειών που δραστηριοποιούνται σε χώρους, όπου η έρευνα, η καινοτομία και η μεταφορά τεχνολογίας παίζουν σημαντικό ρόλο και η επιχειρηματική ανακάλυψη είναι αρκετά προφανής. Οι ισχυρές χωροταξικές επεμβάσεις στο παραλιακό μέτωπο και τον Πειραιά, Ένας επίσης σημαντικότερος αριθμός εταιρειών δραστηριοποιείται στον χώρο των τεχνών της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας και γενικότερα της δημιουργικής βιομηχανίας και επικοινωνίας. Τέλος πολλές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στον χώρο της υγείας και της φαρμακοβιομηχανίας.

Σχήμα 13: Πίνακας επιχειρήσεων και κύκλου εργασίας σε επίπεδο χώρας

Πηγή: Eurostat

Επιχειρηματική δραστηριότητα

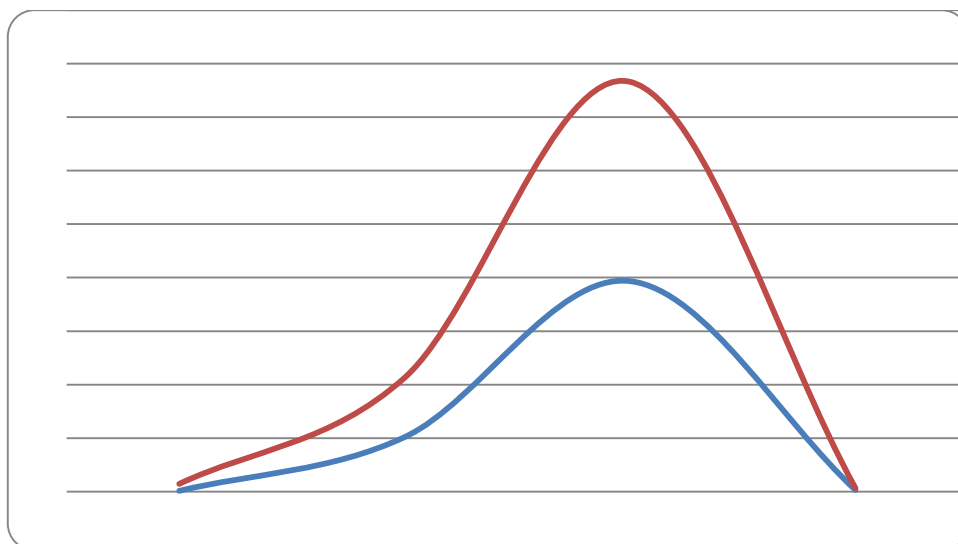
Ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Αττικής ανέρχεται σε 338.736 επιχειρήσεις, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε €277.128 εκ.€ Από την διάρθρωση των επιχειρήσεων προκύπτει πως περίπου το 78,7% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων είναι επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα, ενώ οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα αποτελούν περίπου το 20,4% και του πρωτογενή το 0,3% του συνόλου των επιχειρήσεων. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκέντρωση των επιχειρήσεων στο τριτογενή τομέα της Περιφέρειας Αττικής είναι αναλογικά μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή της χώρας, γεγονός ενδεικτικό και της εξειδίκευσης της Περιφέρειας στον τριτογενή τομέα.

Πίνακας 9: Πίνακας επιχειρήσεων και κύκλου εργασίας σε επίπεδο χώρας και Περιφέρειας Αττικής

Τομέας	Περιφέρεια Αττικής				Ελλάδα			
	Αριθμός Επιχειρήσεων	%	Κύκλος Εργασιών	%	Αριθμός Επιχειρήσεων	%	Κύκλος Εργασιών	%
Πρωτογενής	1.093	0,3	741	0,3	25131	2,6	3245	0,8
Δευτερογενής	69.072	20,4	67.235	24,3	214.991	22,2	99.208	24,9
Τριτογενής	266.685	78,7	209.113	75,5	721.250	74,5	295.400	74,2
Απροσδιόριστος	1.886	0,6	39	0	6484	0,7	130	0
Σύνολο	338.736	100	277.128	100	967.856	100	397.983	100

Πηγή: Στατιστική Επιθεώρηση ΕΛΣΤΑΤ

Γράφημα : Σύγκριση ποσοστού (%) επιχειρήσεων ανά κλάδο παραγωγής Περιφέρειας Αττικής - Χώρας

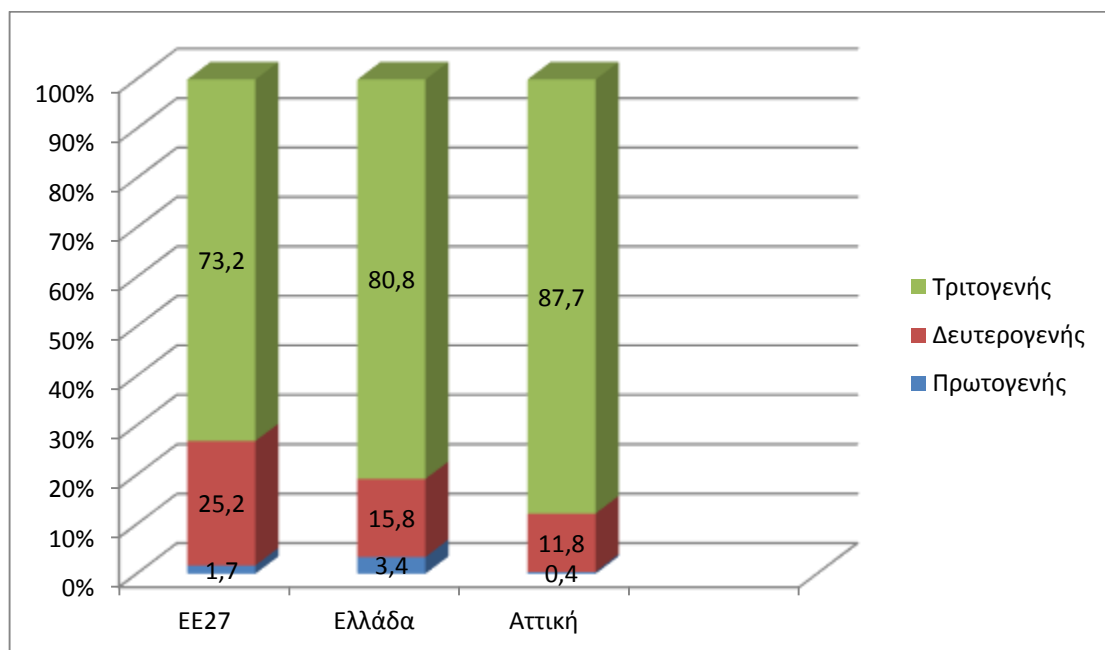

Σχήμα 14: Σύγκριση ποσοστού (%) ανά κλάδο παραγωγής στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Κλαδική διάρθρωση

Από την ανάλυση της κατανομής της ΑΠΑ στους τρεις παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας Αττικής φαίνεται ότι η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας ανέρχεται σε μόλις 0,4%, ενώ ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας συμμετέχουν κατά 11,8% και 87,7% αντίστοιχα. Η σημαντική συνεισφορά του τριτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ αναδεικνύεται από την σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών σε επίπεδο χώρας (80,8%) και σε επίπεδο ΕΕ27 (73,2%).

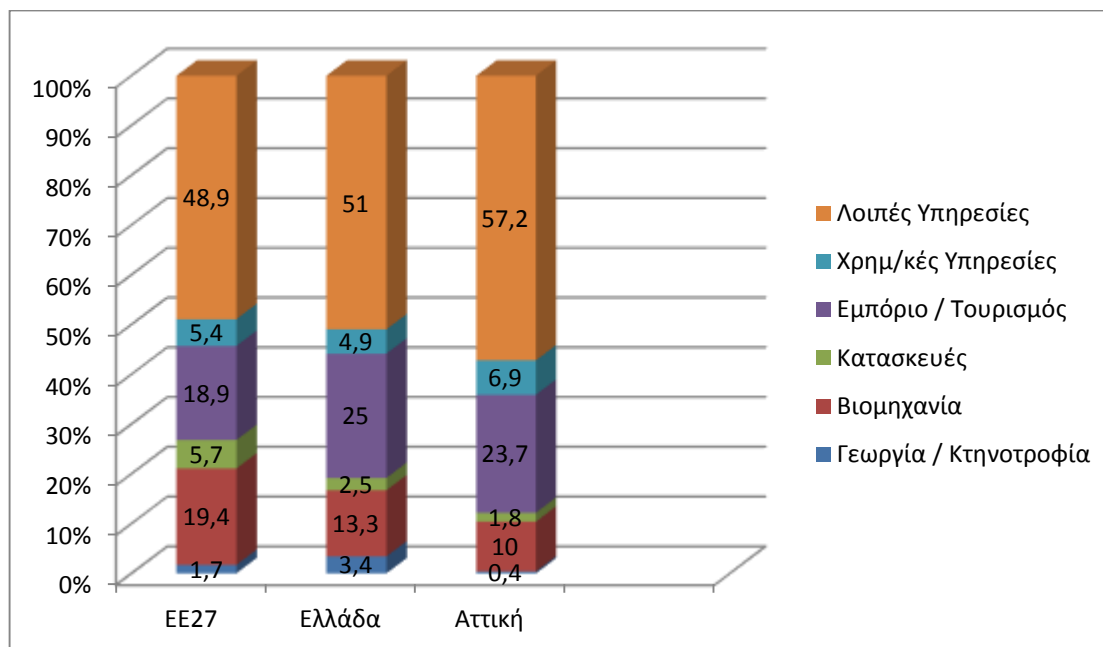

Σχήμα 15: Κατανομή της ΑΠΑ ανά παραγωγικό τομέα

Πηγή: Eurostat, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Αντίστοιχα, σε κλαδικό επίπεδο τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και στην Περιφέρεια Αττικής καταγράφεται σημαντική συνεισφορά του εμπορίου / τουρισμού στη συνολική

ΑΠΑ. Εκτός από το εμπόριο, άλλοι σημαντικοί κλάδοι του τομέα των υπηρεσιών είναι αυτός των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των μεταφορών και των ΤΠΕ, της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών κ.α. Αυτή η υψηλή συγκέντρωση των υπηρεσιών οδηγείται περαιτέρω από το γεγονός ότι τα κεντρικά γραφεία των περισσότερων επιχειρήσεων στην Ελλάδα βρίσκονται στην Αττική, για λόγους εγγύτητας προς τη δημόσια διοίκηση και τα κέντρα λήψης αποφάσεων αλλά και λόγω της υψηλής συγκέντρωσης της οργανισμών έρευνας και εκπαίδευσης.

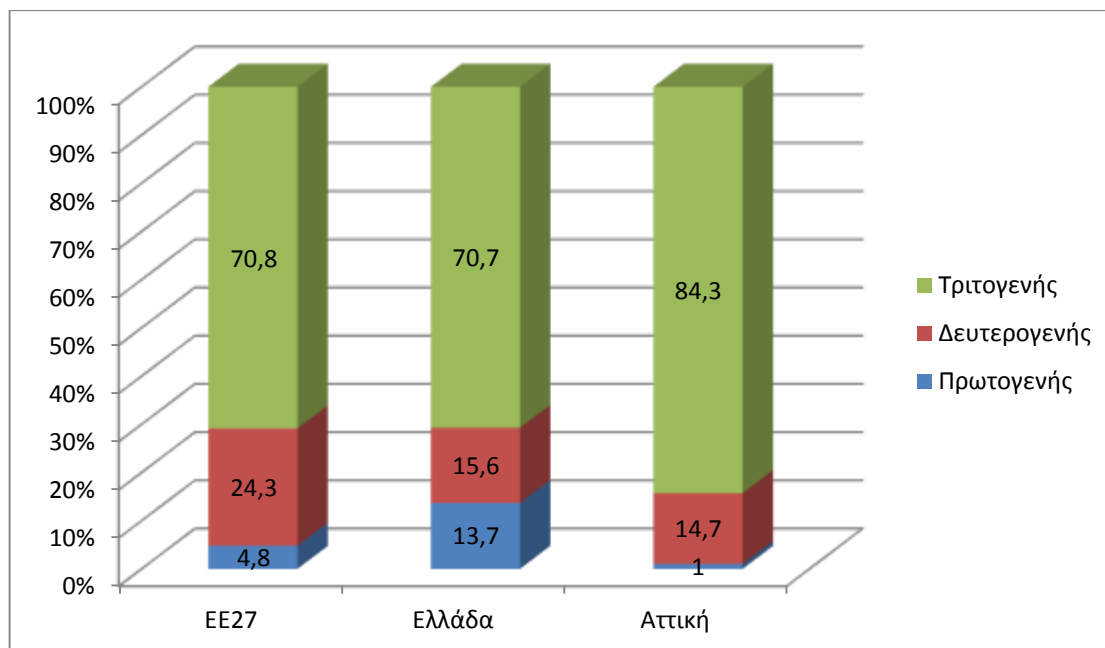

Σχήμα 16: Κατανομή της ΑΠΑ ανά βασικούς κλάδους, 2011

Πηγή: Eurostat, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

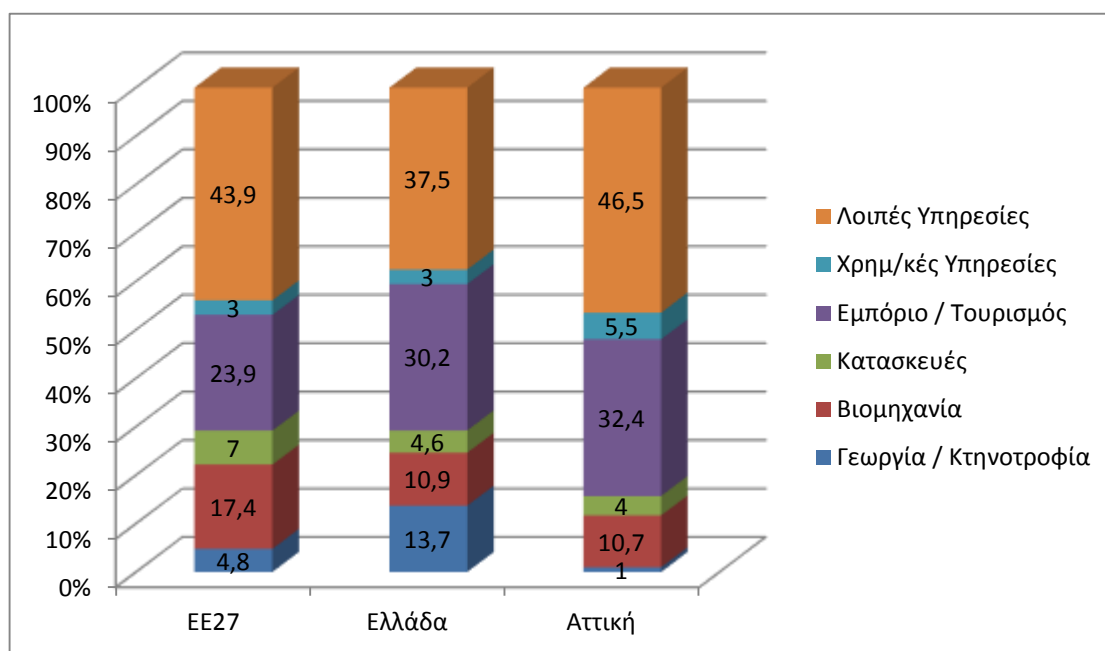
Όπως και στην παραγωγική δραστηριότητα, χαρακτηριστικό της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια Αττικής είναι η ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα της οικονομίας με σημαντικά υψηλότερο ποσοστό σε σχέση με αυτό της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, ο τριτογενής τομέας συγκεντρώνει για το 2013, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 84,3% των συνόλου των απασχολούμενων στην Περιφέρεια Αττικής, με το 14,7% να συγκεντρώνεται στο δευτερογενή και το 1,0% στον πρωτογενή τομέα, με την αντίστοιχη συγκέντρωση απασχολούμενων σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 70,7% στον τριτογενή, 15,6% στον δευτερογενή και 13,7% στον πρωτογενή τομέα. Η σημαντική διαφοροποίηση της κατανομής των απασχολούμενων σε σχέση με την ΕΕ27 έγκειται στο γεγονός ότι τόσο η Αττική όσο και η χώρα υπολείπεται σε ποσοστά συμμετοχής απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα, ενώ είναι ενισχυμένη σε ότι αφορά την απασχόληση στον τριτογενή.

Σε κλαδικό επίπεδο, ενδεικτικό της σημασίας του κλάδου του εμπορίου / τουρισμού είναι η διαφορά του μεριδίου των απασχολούμενων που συγκεντρώνονται στον κλάδο αυτό συγκριτικά με την εικόνα που παρουσιάζει η χώρα αλλά και η ΕΕ27 συνολικά. Σημειώνεται ότι εξίσου σημαντικός κλάδος της Περιφέρειας, με συμμετοχή των απασχολούμενων σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα, είναι ο κλάδος των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Σχήμα 17: Κατανομή της απασχόλησης ανά παραγωγικό τομέα, 2013

Πηγή: Eurostat, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 18: Κατανομή της απασχόλησης ανά βασικούς κλάδους, 2013

Πηγή: Eurostat, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απασχόληση και ανεργία

Η συγκριτική ανάλυση των βασικών δεικτών απασχόλησης και ανεργίας καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια υστερεί σε σχέση με τις επιδόσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά σε εθνικό επίπεδο παρουσιάζει επιδόσεις που προσεγγίζουν το μέσο επίπεδο της χώρας. Ειδικότερα, το μερίδιο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας ηλικίας 15-64 ετών, που αποτελεί και την δεξαμενή της πραγματικής και δυνητικής απασχόλησης, ανέρχεται στο 69,1% (Eurostat, 2013), επίπεδο που κυμαίνεται πάνω από το μέσο επίπεδο της χώρας (67,5%) και

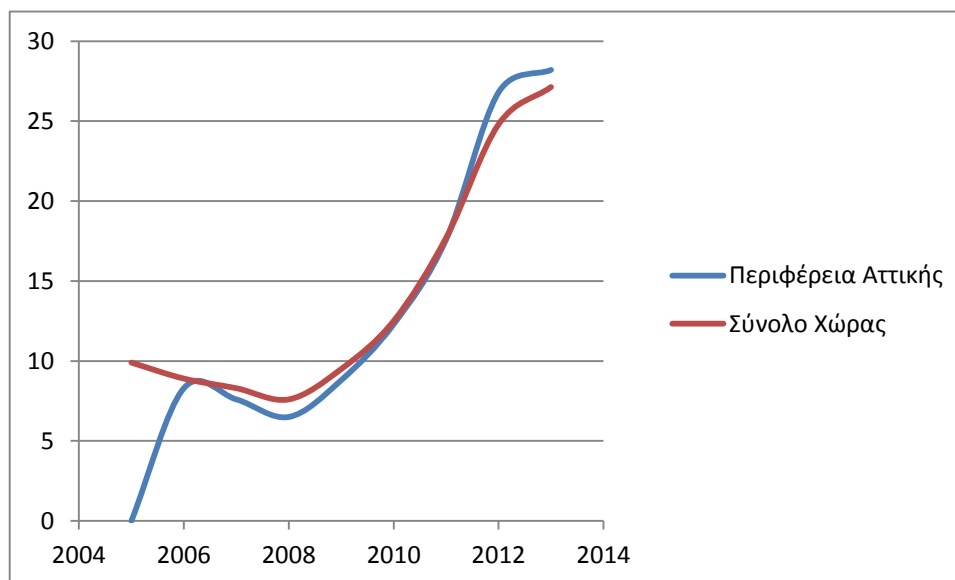
χαμηλότερο σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε.(72,0%), χωρίς να παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές από το 2009-2013.

Οι γυναίκες της Περιφέρειας εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής σε σχέση με τους άνδρες (60,7% έναντι 77,8% των ανδρών). Σε ό,τι αφορά την απασχόληση, η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει παρόμοια εικόνα με το μέσο όρο απασχόλησης στη χώρα, ενώ απέχει σημαντικά από τον στόχο της απασχόλησης που έχει τεθεί στο ΕΠΜ για το 2020 (70,0%). Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2013 στην Περιφέρεια Αττικής το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 52,9%, στην Ελλάδα στο 52,9%, ενώ στην Ε.Ε. στο 68,4%. Στις γυναίκες απασχολούμενες της Περιφέρειας καταγράφεται σημαντικά μικρότερο ποσοστό απασχόλησης έναντι των ανδρών (45,1% έναντι 61,2% για τους άνδρες). Ειδικότερα έχει καταγραφεί σημαντική αύξηση της ανεργίας κατά **19,4** ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο 2005-2014 και σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, η ανεργία κυμαίνεται στο **28,2%** το 2014. Τα έτη 2013 και 2014 η Περιφέρεια Αττικής η ανεργία ξεπέρασε το μέσο όρο της χώρα κατά 2 και 1,7 αντίστοιχα ποσοστιαίες μονάδες (26,8% και 28,2%).

Πίνακας 10: Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2005-2013)

	Έτος								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Περιφέρεια Αττικής	8,8	8,3	7,6	6,5	8,8	12,3	17,6	26,8	28,2
Σύνολο Χώρας	9,9	8,9	8,3	7,6	9,5	12,5	17,7	24,8	27,13

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 19: Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2005-2013)

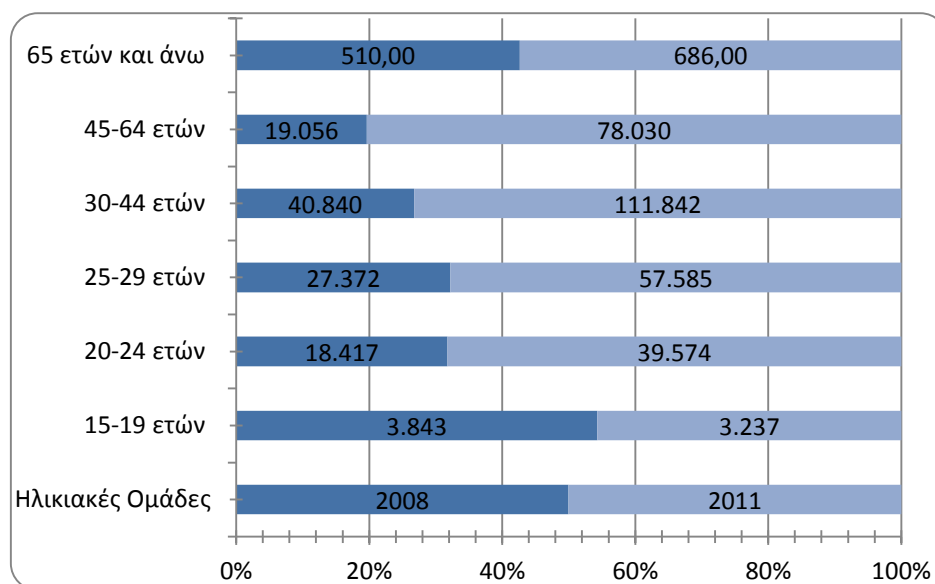
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Παρατηρούμε το **29,77%** του συνόλου των ανέργων είναι νέοι από 15 έως 29 ετών το 17% είναι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας άνεργοι το 58,1% των ανέργων είναι μακροχρόνια άνεργοι.

Πίνακας 11: Μεταβολή ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2008-2011) ανά ηλικιακή ομάδα

Ηλικιακές Ομάδες	2008	2011	Μεταβολή	Μεταβολή (%)
15-19 ετών	3.843	3.237	-606	-16
20-24 ετών	18.417	39.574	21.157	114,9
25-29 ετών	27.372	57.585	30.213	110,4
30-44 ετών	40.840	111.842	71.002	173,9
45-64 ετών	19.056	78.030	58.974	309,5
65 ετών και άνω	510,00	686,00	176	34,5
Σύνολο	110.038,00	292.965,00	180.916	164,4

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 20: Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής (2005-2011)

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

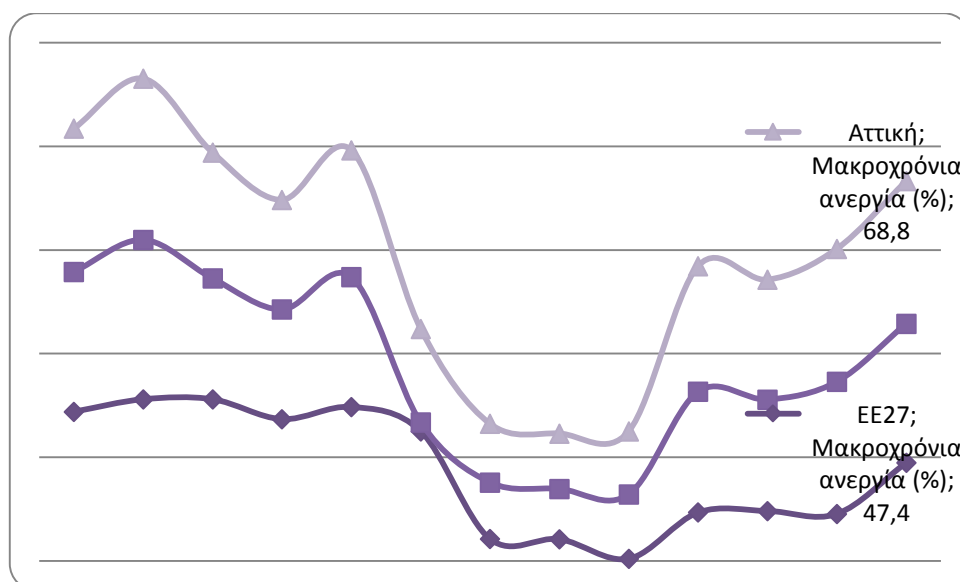
Η εικόνα της ανεργίας προσεγγίζει πολύ το αντίστροφο είδωλο της εικόνας της απασχόλησης. Το ποσοστό ανεργίας των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών της Περιφέρειας Αττικής είναι μεγαλύτερο τόσο σε σχέση με την Ε.Ε. όσο και σε σχέση με τη χώρα. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2013 στην Περιφέρεια το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 28,3%, στην Ελλάδα στο 27,3%, ενώ στην ΕΕ27 στο 10,6%. Η ανεργία των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών (30,4% έναντι 26,7% για τους άνδρες). Μάλιστα, το πρόβλημα της ανεργίας πλην των γυναικών πλήττει σημαντικά και τους νέους της Περιφέρειας.

Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2013 στην Περιφέρεια το ποσοστό ανεργίας των νέων ανήλθε στο 60,6%, στην Ελλάδα στο 58,3%, ενώ στην Ε.Ε. στο 23,4% με τις νέες γυναίκες της Περιφέρειας να πλήττονται σημαντικά περισσότερο σε σχέση με τους άνδρες. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι όπως και στην χώρα συνολικά, έτσι και στην Περιφέρεια Αττικής, πάνω από ένας στους δύο άνεργους της Περιφέρειας είναι μακροχρόνια άνεργος (68,8%), δηλαδή άνεργος πάνω από δώδεκα (12) μήνες. Η αναλογία αυτή των μακροχρόνια ανέργων είναι ελαφρώς μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα (67,1%) αλλά σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με την ΕΕ27 (47,4%).

Πίνακας 12: Δείκτες απασχόλησης – ανεργίας της Περιφέρειας Αττικής σε σχέση με το σύνολο της χώρας και την ΕΕ27

Δείκτης	ΕΕ27	Ελλάδα	Αττική
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών (%)	72,0	67,5	69,1
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Άνδρες (%)	78,0	76,9	77,8
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Γυναίκες (%)	78,0	58,3	60,7
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών (%)	68,4	52,9	52,9
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Άνδρες (%)	74,3	62,7	61,2
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	62,6	4,3	45,1
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών (%)	10,6	27,3	28,3
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Άνδρες (%)	10,5	24,3	26,7
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	1,06	31,1	30,4
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών (%)	23,4	58,3	60,6
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Άνδρες (%)	24,1	53,8	57,8
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Γυναίκες (%)	22,7	63,8	64,1
Μακροχρόνια ανεργία (%)	47,4	67,1	68,8

Πηγή: Eurostat,2013

Σχήμα 21: Εξέλιξη ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής σε σχέση με τη χώρα και την ΕΕ27

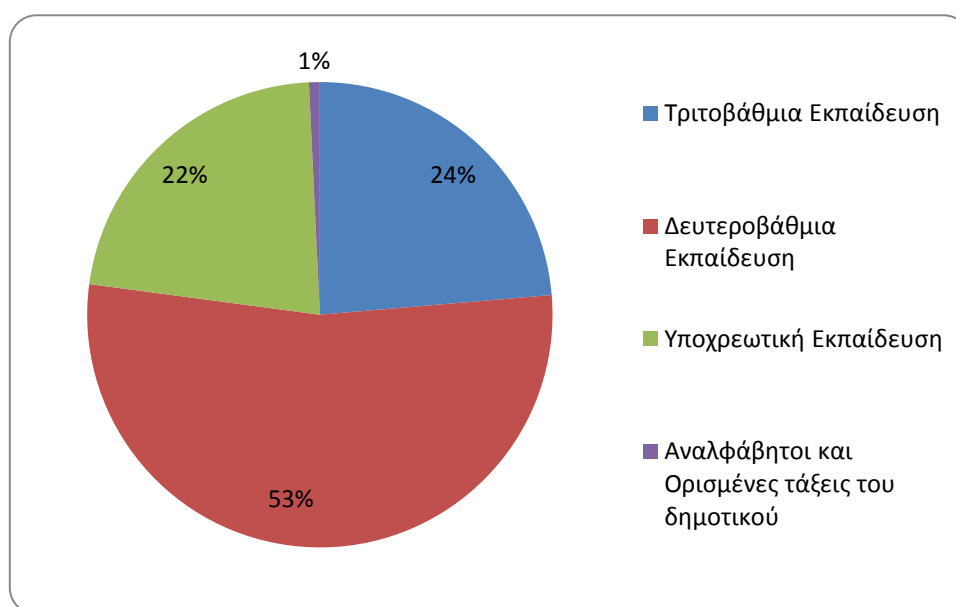
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Ο πληθυσμός που δέχθηκε το μεγαλύτερο είναι οι αναλφάβητοι αν και αποτελούν μικρή ομάδα (2.189 το Β' τρίμ. του 2011), ενώ υψηλή αύξηση παρουσίασαν οι άνεργοι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι τετραπλασιάστηκαν από το 2008. Οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρουσιάζουν οριακά την μικρότερη ποσοστιαία αύξηση.

Πίνακας 13: Βαθμίδα εκπαίδευσης – ανεργίας στην Περιφέρεια Αττικής

Βαθμίδα Εκπαίδευσης	Αριθμός	Ποσοστό
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	68.808	24%
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	155.525	53%
Υποχρεωτική Εκπαίδευση	64.433	22%
Αναλφάβητοι και Ορισμένες τάξεις του δημοτικού	2.189	1%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 22: Βαθμίδες εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σε ότι αφορά τα βασικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας εκτός της δυσμενούς θέσης των γυναικών και των νέων, η Περιφέρεια Αττικής χαρακτηρίζεται από απασχολούμενους με σχετικά υψηλή εκπαίδευση. Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat για το 2013 περίπου 4 στους 10 (41,1%) των απασχολούμενων της Περιφέρειας ηλικίας 25-64 ετών είναι μέσης εκπαίδευσης (δευτεροβάθμιας), ενώ αντίστοιχο είναι και το μερίδιο των εργαζόμενων με τριτοβάθμια εκπαίδευση (44,7%).

Επίσης, το μερίδιο απασχολούμενων της Περιφέρειας Αττικής που έχουν ως βασικό επίπεδο εκπαίδευσης την πρωτοβάθμια ανέρχεται στο 14,2%. Η κατανομή αυτή των απασχολούμενων της Περιφέρειας διαφέρει σημαντικά από την εικόνα που παρουσιάζουν συνολικά οι απασχολούμενοι σε επίπεδο χώρας (34,0% πτυχιούχοι τριτοβάθμιας, 38,6% δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 27,3% πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) με την Περιφέρεια να συγκεντρώνει σαφώς σημαντικό μερίδιο των απασχολούμενων με υψηλή και μέτρια εκπαίδευση στους παραγωγικούς κλάδους.

Πίνακας 14: Επίπεδο εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Αττικής σε σχέση με τους κλάδους απασχόλησης

Κλάδοι υψηλού επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού	Κλάδοι μετρίου επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού	Κλάδοι χωρίς σαφή προσδιορισμό εκπαιδευτικού επιπέδου
Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες
Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων	Δραστηριότητες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες για τη διαχείριση αποβλήτων	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού
Κτηνιατρικές δραστηριότητες	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων	Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης
Δραστηριότητες απασχόλησης	Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών
Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών	Αεροπορικές μεταφορές	Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών
Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προβολών	Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	Κατασκευή ειδών ένδυσης
Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	
Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	
Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	
Εκπαίδευση	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	
Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	
Λοιπά ορυχεία και λατομεία	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα κα	
Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού	
Δραστηριότητες εξωδαφικών οργανισμών και φορέων	Κατασκευή επίπλων	
Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	
Τηλεπικοινωνίες	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	
Δραστηριότητες οργανώσεων	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	
Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	
Δραστηριότητες άσκησης ιατρικών και οδοντιατρικών επαγγελμάτων	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	
Ποτοποιία	Δραστηριότητες βοήθειας κατ'οίκον	

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Εκδοτικές δραστηριότητες	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό	
Πλωτές μεταφορές	Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	
Πλωτές μεταφορές	Κατασκευή κτιρίων	
Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων	
Έργα πολιτικού μηχανικού	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων, και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες	
Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	
Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου	
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	Παραγωγή βασικών μετάλλων	
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	
Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία	Καταλύματα	
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση		
Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος		
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων		
Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων		
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών		
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων		
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες		
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων		
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών		
Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα		

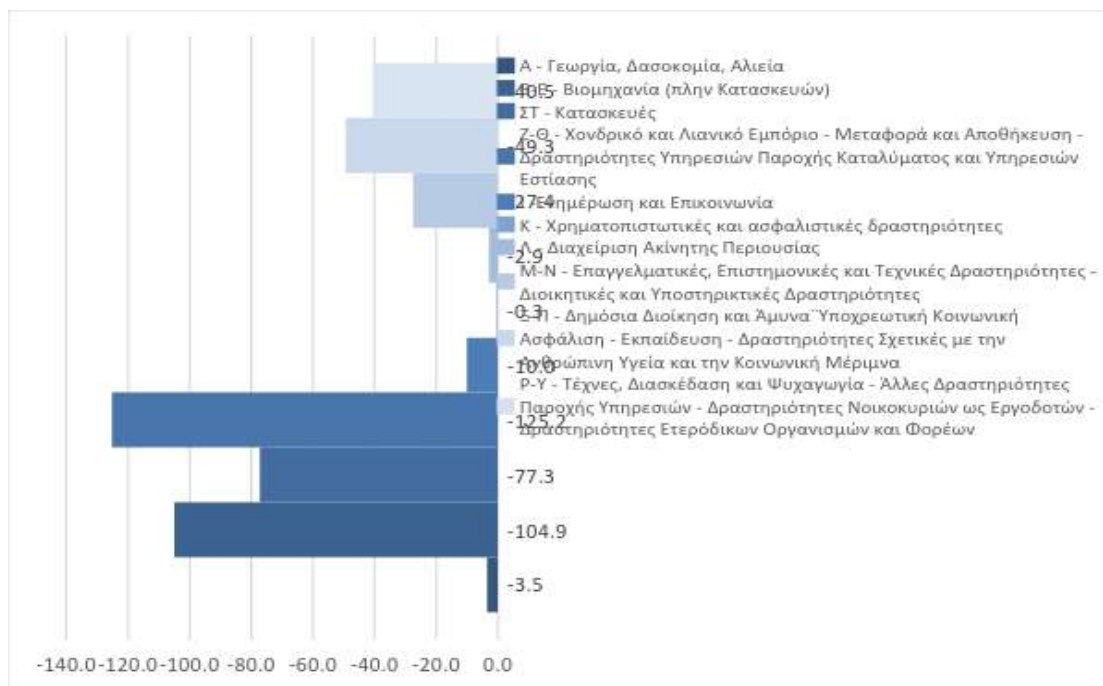
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Αποτέλεσμα των προαναφερθεισών υψηλών επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής σε όρους επιπέδου εκπαίδευσης των απασχολούμενων είναι η πλειοψηφία των κλάδων της οικονομίας της Αττικής να συγκεντρώνει ανθρώπινο δυναμικό με ισχυρές γνώσεις και δεξιότητες. Αξίζει να αναφέρουμε ότι δεν υπάρχει κανένας κλάδος στην Περιφέρεια Αττικής που να χαρακτηρίζεται από χαμηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό. Τέλος,

όπως γίνεται αντιληπτό, οι τομείς – κλάδοι που αποτελούν περιοχές εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Αττικής (βλ. Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση) συγκεντρώνουν ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό εκπαιδευτικό υπόβαθρο, καθώς στην πλειοψηφία τους πρόκειται για απόφοιτους τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γεγονός που προσδίδει ένα επιπλέον πλεονέκτημα στην Περιφέρεια Αττικής σχετικά με την περαιτέρω ανάπτυξη τους. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι επιπτώσεις της κρίσης στα μεγέθη της αγοράς εργασίας, όπως αυτά αποτυπώνονται στην εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας από τις αρχές του 2009 έως σήμερα. Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013 η απασχόληση στην Περιφέρεια Αττικής μειώθηκε κατά 441,5 χιλιάδες άτομα ή κατά 25,2% με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 22,9%. Η μείωση αφορά το σύνολο των παραγωγικών τομέων της περιφέρειας ενώ η κύρια μείωση της απασχόλησης σε απόλυτους όρους έχει προέλθει από τον τριτογενή τομέα όπου στην Περιφέρεια χάθηκαν 255,6 χιλ. θέσεις εργασίας ή το 18,8%.

Οι μη απασχολούμενοι είναι κυρίως από την πληθυσμιακή ομάδα των 30 ετών και άνω, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς αυτοί πλήττονται περισσότερο από την κρίση και αποτελούν την πολυπληθέστερη ηλικιακά ομάδα (30-44 ετών), Κυρίως προέρχονται από δύο κυρίως κλάδους: τον κλάδο «Κατασκευές» και τον κλάδο «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Τα δύο επαγγέλματα, στα οποία υπάρχει μεγάλο απόθεμα ανέργων και, ταυτόχρονα, είναι οι «Ειδικευμένοι τεχνίτες» και, σε μικρότερο βαθμό, οι «Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες» καθώς και οι «Υπάλληλοι γραφείου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα»,

Για την Περιφέρεια της Αττικής προκύπτει, ότι μεταξύ των επαγγελματιών που έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα και παρουσιάζουν μεγάλη ζήτηση είναι τα επαγγέλματα «Πλανόδιοι πωλητές, οικιακοί βοηθοί κ.α.» και «Ειδικευμένοι επί των πωλήσεων, χρηματιστές, κτηματομεσίτες, απασχολούμενοι στην εξυπηρέτηση επιχειρήσεων εν γένει και ασκούντες συναφή επαγγέλματα». Με βάση την ανάλυση της διάρθρωσης κάθε επαγγελματικής κατηγορίας για το σύνολο της χώρας, προκύπτει ότι η μεγάλη πλειοψηφία απασχολούνται ως «Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλύντες», «Γραμματείς διοικήσεων, βοηθοί νομικών» και ως «Πρόσωπα που αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στους τομείς των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και πωλήσεων». Συνεχώς μειούμενη βαίνει η ζήτηση στα επαγγέλματα «Υπάλληλοι γραφείου», «Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι μικρών δημόσιων και ή ιδιωτικών επιχειρήσεων», «Απασχολούμενοι παροχής προσωπικών υπηρεσιών» και «Τεχνίτες ανέγερσης και αποπεράτωσης κτιρίων και άλλων δομικών έργων». Σε γενικές γραμμές, φαίνεται ότι στην Περιφέρεια Αττικής υπάρχει σημαντικό πρόβλημα με τα επαγγέλματα και τους κλάδους που μείωσαν την απασχόλησή τους, οπότε.

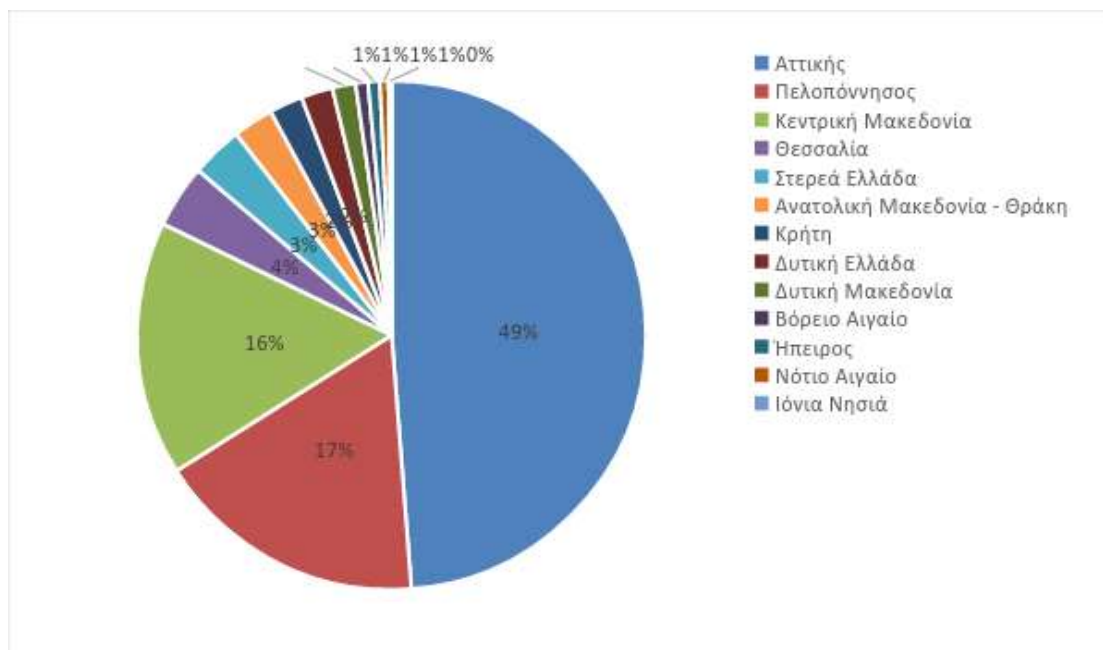

Σχήμα 23: Απασχόληση ανά κλάδο δραστηριότητας στην Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Eurostat

Εξαγωγική δραστηριότητα Περιφέρειας Αττικής

Παρά την κρίση και την οικονομική ύφεση που βιώνει η χώρα τα τελευταία έτη, οι ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις έχουν κατορθώσει όχι μόνο να επηρεαστούν αρνητικά αλλά και να αυξήσουν το ύψος των εξαγωγών τους, συμβάλλοντας το 2013 κατά 15,2% στο εγχώριο ΑΕΠ. Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται στο γράφημα που ακολουθεί, ο κύριος όγκος των εξαγωγών προέρχεται από τις Περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας. Αξίζει να αναφέρουμε ότι το διάστημα 2008-2013, οι εξαγωγές της Περιφέρειας Αττικής παρουσίασαν ΜΕΡΜ ίσο με 4,7% (ενώ ο εθνικός μέσος όρος ανέρχεται σε 5,8%), έχοντας ως αποτέλεσμα οι εξαγωγές το 2013 να αυξημένες κατά 25,9%.

Σχήμα 24: Εξαγωγές Περιφέρειας Αττικής

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ωστόσο, παρά τη σημαντικότερη συμμετοχή της Περιφέρειας Αττικής στις εθνικές εξαγωγές, αρνητικό παραμένει το γεγονός ότι η Περιφέρεια αποτελεί τον σημαντικότερο πόλο έλξης των εισαγωγών, συγκεντρώνοντας το 2013 το 67,9% του συνόλου των εισαγωγών. Οι εισαγωγές της Περιφέρειας εξακολουθούν να κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα παρά το γεγονός ότι το διάστημα 2008-2013 παρουσίασαν μέση ετήσια μείωση της τάξης του 9,4% (σε εθνικό επίπεδο το ποσοστό ανέρχεται σε -8,6%), αντιστοιχώντας σε μείωση των εισαγωγών το 2013 κατά 39,0% σε σύγκριση με το 2009. Οι προαναφερθείσες επιδόσεις συνεπάγονται την ύπαρξη αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου, όπως φανερώνει ο δείκτης επικάλυψης, ο οποίος ανέρχεται σε 41,7%, κατατάσσοντας την Αττική στην τελευταία θέση όσον αφορά το δείκτη αυτό.

Σχήμα 25: Κατανομή των εξαγωγών ως προς τον προορισμό τους

Πηγή: Εγνατία Οδός ΑΕ, Παρατηρητήριο, 2014

Όσον αφορά τις εξαγωγές της Περιφέρειας ανά κλάδο, παρατηρούμε ότι τα πετρελαιοειδή, τα χημικά – πλαστικά, τα μέταλλα, οι μηχανές – συσκευές και τα τρόφιμα αποτελούν τους κυριότερους εξαγωγικούς κλάδους της Περιφέρειας. Η κυριότερη εξαγωγική αγορά της Περιφέρειας Αττικής είναι η Ε.Ε., η οποία όμως σταδιακά χάνει σημαντικό έδαφος. Ενώ το 2008 το 60% των εξαγωγών προορίζονταν για την Ε.Ε., το 2012 το ποσοστό αυτό αντιστοιχούσε σε 49%. Στον αντίποδα, σημαντική αύξηση καταγράφεται στην εξαγωγική δραστηριότητα της Περιφέρειας Αττικής προς τις χώρες του Μάγκρεμπ και της Μέσης Ανατολής, καθώς το ποσοστό των εξαγωγών προς τις χώρες αυτές αυξήθηκε από 5% το 2008 σε 14% το 2012.

3.2.4 Αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Από την αρχή του 2010, η Ελληνική οικονομία βρίσκεται, εν μέσω βαθιάς ύφεσης, σε μία διαδικασία μετασχηματισμού και διόρθωσης των ποικίλων εσωτερικών και εξωτερικών της ανισορροπιών που απορρέουν από την συσσώρευση των προαναφερθέντων χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων και τις πολλαπλές αστοχίες εφαρμογής των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε τα διαχρονικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας και οι δημοσιονομικοί δείκτες επιδεινώθηκαν. Η αρνητική εξέλιξη των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών στο σύνολο της χώρας αντανακλάται και στην εξέλιξη των Περιφερειακών οικονομιών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Περιφέρεια Αττικής, όπως και η χώρα κατά μέσο όρο, μέχρι και το 2008 παρουσίασε ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης του κ.κ. ΑΕΠ, ενώ αντίθετα, από το 2008 και μετά, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη Ελλάδα, καταγράφεται μείωση του κ.κ. ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής περίπου με ΜΕΡΜ -3,9%, η οποία όμως είναι μικρότερη του αντίστοιχου ΜΕΡΜ της χώρας (-4,7%), γεγονός που συνδέεται άμεσα και με τον μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας. Την ίδια περίοδο σε κοινοτικό επίπεδο σημειώνονταν αύξηση του κ.κ. ΑΕΠ με ΜΕΡΜ 0,3%.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι επιπτώσεις της κρίσης στα μεγέθη της αγοράς εργασίας, όπως αυτά αποτυπώνονται στην εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας από τις αρχές του 2009 έως σήμερα. Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013 η απασχόληση στην Περιφέρεια Αττικής μειώθηκε κατά 441,5 χιλιάδες άτομα ή κατά 25,2% με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 22,9%. Η μείωση αφορά το σύνολο των παραγωγικών τομέων της περιφέρειας ενώ η κύρια μείωση της απασχόλησης σε απόλυτους όρους έχει προέλθει από τον τριτογενή τομέα όπου στην Περιφέρεια χάθηκαν 255,6 χιλ. θέσεις εργασίας ή το 18,8%.

Η πρόσφατη έκθεση της **Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας της Ε.Ε.** απεικονίζει εξαιρετικά την κατάσταση φτώχειας στην οποία έχει περιέλθει η ελληνική κοινωνία. Με τον δείκτη ανεργίας να υπερτριπλασιάζεται σε σχέση με το 2008, περισσότερο από το ένα τρίτο της ελληνικής κοινωνίας βιώνει κατάσταση φτώχειας ή κινδυνεύει από αυτήν.

Ο πληθυσμός της χώρας που υπόκειται σε φτώχεια έχει ανέλθει σε 3,8 εκ άτομα (34,6% του συνολικού πληθυσμού), από τον οποίο τα 686.000 είναι παιδιά έως 17 ετών. Ο **γενικός δείκτης ακραίας φτώχειας** ήταν στο 14% το 2013, ενώ ήταν 11% το 2012 και μόλις 2% το 2009.

Παρακάτω παρατίθενται ορισμένα στοιχεία για την κατάσταση της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής, τα οποία προκύπτουν από τις πρόσφατες εκθέσεις των κοινωνικών φορέων στα πλαίσια του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας για Απόρους (TEBA / FEAD).

Δήμος Αθηναίων

Σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία του Τμήματος Επιδοματικής Πολιτικής της **Διεύθυνσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας**, το πρώτο εξάμηνο του 2014

υποβλήθηκαν 6.828 αιτήματα δημοτών για έκδοση βιβλιαρίου απορίας. Επίσης, στην ηλεκτρονική βάση του **Κέντρου Υποδοχής και Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων – ΚΥΑΔΑ**, στην οποία καταχωρούνται δικαιούχοι των προγραμμάτων παροχής τροφίμων, ιματισμού και φαρμάκων, είναι εγγεγραμμένα 15.805 άτομα. Σύμφωνα πάλι με πρόσφατα στοιχεία της οργάνωσης **Γιατροί του Κόσμου**, ο μεγαλύτερος αριθμός των ωφελούμενων της αντιμετωπίζει δυσκολίες προσαρμογής και διαχείρισης της κατάστασης ένδειας στην οποία διαβιεί. Τα κύρια αιτήματα αφορούν σε κοινωνικο-προνοιακή υποστήριξη, εύρεση ειδών πρώτης ανάγκης, οικονομική στήριξη, βοήθεια σε ιατρικά θέματα κ.α.

Υπολογίζεται ότι το πλήθος των δυνητικά ωφελούμενων που διαβιούν σε καθεστώς φτώχειας ή κινδύνου φτώχειας στο Δήμο Αθηναίων ανέρχεται σε 70.000 άτομα.

Κεντρικός Τομέας

Στον Κεντρικό Τομέα Αθηνών, (εκτός του Δήμου Αθηναίων) δεν υπήρχαν έντονα φαινόμενα φτώχειας και αποκλεισμού, αφού οι κάτοικοι στην πλειοψηφία τους ανήκαν στα μικρομεσαία στρώματα και δεν αντιμετώπιζαν προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης. Η πληθυσμιακή ομάδα με τα μεγαλύτερα προβλήματα ένταξης ήταν ίσως η ομάδα των μεταναστών.

Τα τελευταία χρόνια όμως με την κρίση της ύφεσης και της ανεργίας, τα μικρομεσαία στρώματα αντιμετώπισαν έντονα το πρόβλημα της ανεργίας, έχασαν εισοδήματα και σήμερα πολλές οικογένειες έχουν όχι μόνο θέματα μείωσης του επιπέδου διαβίωσης αλλά και θέματα απλής επιβίωσης. Την εικόνα των περιοχών συμπληρώνουν και οι μικρές ατομικές/οικογενειακές επιχειρήσεις, (οι οποίες αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων, στην ενότητα) οι οποίες επίσης τα τελευταία χρόνια έχασαν μεγάλο ποσοστό του κύκλου εργασιών τους και αναγκάστηκαν να κλείσουν επιτείνοντας την εικόνα της φτώχειας στις γειτονιές της Αθήνας.

Οι άστεγοι, οι οποίοι αποτελούσαν ελάχιστο ποσοστό των κατοίκων του Λεκανοπεδίου και ζούσαν μόνο στο Κέντρο της Πόλης, σήμερα έχουν πολλαπλασιαστεί και υπάρχουν σε όλους τους Δήμους, με αποτέλεσμα να επιτείνεται δραματικά η ανάγκη στον κεντρικό τομέα για άμεσες παρεμβάσεις επισιτιστικής βοήθειας.

Βόρειος Τομέας

Από τους Δήμους που αποτελούν την περιφερειακή ενότητα το γεγονός ότι ο Βόρειος τομέας Αθηνών συμπεριλαμβάνει Δήμους με διαφορετική κοινωνική σύνθεση και διαφορετικά χαρακτηριστικά. Υπάρχουν δήμοι στους οποίους παραδοσιακά κατοικούν εργατικά στρώματα και μικρομεσαία στρώματα (π.χ. Νέα Ιωνία και Μεταμόρφωση), δήμοι με έντονο το στοιχείο της μικροαστικής και μεσοαστικής τάξης και δήμοι στους οποίους παραδοσιακά διέμενε η αστική τάξη. Η φτωχοποίηση της Ελληνικής κοινωνίας στα χρόνια της κρίσης έχει αλλάξει σε μεγάλο βαθμό ακόμα και τους δήμους στους οποίους κατοικούσαν μεσοαστικές και αστικές οικογένειες.

Σε συγκεκριμένες περιοχές της ενότητας ενδιαφέροντος, παρατηρείται έντονο το φαινόμενο των «νεόπτωχων» καθώς και του κοινωνικού αποκλεισμού σε μονογονεϊκές οικογένειες, οι οποίες εμφανίζουν αυξητικές τιμές στο σύνολο των ωφελούμενων από τις κοινωνικές παροχές. Λόγω οικονομικών δυσκολιών, αύξηση παρατηρείται και στις εκτεταμένες οικογένειες, δηλαδή τρεις ή περισσότερες γενιές που διαμένουν στο ίδιο σπίτι. Αξίζει να σημειωθεί, ότι σημαντικό μέρος των ωφελούμενων από τις κοινωνικές δομές στην περιοχή ενδιαφέροντος, είναι στην παραγωγική ηλικία των 35- 65 ετών, άνεργοι με τέκνα ηλικίας 0-25 ετών.

Νότιος Τομέας

Στο Νότιο τομέα της Αθήνας έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και το ποσοστό των μακροχρόνια άνεργων, των ατόμων άνω των 50 χωρίς εργασία, των μονογονεϊκών οικογενειών, ηλικιωμένων χωρίς επαρκή οικονομικά μέσα, μεταναστών κλπ. Όλες

αυτές οι ομάδες που έχουν εμφανισθεί τα χρόνια της κρίσης, συμπληρώνουν το πάζλ των ομάδων-στόχου του προγράμματος της επισιτιστικής βοήθειας.

Επίσης αξίζει να σημειωθεί η έξαρση ψυχολογικών-ψυχικών ασθενειών, (κυρίως λόγω της ανεργίας και της σημερινής ανεπάρκειας των οικονομικών πόρων των οικογενειών) που έχει καταγραφεί από το προσωπικό των Δήμων, της Περιφερειακής Ενότητας. Στις προβλεπόμενες συνοδευτικές υπηρεσίες, θα πρέπει η Σύμπραξη να λάβει υπόψη της, το πρόβλημα αυτό, το οποίο επηρεάζει σημαντικά – εκτός των άλλων- τα χαρακτηριστικά και την ικανότητα αναζήτησης και διατήρησης εργασίας, αναπαράγοντας τον κύκλο: ανεργία – κατάθλιψη – απομόνωση-μείωση αυτοεκτίμησης – αδυναμία διεκδίκησης απασχόλησης-ανεργία.

Πειραιάς - Νησιά

Η Περιφερειακή Ενότητα Πειραιά και η Περιφερειακή Ενότητα Νήσων περιλαμβάνει αποτελούσαν έως τα χρόνια της κρίσης περιοχές κατοικίας κυρίως μικρομεσαίων στρωμάτων.

Επίσης τόπο-έδρα μικρών, ατομικών ή οικογενειακών επιχειρήσεων αλλά και μεγαλύτερων επιχειρήσεων στην **Ναυπηγοεπισκευαστική Ζώνη του Περάματος και στην περιοχή του Πειραιά**. Σήμερα τα χαρακτηριστικά των κατοίκων έχουν αλλάξει σε μεγάλο βαθμό.

Παρουσιάζεται υψηλό ποσοστό ανεργίας και μεγάλος αριθμός των κατοίκων έχει υποστεί μειώσεις στο εισόδημά του. Οι οικογενειακοί προϋπολογισμοί όλο και συχνότερα αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες των ανήλικων μελών τους και οι ηλικιωμένοι αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης και εξασφάλισης των αναγκαίων ιατρικών υπηρεσιών. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής αναφοράς είναι η χωρική εξάπλωση των πληθυσμών που αντιμετωπίζουν προβλήματα φτώχειας σε όλη την έκταση των Δήμων.

Όσο αφορά τα νησιά, η περιορισμένη έκτασή τους σε σχέση με τις ηπειρωτικές περιοχές έχει σαν αποτέλεσμα την περιορισμένη ποικιλία και ποσότητα των φυσικών πόρων, τη δημιουργία μικρών αγορών, καθώς και τη μικρή δυνατότητα δημιουργίας οικονομικών κλίμακας, σε συνδυασμό με την περιορισμένη «φέρουσα ικανότητα» από φυσικής, οικονομικής και κοινωνικής πλευράς. Επιπλέον, η απόσταση από τα κέντρα λήψης αποφάσεων περιορίζει ακόμη περισσότερο την ανάπτυξη, καταδικάζοντας πολλές φορές τα νησιά σε απομόνωση και μαρασμό. Το κόστος μεταφοράς εμπορευμάτων και επιβατών είναι υψηλό, ενώ αυξημένο είναι και το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων και δημιουργίας υποδομών βασικών δημόσιων αγαθών (ενέργεια, πρόνοια - περίθαλψη, εκπαίδευση). Τέλος, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά παρουσιάζει και η βιωματική εμπειρία των κατοίκων των νησιών, οι οποίοι αντιμετωπίζουν διαφορετικές προοπτικές και έχουν άλλες προσδοκίες από τους κατοίκους των ηπειρωτικών περιοχών.

Δυτικός Τομέας

Πρόκειται για μια περιοχή όπου η πλειοψηφία των κατοίκων ανήκει στα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα. Σύμφωνα με μελέτη του ΙΝΕ για την απόλυτη φτώχεια (ΙΝΕ 2010: 34 εκ.), η Δυτική Αθήνα κατατάσσεται στην πιο προβληματική, από άποψη φτώχειας, από τις τρεις ευρύτερες ενότητες στις οποίες διαχωρίζεται, με βάση ένα σύνολο στοιχείων, η Αττική.

Η Δυτική Αθήνα, διαχρονικά εμφανίζει μεγαλύτερο μέσο ποσοστό ανεργίας από τη χώρα. Μια πρόσφορη προσέγγιση της ανεργίας κατά Δήμο παρέχεται από τα καταχωρηθέντα στον ΟΑΕΔ ατομικά Δελτία Ανέργων. Από την ανάλυση των στοιχείων προκύπτουν ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Το ποσοστό των κατόχων Δελτίου Ανεργίας ως προς τον πληθυσμό είναι σταθερά υψηλότερο στους Δήμους της Δυτικής Αθήνας από το μέσο όρο της Αττικής και -από

τον Ιανουάριο του 2012 υψηλότερο και από το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της χώρας. Ο ρυθμός μεταβολής της ανεργίας στους Δήμους της περιοχής είναι μεγαλύτερος από τον ρυθμό μεταβολής της ανεργίας στην Αττική και στο σύνολο της χώρας. Η προκαλούμενη απόκλιση ανέρχεται στο 30% με βάση τα στοιχεία του Μαρτίου 2013. Οι τάσεις που προαναφέρθηκαν αφορούν σε γενικές γραμμές όλους τους Δήμους του Δυτικού Τομέα Αθηνών.

Πρόσθετη και καθοριστική παράμετρο αποτελεί η συνολική οικονομική καχεξία και αναπτυξιακή στέρηση της Δυτικής Αθήνας που επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο στις συνθήκες της κρίσης. Στην πράξη ολόκληρα τμήματα του «κανονικού» πληθυσμού βρίσκονται αντιμέτωπα με μια ειδική συνθήκη κοινωνικού αποκλεισμού, το φαινόμενο που από τους κοινωνικούς επιστήμονες αποκαλείται «νέα φτώχεια». Ο συνδυασμός της «νέας φτώχειας» με την έντονη περιθωριοποίηση μέσα στην κρίση των Ρομά, παλιννοστούντων και οικονομικών μεταναστών διαμορφώνει ένα καθοδικό σπειροειδές που σπρώχνει ακόμα εντονότερα στον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας και στην περιθωριοποίηση τους περισσότερους ευάλωτους κρίκους αυτής της αλυσίδας.

Η Π.Ε. του Δυτικού Τομέα συνδυάζει την εμφάνιση όλων των παραπάνω αρνητικών φαινομένων, στα οποία προστίθενται «**θύλακες**» ομάδων στόχου που υπόκεινται κοινωνικό αποκλεισμό (Ρομά, μετανάστες) ή/και αστικοί (χωρικοί) θύλακες υποβαθμισμένων περιοχών, περιοχών με χαμηλές κοινωνικές ή άλλες υπηρεσίες και υποδομές. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης, οι συνολικά ωφελούμενοι από κοινωνικές και προνοιακές υπηρεσίες και παροχές από τους επτά (7) Δήμους της Περιφερειακής Ενότητας ανέρχονται σε 23.281 άτομα ή στο 6% του νόμιμου πληθυσμού της Π.Ε. (ΕΛΣΤΑΤ, αναθ. Αυγ. 2014, 386.969 άτομα). Με την αλματώδη αύξηση των οικονομικών μεταναστών από τις αρχές της δεκαετίας του 90 και μετά, αρχικά από την Αλβανία και τις χώρες του πρώην ανατολικού συνασπισμού, στη συνέχεια από την Ασία και την Αφρική, η Δυτική Αθήνα αποτέλεσε και πάλι «προνομιακή» περιοχή εγκατάστασης, την πιο «προνομιακή» μετά το κέντρο της Αθήνας.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΑΣΔΑ (Ζώνες ή Εστίες Κοινωνικής Περιθωριοποίησης και Αποκλεισμού στη Δυτική Αθήνα – Πολιτικές Αντιμετώπισης του Προβλήματος, ΑΣΔΑ 2014) δείχνουν σχετικά μεγαλύτερη συγκέντρωση μεταναστών από συγκεκριμένες εθνότητες στους Δήμους της Δυτικής Αθήνας από το γενικό σύνολο της Αττικής. **Στην Αγία Βαρβάρα** καταγράφεται μεγαλύτερη παρουσία μεταναστών από τη Ρωσική Ομοσπονδία και το Μπαγκλαντές. **Στο Αιγάλεω** καταγράφεται μεγαλύτερη παρουσία μεταναστών από το Πακιστάν, το Ιράκ και το Μπαγκλαντές. **Στο Χαϊδάρει** καταγράφεται μεγαλύτερη παρουσία μεταναστών από το Πακιστάν. **Στο Περιστέρι** καταγράφεται μεγαλύτερη παρουσία μεταναστών από το Πακιστάν, το Ιράκ και το Μπαγκλαντές. **Στο Ίλιον** καταγράφεται μεγαλύτερη παρουσία μεταναστών από το Μπαγκλαντές. **Στην Πετρούπολη** καταγράφεται μεγαλύτερη παρουσία μεταναστών από το Μπαγκλαντές. **Στους Αγίους Αναργύρους** καταγράφεται μεγαλύτερη παρουσία μεταναστών από την Αλβανία, το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές. Στον Άγιο Σπυρίδωνα στο Αιγάλεω η μεγάλη μαζικοποίηση του αρχικού πυρήνα μεταναστών και η αλλαγή της σύνθεσης του (από βασικά κοινότητα χριστιανών Ιρακινών σε καταφύγιο Κούρδων - πολιτικών προσφύγων και φτωχών Πακιστανών και Μπαγκλαντεσιανών) έχει αναμφίβολα προκαλέσει την αλλαγή του χαρακτήρα της γειτονιάς. Οι συνθήκες διαμονής μεταναστών και προσφύγων είναι συχνά πολύ δυσμενείς (συνωστισμός, προβληματική υγιεινή) ενώ η ανεργία ή η πολύ χαμηλή αμοιβή τους για περιστασιακές εργασίες συμπληρώνουν το αδιέξοδο τους.

Τα προβλήματα αυτά συναντώνται με τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης για το σύνολο των κατοίκων της περιοχής και διαμορφώνουν ένα μίγμα μερικές φορές εκρηκτικό. Το 2007 παρουσιάστηκε μια πρωτοβουλία κατοίκων της περιοχής με έντονη αντιμεταναστευτική ρητορική. Το 2009 είχαμε αρκετές ρατσιστικές επιθέσεις και

τραυματισμούς και σαν αντίδραση αντιρατσιστικές κινητοποιήσεις που κατέληξαν σε μικρής έκτασης επεισόδια. Το 2010 είχαμε καταγγελίες για κακομεταχείριση Πακιστανών στο Αστυνομικό Τμήμα Αιγάλεω. Άλλη μορφή έχει η κατάσταση **στο Περιστερί**, όπου δεν υπάρχει οριοθετημένη περιοχή υπερσυγκέντρωσης τους και οξυμένων προβλημάτων ταυτόχρονα, αλλά το πρόβλημα υφίσταται αρκετά σε διάσπαρτη μορφή. Η διασπορά των οικονομικών μεταναστών μέσα στη μεγαλόπολη του Περιστερίου δεν επιτρέπει την επικέντρωση μας σε μια συγκεκριμένη γειτονιά, δεν έχουμε μια «εστία» σύμφωνα με την ορολογία του θέματος μας. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει σαφώς η έννοια της «ζώνης» κοινωνικής περιθωριοποίησης καθώς ο συνολικός πληθυσμός των μεταναστών στο Περιστερί υπερβαίνει τους 10.000 νόμιμους μετανάστες και μαζί με τους “sans papier” πρέπει να προσεγγίζουν τις 20.000, με υπερσυγκέντρωση όπως προαναφέρουμε Πακιστανών και Ιρακινών. Οι συνθήκες στέγασης, απασχόλησης και διαβίωσης, ιδιαίτερα αυτών των τελευταίων αντιστοιχούν στις συνθήκες των συμπατριωτών τους της περιοχής του Αγίου Σπυριδώνα στο Αιγάλεω.

Δυτική Αττική

Σύμφωνα με τα στοιχεία από το κείμενο του Στρατηγικού Σχεδιασμού για τη Δυτική Αττική 2020+, η Δυτική Αττική φαίνεται να είναι από τις περιοχές που επλήγησαν περισσότερο τα χρόνια της κρίσης. Ο δείκτης ανεργίας εμφανίζεται αρκετά υψηλότερος συγκριτικά με το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφεται στον Ασπρόπυργο (29,2%) και ακολουθούν τα Μέγαρα (28,8%), η Φυλή (24,2%), η Ελευσίνα (23,8%) και η Μάνδρα- Ειδυλλία (18,6%). Τα ποσοστά αυτά αναφέρονται στην απογραφή του 2011, και δεδομένου ότι η οικονομική κρίση και η πολιτική της λιτότητας χτύπησε ασύμμετρα τις πιο φτωχές και οικονομικά υστερούσες περιοχές, η σημερινή κατάσταση στη Δυτική Αττική είναι τραγικά χειρότερη. Σύμφωνα με στοιχεία που έχουν αντληθεί από τους Δήμους της Δυτικής Αττικής (Κοινωνικές Υπηρεσίες και Κοινωνικές Δομές επισιτιστικής στήριξης), καταγράφεται μια εξαιρετικά τραγική αύξηση των ανθρώπων που ευρίσκονται σε οικονομική αδυναμία στο Δήμο Φυλής (5204 άτομα), και ακολουθεί η Ελευσίνα, ο Ασπρόπυργος, τα Μέγαρα και η Μάνδρα-Ειδυλλία.

Επίσης, στη Δυτική Αττική διαβιούν πολυάριθμες κοινότητες των Ρομά, η αριθμητική όμως εκτίμηση αυτών ποικίλλει μεταξύ διαφόρων δημοσιεύσεων και πηγών με σαφή τάση υποεκτίμησης. Σύμφωνα με το Πλαίσιο Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά, 2012-2020 (στοιχεία 1998 και 2008), ο συνολικός αριθμός των Ρομά (εδραιωποιημένων και εποχικών) στη Δυτική Αττική είναι 2942 άτομα, εκ των οποίων 773 εδραιωποιημένοι και 2169 εποχικοί. Ωστόσο, η μελέτη της ΤΕΔΚΝΑ (2010) για την εξεύρεση χώρων στην Αττική για τη μετεγκατάσταση των Ρομά από την περιοχή του Ελαιώνα στη Δυτική Αττική εκτιμά τον αριθμό των Ρομά περίπου σε 10.000.

Τέλος, η Δυτική Αττική αποτέλεσε την τρίτη κατά σειρά περιοχή της χώρας με το μεγαλύτερο αριθμό εγκατάστασης ομογενών από τις χώρες της πρώην ΕΣΔΔ την περίοδο 1989-2000, μετά την Θεσσαλονίκη και την Αθήνα (Πηγή: Γ.Γ. Παλινοστούντων Ομογενών: 2002), ο δε Ασπρόπυργος είναι ο τρίτος σε όλη την Ελλάδα πολυπληθέστερος Δήμος σε ομογενείς (μετά τη Θεσσαλονίκη και τις Αχαρνές). Οι παλινοστούντες ομογενείς, ιδιαίτερα στη Δυτική Αττική, τείνουν να συγκεντρώνονται σε περιοχές με έντονα οικιστικά προβλήματα, γεγονός που ευνοεί τη χωρική γκετοποίηση και να αντιμετωπίζουν προβλήματα ομαλής ένταξης στη σχολική και κοινωνική ζωή, εργασιακής αποκατάστασης και ξενοφοβίας/ ρατσισμού.

3.2.5 Εκπαίδευση και σχολική διαρροή

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat ο δείκτης πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου (δηλ. το ποσοστό νέων ηλικίας 18-24 ετών που δεν έχουν ολοκληρώσει τον ανώτερο κύκλο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δεν παρακολουθούν άλλο πρόγραμμα

εκπαίδευσης ή κατάρτισης) είναι διαχρονικά για την Περιφέρεια Αττικής κοντά στο μέσο όρο μ.ό. για τη χώρα και την ΕΕ27. Έτσι το 2013 διαμορφώθηκε σε 10,1% σε επίπεδο χώρας και 12% σε επίπεδο ΕΕ-27, ενώ στην Περιφέρεια Αττικής το αντίστοιχο ποσοστό ήταν κάπου ανάμεσα (περίπου 11%). Τα μεγαλύτερα ποσοστά σχολικής διαρροής στην Αττική εμφανίζονται διαχρονικά στο Λύκειο όπως συμβαίνει αντίστοιχα σε πανελλαδικό επίπεδο.

Όσο αφορά στους ρυθμούς αύξησης των τελευταίων ετών του ποσοστού με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση (δηλ. Λυκείου, και ΑΕΙ). Για το 2013, το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών στην Περιφέρεια Αττικής που εμπίπτει στην κατώτερη κατηγορία εκπαίδευσης (δηλ. χωρίς εκπαίδευση, με πρωτοβάθμια εκπαίδευση και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση) διαμορφώνεται στο 41%, ενώ ο μ.ό. για τη χώρα είναι 32,8%. Παράλληλα, το ποσοστό του πληθυσμού με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση παρουσιάζεται αυξημένος σε σχέση με το αντίστοιχο για τη χώρα με το ποσοστό να φτάνει στο 26,4% έναντι 15,1% που είναι για τη χώρα. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην ευρύτερη συμμετοχή στην ανώτερη εκπαίδευση καθώς στην Περιφέρεια Αττικής βρίσκονται τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας.

3.2.6 Υγεία και προνοιακές πολιτικές

Κρίσιμα ζητήματα

Η γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας σήμερα, επηρεάζει αρνητικά όλο τον πληθυσμό και ιδιαίτερα τα άτομα που αντιμετώπιζαν ήδη προβλήματα κοινωνικό-οικονομικής ένταξης καθώς και τις περιοχές με καθυστέρηση στην ανάπτυξη. Κρίσιμο ζήτημα είναι ο αριθμός των ανασφάλιστων που αυξάνεται διαρκώς, παράλληλα με την ταχεία αύξηση της ανεργίας από το 2010. Εκτιμάται ότι 800.000 δυνητικά δικαιούχοι έχουν βρεθεί χωρίς επιδόματα ανεργίας και υγειονομική κάλυψη. Περαιτέρω, η πτώση του διαθέσιμου εισοδήματος έχει επηρεάσει τις επιπτώσεις στην υγεία. Το ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού που δεν είναι σε θέση να καλύψει απρόβλεπτες δαπάνες – (έμμεση ένδειξη της ικανότητας πληρωμής δαπανών υγείας) αυξήθηκε από 26,6% το 2008 σε 40,5% το 2012. Η κατάσταση είναι χειρότερη για τους άγαμους με εξαρτώμενα παιδιά – το ποσοστό αδυναμίας αντιμετώπισης απρόβλεπτων δαπανών αυξήθηκε από 48,1 τοις εκατό το 2008 σε 66,6 τοις εκατό το 2012. Επίσης σε αυτό συνέβαλλε η σημαντική μείωση της κατά κεφαλήν δημόσιας δαπάνης. Παρά τις μειώσεις αυτές, ωστόσο, η ζήτηση στο σύστημα δημόσιας υγείας αυξήθηκε, καθώς ένας αριθμός ατόμων – πιθανώς λόγω της συρρίκνωσης του εισοδήματος μετακινήθηκε από την ιδιωτική στη δημόσια υγεία. Έτσι ο αριθμός των εισαγωγών στα δημόσια Νοσοκομεία αυξήθηκε κατά 24% (κυρίως στα Νοσοκομεία της Αττικής).

Πρωτοβάθμια Υγειονομική Φροντίδα

Η πρωτοβάθμια φροντίδας υγείας παρέχεται από τα Κέντρα Υγείας και τα περιφερειακά τους ιατρεία, τα εξωτερικά ιατρεία των νοσοκομείων, τον ΕΟΠΥ και λοιπά ασφαλιστικά ταμεία. Η Ελλάδα κατέχει την 5^η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά την αδυναμία κάλυψης των αναγκών των πολιτών για ιατρική επίσκεψη. Οι δαπάνες για πρόληψη και δημόσια υγεία μειώνονται διαρκώς, ενώ σταθερά εξακολουθούν να κινούνται οι δαπάνες για τα χρόνια νοσήματα. Η Πρωτοβάθμια Υγειονομική Φροντίδα τα τελευταία έτη χαρακτηρίζεται από περικοπή δαπανών, την επιβάρυνση των ασφαλισμένων, τη σταδιακή διάλυση των δημόσιων δομών με παράλληλη διαφυγή δημόσιων πόρων προς τον κρατικοδίαιτο ιδιωτικό τομέα και προσπάθεια θεσμοθέτησης της μονιμοποίησης του κυρίαρχου ρόλου του ιδιωτικού τομέα στο χώρο της παροχής υπηρεσιών. Η απουσία δομών ΠΦΥ στα αστικά κέντρα και η καθολικότητα των παροχών και αποτυπώθηκε με το χαρακτηριστικό στατιστικό στοιχείο της αύξησης της ιδιωτικής δαπάνης υγείας που ξεπέρασε το 50% της συνολικής δαπάνης υγείας.

Η δραματική μείωση των πόρων έχει εντείνει την ανισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης υπηρεσιών υγείας. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ιδιωτική δαπάνη υγείας ιστορικά και παραδοσιακά συνιστά το «εισιτήριο» ευχερούς πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας με μικρό κόστος χρόνου και ανάκτηση πολλαπλών επιλογών και αποτελεί ως εκ τούτου θεμελιώδη συνιστώσα στην επίτευξη ισορροπίας. Η κατάρρευση αυτού του μηχανισμού και η ύπαρξη «πλεονάζουσας» ζήτησης έχει ως αποτέλεσμα σημαντικό μέρος αυτής να μην βρίσκει ανταπόκριση, κυρίως σε ευπαθή στρώματα του πληθυσμού. Η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας καλύπτει ένα πεδίο καθημερινής διαχείρισης του συνόλου του πληθυσμού και εκφράζεται ποσοτικά από την παραγωγή πενήντα περίπου εκατομμυρίων επισκέψεων, εκατό περίπου εκατομμυρίων διαγνωστικών και εργαστηριακών εξετάσεων και πλέον των εβδομήντα εκατομμυρίων συνταγών φαρμακευτικής περίθαλψης.

Νοσοκομειακή υποδομή

Η νοσοκομειακή υποδομή της Αττικής, ανεξάρτητα από το ζήτημα της ποιότητας των υπηρεσιών, θεωρείται συνολικά επαρκής και διαπιστώνεται σταδιακά ότι έχει επιτευχθεί σχετική ισοκατανομή μονάδων ανά Περιφερειακή Ενότητα. Η κατανομή αυτή συνδέεται και με τις νέες μεγάλες νοσοκομειακές υποδομές των τελευταίων ετών (Νοσοκομείο Ελευσίνας, Νοσοκομείο Δυτικής Αθήνας στο Χαϊδάρι) . Ισχυρός αναδεικνύεται σταδιακά ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα στο επίπεδο τόσο των υπηρεσιών τριτοβάθμιας υγείας με ίδρυση νέων νοσοκομείων κυρίως στις ΒΑ περιοχές της Αττικής σε συνάρτηση με μεταφορικούς άξονες και αναβαθμισμένο οικιστικό περιβάλλον. Επίσης στο πεδίο της διάγνωσης έχουν ιδρυθεί αντίστοιχα κέντρα με τις ίδιες προτιμήσεις εγκατάστασης με τα ιδιωτικά νοσοκομεία και κλινικές. Πρόβλημα σήμερα αποτελεί η χωροθέτηση ορισμένων κρατικών νοσοκομείων στην ευρεία κεντρική περιοχή της Αθήνας για λόγους συμφορήσεων και ελλিপών εγκαταστάσεων (Ιπποκράτειο, Αιγινήτειο, κ. ά.).

Περιφέρεια Αττικής

Είναι φανερό πλέον ότι η Περιφέρεια, με βάση τις σημερινές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες στην Χώρα αλλά και στην Αττική και στοχεύοντας στην ευθυγράμμιση των πολιτικών και παρεμβάσεων της με τις ευρωπαϊκές και εθνικές προτεραιότητες για την ανάπτυξη, οφείλει (μέσα από τις υπηρεσίες της Γενικής Δ/σης Υγείας-Μέριμνας) να αναλάβει πρωταγωνιστικό και επιτελικό ρόλο στην άμβλυνση των κοινωνικών ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων της Αττικής. Σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τη δυνατότητα της Περιφέρειας να πρωταγωνιστήσει σε θέματα υγεία -μέριμνας και τοπικής κοινωνικής ανάπτυξης αποτελεί η θέση που έχει ως πολιτική αρχή και υπηρεσία, στο πλέγμα των φορέων που λειτουργούν στην Αττική και παρέχουν σχετικές υπηρεσίες στήριξης του πληθυσμού. Παρατηρείτε μεγάλο κενό στον τομέα των δικτυώσεων και συνεργασιών, με ΟΤΑ, ΜΚΟ, άλλες Δημόσιες υπηρεσίες ακόμα και μεταξύ των υπηρεσιών της Περιφέρειας. Το ίδιο ισχύει και για συνεργασίες σε διακρατικό επίπεδο, παρά το γεγονός ότι πολλές μητροπολιτικές περιοχές στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο αντιμετωπίζουν παρόμοια με την Αττική προβλήματα σε θέματα αποκλεισμού πληθυσμιακών ομάδων, υγείας μεταναστών κλπ. και θα μπορούσαν με ανταλλαγή εμπειριών, μεταφορά τεχνογνωσίας και κοινές δράσεις να προωθηθούν λύσεις.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία, γίνεται αντιληπτό ότι στην Αττική δεν υπάρχουν δομημένα δίκτυα συνεργασίας σε ευρεία κλίμακα και συνήθως κάθε φορέας λειτουργεί αποσπασματικά και σχεδόν απομονωμένος από τους λοιπούς. Η ανυπαρξία διαλόγου, ενημέρωσης και κοινής δράσης, πολλαπλασιάζει τα φαινόμενα επικαλύψεων, στερεί από την περιφέρεια τη δυνατότητα δημιουργίας οικονομιών κλίμακας, επηρεάζει αρνητικά τις παρεχόμενες υπηρεσίες στους χρήστες και τελικά δεν υποστηρίζει τους στόχους της συνοχής. Οι Δ/σεις της Μέριμνας-Υγείας αντιμετωπίζουν, όπως περιεγράφηκε συνοπτικά, πολλά προβλήματα, εξαιτίας εσωτερικών δυσλειτουργιών

αλλά και εξαιτίας εξωτερικών παραγόντων (οικονομική κρίση, απουσία συντονισμού, έλλειψη πόρων και υποδομών, αύξηση πληθυσμού σε μειονεκτική θέση και θυλάκων ανεργίας και υποβάθμισης).

Υπάρχουν όμως θετικά στοιχεία, όπως ειδικευμένο προσωπικό με εμπειρία και καλή διάθεση, νέοι θεσμοί οργάνωσης και προγραμματισμού των υπηρεσιών, όπως ο νέος οργανισμός και το παρόν επιχειρησιακό, πολιτικές ευρωπαϊκές και εθνικές που στοχεύουν και έχουν ως προτεραιότητα την στήριξη της συνοχής, χρηματοδοτήσεις για παρεμβάσεις σε περιφερειακό επίπεδο και δυνατότητες συνεργασιών σε ευρωπαϊκό και διαπεριφερειακό επίπεδο, εθελοντικό κίνημα, ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην κοινωνική στήριξη του πληθυσμού.

3.2.7 Εισοδήματα και συνθήκες διαβίωσης

Η πλέον άμεση συνέπεια της κρίσης είναι ένας αυξανόμενος αριθμός ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων και παιδιών, που δοκιμάζονται από τη φτώχεια, συνεπεία της αυξανόμενης ανεργίας και της αύξησης των νοικοκυριών με κανέναν ή με μόνο έναν εργαζόμενο, ο οποίος, όμως, έχει μειωμένες ώρες εργασίας και χαμηλές αποδοχές. Με δεδομένη την αύξηση της ανεργίας τα ποσοστά φτώχειας των ανέργων είναι περίπου τρεις φορές υψηλότερα από ό,τι των εργαζομένων. Εντούτοις, πολλοί άνθρωποι που έχουν εργασία, εκτός του ότι η κατηγορία αυτή είναι αναλογικά μεγαλύτερη από την κατηγορία των ανέργων, αντιμετωπίζουν περικοπές μισθών και συνεχείς ανατροπές που θα οδηγήσουν σε αυξανόμενα επίπεδα φτώχειας. Ταυτόχρονα, τα παιδιά φαίνεται να συνιστούν μία ιδιαίτερα ευάλωτη κοινωνική ομάδα, όπως, επίσης, και οι μόνοι γονείς (27,1% το 2008 και 32,1% το 2009), τα νοικοκυριά με πάνω από τρία εξαρτώμενα παιδιά (27,2% το 2008 και 28,6% το 2009) καθώς και τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά ηλικιωμένων (άνω των 65 ετών).

Οι νέοι δεν στερούνται απλά προοπτικές εργασίας αλλά ταυτόχρονα καταγράφουν κίνδυνο φτώχειας (23% το 2009) υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο (19,7%). Μία άλλη χαρακτηριστική τάση, η οποία είναι ιδιαίτερα ανησυχητική, αναφέρεται στον κίνδυνο φτώχειας των νοικοκυριών με ένα ή δύο παιδιά, που συνιστούν στην Ελλάδα το κυρίαρχο πρότυπο νοικοκυριού και που κυρίως αφορά περιπτώσεις με *μεσαία εισοδήματα*, τα οποία πλήττονται ιδιαίτερα από την οικονομική κρίση. Επίσης τα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών, οι συνταξιούχοι και οι γυναίκες είχαν μεγαλύτερες εισοδηματικές αυξήσεις την περίοδο πριν από την οικονομική ύφεση, με αποτέλεσμα η εξέλιξη αυτή να είναι ευνοϊκή. Το 11% του πληθυσμού αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες σε τουλάχιστον τέσσερις από τις εννέα, συνολικά, διαστάσεις της υλικής στέρησης, ενώ σε ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά κυμαίνεται ο δείκτης έντασης της εργασίας Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (2011), το 18,5% του συνολικού πληθυσμού δηλώνει ότι δυσκολεύεται αρκετά στην αποπληρωμή δανείων ή δόσεων για αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Το 35,8% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει δυσκολία για την πληρωμή πάγιων λογαριασμών, όπως αυτών του ηλεκτρικού ρεύματος, του νερού, του φυσικού αερίου κ.λπ». Τέλος οι μετανάστες εργαζόμενοι, νόμιμοι ή χωρίς επίσημα χαρτιά, είναι επίσης ιδιαίτερα ευάλωτοι στην τρέχουσα οικονομική ύφεση, και μάλιστα εκείνοι που μετανάστευσαν με τις οικογένειές συχνά αναγκάζονται να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Ο κίνδυνος φτώχειας των μεταναστών, από 32,7% το 2010, αυξήθηκε σε 36,5% το 2011.

3.2.8 Πληθυσμιακές ομάδες που επηρεάζονται

Στην Περιφέρεια Αττικής σήμερα, όπου η κοινωνική κινητικότητα έχει περιορισθεί σημαντικά, οι **ομάδες υψηλού κινδύνου** απαρτίζονται κυρίως από εκείνους οι οποίοι:

- δεν διαθέτουν τα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά που απαιτεί η «απασχολησιμότητα»,

- βρίσκονται σε κρίσιμη ηλικία (νέοι και ηλικιωμένοι),
- παρουσιάζουν χρόνια και δαπανηρά προβλήματα υγείας,
- έχουν επισφαλή ή δεν έχουν καθόλου κοινωνική ασφάλιση,
- βρίσκονται αποκομμένοι από οικογενειακά δίκτυα αλληλοβοήθειας ή εντάσσονται σε περιορισμένων πόρων δίκτυα κλπ.

Όσα περισσότερα τέτοια χαρακτηριστικά συγκεντρώνει κανείς, τόσο μεγαλύτερες είναι και οι πιθανότητες να εισέλθει σε φαύλο κύκλο φτώχειας.

Μια από τις πληθυσμιακές ομάδες που επηρεάζεται έντονα είναι τα άτομα με αναπηρία. Σύμφωνα με τη Eurostat, για την οικονομική και κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη των 28, περίπου 44 εκατομμύρια άνθρωποι, ηλικίας 15 έως 64 ετών στην ΕΕ, έχουν κάποιας μορφής αναπηρία, που συχνά τους εμποδίζει να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία και την οικονομία. Στην αγορά εργασίας, στο εκπαιδευτικό σύστημα και στους δείκτες κοινωνικής ένταξης, η κατάσταση των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη των 28 είναι λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη των ατόμων δίχως αναπηρία.

Τα άτομα με αναπηρία το 2011, είχαν περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας της Ευρώπης των 28, ενώ το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 15 έως 64 ετών χωρίς αναπηρία ήταν 66,9%. Επιπρόσθετα το ποσοστό συμμετοχής στην εκπαίδευση και την κατάρτιση των ατόμων χωρίς αναπηρία ηλικίας 25-64 ετών ήταν 9,8% το 2011, σε σύγκριση με 6,9% για τα άτομα με αναπηρία. Το χάσμα που υπάρχει μεταξύ ατόμων με αναπηρία και εκείνων δίχως αναπηρία είναι αξιοσημείωτο για την κοινωνική ένταξη, ποσοστό 20% των ατόμων σε άτομα ηλικίας 16 ετών και άνω το 2011 και σε 21,4% το 2013, για τα άτομα με αναπηρία βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Η διαφορά αυτή ανήλθε σε σχεδόν 30% για τα άτομα με αναπηρία (29,9%) το 2013.

Επιπλέον οι πρόσφατα εγκατεστημένοι στην Αθήνα, και μεταξύ αυτών ιδιαίτερα οι μετανάστες και, με ιδιαίτερη συγκέντρωση Ρομά στο Δυτικό Τομέα Αθηνών, τροφοδοτούν περισσότερο από τον υπόλοιπο πληθυσμό τον φαύλο αυτό κύκλο. Οι ομάδες υψηλού κινδύνου, κατά τεκμήριο χωρίς ακίνητη περιουσία, συγκεντρώνονται στις περιοχές χαμηλού ενοικίου. Το γεγονός ότι αυτό συμβαίνει σε μια αγορά κατοικίας που κυριαρχείται από την ιδιοκατοίκηση και την πολύ περιορισμένη κινητικότητα όσον αφορά τις μεταστεγάσεις - ιδιαίτερα για τους ιδιοκάτοικους - δημιουργεί αυξημένους κινδύνους και για τους ιδιοκάτοικους περιοχών χαμηλού ενοικίου, οι οποίοι συγκεντρώνουν ανάλογα επιβαρυντικά χαρακτηριστικά. Στις ίδιες μειονεκτικές ομάδες παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις, προβλήματα απασχόλησης, χρήσης υπηρεσιών και κοινωνικοοικονομικής ένταξης, ακόμα και σε σύγκριση με τις ήδη χαμηλές μέσες συνθήκες των περιοχών στις οποίες συγκεντρώνονται.

Από χωρική άποψη, η Αθήνα παρουσιάζει δύο βασικούς τύπους περιοχών με χαρακτηριστικά που επιβαρύνουν τις πιθανότητες κοινωνικής ανέλιξης των κατοίκων τους. Στους δύο αυτούς τύπους θα πρέπει να προστεθεί και η καταυλισματική συχνά μορφή εγκατάστασης των Ρομά, σε διάφορες παρυφές του αστικού ιστού. Ο **πρώτος βασικός τύπος** μειονεκτικής περιοχής αφορά περιοχές της λαϊκής περιφερειακής αυτοστεγάσης και πάλι, στη δυτική πλευρά της πόλης. Και πάλι δηλαδή εμφανίζεται η ανισότητα σε βάρος της περιοχής του Δυτικού Τομέα Αθηνών. Οι περιοχές αυτές είναι κυρίως περιοχές ιδιοκατοίκησης, με σχετικώς υψηλή συγκέντρωση μεγάλων ηλικιών. Χωροθετούνται στην ευρύτερη εργατική πλευρά της πόλης και, κυρίως, στις παρυφές του Πειραιά. Στον ίδιο βασικό τύπο εντάσσονται και περιοχές του τέλους της περιόδου της λαϊκής περιφερειακής αυτοστεγάσης στο βορειοδυτικό τμήμα του λεκανοπεδίου.

Ο **δεύτερος βασικός τύπος** αφορά περιοχές γύρω από το κέντρο της πόλης, τις περιοχές που οικοδομήθηκαν βάνουσα κατά τη δεκαετία του '60 και '70 με το σύστημα

της αντιπαροχής. Πρόκειται για περιοχές κοινωνικά μικτές στην πλειονότητά τους, με υπερεκπροσωπούμενα τα χαμηλά και μεσαία στρώματα. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των περιοχών αυτών, που συγκεντρώνουν περίπου το 30% του αθηναϊκού πληθυσμού, αποτελεί η έντονη κάθετη κοινωνική διαφοροποίηση. Ο διαχωρισμός που αφορά την ποιότητα της κατοικίας και το καθεστώς ενοικίασης ανάλογα με τον όροφο, συνδέεται αμέσως με την παρατηρούμενη κάθετη κοινωνική διαφοροποίηση.

Ένα πρόσθετο χαρακτηριστικό των περιοχών που εντάσσονται στον δεύτερο αυτό τύπο είναι η σημαντική συγκέντρωση μεταναστών, οι οποίοι συχνά υπερβαίνουν το 10% του πληθυσμού, και οι οποίοι κατοικούν συνήθως σε υπόγεια και ημιυπόγεια διαμερίσματα ή αποθηκευτικούς χώρους. Σε κάθε έναν από τους τύπους αυτούς είναι σχετικώς διαφορετική η φυσιογνωμία των κοινωνικών ομάδων που κινδυνεύουν να εγκλωβισθούν καθώς και ο βαθμός του απειλούμενου εγκλωβισμού. Σε όλες τις περιπτώσεις, όμως, πρόκειται για ομάδες που βρίσκονται στο περιθώριο του εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας, και των οποίων η μοίρα θα αποκλίνει από εκείνη του βασικού κορμού εφόσον δεν αποτελέσουν αντικείμενο ιδιαίτερης φροντίδας.

Μια άλλη ομάδα πολιτών που επηρεάζεται είναι οι μετανάστες. Οι μετανάστες αποτελούν τη μεγαλύτερη και σημαντικότερη κοινωνική μεταβολή στην Αθήνα των τελευταίων 15-20 ετών. Αποτελούν σημαντική προσθήκη στον πληθυσμό μιας πόλης που, κατά τη δεκαετία του '80, είχε πολύ περιορισμένη αύξηση. Η παρουσία τους δεν είχε αντιμετωπισθεί με σοβαρότητα ούτε αναλυτικά ούτε πολιτικά κατά τα περασμένα έτη, ενώ δεν υπήρχε μια συνεκτική και ισορροπημένη πολιτική μετανάστευσης. Σημειώνεται, πάντως, ότι η συμβολή των μεταναστών στην οικονομική μεγέθυνση μέχρι την κρίση ήταν σαφώς σημαντική. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν προβλήματα συνδεόμενα με κατά περίπτωση παραβατικές συμπεριφορές, αλλά προφανώς η ισοπεδωτική γενίκευση υποθάλλει ρατσιστικές συμπεριφορές και παραγνωρίζει την συνθετότητα των παραβατικών φαινομένων που δεν περιορίζονται άλλωστε στους μετανάστες και σε πολλές περιπτώσεις έχουν πολύ μεγαλύτερο χρονικό βάθος.

Η μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών δημιουργεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, υπαρκτά προβλήματα για άλλες ομάδες του πληθυσμού και για τους ίδιους. Γενικότερα, άλλωστε, η συγκέντρωση ενός κοινωνικού τύπου πληθυσμού σε μια περιοχή τείνει να δημιουργεί προνομιακές προϋποθέσεις για την αναπαραγωγή του ίδιου τύπου και υποθάλλει φαινόμενα αποκλεισμού και γκετοποίησης.

3.2.8.1 Άτομα με αναπηρία

Στην ομάδα-στόχου των ατόμων με αναπηρία περιλαμβάνονται άτομα με σωματικές και ψυχικές ή και νοητικές ή και αισθητηριακές αναπηρίες. Το εύρος της ομάδας, προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμποδιζόμενων προσώπων και των περιβαλλοντικών εμποδίων και των εμποδίων συμπεριφοράς που παρεμποδίζει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους υπόλοιπους πολίτες. Επιπρόσθετα επισημαίνεται, η ανάγκη επανεξέτασης επιβολής εισοδηματικών και περιουσιακών κριτηρίων για τη συμμετοχή των άμεσα και έμμεσα ωφελούμενων, δηλαδή των γονέων /νόμιμων κηδεμόνων των ατόμων με αναπηρίες αλλά και των ίδιων των ατόμων με αναπηρίες, σε δράσεις κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας. Αυτό είναι απαραίτητο διότι έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις επιταγές της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, όσο και με την παρ. 6 του άρθρου 21 του Ελληνικού Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία «*τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας*». Θεσμικά δεν έχει ακόμη ληφθεί υπόψη, ο υπολογισμός του κόστους που συνεπάγεται η ύπαρξη αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, το οποίο στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε να αφαιρεθεί από το οικογενειακό εισόδημα προς αποφυγήν διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρίες.

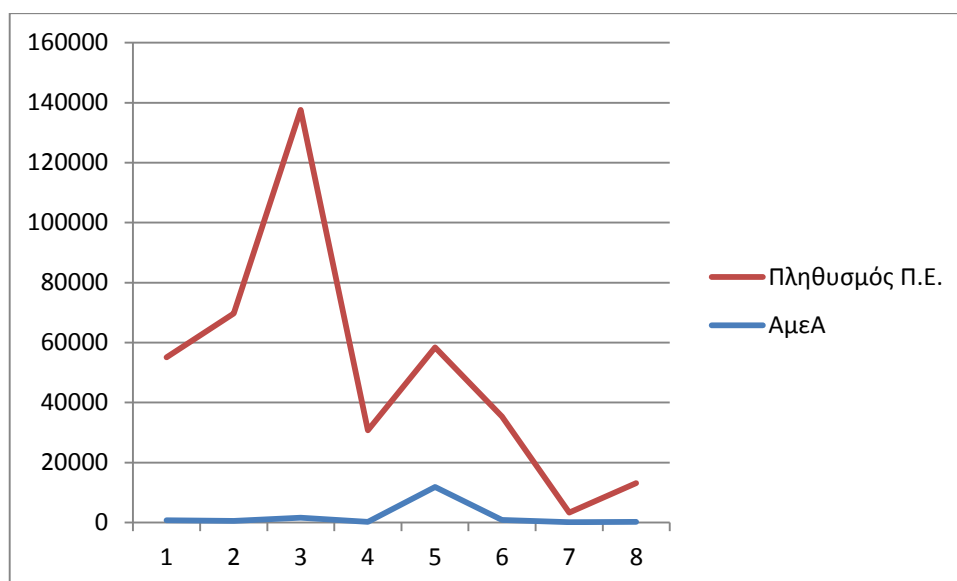
Για τις ανάγκες του παρόντος κειμένου υιοθετείται ο ορισμός της ομάδας στόχου των ατόμων με αναπηρία όπως αυτός εφαρμόζεται από τη διοίκηση για την τήρηση του Εθνικού Μητρώου δικαιούχων των κοινωνικών και προνοιακών επιδομάτων, η εγγραφή στο οποίο συνδέεται με την καταβολή επιδομάτων ατόμων με αναπηρίες μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης. Εντούτοις παρουσιάζει υποτίμηση του μεγέθους της ομάδας σε περιπτώσεις όπου κάποιο άτομο με αναπηρία δεν είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο, παρόλο που η σωματική, ψυχική, νοητική ή αισθητηριακή του πάθηση (ή ο συνδυασμός αυτών) συνιστά πραγματική αναπηρία με άμεσες επιπτώσεις στον ίδιο και τον περίγυρό του. Από αποκλεισμό και φτώχεια απειλούνται όλα τα άτομα με αναπηρία και όχι μόνο όσα λαμβάνουν προνοιακά αναπηρικά επιδόματα (ήτοι τα άτομα με αναπηρία με ποσοστό αναπηρίας από 67% και άνω), γεγονός που έχει ως συνέπεια, να υποτιμάται σημαντικά ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία στην Περιφέρεια Αττικής.

Με βάση τα στοιχεία μητρώου των εξήντα έξι (66) Δήμων της Αττικής και της αποτύπωσής τους στη βάση δεδομένων, το ποσοστό ατόμων με αναπηρία που λαμβάνουν στήριξη κυμαίνεται στο 4,15% επί του πληθυσμού των εξυπηρετούμενων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων με αναπηρία παρουσιάζεται στην Π.Ε. Πειραιώς, ποσοστό 25% μιας και ο Δήμος του Πειραιά συγκεντρώνει τα προνοιακά επιδόματα των γειτνιαζόντων Δήμων. Ακολουθεί η Π.Ε. Νήσων με ποσοστό 4,69%, η Π.Ε. Ανατολικής Αττικής με ποσοστό 2,38%, οι Π.Ε. Κεντρικού(1,22%), Δυτικής Αττικής (1,36%), Βόρειου Τομέα (1,38%). Τα μικρότερα ποσοστά παρουσιάζονται στην Π.Ε. Νότιου (0,77%) και Δυτικού Τομέα (0,55%).

Πίνακας 15: ΑμεΑ ανά Περιφερειακή Ενότητα

	Π.Ε. Βόρειου Τομέα	Π.Ε. Νότιου Τομέα	Π.Ε. Κεντρικού Τομέα	Π.Ε. Δυτικού Τομέα	Π.Ε. Πειραιώς	Π.Ε. Ανατολικής Αττικής	Π.Ε. Νήσων	Π.Ε. Δυτικής Αττικής	Σύνολα
ΑμεΑ	749	536	1.659	169	11.822	824	150	176	16.085
Πληθυσμός Π.Ε.	54.378	69.219	135.972	30.591	46.597	34.568	3.196	12.986	387.507
Ποσοστό ΑμεΑ επί του Πληθυσμού των Εξυπηρετούμενων	1,38%	0,77%	1,22%	0,55%	25,37%	2,38%	4,69%	1,36%	4,15%

Πηγή: social.pepattikis.gr, Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 26: ΑμεΑ ανά Περιφερειακή Ενότητα

3.2.8.2 Εξαρτημένα η απεξαρτημένα άτομα από ουσίες, οροθετικοί

Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών στο γενικό πληθυσμό (ΕΠΙΨΥ 2004) καταδεικνύουν πως σε εθνικό επίπεδο σχεδόν ένα στα 11 άτομα ηλικίας 15-64 ετών ανέφεραν χρήση παράνομης ουσίας (κυρίως κάνναβης) έστω και μία φορά στη ζωή, 4% δοκίμασαν 1-2 φορές, ενώ το 5% επανέλαβαν τη χρήση τουλάχιστον 3 φορές. Τα υψηλότερα ποσοστά χρήσης παρατηρήθηκαν στους άνδρες (13% έναντι 4% των γυναικών), στις ηλικιακές ομάδες 25-34, 18-24 και 35-44 ετών (περίπου 12%), στα άτομα με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (15%) και στην Αθήνα (12%), έναντι της Θεσσαλονίκης (8%) και των λοιπών αστικών περιοχών (7%). Σε ό,τι αφορά την εξάρτηση από ουσίες, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στους προβληματικούς χρήστες, όπου «ως προβληματική χρήση νοείται η συστηματική ενέσιμη ή μακράς διάρκειας χρήση οπιούχων, κοκαΐνης και αμφεταμινών». Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η προβληματική χρήση ναρκωτικών στην Ελλάδα φτάνει σε 2,6/1.000 κατοίκους, αναλογία από τις χαμηλότερες στην Ευρώπη.

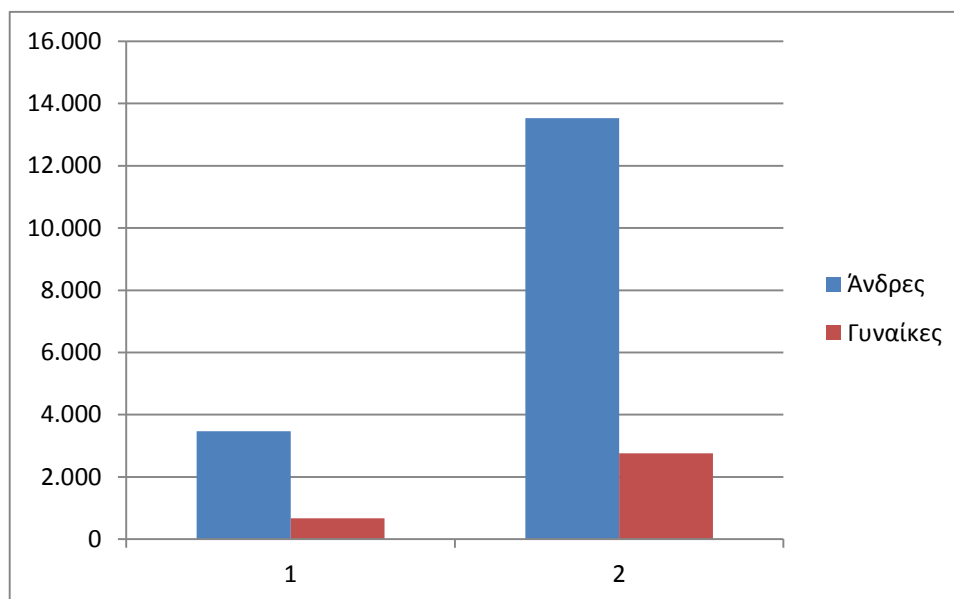
Ο εντοπισμός των εξαρτημένων από ουσίες άτομα, κυρίως από την ηρωίνη, αποτελεί πρόβλημα με μεθοδολογικές αλλά και κοινωνικές προεκτάσεις. Χρησιμοποιώντας διεθνώς αναγνωρισμένες μεθοδολογίες το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΕΠΙΝ) εκτιμά το μέγεθος του συνολικού πληθυσμού προβληματικών χρηστών ηρωίνης χρησιμοποιώντας ως βάση τον αριθμό χρηστών που ζητούν τη βοήθεια θεραπευτικών υπηρεσιών για τη χρήση ηρωίνης. Με βάση τους υπολογισμούς αυτούς οι εξαρτημένοι από την ηρωίνη χρήστες στο σύνολο της χώρας για το 2012 ήταν 20.429 με 95% διάστημα εμπιστοσύνης (18.232 – 22.968 άτομα), στη συντριπτική πλειοψηφία τους άνδρες (>70%). Στην Αττική και συγκεκριμένα στην Αθήνα συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο ποσοστό (45%) των εξαρτημένων.

Πίνακας 16: Εκτιμήσεις αριθμού χρηστών στο σύνολο της χώρας (2012)

	Εγγραφές	Κρυμμένος πληθυσμός	Εκτίμηση του συνολικού πληθυσμού	
			Πληθυσμός	δ.ε. 95%
Φύλο				
Άνδρες	3.470	13.529	16.999	15.021 – 19.315
Γυναίκες	673	2.755		2.590 – 4.632

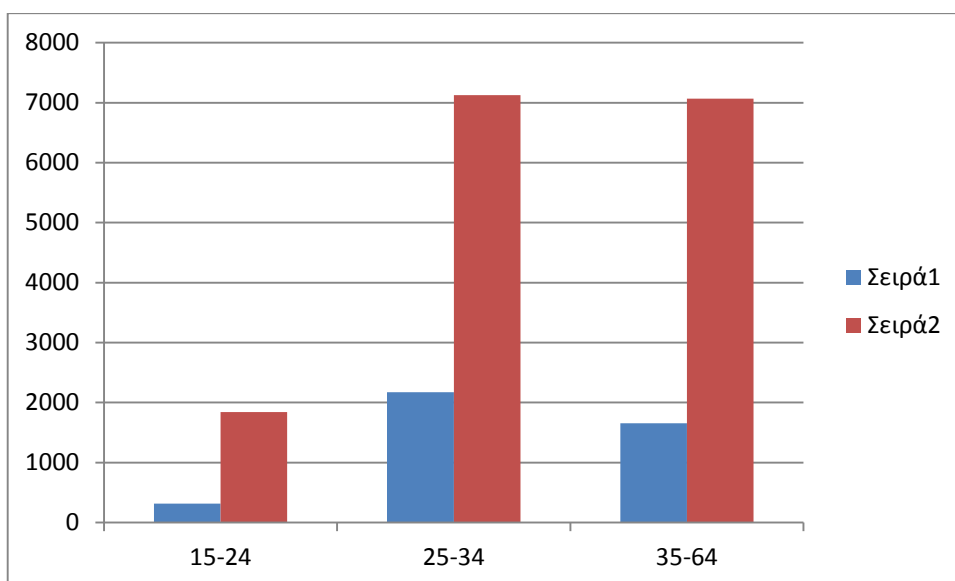
Ηλικία				
15-24	317	1.844	2.161	1.318 – 3.714
25-34	2.173	7.129	9.302	8.097 – 10.752
35-64	1.653	7.067	8.720	7.117 – 10.794
Τόπος διαμονής				
Αττική	2030	6.995	9.025	7.788 – 10.528
Εκτός Αττικής	2.080	8.329	10.409	8.755 – 12.474
Σύνολο	4.143	16.286	20.429	18.232 – 22.968

Πηγή: ΕΚΤΕΠΝ (2014)

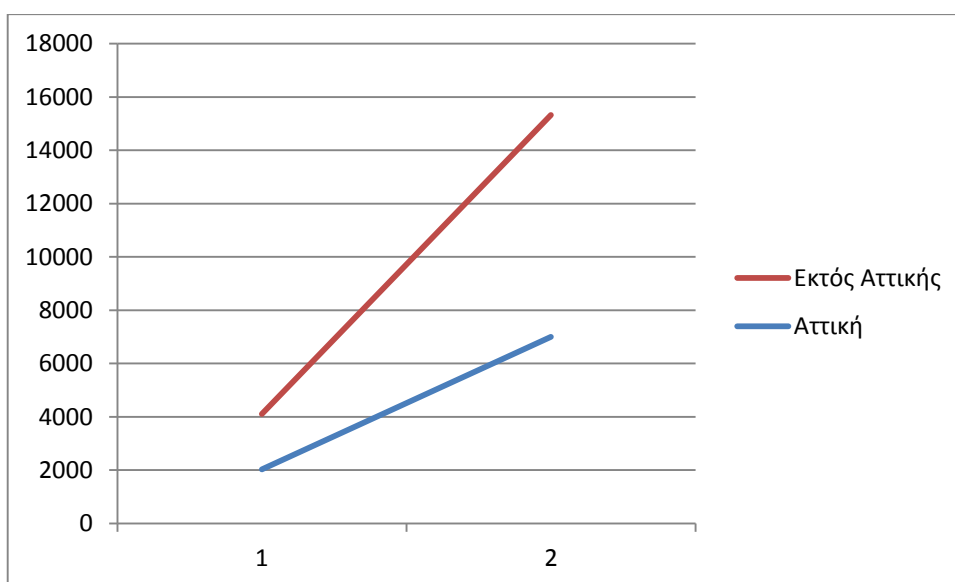

Σχήμα 27: Χρήστες ανά φύλο

Από αυτούς, οι προβληματικοί χρήστες που έχουν κάνει ενέσιμη χρήση κατά τον τελευταίο μήνα είναι 7.651 (95% δ.ε. 6.616 – 8.914). Η ηλικιακή κατηγορία 25-34 ετών αποτελεί τη μεγαλύτερη ομάδα χρηστών σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2008-2012, ωστόσο μετά το 2008 η ηλικιακή κατηγορία των 35 ετών και άνω έχει αυξήσει σημαντικά τα ποσοστά της. Τέλος, στην πλειονότητά τους οι χρήστες αναφέρουν σταθερή στέγη, αλλά την τελευταία δεκαετία το ποσοστό των χρηστών που αναφέρουν «μη σταθερή στέγη» ή είναι «άστεγοι» παρουσιάζει αυξανόμενη τάση. Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με την μεθοδολογία του ΕΚΤΕΠΝ για τον υπολογισμό κρυμμένων χρηστών (4 κρυμμένοι χρήστες για κάθε έναν που αναζήτησε βοήθεια στον ΟΚΑΝΑ), υπάρχουν 6.995 κρυμμένοι χρήστες στην Αττική. (ΕΚΤΕΠΝ, 2014).

Σχήμα 28: Χρήστες ανά ηλικιακή κατηγορία

Σχήμα 29: Χρήστες στην Αττική και εκτός Αττικής

Η ομάδα-στόχου των οροθετικών αποτελεί ίσως και την πλέον δύσκολη να καταγραφεί, μεταξύ των υπό εξέταση ευπαθών ομάδων, καθώς η προσβολή από τον ιό HIV συχνά συνδέεται με έντονο κοινωνικό στιγματισμό. Από την ετήσια έκθεση του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά που παρουσιάζουμε κατ' αποκλειστικότητα, προκύπτει αιφνίδια αύξηση των κρουσμάτων AIDS στην Αθήνα, αύξηση της χρήσης κάνναβης (ακόμη και από την ηλικία των 15 ετών) και σημαντική αύξηση χρήσης ηρεμιστικών και υπνωτικών χαπιών χωρίς ιατρική συνταγή (ΕΚΤΕΠΝ 2014). Στο κέντρο της Αθήνας κυρίως στην Αττική ζουν 3.500 χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών, σύμφωνα με τα στοιχεία από το Πρόγραμμα Αριστοτέλης (για τον περιορισμό της μετάδοσης του AIDS από το Πανεπιστήμιο Αθηνών – ΟΚΑΝΑ & ΜΚΟ PRAXIS) ενώ ένα σημαντικό ποσοστό των χρηστών αυτών είναι άστεγοι (24%). Το εξαιρετικά σημαντικό στοιχείο είναι ότι το 50% των ανθρώπων αυτών διαγνώστηκαν για πρώτη φορά μέσω του Προγράμματος Αριστοτέλης.

3.2.8.3 Άνεργοι

Σε 1,35 εκατομμύρια άτομα ανήλθε ο αριθμός των ανέργων κατά το 2013, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat. Η πολιτική της προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας έχει κοστίσει επομένως, μεταξύ άλλων ζημιών, και απώλειες περίπου ενός εκατομμυρίου θέσεων εργασίας. Το 2013, το εργατικό δυναμικό ανερχόταν σε 4,99 εκατομμύρια άτομα, έναντι 5,05 εκατομμυρίων κατά το 2010. Η εκρηκτική αύξηση των ανέργων από το 2010 και μετά είχε ως αποτέλεσμα την εκτίναξη του ποσοστού ανεργίας πολύ πάνω από το 1/4 του εργατικού δυναμικού της χώρας, ιδιαίτερα τα τελευταία δύο χρόνια. Ειδικότερα, κατά το Α' τρίμηνο του 2014 το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται στο 27,8% του εργατικού δυναμικού και οι άνεργοι να ξεπερνούν το 1.342.300 άνδρες και γυναίκες.

Οι άνεργες γυναίκες αποτελούν τα δύο τελευταία έτη λιγότερο από το ήμισυ των ανέργων, ενώ οι νέοι άνεργοι με ηλικία μέχρι 29 ετών αναλογούν στο 30,0% των ανέργων το τελευταίο έτος. Σε σχέση με το προηγούμενο έτος **οι άνεργοι** αυξήθηκαν μόλις κατά 6.500 ανέργους και ποσοστό 0,5%, το μικρότερο των τελευταίων ετών. Η μικρή αύξηση των ανέργων οφείλεται στις διαφορετικές μεταβολές που επήλθαν στις μεγάλες ηλικιακές ομάδες, (μειώνονται οι νέοι μέχρι 29 ετών και αυξάνονται οι άνεργοι άνω των 30ετών & άνω).

Το ποσοστό ανεργίας των νέων μέχρι 29 ετών αν και μειώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο έτος κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες παραμένει υψηλό καθώς το 47,5% του εργατικού δυναμικού των νέων δεν εργάζεται. Το ποσοστό ανεργίας των 30 ετών & άνω αντίθετα σε σχέση με το προηγούμενο έτος αυξήθηκε κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες διατηρώντας για δεύτερη συνεχή χρονιά το ποσοστό ανεργίας αυτών σχεδόν στο 1/4 του εργατικού δυναμικού των άνω των 30ετών, (23,6% έναντι 23,0% το 2013). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εκρηκτικής αύξησης των ανέργων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης είναι η σημαντική αύξηση των ανέργων και κατά συνέπεια του ποσοστού ανεργίας της ηλικιακής ομάδας των 30 ετών και άνω, καθώς αναλογούν πάνω από τα 3/4 της αύξησης των ανέργων που συντελέστηκε την εν λόγω περίοδο.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της περιόδου είναι που συντελέστηκαν στις κατηγορίες των μακροχρόνια ανέργων καθώς και των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν, όπου στις εν λόγω κατηγορίες αναλογούν 8 σε κάθε 10 ανέργους με τους οποίους αυξήθηκαν οι άνεργοι. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι και το 2011 οι μακροχρόνιοι άνεργοι αναλογούσαν μόλις στο 43,0% των ανέργων, ενώ πάνω από το ήμισυ των ανέργων είχαν διάρκεια ανεργίας από 1 μέχρι 11 μήνες στο 71,4% των ανέργων έναντι 63,6% που αναλογούσαν το προηγούμενο έτος. Σήμερα, 7 στους 10 ανέργους είναι μακροχρόνιοι άνεργοι, ενώ μόλις το 26,0% των ανέργων έχει διάρκεια ανεργίας από 1 μέχρι 11 μήνες.

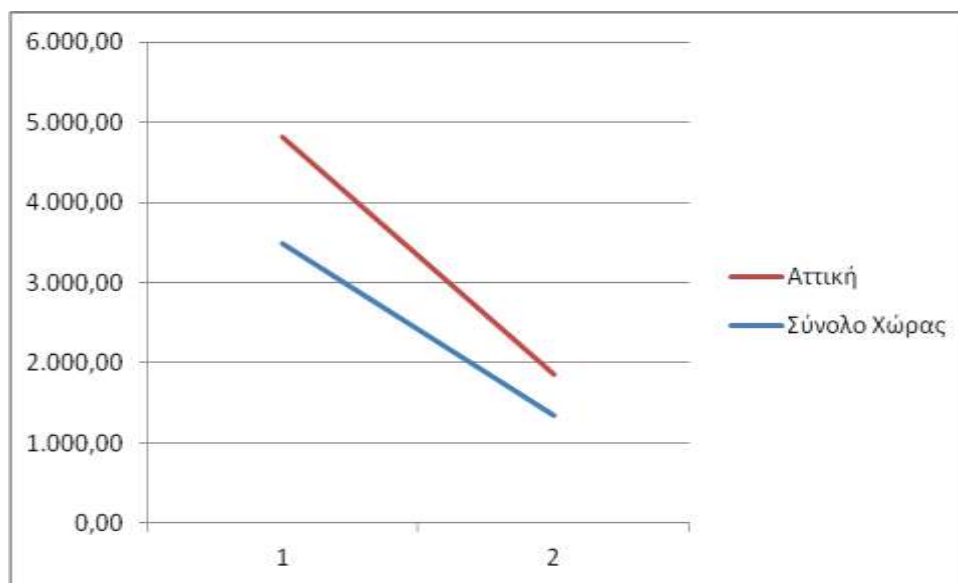
Η αναλογία των νεοεισερχομένων ανέργων, δηλαδή όσων εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, σε σχέση με το σύνολο των ανέργων, παρέμεινε σχεδόν σταθερή σε σχέση με το 2013, και ανέρχεται σε 23,0% ή σε 308.400 ανέργους. Ομοίως και η αναλογία των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν παρέμεινε σχεδόν σταθερή σε σχέση με το 2013, και ανέρχεται σε 77,0% ή σε 1.033.900 ανέργους.

Η Περιφέρεια Αττικής για το 2014 βρίσκεται μέσα στις έξι (6) Περιφέρειες που το ποσοστό ανεργίας της, ποσοστό 28,1%, είναι μεγαλύτερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας της χώρας (27,8%). Σε σχέση με το προηγούμενο έτος η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται μέσα στις Περιφέρειες που μείωσαν το ποσοστό ανεργίας καθώς αυξήθηκε η απασχόληση και μειώθηκαν οι άνεργοι.

Πίνακας 17: Απασχολούμενοι – Άνεργοι (2013 – 2014)

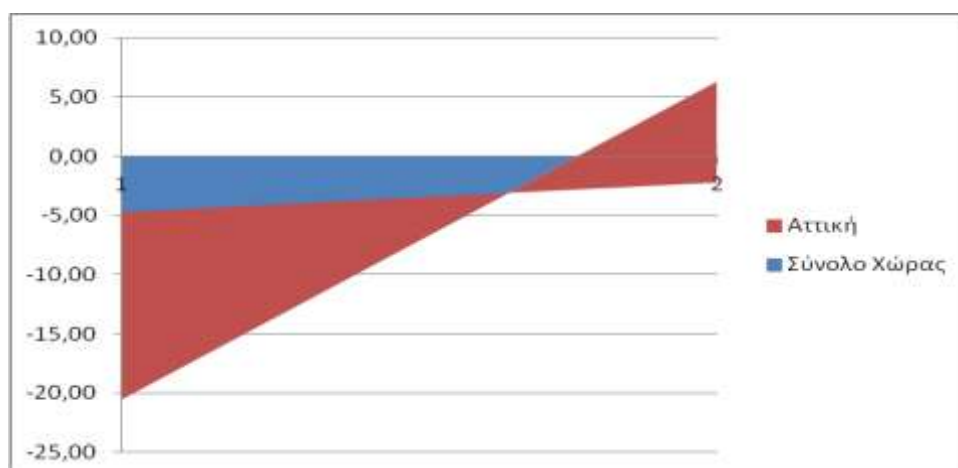
Περιφέρεια	Εργατικό Δυναμικό 2014				Εργατικό Δυναμικό 2013-2014		
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	% Ανεργίας	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι
Σύνολο Χώρας	4.826,00	3.483,70	1.342,30	27,8	-14,20	-20,50	6,30
Αττική	1.845,90	1.328,20	517,8	28,1	7,3	15,8	-8,5

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2013, 2014 Α' τριμήνου

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 30: Απασχολούμενοι – άνεργοι Σύνολο Χώρας και Περιφέρεια Αττικής

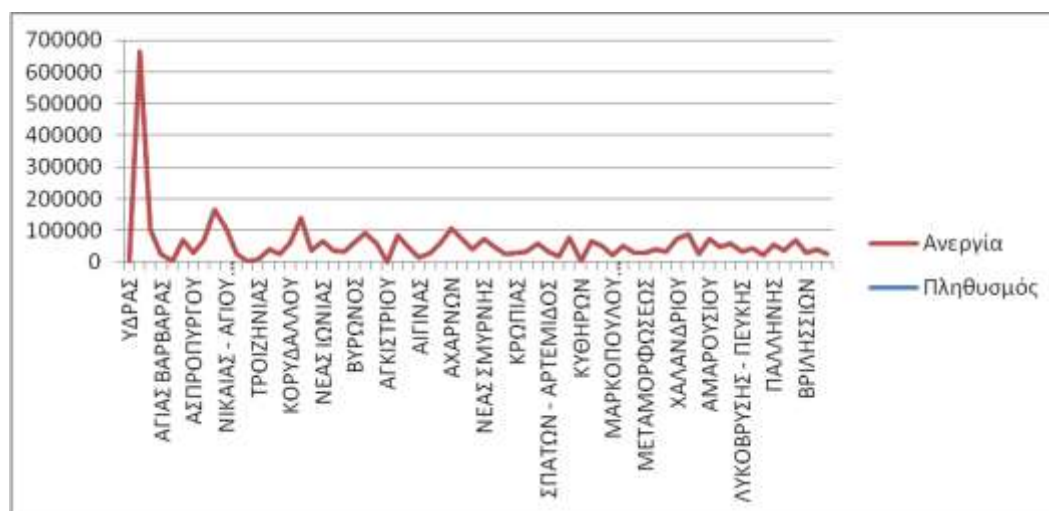
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 31: Ποσοστό ανεργίας στη περιφέρεια Αττικής, χώρας (2013-2014)

Δεδομένου ότι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού προσεγγίζει τους δείκτες της αγοράς εργασίας σε περιφερειακό επίπεδο, δεν προσδιορίζονται τα σχετικά στοιχεία σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας. Λόγω αδυναμίας προσέγγισης της ομάδας στόχου των ανέργων σε χαμηλότερο διοικητικό επίπεδο από τα στοιχεία της ΕΕΔ τα οποία αναφέρονται αποκλειστικά σε επίπεδο Περιφέρειας, χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία της

Απογραφής του 2011 της ΕΛΣΤΑΤ, τα οποία για τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, δηλαδή τον αριθμό ανέργων, δημοσιοποιούνται σε επίπεδο Δήμου.

Από τα στοιχεία αυτά, διαπιστώνεται ότι οι τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας συγκεντρώνονται στους Δήμους Ασπροπύργου (29,17%) και Περάματος (25,87%). Ακολουθούν οι Δήμοι Αγίας Βαρβάρας (24,60%), Φυλής (24,23%), Λαυρεωτικής (23,99%), Σαλαμίνος (23,42), Αχαρνών (22,62) Μεγαρέων (22,35), Αιγάλεω (22,12%) και Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη (21,91%). Επιπλέον υψηλό ποσοστό (19,99% - 22%) παρουσιάζουν όπως αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα δέκα (10) Δήμοι (Κορυδαλλού, Περιστερίου, Αθηναίων, Πειραιώς, Μοσχάτου - Ταύρου Ύδρας, Καλλιθέας, Κερατσινίου - Δραπετσώνας, Αγκιστριού και Αίγινας). Τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας, παρουσιάζονται στους Δήμους Φιλοθέης – Ψυχικού (8,82%), Βριλησσιών (10,54) και Κηφισιάς (10,82%).

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 32: Ποσοστό ανεργίας ανά Δήμο στην περιφέρεια Αττικής (2013 -2014)

3.2.8.4 Άνεργοι εγγεγραμμένοι στα μητρώα του Ο.Α.Ε.Δ.

Στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης η σημαντική αύξηση των ανέργων αποτυπώνεται και στα δημοσιευμένα μηνιαία στοιχεία του ΟΑΕΔ από το 2010. Όπως διαπιστώνουμε, σε όλη τη διάρκεια του 2013 και μέχρι τον Μάρτιο του 2014, οι άνεργοι που βρίσκονται εγγεγραμμένοι στα μητρώα του ΟΑΕΔ ξεπερνούν ένα εκατομμύριο, με εξαίρεση τον Σεπτέμβριο του 2011 και τον Απρίλιο του 2014, ενώ το καθοριστικό έτος με τις σημαντικότερες μεταβολές είναι το 2011, όπου η διαφορά των εγγεγραμμένων ανέργων από τον Ιανουάριο στον Δεκέμβριο του εν λόγω έτους πλησίασε το 9,0%, ενώ τα υπόλοιπα έτη οι διαφορές κυμαίνονται στο ήμισυ, περίπου στο 4,5%.

Ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων, των ανέργων που δεν αναζητούν εργασία καθώς και των επιδοτούμενων ανέργων, υπόκεινται σε μία ισχυρή εποχική διακύμανση. Δηλαδή στον εποχικό παράγοντα που επαναλαμβάνεται κάθε έτος ανεξάρτητα από μεταβολές λόγω ύφεσης ή ανάπτυξης της οικονομίας, αντανακλώντας τον εποχικό χαρακτήρα διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα μας. Η εποχικότητα δεν αφήνει ανεπηρέαστους και τους άνεργους που αναζητούν εργασία, αλλά είναι πολύ μικρότερης έντασης σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες.

Η πλειοψηφία των εγγεγραμμένων ανέργων ανήκουν στην κατηγορία όσων «αναζητούν εργασία», είναι δηλαδή άνεργοι με την κοινή αντίληψη του όρου, αναλογούν κατά μέσο όρο περίπου το 84% του συνόλου των εγγεγραμμένων ανέργων

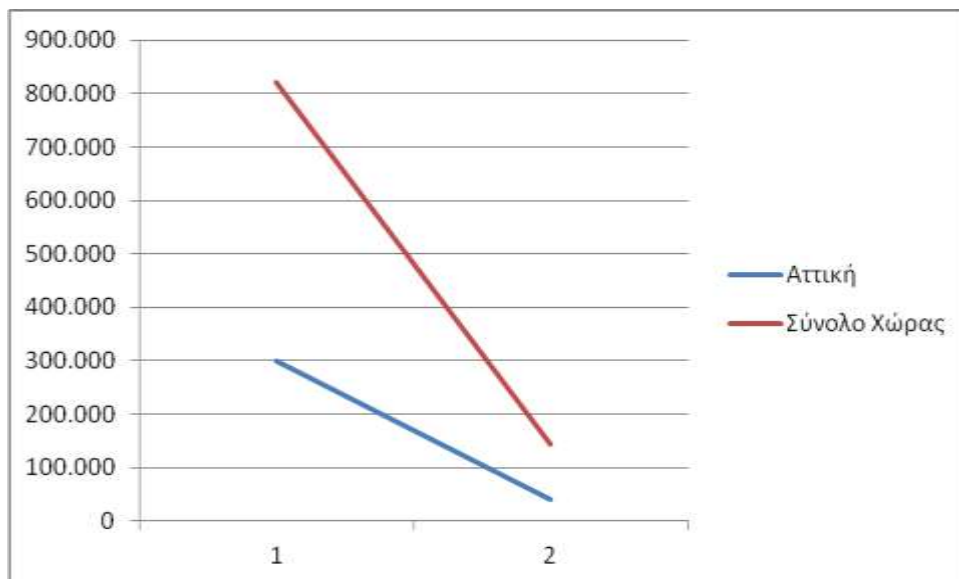
για όλα αυτά τα έτη. Το υπόλοιπο 16% των ανέργων ταξινομείται στην κατηγορία των «μη αναζητούντων εργασία», όπου στην κατηγορία αυτή εντάσσονται και οι εποχιακοί εργαζόμενοι. Όσον αφορά στα στοιχεία εγγεγραμμένης ανεργίας που τηρούνται από τον ΟΑΕΔ, στην Περιφέρεια Αττικής το 2014 καταγράφονται 299.727 άνεργοι, ποσοστό 36,17% επί του συνόλου των εγγεγραμμένων ανέργων στη χώρα. Το ποσοστό αυτό είναι το υψηλότερο της χώρας και ακολουθεί η Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με ποσοστό 18,43% ενώ το χαμηλότερο ποσοστό εμφανίζεται στη Περιφέρεια Βόρειου Αιγαίου, ποσοστό 1,41%. Σχετικά με την ποσοστιαία μεταβολή του αριθμού των ανέργων η Περιφέρεια Αττικής είναι έκτη στη κατάταξη για το 2014, με ποσοστιαία μείωση -3,53%.

Η Περιφέρεια Αττικής, το 2014, ως προς τον αριθμό των εγγεγραμμένων στο μητρώο του ΟΑΕΔ με κριτήριο την αναζήτηση εργασίας κατέχει μεταξύ των υπόλοιπων περιφερειών την όγδοη θέση με ποσοστό 87,87%. Ο αριθμός ανέργων αναζητούντων εργασία έφτασε τους 299.727 και των λοιπών μη αναζητούντων εργασία τους 41.376. Το σύνολο αυτών των δυο κατηγοριών εγγεγραμμένων στον ΟΑΕΔ στην Περιφέρεια Αττικής αγγίζει το 42% του συνόλου της χώρας. Τέλος η ποσοστιαία μεταβολή των ανέργων (<12) στην Περιφέρεια Αττικής άγγιξε το 3,39% για το έτος 2014.

Πίνακας 18: Εγγεγραμμένοι άνεργοι στον Ο.Α.Ε.Δ. (2014)

Εγγεγραμμένοι Άνεργοι στον ΟΑΕΔ/ Περιφέρεια Αττικής				
	Αναζητούντες Εργασίας	Μη Αναζητούντες Εργασία	Σύνολο	Ποσοστό
Αττική	299.727	41.376	341.103	35%
Σύνολο Χώρας	820.156	143.336	963.492	100%

Πηγή: Έκθεση ΟΑΕΔ (2014)

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 33: Αναζητούντες εργασία και μη αναζητούντες εργασία (2014)

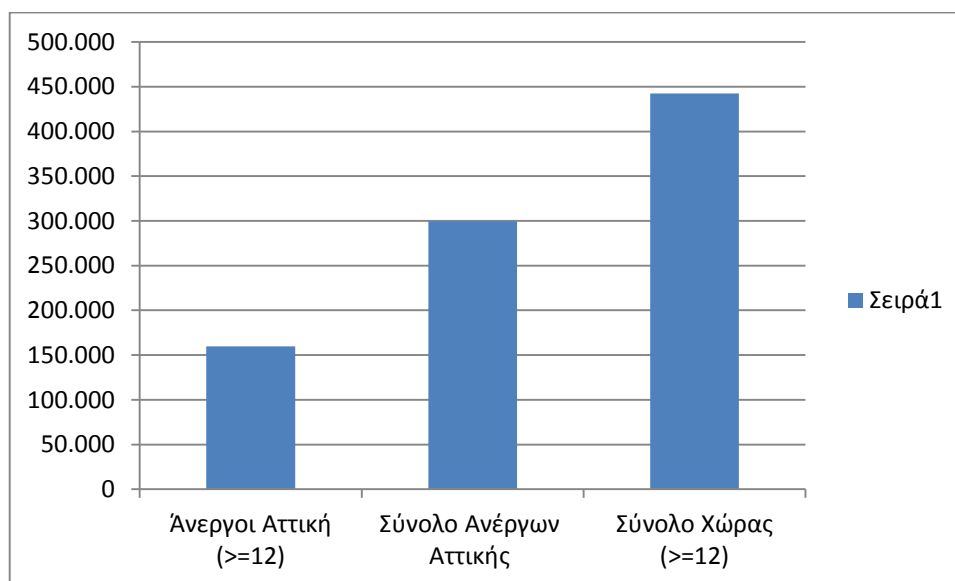
3.2.8.5 Μακροχρόνια Άνεργοι

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της ανεργίας είναι η διάρκεια, δηλαδή ο χρόνος κατά τον οποίο ένα άτομο αναζητά εργασία. Οι αναζητούντες εργασία άνω του ενός έτους καταγράφονται στους μακροχρόνια άνεργους. Η τάση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης, είναι η αύξηση των μακροχρόνια ανέργων. Αναφορικά με τους εγγεγραμμένους ανέργους με διάρκεια ανεργίας \geq των 12 μηνών, από τα στοιχεία του ΟΑΕΔ για την Περιφέρεια Αττικής διαπιστώνεται ότι οι μακροχρόνια άνεργοι ανέρχονται σε 159.571 ή 53,24%, Στο σύνολο των ανέργων που αναζητούν εργασία, οι μακροχρόνια άνεργοι αποτελούν το 47%. Η ποσοστιαία μεταβολή των μακροχρόνια ανέργων στην Περιφέρεια Αττικής άγγιξε το -0,81% για το έτος 2014.

Πίνακας 19: Εγγεγραμμένοι άνεργοι στον Ο.Α.Ε.Δ. \geq 12 (2014)

Εγγεγραμμένοι Άνεργοι στον ΟΑΕΔ/ Περιφέρεια Αττικής \geq 12		
	Αναζητούντες Εργασίας	Ποσοστό
Άνεργοι Αττική (\geq 12)	159.571	53,24%
Σύνολο Ανέργων Αττικής	299.727	67,71%
Σύνολο Χώρας (\geq 12)	442.644	

Πηγή: Έκθεση ΟΑΕΔ (2014)

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 34: Εγγεγραμμένοι άνεργοι στον Ο.Α.Ε.Δ. \geq 12 (2014)

3.2.8.6 Άνεργοι ανά εκπαιδευτικό επίπεδο

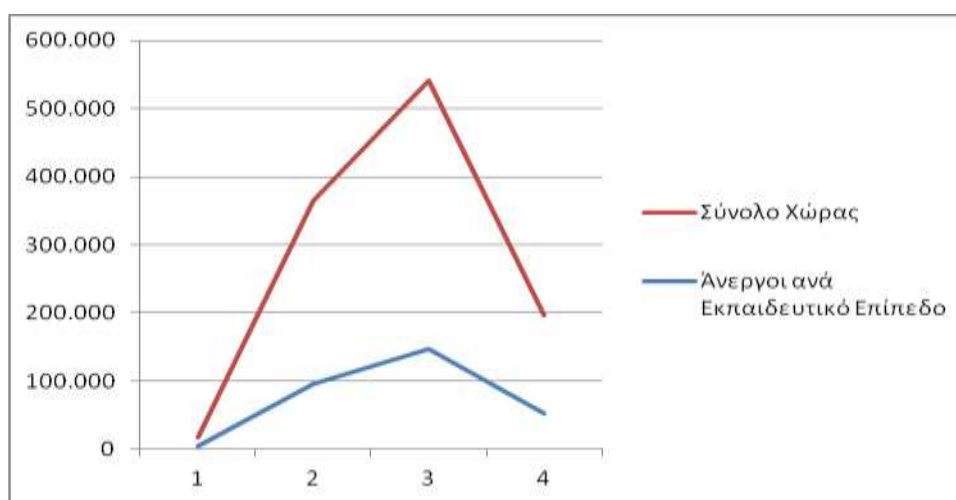
Η πολυπληθέστερη ομάδα ανέργων κατά Εκπαιδευτικό επίπεδο καταγράφεται στο εκπαιδευτικό επίπεδο «Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης», με 146.955 ανέργους και η δεύτερη πολυπληθέστερη ομάδα καταγράφεται στο εκπαιδευτικό επίπεδο «Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης», με 53.117 ανέργους. Στη συνέχεια ακολουθεί το εκπαιδευτικό επίπεδο «Υποχρεωτικής εκπαίδευσης (έως 3η Γυμνασίου)», με 95.700 ανέργους και τέλος το εκπαιδευτικό επίπεδο «Χωρίς εκπαίδευση» όπου καταγράφονται 3.955 άνεργοι. Το ποσοστό που αναλογεί στους ανέργους του

εκπαιδευτικού επιπέδου «Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» και «Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης» είναι το ίδιο, ποσοστό 37%. Ακολουθεί της «Υποχρεωτικής εκπαίδευσης (έως 3η Γυμνασίου)», με ποσοστό 36% και η «Χωρίς εκπαίδευση» με ποσοστό 29%.

Πίνακας 20: Άνεργοι ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (2014)

Άνεργια ανά εκπαιδευτικό επίπεδο / Περιφέρεια Αττικής				
	Χωρίς Εκπαίδευση	Υποχρεωτική Εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
Άνεργοι ανά Εκπαιδευτικό Επίπεδο	3.955	95.700	146.955	53.117
Σύνολο Χώρας	13.791	268.397	394.409	143.559
Ποσοστό	29%	36%	37%	37%

Πηγή: Έκθεση ΟΑΕΔ (2014)

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 35: Άνεργοι ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (2014)

3.2.8.7 Άνεργοι χωρίς κάρτα ανεργίας

Η προσέγγιση των στατιστικών δεδομένων αυτής της πληθυσμιακής ομάδας θα γίνει με έμμεσο/συνδυαστικό τρόπο, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία των εγγεγραμμένων ανέργων στον ΟΑΕΔ που αναζητούν εργασία και του πληθυσμού των ανέργων που καταγράφει η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Η εν λόγω προσέγγιση ενέχει αρκετά έντονη την πιθανότητα επισφαλών εκτιμήσεων για τον αριθμό των ανέργων που δεν έχουν κάρτα ανεργίας, λόγω της διαφορετικής μεθοδολογίας καταγραφής των ανέργων από τον ΟΑΕΔ και την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Ωστόσο, ελλείψει άλλων περισσότερο αξιόπιστων και έγκυρων πηγών, υιοθετήθηκε ο συγκεκριμένος τρόπος προσέγγισής τους. Με βάση τα στοιχεία της ΕΕΔ, ο αριθμός ανέργων στην Περιφέρεια φθάνει τις 299.727 άτομα. Στα μητρώα του ΟΑΕΔ για το ίδιο έτος είναι εγγεγραμμένοι 140.156 άνεργοι, οι οποίοι αναζητούν εργασία. Από τα στοιχεία αυτά, εκτιμάται ότι ένας αριθμός της τάξης των 10.000 ατόμων είναι άνεργοι, οι οποίοι δεν έχουν κάρτα ανεργίας.

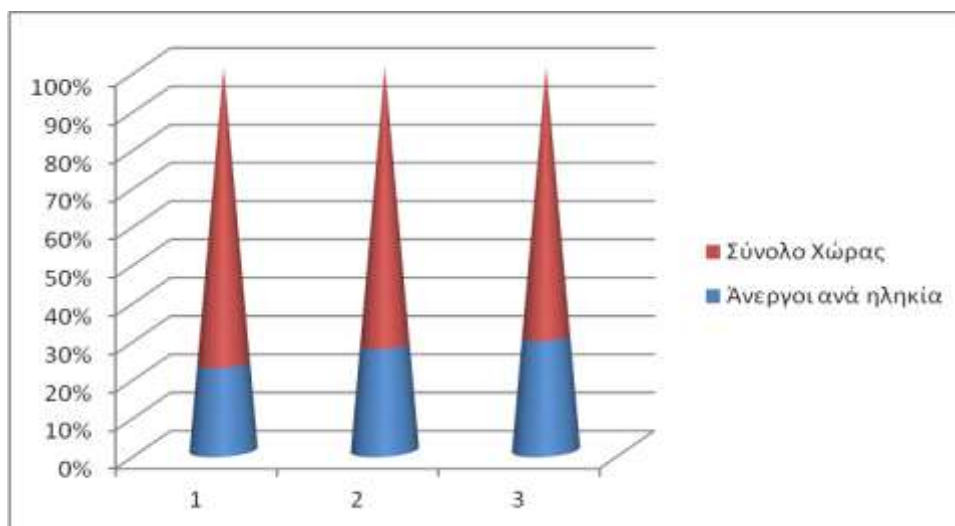
3.2.8.8 Άνεργοι ανά ηλικιακή κατηγορία

Για να προσεγγισθεί αυτές οι ειδικές κατηγορίες ανέργων με τις υποομάδες που ενδιαφέρουν χρησιμοποιήθηκαν όπως και στις προηγούμενες ενότητες, τα στοιχεία της ΕΕΔ και του ΟΑΕΔ. Η ομάδα με το μεγαλύτερο πληθυσμό είναι της ηλικιακής κατηγορίας 30 – 54 με 196.920 ανέργους, ποσοστό 38%. Ακολουθεί η ηλικιακή κατηγορία <30 με 59.457 ανέργους, ποσοστό 29% και η ηλικιακή ομάδα >55 με 43.350 ανέργους, ποσοστό 42%.

Πίνακας 21: Άνεργοι ανά ηλικιακή κατηγορία (2014)

Ανεργία ανά ηλικία / Περιφέρεια Αττικής			
	<30	30 - 54	>55
Άνεργοι ανά ηλικία	59.457	196.920	43.350
Σύνολο Χώρας	201.583	515.914	102.659
Ποσοστό	29%	38%	42%

Πηγή: Έκθεση ΟΑΕΔ (2014)

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 36: Άνεργοι ανά ηλικιακή κατηγορία (2014)

3.2.8.9 Άνεργοι με χαμηλά προσόντα

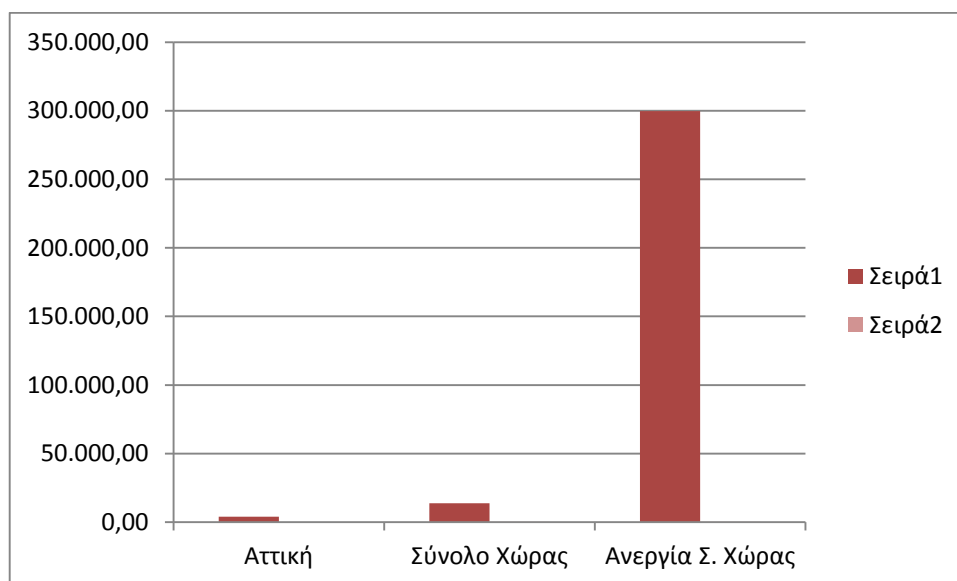
Το εκπαιδευτικό επίπεδο, αναγνωρίζεται ως ένας από τους παράγοντες που επιδρούν σημαντικά στο φαινόμενο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Από τα σχετικά στοιχεία του ΟΑΕΔ για το 2014, διαπιστώνεται ότι πλέον και μεσαία και υψηλά εκπαιδευτικά επίπεδα (περιλαμβάνονται οι κατηγορίες χωρίς «Δευτεροβάθμια εκπαίδευση» και «τριτοβάθμια εκπαίδευση») καταγράφεται τα 24% (200.072 άτομα) των ανέργων, ενώ από αυτούς ένα σημαντικό ποσοστό είναι μακροχρόνια άνεργοι. Αν ληφθεί υπόψη ότι στο σύνολο των εγγεγραμμένων ανέργων, ανεξαρτήτως εκπαιδευτικού επιπέδου, το 53% (159.571) είναι μακροχρόνια άνεργοι, συμπεραίνεται ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο δεν αποτελεί παράγοντα επηρεασμού της διάρκειας της ανεργίας. Ο αριθμός των ανέργων με χαμηλά προσόντα στην Αττική αγγίζει τους

3.955, ποσοστό 29% επί του συνόλου των ανέργων με χαμηλά προσόντα στην χώρα (13.791) για το 2014 και το 1,32% επί του συνόλου των ανέργων στη χώρα.

Πίνακας 22: Άνεργοι με χαμηλά προσόντα (2014)

Άνεργοι με χαμηλά προσόντα		
Αττική	3.955,00	1,32%
Σύνολο Χώρας	13.791,00	29%
Ανεργία Σ. Χώρας	299.727,00	

Πηγή: Έκθεση ΟΑΕΔ (2014)

Σχήμα 37: Άνεργοι με χαμηλά προσόντα (2014)

3.2.8.10 Μέλη πολύτεκνων οικογενειών – μονογονεϊκές οικογένειες

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και της ΓΓΠΣ δεν καθίσταται δυνατός ο ακριβής συσχετισμός μεγέθους οικογένειας και οικογενειακού εισοδήματος στην Περιφέρεια Αττικής. Εντούτοις, έχει καταγραφεί έως σήμερα στη βάση δεδομένων της περιφέρειας (social.perattikis.gr) ο αριθμός των αρχηγών των μονογονεϊκών οικογενειών. Το σύνολο που εμφανίζεται είναι 1.215, με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση να βρίσκεται στην ΠΕ Κεντρικού Τομέα με 875 αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών, ποσοστό 72%.

3.2.8.11 Θύματα κακοποίησης (γυναίκες)

Η υποστήριξη γυναικών θυμάτων βίας αποτελεί αυτοτελές πεδίο των παρεμβάσεων του Υπουργείου Εσωτερικών στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης, που θεσμοθετήθηκε με το άρθρο 21 του Ν. 3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» και προωθείται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (αρμόδιος κυβερνητικός φορέας για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών σε όλους τους τομείς) μέσω της λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων για τη Βία κατά των Γυναικών. Τα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΦ στελεχώνονται από ειδικό επιστημονικό προσωπικό συμβούλων εξειδικευμένων στην προσέγγιση των γυναικών με την οπτική του φύλου (ψυχολόγους, κοινωνικές/-ούς λειτουργούς και νομικούς) και παρέχουν δωρεάν υπηρεσίες πληροφόρησης και συμβουλευτικής στις

ενδιαφερόμενες γυναίκες. Όπως προκύπτει από τα προαναφερόμενα, στην Περιφέρεια Αττικής λειτουργούν τρία (3) Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΦ. Στην ΠΕ Κεντρικού Τομέα, λειτουργούν δύο (2) στο Δήμο Αθηναίων, στο Σύνταγμα και στα Εξάρχεια, ενώ το τρίτο (3) στην ΠΕ Πειραιά. Οι γυναίκες θύματα κακοποίησης υπολογίζονται για την Περιφέρεια Αττικής στις 4.671 .

Πρέπει να επισημανθεί η λειτουργία της εθνικής τηλεφωνικής γραμμής SOS 15900 της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων που στο διάστημα αυτό (11/3/2011 έως 11/3/2013) δέχθηκε 10.176 κλήσεις και 74 ηλεκτρονικά μηνύματα. Η ανάλυση σε επίπεδο Περιφέρειας δεν είναι δυνατή να είναι ακριβής. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για το σύνολο της χώρας επί του συνόλου των κλήσεων, οι 8.040 (79%) αφορούσαν σε καταγγελίες περιπτώσεων έμφυλης βίας. Από αυτές οι 5.968 κλήσεις (74%) αφορούσαν σε καταγγελίες των ίδιων των κακοποιημένων γυναικών ενώ οι 2.072 κλήσεις (26%), αφορούσαν σε καταγγελίες από τρίτα πρόσωπα (κυρίως από φίλους/-ες (525 κλήσεις, 25%), γονείς (368 κλήσεις, 18%), άλλους συγγενείς (313 κλήσεις, 15%), αδέρφια (257 κλήσεις, 12%), γείτονες (218 κλήσεις, 11%) και άλλα άτομα (323 κλήσεις, 16%).

Από τις 5.968 κλήσεις που αφορούσαν σε καταγγελίες των ίδιων των κακοποιημένων γυναικών οι 4.629 κλήσεις (78%) αφορούσαν σε ενδοοικογενειακή βία, οι 82 κλήσεις (1%) σε σεξουαλική παρενόχληση, οι 88 κλήσεις (1%) σε περιπτώσεις βιασμού, οι 7 κλήσεις (0,1%) σε πορνεία, 2 κλήσεις (0,03%) σε trafficking, και 709 κλήσεις (12%) αφορούσαν σε καταγγελία άλλων μορφών βίας. Τα αιτήματα των κλήσεων αυτών αφορούσαν : 2.583 κλήσεις (43%) σε ψυχοκοινωνική στήριξη, 1.950 κλήσεις (33%) σε νομική συμβουλευτική, 734 κλήσεις(12%) σε νομική βοήθεια, 451 κλήσεις (8%) σε αναζήτηση φιλοξενίας και 186 κλήσεις (3%) σε αναζήτηση εργασίας. Από τις 5.968 γυναίκες που κάλεσαν τη γραμμή, οι 3.683 (62%) είναι μητέρες.

Από τις γυναίκες θύματα βίας που απάντησαν στην ερώτηση για την εργασιακή τους κατάσταση φαίνεται ότι 1.697 (28%) είναι απασχολούμενες (από τις οποίες 214 (13%) είναι αυτοαπασχολούμενες), 1.826 (31%) είναι άνεργες (από τις οποίες 267 (15%) μακροχρόνια άνεργες) και 764 (13%) είναι οικονομικά ανενεργές (από τις οποίες 50 (7%) παρακολουθούν εκπαίδευση ή κατάρτιση). Από τις γυναίκες θύματα βίας που απάντησαν στην ερώτηση για την οικογενειακή τους κατάσταση φαίνεται ότι 2.890 (48%) είναι έγγαμες 571 (10%) είναι άγαμες.

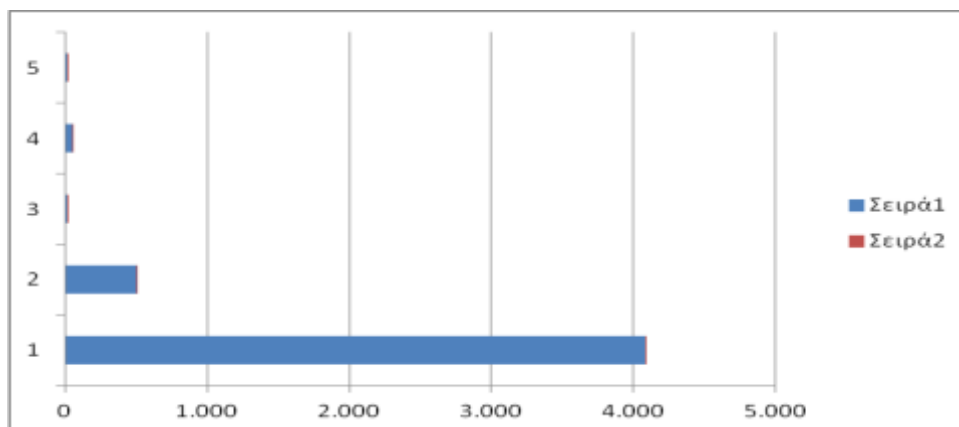
Από το σύνολο των γυναικών στην Περιφέρεια Αττικής που κάλεσαν στην τηλεφωνική γραμμή προκύπτει ότι 4.083 (68%) είναι Ελληνίδες, 502 (8%) είναι μετανάστριες, 18 (0,3%) ανήκουν σε μειονότητες, 52 (1%) είναι ΑΜΕΑ και 16 (0,3%) ανήκουν στην κατηγορία των άλλων μειονεκτούντων ατόμων. Ως προς την οικονομική κατάσταση, από τις γυναίκες που απάντησαν στην αντίστοιχη ερώτηση, 1204 (20%) την περιγράφουν ως κακή, 1106 (19%) την αναφέρουν ως μέτρια και 679 (11%) ως καλή..

Πίνακας 23: Κακοποιημένες γυναίκες (2013)

Ομάδα κακοποιημένων γυναικών				
Ελληνίδες	Μετανάστριες	Μειονότητες	ΑμεΑ	Άλλο
4.083	502	18	52	16
68%	8%	0,30%	1%	0,30%

Πηγή: ΓΓΙΦ (2013)

Γράφημα: Κακοποιημένων γυναικών ανά ομάδα πληθυσμού

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 38: Κακοποιημένες Γυναίκες (2014)

3.2.8.12 Παιδική φτώχεια

Συγκριτικά προς την απογραφή του 2001 ο πληθυσμός των παιδιών έχει μειωθεί περισσότερο (-9%) από τον συνολικό (-1.1%). Σύμφωνα με στοιχεία της απογραφής του 2011, τα παιδιά, ηλικίας έως 18 ετών, είναι 1.889.916, που αντιστοιχούν στο 17,5% του μόνιμου πληθυσμού της χώρας (10.815.197), με τα αγόρια να αποτελούν το 51,2% και τα κορίτσια το 48,8%. Η πληθυσμιακή συμπίεση των παιδιών περιορίζει την κοινωνική τους παρουσία και ουσιαστικά οδηγεί στην αγνόησή τους σε όλες τις εκφάνσεις και διαστάσεις της κοινωνικής ζωής με άμεσο αντίκτυπο τόσο στις αντιλήψεις για αυτά, όσο και στην αναγκαιότητα να αντιμετωπίζονται ως κατηγορία και ζήτημα ιδιαίτερης σημασίας στο πλαίσιο των δημόσιων πολιτικών και ειδικότερα των πολιτικών για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους.

Τα παιδιά ηλικίας έως 18 ετών της ομάδας των αλλοδαπών/ μεταναστών για το 2011 φθάνουν τα 181.000 άτομα, έχουν αυξηθεί από το 2001 κατά 11,8% και αναλογούν στο 9,6% του συνόλου των ανηλίκων της Ελλάδας (από το 7,8% το 2001). Το 52% των παιδιών αυτών είναι αγόρια και το 48% κορίτσια, Επίσης, στην Ελλάδα οι ανήλικοι αλλοδαποί/ μετανάστες αποτελούν μια σχεδόν συμπαγή ως προς την υπηκοότητα ομάδα. Κατά 70,5% προέρχονται από την Αλβανία, 81,5% προέρχονται από όμορες χώρες των Βαλκανίων και συνολικά κατά 90,3% από την Ευρώπη. Επιπλέον σύμφωνα με την απογραφή του 2011, τα νοικοκυριά στην Ελλάδα χωρίς παιδιά κάτω των δεκαπέντε ετών αναλογούν στο 76,5% και με παιδιά στο 23,5% του συνόλου.

Ο αριθμός των παιδιών που βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας στην Ελλάδα για το έτος 2012, ξεπέρασε το μισό εκατομμύριο, συγκεκριμένα ανήλθε σε 521.000 και αναλογεί στο 26,9% του συνόλου των παιδιών έναντι 23,7% που ήταν το 2011. Παράλληλα μεταξύ 2011 και 2012 τα παιδιά που ζουν κάτω από το όριο της εισοδηματικής φτώχειας αυξήθηκαν κατά 12%, έναντι 8% στο συνολικό πληθυσμό των φτωχών. Αριθμητικά, η αύξηση αυτή αντιστοιχεί σε 56.000 παιδιά.

Ο φτωχός πληθυσμός εμφανίζεται νεότερος από τον συνολικό, εφόσον τα παιδιά και οι νέοι έως 24 ετών αποτελούν το 30,5% του συνόλου των φτωχών και τα άτομα άνω των 65 ετών το 14,5%. Στα νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά κάτω των 14 ετών ο κίνδυνος φτώχειας έφθασε το 28,1% το 2012 από 23,2% το 2011. Δύο στα τρία μονογονεϊκά νοικοκυριά (ποσοστό 66%) απειλείται από τη φτώχεια, σημειώνοντας αύξηση κατά 22,8 μονάδες από το 2011.

Τα πιο φτωχά παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά σε κίνδυνο φτώχειας κάτω του ορίου του 40% του μέσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανέρχονταν το 2012 σε 276.000

ή 14,2% σημειώνοντας αύξηση 47,6% σε σχέση με το 2011, που ως ποσοστό είναι σημαντικά υψηλότερο από το ποσοστό αύξησης του επίσημου ορίου της φτώχειας που προσδιορίζεται με βάση το 60% του μέσου εισοδήματος. Τα παιδιά αυτά ζουν σε νοικοκυριά που το μηνιαίο εισόδημα για μια τετραμελή οικογένεια με δυο παιδιά κάτω των 14 ετών κυμαινόταν (για το 2012) κάτω από τα 670€.

Στην Ελλάδα τα παιδιά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ανέρχονταν σε 686.000 ή στο 35,4% το 2012, από 30,4% το 2011, με πιο ευάλωτα τα μονογονεϊκά (74,7%) και τα τρίτεκνα/πολύτεκνα (43,7%) νοικοκυριά. Τα παιδιά σε κίνδυνο φτώχειας που διαβιούν σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας ανέρχονταν στο 67,9% το 2012, έχοντας αυξηθεί μεταξύ 2011 και 2012 κατά 5,4 ποσοστιαίες μονάδες. Τα παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά που κανένας ενήλικας δεν εργάζεται, ανέρχονταν σε 292.000 ή 13,2% το 2012, έχοντας αυξηθεί κατά 204.000 από το 2008. Ο κίνδυνος φτώχειας στους αλλοδαπούς φθάνει το 43,7% για το 2012, ενώ στα παιδιά αυτών (υπολογίζεται η υπηκοότητα του γονέα) βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα, ξεπερνώντας το 53,1% από 49,6% που ήταν το 2011.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η διαθεσιμότητα των στοιχείων αναφορικά με τον αριθμό παιδιών που βιώνουν το φαινόμενο της φτώχειας σε επίπεδο χαμηλότερο του εθνικού, δεν υποστηρίζει την προσέγγιση σε περιφερειακό επίπεδο και κατά συνέπεια ούτε και στο επίπεδο της Περιφέρειας Αττικής. Σε κάθε περίπτωση στον πληθυσμό παιδικής φτώχειας προσμετρούνται τα απροσάτευτα παιδιά, όπως αυτά καταγράφονται από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων της Περιφέρειας.

3.2.8.13 Μετανάστες

Σημαντική επίσης αναφορά πρέπει να γίνει στο μόνιμο πληθυσμό άλλων χωρών που διαμένει στην Περιφέρεια Αττικής. Ο πληθυσμός των υπηκόων ξένων χωρών που κυριαρχεί στην Περιφέρεια Αττικής προέρχεται από Κράτη – μέλη της Ε.Ε., ποσοστό **91,3%**, έπειτα από Ευρωπαϊκά Κράτη εκτός Ε.Ε., με ποσοστό **5,7%** και ακολουθούν κράτη από πέντε (5) Ηπείρους με αμελητέα ποσοστά που στο σύνολό τους αγγίζουν το ποσοστό του **2,9%**.

Πίνακας 24: Μόνιμος πληθυσμός ανά υπηκοότητα (2013)

Μόνιμος Πληθυσμός κατά υπηκοότητα		
Κράτος Προέλευσης	Αριθμός	Ποσοστό
Κράτη μέλη ΕΕ	3.495.119	91,3%
Ευρωπαϊκά κράτη εκτός ΕΕ	219.229	5,7%
Αφρική	18.684	0,5%
Καραϊβική, Νότια ή Κεντρική Αμερική	1.594	0,0%
Βόρεια Αμερική	3.636	0,1%
Ασία	86.663	2,3%
Δε δήλωσε (ξένη υπηκοότητα)	434	0,01%
Ωκεανία	805	0,02%
Χωρίς υπηκοότητα ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα	2.270	0,1%
Σύνολο Περιφέρειας Αττικής	3.828.434	

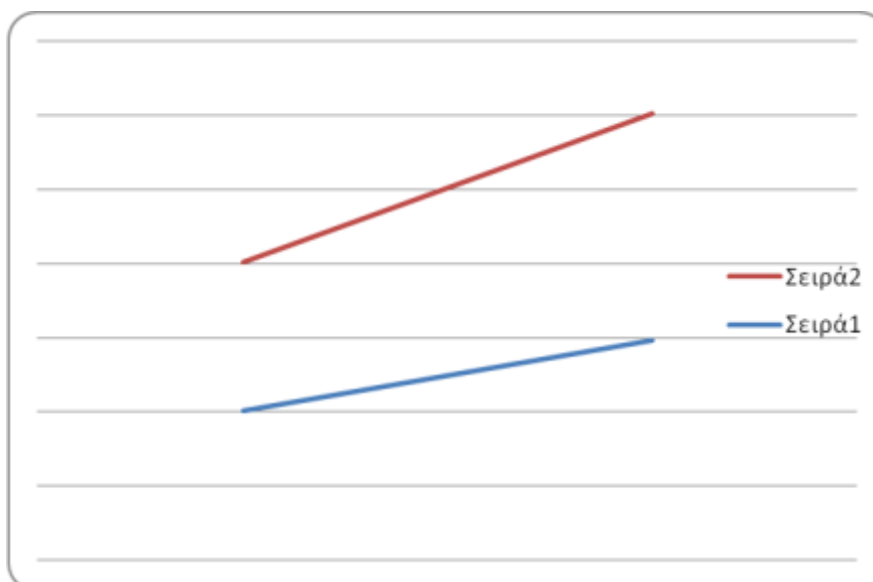
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια Επεξεργασία

Επίσης πρέπει να αναφερθούμε στον αριθμό των συλληφθέντων αλλοδαπών στην Περιφέρεια Αττικής που δείχνει σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας, να έχει αυξηθεί σε ποσοστό **2,59%** το πρώτο πεντάμηνο του 2015. Το 2014 συνελήφθησαν συνολικά για παράνομη είσοδο και παραμονή στην Περιφέρεια Αττικής 2.976 αλλοδαποί, ενώ έως το 1^ο πεντάμηνο του 2015 έχουν συλληφθεί 3.053 αλλοδαποί.

Πίνακας 25: Συλληφθέντες για παράνομη είσοδο

Συγκριτικός Πίνακας Συλληφθέντων Αλλοδαπών για παράνομη είσοδο στην Περιφέρεια Αττικής				
Σύνολο Π. Αττικής 2014	Σύνολο Χώρας 2014	Σύνολο Π. Αττικής 2015	Σύνολο Χώρας 2015	Ποσοστό Μεταβολής Περιφέρειας Αττικής
2.976	18.257	3.053	59.669	2,59%

Πηγή: Ελληνική Αστυνομία

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 39: Αριθμός συλληφθέντων αλλοδαπών στην Περιφέρεια Αττικής

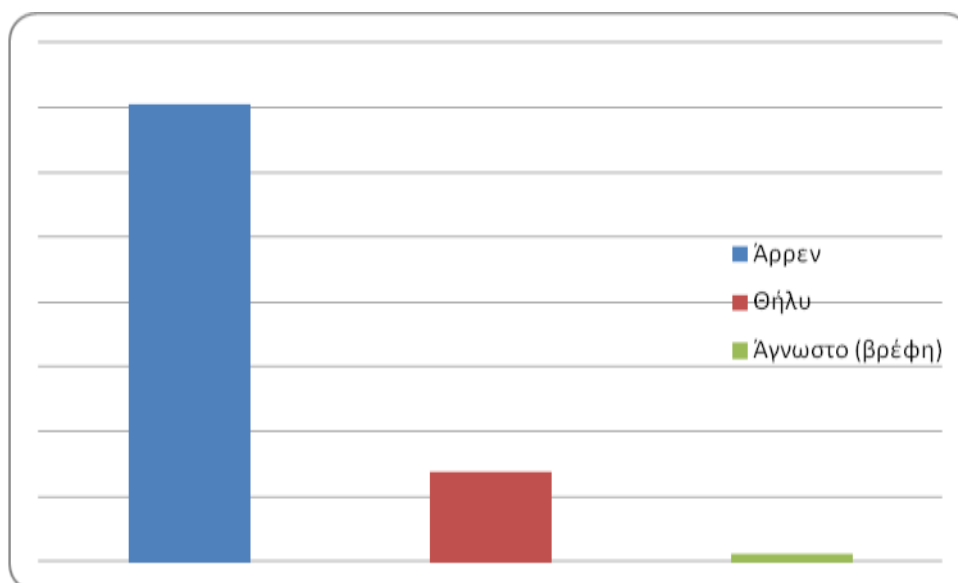
Τέλος το σύνολο των ατόμων αιτούντων άσυλου και στέγης στην Περιφέρεια Αττικής για το 2014 έφτασε τα 4.269 άτομα από 3.220 που είχαν αιτηθεί το 2013, ποσοστό αύξησης 25%. Οι Αφγανοί αποτελούν την κύρια πληθυσμιακή ομάδα που ζητά στέγη, σε ποσοστό 53,55, ενώ ακολουθούν οι υπήκοοι Συρίας με 10,05%, οι υπήκοοι Αιγύπτου με 4,90% και οι υπήκοοι Σουδάν με 4,01%. Οι άνδρες καλύπτουν ποσοστό 83% ενώ οι γυναίκες και τα βρέφη το 17%.

Πίνακας 26: Αιτούντες στέγης και ασύλου ανά φύλο

Αιτούντες Άσυλο		
Φύλο	Αριθμός	Ποσοστό

Άρρεν	3527	83%
Θήλυ	686	16%
Άγνωστο (βρέφη)	56	1%
Σύνολο Αιτούντων	4269	

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 40: Αιτούντες στέγη ανά φύλο

3.2.8.14 Φυλακισμένοι

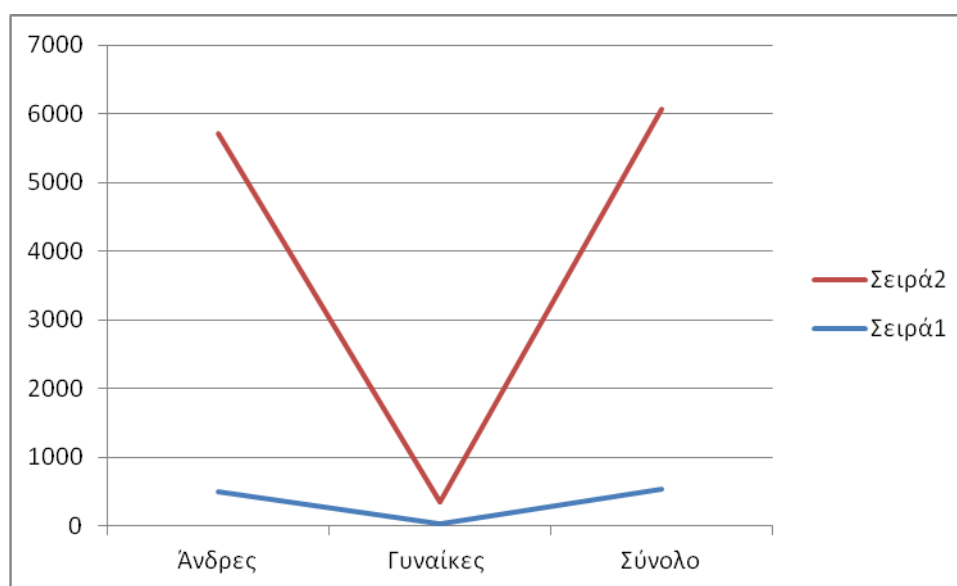
Στην Περιφέρεια Αττικής λειτουργούν δυο σωφρονιστικά καταστήματα, οι Κλειστές Φυλακές Κορυδαλλού και Αυλώνα. Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (ΕΛΣΤΑΤ), ο πληθυσμός των φυλακών είναι 539 κρατούμενοι, 496 άνδρες και 43 γυναίκες. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι ο τρόπος τήρησης στοιχείων για τους αποφυλακισθέντες δεν επιτρέπει τον ασφαλή προσδιορισμό της συγκεκριμένης ομάδας στόχου και με δεδομένο ότι οι φυλακές εξυπηρετούν το σύνολο της χώρας και ταυτόχρονα φιλοξενούν και σημαντικό αριθμό αλλοδαπών και κατά αντιστοιχία των αποφυλακισθέντων από άλλες φυλακές της χώρας που επιστρέφουν στην Περιφέρεια Αττικής. Τραγικές είναι οι συνθήκες κράτησης σχεδόν σε όλα τα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας καθώς ο αριθμός των κρατουμένων ξεπερνά κατά πολύ την προβλεπόμενη χωρητικότητα των φυλακών ενώ στις φυλακές Κορυδαλλού διαβεί υπερδιπλάσιος αριθμός κρατουμένων από τις προβλεπόμενες θέσεις. Ειδικότερα, στα 34 κέντρα κράτησης σε όλη την χώρα βρίσκονται 12.703 φυλακισμένοι, όταν οι προβλεπόμενες θέσεις είναι για 9.286. Ιδιαίτερα, στις φυλακές Κορυδαλλού η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη καθώς στις εν λόγω φυλακές διαβιούν 2.270 κρατούμενοι τη στιγμή που η προβλεπόμενη χωρητικότητά τους είναι για 1.070 κρατουμένους.

Πίνακας 27: Φυλακισμένοι ανά φύλο και Περιφέρεια

Περιφέρεια	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	% χώρας
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	671	51	722	13%

Κεντρική Μακεδονία	1.001	45	1.046	19%
Δυτική Μακεδονία	1.034	17	1.051	19%
Θεσσαλία	395	24	419	8%
Ηπειρος	140	6	146	3%
Ιόνια Νησιά	67	6	73	1%
Δυτική Ελλάδα	89	7	96	2%
Στερεά Ελλάδα	149	5	154	3%
Πελοπόννησος	345	14	359	6%
Αττική	496	43	539	10%
Βόρειο Αιγαίο	267	35	302	5%
Νότιο Αιγαίο	224	30	254	5%
Κρήτη	340	30	370	7%
Σύνολο Καταδικασθέντων	5.218	313	5.531	100%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2014

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 41: Φυλακισμένοι ανά φύλο

3.2.8.15 Αποφυλακισμένοι

Το έτος 2014, από την ποσοτική ανάλυση των στοιχείων της Ελληνικής Αστυνομίας παρατηρείται, σε επίπεδο Επικράτειας και στην Αττική αισθητή μείωση σε όλες τις κατηγορίες αδικημάτων και στους αντίστοιχους δείκτες εγκληματικότητας, που επηρεάζουν το περιβάλλον ασφάλειας (ανθρωποκτονίες, ληστείες, κλοπές - διαρρήξεις, κλοπές οχημάτων). Ειδικότερα, στα πάσης φύσεως αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, το 2014 σε σχέση με το 2013, παρατηρείται μεσοσταθμικά σε επίπεδο Επικράτειας ποσοστιαία μείωση της τάξης του 14,6%, στην Αττική μεσοσταθμική μείωση 11%. Ως προς τους αποφυλακισμένους εκτιμάται για το 2014 ότι περίπου στην επικράτεια είναι 1.300. Από αυτούς οι 1.100 δεν έχουν να πληρώσουν τα ποσά για την εξαγορά της ποινής τους, οι 130 δεν μπορούν να πληρώσουν τα δικαστικά έξοδα που τους έχουν επιβληθεί και οι 70 είναι καρκινοπαθείς, παραπληγικοί, ανάπηροι και μητέρες με παιδιά μέχρι τριών ετών. Στην Περιφέρεια Αττικής στοιχεία για τους αποφυλακισμένους προκύπτουν από τα καταχωρημένα στοιχεία των ΜΚΟ PRAXIS και ΟΝΗCΙΜΟC. Οι

αποφυλακισμένοι που εξυπηρετούνται από τις δομές των παραπάνω ΜΚΟ στην Περιφέρεια Αττικής είναι 783.

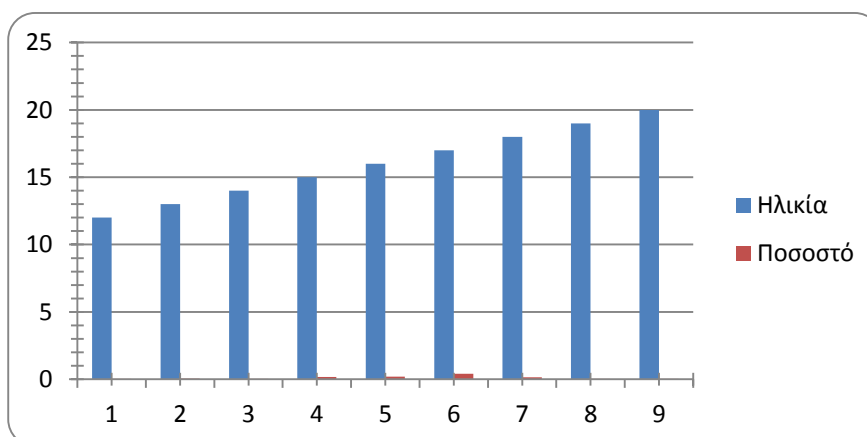
3.2.8.16 Ανήλικοι παραβάτες

Το κέντρο της Αθήνας, αποτελεί την βασική περιοχή τέλεσης εγκλημάτων, αλλά και διαμονής των παραβατών λόγω της χαμηλής ποιότητας ζωής που επικρατεί στο κέντρο εξαιτίας της συγκέντρωσης όλων των εμπορικών και επαγγελματικών δραστηριοτήτων, της ύπαρξης παλαιών κτιρίων και την συγκέντρωση μεταναστών σε περιοχές όπως η Κυψέλη. Ακολουθούν, το Περιστέρι, τα Άνω Λιόσια και ο Ασπρόπυργος. Ωστόσο, ως κύριος τόπος διαμονής και τέλεσης των αδικημάτων αναφέρεται σε ευρεία κλίμακα, ο νομός Αττικής (93 περιπτώσεις ανήλικης παραβατικότητας με απόφαση καταδίκης). Η ηλικία δεκαεπτά ετών παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση, ποσοστό 40%, των ανήλικων παραβατών, ακολουθεί η ηλικία δεκαέξι, ποσοστό 18,89% και δεκαπέντε 18,33%. Η χαμηλότερη συγκέντρωση εμφανίζεται στην ηλικία δώδεκα και δεκαεννιά, ποσοστό 1,11%. Τα κυριότερα είδη παραβατικής συμπεριφοράς συγκεντρώνονται στα ναρκωτικά, ποσοστό 33,33%, ληστεία, ποσοστό 31,3% και παράνομη οπλοκατοχή, ποσοστό 10%. Η μικρότερη συγκέντρωση εμφανίζεται στη σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, ποσοστό 2,2% και απλή σωματική βλάβη, ποσοστό 1,1%.

Πίνακας 28: Ηλικία ανήλικων παραβατών

Ηλικία	Ποσοστό
12	1,11%
13	4,44%
14	3,33%
15	18,33%
16	18,89%
17	40,00%
18	15,50%
19	1,11%
20	2,22%

Πηγή: Παραβατικότητα ανήλικων στη Περιφέρεια της Πρωτεύουσας, Τμήμα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου.

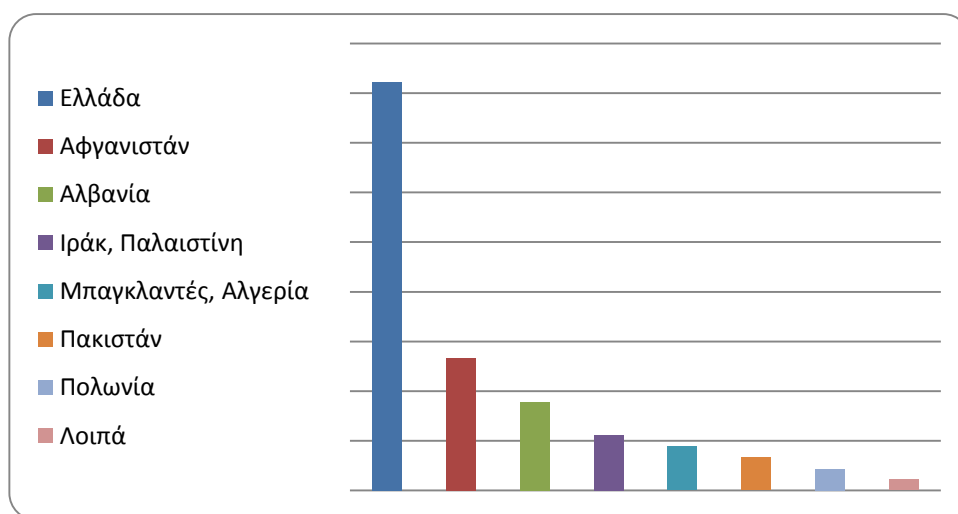
Σχήμα 42: Ηλικίες ανήλικων παραβατών

Ως προς τη χώρα προέλευσης των ανηλίκων με παραβατικότητα τη μεγαλύτερη συγκέντρωση παρουσιάζει το Μπαγκλαντές/Αλγερία, ποσοστό 4,44%, η Ελλάδα με ποσοστό 41,10% στη συνέχεια και το Αφγανιστάν με ποσοστό 13,33%. Η πιο μικρή συγκέντρωση εμφανίζεται στη Πολωνία, ποσοστό 2,22% και στις Λοιπές χώρες (Νιγηρία, Λίβανος, Νέα Γουινέα, Σομαλία, Συρία, Μαρόκο, Σιέρα Λεόνε, Ουκρανία, κ.α.).

Πίνακας 29: Χώρα προέλευσης ανηλίκων

Χώρα	Ποσοστό
Ελλάδα	41,10%
Αφγανιστάν	13,33%
Αλβανία	8,90%
Ιράκ, Παλαιστίνη	5,55%
Μπαγκλαντές, Αλγερία	4,44%
Πακιστάν	3,33%
Πολωνία	2,22%
Λοιπές χώρες	1,11%

Πηγή: Παραβατικότητα ανηλίκων στη Περιφέρεια της Πρωτεύουσας, Τμήμα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Σχήμα 43: Χώρα προέλευσης ανηλίκων

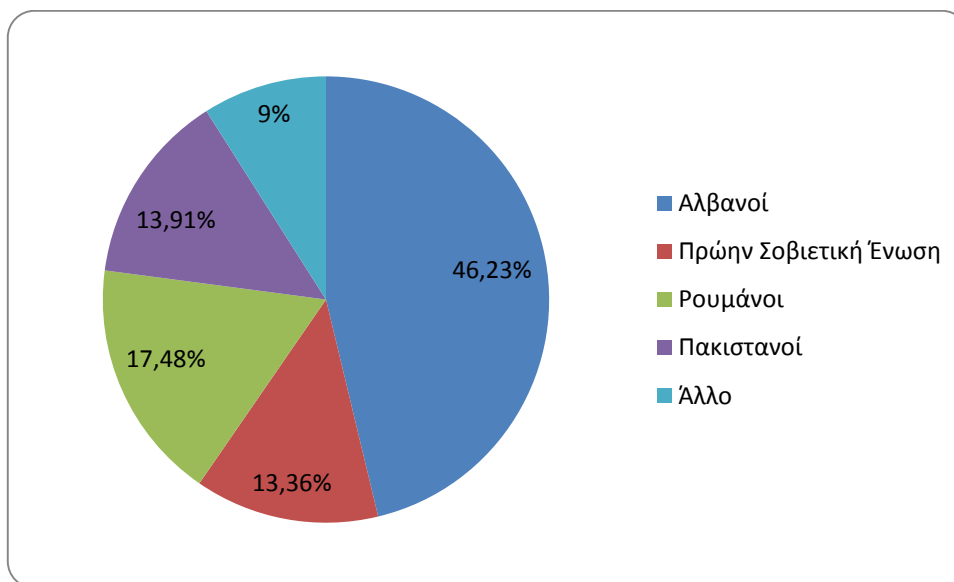
3.2.8.17 Παλινοστούντες

Ο μεγαλύτερος αριθμός Παλινοστούντων του λεκανοπεδίου Αττικής, είναι Ποντιακής καταγωγής (20.000 περίπου) από την πρώην Σοβιετική Ένωση και ομογενείς Βόρειο-ηπειρώτες, επαναπατρισθέντες πολιτικοί πρόσφυγες και παλινοστούντες από Δ. Ευρώπη, Αμερική, Αυστραλία και οι υπόλοιποι μετανάστες από άλλες χώρες. Σύμφωνα με έρευνα - καταγραφή των ΟΤΑ προκύπτει ότι ως προς την ιθαγένεια, οι μισοί, σχεδόν, από τους μετανάστες είναι Αλβανοί (ποσοστό 46,23%) και ακολουθούν παλινοστούντες από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (13,36%), Ρουμάνοι (17,48%), Πακιστανοί (13,91%) και από άλλες χώρες (9,02%).

Πίνακας 30: Χώρα προέλευσης παλινοστούντων

Χώρες προέλευσης παλιννοστούντες				
Αλβανοί	Πρώην Σοβιετική Ένωση	Ρουμάνοι	Πακιστανοί	Άλλο
46,23%	13,36%	17,48%	13,91%	9%

Πηγή: ΟΤΑ, Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 44: Χώρα προέλευσης παλιννοστούντων

Ως προς τις παραγωγικές ηλικίες (που μπορούν να εργαστούν), δηλαδή 16 – 55 ετών, καλύπτουν ποσοστό 79,8%, ενώ το υπόλοιπο είναι υπερήλικες και μικρά παιδιά (ποσοστό 20,2%). Ως προς την κατανομή των παραγωγικών ηλικιών, παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι μεταξύ 22 και 31 ετών (47,3% των παραγωγικών ηλικιών και 36,7% του συνόλου), γεγονός που καταδεικνύει ότι ο σκοπός για τον οποίο ήλθαν στην Ελλάδα είναι η εύρεση εργασίας και ακολουθούν οι ηλικίες 32 - 41 ετών (23,7% των παραγωγικών και 18,7% του συνόλου), 42 – 55 ετών (12,2% των παραγωγικών και 9,4% του συνόλου) και 16 - 21 ετών (16,8% των παραγωγικών και 12,9% του συνόλου).

Η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα των Παλιννοστούντων υφίσταται πολλαπλού τύπου αποκλεισμό, γιατί παράγοντες υποκειμενικοί και αντικειμενικοί δρουν απαγορευτικά στην ένταξή τους τόσο στην αγορά εργασίας, όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Κατά τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε αθρόα είσοδος στην Ελληνική Επικράτεια παλιννοστούντων Ελληνικής καταγωγής. Οι λόγοι της παλιννόστησης στην χώρα μας, οφείλονται κυρίως σε κοινωνικές, πολιτικές, και οικονομικές ανακατατάξεις στην χώρα προέλευσης τους. Από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, σχετικά με τα προβλήματα της ομάδας -στόχου, προκύπτει ότι τα μέλη της έχουν, σχεδόν στο σύνολό τους, άγνοια της Ελληνικής γλώσσας και χαμηλό επίπεδο σπουδών και εξειδίκευσης. Το γεγονός αυτό και οι αντικειμενικές συνθήκες αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν, έχουν σαν συνέπεια την διόγκωση του προβλήματος της κοινωνικής ένταξής τους, της απασχόλησής τους και την αύξηση της ανεργίας της ομάδας. Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι οι περισσότεροι απασχολούνται, σε ένα ποσοστό, σε βοηθητικές εργασίες (λιανικό εμπόριο, αγροτικές εργασίες, κ.λ.π.), υποαπασχολούνται, ή βρίσκονται σε ανεργία.

3.2.8.18 Άστεγοι

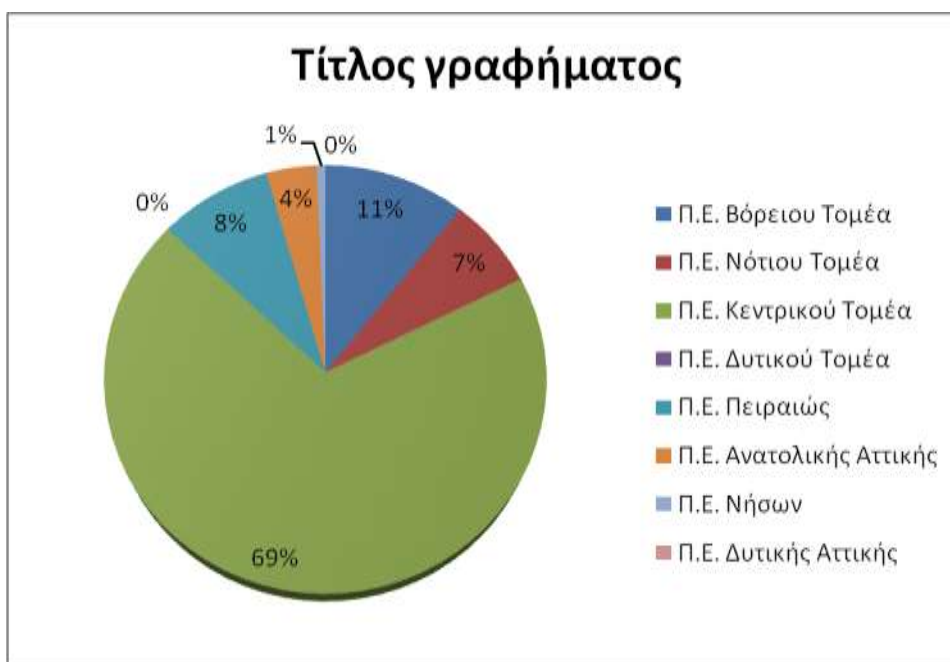
Οι άστεγοι είναι μια ευπαθής ομάδα πληθυσμού που τα τελευταία πέντε (5) χρόνια έχει αυξηθεί σε ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό στην Περιφέρεια Αττικής και κυρίως στην πόλη της Αθήνας. Η συστηματική καταγραφή των ανθρώπων που βρίσκονται σε κατάσταση αστεγίας δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Παρακάτω παραθέτουμε στοιχεία από τη διαδικτυακή βάση δεδομένων (social.perattikis.gr) που καταχωρήθηκαν από τους ΟΤΑ, τη ΜΚΟ PRAXIS, καθώς και τα δεδομένα της έκθεσης για τους αστέγους του EMFASIS Foundation. Πρέπει να επισημανθεί ότι στα πλαίσια της μελέτης δε κατέστη εφικτό να δοθούν για περαιτέρω ανάλυση τα στοιχεία του αριθμού των αιτούντων στο νομοσχέδιο του Υπουργείου Εργασίας (ν.4320/2015 (ΦΕΚ 29/Α/19-03-2015) «Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών Οργάνων και λοιπές διατάξεις» λόγω της επεξεργασίας τους.

Στη βάση δεδομένων καταχωρήθηκαν από τους ΟΤΑ, 762 άστεγοι και από τη ΜΚΟ PRAXIS, 1.980 άστεγοι. Η υψηλότερη συγκέντρωση αστέγων παρουσιάστηκε στην Π.Ε. του Κεντρικού Τομέα και ειδικότερα στο Δήμο Αθηναίων, 528 άστεγοι. Επίσης διαπιστώθηκε υψηλός αριθμός στην Π.Ε. του Βόρειου Τομέα, 81 άστεγοι στους Δήμους Μεταμόρφωσης και Λυκόβρυσης. Ακολούθησε η Π.Ε. Πειραιά, με 65 αστέγους στους Δήμους Πειραιά και Περάματος. Η Π.Ε. Νότιου Τομέα εμφάνισε 53 και η Ανατολικής Αττικής, 29. Στην Π.Ε. Νήσων παρουσιάστηκαν 5 άστεγοι ενώ στις Π.Ε. Δυτικής Αττικής και Δυτικού Τομέα δεν υπήρξε κανένας άστεγος. Επιπλέον εμφανίζονται 1.980 άστεγοι από τη ΜΚΟ PRAXIS χωρίς ακριβή γεωγραφικό προσδιορισμό λόγω της δραστηριοποίησης της σε όλη τη γεωγραφική περιοχή της Αττικής.

Πίνακας 31: Πλήθος αστέγων ανά Περιφερειακή Ενότητα

	Π.Ε. Βόρειου Τομέα	Π.Ε. Νότιου Τομέα	Π.Ε. Κεντρικού Τομέα	Π.Ε. Δυτικού Τομέα	Π.Ε. Πειραιώς	Π.Ε. Ανατολικής Αττικής	Π.Ε. Νήσων	Π.Ε. Δυτικής Αττικής	Σύνολο ΟΤΑ	Διαπερ /κά	Γενικό Σύνολο
Αρ.	82	53	528	0	65	29	5	0	762	1.980	2.742
%	3%	2%	19%	0%	2%	1%	0%	0%	28%	72%	

Πηγή: social.pepattikis.gr

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

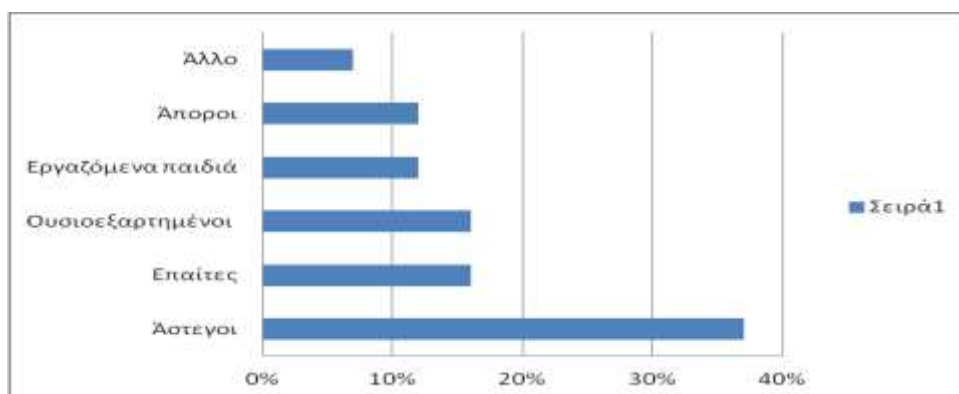
Σχήμα 45: Άστεγοι ανά Περιφερειακή Ενότητα

Το EMFASIS Foundation συγκέντρωσε δεδομένα μετά τη δράση του στους δρόμους το χρονικό διάστημα από το Μάρτιο του 2013 έως το Μάρτιο του 2014. Το σύνολο των ανθρώπων σε «κατάσταση δρόμου» που προσεγγίστηκε ανήλθε σε 2.500. Οι 1.675 ήταν άνδρες, ποσοστό 67% και οι 825 γυναίκες, ποσοστό 33%. Οι άνθρωποι αυτοί προέρχονταν κατά κύριο λόγο από τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, με πρώτη κατηγορία του αστέγου, ποσοστό 37%, δεύτερη τους επαίτες και τους ουσιοεξαρτημένους, ποσοστό 16%, τα εργαζόμενα παιδιά, με ποσοστό 12%, τους

Πίνακας 32: Ευπαθείς ομάδες σε «κατάσταση δρόμου»

Άστεγοι	Επαίτες	Ουσιοεξαρτημένοι	Εργαζόμενα παιδιά	Άποροι	Άλλο
37%	16%	16%	12%	12%	7%

Πηγή: EMFASIS Foundation (Στατιστικά στοιχεία 2014)

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 46: Ποσοστό ευπαθών ομάδων σε «κατάσταση δρόμου»

3.2.8.19 Κάτοικοι μικρών νησιών

Ο Ν. 4019/2011 (άρθρο 1) ορίζει και κατηγοριοποιεί τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού σε «ευάλωτες» και «ειδικές». Μεταξύ των ειδικών ομάδων περιλαμβάνονται οι κάτοικοι απομακρυσμένων νησιωτικών περιοχών. Υπό την έννοια αυτή, το σύνολο των κατοίκων των μικρών νησιών της Περιφέρειας Αττικής αποτελούν «ειδική ομάδα πληθυσμού». Ως ευπαθή ομάδα στην Περιφέρεια Αττικής μπορεί να θεωρηθεί ο πληθυσμός του Αγκιστρίου καθώς και απομακρυσμένων οικισμών των Κυθήρων (κατά προσέγγιση 1.142).

3.2.8.20 Φτωχοί συνταξιούχοι με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα

Οι παραδοχές της προηγούμενης ενότητας εφαρμόζονται κατ' αντιστοιχία για τον υπολογισμό των φτωχών εργαζομένων και κυρίως των φτωχών εργαζομένων με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι κατηγορίες συνταξιούχων «αγρότες», «έμποροι- βιοτέχνες», «μισθωτοί» και «ελεύθεροι επαγγελματίες», αλλά όχι η κατηγορία των «επιτηδευματιών». Αντίστοιχα, ο αριθμός των εργαζομένων με ατομικό εισόδημα κάτω των 6.000€ υπολογίζεται σε 26.932 άτομα, εκ των οποίων οι 13.915 με οικογενειακό εισόδημα κάτω των 6.000 € και περίπου 13.000 με οικογενειακό εισόδημα (δύο τουλάχιστον ατόμων) μεταξύ 6.000 και 12.000€. Πρέπει να σημειωθεί εντούτοις ότι η αφαίρεση της κατηγορίας των «εισοδηματιών», η οποία κατά την κατηγοριοποίηση της Γ.Γ.Π.Σ. είναι εξαιρετικά ευρεία, μπορεί να αποκλείει από τον ανωτέρω υπολογισμό πολλές από τις ομάδες-στόχου. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι η Γ.Γ.Π.Σ. δίδει στοιχεία του έτους 2011, γεγονός που δημιουργεί μη ασφαλείς συνθήκες για τη εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

3.2.8.21 Φτωχοί συνταξιούχοι με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα

Ελλείψει ακριβούς καταγραφής, ο προσδιορισμός της ομάδας-στόχου των ανασφάλιστων γίνεται με βάση τις γενικές κατευθύνσεις του Υπουργείου Υγείας. Το σύνολο των ανασφάλιστων υπολογίζεται ως ποσοστό του γενικού πληθυσμού (25%) και το μέγεθος της ομάδας στόχου στο πλαίσιο του ΣΕΣ 2014- 2020 ως ποσοστό επί του εκτιμώμενου συνόλου των ανασφάλιστων (22%). Οι ανασφάλιστοι ηλικιωμένοι (άνω των 65 ετών) αποτελούν μία από τις πλέον ευάλωτες ομάδες-στόχου. Η βασική πηγή εντοπισμού τους είναι ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ), ο οποίος

ήταν αρμόδιος για την καταβολή των σχετικών συντάξεων αλλά και για το επίδομα στεγαστικής συνδρομής. Εκτίμηση για ανασφάλιστους μη λήπτες της σχετικής σύνταξης ή πιο πρόσφατα στοιχεία δεν υπάρχουν, ενώ τα στοιχεία δικαιούχων στεγαστικής συνδρομής ηλικιωμένων δεν διατίθενται σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας. Οι δικαιούχοι στο σύνολο της χώρας το 2011 ήταν 457.

3.3 ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014-2020

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014 – 2020 που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την 18 Δεκεμβρίου 2014, αντανάκλα μία σημαντική μεταβολή στην μέχρι σήμερα πορεία της, καθώς κινείται προς την κατεύθυνση της παραγωγικής ανασυγκρότησης για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την ενίσχυση του παραγωγικού ιστού και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Αυτό, επιτυγχάνεται αφενός μέσα από το σχεδιασμό στοχευμένων δράσεων και αφετέρου από την ενίσχυση εργαλείων έξυπνης εξειδίκευσης και προσανατολισμού της περιφερειακής στρατηγικής στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Η μεγάλη ιδιαιτερότητα του νέου ΠΕΠ Αττικής είναι η σημαντική συνεισφορά πόρων από το ΕΚΤ, ύψους 300 εκατ. ευρώ, η οποία προορίζεται για κοινωνικές δράσεις, όπως η καταπολέμηση της φτώχειας και η ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης. Για την υλοποίηση των δράσεων, η Περιφερειακή Αρχή αποφάσισε να καταρτίσει έναν στρατηγικό σχεδιασμό σε δύο επίπεδα:

- Ακριβής προσδιορισμός των περιοχών της Περιφέρειας, όπου συγκριτικά με τις υπόλοιπες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερα προβλήματα λόγω κρίσης. Η μεθοδολογία εντοπισμού λαμβάνει υπόψη αφενός, εισοδηματικά κριτήρια και αφετέρου, καταναλωτικά κριτήρια και επιπλέον κοινωνικά χαρακτηριστικά, τα οποία αποδεικνύουν τη δυσκολία επίτευξης αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης.
- Σε εκείνες τις περιοχές, όπου εμφανίζονται εντοπισμένοι θύλακες φτώχειας ή ευπαθείς ομάδες, θα πρέπει να επιλεγεί μετά από ανάλυση των δεδομένων και την κατάλληλη μελέτη το πλέγμα δράσεων, οι οποίες θα στοχεύουν στο βέλτιστο αποτέλεσμα. Οι επιλεγμένες δράσεις πρέπει να στοχεύουν σε βελτίωση της ποιότητας ζωής του πολίτη, άμεσα στο επίπεδο διαβίωσης, όσο και σε αποτελέσματα με αναπτυξιακά χαρακτηριστικά.

Η ουσιαστική διαβούλευση με τους ΟΤΑ, τους κοινωνικούς φορείς και τις ΜΚΟ, η σύνθεση των διαφόρων προσεγγίσεων σε μία ενιαία στρατηγική έναντι της φτώχειας, καθώς και η επίβλεψη, αξιολόγηση και ανάδραση των αποτελεσμάτων συμπληρώνουν την παραπάνω στρατηγική και διασφαλίζουν την αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Σημαντικές παράμετροι οι οποίες λαμβάνονται υπόψη στο νέο ΠΕΠ, αποτελούν η κοινωνική επιχειρηματικότητα και η συνεταιριστική οικονομία. Το αναθεωρημένο πρόγραμμα αλλάζει την κατεύθυνση της στρατηγικής της έξυπνης εξειδίκευσης, με την ενσωμάτωση δράσεων νέων τεχνολογιών, καινοτομίας, με κριτήριο την παραγωγή αξιών, πλούτου, νέων προϊόντων, μέσα από την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, των μικρών επιχειρήσεων, της συνεταιριστικής οικονομίας.

3.3.1 Οι Θεματικοί Στόχοι 8, 9 και 10 στο ΠΕΠ Αττικής 2014-2020

3.3.1.1 Θ.Σ. 8: Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων

Η Αττική βιώνει σε αυξημένο βαθμό τις επιπτώσεις της τρέχουσας οικονομικής ύφεσης σε κοινωνικό επίπεδο. Στα τέλη του 2013 καταγράφονται 535,5 χιλ. άνεργοι, εκ των οποίων τα 2/3 αντιστοιχούν σε μακροχρόνια ανέργους. Σημαντικό μερίδιο στην ανεργία καταγράφεται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, οι οποίοι αγγίζουν τα 155,0 χιλ. άτομα και αποτελούν το 37,3% της ανεργίας των νέων του συνόλου της Χώρας (66.484 νέοι ηλικίας 15-19 ετών και 173.207 νέοι ηλικίας 20-24 ετών εκτός εργασίας, εκπαίδευσης ή κατάρτισης κατά το 2013 στο σύνολο της Χώρας-NEET).

Οι αναζητούντες εργασία (μέσω του ΟΑΕΔ, Απρίλιος 2014) στην Αττική ανέρχονται σε 299.929 άτομα (36,2% του συνόλου της Χώρας), εμφανίζοντας κάμψη (σε 12μηνη βάση) κατά 21.048 άτομα ή κατά 7%. Από αυτούς, το 54% αφορά μακροχρόνια ανέργους. Οι καταγεγραμμένοι άνεργοι μέσω του ΟΑΕΔ αποτελούν τους επίσημα «ωφελούμενους» από τις παρεμβάσεις του ΕΚΤ. Οι επιδοτούμενοι άνεργοι ΟΑΕΔ την ίδια περίοδο ανέρχονται στο 38,6% του συνόλου της Χώρας. Σημειώνεται ότι μόνο ένα μικρό σύνολο αυτών αφορά σε εποχιακά επαγγέλματα (4,4%).

Η οικονομική ύφεση προκάλεσε μεγάλη πτώση της απασχόλησης. Την 4ετία 2009-2012η συνολική απασχόληση υποχώρησε κατά 17,5% περίπου ενώ η μισθωτή απασχόληση πάνω από 19%. Η οικονομική κρίση εξελίχθηκε σταδιακά σε κρίση ρευστότητας και, συνακόλουθα, φερεγγυότητας των ΜΜΕ και των νοικοκυριών και εντέλει σε κοινωνική κρίση, με έκδηλα φαινόμενα φτώχειας και οικονομικής ένδειας. Η μείωση των θέσεων απασχόλησης ήταν κατά 4 φορές μεγαλύτερη στο Β'γενή από ότι στον Γ'γενή τομέα της Περιφέρειας.

Οι ανάγκες δημιουργίας νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια είναι μεγάλες, επιτακτικές και πρόδηλες. Αντιμετωπίζονται κυρίως μέσω τομεακών παρεμβάσεων του ΕΚΤ και συνδέονται με την προσέλκυση επενδύσεων, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (ΘΣ 2 & 3) αλλά και με δράσεις που εντάσσονται στην ΠΣΕΕ (ΘΣ 1). Η προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού ιδιαίτερα σε νέους τομείς και οικονομικούς κλάδους, όπως η Πράσινη οικονομία αλλά και τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αλλά και οι αναδυόμενοι κλάδοι των ΤΠΕ αλλά και των τομέων και κλάδων που θα αναδειχθούν από την ΠΣΕΕ αποτελούν προτεραιότητα για το ΠΕΠ.

Στο Θ.Σ. 8 κατανέμεται το 1,91% των πόρων του ΠΕΠ, με στόχο την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (start-ups) και της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές, ώστε να καταστούν περισσότερο εξωστρεφείς και ανταγωνιστικές, ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ. Προτεραιότητα δίνεται στην ΕΠ 8.iii, με στόχο την ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης, επιχειρηματικότητας και δημιουργίας επιχειρήσεων.

Συνολικά, για το θεματικό στόχο 8, οι ενέργειες που θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ ανέρχονται σε 17.437.643 €.

Επενδυτικές προτεραιότητες που επιλέγονται για τον ΘΣ 9:

08 - Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων

- 9iii - Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία νέων επιχειρήσεων, και ειδικά καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
 - 9.iii.1 - Βελτίωση της απασχόλησης, μέσω της ίδρυσης Επιχειρήσεων, ιδίως στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης

- 8ν - Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές
 - 8.ν.1 - Εφαρμογή σχεδίων αναδιάρθρωσης σε επιχειρησιακό και συλλογικό επίπεδο και προσαρμογή επιχειρήσεων και εργαζομένων στις αλλαγές

3.3.1.2 Θ.Σ. 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων

Η κοινωνική συνοχή της Αττικής διαταράσσεται από τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, η οποία έχει σοβαρές επιπτώσεις σε κοινωνικό επίπεδο. Η ταχύτητα αύξησης της μακροχρόνιας ανεργίας και των επιπέδων της φτώχειας, αναδεικνύει την Περιφέρεια ως υποκείμενη σε υψηλό κίνδυνο φτώχειας και αύξησης των φαινομένων κοινωνικού διαχωρισμού. Επιπρόσθετα, ο μεγάλος αριθμός παράνομων μεταναστών δημιουργεί προβλήματα αύξησης της αδήλωτης εργασίας, κινδύνους στη δημόσια υγεία και ευνοεί την εμφάνιση θυλάκων αστικής υποβάθμισης.

Οι κοινωνικές ανισότητες με βάση την κατανομή των εισοδημάτων είναι σημαντικές: 540.841 νοικοκυριά το 2010 είχαν ετήσιο εισόδημα μέχρι 6.000 € (25,6% της Περιφέρειας). Το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 23,4% το 2011 και σε 25,1% το 2012, παραμένει δε σε επίπεδα άνω των 530.000 νοικοκυριών.

Σημαντική συνεισφορά στην προώθηση της αναζήτησης και της διατήρησης της απασχόλησης είχαν κατά την προηγούμενη Π.Π. οι δράσεις εναρμόνισης της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Σε 610 κοινωνικές δομές φιλοξενήθηκαν περίπου 16.308 τέκνα σε ετήσια βάση (24% του συνόλου της Χώρας), ενώ εξυπηρετήθηκαν 13.923 γυναίκες (25%), μέλη οικογενειών (από αυτές 586 ήταν μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, έναντι 1967 σε επίπεδο Χώρας ή 30% του συνόλου).

Από τις οικογένειες που εξυπηρετήθηκαν στην Αττική, 4.352 είχαν ετήσιο οικογενειακό εισόδημα κάτω από 12.000 ευρώ (31% στην Αττική και 18% σε επίπεδο Χώρας), ενώ 996 γυναίκες ήταν μακροχρόνια άνεργες (7% στην Αττική και 28% σε επίπεδο Χώρας).

Στην Αττική λειτούργησαν επίσης 4 κέντρα στήριξης Ρομά (14% των Δομών στη Χώρα), με 320 εξυπηρετούμενους (14% στη Χώρα). Ο συνδυασμός της αύξησης του αριθμού των ανέργων και των αστέγων (συμπεριλαμβανομένων και των «νεοαστέγων») και η υποβάθμιση των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας και περίθαλψης δημιουργούν αυξανόμενες κοινωνικές εντάσεις και έντονα φαινόμενα ρήξης της κοινωνικής συνοχής.

Το 2014, και πριν τη συγγραφή του παρόντος, καταβλήθηκε προσπάθεια καταγραφής των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού που αποτελούν και τους δικαιούχους των σχετικών δράσεων του ΠΕΠ μέσω διακίνησης ερωτηματολογίων προς τους ΟΤΑ αλλά και τις επιφορτισμένες με την παροχή προνοιακών υπηρεσιών δημόσιες υπηρεσίες. Η επεξεργασία των ερωτηματολογίων συνέβαλε στην ανάδειξη «θυλάκων» φτώχειας με αυξημένες ανάγκες παρεμβάσεων.

Η κωδικοποίηση των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού έγινε σε τρεις κύριες Κατηγορίες και σε επιμέρους Κατηγορίες με βάση τον Κανονισμό του ΕΚΤ (1304/17-12-2014) καύσε συνδυασμό με το Ν. 4019/2011 «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ 216/30-9-2011).

Η ανταπόκριση των φορέων στη συμπλήρωση ερωτηματολογίων, οδήγησε στο συμπέρασμα ότι το 57,6% του πληθυσμού της Περιφέρειας (ή 750.783 οικογένειες) υπόκειται σε συνθήκες φτώχειας ή σε αυξημένο κίνδυνο φτώχειας. Η «εικόνα» αυτή αποκτά συγκεκριμένη χωρική διάσταση (με βάση συγκέντρωση ερωτηματολογίων στο 29% του πληθυσμού της Περιφέρειας), με τις Π.Ε. του Κεντρικού Τομέα Αθηνών, Δυτικής Αττικής και Πειραιά να εμφανίζουν υψηλή συγκέντρωση νοικοκυριών με

συνθήκες φτώχειας. Ιδιαίτερα προβλήματα παρουσιάζει ο Δήμος Αθηναίων με εμφάνιση πολλαπλών φαινομένων φτώχειας, κοινωνικού διαχωρισμού, έλλειψη στέγης και υλικής στέρξης σε πολλές κατηγορίες των ευπαθών ομάδων (σε συνδυασμό με αξιοποίηση στοιχείων του εγκεκριμένου ΣΟΑΠ). Τα παραπάνω αναλύονται εκτενέστερα στο Τμήμα 5 του ΠΕΠ Αττικής.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η διαστρωμάτωση της μακροχρόνιας ανεργίας (μ.α.)εμφανίζει υψηλό ποσοστό μ.α. άνω των 54 ετών χωρίς κάρτα ανεργίας (30%), ενώ ένα ποσοστό μ.α. της τάξης του 14,7% έχει χαμηλά τυπικά προσόντα. Τα στοιχεία είναι διαθέσιμα σε επίπεδο Δήμου, ενώ από την επεξεργασία στοιχείων των Δομών των Φορέων κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας προέκυψε μία «στόχευση» εξυπηρέτησης κυρίως των ευάλωτων ομάδων, αλλά και των γυναικών και παιδιών θυμάτων κακοποίησης, μεταναστών κ.λπ. Είναι πάντως αξιοσημείωτο ότι τόσο οι Δήμοι, όσο και οι κοινωνικοί φορείς εμφανίζουν μία ιδιαίτερη στόχευση στις «λοιπές ομάδες», όπου οι εξυπηρετούμενοι φτωχοί εργαζόμενοι με ετήσιο εισόδημα κάτω των 6.000 ευρώ αποτελούν αντίστοιχα το 47% και 93% της συγκεκριμένης κατηγορίας. Αυτή η συνοπτική ανάλυση καταδεικνύει έναν σύνθετο συνδυασμό αναγκαίων παρεμβάσεων με ποιοτικά και χωρικά χαρακτηριστικά, με αναγκαία προϋπόθεση την ιχνηλασιμότητα των ωφελούμενων και την κατά το δυνατόν εξατομίκευση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Από την προηγούμενη ανάλυση, αναδείχθηκε, κατά τη φάση διαμόρφωσης του προγραμματιστικού κειμένου του ΠΕΠ, η ανάγκη άμεσης αντιμετώπισης των φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού διαχωρισμού με πρωτοβουλίες, μηχανισμούς και δομές κοινωνικής στήριξης και ατομικής ενδυνάμωσης, αλλά και πρόληψης του κινδύνου της φτώχειας, μείωσης των ανισοτήτων στην πρόσβαση υπηρεσιών υγείας(λόγω γεωγραφικής ιδιαιτερότητας, εισοδήματος ή απώλειας του δικαιώματος ασφάλισης), διασφάλιση της δημόσιας υγείας και προαγωγής της ψυχικής υγείας.

Στρατηγικός στόχος παραμένει η προώθηση όσο το δυνατόν περισσότερων ωφελούμενων που εντάσσονται στις «ευπαθείς ομάδες» στην απασχόληση. Αποτελεί σημαντική και αναγκαία προτεραιότητα, η προώθηση ενεργητικών πολιτικών ένταξης, η στήριξη των νοικοκυριών χωρίς κανέναν εργαζόμενο, η διαμόρφωση συνθηκών για την φύλαξη προστατευόμενων ατόμων (ανήλικα παιδιά, ηλικιωμένοι, ΑΜΕΑ) με στόχο την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των μακροχρόνια ανέργων, αλλά και άλλων κατηγοριών ευπαθών ομάδων, καθώς και η προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να στηριχθεί περαιτέρω η πρόσβαση στην απασχόληση.

Επιπλέον, οι παρεμβάσεις του ΘΣ 9 θα συνδυασθούν με δράσεις στοχευμένης ανάπτυξης και συμπλήρωσης κοινωνικών υποδομών και υποδομών υγείας με χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ. Όπου οι δράσεις του ΘΣ 9 συνδυάζονται με παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, μπορούν να αξιοποιηθούν τα εργαλεία της ΒΒΑ με έμφαση στις ΟΧΕ.

Στο Θ.Σ. 9 κατανέμεται το 29,08% των πόρων του ΠΕΠ, όντας ο σημαντικότερος από πλευράς χρηματοδοτικής βαρύτητας Θ.Σ. του ΠΕΠ. Η ένταση των προβλημάτων που έχει δημιουργήσει η αλματώδης αύξηση της ανεργίας, η συγκέντρωση μεταναστών και η υπερβολική επιβάρυνση των κοινωνικών υποδομών σε σημαντικό αριθμό πολεοδομικών ενότητων, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει η κοινωνική οικονομία, η ενεργοποίηση της Αυτοδιοίκησης και του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου για την άμβλυνση των επιπτώσεων της κρίσης και η αναγκαιότητα διασφάλισης της κοινωνικής συνοχής, συνηγορούν στην επιλογή της αυξημένης χρηματοδότησης του Θ.Σ. Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του ΕΤΠΑ, υποστηρίζονται στοχευμένες υποδομές υγείας, κοινωνικές υποδομές.

Συνολικά, για το θεματικό στόχο 9, οι ενέργειες που θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ ανέρχονται σε 211.921.340 €.

Επενδυτικές προτεραιότητες που επιλέγονται για τον ΘΣ 9:

09 - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης

- 9i - Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστήριας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης
 - 9.i.1 - Ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας, με έμφαση σε άτομα που έχουν την ευθύνη της φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό
- 9ii - Κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά
 - 9ii1 - Βελτίωση απασχολησιμότητας και ποιότητας ζωής των ατόμων περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων
- 9iii - Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών
 - 9iii1 - Βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας
- 9iv - Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας
 - 9.iv1 - Προαγωγή της πρόσβασης μειονεκτούντων ατόμων σε υπηρεσίες πρόνοιας / κοινωνικής φροντίδας και υγείας
- 9v - Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση
 - 9.v1 - Ενίσχυση ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων

3.3.1.3 Θ.Σ. 10: Επένδυση στην Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Επαγγελματική Κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη Διά Βίου Μάθηση

Η Αττική εμφανίζει υψηλή συγκέντρωση σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το ποσοστό των ατόμων με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Περιφέρεια αντιστοιχεί το 33,1% της ηλικιακής ομάδας 25-64 ετών (καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της Χώρας), με το αντίστοιχο ποσοστό σε εθνικό επίπεδο να ανέρχεται σε 26,1% και στην ΕΕ27 σε 27,7% (2012).

Το ποσοστό νέων 18-24 ετών που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση παραμένει χαμηλό (9,2%), χαμηλότερο δηλαδή του 9,7% που αποτελεί εθνικό στόχο στο ΕΠΜ για το 2020, με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο Χώρας ανέρχεται σε 11,4% και σε επίπεδο ΕΕ27 σε 12,8%.

Στην Αττική, συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες της Χώρας, καταγράφεται σημαντική συμμετοχή σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης, καθώς το 4,4% των ενηλίκων (25-64 ετών) της Περιφέρειας συμμετέχουν στη δια βίου μάθηση, όταν το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 2,9%, υστερώντας σημαντικά από το μ.ο. της ΕΕ27 (9%). Το γεγονός αυτό συνδέεται και με τον σημαντικό αριθμό προγραμμάτων ΔΒΜ που λαμβάνουν Χώρα σε Περιφέρειες με υψηλή συγκέντρωση δομών ΔΒΜ και πληθυσμού.

Χαρακτηριστικό των επιδόσεων συμμετοχής στην εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι και το γεγονός ότι το ποσοστό των νέων ατόμων που δεν εργάζονται, ούτε συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης («άτομα ΝΕΕΤ») ανέρχεται σε 24,7%, ποσοστό χαμηλότερο σε σχέση με τη Χώρα (28,4%) αλλά σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με την ΕΕ27 (17%).

Το υψηλό επιπέδου εκπαιδευτικό επίπεδο έχει ως αποτέλεσμα η Αττική να αποτελεί την Περιφέρεια με τον υψηλότερο αριθμό ερευνητών και απασχολούμενων σε τομείς έρευνας και καινοτομίας, ενώ ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού και της συνολικής απασχόλησης ξεπερνά τον εθνικό και τον κοινοτικό μ.ό. Οι επιδόσεις αυτές συνδυάζονται με ικανοποιητικές γενικά εκπαιδευτικές υποδομές. Παρατηρούνται, ωστόσο, ελλείψεις σύγχρονων εκπαιδευτικών υποδομών κυρίως σε κεντρικές περιοχές της Αθήνας και στην Ανατολική Αττική.

Η ανάγκη δημιουργίας νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης που αντανακλά οριζόντια το σύνολο σχεδόν των ΘΣ συνδυάζεται με τη διευκόλυνση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην απασχόληση, την αύξηση της συμμετοχής του ενήλικου πληθυσμού σε προγράμματα ΔΒΜ και την παροχή «δεύτερης ευκαιρίας» εκπαίδευσης, κυρίως σε άτομα με χαμηλά προσόντα, μέσω αντίστοιχων δράσεων που θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ στο σύνολο της χώρας.

Οι παρεμβάσεις του ΘΣ 10 στην Περιφέρεια αφορούν κυρίως δράσεις στοχευμένης ανάπτυξης και συμπλήρωσης εκπαιδευτικών υποδομών με χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ, ενώ όπου οι δράσεις του ΘΣ 10 (ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης) συνδέονται με παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, δύναται να εντάσσονται σε κάποιο από τα εργαλεία εφαρμογής της ΒΑΑ.

Στο Θ.Σ. 10 κατανέμεται το 5,84% του ΠΕΠ με την προτεραιότητα να δίνεται στην κάλυψη των αυξημένων αναγκών για τη δημιουργία νηπιαγωγείων, την αναβάθμιση υφιστάμενων σχολικών μονάδων ιδιαίτερα σε υποβαθμισμένες περιοχές, τον εκσυγχρονισμό των δομών τεχνικής εκπαίδευσης και Δια Βίου μάθησης (ΕΤΠΑ).

Συνολικά, για το θεματικό στόχο 10, οι ενέργειες που θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ ανέρχονται σε 53.235.286€.

Επενδυτικές προτεραιότητες που επιλέγονται για τον ΘΣ 10:

09 - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης

- 9a - Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και τις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μειώνοντας τις ανισότητες όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, προωθώντας την κοινωνική ένταξη μέσω βελτίωσης της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού χαρακτήρα και υπηρεσίες αναψυχής και τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα της κοινότητας
 - 9.a.1 - Βελτίωση των όρων ισότιμης προώθησης της κοινωνικής ένταξης και της πρόσβασης των ευπαθών & ευάλωτων ομάδων σε ποιοτικές υπηρεσίες, μέσω βελτίωσης των αντίστοιχων υποδομών σε υποβαθμισμένες περιοχές

3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γενικά Συμπεράσματα

Τα κύρια σημεία που προκύπτουν από την ανάλυση των παραπάνω στοιχείων είναι ότι η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το μεγαλύτερο πληθυσμό της χώρας με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση να παρουσιάζεται στην ΠΕ Κεντρικού Τομέα (27%) επί του συνόλου. Έντονη επίσης καταγράφεται η πληθυσμιακή συρρίκνωση και γήρανση του

πληθυσμού με αποτέλεσμα να υπάρχει άμεση επίπτωση στο δείκτη εξάρτησης της Περιφέρειας. Χαρακτηριστικά, για κάθε 100 άτομα εργάσιμης ηλικίας αντιστοιχούν 47,7 εξαρτώμενα άτομα (ηλικιωμένοι και παιδιά).

Η παραγωγική δυναμικότητα της Περιφέρειας φτάνει στο 48% της συνολικής ΑΠΑ της χώρας, συγκρινόμενη με τους παραγωγικούς τομείς παρουσιάζει σημαντική μείωση στο Δευτερογενή Τομέα, μικρότερη μείωση στον Τριτογενή και σημαντική αύξηση στον Πρωτογενή. Αξιοσημείωτο είναι ότι το υψηλότερο ποσοστό των απασχολούμενων αντιστοιχεί στον Τριτογενή (84,3 % του συνόλου), ποσοστό μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας (70,7%). Επιπλέον, παρά την κρίση και την οικονομική ύφεση που βιώνει η χώρα οι εξαγωγικές επιχειρήσεις με έδρα στην Αττική έχουν αυξήσει το ύψος των εξαγωγών τους, για το 2014, συμβάλλοντας στο εγχώριο ΑΕΠ.

Ως προς την ανεργία, η Περιφέρεια Αττικής για το 2014 βρίσκεται μέσα στις έξι (6) Περιφέρειες με το ποσοστό ανεργίας (28,1%), να είναι μεγαλύτερο από το μέσο ποσοστό της χώρας (27,8%). Το ποσοστό ανεργίας των νέων μέχρι 29 ετών παραμένει υψηλό καθώς το 47,5% του εργατικού δυναμικού των νέων δεν εργάζεται.

Από την έρευνα, διαπιστώνεται ότι τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας συγκεντρώνονται στους Δήμους Ασπροπύργου (29,17%) και Περάματος (25,87%). Ακολουθούν οι Δήμοι Αγίας Βαρβάρας (24,60%), Φυλής (24,23%), Λαυρεωτικής (23,99%), Σαλαμίνας (23,42), Αχαρνών (22,62) Μεγαρέων (22,35), Αιγάλεω (22,12%) και Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη (21,91%). Τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας, παρουσιάζονται στους Δήμους Φιλοθέης – Ψυχικού (8,82%), Βριλησίων (10,54) και Κηφισιάς (10,82%).

Με βάση τα στοιχεία της ΕΕΔ, ο αριθμός ανέργων στην Περιφέρεια Αττικής φθάνει τα 299.727 άτομα. Από τα στοιχεία του ΟΑΕΔ για την Περιφέρεια Αττικής διαπιστώνεται ότι οι μακροχρόνια άνεργοι ανέρχονται σε 159.571 ή 53,24% του συνόλου των ανέργων. Από τα στοιχεία αυτά, εκτιμάται ότι ένας αριθμός της τάξης των 10.000 ατόμων είναι άνεργοι, οι οποίοι δεν έχουν κάρτα ανεργίας.

Επίσης, η πολυπληθέστερη ομάδα ανέργων κατά εκπαιδευτικό επίπεδο καταγράφεται στο επίπεδο «Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης», με 146.955 ανέργους και η δεύτερη πολυπληθέστερη ομάδα καταγράφεται στο επίπεδο «Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης», με 53.117 ανέργους. Αν ληφθεί υπόψη ότι στο σύνολο των εγγεγραμμένων ανέργων, ανεξαρτήτως εκπαιδευτικού επιπέδου, το 53% (159.571) είναι μακροχρόνια άνεργοι, συμπεραίνεται ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο δεν αποτελεί παράγοντα επηρεασμού της διάρκειας της ανεργίας.

Ως προς την Πρωτοβάθμια Υγειονομική Φροντίδα στην Περιφέρεια Αττικής τα τελευταία έτη υπήρξε περικοπή δαπανών, επιβάρυνση των ασφαλισμένων και σταδιακή συρρίκνωση των δημόσιων δομών. Αντιθέτως, η νοσοκομειακή υποδομή της Αττικής, ανεξάρτητα από την ποιότητα των υπηρεσιών, θεωρείται συνολικά επαρκής και διαπιστώνεται σταδιακά ότι έχει επιτευχθεί σχετική ισοκατανομή μονάδων ανά ΠΕ.

Από τα στοιχεία του μητρώου των εξήντα έξι (66) Δήμων της Αττικής, προκύπτει ότι το ποσοστό ατόμων με αναπηρία που λαμβάνουν στήριξη, κυμαίνεται στο 4,15% του συνολικού πληθυσμού των εξυπηρετούμενων.

Επιπρόσθετα, στην Περιφέρεια Αττικής λειτουργούν τρία (3) Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΦ. Στην ΠΕ Κεντρικού Τομέα και στο Δήμο Αθηναίων, λειτουργούν δύο (2), ένα στο Σύνταγμα και ένα στα Εξάρχεια, ενώ το τρίτο (3) στην ΠΕ Πειραιά. Οι γυναίκες θύματα κακοποίησης υπολογίζονται για την Περιφέρεια Αττικής στις 4.671.

Για τα παιδιά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας πρέπει να αναφερθεί ότι η διαθεσιμότητα των στοιχείων για τον ακριβή αριθμό αυτών που βιώνουν το φαινόμενο της φτώχειας σε επίπεδο χαμηλότερο του εθνικού, δεν υποστηρίζει την προσέγγιση σε περιφερειακό επίπεδο. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat ο δείκτης πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου (δηλ. το ποσοστό νέων ηλικίας 18-24 ετών που δεν έχουν

ολοκληρώσει τον ανώτερο κύκλο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δεν παρακολουθούν άλλο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης) είναι διαχρονικά ίδιος για την Περιφέρεια Αττικής.

Ο πληθυσμός των υπηκόων ξένων χωρών που κυριαρχεί στην Περιφέρεια Αττικής προέρχεται από Κράτη – μέλη της Ε.Ε., σε ποσοστό **91.3%**, και ακολουθούν σε πληθυσμό υπήκοι από Ευρωπαϊκά Κράτη εκτός Ε.Ε., με ποσοστό **5,7%**.

Ο μεγαλύτερος αριθμός Παλιννοστούντων του λεκανοπεδίου Αττικής, είναι Ποντιακής καταγωγής (20.000 περίπου) από την πρώην Σοβιετική Ένωση και ομογενείς Βόρειο-ηπειρώτες, επαναπατρισθέντες πολιτικοί πρόσφυγες και παλιννοστούντες από Δ. Ευρώπη, Αμερική, Αυστραλία και οι υπόλοιποι μετανάστες από άλλες χώρες.

Επίσης ο πληθυσμός των φυλακισμένων στην Αττική (φυλακές Κορυδαλλού) είναι 2.270 τη στιγμή που η προβλεπόμενη χωρητικότητά είναι για 1.070 κρατούμενους. Τα στοιχεία για τους αποφυλακισμένους προκύπτουν από τα στοιχεία των ΜΚΟ PRAXIS και ΟΝΗCΙΜΟC, που εξυπηρετούν 783 φυλακισμένους.

Συμπληρωματικά πρέπει να αναφερθεί ότι το κέντρο της Αθήνας, αποτελεί την βασική περιοχή τέλεσης εγκλημάτων, αλλά και διαμονής των παραβατών λόγω της χαμηλής ποιότητας ζωής που επικρατεί εξαιτίας της συγκέντρωσης όλων των εμπορικών και επαγγελματικών δραστηριοτήτων, της ύπαρξης παλαιών κτιρίων και της παρουσίας μεταναστών σε περιοχές όπως η Κυψέλη. Ακολουθούν, το Περιστέρι, τα Άνω Λιόσια και ο Ασπρόπυργος. Σημειώνεται ωστόσο, ότι ως κύριος τόπος διαμονής και τέλεσης των αδικημάτων αναφέρεται σε ευρεία κλίμακα, η γεωγραφική Περιφέρεια της Αττικής.

Στη βάση δεδομένων καταχωρήθηκαν από τους ΟΤΑ, 762 άστεγοι και από τη ΜΚΟ PRAXIS, 1.980 άστεγοι. Η υψηλότερη συγκέντρωση αστέγων παρουσιάστηκε στην Π.Ε. του Κεντρικού Τομέα και ειδικότερα στο Δήμο Αθηναίων, 528 άστεγοι. Οι 1.980 άστεγοι από τη ΜΚΟ PRAXIS καταγράφηκαν χωρίς ακριβή γεωγραφικό προσδιορισμό λόγω της δραστηριοποίησης της σε όλη τη γεωγραφική περιοχή της Αττικής.

Για τις λοιπές κατηγορίες των ομάδων ωφελουμένων, κάτοικοι μικρών νησιών, φτωχοί εργαζόμενοι με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα και φτωχοί συνταξιούχοι με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα πρέπει να σημειωθεί ότι η Γ.Γ.Π.Σ. δίδει στοιχεία του έτους 2011, γεγονός που δημιουργεί συνθήκες για τη εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Ειδικά Συμπεράσματα

Από τις πρόσφατες εκθέσεις των κοινωνικών φορέων στα πλαίσια του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας για Απόρους (TEBA / FEAD) προκύπτουν τα εξής:

- Τα άτομα που διαβιούν σε καθεστώς φτώχειας ή κινδύνου φτώχειας στο Δήμο Αθηναίων ανέρχεται σε 70.000 άτομα.
- Στον Κεντρικό Τομέα Αθηνών, (εκτός του Δήμου Αθηναίων) δεν υπήρχαν έντονα φαινόμενα φτώχειας και αποκλεισμού, αφού οι κάτοικοι στην πλειοψηφία τους ανήκαν στα χαμηλά και μεσαία στρώματα και δεν αντιμετώπιζαν προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης. Παρατηρείται όμως μία αυξητική τάση της ανεργίας στα στρώματα αυτά καθώς και μεγάλα προβλήματα ένταξης της ομάδας των μεταναστών.
- Επίσης, οι άστεγοι οι οποίοι αποτελούσαν ελάχιστο ποσοστό των κατοίκων του Λεκανοπεδίου και ζούσαν μόνο στο κέντρο της πόλης, σήμερα έχουν πολλαπλασιαστεί και συναντώνται σε όλους τους Δήμους, με αποτέλεσμα να επιτείνεται δραματικά η ανάγκη στον κεντρικό τομέα για άμεσες παρεμβάσεις επισιτιστικής βοήθειας.
- Στις περιοχές του Βόρειου Τομέα παρατηρείται έντονα το φαινόμενο των «νεόπτωχων» καθώς και του κοινωνικού αποκλεισμού σε μονογονεϊκές οικογένειες.

Οι περισσότεροι από αυτούς ανήκουν στην παραγωγική ηλικία των 35- 65 ετών, με τέκνα ηλικίας 0-25 ετών.

- Στο Νότιο τομέα της Αθήνας έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και το ποσοστό των μακροχρόνια άνεργων, των ατόμων άνω των 50 χωρίς εργασία, των μονογονεϊκών οικογενειών, ηλικιωμένων χωρίς επαρκή οικονομικά μέσα και μεταναστών.
- Στην Π.Ε. Πειραιά παρουσιάζεται υψηλό ποσοστό ανεργίας και μεγάλος αριθμός των κατοίκων έχει υποστεί μειώσεις στο εισόδημά του. Οι οικογενειακοί προϋπολογισμοί όλο και συχνότερα αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες των ανήλικων μελών τους και οι ηλικιωμένοι αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης και εξασφάλισης των αναγκαίων ιατρικών υπηρεσιών. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής αναφοράς είναι η χωρική εξάπλωση των πληθυσμών που αντιμετωπίζουν προβλήματα φτώχειας σε όλη την έκταση των Δήμων.
- Στην Π.Ε. Νήσων παρατηρούνται φαινόμενα περιοσμού φυσικών πόρων και υλικών πόρων καθώς και απομόνωσης λόγω της απόστασης από τα κέντρα λήψης αποφάσεων. Το κόστος μεταφοράς εμπορευμάτων και επιβατών είναι υψηλό, ενώ αυξημένο είναι και το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων και δημιουργίας υποδομών βασικών δημόσιων αγαθών (ενέργεια, πρόνοια - περίθαλψη, εκπαίδευση).
- Ο Δυτικός Τομέα Αθηνών, διαχρονικά εμφανίζει μεγαλύτερο μέσο ποσοστό ανεργίας από τη χώρα. Ο ρυθμός μεταβολής της ανεργίας στους Δήμους της περιοχής είναι μεγαλύτερος από τον ρυθμό μεταβολής της ανεργίας στην Αττική και στο σύνολο της χώρας. Στην Π.Ε. του Δυτικού Τομέα εμφανίζονται «θύλακες» ομάδων στόχου που βιώνουν φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού όπως Ρομά και μετανάστες.
- Η Δυτική Αττική είναι επίσης από τις περιοχές που επλήγησαν περισσότερο τα χρόνια της κρίσης. Ο δείκτης ανεργίας εμφανίζεται αρκετά υψηλότερος συγκριτικά με το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής. Επίσης, στη Δυτική Αττική διαβιούν πολυάριθμες κοινότητες των Ρομά αλλά και αρκετοί παλιννοστούντες ομογενείς.

4 ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

4.1 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

Η μέχρι σήμερα αντιμετώπιση της φτώχειας στη Περιφέρεια Αττικής είχε σχέση με τη παροχή υπηρεσιών σε ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού χωρίς να αποτυπώνεται – χαρτογραφείται το αποτέλεσμα των παροχών αυτών. Επίσης κύρια έλλειψη αποτελούσε η μη ανατροφοδότηση της διοίκησης με τα θετικά και αρνητικά αποτελέσματα της εφαρμογής των υπηρεσιών αυτών και η μη ύπαρξη στατιστικών στοιχείων. Η έρευνα αυτή φιλοδοξεί μέσα από μια σύνθετη μεθοδολογία να καλύψει τις παραπάνω ελλείψεις. Το αντικείμενο της έρευνας ακολουθεί δυο (2) βασικούς πυλώνες.

Ο πρώτος πυλώνας αφορά την άντληση στοιχείων από το κατώτερο επίπεδο συγκέντρωσης αυτών που είναι οι δομές των ΟΤΑ (Α΄ και Β΄ Βαθμού) και των ιδιωτικών φορέων (ΜΚΟ, Εκκλησία, Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες, Αλληλέγγυους φορείς και συλλογικότητες). Όλοι οι παραπάνω θεσμικοί ή μη φορείς διατηρούν στοιχεία με μη ενιαίο τρόπο και πολλές φορές ανά δομή, δράση όπως οι ανάγκες υλοποίησης κοινωνικών υπηρεσιών ή το θεσμικό πλαίσιο τους το επιβάλλει. Σε αυτό το σημείο δόθηκε μεγάλη έμφαση στη δημιουργία ενός εργαλείου, βάσης δεδομένων για να ομογενοποιήσει τα δεδομένα σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του Θεματικού Στόχου 9, «Πρωώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας». Η έρευνα έδωσε μεγάλη έμφαση σε ένα σύγχρονο τρόπο προσέγγισης του ζητήματος έτσι το αποτέλεσμα να συμβάλλει στην αρτιότερη σχεδίαση της στρατηγικής για ενεργητική ένταξη των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων της Περιφέρειας Αττικής.

Ο δεύτερος πυλώνας της έρευνας στηρίχτηκε σε διεθνή μεθοδολογία αποτύπωσης και χαρτογράφησης των ζητημάτων φτώχειας αντλώντας στοιχεία από φορείς της κεντρικής κυβέρνησης (Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, Δ.Ε.Η., Υπουργείο Εργασίας κ.α.). Η μέθοδος αυτός βασίστηκε στην εξεύρεση όσων περισσότερων μεταβλητών για τον υπολογισμό των δεικτών. Επιπλέον βασικό στόχος ήταν η έρευνα αυτή να φτάσει σε επίπεδο ταχυδρομικού κώδικα (Τ.Κ.) ανά ΟΤΑ.

Η σχέση του πρώτου με το δεύτερο πυλώνα παρουσιάζει ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον. Αυτό εστιάζεται κυρίως για το ποιος είναι ο αριθμός των πολιτών που χρήζουν στήριξη μέσω κοινωνικών πολιτικών και πως αυτό θα επιτευχθεί μέσω των υφιστάμενων και της δημιουργίας νέων υποδομών, υπηρεσιών και δράσεων. Σημαντικό σημείο αποτελεί ο χρόνος που διενεργείται η έρευνα μιας και η χώρα και κατά επέκταση η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται σε δυσμενή θέση λόγω της έντονης ανθρωπιστικής κρίσης που δημιούργησε η πολυετής ύφεση. Επίσης πρέπει να τονίσουμε ότι μέσω της παραπάνω έρευνας ο θεωρητικός σχεδιασμός θα λάβει υπόψη τους τελικούς χρήστες – χρήστη ώστε οι στόχοι της στρατηγικής που θα θεθούν να είναι πλήρως ευθυγραμμισμένοι με τις ανάγκες τους. Τέλος όρια της έρευνας θεωρούνται οι στόχοι του Θεματικού Στόχου 9 και περιορισμοί της, οι πηγές δεδομένων από τους κεντρικούς οργανισμούς που αφορούν την Περιφέρεια Αττικής.

Κύριος στόχος της έρευνας ήταν ο προσδιορισμός των περιοχών της Περιφέρειας, όπου συγκριτικά με τις υπόλοιπες αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες συνέπειες της κρίσης, οι λεγόμενοι «**θύλακες φτώχειας**», όπου **διαμένουν οι ιδιαίτερα ευπαθείς ομάδες, έτσι ώστε να επιτύχει η Περιφέρεια να διαθέσει τα κοινοτικά κονδύλια εκεί που υπάρχει πραγματική ανάγκη.**

4.2 Η ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Η ζωή σε συνθήκες φτώχειας μπορεί να δημιουργήσει πληθώρα προβλημάτων, από το να μην έχει κάποιος αρκετά χρήματα για να προμηθευτεί φαγητό και ρούχα μέχρι το να ζει σε κακές συνθήκες στέγασης και να μην τρέφεται κανονικά.

Στην Παγκόσμια Διάσκεψη για την Κοινωνική Ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε το 1995 στην Κοπεγχάγη, η απόλυτη ή ακραία φτώχεια ορίστηκε ως: «... μία κατάσταση η οποία χαρακτηρίζεται από σοβαρή αδυναμία κάλυψης βασικών ανθρωπίνων αναγκών, συμπεριλαμβανομένης της τροφής, της κατανάλωσης πόσιμου νερού, της πρόσβασης σε εγκαταστάσεις υγιεινής, στέγασης, εκπαίδευσης και πληροφόρησης» και ως εκ τούτου εξαρτάται κυρίως από την πρόσβαση σε μία σειρά υπηρεσιών.

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Καταπολέμησης της Φτώχειας (EAPN) διαχωρίζει την απόλυτη και την σχετική φτώχεια: «Απόλυτη ή ακραία φτώχεια υφίσταται όταν υπάρχει έλλειψη επαρκών πόρων για την ικανοποίηση βασικών ανθρωπίνων αναγκών», ενώ με βάση το σχετικό ορισμό «Φτωχοί είναι εκείνοι που το επίπεδο ζωής τους είναι κατά πολύ κατώτερο από το επίπεδο ζωής που απολαμβάνουν οι περισσότεροι στην κοινωνία στην οποία ζουν».

Η συμβατική άποψη της φτώχειας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηρίζεται σε μία σχετική προσέγγιση, η οποία αφορά «άτομα, οικογένειες και πληθυσμιακές ομάδες, οι πόροι των οποίων (υλικοί, πολιτισμικοί και κοινωνικοί) είναι τόσο περιορισμένοι που τους αποκλείουν από τον ελάχιστο αποδεκτό τρόπο ζωής στο Κράτος-Μέλος στο οποίο ζουν. Ως εκ τούτου, το όριο της σχετικής φτώχειας ποικίλει ανάλογα με το βιοτικό επίπεδο της χώρας. Παρότι η σχετική φτώχεια είναι λιγότερο ακραία από την απόλυτη φτώχεια, δεν πρέπει να υποτιμάται. Η σχετική φτώχεια οδηγεί συχνά σε κοινωνικό αποκλεισμό.

Ο Townsend (1979: 31) χρησιμοποιεί έναν ορισμό σύμφωνα με τον οποίο: «Τα άτομα, οι οικογένειες και οι πληθυσμιακές ομάδες μπορούν να θεωρηθούν ότι βιώνουν τη φτώχεια όταν δεν διαθέτουν τους πόρους που χρειάζονται για να προμηθευτούν τα είδη διατροφής τους, να συμμετάσχουν σε διάφορες δραστηριότητες και να έχουν τις συνήθειες ανέσεις και συνθήκες διαβίωσης ή τουλάχιστον αυτές που ενθαρρύνονται και υποστηρίζονται ευρέως από τις κοινωνίες στις οποίες ζουν. Τα εισοδήματά τους είναι τόσο χαμηλότερα από τον μέσο ατομικό ή οικογενειακό όρο που αποκλείονται πράγματι από τα συνήθη πρότυπα διαβίωσης, έθιμα ή δραστηριότητες».

Διαπιστώνεται ότι η φτώχεια προσεγγίζεται ως ανεπάρκεια πόρων και ως αδυναμία συμμετοχής σε ένα ελάχιστο αποδεκτό τρόπο ζωής. Στην πρώτη προσέγγιση, η φτώχεια ορίζεται ως έλλειψη του εισοδήματος, το οποίο είναι απαραίτητο στα άτομα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους σε σχέση με «το πρότυπο» στην κοινωνία όπου ζουν.

Η δεύτερη-άμεση προσέγγιση εστιάζει στην υλική στέρηση και ορίζεται συνήθως ως η αναγκαστική έλλειψη ενός συνδυασμού αγαθών/ πόρων όπως η κατοχή αγαθών (π.χ. αυτοκίνητο, σπίτι, τηλέφωνο, Η/Υ) και η ικανότητα κάλυψης μίας σειράς άλλων βασικών αναγκών. Συνοπτικά η φτώχεια υπολογίζεται ως:

- *Εισοδηματική φτώχεια* (όσοι έχουν εισόδημα κάτω από το 60% ή το 40% του διαθέσιμου διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος του νοικοκυριού).
- *Υποβαθμισμένη ποιότητα* η οποία αναφέρεται στην κατάσταση των ανθρώπων που δεν μπορούν να καλύψουν οικονομικά μια σειρά από ανάγκες που θεωρούνται ουσιαστικές για να ζήσουν μία αξιοπρεπή ζωή ή/και αισθάνονται ότι ζουν σε συνθήκες φτώχειας (υποκειμενική φτώχεια).

4.3 ΠΗΓΕΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Οι πηγές συλλογής στοιχείων διαχωρίζονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς. **Πρωτογενείς πηγές**, είναι πηγές πληροφοριών από έρευνες που οργανώνονται και διεξάγονται κάποια συγκεκριμένη χρονική στιγμή με στόχο τη συλλογή στοιχείων και πληροφοριών για κάποιο διερευνώμενο θέμα. Δευτερογενείς πηγές είναι αυτές που περιέχουν στοιχεία και πληροφορίες από μελέτες ή έρευνες που έχουν γίνει στο παρελθόν. Πρέπει να τονιστεί ότι η ερευνητική δραστηριότητα αρχίζει πάντα από την αναζήτηση στοιχείων από δευτερογενείς πηγές, γιατί η αναζήτηση στοιχείων από αυτές, είναι πιο εύκολη και έχει χαμηλό ή μηδενικό κόστος. Όταν τα στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα σε δευτερογενείς πηγές ή δεν επαρκούν, τότε δημιουργείται η ανάγκη για τη διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας, όπως και έγινε στη παρούσα έρευνα.

Οι **δευτερογενείς πηγές** στοιχείων έχουν συλλεχθεί, οργανωθεί και ταξινομηθεί παράλληλα και συμπληρωματικά με την έρευνα πεδίου. Τα πλεονεκτήματα των δευτερογενών στοιχείων έχουν να κάνουν τόσο με την δυνατότητα καλύτερης αντίληψης του αντικειμένου της έρευνας όσο και του εντοπισμού βασικών στοιχείων, απαραίτητων για την ολοκληρωμένη προσέγγιση της, αλλά και την εξοικονόμηση χρόνου εκπόνησης της. Επιπλέον τα δευτερογενή στοιχεία δίνουν τη δυνατότητα δημιουργίας βάσης δεδομένων όπου μπορούν να συγκριθούν τα πρωτογενή, με τα δευτερογενή στοιχεία. Τέλος με τα δευτερογενή στοιχεία γίνεται συμπλήρωση κενών πληροφόρησης που δεν μπορούν να συλλεχθούν από τις πρωτογενείς πηγές.

Με βάση τα δεδομένα της προηγούμενης παραγράφου, έγινε συλλογή πηγών σε επίπεδο Περιφέρειας, Δήμου, Δημοτικής Ενότητας και Ταχυδρομικά Κώδικα που αφορούσε στοιχεία δημογραφίας, εισοδημάτων, κατανάλωσης, κοινωνικών δαπανών, αιτήσεων για την ένταξη στο πρόγραμμα αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης κ.α. Αρχικά συλλέχθηκαν τα στοιχεία από όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες και στη συνέχεια τα στοιχεία αυτά καταχωρήθηκαν στο μοντέλο ανάλυσης.

Το δεύτερο πρόβλημα είχε να κάνει με το ότι η διοικητική διαίρεση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Α΄ βαθμού, δεν συμπίπτει με το βάθος ανάλυσης της έρευνας. Δηλαδή η ανάλυση που φτάνει σε επίπεδο Ταχυδρομικού Κώδικα δεν συμπίπτει με αντίστοιχη Δημοτική Ενότητα ή Τοπικές Ενότητες. Τέλος το τρίτο πρόβλημα, είχε σχέση με το ότι κάποια στοιχεία ήταν διαθέσιμα μόνο σε επίπεδο Περιφέρειας και όχι σε μικρότερη διοικητική διαίρεση.

4.4 ΈΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΣΤΕΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Σκοπός της έρευνας είναι να αναδείξει χωρικά τις εστίες στέρησης υλικών αγαθών στην περιφέρεια Αττικής. Για να γίνει αυτό ιδανικά θα έπρεπε να υπάρχουν διαθέσιμα χωρικά δεδομένα για το κοινωνικοοικονομικό προφίλ των κατοίκων σε επίπεδο γειτονιάς από διάφορες πηγές. Ωστόσο, εξαιτίας του αυστηρού πλαισίου εμπιστευτικότητας προσωπικών δεδομένων και υπό τον κίνδυνο αναγνώρισης ατόμων μετά από συνδυασμό δεδομένων διαφόρων μεταβλητών, χωρικά λεπτομερή δεδομένα δεν είναι δημόσια διαθέσιμα κι έτσι επιλέχθηκε ως γεωγραφικό επίπεδο ανάλυσης οι Δήμοι με βάση το πρόγραμμα Καλλικράτης.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην ανάλυση που παρουσιάζεται παρακάτω βασίζεται στη μελέτη των Καλογήρου κ.ά. (2011) στην οποία μεταξύ άλλων προτάθηκε ο Δείκτης Ανθρώπινης Φτώχειας του ΟΗΕ και ο δείκτης στέρησης του Townsend. Είναι γνωστό ότι ο τελευταίος δείκτης υπολογίζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο ήδη από το 1991. Ωστόσο στην Ελλάδα δεν υπήρχαν όλα τα δεδομένα για να υπολογιστεί ο δείκτης

αυτός κάτι που άλλαξε με την Απογραφή Πληθυσμού του 2011 όπου για πρώτη φορά συλλέχτηκαν τα απαραίτητα δεδομένα για τον υπολογισμό του δείκτη Townsend.

Ως εκ τούτου, ο υπολογισμός του δείκτη Townsend και η ταξινόμηση των Δήμων της Αττικής με βάση το δείκτη αυτό, αποτελεί στοιχείο καινοτομίας και πρωτοπορίας της Περιφέρειας Αττικής.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι ένας σύνθετος δείκτης στέρησης / φτώχειας αναδεικνύει καλύτερα τις εστίες φτώχειας μιας και βασίζεται σε διάφορες παραμέτρους. Ένας τέτοιος δείκτης παρέχει καλύτερη εικόνα σε σχέση με το ΑΕΠ ή το μέσο δηλωθέν εισόδημα δεδομένου ότι λαμβάνει υπόψη του διαφορετικούς παράγοντες που καθορίζουν την ζωή του ανθρώπου. Σημαντικό παράγοντα του δείκτη Townsend αποτελεί η ιδιόκτητη κατοικία που είναι συνυφασμένη με την σύγχρονη ελληνική οικογένεια. Είναι κοινός τόπος το υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης στην Ελλάδα. Ωστόσο, όπως φαίνεται στους παρακάτω χάρτες, το υψηλό αυτό ποσοστό αποτελεί πλέον μύθο για τους κατοίκους των μεγάλων αστικών δήμων της Αττικής.

Τέλος, όπως κάθε στατιστικό μέτρο και δείκτης, έτσι και ο δείκτης Townsend δίνει μια γενική εικόνα των χωρικών ανισοτήτων φτώχειας στην Αττική και η ερμηνεία του θα πρέπει να γίνεται με προσοχή και σε συνδυασμό με άλλα στατιστικά μέτρα σχετικά με την ανθρώπινη φτώχεια.

4.4.1 Μεθοδολογία υπολογισμού δείκτη στέρησης

Ο δείκτης στέρησης Townsend αποτελεί ένα δείκτη στέρησης υλικών αγαθών με χωρική διάσταση, ο οποίος μπορεί να εκτιμηθεί σε οποιαδήποτε γεωγραφική μονάδα.

Όπως μας πληροφορούν οι Καλογήρου κ.ά. (2011) "ο συγκριτικός αυτός δείκτης, γνωστός στη διεθνή βιβλιογραφία ως Townsend Index of Disadvantage and Deprivation, χρησιμοποιείται από τις διάφορες αρχές και υπηρεσίες της Βρετανίας για τη λήψη κατάλληλων μέτρων κοινωνικοοικονομικής πολιτικής και ενίσχυσης των πιο αδυνάτων περιφερειών της χώρας (Townsend 1979, Townsend et al. 1984, Townsend et al. 1988)".

Ο υπολογισμός του δείκτη Townsend βασίζεται σε τέσσερις επιμέρους παράγοντες:

- Το ποσοστό (%) των ανέργων στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω
- Το ποσοστό (%) των νοικοκυριών που δεν έχουν δικό τους αυτοκίνητο
- Το ποσοστό (%) των νοικοκυριών που δεν έχουν ιδιόκτητη κατοικία
- Την πυκνότητα του νοικοκυριού, οριζόμενη ως το ποσοστό των πολυπληθών νοικοκυριών (με περισσότερα από 1 άτομο ανά δωμάτιο)

Τα δεδομένα αυτά υπολογίζονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) με βάση την Απογραφή Πληθυσμού τα αποτελέσματα της οποίας ανακοινώθηκαν πρόσφατα. Μάλιστα, τα δεδομένα αυτά σε επίπεδο δήμου δίδονται μετά από σχετικό αίτημα στην ΕΛ.ΣΤΑΤ..

Οι παραπάνω τέσσερις παράγοντες συνδυάζονται μεταξύ τους υπό τη μορφή αριθμητικού (ή γεωμετρικού) μέσου, από τον οποίο προκύπτει ένας συνθετικός δείκτης που συμβολίζεται παρακάτω ως *TDI* και υπολογίζεται ως εξής:

$$TDI = z-unemployment + z-no_car + z-no_home + z-overcrowded$$

όπου οι μεταβλητές με πρόθεμα z- προκύπτουν από τη z-τυποποίηση των παρακάτω μεταβλητών:

$unemployment = \ln[(100 * (\text{άνεργοι} / \text{οικ. ενεργοί άνω των 16 ετών})) + 1]$

$no_car = 100 * (\text{νοικοκυριά χωρίς ιδιόκτητο αυτοκίνητο} / \text{σύνολο νοικοκυριών})$

$no_home = 100 * (\text{νοικοκυριά χωρίς ιδιόκτητη κατοικία} / \text{σύνολο νοικοκυριών})$

$overcrowded = \ln[(100 * (\text{νοικοκυριά με περισσότερα από 1 άτομα ανά δωμάτιο} / \text{σύνολο νοικοκυριών})) + 1]$

Το z-score κάθε μεταβλητής υπολογίζεται από τον παρακάτω μαθηματικό τύπο:

$$z = \frac{x_i - \mu}{s}$$

όπου χείναι η τιμή κάθε μεταβλητής X στο Δήμο i, μ είναι η μέση τιμή της μεταβλητής X και s είναι η τυπική απόκλιση της μεταβλητής X.

Ερμηνεία Δείκτη

Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του συνθετικού δείκτη Townsend για ένα Δήμο, τόσο περισσότερο "φτωχοί" από υλικά αγαθά είναι οι κάτοικοι του Δήμου αυτού σε σχέση με τους άλλους δήμους. Οι τιμές που μπορεί να πάρει ο δείκτης του Townsend δεν έχουν συγκεκριμένα όρια, και πολλές φορές η περιφερειακή στατιστική ανάλυση αφορά στην ιεράρχηση (ranking) των τιμών του δείκτη από τη μικρότερη προς την μεγαλύτερη.

4.4.2 Αποτελέσματα Ανάλυσης

Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε για τους 66 Δήμους της Αττικής. Αρχικά κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση βασικών περιγραφικών στατιστικών για τις παραμέτρους του δείκτη φτώχειας στον Πίνακα 1. Παρατηρούμε ότι σε όλες τις μεταβλητές υπάρχει μεγάλο εύρος τιμών. Σε ορισμένες περιπτώσεις η μέγιστη τιμή είναι υπερ-δεκαπλάσια από την ελάχιστη τιμή (Ποσοστό μη ιδιόκτητου αυτοκινήτου).

Πίνακας 33: Βασικά περιγραφικά στατιστικά των παραμέτρων του δείκτη φτώχειας

Δείκτες	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	Μέση τιμή	Διάμεσος	Τυπική απόκλιση	Εύρος
Ποσοστό ανεργίας	8,82	29,17	17,37	17,07	4,15	20,34
Ποσοστό νοικοκυριών χωρίς ιδιόκτητο αυτοκίνητο	7,82	86,85	26,10	23,52	13,27	79,02
Ποσοστό νοικοκυριών χωρίς ιδιόκτητη κατοικία	16,51	43,28	27,23	27,79	5,73	26,78
Ποσοστό πολυπληθών νοικοκυριών	2,46	24,64	10,40	10,10	4,46	22,18

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται οι πέντε (5) Δήμοι με τις μεγαλύτερες και οι πέντε (5) Δήμοι με τις μικρότερες τιμές ανά παράγοντα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Δήμου Φιλοθέης - Ψυχικού που παρουσιάζει τη μικρότερη ανεργία -μόλις 8,82 %- και το χαμηλότερο ποσοστό νοικοκυριών με πάνω από ένα άτομο ανά δωμάτιο (2,46%).

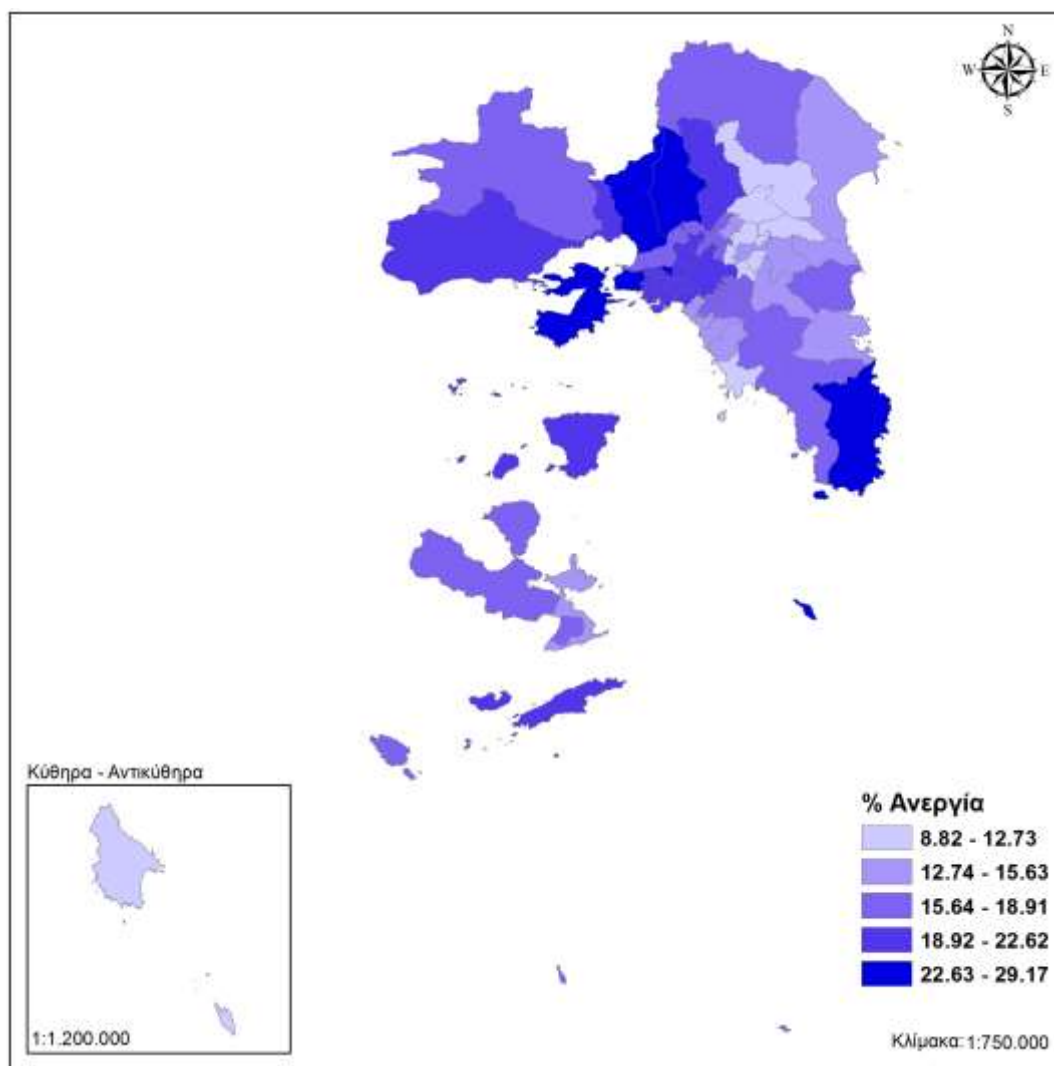
Στο αντίποδα ο Δήμος Ασπροπύργου εμφανίζει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας (29,17%) και πολυπληθών νοικοκυριών (24,64%).

Μια άλλη σημαντική παρατήρηση είναι ότι ο αριθμός νοικοκυριών χωρίς ιδιόκτητο αυτοκίνητο στους νησιωτικούς δήμους Αγκιστρίου, Πόρου, Σπετσών και Ύδρας είναι ιδιαίτερα υψηλός, γεγονός που προφανώς οφείλεται στην περιορισμένη χρήση του αυτοκινήτου στους Δήμους αυτούς και σε λιγότερο βαθμό στην έλλειψη της οικονομικής δυνατότητας για αγορά και συντήρηση αυτοκινήτου.

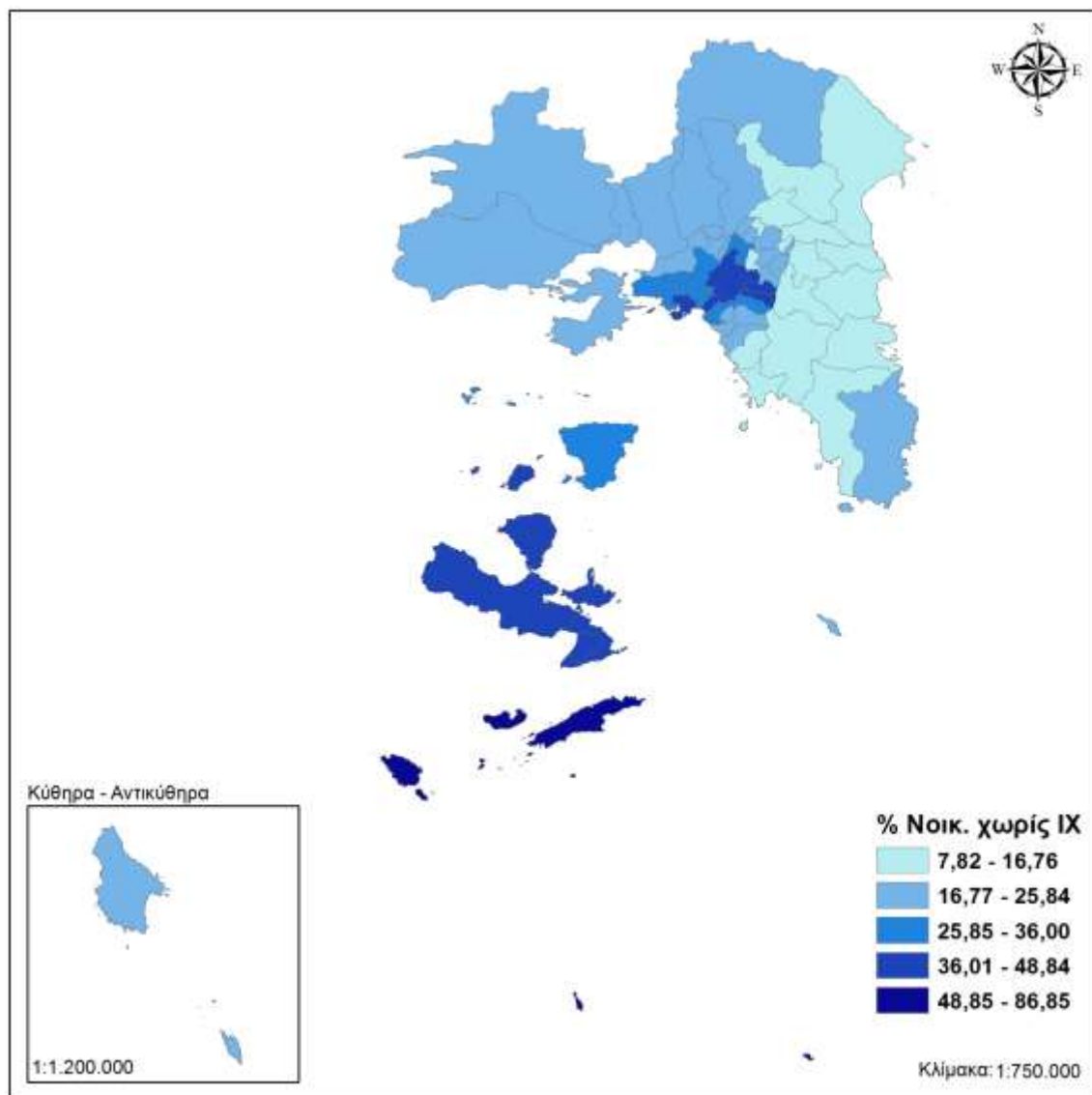
Πίνακας 34: Δήμοι με μέγιστες και ελάχιστες τιμές ανά μεταβλητή

% ανεργία	% χωρίς αυτοκίνητο
8,82 % (ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ)	7,82 % (ΔΙΟΝΥΣΟΥ)
10,4 % (ΚΥΘΗΡΩΝ)	9,98 % (ΡΑΦΗΝΑΣ - ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ)
10,54 % (ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ)	11,31 % (ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ)
10,82 % (ΚΗΦΙΣΙΑΣ)	11,52 % (ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ)
11,12 % (ΔΙΟΝΥΣΟΥ)	11,58 % (ΠΕΝΤΕΛΗΣ)
23,99 % (ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ)	44,29 % (ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ)
24,23 % (ΦΥΛΗΣ)	46,34 % (ΑΘΗΝΑΙΩΝ)
24,6 % (ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ)	48,84 % (ΠΟΡΟΥ)
25,87 % (ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ)	64,89 % (ΣΠΕΤΣΩΝ)
29,17 % (ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ)	86,85 % (ΥΔΡΑΣ)
% χωρίς ιδιόκτητη κατοικία	% πολυπληθή νοικοκυριά
16,51 % (ΔΙΟΝΥΣΟΥ)	2,46 % (ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ)
17,79 % (ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ)	3,71 % (ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ)
17,94 % (ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ)	3,79 % (ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ - ΠΕΥΚΗΣ)
18,03 % (ΜΑΝΔΡΑΣ - ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ)	3,93 % (ΠΑΠΑΓΟΥ - ΧΟΛΑΡΓΟΥ)
19,09 % (ΦΥΛΗΣ)	4,33 % (ΚΗΦΙΣΙΑΣ)
35,25 % (ΠΕΙΡΑΙΩΣ)	17,04 % (ΑΧΑΡΝΩΝ)
36,25 % (ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ)	18,72 % (ΦΥΛΗΣ)
37,52 % (ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ)	18,8 % (ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ)
42,35 % (ΖΩΓΡΑΦΟΥ)	19,34 % (ΜΕΓΑΡΕΩΝ)
43,28 % (ΑΘΗΝΑΙΩΝ)	24,64 % (ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ)

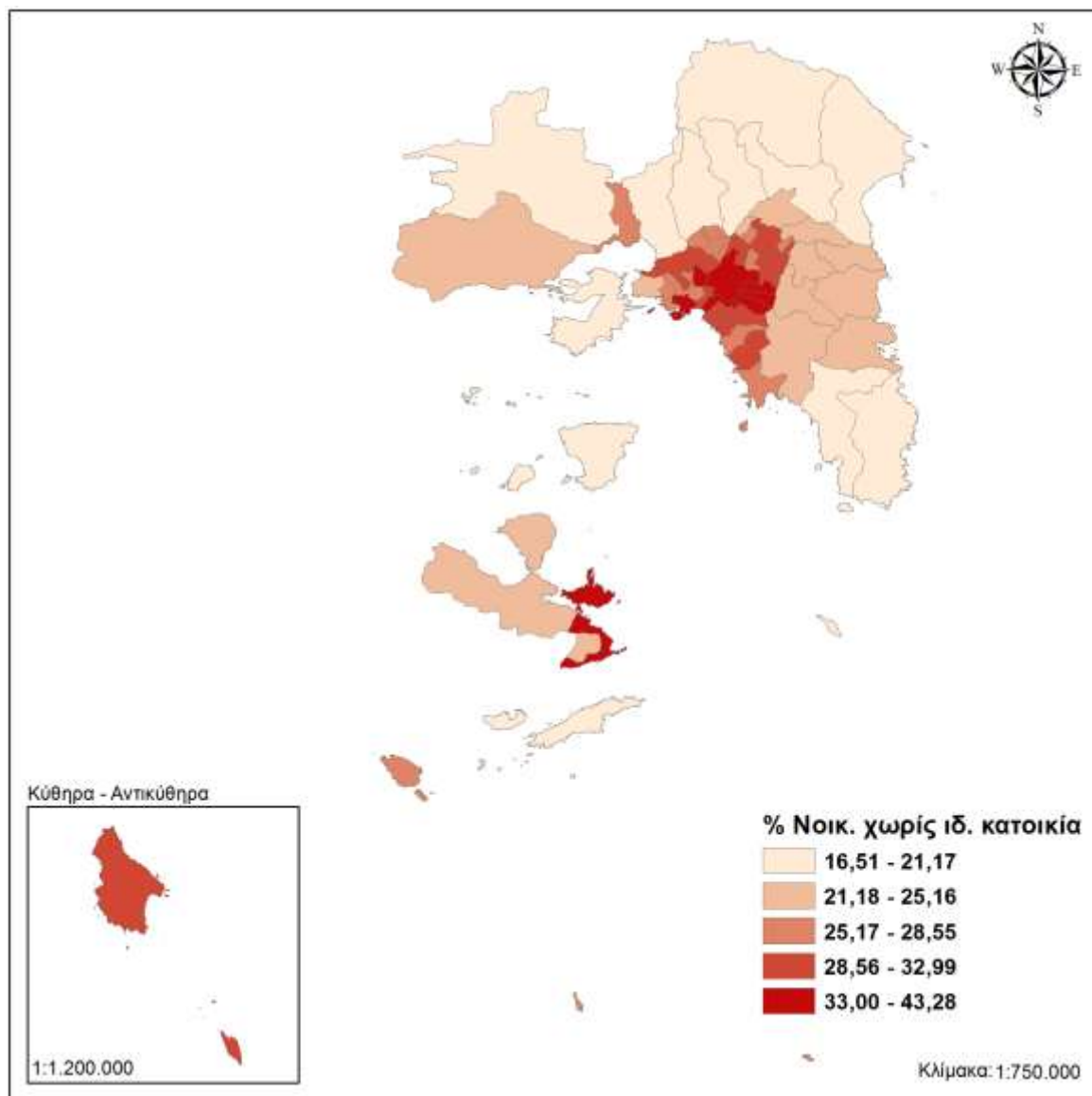
Για την καλύτερη κατανόηση της χωρικής κατανομής των τιμών των παραπάνω παραγόντων ακολουθούν οι σχετικοί χάρτες.

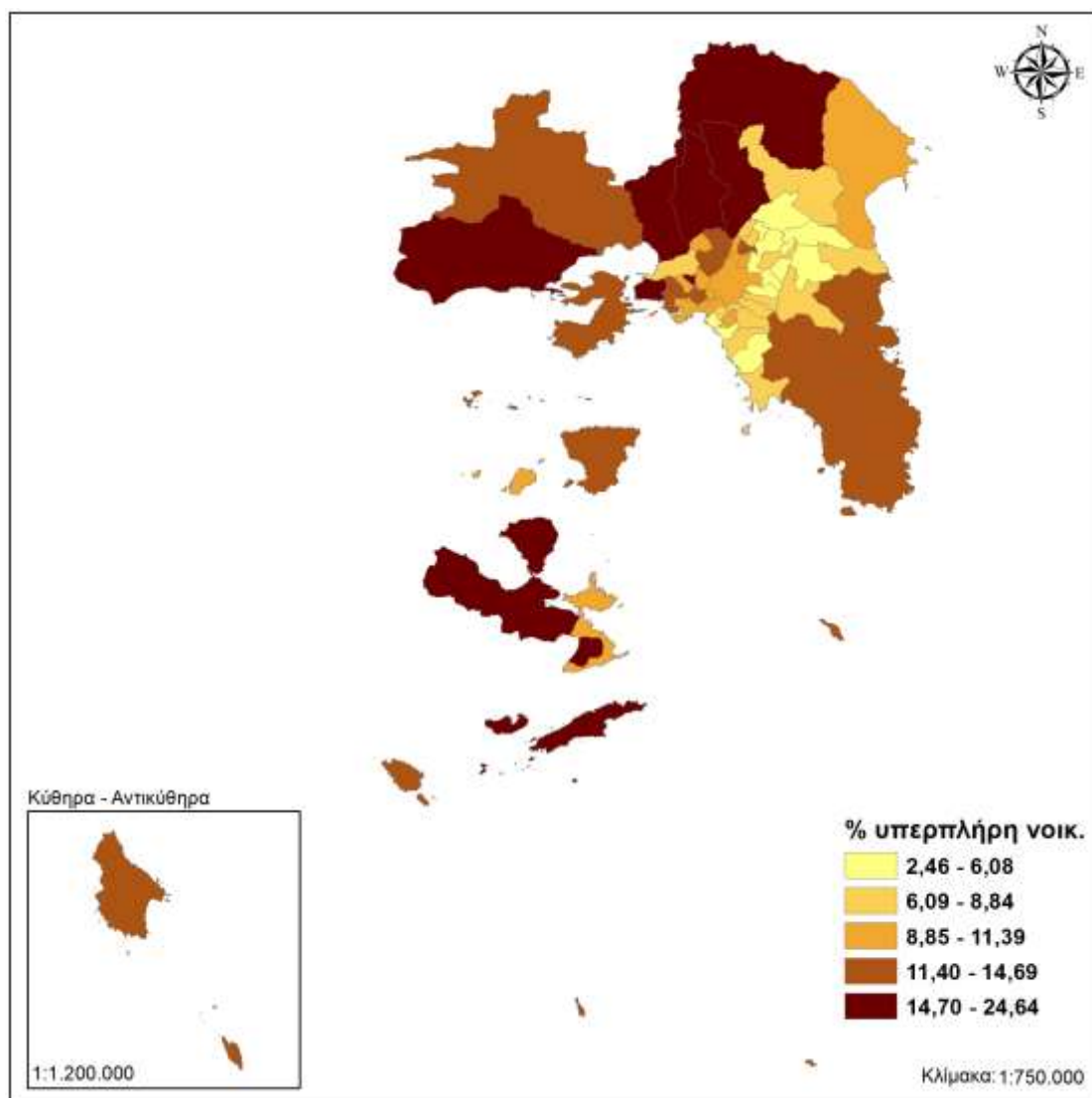
Σχήμα 47: Θεματικός χάρτης ποσοστού ανεργίας

Σχήμα 48: Θεματικός χάρτης ποσοστού νοικοκυριών χωρίς ιδιόκτητο αυτοκίνητο.

Σχήμα 49: Θεματικός χάρτης ποσοστού νοικοκυριών χωρίς ιδιόκτητη κατοικία.

Σχήμα 50: Θεματικός χάρτης ποσοστού νοικοκυριών με περισσότερα από ένα άτομο ανά δωμάτιο.

Με βάση τη μεθοδολογία που περιεγράφηκε παραπάνω, υπολογίστηκε ο δείκτης στέρησης Townsend και ταξινομήθηκαν οι Δήμοι της Περιφέρειας Αττικής σε φθίνουσα σειρά όπως φαίνεται στον επόμενο Πίνακα. Η πρώτη στήλη του πίνακα αφορά στο Δήμο, η δεύτερη στήλη στον πληθυσμό του Δήμου με βάση την απογραφή πληθυσμού του 2011, οι επόμενες τέσσερις στήλες αφορούν στους παράγοντες που συνθέτουν το δείκτη στέρησης ενώ η έβδομη στήλη αφορά στις τιμές του δείκτη. Ο δείκτης λαμβάνει και αρνητικές τιμές λόγω του μετασχηματισμού των αρχικών δεδομένων. Στην όγδοη στήλη του Πίνακα παρουσιάζεται η σειρά με την οποία έχουν ταξινομηθεί οι Δήμοι από τον Δήμο με τους περισσότερους "φτωχούς" από υλικά αγαθά κατοίκους, προ το Δήμο με τους λιγότερο φτωχούς από υλικά αγαθά κατοίκους. Η ένατη στήλη ταξινομεί τους Δήμους σε φθίνουσα σειρά με βάση το δείκτη εντός της περιφερειακής ενότητας ενώ η τελευταία στήλη δείχνει το αθροιστικό ποσοστό του πληθυσμού του Δήμου ως προς την Περιφέρεια.

Πίνακας 35: Παράγοντες και δείκτης στέρσης Townsend για τους Δήμους της Αττικής

Δήμος	Πληθυσμός	Ανεργία	Χωρίς Ιδ. ΙΧ	Χωρίς Ιδ. Κατοικία	Υπερ-πλήρη	Δείκτης Townsend	Ταξινόμηση	Ταξ. ανά Περ. Εν.	% Πληθ.
ΥΔΡΑΣ	1966	20,92	86,85	20,94	16,55	5,59	1	N1	0,05
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	664046	20,38	46,34	43,28	9,83	5,16	2	KTA1	17,40
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	100641	19,99	42,00	37,52	10,05	3,80	3	NTA1	20,03
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	26550	24,60	33,31	28,10	16,05	3,40	4	DTA1	20,72
ΣΠΕΤΣΩΝ	4027	16,68	64,89	26,17	12,57	3,30	5	N2	20,83
ΑΙΓΑΛΕΩ	69946	22,12	36,00	34,54	9,85	3,20	6	DTA2	22,66
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	30251	29,17	24,16	21,15	24,64	3,19	7	DA1	23,45
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	71026	16,93	43,77	42,35	5,98	2,99	8	KTA2	25,30
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	163688	19,62	38,56	35,25	9,01	2,83	9	P1	29,58
ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	105430	21,91	32,17	27,47	14,69	2,53	10	P2	32,33
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	26458	17,25	38,14	36,25	8,84	2,40	11	KTA3	33,02
ΠΟΡΟΥ	3993	14,86	48,84	33,95	9,13	2,27	12	N3	33,13
ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ	7143	16,68	41,74	24,66	18,80	2,20	13	N4	33,31
ΜΟΣΧΑΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ	40413	19,67	31,20	31,51	11,39	2,15	14	NTA2	34,37
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	25389	25,87	27,98	22,04	16,00	2,15	15	P3	35,03
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	63445	20,44	31,65	29,42	10,89	1,87	16	P4	36,69
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	139981	20,55	29,64	28,96	11,69	1,82	17	DTA3	40,35
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	35556	18,62	29,24	31,60	10,88	1,69	18	KTA4	41,28
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	67134	18,91	28,02	30,23	12,25	1,69	19	BTA1	43,03
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	36924	22,35	21,25	23,20	19,34	1,67	20	DA2	44,00
ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ	33628	18,01	34,37	34,53	7,40	1,62	21	KTA5	44,87
ΒΥΡΩΝΟΣ	61308	16,69	34,36	33,79	8,63	1,50	22	KTA6	46,48
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	91045	20,38	30,22	26,05	12,43	1,46	23	P5	48,86
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	59345	17,26	29,49	32,21	10,15	1,35	24	KTA7	50,41
ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	1142	20,92	44,29	19,11	11,30	1,20	25	N5	50,44
ΙΛΙΟΥ	84793	19,66	25,84	27,33	12,06	1,14	26	DTA4	52,65
ΦΥΛΗΣ	45965	24,23	20,19	19,09	18,72	1,13	27	DA3	53,85
ΑΙΓΙΝΑΣ	13056	20,92	33,22	20,00	13,86	0,98	28	N6	54,19
ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	29902	19,25	21,29	26,54	13,51	0,82	29	DA4	54,97
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	62529	18,78	24,34	26,37	12,25	0,71	30	DTA5	56,61
ΑΧΑΡΝΩΝ	106943	22,62	18,33	20,24	17,04	0,69	31	AA1	59,40
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	71294	17,21	25,16	29,07	10,63	0,57	32	NTA3	61,26
ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	39283	23,42	24,96	17,79	13,63	0,40	33	N7	62,29
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	73076	15,11	28,36	32,99	7,06	0,08	34	NTA4	64,20
ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	46897	16,48	23,89	30,00	8,29	-0,09	35	DTA6	65,42
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	25102	23,99	19,00	17,94	12,60	-0,10	36	AA2	66,08
ΚΡΩΠΙΑΣ	30307	18,20	15,19	23,99	13,83	-0,26	37	AA3	66,87

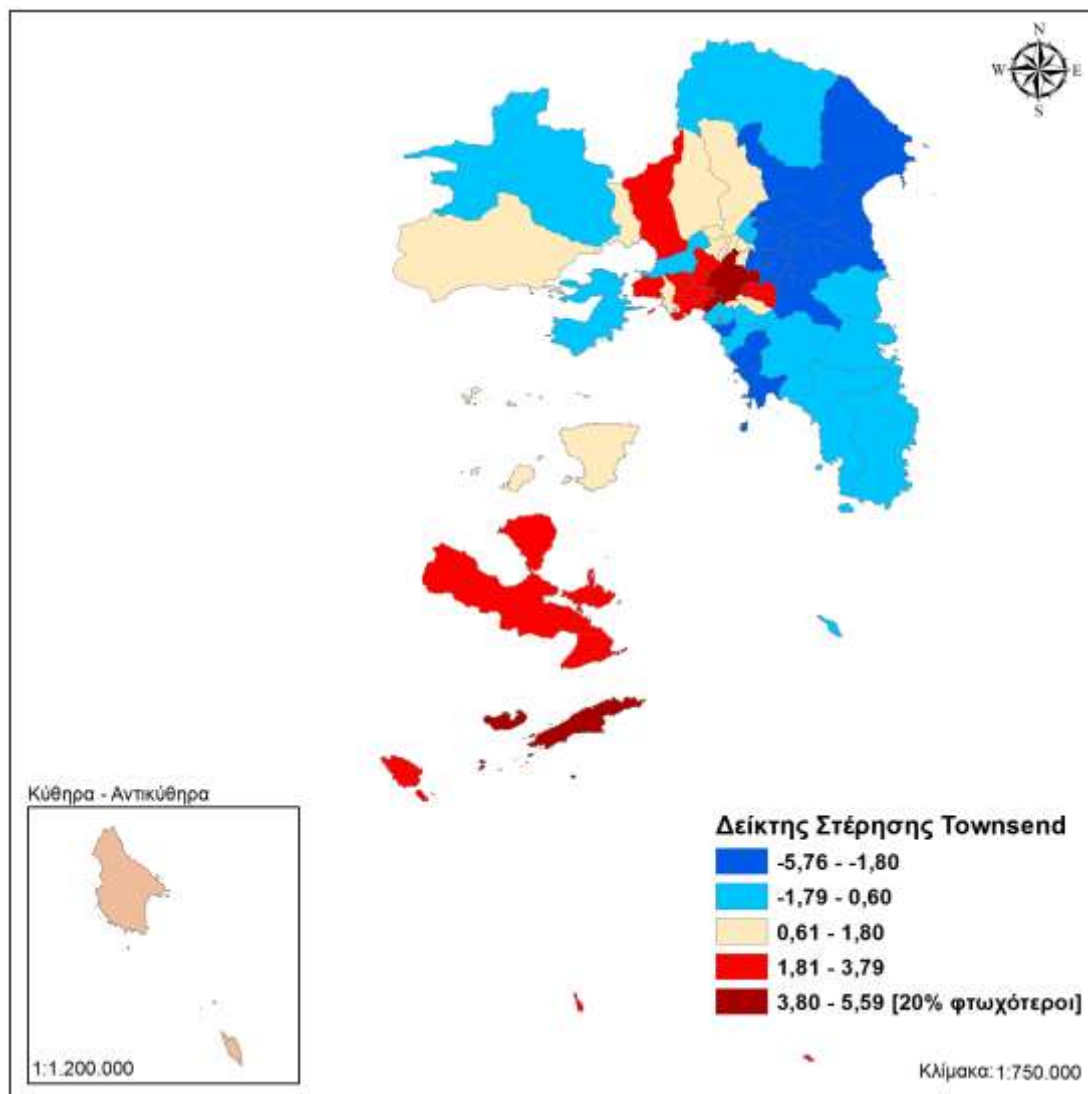
Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

ΩΡΩΠΟΥ	33769	16,88	17,75	20,50	16,80	-0,54	38	AA4	67,75
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	58979	16,85	21,65	26,47	9,18	-0,56	39	DTA7	69,30
ΣΠΑΤΩΝ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	33821	18,55	14,74	23,10	12,60	-0,58	40	AA5	70,18
ΜΑΝΔΡΑΣ ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	17885	18,65	23,16	18,03	13,42	-0,66	41	DA5	70,65
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	78153	16,16	23,94	28,85	6,88	-0,76	42	KTA8	72,69
ΚΥΘΗΡΩΝ	4041	10,40	20,44	32,12	13,35	-0,77	43	N8	72,79
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	64021	15,19	28,26	31,64	4,70	-0,98	44	NTA5	74,47
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	49642	15,00	22,73	28,55	7,39	-1,05	45	BTA2	75,76
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	20040	15,22	12,29	25,12	13,36	-1,08	46	AA6	76,29
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	51356	15,12	21,02	28,35	7,50	-1,15	47	NTA6	77,63
ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	29002	17,37	11,31	20,78	13,08	-1,42	48	AA7	78,39
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	29891	16,56	20,44	25,16	6,62	-1,65	49	BTA3	79,17
ΑΛΙΜΟΥ	41720	13,54	20,54	29,41	6,08	-1,89	50	NTA7	80,26
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	33423	15,63	15,96	21,17	10,65	-1,89	51	AA8	81,13
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	74192	12,96	19,09	29,31	7,00	-1,90	52	BTA4	83,07
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	87305	14,22	16,76	29,51	5,54	-2,15	53	NTA8	85,35
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	26668	14,92	13,40	22,90	8,69	-2,42	54	AA9	86,05
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	72333	12,25	19,10	29,24	5,33	-2,70	55	BTA5	87,94
ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	48399	12,22	12,55	28,44	6,80	-2,84	56	AA10	89,20
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	59704	12,73	17,70	29,20	4,65	-2,93	57	BTA6	90,76
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ ΠΕΥΚΗΣ	31002	13,57	15,86	30,11	3,79	-3,05	58	BTA7	91,57
ΠΑΠΑΓΟΥ ΧΟΛΑΡΓΟΥ	44539	11,54	22,03	29,45	3,93	-3,28	59	BTA8	92,73
ΡΑΦΗΝΑΣ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	20266	13,23	9,98	21,72	8,60	-3,39	60	AA11	93,26
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	54415	13,20	11,79	22,93	5,79	-3,88	61	AA12	94,69
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	34934	12,28	11,58	24,30	5,00	-4,25	62	BTA9	95,60
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	70600	10,82	14,06	23,64	4,33	-4,96	63	BTA10	97,44
ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ	30741	10,54	11,52	26,51	3,71	-5,06	64	BTA11	98,25
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	40193	11,12	7,82	16,51	7,16	-5,54	65	AA13	99,30
ΦΙΛΟΘΕΗΣ ΨΥΧΙΚΟΥ	26968	8,82	16,64	28,54	2,46	-5,76	66	BTA12	100,00

Όπως προκύπτει από την τελευταία στήλη του πίνακα και παρουσιάζεται χαρτογραφικά στο επόμενο σχήμα, στους Δήμους Ύδρας, Αθηναίων και Καλλιθέας κατοικεί το φτωχότερο (ως προς τα υλικά αγαθά) 20% του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής, ενώ στους Δήμους Αλίμου, Μαραθώνα, Χαλανδρίου, Γλυφάδας, Παιανίας, Αμαρουσίου, Βάρης - Βούλας - Βουλιαγμένης, Αγίας Παρασκευής, Λυκόβρυσης - Πεύκης, Παπάγου - Χολαργού, Ραφήνας - Πικερμίου, Παλλήνης, Πεντέλης, Κηφισίας, Βριλησσιών, Διονύσου και Φιλοθέης – Ψυχικού κατοικεί το πλουσιότερο (ως προς τα υλικά αγαθά) 20% του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής.

Στο χάρτη του επόμενου σχήματος κάθε χρώμα παρουσιάζει το 20% του πληθυσμού με βάση το δείκτη στερήσης Townsend. Έτσι οι φτωχότεροι κάτοικοι εμφανίζονται στους Δήμους με καφέ χρώμα ενώ οι πλουσιότεροι με μπλε χρώμα.

Είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι η ανάλυση αυτή δείχνει τη μεγάλη εικόνα του επιπέδου φτώχειας / στέρησης υλικών αγαθών γεγονός που δεν σημαίνει ότι όλοι οι κάτοικοι ενός Δήμου με υψηλό δείκτη στέρησης είναι φτωχοί και όλοι οι κάτοικοι ενός Δήμου με χαμηλό δείκτη στέρησης είναι πλούσιοι. Επίσης θα πρέπει η χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας να γίνεται με προσοχή από τους ασκούντες πολιτική οι οποίοι θα πρέπει να εξετάζουν και άλλους παράγοντες φτώχειας.

Σχήμα 51: Θεματικός χάρτης δείκτη στέρησης Townsend

4.5 ΈΡΕΥΝΑ ΔΕΙΚΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΟΗΕ

4.5.1 Συνθετικός Δείκτης Ανθρώπινης Φτώχειας (HPI-2) των Δήμων της Περιφέρειας Αττικής

Στις επόμενες παραγράφους εκτιμώνται και παρουσιάζονται Δείκτες Φτώχειας για τους εξηταέξι (66) Δήμους της Περιφέρειας Αττικής λαμβάνοντας υπόψη τα πλέον πρόσφατα επίσημα δεδομένα της απογραφής και της φυσικής κίνησης του πληθυσμού για το έτος 2011.

Δεδομένα και μεθοδολογία εκτίμησης Δείκτη Φτώχειας στους Δήμους της Περιφέρειας Αττικής

Οι εκτιμήσεις έγιναν βάσει του δείκτη φτώχειας που προτείνει το στατιστικό γραφείο των Ηνωμένων Εθνών (UNDP 1997, 2006, 2007, 2011; WorldBank 2005). Πρόκειται για έναν «συνθετικό» και συγκεφαλαιωτικό δείκτη που επιτρέπει τον εντοπισμό περιοχών χαμηλών κοινωνικο-οικονομικών προφίλ και την κατάταξη των υπό μελέτη δήμων κατά τάξη μεγέθους (φθίνουσα ή αύξουσα τάξη).

Ο δείκτης αυτός αποτελείται από τέσσερις συνιστώσες οι οποίες συγκεκριμένα είναι οι εξής:

- Η πιθανότητα επιβίωσης του πληθυσμού από τη γέννηση μέχρι την ηλικία των 60 ετών
- Το ποσοστό (%) όσων δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση στον πληθυσμό ηλικίας 15 – 64 ετών
- Το ποσοστό (%) των μακροχρόνιων ανέργων
- Το ποσοστό (%) του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας

Λόγω της έλλειψης ορισμένων εκ των ανωτέρω στοιχείων από τις επίσημες στατιστικές της Ελλάδας η ανάλυση αναγκαστικά περιορίστηκε σε ό,τι πληροφορίες είναι διαθέσιμες και ως εκ τούτου οι δείκτες φτώχειας που υπολογίστηκαν παρουσιάζονται εν μέρει τροποποιημένοι χωρίς όμως αυτό να διαστρεβλώνει την όλη εικόνα από πλευράς περιφερειακών διαφοροποιήσεων.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ δεν παρέχονται πληροφορίες για τους μακροχρόνιους ανέργους σε επίπεδο Δήμου, δεν παρέχονται πληροφορίες σε επίπεδο Δήμου κατά εκπαιδευτικό επίπεδο και ηλικία, και τέλος δεν παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το ποσοστό του πληθυσμού κάθε δήμου που βρίσκεται κάτω από το επίπεδο φτώχειας δεδομένου ότι δεν είναι δυνατόν με την παρούσα πληροφόρηση να υπολογιστεί το διάμεσο εισόδημα των υπό μελέτη περιοχών.

Ως εκ τούτου οι δείκτες Φτώχειας που υπολογίσαμε βασίζονται στα εξής τρία μέτρα:

- Την πιθανότητα μη επιβίωσης του πληθυσμού από τη γέννηση μέχρι την ηλικία των 60 ετών
- Το ποσοστό (%) όσων δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση στον πληθυσμό ηλικίας 6 ετών και άνω
- Το ποσοστό (%) ανεργίας του πληθυσμού ηλικίας 14 ετών και άνω

Τα δεδομένα για τον υπολογισμό του ποσοστού των αγράμματων και του πόστου της ανεργίας ελήφθησαν από τα στοιχεία της Απογραφής του Πληθυσμού της Ελλάδος του έτους 2011 και βασίζονται στον ορισμό του «μόνιμου» πληθυσμού δηλαδή του πληθυσμού που δηλώνει ως συνήθη κατοικία τον Δήμο που διαμένει.

Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν οι εξής επιμέρους δείκτες:

$$I_{\text{αγγραμμάτων}} = \frac{A_{6+}}{P_{6+}} \times 100$$

$$I_{\text{ανέργων}} = \frac{U_{14+}}{E_{14+}} \times 100$$

Όπου:

A_{6+} είναι ο πληθυσμός ηλικίας 6 ετών και άνω που δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση

P_{6+} είναι ο συνολικός πληθυσμός ηλικίας 6 ετών και άνω

U_{14+} είναι οι άνεργοι ηλικίας 14 ετών και άνω

E_{14+} είναι ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ηλικίας 14 ετών και άνω

Για τον υπολογισμό της πιθανότητας επιβίωσης (ή μη επιβίωσης) του πληθυσμού από τη γέννηση μέχρι την ηλικία των 60 ετών απαιτείται η κατασκευή περιφερειακών πινάκων επιβίωσης. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν:

- στοιχεία πληθυσμού κατά ηλικία (πενταετή κλιμάκια ηλικιών) και τόπο μόνιμης κατοικίας (μόνιμος πληθυσμός)
- ληξιαρχικά δεδομένα θανάτων κατά ηλικία (πενταετή κλιμάκια ηλικιών) και τόπο μόνιμης κατοικίας του θανούντος

Τα απογραφικά πληθυσμιακά δεδομένα ελήφθησαν από τα αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού του έτους 2011. Τα ληξιαρχικά δεδομένα ελήφθησαν από τη φυσική κίνηση του πληθυσμού της Ελλάδος και ο συνδυασμός των μεγεθών αυτών οδήγησαν στην εκτίμηση των πινάκων επιβίωσης των πληθυσμών των Δήμων για το έτος 2011.

Πρόκειται για μία πολύ εξειδικευμένη εκτιμητική διαδικασία η οποία εν συντομία ακολουθεί τα εξής μεθοδολογικά βήματα (Preston et al., 2001).

1. Κατ' αρχήν ελήφθησαν υπόψη γεγονότα τριών διαδοχικών ετών (και συγκεκριμένα των ετών 2010, 2011 και 2012) και στην συνέχεια υπολογίστηκαν οι μέσες ετήσιες τιμές θανάτων κατά ηλικία και δήμο ώστε να αποφευχθούν τυχαίες κυμάνσεις και ακανόνιστες μεταβολές.
2. Για κάθε ένα Δήμο τα στοιχεία αυτά συνδυάστηκαν με τα αντίστοιχα πληθυσμιακά στοιχεία και υπολογίστηκαν κεντρικοί δείκτες θνησιμότητας (${}_nM_x$):

$${}_nM_x = \frac{{}_nD_x}{{}_nP_x}$$

Όπου

${}_nD_x$ ο αριθμός θανάτων ατόμων ηλικίας x έως $x+n$ ετών

${}_nP_x$ ο πληθυσμός (αριθμός ατόμων) ηλικίας x έως $x+n$ ετών

3. Οι κεντρικοί δείκτες μετατρέπονται σε πιθανότητες θανάτου (${}_nq_x$) με βάση την καθιερωμένη μεθοδολογία του Chiang (Chiang 1978, 1984):

$${}_n\hat{q}_x = \frac{n \cdot M_x}{1 + (1 - a_x) \cdot n \cdot M_x}$$

όπου:

n είναι το εύρος των ηλικιακών κλιμακίων

a_x είναι το κλάσμα του χρόνου που έζησαν οι θανούντες στο διάστημα x έως $x+n$ ετών

4. Οι πιθανότητες αυτές παρουσιάζουν, ιδίως σε Δήμους σχετικά μικρού μεγέθους, έντονες διακυμάνσεις, ακανόνιστες καμπύλες και ασυνέπειες σύμφωνα με τα διεθνώς καθιερωμένα βιολογικά πρότυπα. Ως ετούτου υποβλήθηκαν σε στατιστική διαδικασία εξομαλύνσεων χρησιμοποιώντας.
5. Οι εξομαλυμένες τιμές των πιθανοτήτων θανάτου αποτέλεσαν τα μεγέθη εισόδου για την εφαρμογή της τεχνικής κατασκευής των πινάκων επιβίωσης.
6. Βάσει της διεθνούς βιβλιογραφίας, αξιόπιστοι πίνακες επιβίωσης μπορούν να εκτιμηθούν μόνον για πληθυσμούς με μέγεθος 5000 άτομα και άνω (Silcocks et al., 2001; Eayres and Williams 2004). Ως εκ τούτου, εκτιμήθηκαν πίνακες επιβίωσης για 61 Δήμους, εκτός δηλαδή των Δήμων Ύδρας, Αγκιστρίου, Κυθήρων, Πόρου και Σπετσών. Οι συναρτήσεις των πινάκων επιβίωσης που εκτιμήθηκαν παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.
7. Για τους πέντε Δήμους για τους οποίους δεν κατασκευάστηκαν πίνακες επιβίωσης, εκτιμήθηκε η προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση βάσει μοντέλου παλινδρόμησης που σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Lai et al., 1996, 2000; Tsimbos et al., 2014) συνδέει την προσδοκώμενη ζωή με τον έμμεσα προτυποποιημένο λόγο θνησιμότητας (Standardized Mortality Ratio, SMR). Η εκτίμηση του μοντέλου παλινδρόμησης έγινε χρησιμοποιώντας τα στοιχεία των 51 Δήμων με πληθυσμό 5000 άτομα και άνω. Η εκτιμηθείσα παλινδρόμηση είναι:

$$\hat{e}_0 = 87.7939 - 8.8918 \cdot SMR, R^2 = 0.91$$

$$(t = 240) \quad (t = -24)$$

8. Στη συνέχεια, για τους ανωτέρω «μικρούς» Δήμους και με βάση το West Model of the Model Life Tables των Coale-Demeny (Coale and Demeny 1983) υπολογίστηκαν οι επιζώντες στην αρχή της ηλικίας των 60 ετών.
9. Τέλος, με βάση τις εκτιμηθείσες τιμές l_{60} υπολογίστηκαν οι πιθανότητες μη επιβίωσης από τη γέννηση μέχρι την ηλικία των 60 ετών (${}_60q_0$) με τη σχέση:

$${}_60q_0 = \left(1 - \frac{l_{60}}{l_0}\right) \times 100$$

Πίνακας 36: Συναρτήσεις Πίνακα Επιβίωσης

Συμβολισμοί και ορισμοί			
x :	ακριβής ηλικία	n :	διάστημα ηλικιών (από x έως $x+n$)
l_x :	επιζώντες στην αρχή της ηλικίας x		
d_x :	θάνατοι στη διάρκεια της ηλικίας x		
${}_n d_x$:	θάνατοι στο διάστημα ηλικιών από x έως $x+n$		
q_x :	πιθανότητα θανάτου στη διάρκεια της ηλικίας x (η πιθανότητα που έχει ένα άτομο που βρίσκεται στην αρχή της ηλικίας x να πεθάνει στη διάρκεια της ηλικίας αυτής δηλαδή στο διάστημα από την αρχή της ηλικίας x έως την αρχή της ηλικίας $x+1$)		
${}_n q_x$:	πιθανότητα θανάτου στο διάστημα ηλικιών x έως $x+n$ (η πιθανότητα που έχει ένα άτομο που βρίσκεται στην αρχή της ηλικίας x να πεθάνει μέσα στα επόμενα χρόνια, δηλαδή στο διάστημα από την αρχή της ηλικίας x έως την αρχή της ηλικίας $x+n$)		
p_x :	πιθανότητα επιβίωσης στη διάρκεια της ηλικίας x (η πιθανότητα που έχει ένα άτομο που βρίσκεται στην αρχή της ηλικίας x να ζήσει ένα έτος ακόμη και να φθάσει στην αρχή της ηλικίας $x+1$)		
${}_n p_x$:	πιθανότητα επιβίωσης στο διάστημα ηλικιών x έως $x+n$ (η πιθανότητα που έχει ένα άτομο που βρίσκεται στην αρχή της ηλικίας x να ζήσει n έτη ακόμη και να φθάσει στην αρχή της ηλικίας $x+n$)		
L_x :	επιζώντες στο μέσο της ηλικίας x (αριθμός ανθρωπο-ετών στη διάρκεια της ηλικίας x , δηλαδή από x έως $x+1$)		
${}_n L_x$:	επιζώντες στο μέσο του διαστήματος ηλικιών x έως $x+n$ (αριθμός ανθρωπο-ετών στη διάρκεια του διαστήματος ηλικιών x έως $x+n$)		
T_x :	συνολικός αριθμός επιζώντων από το μέσο της ηλικίας x και άνω (συνολικός αριθμός ανθρωπο-ετών από το μέσον της ηλικίας x και άνω)		
${}^o e_x$:	προσδοκώμενη (ή αναμενόμενη) ζωή στην ηλικία x (μέσος αριθμός ετών που αναμένεται να ζήσει ένα άτομο ηλικίας x μέχρι το τέλος της ζωής του)		
Βασικοί τύποι			
$l_{x+1} = l_x \cdot p_x = l_x \cdot (1 - q_x) = l_x - d_x$	$l_{x+n} = l_x \cdot {}_n p_x = l_x \cdot (1 - {}_n q_x) = l_x - {}_n d_x$		
$q_x = \frac{d_x}{l_x} = \frac{l_x - l_{x+1}}{l_x} = 1 - p_x$	${}_n q_x = \frac{{}_n d_x}{l_x} = \frac{l_x - l_{x+n}}{l_x} = 1 - {}_n p_x$		
$p_x = \frac{l_{x+1}}{l_x} = 1 - q_x$	${}_n p_x = \frac{l_{x+n}}{l_x} = 1 - {}_n q_x$		

$$d_x = l_x - l_{x+1} = q_x \cdot l_x = (1 - p_x) \cdot l_x \quad \quad \quad {}_n d_x = l_x - l_{x+n} = {}_n q_x \cdot l_x = (1 - {}_n p_x) \cdot l_x$$

$$L_0 = l_0 - 0,75 \cdot d_0 \quad L_1 = l_1 - 0,65 \cdot d_1 \quad \quad \quad \text{για } x \geq 2 \quad :$$

$$L_x = l_x - 0,5 \cdot d_x = \frac{1}{2}(l_x + l_{x+1})$$

$$T_x = \sum_x {}_n L_x = {}_n L_x + T_{x+n} = e_x \cdot l_x \quad \quad \quad T_x - T_{x+n} = {}_n L_x \approx \frac{n}{2}(l_x + l_{x+n})$$

$$e_x = \frac{T_x}{l_x} = \frac{\sum_x {}_n L_x}{l_x} \quad \quad \quad \text{για } x \geq 2: e_x = \frac{1}{2} + \frac{\sum_{x+1}^{\infty} l_x}{l_x}$$

4.5.2 Συνθετικός Δείκτης Ανθρώπινης Φτώχειας (Human Poverty Index, HPI) του ΟΗΕ

Με βάση την προτεινόμενη μεθοδολογία των Καλογήρου κ.ά. (2011) και με βάση τις διαθέσιμες στατιστικές πληροφορίες, είναι δυνατό να υπολογιστούν δύο εναλλακτικοί συνθετικοί δείκτες φτώχειας οι οποίοι διαφέρουν στη μαθηματική συνάρτηση υπολογισμού τους.

Υπολογίζονται καταρχήν τρεις επιμέρους δείκτες (συνιστώσες):

- P_1 είναι η πιθανότητα (%) μη επιβίωσης από τη γέννηση μέχρι την αρχή της ηλικίας των 60 ετών

$$P_1 = \left(1 - \frac{l_{60}}{l_0}\right) \cdot 100$$

- P_2 είναι το ποσοστό (%) όσων δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση στον πληθυσμό ηλικίας 6 ετών και άνω
- P_3 είναι το ποσοστό (%) των ανέργων

Λόγω έλλειψης στοιχείων μακροχρόνιων ανέργων σε επίπεδο Δήμου Καλλικράτη το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων αντικαταστάθηκε με το ποσοστό ανέργων ενώ είναι αδύνατο να υπολογιστεί το ποσοστό (%) του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας, το οποίο και αφαιρέθηκε από τον αρχικό δείκτη.

Όπως αναφέρουν οι Καλογήρου κ.ά. (2011): για την ισότιμη συμμετοχή των μεταβλητών στον υπολογισμό δεικτών και την αποφυγή προβλημάτων κλίμακας των μεταβλητών, είναι απαραίτητη η κανονικοποίηση των μεταβλητών με τον υπολογισμό των τιμών z για κάθε παρατήρηση με βάση τον παρακάτω τύπο:

$$z_i = \frac{x_i - \bar{x}}{\sigma}$$

όπου $\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^N x_i}{N}$ είναι ο μέσος και $\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2}{N}$ είναι η τυπική απόκλιση της μεταβλητής X (Milligan and Cooper, 1988).

Για κάθε Καλλικράτειο Δήμο υπολογίζονται δύο συνθετικοί δείκτες φτώχειας:

$$HPI_{power} = \left[\frac{1}{3} (P_1^3 + P_2^3 + P_3^3) \right]^{\frac{1}{3}}$$

και

$$HPI_{liner} = \frac{1}{3} (P_1 + P_2 + P_3)$$

Ερμηνεία Δείκτη

Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του συνθετικού δείκτη φτώχειας για ένα δήμο, τόσο αυξάνεται η ανθρωπίνη φτώχεια του πληθυσμού του δήμου αυτού σε σχέση με τους άλλους δήμους. Οι τιμές που μπορεί να πάρει ο δείκτης δεν έχουν συγκεκριμένα όρια, γι' αυτό η περιφερειακή στατιστική ανάλυση αφορά στην ιεράρχηση (ranking) των τιμών του δείκτη από τη μικρότερη προς την μεγαλύτερη.

Αποτελέσματα Ανάλυσης

Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε για τους Δήμους της Αττικής. Αρχικά κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση βασικών περιγραφικών στατιστικών για τις παραμέτρους του δείκτη φτώχειας στον επόμενο πίνακα. Παρατηρούμε ότι σε όλες τις μεταβλητές υπάρχει μεγάλο εύρος τιμών. Στην περίπτωση του ποσοστού όσων δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, η μέγιστη τιμή είναι σχεδόν 26 φορές μεγαλύτερη από την ελάχιστη τιμή.

Πίνακας 37: Βασικά περιγραφικά στατιστικά των παραμέτρων του δείκτη φτώχειας

	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	Μέση τιμή	Διάμεσος	Τυπική απόκλιση	Εύρος
Ποσοστό ανεργίας	8,82	29,17	17,37	17,07	4,15	20,34
Ποσοστό όσων δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	0,24	6,08	1,35	1,03	1,08	5,84
Πιθανότητα (%) μη επιβίωσης ως τα 60 έτη	5,05	12,12	8,07	7,77	1,85	7,07

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται οι 5 δήμοι με τις μεγαλύτερες και οι 5 δήμοι με τις μικρότερες τιμές ανά παράγοντα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Δήμου Φιλοθέης - Ψυχικού που παρουσιάζει τη μικρότερη ανεργία -μόλις 8,82 %- και το χαμηλότερο ποσοστό ατόμων που δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση (0,24%). Στο αντίποδα ο Δήμος Ασπροπύργου εμφανίζει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας (29,17%)

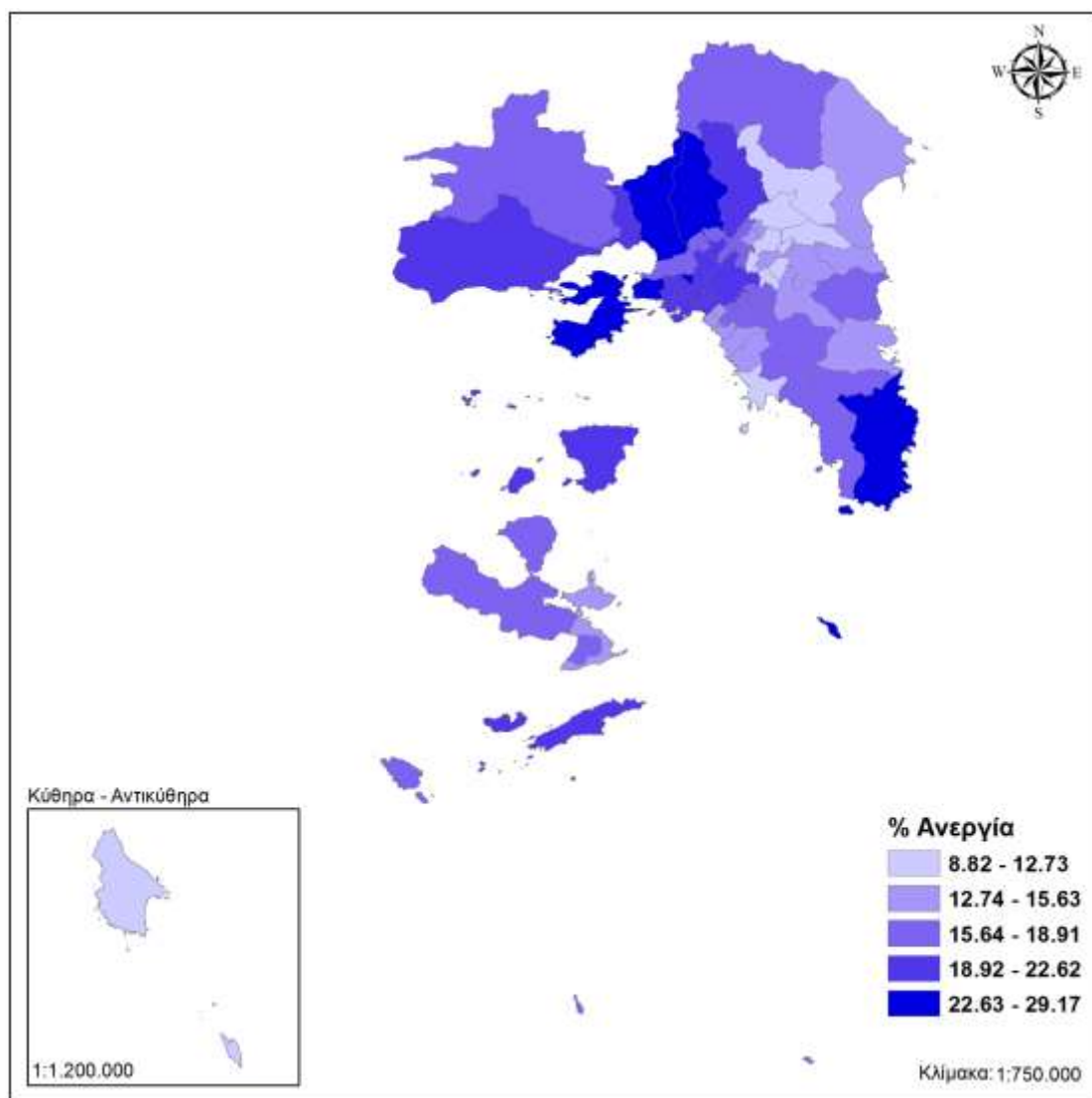
και το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων που δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση (5,33 %).

Μια άλλη σημαντική παρατήρηση είναι η ιδιαίτερα υψηλή πιθανότητα μη επιβίωσης από τη γέννηση μέχρι την αρχή της ηλικίας των 60 ετών στους δήμους Αθηναίων και Αγίας Βαρβάρας.

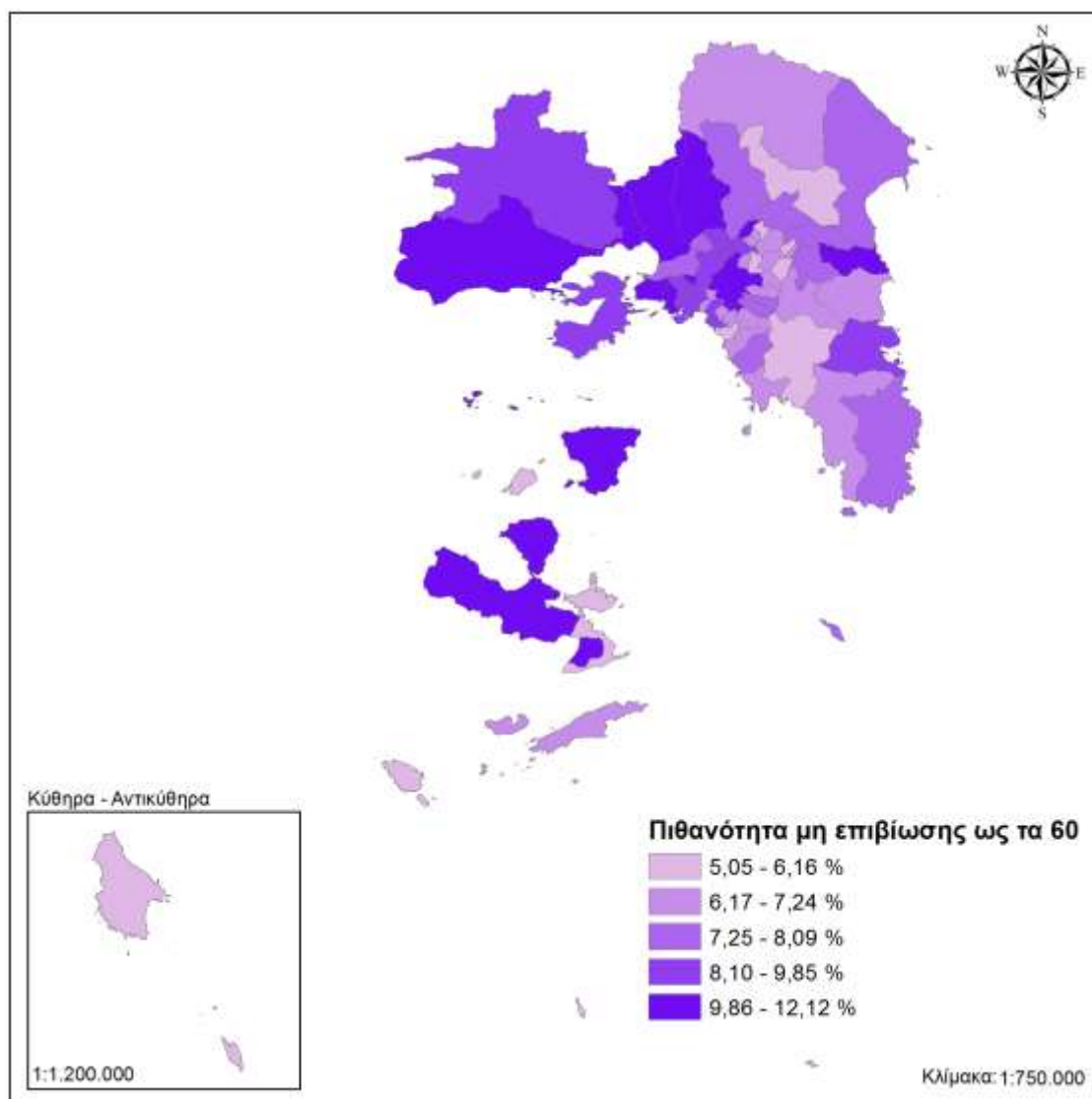
Πίνακας 38: Δήμοι με μέγιστες και ελάχιστες τιμές ανά μεταβλητή

% ανεργία	% δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση
8,82 % (ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ)	0,24 % (ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ)
10,4 % (ΚΥΘΗΡΩΝ)	0,3 % (ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ)
10,54 % (ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ)	0,31 % (ΠΑΠΑΓΟΥ - ΧΟΛΑΡΓΟΥ)
10,82 % (ΚΗΦΙΣΙΑΣ)	0,38 % (ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ)
11,12 % (ΔΙΟΝΥΣΟΥ)	0,39 % (ΑΛΙΜΟΥ)
23,99 % (ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ)	3,22 % (ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ)
24,23 % (ΦΥΛΗΣ)	3,28 % (ΜΕΓΑΡΕΩΝ)
24,6 % (ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ)	3,43 % (ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ)
25,87 % (ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ)	5,33 % (ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ)
29,17 % (ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ)	6,08 % (ΦΥΛΗΣ)
Πιθανότητα μη επιβίωσης ως τα 60 έτη	
5,05 % (ΣΠΕΤΣΩΝ)	
5,06 % (ΚΥΘΗΡΩΝ)	
5,06 % (ΠΟΡΟΥ)	
5,36 % (ΑΛΙΜΟΥ)	
5,55 % (ΔΙΟΝΥΣΟΥ)	
11,32 % (ΑΙΓΙΝΑΣ)	
11,52 % (ΜΕΓΑΡΕΩΝ)	
11,53 % (ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ)	
11,67 % (ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ)	
12,12 % (ΑΘΗΝΑΙΩΝ)	

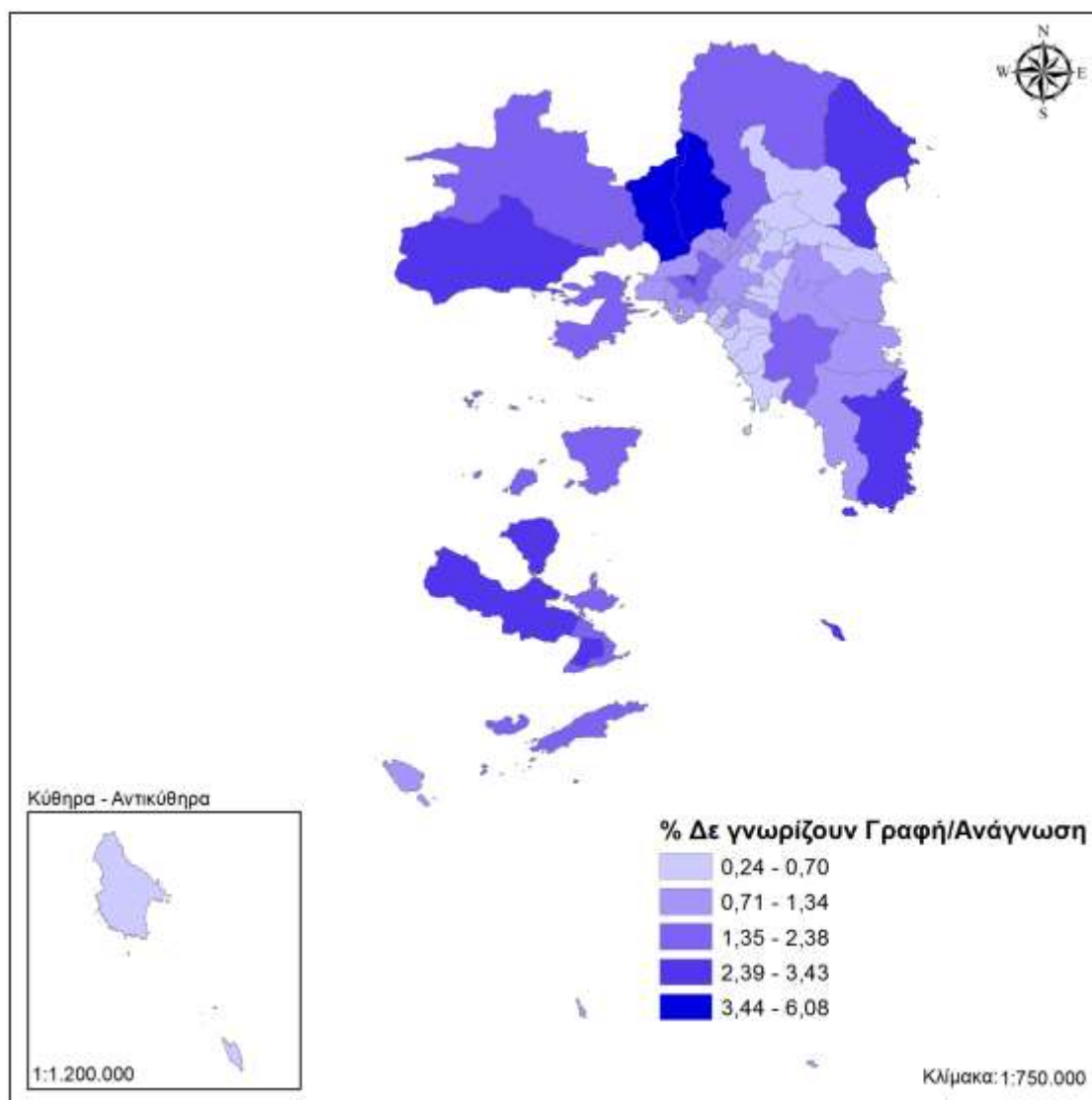
Για την καλύτερη κατανόηση της χωρικής κατανομής των τιμών των παραπάνω παραγόντων ακολουθούν οι σχετικοί χάρτες.

Σχήμα 52: Θεματικός χάρτης ποσοστού ανεργίας

Σχήμα 53: Θεματικός χάρτης πιθανότητας (%) μη επιβίωσης από την γέννηση μέχρι την αρχή της ηλικίας των εξήντα (60) ετών

Σχήμα 54: Θεματικός χάρτης ποσοστού όσων δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση στον πληθυσμό ηλικίας έξι (6) ετών και άνω

Με βάση τη μεθοδολογία που περιγράφηκε παραπάνω, υπολογίστηκαν ο εκθετικός και ο γραμμικός δείκτης ανθρώπινης φτώχειας και ταξινομήθηκαν οι Δήμοι της περιφέρειας Αττικής σε φθίνουσα σειρά όπως φαίνεται στον επόμενο πίνακα. Η πρώτη στήλη του πίνακα αφορά στο Δήμο, η δεύτερη στήλη στον πληθυσμό του Δήμου με βάση την απογραφή πληθυσμού του 2011, οι επόμενες τρεις στήλες αφορούν στους παράγοντες που συνθέτουν το δείκτη στέρησης ενώ η έκτη και έβδομη στήλη αφορούν στις τιμές του εκθετικού και γραμμικού δείκτη ανθρώπινης φτώχειας, αντίστοιχα.

Ο δείκτης λαμβάνει και αρνητικές τιμές λόγω του μετασχηματισμού των αρχικών δεδομένων. Στην όγδοη και ένατη στήλη του επόμενου πίνακα, παρουσιάζεται η σειρά με την οποία έχουν ταξινομηθεί οι Δήμοι με βάση τους δείκτες. Πρώτος εμφανίζεται ο Δήμος που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ανθρώπινη φτώχεια με βάση τον εκθετικό δείκτη και τελευταίος ο Δήμος που παρουσιάζει τη μικρότερη φτώχεια.

Πίνακας 39: Παράγοντες και δείκτες ανθρώπινης φτώχειας για τους Δήμους της Αττικής

Δήμος	Πληθυσμός	Μη επιβίωση ως τα 60	Δε γνωρίζουν γραφή / ανάγνωση	Ανεργία	Εκθετικός Δείκτης Φτώχειας (ΕΔ) ΟΗΕ	Γραμμικός Δείκτης Φτώχειας (ΓΔ) ΟΗΕ	Ταξινο-μηση ΕΔ	Ταξινο-μηση ΓΔ
ΦΥΛΗΣ	45965	10,947	6,076	24,232	3,117	2,521	1	2
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	30251	10,892	5,332	29,165	2,936	2,679	2	1
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	26550	11,672	2,905	24,599	1,732	1,707	3	3
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	36924	11,520	3,285	22,345	1,666	1,615	4	4
ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ	7143	11,528	3,426	16,678	1,652	1,205	5	5
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	664046	12,118	1,281	20,383	1,536	0,949	6	9
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	25389	10,095	1,272	25,875	1,489	1,023	7	7
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	25102	7,925	2,789	23,989	1,286	0,947	8	10
ΑΙΓΙΝΑΣ	13056	11,317	1,616	20,916	1,263	0,951	9	8
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	33423	7,836	3,220	15,631	1,188	0,392	10	20
ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	29902	11,178	1,612	19,247	1,174	0,791	11	11
ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	39283	9,772	2,215	23,417	1,134	1,057	12	6
ΑΧΑΡΝΩΝ	106943	7,975	2,303	22,622	0,965	0,696	13	13
ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	105430	9,677	1,787	21,910	0,878	0,787	14	12
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	91045	10,158	1,225	20,375	0,846	0,578	15	15
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	29891	10,341	0,958	16,558	0,842	0,223	16	24
ΑΙΓΑΛΕΩ	69946	8,867	1,529	22,123	0,809	0,579	17	14
ΔΑΦΝΗΣ ΥΜΗΤΤΟΥ	33628	10,190	0,832	18,013	0,775	0,274	18	22
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	100641	9,855	1,029	19,988	0,720	0,432	19	19
ΜΑΝΔΡΑΣ ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	17885	8,623	2,380	18,646	0,670	0,518	20	18
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	139981	9,428	1,465	20,549	0,656	0,534	21	16
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	63445	8,475	2,023	20,445	0,602	0,526	22	17
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	163688	9,331	1,163	19,618	0,539	0,349	23	21
ΩΡΩΠΟΥ	33769	7,103	2,119	16,876	0,410	0,021	24	29
ΥΔΡΑΣ	1966	6,657	1,616	20,916	0,399	0,111	25	27
ΙΛΙΟΥ	84793	8,592	1,339	19,656	0,398	0,273	26	23
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	67134	8,505	1,230	18,913	0,276	0,164	27	25
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	62529	8,490	1,216	18,782	0,254	0,147	28	26
ΡΑΦΗΝΑΣ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	20266	10,056	0,702	13,234	0,228	-0,174	29	35
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	35556	8,534	0,955	18,624	-0,128	0,062	30	28
ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	46897	8,090	1,283	16,477	-0,150	-0,090	31	31

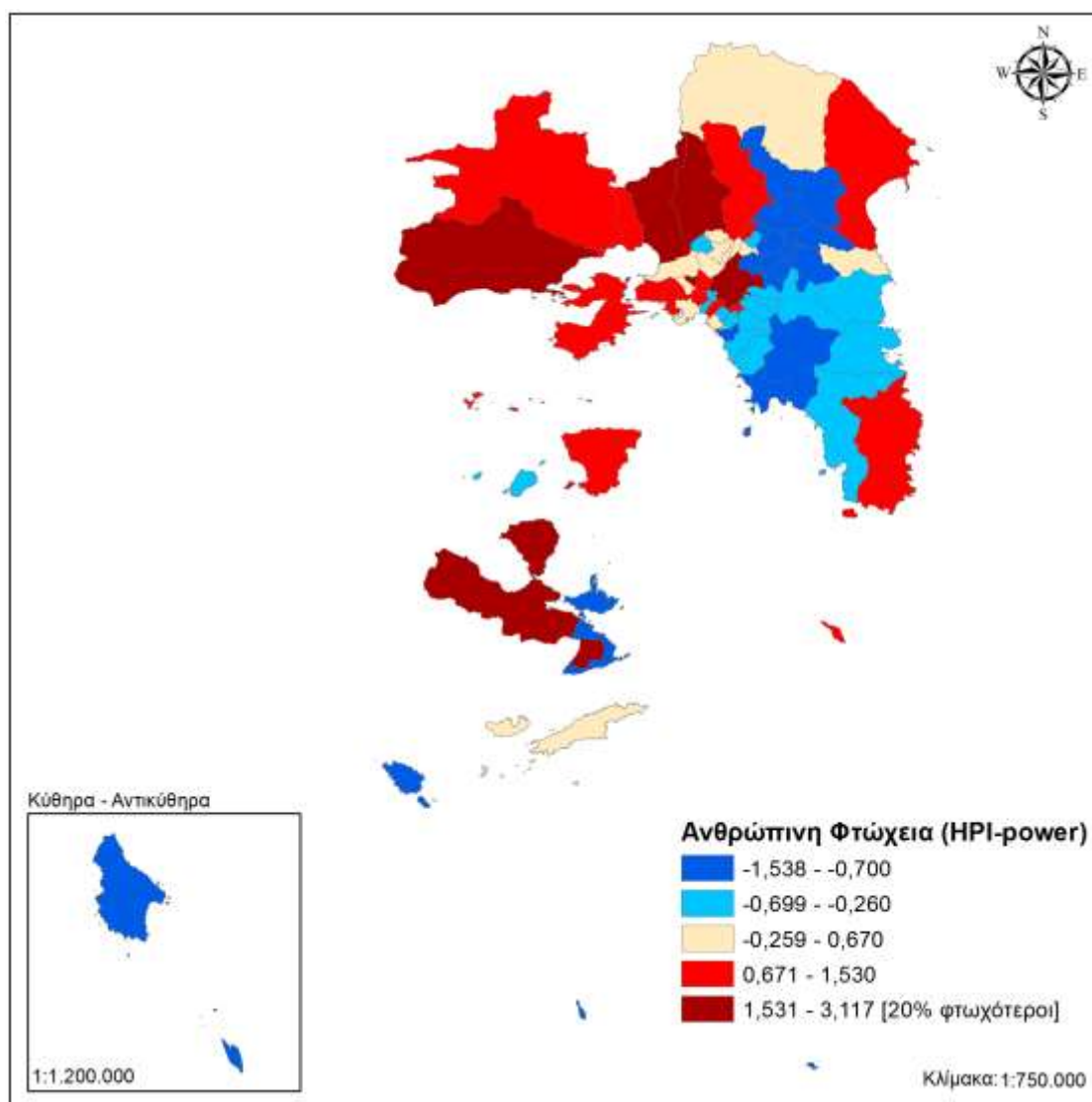
Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	64021	9,594	0,513	15,186	-0,259	-0,159	32	34
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	58979	7,854	0,846	16,849	-0,328	-0,237	33	38
ΜΟΣΧΑΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ	40413	6,958	0,904	19,671	-0,341	-0,154	34	33
ΒΥΡΩΝΟΣ	61308	7,505	0,821	16,691	-0,369	-0,320	35	41
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	20040	8,760	0,823	15,218	-0,408	-0,211	36	36
ΣΠΑΤΩΝ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	33821	6,954	1,002	18,550	-0,426	-0,215	37	37
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	26458	7,918	0,674	17,247	-0,435	-0,246	38	39
ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	29002	6,832	1,222	17,370	-0,466	-0,264	39	40
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	71294	6,823	1,060	17,213	-0,478	-0,328	40	42
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	78153	7,236	0,669	16,158	-0,497	-0,458	41	43
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	26668	6,954	1,010	14,925	-0,534	-0,503	42	45
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	51356	7,153	0,678	15,124	-0,558	-0,553	43	48
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	71026	6,831	0,648	16,930	-0,578	-0,476	44	44
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	49642	6,745	0,799	14,997	-0,612	-0,600	45	49
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	87305	7,350	0,633	14,219	-0,640	-0,604	46	51
ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	1142	5,902	1,616	20,916	-0,689	-0,026	47	30
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	73076	6,972	0,427	15,108	-0,692	-0,664	48	53
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	54415	7,605	1,038	13,202	-0,704	-0,515	49	46
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	59345	6,322	0,687	17,262	-0,711	-0,529	50	47
ΚΡΩΠΙΑΣ	30307	6,092	1,893	18,203	-0,715	-0,124	51	32
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	74192	6,492	0,800	12,963	-0,866	-0,808	52	55
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	34934	7,710	0,620	12,283	-0,895	-0,699	53	54
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	72333	7,230	0,463	12,251	-0,943	-0,836	54	56
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ ΠΕΥΚΗΣ	31002	6,045	0,501	13,569	-0,950	-0,932	55	59
ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	48399	6,840	0,448	12,216	-0,975	-0,914	56	58
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	59704	5,900	0,378	12,728	-1,077	-1,064	57	61
ΠΑΠΑΓΟΥ ΧΟΛΑΡΓΟΥ	44539	6,986	0,307	11,536	-1,088	-0,985	58	60
ΣΠΕΤΣΩΝ	4027	5,050	1,341	16,678	-1,134	-0,604	59	50
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	70600	7,368	0,515	10,817	-1,139	-0,910	60	57
ΠΟΡΟΥ	3993	5,060	1,627	14,861	-1,147	-0,660	61	52
ΑΛΙΜΟΥ	41720	5,365	0,389	13,545	-1,155	-1,091	62	62
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	40193	5,546	0,631	11,119	-1,277	-1,179	63	63
ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ	30741	5,849	0,304	10,538	-1,332	-1,271	64	64
ΚΥΘΗΡΩΝ	4041	5,058	0,598	10,396	-1,463	-1,335	65	65
ΦΙΛΟΘΕΗΣ ΨΥΧΙΚΟΥ	26968	6,159	0,235	8,821	-1,538	-1,374	66	66

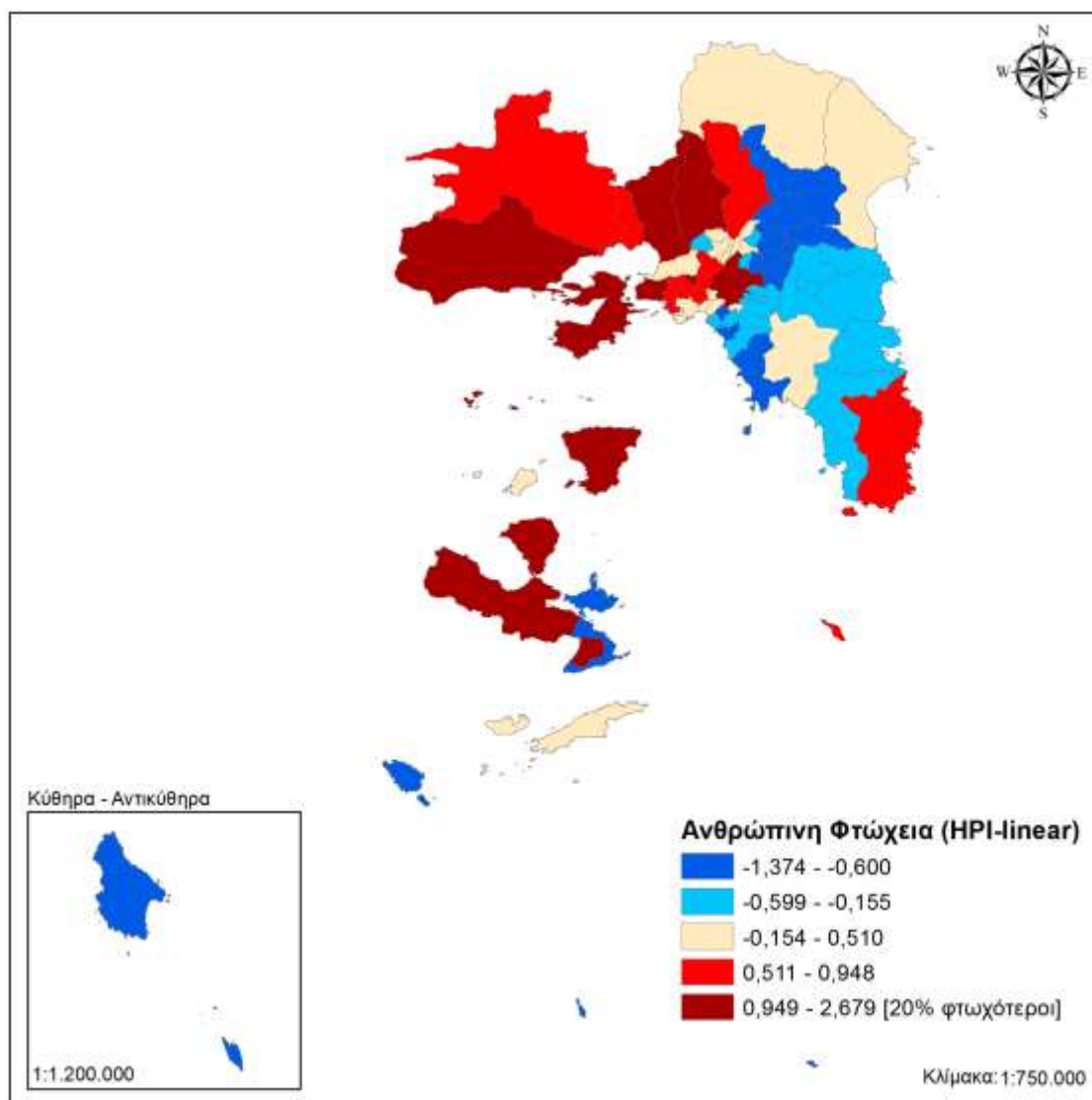
Όπως παρουσιάζεται χαρτογραφικά στο επόμενο σχήμα, στους Δήμους Φυλής, Ασπροπύργου, Αγίας Βαρβάρας, Μεγαρέων, Τροιζηνίας και Αθηναίων κατοικεί το 21% του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής με τη μεγαλύτερη ανθρώπινη φτώχεια, ενώ στους δήμους Παλλήνης, Γαλασίου, Κρωπίας, Χαλανδρίου, Πεντέλης, Αμαρουσίου, Λυκόβρυσης - Πεύκης, Βάρης - Βούλας - Βουλιαγμένης, Αγίας Παρασκευής, Παπάγου - Χολαργού, Σπετσών, Κηφισίας, Πόρου, Αλίμου, Διονύσου, Βριλησίων, Κυθήρων και Φιλοθέης - Ψυχικού κατοικεί το 20% του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής με το χαμηλότερο δείκτη φτώχειας.

Στους χάρτες των δύο επόμενων σχημάτων, κάθε χρώμα παρουσιάζει το 20% του πληθυσμού με βάση το δείκτη φτώχειας του ΟΗΕ. Έτσι οι φτωχότεροι κάτοικοι εμφανίζονται στους Δήμους με καφέ χρώμα ενώ οι πλουσιότεροι με μπλε χρώμα.

Είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι η ανάλυση αυτή δείχνει το μέσο επίπεδο ανθρώπινης φτώχειας, γεγονός που δεν σημαίνει ότι όλοι οι κάτοικοι ενός Δήμου με υψηλή τιμή δείκτη, είναι φτωχοί, και όλοι οι κάτοικοι ενός Δήμου με χαμηλή τιμή δείκτη, είναι πλούσιοι. Επίσης, είναι εμφανείς κάποιες διαφοροποιήσεις σε σχέση με το δείκτη στέρησης του Townsend. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει η χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας, να γίνει με προσοχή από τους ασκούντες, πολιτική.

Σχήμα 55: Θεματικός χάρτης εκθετικού δείκτη ανθρώπινης φτώχειας

Σχήμα 56: Θεματικός χάρτης του γραμμικού δείκτη ανθρώπινης φτώχειας

4.5.3 Χωρική κατανομή μέσου δηλωθέντος εισοδήματος

Σκοπός αυτής της παραγράφου είναι να παρουσιάσει τη χωρική κατανομή του μέσου δηλωθέντος ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος του 2011 σε επίπεδο Ταχυδρομικού Κωδικού (ΤΚ) στην Περιφέρεια Αττικής. Η παρουσίαση αυτή κρίνεται αναγκαία δεδομένου ότι οι Δήμοι Καλλικράτη αφορούν σε μεγάλες γεωγραφικές περιοχές εντός των οποίων ενδέχεται να υπάρχουν θύλακες φτώχειας. Στον επόμενο Πίνακα παρουσιάζεται το μέσο εισόδημα ταξινομημένο από το χαμηλότερο προς το μεγαλύτερο. Το εισόδημα αυτό έχει χαρτογραφηθεί και παρουσιάζεται στο επόμενο Σχήμα που ακολουθεί.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το μέσο ετήσιο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα στην Αττική το 2011 είναι 24.102,41€. Αυτό σημαίνει ότι οι κάτοικοι 179 από τις 294 ταχυδρομικά χαρτογραφημένες περιοχές στην Αττική, δηλαδή οι κάτοικοι του 60% των Δήμων της Αττικής δηλώνουν εισόδημα λιγότερο από το μέσο εισόδημα σε επίπεδο Περιφέρειας.

Πίνακας 40: Μέσο ετήσιο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα ανά ΤΚ

ΤΚ	Δήμος Καλλικράτη	Μέσο Ετήσιο Εισόδημα
18020	ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ	15.526,96 €
10439	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	16.081,27 €
10438	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	16.124,87 €
18050	ΣΠΕΤΣΩΝ	16.174,95 €
18010	ΑΙΓΙΝΑΣ	16.227,03 €
10446	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	16.282,61 €
10440	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	16.481,70 €
19100	ΜΕΓΑΡΕΩΝ	16.484,46 €
12351	ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	16.992,47 €
10436	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	17.287,75 €
10437	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	17.348,35 €
13461	ΦΥΛΗΣ	17.378,99 €
19012	ΜΑΝΔΡΑΣ - ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	17.402,37 €
10553	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	17.451,99 €
13341	ΦΥΛΗΣ	17.478,35 €
18903	ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	17.560,19 €
13675	ΑΧΑΡΝΩΝ	17.563,86 €
18450	ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	17.583,36 €
11254	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	17.642,93 €
10435	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	17.709,52 €
19300	ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	17.720,47 €
11253	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	17.866,02 €
18542	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	17.908,94 €
13672	ΑΧΑΡΝΩΝ	17.947,38 €
19006	ΜΕΓΑΡΕΩΝ	17.961,75 €
18900	ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	18.019,50 €
18902	ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	18.068,45 €
10441	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.079,55 €
18453	ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	18.125,24 €
18233	ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	18.159,49 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

10445	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.173,09 €
11256	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.300,38 €
18541	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	18.316,67 €
19008	ΜΑΝΔΡΑΣ - ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	18.460,88 €
11252	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.503,84 €
12135	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	18.533,00 €
18863	ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	18.546,09 €
13671	ΑΧΑΡΝΩΝ	18.548,71 €
12241	ΑΙΓΑΛΕΩ	18.558,13 €
17673	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	18.578,03 €
13121	ΙΛΙΟΥ	18.608,59 €
10444	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.639,10 €
13679	ΑΧΑΡΝΩΝ	18.673,14 €
11251	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.693,22 €
18030	ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ	18.698,51 €
12244	ΑΙΓΑΛΕΩ	18.702,43 €
11255	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.810,78 €
19500	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	18.859,27 €
18648	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	18.932,80 €
18121	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	18.935,13 €
19015	ΩΡΩΠΟΥ	18.987,77 €
11853	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	18.992,49 €
17778	ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΤΑΥΡΟΥ	19.006,42 €
17672	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	19.039,74 €
19007	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	19.098,40 €
11854	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	19.108,10 €
12242	ΑΙΓΑΛΕΩ	19.110,11 €
18544	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	19.182,08 €
80200	ΚΥΘΗΡΩΝ	19.184,22 €
18454	ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	19.194,28 €
12136	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	19.205,96 €
11144	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	19.214,46 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

18543	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	19.233,37 €
12137	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	19.314,53 €
10443	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	19.332,91 €
10442	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	19.557,93 €
18546	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	19.560,32 €
18040	ΥΔΡΑΣ	19.592,82 €
18755	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	19.613,75 €
19001	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	19.620,58 €
11855	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	19.656,08 €
18756	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	19.669,70 €
18120	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	19.697,43 €
18122	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	19.722,30 €
18757	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	19.724,01 €
18452	ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	19.739,51 €
13451	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	19.752,55 €
13344	ΦΥΛΗΣ	19.807,59 €
11743	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	19.830,43 €
13678	ΑΧΑΡΝΩΝ	19.869,26 €
11744	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	19.883,90 €
18758	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	19.940,80 €
18540	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	19.971,42 €
12131	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	19.972,54 €
12243	ΑΙΓΑΛΕΩ	20.051,91 €
13674	ΑΧΑΡΝΩΝ	20.087,73 €
11145	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.193,22 €
11633	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.204,86 €
17234	ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ	20.212,13 €
10447	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.213,68 €
13561	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	20.219,73 €
11364	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.221,95 €
10554	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.254,10 €
11852	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.264,12 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

19016	ΣΠΑΤΩΝ - ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	20.283,81 €
13562	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	20.321,38 €
11361	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.335,22 €
80100	ΚΥΘΗΡΩΝ	20.377,95 €
11474	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.466,01 €
19011	ΩΡΩΠΟΥ	20.501,73 €
11745	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.527,47 €
12133	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	20.610,61 €
13122	ΙΛΙΟΥ	20.613,51 €
18451	ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	20.617,40 €
14233	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	20.711,46 €
17674	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	20.728,45 €
14234	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	20.733,39 €
10552	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.784,08 €
17675	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	20.793,77 €
11631	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.844,79 €
13677	ΑΧΑΡΝΩΝ	20.866,56 €
11851	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.875,69 €
13342	ΦΥΛΗΣ	20.916,22 €
11741	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.917,48 €
11475	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	20.965,22 €
14231	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	21.000,72 €
13123	ΙΛΙΟΥ	21.002,37 €
12134	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	21.029,84 €
17671	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	21.037,21 €
12132	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	21.136,59 €
16232	ΒΥΡΩΝΟΣ	21.159,24 €
11363	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	21.250,09 €
14342	ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	21.269,33 €
13351	ΦΥΛΗΣ	21.286,04 €
17341	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	21.308,05 €
19004	ΣΠΑΤΩΝ - ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	21.337,34 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

17676	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	21.376,89 €
11472	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	21.394,46 €
11362	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	21.400,41 €
11632	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	21.504,25 €
12461	ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	21.504,68 €
19200	ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	21.516,82 €
16231	ΒΥΡΩΝΟΣ	21.603,03 €
18545	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	21.618,55 €
17343	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	21.641,72 €
19600	ΜΑΝΔΡΑΣ - ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	21.659,41 €
14232	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	21.714,19 €
11522	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	21.806,86 €
16121	ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	21.812,63 €
16122	ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	21.814,76 €
17235	ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ	21.828,97 €
16344	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	21.908,81 €
17237	ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ	21.914,74 €
14341	ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	22.035,00 €
14451	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	22.083,11 €
19400	ΚΡΩΠΙΑΣ	22.093,45 €
13673	ΑΧΑΡΝΩΝ	22.167,82 €
11143	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	22.171,16 €
13231	ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	22.278,95 €
11476	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	22.310,44 €
16452	ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	22.372,15 €
18537	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	22.381,71 €
18532	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	22.394,95 €
13343	ΦΥΛΗΣ	22.406,84 €
11146	ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	22.428,94 €
11147	ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	22.496,49 €
14343	ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	22.540,28 €
15771	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	22.547,47 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

17236	ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ	22.653,43 €
18547	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	22.662,39 €
15349	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	22.708,41 €
14235	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	22.720,75 €
18538	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	22.761,33 €
11142	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	22.769,28 €
11523	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	22.976,59 €
17342	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	23.033,99 €
15773	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	23.070,13 €
16343	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	23.211,31 €
18345	ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΤΑΥΡΟΥ	23.247,72 €
18539	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	23.290,90 €
10562	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	23.364,28 €
19003	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	23.381,87 €
16562	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	23.539,19 €
14452	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	23.711,54 €
15772	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	23.759,22 €
16451	ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	23.826,53 €
16345	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	23.835,14 €
18533	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	23.839,00 €
16341	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	23.993,66 €
10434	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	24.006,25 €
16346	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	24.040,73 €
11141	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	24.107,65 €
10432	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	24.180,73 €
11527	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	24.202,01 €
11635	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	24.269,28 €
11473	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	24.316,03 €
19010	ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	24.348,24 €
18536	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	24.450,39 €
16233	ΒΥΡΩΝΟΣ	24.477,18 €
18344	ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΤΑΥΡΟΥ	24.512,25 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

18534	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	24.534,47 €
19013	ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	24.628,59 €
14122	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	24.674,11 €
11526	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	24.925,27 €
19014	ΩΡΩΠΟΥ	24.937,04 €
11634	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	25.110,79 €
19005	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	25.112,74 €
11742	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	25.229,88 €
17563	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	25.432,22 €
11525	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	25.510,83 €
12462	ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	25.738,07 €
17124	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	25.762,48 €
17564	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	25.788,04 €
16561	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	25.976,81 €
16342	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	26.088,82 €
14123	ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ - ΠΕΥΚΗΣ	26.154,42 €
16777	ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	26.186,92 €
14121	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	26.223,75 €
11257	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	26.299,78 €
19002	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	26.350,99 €
17123	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	26.353,85 €
11636	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	26.419,63 €
17122	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	26.456,48 €
10551	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	26.586,33 €
11471	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	26.611,65 €
18346	ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΤΑΥΡΟΥ	26.638,06 €
17561	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	26.686,22 €
15354	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	26.814,73 €
17121	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	26.983,55 €
18531	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	27.022,99 €
17456	ΑΛΙΜΟΥ	27.197,78 €
10431	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	27.262,59 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

11524	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	27.301,60 €
10681	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	27.441,40 €
10561	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	27.453,81 €
10683	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	28.095,11 €
15344	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	28.153,47 €
10433	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	28.705,26 €
17562	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	28.952,40 €
15232	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	29.053,17 €
15343	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	29.064,96 €
15351	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	29.084,63 €
15562	ΠΑΠΑΓΟΥ - ΧΟΛΑΡΓΟΥ	29.439,26 €
15124	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	29.444,79 €
17455	ΑΛΙΜΟΥ	30.010,81 €
10559	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	30.131,88 €
10677	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	30.227,31 €
15233	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	30.327,34 €
14568	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	30.333,45 €
15561	ΠΑΠΑΓΟΥ - ΧΟΛΑΡΓΟΥ	30.451,95 €
14565	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	30.469,18 €
15126	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	30.618,90 €
15234	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	30.724,33 €
15121	ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ - ΠΕΥΚΗΣ	30.867,21 €
10560	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	30.902,66 €
10680	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	31.038,26 €
10682	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	31.070,62 €
15341	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	31.404,34 €
16672	ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	31.511,79 €
15125	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	31.753,25 €
15231	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	31.834,76 €
15122	ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ - ΠΕΥΚΗΣ	31.970,48 €
18535	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	32.236,49 €
10563	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	32.447,87 €

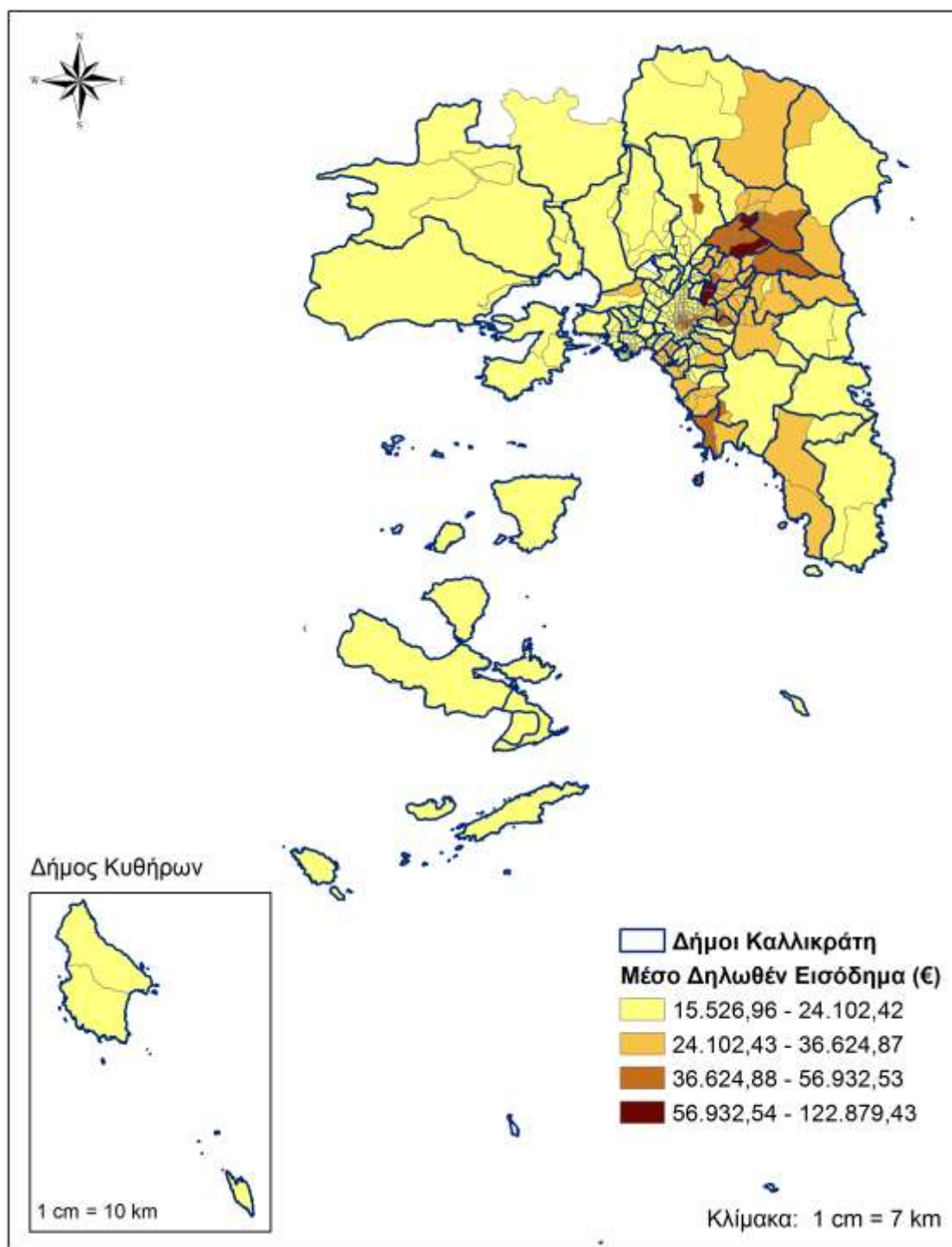
Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

10556	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	32.448,05 €
10564	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	32.471,75 €
15127	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	32.773,79 €
10679	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	32.809,23 €
10678	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	33.370,49 €
16674	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	33.421,32 €
19009	ΡΑΦΗΝΑΣ - ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	33.526,82 €
10558	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	33.755,61 €
15342	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	34.271,67 €
14569	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	34.558,56 €
11528	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	35.252,21 €
15451	ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ	35.671,50 €
16675	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	35.749,24 €
14575	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	36.236,42 €
15235	ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ	36.624,87 €
15669	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	38.557,58 €
15238	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	38.721,94 €
15123	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	38.951,30 €
13676	ΑΧΑΡΝΩΝ	39.024,77 €
15236	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	40.006,87 €
14561	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	40.178,23 €
16673	ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	40.717,48 €
14671	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	40.858,08 €
10676	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	41.522,98 €
14574	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	41.775,41 €
14564	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	41.815,58 €
11521	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	41.821,07 €
10555	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	42.265,61 €
14572	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	44.975,80 €
16671	ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	47.859,24 €
10673	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	48.426,95 €
10557	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	48.610,81 €

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

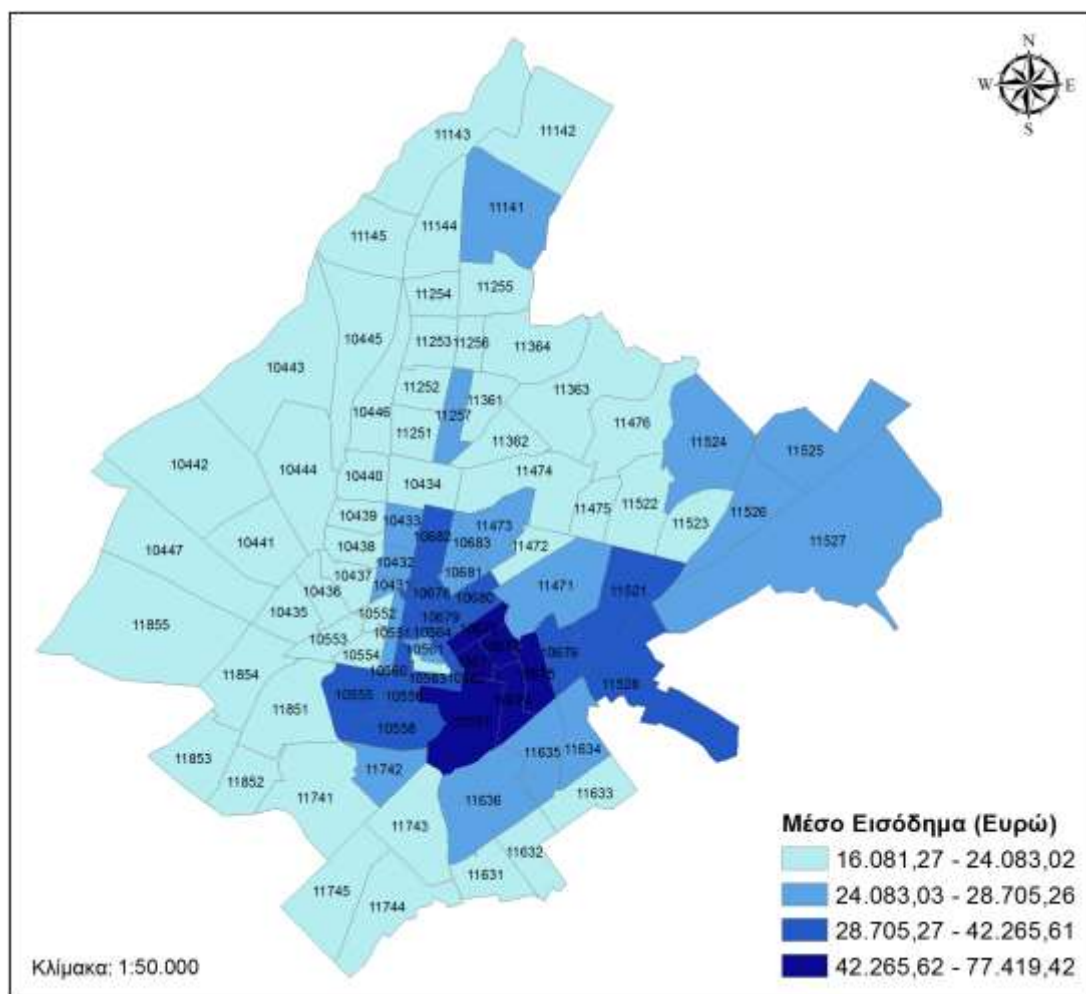
10675	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	49.092,38 €
10672	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	49.657,25 €
14563	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	51.938,51 €
14576	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	56.150,52 €
10671	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	56.932,53 €
14562	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	66.521,38 €
15452	ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ	67.426,68 €
15237	ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ	74.798,25 €
10674	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	77.419,42 €
14578	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	122.879,43 €

Εκτός από ΤΚ των Δήμων Αγίας Βαρβάρας και Φυλής που συχνά κατατάσσονται ως οι φτωχότερες περιοχές της Αττικής, αρκετοί είναι οι ΤΚ στο Δήμο Αθηναίων αλλά και νήσων του Σαρωνικού που συγκαταλέγονται στις φτωχότερες γειτονιές της Αττικής. Στον αντίποδα, οι ΤΚ με το μεγαλύτερο εισόδημα εντοπίζονται στους Δήμους Κηφισιάς και Φιλοθέης - Ψυχικού, ενώ δε λείπει από εδώ και ΤΚ του Δήμου Αθηναίων (Περιοχή Ανακτόρων - Πλατείας Κολωνακίου).

Σχήμα 57: Θεματικός χάρτης μέσου ετήσιου δηλωθέντος εισοδήματος στην Αττική

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι υπάρχει μεγάλη χωρική ανισότητα του μέσου ετήσιου δηλωθέντος εισοδήματος σε επίπεδο ΤΚ τόσο στην Περιφέρεια Αττικής όσο και στην Αθήνα (επόμενος σχήμα). Αυτό αποδεικνύεται και από τον δείκτη Gini που είναι 0,178 στην Περιφέρεια Αττικής και 0,184 για το Δήμο Αθηναίων υποδεικνύοντας μεγαλύτερη ανισότητα στο Δήμο. Ο ΤΚ με το μικρότερο εισόδημα στο Δήμο Αθηναίων είναι ο 104 39 (περιοχή Σταθμού Λαρίσης - Αχαρνών) με μέσο ετήσιο εισόδημα 16.081,27 € που είναι το ένα πέμπτο του μέσου εισοδήματος του ΤΚ 10674 (περιοχή Πλατείας Κολωνακίου - Ανακτόρων που είναι 77.419,42 €.

Σχήμα 58: Θεματικός χάρτης μέσου ετήσιου δηλωθέντος εισοδήματος στο Δήμο Αθηναίων

4.6 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ

4.6.1 Εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν

Προκειμένου να καταστεί δυνατή η έγκαιρη κι έγκυρη συλλογή στοιχείων για τους ωφελούμενους και τις δομές αντιμετώπισης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού σχεδιάστηκε ειδική διαδικτυακή βάση δεδομένων (www.socialattica.gr) βασιζόμενη στα ερωτηματολόγια του ΘΣ9 και είχαν διανεμηθεί το 2014. Η βάση δεδομένων παρέχει τη δυνατότητα σε διαπιστευμένους φορείς, στους οποίους έχει αποδοθεί όνομα χρήστη και κωδικός εισόδου, να καταχωρούν επιχειρήσεις και δομές για ομάδες ωφελούμενων που εξυπηρετούν. Η βάση δεδομένων διατηρεί ιστορικότητα των καταχωρημένων στοιχείων, ώστε να είναι δυνατή η διαχρονική σύγκριση των πληροφοριών αλλά και η δυνατότητα εξαγωγής συμπερασμάτων για το επίπεδο άσκησης πολιτικών ένταξης.

Η πληροφορία διατίθεται διαδικτυακά σε γεωγραφικούς χάρτες ώστε να είναι εμφανής η διαχρονική χαρτογράφηση δομών και ωφελούμενων. Επιπρόσθετα τα στατιστικά στοιχεία που παράγονται, παρέχουν συγκεντρωτικές πληροφορίες, χρήσιμες για την ανάδειξη ποιοτικών στοιχείων της έρευνας.

Στη συνέχεια, οι εργασίες επικεντρώθηκαν στη οριοθέτηση του δείγματος του ερωτηματολογίου. Επιλέχθηκε η μέθοδος επιλογής δείγματος κατά δεσμίδες (random cluster sample). Με αυτή τη μέθοδο το πεδίο έρευνας θεωρείται ότι είναι χωρισμένο σε ομάδες σαν πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα. Δεδομένου ότι στα πλαίσια εκπόνησης της μελέτης αυτής κρίθηκε απαραίτητη η συλλογή και επεξεργασία δεδομένων από όλες τις γεωγραφικές περιοχές της Περιφέρειας, η δυνατότητα συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου απευθύνθηκε στους εξήντα έξι (66) Δήμους της Αττικής καθώς και στους σημαντικότερους φορείς άσκησης κοινωνικών πολιτικών (η λίστα των φορέων παρατίθεται στο Παράρτημα).

4.6.2 Βάση Δεδομένων Δομών Φτώχειας

Η Βάση Δεδομένων αποτέλεσε το κύριο εργαλείο της έρευνας καθώς συλλέχθηκαν πλήθος στοιχείων από μεγάλο αριθμό ερωτώμενων παρέχοντας τη δυνατότητα της συγκρισιμότητας, της ποσοτικοποίησης και της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων.

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων μετατρέπονται σε δείκτες του υπό έρευνα αντικειμένου, με σκοπό τη στατιστική τους ανάλυση και την κατάδειξη εμπειρικών γενικεύσεων. Στην κατάρτιση του ερωτηματολογίου σημαντικό ρόλο έχει η διάρκεια του ερωτηματολογίου, το είδος των ερωτήσεων, η μορφή των ερωτήσεων, το περιεχόμενο των ερωτήσεων και η σειρά με την οποία εμφανίζονται. Επίσης σημαντικό ρόλο έχει η δομή των ενοτήτων των ερωτηματολογίων, ο αριθμός των ερωτήσεων, η διάταξη τους και η κωδικοποίησή τους.

Στη συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκε να εφαρμοστεί ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κυρίως κλειστού τύπου και κάποιες ανοικτού τύπου. Οι κλειστές ερωτήσεις συνοδεύονται από προκαθορισμένες απαντήσεις και ο ερωτώμενος επιλέγει την απάντηση που ταιριάζει περισσότερο στην περίπτωση του. Καθώς δεν μπορούν να προβλεφθούν όλες οι πιθανές απαντήσεις, υπάρχει η επιλογή «Άλλο» όπου ο ερωτώμενος αναφέρει την δική του απάντηση. Επίσης προβλέπεται να μην υπάρξει απάντηση για ανάλογες περιπτώσεις.

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε να έχει σαφείς ερωτήσεις που περιλαμβάνουν πέντε (5) θεματικές ενότητες. Η πρώτη ενότητα, έχει να κάνει με τα βασικά στοιχεία χωροθέτησης και δραστηριοποίησης του φορέα, στην δεύτερη ενότητα πραγματοποιούνται ερωτήσεις που έχουν να κάνουν με τη καταγραφή των δομών αντιμετώπισης της φτώχεια και των συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών.. Στην τρίτη ενότητα υπάρχουν ερωτήσεις που αφορούν τους ωφελούμενους ανά δομή. Σε αυτή την ενότητα για κάθε δομή υπάρχει ειδικό τμήμα του ερωτηματολογίου, που συμπληρώνονται από το φορέα στοιχεία για τις ειδικότητες του απασχολούμενου προσωπικού, του κόστους λειτουργίας της δομής, του τρόπου ταυτοποίησης των ωφελούμενων κ.α. Στην τέταρτη ενότητα γίνονται ερωτήσεις που αφορούν τα δίκτυα συνεργασίας της δομής και στην πέμπτη ενότητα προτάσεις σε επίπεδο δομής αλλά και δράσης. Δεδομένου ότι το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει κυρίως κλειστού τύπου ερωτήσεις, υπάρχει διευκόλυνση στην κωδικοποίησή του και στην ταχύτερη επεξεργασία του, μιας και ο όγκος δεδομένων είναι μεγάλος.

Τεχνική συμπλήρωσης ερωτηματολογίου

Αφού συγκεντρώθηκε η λίστα των φορέων που θα συμμετείχαν στην έρευνα επιλέχθηκε η αποστολή επιστολής αρχικά στους Δήμους (Γραφείο Δημάρχου) και στη συνέχεια στους υπόλοιπους φορείς μετά από συνεννόηση με την Αντιπεριφερειάρχη Κοινωνικής Πολιτικής κα Θανοπούλου και την ΕΠΠΕ του έργου. Στη συνέχεια υπήρξε τηλεφωνική επαφή με όλους τους παραπάνω φορείς για την ενεργοποίησή τους στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων, δίδοντας σε κάθε φορέα μοναδικό κωδικό εισόδου στην ηλεκτρονική βάση. Το πρόβλημα αρχικά που ανέκυψε ήταν κατά τη διεκπεραίωση της επιστολής από το Γραφείο Δημάρχου στους αρμόδιους αντιδημάρχους και στη

συνέχεια στην καθόλα αρμόδια Διεύθυνση της Κοινωνικής Υπηρεσίας. Διαπιστώθηκε επίσης σημαντικό ζήτημα ως προς την άμεση συμπλήρωση της ηλεκτρονικής βάσης από τους Δήμους λόγω της έλλειψης προσωπικού και καθυστέρησης της τρέχουσας εργασίας με τη παροχή στοιχείων σε διάφορες κεντρικές υπηρεσίες (Υπουργείο Εργασίας, ΚΕΔΕ, κ.α.).

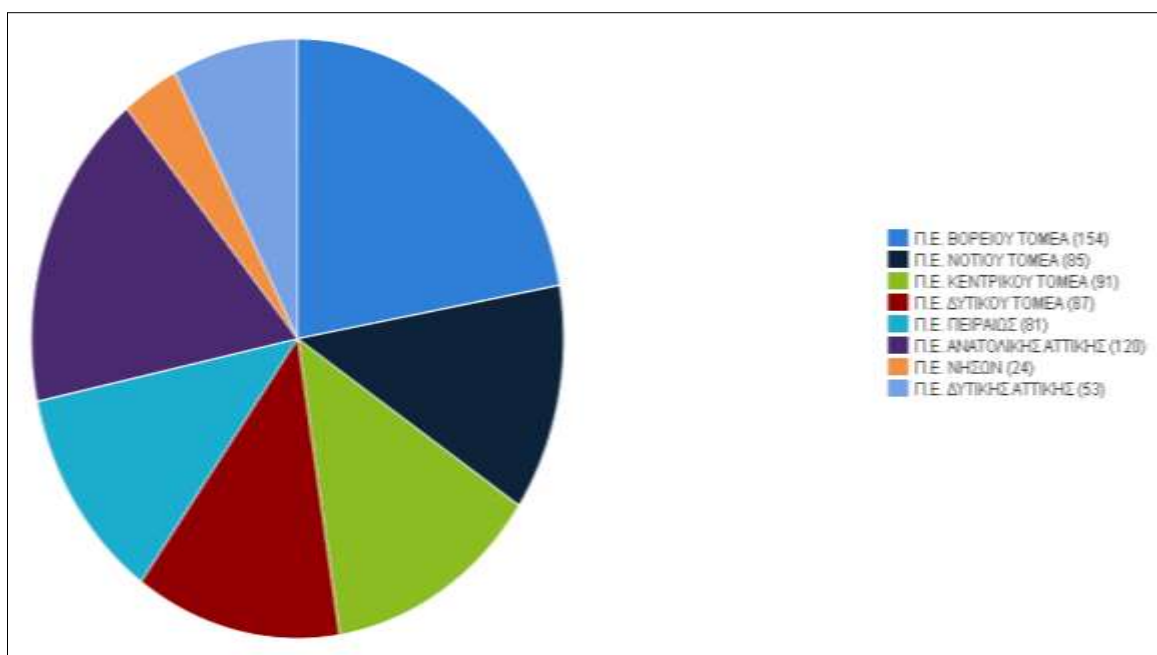
Για να αντιμετωπιστούν τα παραπάνω προβλήματα αποφασίστηκε η επιτόπια επίσκεψη σε όλους τους Δήμους της Περιφέρειας. Έτσι πραγματοποιήθηκαν **πενήντα τρεις. (53)** επισκέψεις – συναντήσεις (εκτός των νησιωτικών Δήμων). Οι επισκέψεις είχαν σαν σκοπό την άμεση ενεργοποίηση των φορέων για τη συμπλήρωση της ηλεκτρονικής βάσης τονίζοντας την κρισιμότητα της έρευνας και της προτεραιότητας της Περιφέρειας Αττικής για πολιτικές για την αντιμετώπιση της φτώχειας και για την ενεργή επανένταξη πολιτών από ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες. Το θετικό σε αυτό τον τρόπο προσέγγισης της έρευνας είναι ότι στάθηκε δυνατό να συλλεχθούν απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα που τέθηκαν και έτσι εξέλπιαν κενές ερωτήσεις. Σημαντικό πρόβλημα αποτέλεσε κυρίως η έλλειψη προσωπικού στους φορείς και η αδυναμία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου σε ηλεκτρονικό εργαλείο. Η συμπλήρωση της ηλεκτρονικής βάσης διαρκούσε περίπου από δυο (2) έως τρεις (3) ώρες ανάλογα με τον αριθμό των δομών και των διαθέσιμων στοιχείων που τηρούνταν.

Σημειώνουμε ότι όπως αποτυπώνεται και από τα στοιχεία που παρουσιάζονται στους Πίνακες του Παραρτήματος συλλέχτηκαν κι επεξεργάστηκαν στοιχεία για όλες τις Περιφερειακές Ενότητες, τόσο σε επίπεδο Δήμων όσο και σε επίπεδο Δομών αλλά και φορέων που δραστηριοποιούνται σε όλη την Αττική, διαδικασία αρκετά χρονοβόρα, η οποία και συνεχίζεται κατά τη φάση συγγραφής του παρόντος. Το Ερωτηματολόγιο παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα.

4.6.3 Δομές Αντιμετώπισης Φτώχειας των ΟΤΑ

Στην παράγραφο αυτή παρουσιάζονται τα στοιχεία που αφορούν τις κοινωνικές δομές που διαθέτουν οι Δήμοι για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, έτσι όπως αποτυπώνονται στη βάση δεδομένων. Οι δομές αυτές αφορούν στο σύνολο των Δήμων (**66 Δήμοι**), οι οποίοι καταχώρησαν στοιχεία.

Σχήμα 59: Σύνολο Δομών ανά Περιφερειακή Ενότητα

Πηγή: social.pepattikis.gr, Ιδία επεξεργασία

Όπως φαίνεται και στο παραπάνω σχήμα, οι καταχωρημένες δομές των Δήμων στη βάση δεδομένων για την Περιφέρεια Αττικής ανέρχονται σε **710**. Οι περισσότερες από αυτές αφορούν την Π.Ε. Βορείου Τομέα (162 δομές) ή το 22,8% των δομών, την Π.Ε. Ανατολικής Αττικής με 124 δομές ή το 17,5% και η Π.Ε. Κεντρικού Τομέα με 93 δομές ή το 13,1%. Ακολουθούν, η Π.Ε. Δυτικού Τομέα με 88 δομές ή το 12,4%, η Π.Ε. Νοτίου Τομέα με 85 δομές ή το 12,0%, η Π.Ε. Πειραιώς με 81 δομές ή το 11,4%, η Π.Ε. Δυτικής Αττικής με 53 δομές ή το 7,5% και η Π.Ε. Νήσων με 24 δομές ή το 3,4%.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά όλα τα είδη των δομών ανά Περιφερειακή Ενότητα.

Πίνακας 41: Αριθμός δομών ανά είδος και Περιφερειακή Ενότητα

A/A	Είδος Δομής	ΠΕ Βόρειου Τομέα	ΠΕ Νότιου Τομέα	ΠΕ Κεντρικού Τομέα	ΠΕ Δυτικού Τομέα	ΠΕ Πειραιώς	ΠΕ Ανατ. Αττικής	ΠΕ Νήσων	ΠΕ Δυτ. Αττικής	Σύνολο
1	Βοήθεια στο Σπίτι	11	6	14	8	2	14	5	6	66
2	Αγορά χωρίς μεσάζοντες	1	0	0	1	0	1	0	0	3
3	Αθλητικά τμήματα	3	0	1	1	0	0	0	0	5
4	Ανοικτό Κέντρο Ημερήσιας Υποδοχής Αστέγων	1	0	0	0	0	0	0	1	2
5	Απεξάρτηση	1	0	0	0	0	0	0	0	1
6	Γηροκομείο	0	0	1	0	0	0	0	0	1
7	Γραφείο για την Απασχόληση	2	0	1	2	0	0	0	1	6
8	Γραφείο Διαμεσολάβησης	4	2	1	0	1	4	0	1	13
9	Γραφείο Ενημέρωσης Ανέργων και Επιχειρήσεων	0	0	1	0	0	0	0	0	1
10	Γραφείο Ισότητας των Φύλων	1	0	0	2	0	0	0	0	3
11	Γραφείο Καταναλωτή	0	1	0	0	0	0	0	0	1
12	Γραφείο Παιδείας, Πολιτισμού	4	0	1	1	0	2	1	0	9
13	Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας	2	0	1	1	0	0	1	0	5
14	Δημοτική αγορά	0	0	1	0	0	0	0	0	1

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

15	Δημοτική Βιβλιοθήκη	2	0	0	0	0	1	0	2	5
16	Δημοτική Ιματιοθήκη	2	3	2	0	3	1	0	0	11
17	Δημοτική Κατασκήνωση	2	0	0	1	0	0	0	0	3
18	Δημοτικό Ιατρείο	5	6	1	1	1	3	1	0	18
19	Δημοτικός Λαχανόκηπος	3	1	0	0	0	1	0	1	6
20	Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής, αυτοτελές τμήμα Υγείας	0	0	1	4	1	14	0	0	20
21	Δίκτυο Εθελοντών	2	0	0	1	0	0	0	0	3
22	Δομές άμεσης καταπολέμησης της φτώχειας	0	0	0	3	0	0	0	0	3
23	Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης, Συμβουλευτικής	4	1	0	1	0	3	1	1	10
24	Δομή ΣΥΔ (Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρία)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25	Εκπαίδευση Ενηλίκων	1	0	0	0	0	0	0	0	1
26	ΙΑΚ (Ιατροκοινωνικό Κέντρο Rom)	0	0	0	0	0	0	0	2	2
27	ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	20	14	9	9	22	17	0	5	96
28	ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	1	2	1	4	0	4	1	1	14
29	ΚΔΑΠ - ΜΕΑ	2	0	1	0	1	1	0	0	5
30	Κέντρο Φιλίας και Αλληλεγγύης	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

31	Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	1	2	5	1	1	1	0	1	12
32	ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)	1	1	3	1	1	3	0	0	10
33	Κοινωνική Υπηρεσία	13	3	13	6	15	7	1	1	59
34	Κοινωνικό Ανταλλακτήριο	2	1	1	2	0	0	0	0	6
35	Κοινωνικό Ιατρείο	2	0	1	0	0	1	0	1	5
36	Κοινωνικό Παντοπωλείο	10	8	7	4	2	9	3	5	48
37	Κοινωνικό Συσσίτιο	4	3	4	3	1	2	3	2	22
38	Κοινωνικό Φαρμακείο	6	5	3	3	1	5	2	3	28
39	Κοινωνικό Φροντιστήριο	3	2	1	3	0	1	0	3	13
40	ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικός Οργανισμός)	2	0	0	0	0	0	0	0	2
41	Ξενώνες, Υπνωτήρια	0	0	2	0	2	1	0	1	6
42	Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί	25	9	11	8	16	15	2	10	96
43	Παροχή τροφίμων	0	1	0	2	1	0	0	0	4
44	Πολιτιστικό κέντρο	0	0	0	0	0	1	0	1	2
45	Προγράμματα Κοινωνικής Ένταξης	2	1	1	0	0	0	0	1	5
46	Πρόληψη&Παρέμβαση	3	2	0	1	3	0	0	0	9
47	Προνοιακά Επιδόματα	1	0	0	0	1	2	1	0	5
48	Προστασία Καταναλωτή	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

49	Συμβουλευτικό Κέντρο	0	1	2	3	0	0	0	1	7
50	Συμβουλευτικό Κέντρο Προληπτικής Ιατρικής	3	0	0	0	0	0	0	0	3
51	Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών	0	0	0	1	0	0	0	0	1
52	Τράπεζα Αίματος	2	1	0	1	1	1	0	0	6
53	Τράπεζα Ειδών	0	1	0	1	2	0	0	0	4
54	Τράπεζα Τροφίμων	0	3	0	1	0	1	1	0	6
55	Τράπεζα Χρόνου	2	3	1	1	1	4	0	1	13
56	Φιλανθρωπικές δράσεις	0	0	0	0	0	0	0	0	0
57	Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	5	1	1	3	1	4	1	1	17
58	Χρηματικά βοηθήματα	1	1	0	3	1	0	0	0	6
Σύνολα		162	85	93	88	81	124	24	53	710

Πηγή: social.repattikis.gr, ίδια επεξεργασία

Κατά την προσθήκη των στοιχείων των δομών των Δήμων στη Βάση Δεδομένων, προσδιορίστηκε η χαρτογραφική αποτύπωση κάθε δομής καθώς και η επισήμανση της έδρας της με σημείο στο χάρτη. Αξιοποιώντας τη διαδικτυακή βάση και με τη χρήση αντίστοιχων φίλτρων, εξάγονται χάρτες ανά γεωγραφική περιοχή και είδος. Παρακάτω, εμφανίζονται οι χάρτες με το συνολικό αριθμό των δομών, έτσι όπως αυτές είναι χωροθετημένες ανά Δήμο και Περιφερειακή Ενότητα.

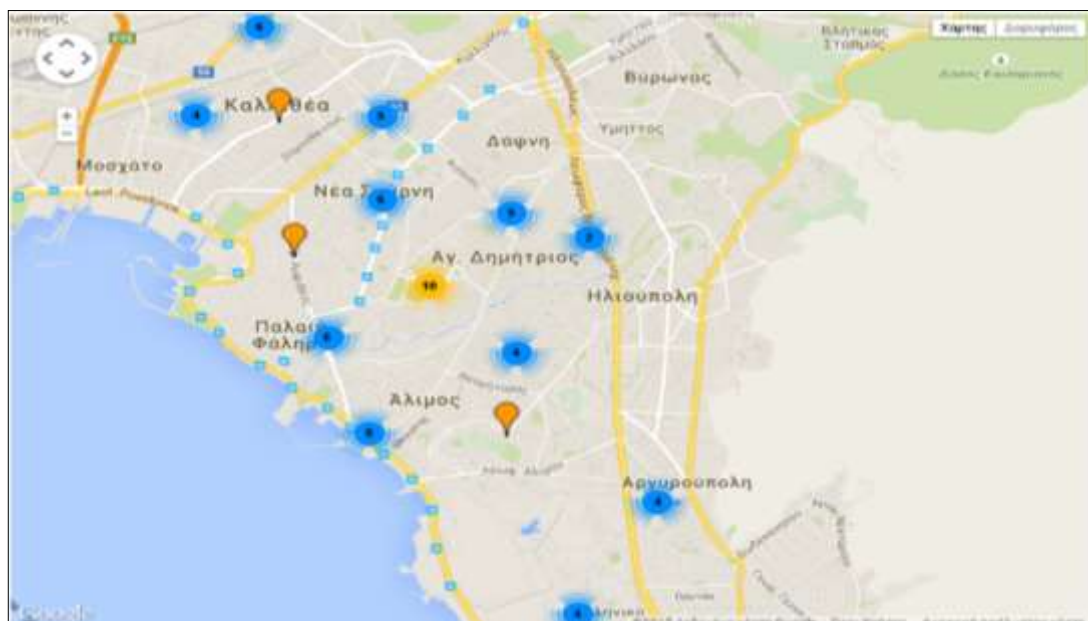
Σχήμα 60: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Βορείου Τομέα

Πηγή: social.pepattikis.gr

Στην Π.Ε. Βόρειου Τομέα καταγράφονται 162 δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στο Δήμο Αμαρουσίου (36 δομές) με ποσοστό 22%, στο Δήμο Φιλοθέης – Ψυχικού (21 δομές) με ποσοστό 12% και ακολουθούν οι Δήμοι Ηρακλείου και Λυκόβρυσσης – Πεύκης με ποσοστό 9% (16 και 15 δομές αντίστοιχα).

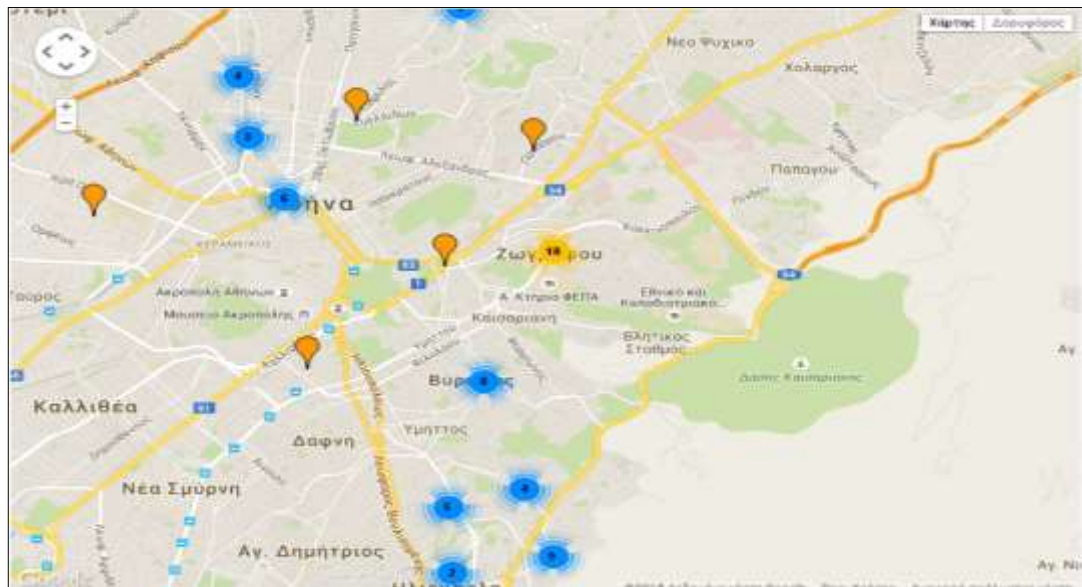
Σχήμα 61: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Νοτίου Τομέα

Πηγή: social.pepattikis.gr

Στην Π.Ε. Νότιου Τομέα καταγράφονται 85 δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στο Δήμο Νέας Σμύρνης (16 δομές) με ποσοστό 19%, στο Δήμο Αγίου Δημητρίου (15 δομές) με ποσοστό 18% και ακολουθεί ο Δήμος Καλλιθέας (11 δομές) με ποσοστό 13%.

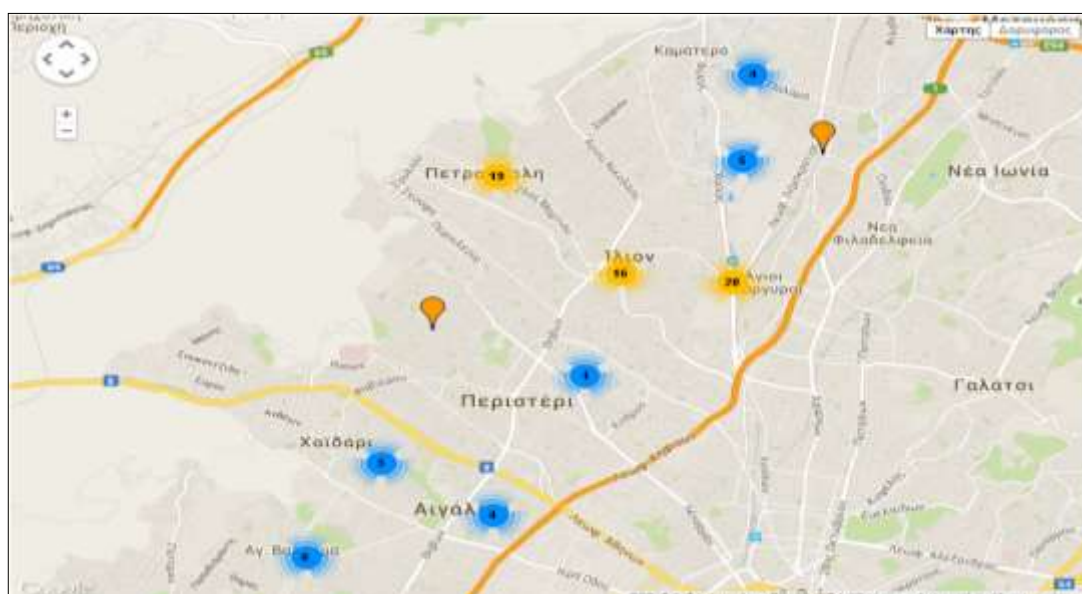
Σχήμα 62: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Κεντρικού Τομέα

Πηγή: social.pepattikis.gr

Στην Π.Ε. Κεντρικού Τομέα καταγράφονται 93 καταχωρημένες δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται ασφαλώς στο Δήμο Αθηναίων ανεξάρτητα από το γεγονός ότι είναι δεύτερος στη σχετική λίστα της βάσης δεδομένων με 18 δομές. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της μη καταχώρησης όλων των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών καθώς και των ΚΑΠΗ. Ακολουθεί ο Δήμος Ηλιούπολης (23 δομές) με ποσοστό 24%, και ο Δήμος Φιλαδέλφειας – Νέας Χαλκηδόνας (18 δομές) με ποσοστό 19%.

Σχήμα 63: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Δυτικού Τομέα

Πηγή: social.pepattikis.gr

Στην Π.Ε. Δυτικού Τομέα καταγράφονται 88 δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στο Δήμο Αγίων Αναργύρων - Καματερού (30 δομές) με ποσοστό 34%, στο Δήμο Πετρούπολης (20 δομές) με ποσοστό 22% και ο Δήμος Ιλίου (15 δομές) με ποσοστό 17%.

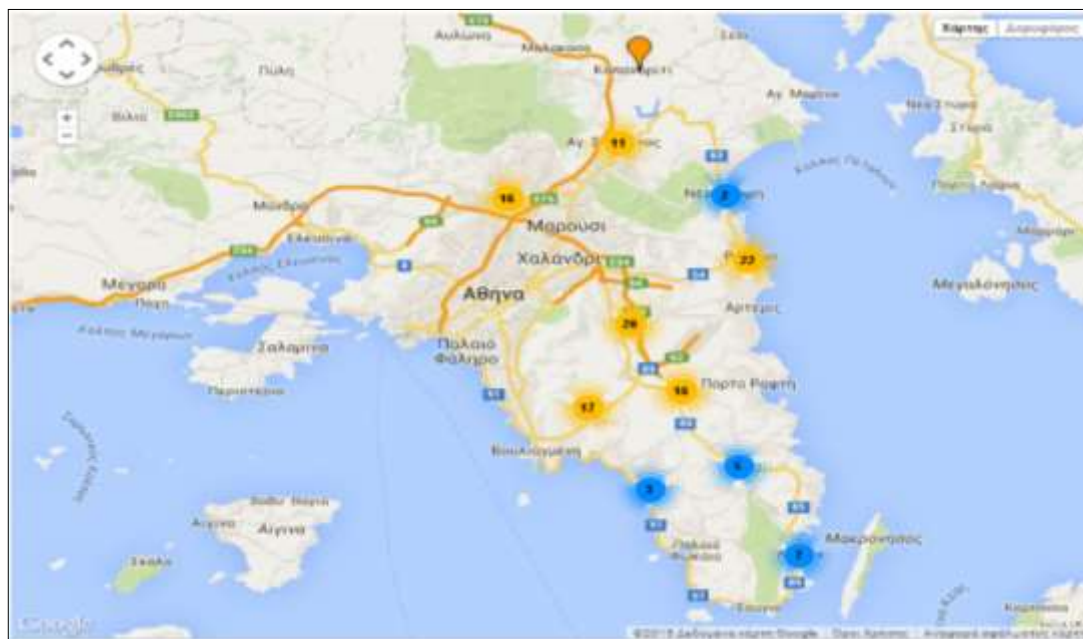
Σχήμα 64: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Πειραιώς

Πηγή: social.pepattikis.gr

Στην Π.Ε. Πειραιώς καταγράφονται 81 δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στο Δήμο Πειραιώς ανεξάρτητα από το γεγονός ότι είναι πιο κάτω στη σχετική λίστα της βάσης δεδομένων με μόλις 11 δομές. Αυτό, όπως και στην περίπτωση του Δήμου Αθηναίων συμβαίνει λόγω του ότι δεν έχουν καταχωρηθεί όλοι οι Παιδικόι και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί καθώς και τα ΚΑΠΗ. Ακολουθεί ο Δήμος Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη με 41 δομές και ο Δήμος Κορυδαλλού με 14 δομές.

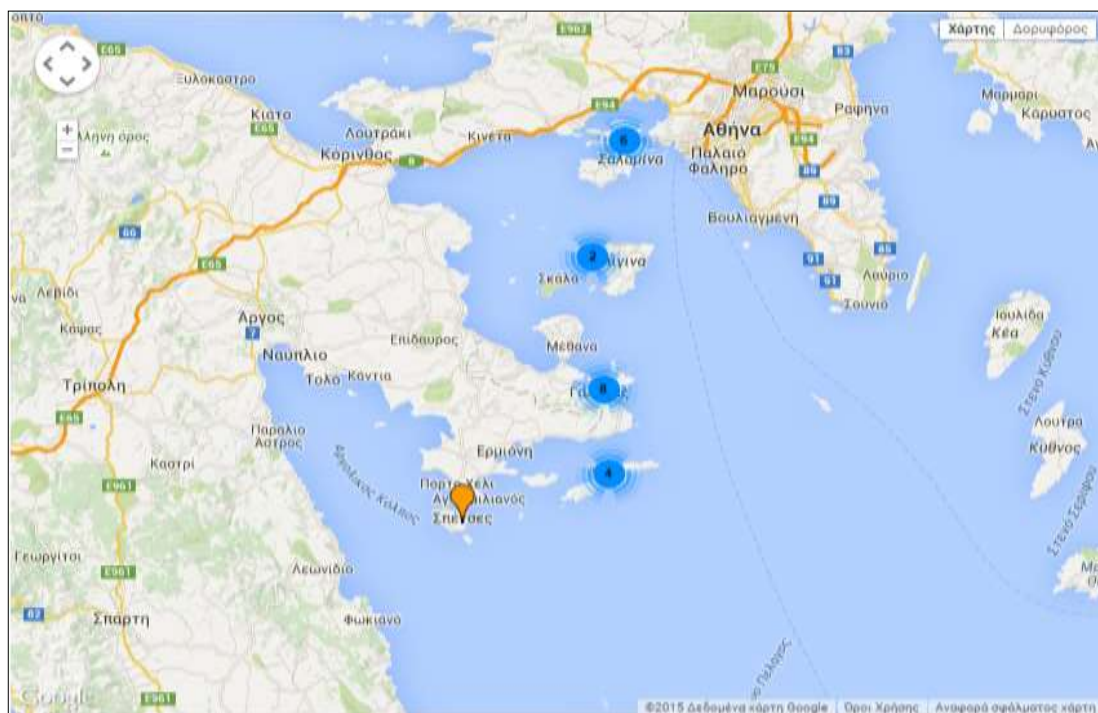
Σχήμα 65: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Ανατολικής Αττικής

Πηγή: social.pepattikis.gr

Στην Π.Ε. Ανατολικής Αττικής καταγράφονται 124 δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στο Δήμο Σπάτων - Αρτέμιδας (20 δομές) με ποσοστό 16%, στο Δήμο Αχαρνών (16 δομές) με ποσοστό 12% και στο Δήμο Σαρωνικού (15 δομές) με ποσοστό 15%.

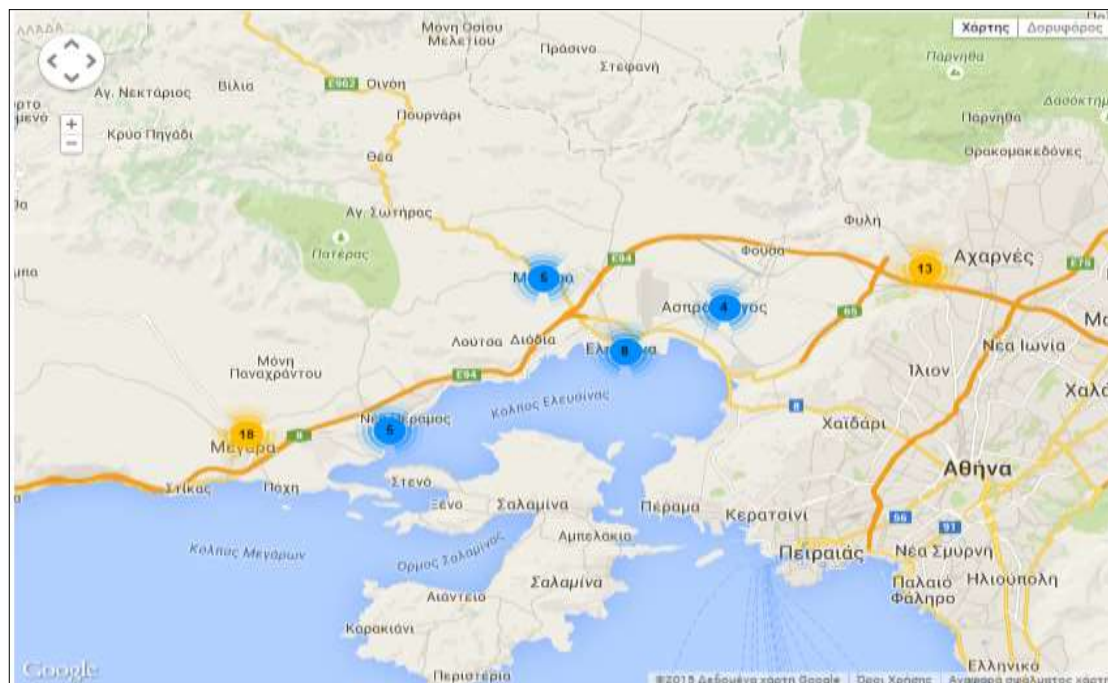
Σχήμα 66: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Νήσων

Πηγή: social.pepattikis.gr

Στην Π.Ε. Νήσων καταγράφονται 24 δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στο Δήμο Σαλαμίνας (6 δομές) με ποσοστό 25%, στο Δήμο Πόρου (5 δομές) με ποσοστό 21% και στο Δήμο Ύδρας (4 δομές) με ποσοστό 17%.

Σχήμα 67: Χαρτογραφική απεικόνιση δομών στην ΠΕ Δυτικής Αττικής

Πηγή: social.peattikis.gr

Τέλος, στην Π.Ε. Δυτικής Αττικής καταγράφονται 53 δομές. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στο Δήμο Μεγαρέων (23 δομές) με ποσοστό 43%, στο Δήμο Φυλής (13 δομές) με ποσοστό 25% και στο Δήμο Ελευσίνας (8 δομές) με ποσοστό 15%.

Αναλυτικά όλα τα είδη των δομών ανά Δήμο και Περιφερειακή Ενότητα βρίσκονται στο Παράρτημα.

Τα κυριότερα Είδη Δομών

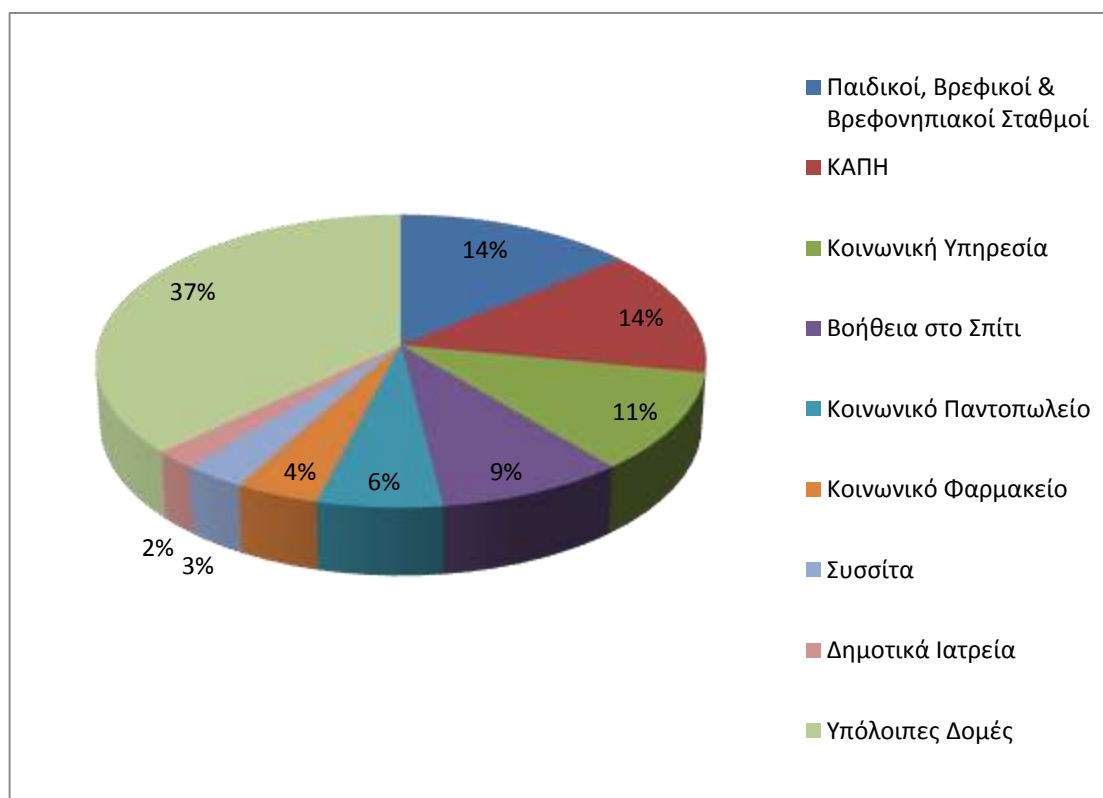
Τα κυριότερα είδη δομών όπως προκύπτουν από την καταγραφή στη βάση δεδομένων είναι κατά σειρά :

Οι **Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί** που αποτελούν το 14% επί του συνόλου των δομών και οι δομές των **Κέντρων Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ)** επίσης με ποσοστό 14% επί του συνόλου των δομών. Να σημειωθεί πως ο αριθμός των παραπάνω δομών είναι μεγαλύτερος από αυτόν που αποτυπώνεται καθώς αρκετοί από τους Δήμους δεν καταχώρησαν τις δομές αυτές στη βάση δεδομένων με τον ενδεδειγμένο τρόπο (ξεχωριστά κάθε δομή ίδιου είδους), αλλά δηλώθηκαν ως μία.

Τρίτες κατά σειρά αποτυπώνονται σαν δομές οι **Κοινωνικές Υπηρεσίες** των Δήμων με ποσοστό 11% και αφορούν τις δράσεις των προνοιακών επιδομάτων και της χορήγησης των βιβλιαρίων υγείας.

Ακολουθούν οι δομές του **Βοήθεια στο Σπίτι** με ποσοστό 9%, τα **Κοινωνικά Παντοπωλεία** με 6%, τα **Κοινωνικά Φαρμακεία** με ποσοστό 4%, τα **Συσσίτια** με ποσοστό 3% και τα **Δημοτικά Ιατρεία** με ποσοστό 2%. Τα παραπάνω οκτώ (8) είδη δομών αποτελούν το 63% επί του συνόλου, με το άλλο 37% να αφορά στα υπόλοιπα πενήντα (50) είδη δομών.

Σχήμα 68: Βασικά είδη δομών

Πηγή: social.pepattikis.gr, Ιδία επεξεργασία

4.6.4 Ωφελούμενοι ανά Ομάδα στην Περιφέρεια Αττικής

Τα Περιφερειακά Στρατηγικά Σχέδια Κοινωνικής Ένταξης επηρεάζουν την εξειδίκευση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης και το αντίστροφο, στο πλαίσιο δύο παράλληλων αλληλοδιαμορφούμενων διαδικασιών.

Η ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών θα επιτρέψει την ανάπτυξη ενός πλέγματος παρεμβάσεων, μέσω των οποίων θα υποστηρίζονται οι «**Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού**» και οι «**Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού**», όπως έχουν οριστεί στον Κανονισμό 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για τη νέα Προγραμματική Περίοδο, αλλά και τη διεύρυνσή τους στις οποίες θα περιλαμβάνονται ομάδες, όπως **νοικοκυριά χωρίς κανένα εργαζόμενο, ωφελούμενοι της πιλοτικής εφαρμογής του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, ανασφάλιστοι με χαμηλό εισόδημα κλπ.**

Λαμβανομένων υπόψη όλων των παραπάνω, η προσέγγιση των Ομάδων-Στόχου, δηλαδή των δυνητικών ωφελούμενων από τις παρεμβάσεις του Περιφερειακού Σχεδίου Δράσης για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, γίνεται στη βάση αυτών των ομάδων, όπως αυτές εξειδικεύονται από το σχετικό νόμο.

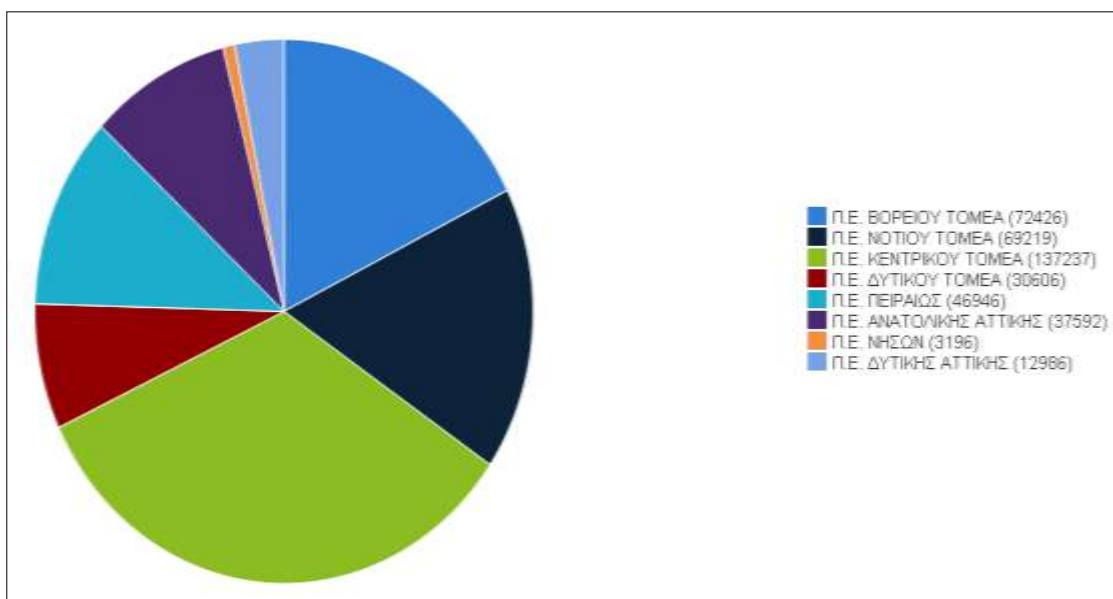
- Στις **ευάλωτες ομάδες** ανήκουν οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν άτομα με αναπηρίες, σωματικές ή ψυχικές, ή νοητικές ή αισθητηριακές, εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι και ανήλικοι παραβάτες.
- Στις **ειδικές ομάδες** ανήκουν οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ένταξή τους στην αγορά εργασίας από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν, ενδεικτικά, οι άνεργοι νέοι, οι άνεργες γυναίκες, οι άνεργοι άνω των 50 ετών, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί

μονογονεϊκών νοικοκυριών και τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, οι γυναίκες θύματα κακοποίησης, οι αναλφάβητοι, οι κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες.

Σε αυτές τις ομάδες και στις παραμέτρους που λαμβάνονται υπόψη για τον ορισμό τους, προστίθεται και το εισοδηματικό κριτήριο, καθώς ο στόχος των Περιφερειακών Σχεδίων είναι ο προσδιορισμός και η υποστήριξη των οριζόμενων ως φτωχών κοινωνικών ομάδων.

Παρακάτω αποτυπώνονται τα στοιχεία των δυνητικά ωφελούμενων ανά Περιφερειακή Ενότητα, τα οποία έχουν καταχωρηθεί στη βάση δεδομένων και είναι επεξεργάσιμα κατά τη διάρκεια συγγραφής του παρόντος.

Σχήμα 69: Σύνολο ωφελούμενων δομών ΟΤΑ ανά ΠΕ

Πηγή: social.pepattikis.gr, Ιδία επεξεργασία

Όπως φαίνεται και στο παραπάνω σχήμα, οι ωφελούμενοι των δομών των ΟΤΑ που έχουν καταγραφεί στη Βάση Δεδομένων για την Περιφέρεια Αττικής ανέρχονται σε **410.208** άτομα. Οι περισσότεροι αφορούν την Π.Ε. Κεντρικού Τομέα (**137.237** άτομα ή το **33,3%** των ωφελούμενων), την Π.Ε. Βόρειου Τομέα με **72.426** άτομα ή το **18,1%** και την Π.Ε. Νότιου Τομέα με **69.219** άτομα ή το **16,8%**. Ακολουθούν, η Π.Ε. Πειραιώς με **46.946** άτομα ή το **11,4%** των ωφελούμενων, η Π.Ε. Ανατολικής Αττικής με **37.592** άτομα ή το **9,1%**, η Π.Ε. Δυτικού Τομέα με **30.606** άτομα ή το **7,4%**, η Π.Ε. Δυτικής Αττικής με **12.986** άτομα ή το **3,1%** και η Π.Ε. Νήσων **3.196** άτομα ή το **0,8%** του συνόλου των ωφελούμενων των δομών των Δήμων της Περιφέρειας.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά οι ωφελούμενοι ανά ομάδα και Περιφερειακή Ενότητα. Παρατηρείται ότι κάποιες ομάδες ωφελούμενων αφορούν πιθανόν άτομα τα οποία θα μπορούσαν να ανήκουν σε μία ομάδα. Αυτό δημιουργήθηκε λόγω της δυνατότητας που έχουν οι φορείς να προσθέτουν ομάδες ωφελούμενων στη βάση δεδομένων, πέραν των προεπιλεγμένων.

Πίνακας 42: Αριθμός Ωφελομένων στις δομές των ΟΤΑ, ανά Ομάδα και Περιφερειακή Ενότητα

A/A	Ομάδα Ωφελομένων	ΠΕ Βόρειου Τομέα	ΠΕ Νότιου Τομέα	ΠΕ Κεντρικού Τομέα	ΠΕ Δυτικού Τομέα	ΠΕ Πειραιώς	ΠΕ Ανατ. Αττικής	ΠΕ Νήσων	ΠΕ Δυτ. Αττικής	Σύνολο
1	Άνεργοι	2746	100	6342	295	391	1286	149	270	11579
2	Αιμοδότες	0	0	67	134	180	0	0	0	381
3	ΑΜΕΑ	799	536	1659	169	11822	824	150	176	16135
4	Ανασφάλιστοι	3715	4491	6944	813	2208	3644	540	1184	23539
5	Άνεργοι άνω των 54 μέχρι και 65 ετών	13	0	62	0	0	333	10	0	418
6	Άνεργοι χωρίς κάρτα ανεργίας ΟΑΕΔ	0	0	34	0	0	202	0	0	236
7	Ανήλικα Παιδιά	938	1964	7819	152	3651	2056	238	1374	18192
8	Ανήλικοι παραβάτες	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Ανοϊκοί Ασθενείς	72	0	0	2	0	0	0	0	74
10	Άποροι	1514	2354	25013	48	375	3362	110	354	33130
11	Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	18	115	875	30	51	42	17	67	1215
12	Άστεγοι	86	53	528	0	65	29	5	0	766
13	Γυναίκες θύματα κακοποίησης	0	0	11	150	17	36	0	70	284
14	Εθελοντές	571	0	0	0	0	270	0	0	841
15	Εξαρτημένα από τζόγο και διαδίκτυο άτομα	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	Εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα	0	0	29	0	0	9	0	0	38

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

17	Επαπειλούμενοι άστεγοι	0	0	4	0	0	0	0	0	4
18	Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	4675	0	876	117	5989	1110	0	0	12767
19	Ηλικιωμένοι	13103	15988	4298	9239	7814	8601	93	2570	61706
20	Ηλικιωμένοι (άνω 65ετών) χωρίς Ασφάλιση Υγείας	13	14	0	70	0	0	0	0	97
21	Ηλικιωμένοι (άνω 65ετών) χωρίς σύνταξη (ατ. ή οικ.ετ.εισ. κάτω από το εγγυημένο όριο συντ.)	0	0	0	0	0	44	0	0	44
22	Κοινωνικές Εκθέσεις, Κοινωνικά Ιστορικά	12	0	0	0	0	384	0	0	396
23	Μαθητές	0	58	2778	0	1596	284	78	80	4874
24	Μέλη πολύτεκνων οικ. (οικ.εισ. μεταξύ 5.900€ και 12.000€)	0	0	0	10	0	49	0	0	59
25	Μέλη πολύτεκνων οικ. (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	0	0	0	0	0	190	0	0	190
26	Μετανάστες	8	0	574	0	0	256	0	9	847
27	Μοναχικά άτομα	0	272	227	0	0	90	0	0	589
28	Νοικοκυριά με έναν εργαζόμενο	0	0	0	0	0	173	0	0	173
29	Νοικοκυριά χωρίς κανένα εργαζόμενο	0	0	0	500	300	1625	0	0	2425
30	Ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός (ατ. ή οικ.εισ. μικρότερο από εγγυημένο όριο συντ.)	981	204	0	80	0	20	0	0	1285
31	Όλες οι ομάδες	30379	37693	27922	18522	6417	7612	736	4500	133781
32	Οροθετικοί	0	0	4	0	0	576	0	0	580
33	Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	2943	1950	4516	0	3441	1079	117	888	14934

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

34	Παιδιά θύματα κακοποίησης	0	0	0	0	16	0	0	2	18
35	Παλιννοστούντες	0	0	78	0	0	0	0	0	78
36	Περιθωριοποιημένοι (και εξ αυτών λοιποί)	0	8	1105	25	100	270	80	0	1588
37	Περιθωριοποιημένοι (POMA)	0	0	0	0	170	0	0	1361	1531
38	Πολύτεκνοι	2	23	114	0	0	187	0	0	326
39	Πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο	0	0	33	0	0	0	0	0	33
40	Συνταξιούχοι	676	35	0	0	167	901	0	0	1779
41	Τρίτεκνοι	8	31	0	0	0	160	0	0	199
42	Φοιτητές	0	0	0	0	0	34	0	0	34
43	Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	8794	2818	44207	250	1964	1682	873	81	60669
44	Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	29	12	315	0	0	66	0	0	422
45	Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	85	0	632	0	7	0	0	0	724
46	Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	200	0	137	0	0	73	0	0	410
47	Φυλακισμένοι/Αποφυλακισμένοι	0	0	9	0	0	9	0	0	18
48	Ψυχικά Ασθενείς	71	500	0	0	205	24	0	0	800
Σύνολα		72.451	69.219	135.972	30.591	46.597	34.568	3.196	12.986	410.208

Πηγή: social.pεpattikis.gr, ίδια επεξεργασία

Συνεπώς, σύμφωνα με τα στοιχεία που καταχωρήθηκαν στην Βάση Δεδομένων, προκύπτει ότι οι ωφελούμενοι στις δομές των ΟΤΑ, αποτελούν το 10,71% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής. Το μεγαλύτερο ποσοστό ωφελούμενων σε σχέση με τον πληθυσμό παρουσιάζεται στην Π.Ε. Κεντρικού Τομέα με ποσοστό 13,33%, στην Π.Ε. Νοτίου Τομέα με ποσοστό 13,06% και στην Π.Ε. Βόρειου Τομέα με ποσοστό 12,22%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συνολικός αριθμός των ωφελούμενων που έχουν καταγραφεί ότι εξυπηρετούνται μπορεί τελικά να είναι μικρότερος από αυτόν που προκύπτει, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις οι ίδιοι ωφελούμενοι μπορεί να εξυπηρετούνται σε περισσότερες από μία δομές.

Πίνακας 43: Ποσοστό ωφελούμενων επί του συνόλου του πληθυσμού ανά ΠΕ

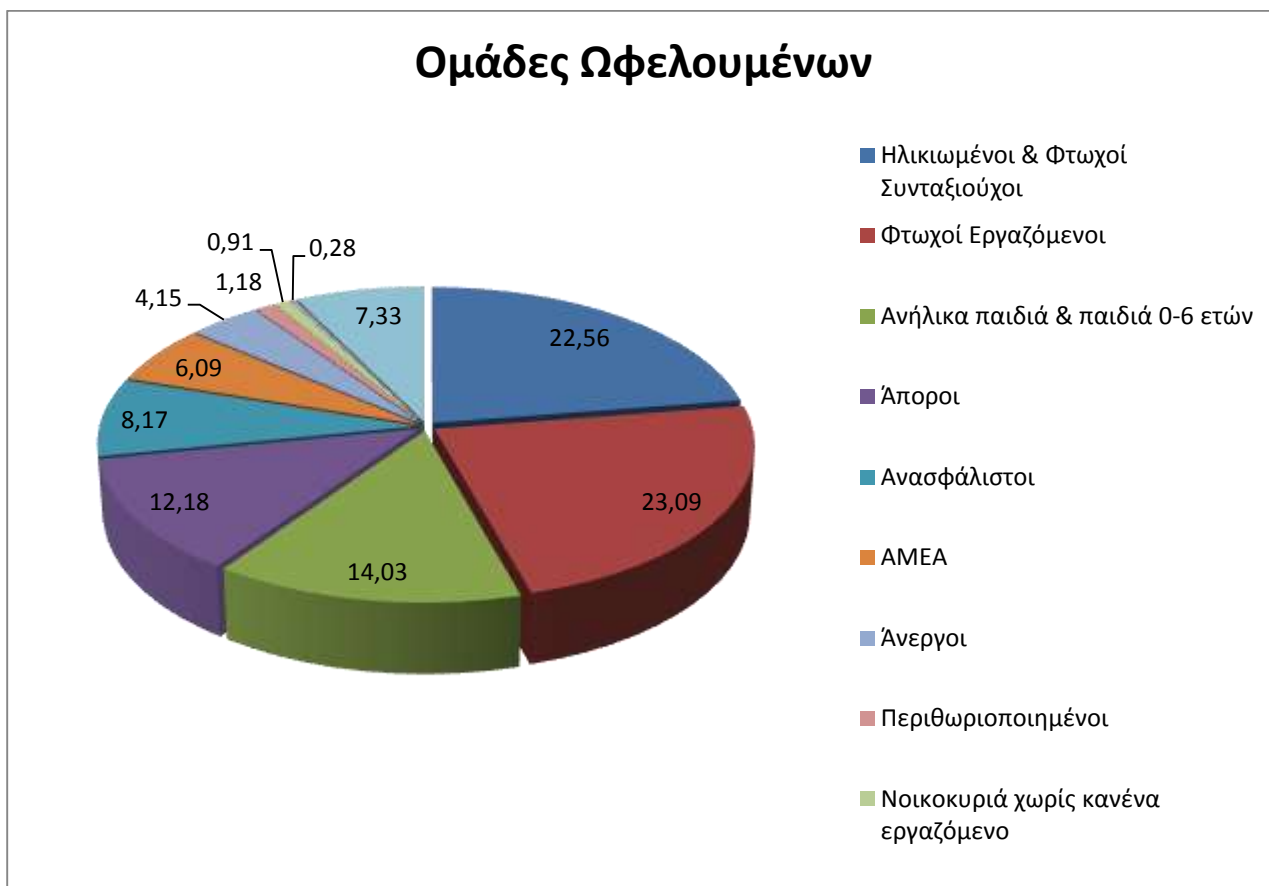
Περιφερειακή Ενότητα	Συνολικός Πληθυσμός	Αριθμός Ωφελούμενων	Ποσοστό επί του συνόλου του πληθυσμού της Π.Ε.
Π.Ε. Βόρειου Τομέα	592.490	72.426	12,22%
Π.Ε. Νοτίου Τομέα	529.826	69.219	13,06%
Π.Ε. Κεντρικού Τομέα	1.029.520	137.237	13,33%
Π.Ε. Δυτικού Τομέα	489.675	30.606	6,25%
Π.Ε. Πειραιώς	448.997	46.946	10,46%
Π.Ε. Ανατολικής Αττικής	502.348	37.592	7,48%
Π.Ε. Νήσων	74.651	3.196	4,28%
Π.Ε. Δυτικής Αττικής	160.927	12.986	8,07%
Περιφέρεια Αττικής	3.828.434	410.208	10,71%

Πηγή: social.pεpattikis.gr, ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα στις δομές των Δήμων της Περιφέρειας Αττικής εξυπηρετούνται 410.208 άτομα. Από αυτούς, σχεδόν το ένα τρίτο (133.781 άτομα), δυστυχώς δεν κατέστη δυνατό να καταγραφούν ξεχωριστά στις ομάδες των ωφελούμενων της βάσης δεδομένων, αλλά δηλώθηκαν συγκεντρωτικά σε μία. Αυτό σημαίνει πως για ένα μεγάλο αριθμό ωφελούμενων δεν υπάρχει δυνατότητα εξαγωγής κρίσιμων για την έρευνα συμπερασμάτων.

Από την ομαδοποίηση λοιπόν των υπόλοιπων 276.427 ωφελούμενων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αφορά κυρίως τους **ηλικιωμένους** συμπεριλαμβανομένων και των **φτωχών συνταξιούχων** με ποσοστό 22,73%, τους **φτωχούς εργαζόμενους (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)** με ποσοστό 22,10% και τα **ανήλικα παιδιά** συμπεριλαμβανομένων και των **παιδιών ηλικίας 0-6 ετών** με ποσοστό 11,98%. Οι σημαντικότερες ομάδες των ωφελούμενων των δομών αποτυπώνονται στο παρακάτω σχήμα. Αναλυτικά οι πίνακες των ομάδων των ωφελούμενων ανά Δήμο και Περιφερειακή Ενότητα βρίσκονται στο Παράρτημα.

Σχήμα 70: Κυριότερες ομάδες ωφελούμενων δομών ΟΤΑ στην Περιφέρεια

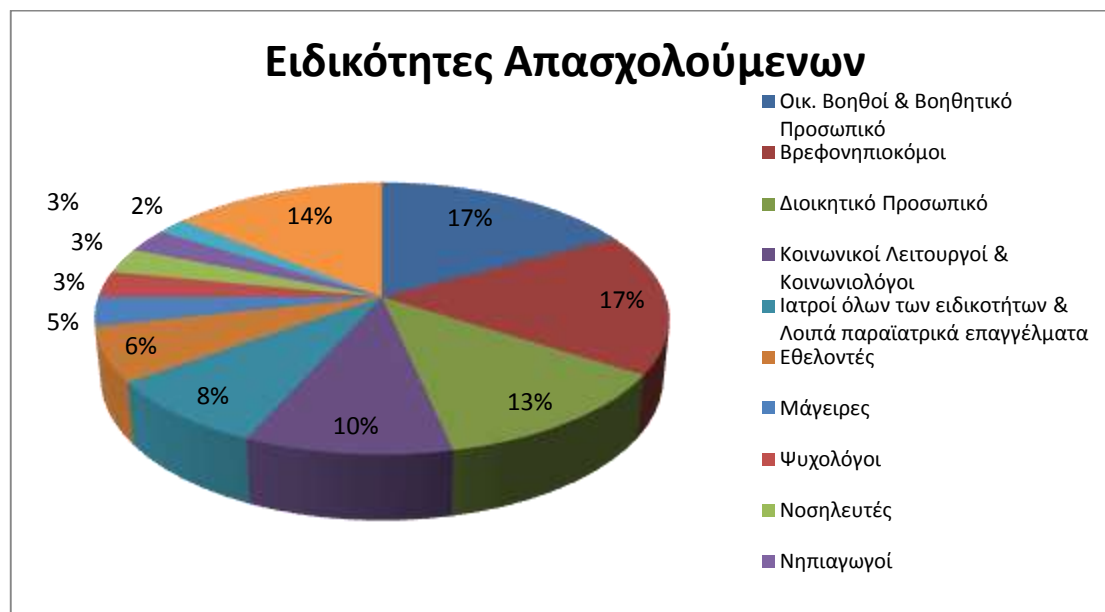
Πηγή: social.pepattikis.gr, ίδια επεξεργασία

4.6.5 Απασχολούμενοι ανά ειδικότητα στις δομές των ΟΤΑ στην Περιφέρεια Αττικής

Στην παράγραφο αυτή παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία που αφορούν τους απασχολούμενους στις κοινωνικές δομές που διαθέτουν οι Δήμοι, έτσι όπως αποτυπώνονται στη Βάση Δεδομένων. Η καταγραφή των απασχολούμενων ανά ειδικότητα δεν μπορεί να θεωρηθεί ολοκληρωμένη ως προς το σύνολο των απασχολούμενων, αφού αφορά την καταχώρηση στοιχείων **48** από τους **66** Δήμους και όχι για όλες τις δομές, αλλά είναι κατατοπιστική ως προς την αποτύπωση των ειδικοτήτων των απασχολούμενων των δομών. Από τα καταχωρημένα στοιχεία στη βάση δεδομένων προκύπτει ότι ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων είναι **3.155** άτομα και αντιστοιχούν σε **104** ειδικότητες.

Οι βασικότερες ειδικότητες των απασχολούμενων είναι λογικό να είναι συνυφασμένες με τα βασικά είδη δομών που λειτουργούν στους Δήμους, τα οποία παρουσιάστηκαν στην παράγραφο 4.6.3. Το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων αφορά τους **Οικ. Βοηθούς** και γενικότερα το **Βοηθητικό Προσωπικό** με ποσοστό 17,15%, τους/τις **Βρεφονηπιοκόμους** και τους Βοηθούς αυτών με 16,90%, το **Διοικητικό Προσωπικό** με ποσοστό 12,54% και τους **Κοινωνικούς Λειτουργούς** και **Κοινωνιολόγους** με ποσοστό 10,08%. Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζονται οι βασικότερες ειδικότητες απασχολούμενων των δομών.

Σχήμα 71: Κυριότερες ομάδες απασχολούμενων των δομών ΟΤΑ στην Περιφέρεια Αττικής

4.6.6 Ωφελούμενοι σε δομές άλλων φορέων εκτός ΟΤΑ

Αντίστοιχα με την συλλογή στοιχείων για τις δομές των Δήμων στη διαδικτυακή βάση δεδομένων (www.socialattica.gr) αποφασίστηκε η κινητοποίηση και η συμμετοχή στη χαρτογράφηση και των λοιπών φορέων κοινωνικής πολιτικής. Ενημερώθηκαν οι σημαντικότεροι φορείς που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Αττικής, όπως οι σύλλογοι, οι Μ.Κ.Ο., τα Ιδρύματα, Φορείς Υγείας κ.α. Επίσης έγιναν στοχευμένα κάποιες επιτόπιες επισκέψεις με κάποιους εξ'αυτών. Οι παραπάνω ενέργειες είχαν ως αποτέλεσμα την ενεργοποίηση είκοσι εννέα (29) φορέων εκ των οποίων σε πρώτη φάση οι δέκα (10) κινητοποιήθηκαν άμεσα και υπέβαλαν στοιχεία για τις δομές που διαθέτουν. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι τα στοιχεία για τις δομές και τους ωφελούμενων των δέκα φορέων που κινητοποιήθηκαν.

Πίνακας 44: Δομές και ωφελούμενοι των λοιπών Κοινωνικών Φορέων

Α/Α	ΦΟΡΕΑΣ	ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΕΙΔΟΣ ΔΟΜΩΝ					
		Είδος Δομής	Ωφε/νοι	Είδος Δομής	Ωφε/νοι	Είδος Δομής	Ωφε/νοι
1	PR.A.K.S.I.S ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	Ανοικτό Κέντρο Ημερήσιας Υποδοχής Αστέγων άστεγοι	1.980				
2	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	785	Ξενώνες, Υπνωτήρια	520	Προγράμματα Κοινωνικής Ένταξης	528
3	ΕΝΩΣΗ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ ΑΘΗΝΩΝ	Παροχή τροφίμων	12.952				
4	ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ Ο ΟΝΗΣΙΜΟΣ	Φυλακισμένοι - αποφυλακισμένοι	700				

5	ΑΠΟΣΤΟΛΗ	Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης, Συμβουλευτικής	19	ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	325	Προγράμματα Κοινωνικής Ένταξης	225
6	ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΛΗΨΙΣ	Σίτιση & Υγιεινή	17.416				
7	ΓΙΑΤΡΟΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ	Κοινωνικό Ιατρείο	41.750				
8	EQUAL SOCIETY - ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΙΣΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ	Δομές άμεσης καταπολέμησης της φτώχειας	7.361	Συμβουλευτικό Κέντρο	600		
9	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΒΑΡΝΑΒΑ ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ	Γραφείο Διαμεσολάβησης	8.707	Δημοτικός Λαχανόκηπος	1.547		
10	UNESCO	Δομές άμεσης καταπολέμησης της φτώχειας	3.456				
Σύνολο ωφελούμενων							98.871

Πηγή: social.pepattikis.gr, ίδια επεξεργασία

Το σύνολο των ωφελούμενων που εξυπηρετούνται στις δομές των λοιπών κοινωνικών φορέων είναι **98.871** άτομα. Οι περισσότεροι ωφελούμενοι (41.750 άτομα) ανήκουν στις Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης και Συμβουλευτικής των **Γιατρών του Κόσμου**. Ακολουθούν οι δομές Σίτισης και Υγιεινής της Αστικής μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας **Προληψις** με 17.416 ωφελούμενους και οι Δομές παροχής τροφίμων της Ένωσης Πολυτέκνων Αθηνών με 12.952 ωφελούμενους. Τέλος, είναι σημαντικός ο αριθμός των συνολικά 2.500 αστέγων που προκύπτουν από τις αντίστοιχες δομές του **PR.A.K.S.I.S** και του **Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού**.

4.6.7 Πληθυσμός Ρομά στην Περιφέρεια Αττικής

Ο πληθυσμός των Ρομά στην Ελλάδα σύμφωνα με εκτίμηση του **δικτύου ROM** ανέρχεται στα **250.000** άτομα. Ο αριθμός αυτός όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί ακριβής, λόγω των αστικοδημοτικών εκκρεμοτήτων των Ρομά. Το συμβούλιο της Ευρώπης εκτιμά τον αριθμό τους στην Ελλάδα σε 80.000 - 150.000 άτομα.

Η Ελλάδα υπήρξε ένας βασικός σταθμός για τη διασπορά των Τσιγγάνων στην Ευρώπη και ένας τόπος διαμονής, όπου δεν παρατηρήθηκαν διωγμοί, θανατώσεις ή νομοθετικές απαγορεύσεις σε σχέση με τη γλώσσα ή την κουλτούρα τους, όπως παρατηρήθηκαν σε άλλες χώρες με αποκορύφωμα τη γενοκτονία από το Γ' Ράιχ.

Ωστόσο, οι μη Τσιγγάνοι (Γκατζέ)²² αγνοώντας την ιστορία, τα ήθη, τα έθιμα, και τους κανόνες που διέπουν τη ζωή των Τσιγγάνων, τους αντιμετωπίζουν με καχυποψία, τους επικρίνουν για τον τρόπο της ζωής τους, ενώ συχνά υιοθετούν μια φολκlorική ή φιλανθρωπική στάση απέναντί τους.

Οι Τσιγγάνοι της Ελλάδας, ανήκουν στους ΡΟΜΑ²³ με αρκετές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους. Ωστόσο, χαρακτηρίζονται για ορισμένα κοινά και ζωτικά στοιχεία της κουλτούρας τους, που διατηρούνται και αναπαράγονται από γενιά σε γενιά.

²² ΓΚΑΤΖΕ Διεθνής όρος που χρησιμοποιείται από τους Τσιγγάνους για το χαρακτηρισμό των μη Τσιγγάνων

²³ ΡΟΜΑ Διεθνής όρος που χρησιμοποιείται για το χαρακτηρισμό των Τσιγγάνων (αυτοπροσδιορισμός)

Η γλώσσα που ομιλούν μεταξύ τους είναι η Ρομανί (βασικός μηχανισμός άμυνας για τη διατήρηση της κουλτούρας τους απέναντι στη μη τσιγγάνικη κοινωνία), ενώ με τους μη Τσιγγάνους συνομιλούν στην Ελληνική.

Οι Έλληνες Τσιγγάνοι είναι στη συντριπτική τους πλειονότητα Χριστιανοί Ορθόδοξοι και ένα μικρό ποσοστό Μουσουλμάνοι (κυρίως αυτοί που κατοικούν στην περιοχή του Βοτανικού στην Αθήνα και στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη).

Πυρήνας της κοινωνικής τους ζωής είναι η οικογένεια, η οποία είναι εκτεταμένη πατριαρχική με κύριο χαρακτηριστικό την ενδογαμία.

Οι προσπάθειες της πολιτείας για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, έκαναν σαφή την πρόθεση για αντιμετώπιση των προβλημάτων, δεν κατάφεραν όμως να τα αντιμετωπίσουν στο βαθμό που όφειλαν. Η κοινωνική ένταξη, η ισότιμη συνύπαρξη και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά παραμένει και σήμερα θέμα, που η Ελληνική πολιτεία καλείται να αντιμετωπίσει.

Εκπαίδευση

Ο βαθμός του εκπαιδευτικού αποκλεισμού των Τσιγγάνων, με όσα αυτός συνεπάγεται και σε όποιες αιτίες και αν οφείλεται, είναι ιδιαίτερα υψηλός για την σημερινή εποχή.

Σύμφωνα με παλαιότερα στοιχεία του Ο.Π.Δ για τους Ρομά, ο οργανικός αναλφαβητισμός (δεν πήγαν καθόλου σχολείο) και μάλιστα σε άτομα παραγωγικής ηλικίας (18-50 ετών) προσεγγίζει το 60%, ενώ ο λειτουργικός αναλφαβητισμός (παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού) φτάνει περίπου το 22%. Από το υπόλοιπο ποσοστό αρκετοί έχουν απολυτήριο Δημοτικού, ενώ ελάχιστοι τελείωσαν Γυμνάσιο-Λύκειο και πολύ πιο λίγοι προχώρησαν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Το ποσοστό δε των αναλφαβητών στις μεγάλες ηλικίες, στις γυναίκες, στους μόνιμα εγκατεστημένους. Και αυτό είναι ένα γεγονός που δημιουργεί διαφορετικές συνθήκες πρόσβασης στις απολαβές της σύγχρονης κοινωνίας, στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους αλλά και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους.

Απασχόληση

Η επαγγελματική απασχόληση σήμερα επικεντρώνεται στο γυρολογικό εμπόριο 32,4% κυρίως στις αστικές περιοχές, στη γεωργία (εργάτες γης, αγρότες) 28% σε περιοχές με ανάπτυξη στον αγροτικό τομέα, ενώ ορισμένοι ασχολούνται με τη μουσική (οργανοπαίχτες) 3,5%, ένα μικρό ποσοστό 6% είναι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων, μερικοί εργάζονται ως ρακοσυλλέκτες, παλιατζήδες και ελάχιστοι ως ανειδίκευτοι εργάτες σε εξαρτημένη εργασία

Η επαγγελματική δραστηριότητα των Τσιγγάνων βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή και σ' αυτό επιδρούν:

- Η διαφοροποίηση των οικονομικών και κοινωνικών αναγκών τους που καλύπτονταν από τα παραδοσιακά τους επαγγέλματα.
- Η διαμόρφωση ιδιόμορφων συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας από την αθρόα είσοδο οικονομικών μεταναστών.
- Η έλλειψη ειδικότητας σε συνδυασμό με το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο εξαιτίας του οποίου μειώνονται οι δυνατότητες απόκτησης κάποιας ειδικότητας ή τέχνης κυρίως στα άτομα που βρίσκονται μέσα στην παραγωγή.
- Η γενικότερη κατάσταση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού που επικρατεί στη χώρα λόγω της κρίσης.

Στέγαση

Το στεγαστικό πρόβλημα των Τσιγγάνων είναι ίσως από τα πιο σημαντικά προβλήματα και αιτιάται για μια σειρά άλλων προβλημάτων.

Με βάση την τυπολογία από τη μελέτη της ΔΕΠΟΣ το 1999, οι γενικοί τύποι χώρων διαμονής είναι οι εξής:

- **Αμιγείς καταυλισμοί** σε μόνιμη θέση (παραπήγματα, καλύβια, τσαντίρια κτλ.) με μόνιμη ή εποχική χρήση. Πρόκειται για την κατηγορία μόνιμου χαρακτήρα κατοικίας όπου παρουσιάζονται τα οξύτερα προβλήματα, δεδομένου ότι οι αμιγείς καταυλισμοί βρίσκονται συχνά σε θέσεις ακατάλληλες ή και επικίνδυνες γι' αυτήν τη χρήση (θέσεις που πλημμυρίζουν λόγω φυσικών χαρακτηριστικών – στις όχθες ποταμών, κτλ., κατολισθαίνουν, διαρρέονται από ανοιχτούς αποχετευτικούς αγωγούς, βρίσκονται κοντά σε ασύμβατες με την κατοικία χρήσεις, όπως χωματερές, σφαγεία, κτλ.), στερούνται οποιασδήποτε υποδομής ύδρευσης, ηλεκτροδότησης ή αποχέτευσης, ενώ τα καταλύματα δεν εξασφαλίζουν ούτε τους στοιχειώδεις όρους υγιεινής διαβίωσης.
- **Αμιγείς καταυλισμοί** σε θέση που μετακινείται στα όρια μιας ευρύτερης περιοχής με μόνιμη ή εποχική χρήση. Οι περιπτώσεις αυτές παρουσιάζουν προβλήματα αντίστοιχα ή και οξύτερα από την προηγούμενη κατηγορία, ενώ η μετακίνηση της θέσης πιθανόν υποδηλώνει πιο πρόσφατη διαδικασία εδραιοποίησης ή/ και μικρότερο βαθμό κοινωνικής αποδοχής.
- **Μικτοί καταυλισμοί – συγκροτημένες γειτονιές** που κατοικούνται αποκλειστικά ή σε σημαντικό ποσοστό από τσιγγάνικο πληθυσμό, όπου συνυπάρχουν σπίτια και καταλύματα πιο πρόχειρης μορφής με μόνιμη, συνήθως, χρήση. Πρόκειται, συνήθως, για πιο μακρόχρονη εγκατάσταση καταυλισμών που βαθμιαία μετεξελίσσονται σε γειτονιές, συχνά αυθαίρετες, όπου καταγράφονται σημαντικά στεγαστικά προβλήματα στο σύνολο των πρόχειρων κελυφών και σε αρκετά μεγάλο ποσοστό των σπιτιών.
- **Γειτονιές** – στην πλειοψηφία τους ενταγμένες στον αστικό ιστό, κατοικούνται αποκλειστικά ή σε σημαντικό ποσοστό από τσιγγάνικο πληθυσμό και συγκροτούνται από σπίτια. Πρόχειρα καταλύματα, αν υπάρχουν, είναι σποραδικά. Κατά περίπτωση καταγράφονται οξύτερα στεγαστικά προβλήματα. Οι γειτονιές αυτές αντιμετωπίζουν συχνά προβλήματα πολεοδομικής οργάνωσης, όπως και άλλες αντίστοιχες υποβαθμισμένες γειτονιές που δεν κατοικούνται από Τσιγγάνους.
- **Συμβατικές κατοικίες ή διαμερίσματα**, διάσπαρτα στον οικιστικό ιστό, συχνά σε υποβαθμισμένα τμήματά του, όπου ενδέχεται να καταγράφονται σημαντικά οικιστικά προβλήματα.

Οι Τσιγγάνοι επιθυμούν σταθερή στέγη και αυτό το επιδιώκουν ακόμη και με μόνιμη διαμονή σε καταυλισμούς που στήνουν στα όρια των πόλεων ή ακόμη και έξω από τους αστικούς ιστούς. Έτσι, σήμερα παρατηρείται ότι το υψηλότερο ποσοστό του πληθυσμού είναι μόνιμα εγκαταστημένοι κυρίως σε σπίτια και λιγότερο σε καταυλισμούς. Ένας μικρός αριθμός ισοκατανέμει το χρόνο διαμονής σε δύο κυρίως περιοχές και ένα ελάχιστο ποσοστό είναι συνεχώς μετακινούμενοι.

Αντικείμενο της καταγραφής

Η δημιουργία της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, έχει θέσει ως στόχους την όσο το δυνατόν πληρέστερη καταγραφή των Ρομά στην Περιφέρεια Αττικής, την αποτύπωση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και των αιτιών που οδηγούν τις συγκεκριμένες κοινότητες στον αποκλεισμό. Η συλλογή στοιχείων έχει σαν στόχο την διαμόρφωση της πληρέστερης εικόνας για την οικονομική και κοινωνική κατάσταση των Ρομά προκειμένου να επιτευχθεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη και πιο στοχευόμενη παρέμβαση είτε αν οικισμό είτε ανά Δήμο και Δημοτική ενότητα στα όρια του οποίου διαβιούν Ρομά.

Βάση αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης των Ρομά, απετέλεσε ο χώρος διαμονής και εγκατάστασής τους. Στη βάση αυτή, αναζητήθηκαν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και τα προβλήματα του συγκεκριμένου πληθυσμού, θέτοντας ως

προτεραιότητες τους τομείς παρέμβασης όπως ορίζονται από την ΕΕ και την Εθνική Στρατηγική. Ειδικότερα, η αναζήτηση επικεντρώθηκε στους τομείς **στέγασης, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής φροντίδας**, καθώς και *οριζόντιων θεμάτων* που έχουν να κάνουν με την *ισότητα και την συμμετοχικότητα*. Η προσέγγιση αυτή αποτυπώνει ποιοτικά και ποσοτικά, τα προβλήματα και τις συνθήκες διαβίωσης διακριτών κοινοτήτων.

Προβλήματα & Ανάγκες

Για την αποτελεσματικότητα και αναγκαιότητα των δράσεων που θα προταθούν θα πρέπει να αναφερθούν:

- Οι ελλείψεις στοιχειωδών έργων υποδομής (ύδρευσης, αποχέτευσης, οδοποιίας ηλεκτροδότησης) που καθιστούν τους τόπους διαμονής, χώρους ακατάλληλους για τη διαβίωση των ανθρώπων και εστίες πιθανής μόλυνσης για τις γύρω περιοχές και επικίνδυνους για τη δημόσια ασφάλεια
- Η έλλειψη ρυμοτομικού σχεδίου
- Η ανυπαρξία ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων και συσσώρευση απορριμμάτων στους ελάχιστους υπάρχοντες, λόγω μη συνεχούς αποκομιδής τους
- Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργούνται από το κάψιμο των καλωδίων στον καταυλισμό και την ανεξέλεγκτη απόθεση σκουπιδιών
- Τα αυξανόμενα κρούσματα παραβατικότητας, εστιασμένα στις κλοπές, σωματικές βλάβες, της επαιτείας ανηλίκων εξαιτίας της ανέχειας.
- Η ανεπαρκής δημόσια συγκοινωνία για την πρόσβαση στον οικισμό.

Αναλυτικά στοιχεία για τον πληθυσμό των Ρομά

Για τη χαρτογράφηση του πληθυσμού των Ρομά στην Περιφέρεια Αττικής και για την καταγραφή των προβλημάτων και των γενικών αναγκών τους, ζητήθηκε η βοήθεια και η συνεργασία ανθρώπων κατάλληλων, οι οποίοι να έχουν επίγνωση όλων των θεμάτων που αφορούν την κοινότητα. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε μία συνάντηση στα γραφεία της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής με εκπροσώπους του «Δικτύου POM» όπου μας δόθηκε μία σειρά από παλαιότερες έρευνες, καθώς υπήρξε και επικοινωνία με την Ένωση Ελλήνων Τσιγγάνων Διαμεσολαβητών & Συνεργατών. Επίσης, μας γνωστοποιήθηκαν και στοιχεία για το «Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Παιδιών Ρομά» του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Παρακάτω αποτυπώνεται η εικόνα που υπάρχει σήμερα στην Περιφέρεια της Αττικής όσο αναφορά την κοινότητα των Ρομά, όπως αυτή προκύπτει μέσα από δειγματοληπτικές έρευνες και από την 20ετή εμπειρία των ανθρώπων αυτών στο πεδίο δράσης, αφού ποτέ μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει επίσημη καταγραφή για τον πληθυσμό των Τσιγγάνων.

Στην Περιφέρεια της Αττικής ο πληθυσμός των Ρομά εκτιμάται περίπου σε **33.170** άτομα. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται ο εκτιμώμενος πληθυσμός των Ρομά στους Δήμους της Αττικής.

Πίνακας 45: Πληθυσμός POMA στους Δήμους της Περιφέρειας Αττικής

A/A	Δήμος	Πληθυσμός POMA
1	Δήμος Αθηναίων	1.500
2	Δήμος Αγίας Βαρβάρας	6.000
3	Δήμος Αιγάλεω	1.000
4	Δήμος Αγίων Αναργύρων - Καματερού	750

5	Δήμος Ιλίου	2.000
6	Δήμος Πετρούπολης	120
7	Δήμος Περιστερίου	800
8	Δήμος Αχαρνών	3.000
9	Δήμος Φυλής	6.500
10	Δήμος Πειραιώς	1.000
11	Δήμος Κορυδαλλού	350
12	Δήμος Νίκαιας - Αγίου Ιωάννη Ρέντη	250
13	Δήμος Αγίας Παρασκευής	200
14	Δήμος Παλλήνης	350
15	Δήμος Κρωπίας	900
16	Δήμος Σπάτων	700
17	Δήμος Χαλανδρίου	400
18	Δήμος Σαλαμίνας	250
19	Δήμος Μεγάρων	1.800
20	Δήμος Μάνδρας - Ειδυλλίας	200
21	Δήμος Ελευσίνας	600
22	Δήμος Ασπρόπυργου	4.500
	Σύνολο	33.170

Πηγή: Ένωση Ελλήνων Τσιγγάνων Διαμεσολαβητών & Συνεργατών

Δήμος Αθηναίων

Στο Δήμο Αθηναίων υπάρχουν τσιγγάνοι στις περιοχές του Βοτανικού και στον Κολωνό. Ο πληθυσμός εκτιμάται ότι στο Βοτανικό είναι περίπου 800 άτομα. Κατοικούν σε ενοικιαζόμενες κατοικίες είτε σε παραπήγματα (πρόχειρους καταυλισμούς), δεν έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά, απασχολούνται κυρίως με την περισυλλογή σιδήρων και δεν υπάρχει συλλογική δράση στην περιοχή. Στερούνται βασικών αγαθών και υπάρχουν μεγάλα προβλήματα που αφορούν την στέγαση, την απασχόληση, την εκπαίδευση και την Υγεία. Στην περιοχή υπάρχει μεγάλος αριθμός Τσιγγάνων μεταναστών (κυρίως από Αλβανία, Βουλγαρία), και η πρόσβαση δεν είναι εύκολη.

Ο πληθυσμός εκτιμάται ότι στην περιοχή του Κολωνού είναι περίπου 500-800 άτομα. Κατοικούν είτε σε ιδιόκτητες κατοικίες είτε σε ενοικιαζόμενες διάσπαρτοι μέσα στον κοινωνικό ιστό της πόλης, έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και δεν υπάρχει συλλογική δράση, απασχολούνται κυρίως με το εμπόριο λουλουδιών, σε λαϊκές αγορές, στην περισυλλογή σιδήρων, κ.α. Τα σημαντικότερα προβλήματα αφορούν την απασχόληση και την Εκπαίδευση (εμφανίζεται μεγάλη σχολική διαρροή ή διακοπή της φοίτησης ιδιαίτερα στα κορίτσια στο Γυμνάσιο). Στην περιοχή δραστηριοποιείται εκτός από το Πανεπιστήμιο και το Ίδρυμα της κ. Λαιμού η "Κιβωτός".

Δήμος Αγίας Βαρβάρας

Στο Δήμο Αγίας Βαρβάρας υπάρχει μεγάλη κοινότητα Τσιγγάνων, περίπου 6000 άτομα. Οι τσιγγάνοι κατοικούν σε κατοικίες είτε ιδιόκτητες είτε ενοικιαζόμενες διάσπαρτοι μέσα στον κοινωνικό ιστό της πόλης, έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και απασχολούνται κυρίως με το εμπόριο είτε στατικό (καταστήματα) είτε γυρολογικό. Ο πληθυσμός δεν είναι μετακινούμενος, με το 95% αυτών να είναι δημότες του Δήμου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τουλάχιστον τα τελευταία 40 χρόνια υπάρχει εκπροσώπηση στο Δημοτικό Συμβούλιο (σήμερα υπάρχουν 3

Δημοτικοί Σύμβουλοι). Στον τομέα της εκπαίδευσης έχουμε 99,9% τακτική φοίτηση στο Νηπιαγωγείο - Δημοτικό, ενώ η σχολική διαρροή εμφανίζεται στο Γυμνάσιο με ποσοστό της τάξης 20-30 % και στο Λύκειο με το ίδιο περίπου ποσοστό. Κάθε χρόνο έχουμε τουλάχιστον ένα 10% που εισάγονται σε ΑΕΙ –ΤΕΙ. Κύριο πρόβλημα είναι η απασχόληση κυρίως στις γυναίκες και στους νέους.

Δήμος Αιγάλεω

Στο Αιγάλεω συναντάμε τσιγγάνους στην περιοχή του Αγίου Γεωργίου, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου σε 1000 άτομα, οι οποίοι έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και βρίσκονται μέσα στον κοινωνικό ιστό της πόλης. Είναι δημότες προερχόμενοι από τις Σέρρες και τη Νιγρίτα, έχουν οργανωμένη συλλογική δράση και δεν αποδέχονται ότι είναι τσιγγάνοι. Απασχολούνται κυρίως με μισθωτές εργασίες ή είναι ελεύθεροι επαγγελματίες κ.α..

Δήμος Αγίων Αναργύρων - Καματερού

Στους Αγίους Αναργύρους συναντάμε Τσιγγάνους που κατοικούν μέσα στα όρια του δήμου κατοικούν διάσπαρτοι μέσα στον κοινωνικό ιστό της πόλης, είτε σε ιδιόκτητες κατοικίες είτε σε ενοικιαζόμενες. Ο πληθυσμός εκτιμάται σε 300 - 500 άτομα, οι οποίοι απασχολούνται με το εμπόριο, τις λαϊκές αγορές κ.α.. Δεν υπάρχει συλλογική δράση. Κύρια προβλήματα είναι η απασχόληση και η εκπαίδευση. Στο Καματερό ο πληθυσμός εκτιμάται 300 - 400 άτομα. Οι κάτοικοι ζουν σε ιδιόκτητες είτε ενοικιαζόμενες κατοικίες, έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες και απασχολούνται με διάφορες μισθωτές εργασίες, ως ελεύθεροι επαγγελματίες κ.α. Υπάρχει συλλογική δράση και εκπροσώπηση στο δημοτικό συμβούλιο. Κύριο πρόβλημα η Απασχόληση.

Δήμος Ιλίου

Στο Ίλιον οι Τσιγγάνοι επίσης κατοικούν διάσπαρτοι ζουν σε ιδιόκτητες είτε ενοικιαζόμενες κατοικίες, έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες και απασχολούνται με διάφορες μισθωτές εργασίες, ως ελεύθεροι επαγγελματίες κ.α. Υπάρχει συλλογική δράση και εκπροσώπηση στο δημοτικό συμβούλιο. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου σε 1500- 2500 άτομα. Κύριο πρόβλημα η Απασχόληση

Δήμος Πετρούπολης

Στο Δήμο Πετρούπολης οι τσιγγάνοι κατοικούν διάσπαρτοι στα όρια του Δήμου, και έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες. Ο πληθυσμός τους περίπου ανέρχεται σε 100-150 άτομα. Δεν υπάρχει συλλογική Δράση και κύριο πρόβλημα αποτελεί η το θέμα της απασχόλησης.

Δήμος Περιστερίου

Στο Περιστερίο οι τσιγγάνοι κατοικούν διάσπαρτοι στα όρια του δήμου και έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και σε υπηρεσίες. Διαβιούν είτε σε ενοικιαζόμενες κατοικίες είτε σε ιδιόκτητες, δεν υπάρχει συλλογική δράση και ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου 800- 1000 άτομα., Απασχολούνται με μισθωτές υπηρεσίες και με τις λαϊκές αγορές κυρίως στην περιοχή της Νέας Ζωής. Τα κύρια προβλήματα αφορούν την απασχόληση και την Εκπαίδευση .

Δήμος Αχαρνών

Στο Δήμο Αχαρνών συναντάμε τσιγγάνους σε 4 περιοχές του Δήμου. Στην περιοχή Αυλίζα οι τσιγγάνοι κατοικούν σε ιδιόκτητες κατοικίες η παραπήγματα και απασχολούνται με μισθωτές υπηρεσίες, ως ελεύθεροι επαγγελματίες, στην οικοδομή, στις λαϊκές αγορές , ως μικροπωλητές κ.α. Βρίσκονται στην άκρη του κοινωνικού ιστού της πόλης και τους όπου τους χωρίζει το ρέμα της Εσχατίας από την περιοχή του Ζεφυρίου. Έχουν σχετική πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά, ενώ στην περιοχή υπάρχει και το 3ο δημοτικό σχολείο που φοιτούν μόνο τσιγγανάκια. Στην περιοχή Αγίας Σωτήρας παρουσιάζουν τα ίδια χαρακτηριστικά με την Αυλίζα, αλλά υπάρχει

μεγαλύτερο πρόβλημα σχολικής διαρροής. Στην περιοχή του Νεκροταφείου και στην περιοχή του Στρατοπέδου Καποτά οι τσιγγάνοι κατοικούν σε ιδιόκτητα σπίτια, στερούνται όμως βασικών αγαθών.

Υπάρχει συλλογική δράση στην περιοχή, και γενικά υπάρχει εκπροσώπηση στο Δήμο. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου 2500-3000 άτομα και το μεγαλύτερο ποσοστό είναι δημότες. Κύρια προβλήματα αποτελούν η στέγαση, η απασχόληση, η εκπαίδευση και η υγεία.

Δήμος Φυλής

Στο Δήμο Φυλής και συγκεκριμένα στην περιοχή των Άνω Λιοσίων συναντάμε τσιγγάνους σε τέσσερις περιοχές όπου παρουσιάζονται διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ο πληθυσμός εκτιμάται ότι είναι περίπου 3500- 4500 άτομα. Στην περιοχή Άγιος Ιωάννης κατοικούν είτε σε ιδιόκτητες κατοικίες είτε σε παραπήγματα, έχουν σχετική πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και απασχολούνται κυρίως με την περισυλλογή σιδήρων, το εμπόριο, τις λαϊκές αγορές κ.α.. Στην περιοχή του Εργοταξίου της ΕΘΕΛ, συναντάμε τα ίδια χαρακτηριστικά με τα παραπάνω. Στο Κέντρο της πόλης οι τσιγγάνοι κατοικούν σε διάσπαρτες γειτονίες, σε ιδιόκτητες κατοικίες και απασχολούνται και αυτοί με τις παραπάνω εργασίες. Τέλος στην περιοχή Λίμνης οι τσιγγάνοι κατοικούν σε κατοικίες ή παραπήγματα εκτός κοινωνικού ιστού. Στην περιοχή δραστηριοποιούνται αρκετοί σύλλογοι καθώς βρίσκεται και το Ιατροκοινωνικό Κέντρο του Δήμου.

Στην περιοχή του Ζεφυρίου οι τσιγγάνοι κατοικούν διάσπαρτοι μέσα στα όρια του Δήμου, είτε σε ιδιόκτητες κατοικίες είτε σε παραπήγματα. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου σε 2000-3000 άτομα από τα οποία το μεγαλύτερο ποσοστό δημότες. Απασχολούνται κυρίως με το στατικό εμπόριο, την περισυλλογή σιδήρων κ.α. Στην περιοχή υπάρχει συλλογική δράση και δραστηριοποιείται και το Ιατροκοινωνικό Κέντρο του Δήμου.

Δήμος Πειραιώς

Στον Πειραιά υπάρχουν τσιγγάνοι σε τρεις περιοχές. Στην Αγία Σοφία οι τσιγγάνοι κατοικούν είτε σε ιδιόκτητες και ενοικιαζόμενες κατοικίες, απασχολούνται κυρίως με μισθωτές υπηρεσίες, έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και τις υπηρεσίες αλλά δεν υπάρχει συλλογική δράση. Ο πληθυσμός τους εκτιμάται περίπου 100-150 άτομα ου είναι δημότες του Δήμου. Κύριο πρόβλημα αποτελεί η πρόσβαση στην απασχόληση.

Δήμος Δραπετσώνας

Στο Δήμο Δραπετσώνας παρουσιάζονται τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτά του Δήμου Πειραιά, με τους τσιγγάνους αν απασχολούνται στο στατικό εμπόριο. Κύριο πρόβλημα αποτελεί η πρόσβαση στην απασχόληση. Επίσης υπάρχει το φαινόμενο της δημιουργίας καταυλισμών ανά εποχές στο Δέλτα Φαλήρου. Οι τσιγγάνοι αυτοί είναι μετακινούμενοι από άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Δήμος Κορυδαλλού

Στον Κορυδαλλό υπάρχουν τσιγγάνοι και μέσα στον κοινωνικό ιστό της πόλης που κατοικούν σε ιδιόκτητες κατοικίες και είναι δημότες του Δήμο. Στην περιοχή του Σχιστού υπάρχουν τσιγγάνοι που κατοικούν σε πρόχειρές κατασκευές – παραπήγματα και απασχολούνται με το εμπόριο (μαναβική) και τις λαϊκές αγορές. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου στον Δήμο συνολικά 300- 400 άτομα. Ακόμη δεν υπάρχει συλλογική δράση. Κύρια προβλήματα είναι η δυσκολία πρόσβασης στην απασχόληση και την εκπαίδευση.

Δήμος Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη

Στο Δήμο συναντάμε τσιγγάνους που κατοικούν και στην περιοχή του Αγίου Ιωάννη αλλά και στην Νίκαια. Κατοικούν διάσπαρτοι σε ιδιόκτητες και ενοικιαζόμενες κατοικίες

μέσα στα όρια του Δήμου, έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου 200- 300 άτομα. Δεν υπάρχει συλλογική δράση και απασχολούνται κυρίως με μισθωτές υπηρεσίες, ως ελεύθεροι επαγγελματίες κ.α.. Δεν υπάρχει πρόβλημα σχολικής διαρροής. Βέβαια στα όρια του δήμου και στην περιοχή επί της οδού Π. Ράλλη συναντάμε οικογένειες που στερούνται βασικών αγαθών και κατοικούν σε χαλάσματα και εγκαταλειμμένα εργοστάσια. Πρόκειται για μετακινούμενο πληθυσμό, ο αριθμός των οποίων εκτιμάται σε περίπου 100- 200 κάθε φορά.

Δήμος Αγίας Παρασκευής

Στην Αγία Παρασκευή υπάρχουν τσιγγάνοι που κατοικούν σε ιδιόκτητες κατοικίες, είναι δημότες του Δήμου και έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου σε 150-250 άτομα οι οποίοι απασχολούνται κυρίως με την μαναβική στις λαϊκές αγορές. Εδώ παρατηρείται σχολική διαρροή και είναι έντονο το φαινόμενο των γάμων σε πολύ νεαρή ηλικία. Κύριο πρόβλημα είναι η ανεργία και η πρόσβαση εκπαίδευση.

Δήμος Παλλήνης

Στο Δήμο Παλλήνης και την περιοχή του Γέρακα υπάρχουν τσιγγάνοι κατοικούν αλλά και σε παραπήγματα κοντά στην περιοχή του εργοστασίου της ΔΕΗ. Οι περισσότεροι στερούνται βασικών αναγκών και δεν έχουν εύκολη πρόσβαση στις υπηρεσίες. Απασχολούνται κυρίως με την μαναβική στις λαϊκές αγορές. Είναι δημότες και δεν υπάρχει συλλογική δράση. Ο αριθμός τους εκτιμάται περίπου σε 300-400 άτομα οι οποίοι είναι δημότες του Δήμου. Κύρια προβλήματα είναι η στέγαση, η ανεργία, πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες Υγείας.

Δήμος Κρωπίας

Στο Κορωπί συναντάμε τσιγγάνους που κατοικούν διάσπαρτοι μέσα στον κοινωνικό ιστό της πόλης και έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και τις υπηρεσίες. Υπάρχει βέβαια ο καταυλισμός στο Κούπι, όπου οι τσιγγάνοι ζουν σε παραπήγματα και στερούνται βασικών αγαθών. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου 800-1000 αλλά δεν υπάρχει συλλογική δράση. Απασχολούνται με την μαναβική και λαϊκές αγορές κ.α. Κύρια προβλήματα και εδώ είναι η στέγαση, η ανεργία, πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες Υγείας.

Δήμος Σπάτων - Αρτέμιδας

Στα Σπάτα υπάρχουν τσιγγάνοι που κατοικούνται μέσα στα όρια του κοινωνικού ιστού όπου κατοικούν σε ιδιόκτητες και ενοικιαζόμενες κατοικίες. Οι περισσότεροι έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και τις υπηρεσίες εκτός από αυτούς που συναντάμε στον καταυλισμό της περιοχής Καΐφα που βρίσκεται εκτός του κοινωνικού ιστού της πόλης με προκατασκευασμένες κατοικίες. Μόλις πριν λίγα χρόνια τους τοποθετήσαν νερό, ενώ ακόμη και σήμερα δεν υπάρχει ρεύμα. Το πιο κοντινό σχολείο απέχει ακριβώς 5 χιλιόμετρα. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου σε 600- 800 άτομα. Κύρια προβλήματα είναι η στέγαση, η ανεργία, πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες Υγείας.

Δήμος Χαλανδρίου

Στο Χαλάνδρι υπάρχουν τσιγγάνοι σε 2 περιοχές του δήμου όπου παρουσιάζονται διαφορετικά χαρακτηριστικά. Στην περιοχή του Νομισματοκοπείου υπάρχει το τεράστιο πρόβλημα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς της περιοχής. Οι κάτοικοί του καταυλισμού κατοικούν σε παράγκες - παραπήγματα, στερούνται βασικών αγαθών και απασχολούνται με την πώληση λουλουδιών σε παζάρια και αγορές. Ο πληθυσμός είναι περίπου 400-500 άτομα με το μεγαλύτερο ποσοστό να είναι δημότες. Κύρια προβλήματα είναι η στέγαση, η ανεργία, πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες Υγείας. Στην περιοχή Πάτημα τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Οι τσιγγάνοι κατοικούν σε ιδιόκτητες κατοικίες, απασχολούνται με το εμπόριο σε λαϊκές αγορές είτε σε μισθωτές υπηρεσίες. Υπάρχει συλλογική δράση και

ο πληθυσμός εκτιμάται σε 350 – 450,όλοι δημότες του Δήμου. Κύριο πρόβλημα εδώ είναι η πρόσβαση στην απασχόληση.

Δήμος Σαλαμίνας

Στη Σαλαμίνα οι τσιγγάνοι είναι διάσπαρτοι στην περιοχή και ο πληθυσμός εκτιμάται σε 200-300 άτομα οι οποίοι κατοικούν είτε σε ιδιοκτήτες κατοικίες είτε σε παραπήγματα. Δεν υπάρχει συλλογική δράση, ενώ οι περισσότεροι απασχολούνται κυρίως με στις αγορές . Κύριο πρόβλημα και εδώ είναι η πρόσβαση στην απασχόληση.

Δήμος Μεγάρων

Στο Δήμο Μεγάρων συναντάμε τσιγγάνους μέσα στα όρια του δήμου που κατοικούν σε ιδιόκτητες ή ενοικιαζόμενες κατοικίες. Ιδιαίτερα στην περιοχή Βλυχό, υπάρχουν τσιγγάνοι σε ιδιόκτητες κατοικίες και παραπήγματα οι οποίοι στερούνται βασικών αγαθών και απασχολούνται κυρίως με το εμπόριο. Υπάρχει συλλογική δράση ενώ στην περιοχή βρίσκεται υπάρχει και το Ιατροκοινωνικό Κέντρο του Δήμου. Ο πληθυσμός εκτιμάται περίπου σε 1.500 - 2.000 άτομα με μεγαλύτερο ποσοστό να είναι δημότες του Δήμο. Επίσης, στις παρυφές του οικισμού συναντάμε και τσιγγάνους μετανάστες άλλων περιοχών. Κύρια προβλήματα είναι η στέγαση, η ανεργία, πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες Υγείας.

Δήμος Μάνδρας - Ειδυλλίας

Στη Μάνδρα οι τσιγγάνοι κατοικούν έξω από τον κοινωνικό ιστό της πόλης σε παραπήγματα και στερούνται βασικών αγαθών. Ο πληθυσμός τους εκτιμάται περίπου σε 150- 250 άτομα. Κύρια προβλήματα είναι η στέγαση, η απασχόληση, η εκπαίδευση και πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας.

Δήμος Ελευσίνας

Στην Ελευσίνα οι τσιγγάνοι κατοικούν διάσπαρτοι μέσα στα όρια του δήμου σε ιδιοκτήτες κατοικίες αλλά και στα όρια του Δήμου στην περιοχή της Μαγούλας σε παραπήγματα. Ο πληθυσμός τους εκτιμάται περίπου σε 500-800 άτομα. Απασχολούνται με το εμπόριο στις λαϊκές αγορές και με την περισυλλογή σιδήρων Κύρια προβλήματα είναι η στέγαση, η ανεργία, πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες Υγείας.

Δήμος Ασπρόπυργου

Στον Ασπρόπυργος συναντάμε τσιγγάνους σε πέντε περιοχές του δήμου όπου και εδώ παρουσιάζουν διαφορετικό χαρακτήρα. Ο πληθυσμός συνολικά εκτιμάται περίπου 4500- 5000 άτομα. Έχουμε οικισμούς και καταυλισμούς όπου οι τσιγγάνοι κατοικούν είτε σε ιδιόκτητες κατοικίες είτε σε παραπήγματα και πολλές φορές υπάρχει το φαινόμενο της καταπάτησης ξένων περιουσιών. Στην περιοχή Νεόκτιστα , οι τσιγγάνοι κατοικούν είτε σε κατοικίες που είναι ιδιόκτητες είτε σε πρόχειρες κατασκευές, απασχολούνται με το εμπόριο και την περισυλλογή σιδήρων και δεν έχουν εύκολη πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και τις υπηρεσίες. Στην περιοχή εμφανίζεται μόνιμη εγκατάσταση των Ρομά, ενώ υπάρχει και συλλογική δράση. Στην περιοχή Νέα Ζωή έχουμε 2 καταυλισμούς στην θέση Σπιθάρες και στην θέση Πεύκα. Οι περιοχές αυτές βρίσκονται μέσα στην βιομηχανική ζώνη και παρουσιάζουν τα ίδια χαρακτηριστικά με την παραπάνω περιοχή. Επίσης στην περιοχή Σπιθάρες συναντάμε μεγάλο αριθμό Τσιγγάνων μεταναστών. Στην Περιοχή Ήμερος Τόπος, υπάρχει ένας καταυλισμός που μεταβάλλεται συνεχώς ανά εποχή διότι διαμένουν τσιγγάνοι που έρχονται από άλλες περιοχές της Ελλάδας. Στην περιοχή Σοφό οι Τσιγγάνοι διαμένουν σε κατοικίες και παραπήγματα, ενώ παρατηρούνται φαινόμενα καταπάτησης της γης. Οι κάτοικοι δεν έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες καθώς επίσης δεν είναι και εύκολη η πρόσβαση προς τον καταυλισμό λόγω του ότι βρίσκεται στις παρυφές του βουνού. Τα μεγαλύτερα προβλήματα στο Δήμο Ασπρόπυργου είναι η στέγαση, η ανεργία, και η πρόσβαση στην εκπαίδευση και την Υγεία.

Πρόγραμμα «Εκπαίδευσης των παιδιών Ρομά» του Κέντρου Διαπολιτισμικής Αγωγής

Στην παράγραφο αυτή παρουσιάζονται συνοπτικά ορισμένα στοιχεία από το πρόγραμμα «Εκπαίδευσης των παιδιών των Ρομά» που υλοποιείται από το 2010 μέσω του Κέντρου Διαπολιτισμικής Αγωγής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σε σχολεία και ιδρύματα των περισσότερων Δήμων της Αττικής όπου διαβιούν Ρομά. Ενδεικτικά οι δράσεις του προγράμματος είναι οι εξής:

- Ενίσχυση της πρόσβασης και φοίτησης στην προσχολική αγωγή.
- Ενδοσχολικές παρεμβάσεις για τη σχολική ένταξη και την υποστήριξη της τακτικής φοίτησης
- Ενίσχυση της πρόσβασης στα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων και στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας
- Επιμορφωτική υποστήριξη των εκπαιδευτικών
- Παροχή Ψυχοκοινωνικής Στήριξης
- Σύνδεση σχολείου, οικογένειας και τοπικής κοινωνίας
- Δικτύωση Σχολείων

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται τα στοιχεία για τα παιδιά των Ρομά που ωφελήθηκαν από το εν λόγω πρόγραμμα από το 2010 έως 2015.

Πίνακας 46: Αριθμός μαθητών Ρομά ανά έτος και σχολική βαθμίδα

ΑΡΙΘΜΟΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΡΟΜΑ 2010-2015				
ΕΤΗ	ΜΑΘΗΤΕΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ	ΜΑΘΗΤΕΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ	ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΑ
2010-2011	148	2184	0	2332
2011-2012	252	2613	475	3340
2012-2013	286	2630	530	3446
2013-2014	292	2515	588	3395
2014-2015	310	2309	648	3267
ΣΥΝΟΛΟ	1.288	12.251	2.241	15.780

Πηγή: Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Παρατηρείται λοιπόν, πως στα πέντε τελευταία χρόνια υλοποίησης του Έργου το σύνολο των ωφελούμενων παιδιών στην εκπαίδευση ανέρχεται σε 15.780. Ο αριθμός αυτός θεωρείται πολύ ενθαρρυντικός, αν αναλογιστεί κανείς πως ο μέσος όρος των παιδιών που φοιτούν ανά έτος (3.156), αποτελεί το **9,5%** του ενδεικτικού πληθυσμού των Ρομά στην Αττική, παρά το γεγονός ότι αρκετοί εξ'αυτών είναι μετακινούμενοι. Θα πρέπει επίσης να γίνουν προσπάθειες για τον περιορισμό της σχολικής διαρροής, και κυρίως στη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

4.7 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΈΡΕΥΝΑΣ

4.7.1 Ανάλυση SWOT

Προκειμένου να οριοθετηθούν οι δυνατές στρατηγικές επιλογές απαιτείται να ληφθεί υπόψη η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και η σχετική διάγνωση αναγκών για τις ομάδες-στόχους της Περιφέρειας Αττικής. Το μεθοδολογικό εργαλείο ανάλυσης

εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος SWOT, έχει επιλεγεί προς αξιοποίηση με την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιείται αυστηρά για τον προσδιορισμό δυνατικών στρατηγικών επιλογών κοινωνικής πολιτικής, διαφορετικά είναι πιθανό να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα.

Τα βασικά συμπεράσματα της ανάλυσης SWOT συνοψίζονται στον Πίνακα που ακολουθεί :

Δυνατά Σημεία	Αδύνατα σημεία
<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτική βούληση της ηγεσίας της Περιφέρειας για την ανάπτυξη πολιτικών κοινωνικής ένταξης ευπαθών, ευάλωτων και ειδικών ομάδων • Παρουσία φορέων Εθνικής εμβέλειας υπεύθυνων για τη χάραξη και άσκηση πολιτικών ένταξης • Υψηλή τεχνογνωσία των Διευθύνσεων της Περιφέρειας για το συντονισμό και την εφαρμογή πολιτικών ένταξης. • Τεχνογνωσία της ΕΥΔΕΠ Περιφέρειας Αττικής για την χρηματοδοτική υποστήριξη κοινωνικών πολιτικών στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής • Έντονο ενδιαφέρον και δραστηριότητα των ΟΤΑ Α' Βαθμού στην άσκηση κοινωνικών πολιτικών • Δραστηριοποίηση οργανισμών κοινωνικής οικονομίας και ακαδημαϊκής - ερευνητικής κοινότητας • Εκτεταμένο δίκτυο και σημαντικός αριθμός φορέων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες • Έντονη παρουσία Εκκλησίας, Άτυπων Δικτύων και δραστήριων ΜΚΟ 	<ul style="list-style-type: none"> • Έλλειψη θεσμικής κατοχύρωσης του δικαιώματος ένταξης • Αυξημένα ποσοστά ανεργίας και αύξηση του πληθυσμού εκτός αγοράς εργασίας • Καθυστέρηση ενεργοποίησης θεσμικών παρεμβάσεων από την κεντρική Κυβέρνηση • Ύπαρξη θυλάκων φτώχειας και σημαντικού αριθμού ομάδων που χρήζουν παρέμβασης • Ενδεχόμενη υποεκτίμηση του πλήθους κάποιων ομάδων-στόχου, λόγω προστασίας προσωπικών δεδομένων και ελλιπούς συστήματος καταγραφής. • Έλλειψη κουλτούρας και τεχνογνωσίας αξιοποίησης των νέων χρηματοδοτικών εργαλείων και των απαιτήσεων τους • Έλλειψη αποκλειστικών αρμοδιοτήτων και μείωση ΚΑΠ στους ΟΤΑ Α' και Β' Βαθμού για την άσκηση πολιτικών κοινωνικής ένταξης • Έλλειψη στοχευμένων εργαλείων και ψηφιακών δεδομένων για την on-going στατιστική ανάλυση - προφίλ της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού • Σταδιακή δημογραφική γήρανση του πληθυσμού • Αδυναμία πλήρους στελέχωσης των δομών φροντίδας με εξειδικευμένο προσωπικό
Ευκαιρίες	Απειλές
<ul style="list-style-type: none"> • Προώθηση της διαδικασίας εκσυγχρονισμού του Ελληνικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας μέσω της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης • Αξιοποίηση των επιχειρησιακών και χρηματοδοτικών παρεμβάσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της Στρατηγικής ΕΕ 2020 και της Πολιτικής Συνοχής 2014-2020 • Δημιουργία πολυλειτουργικών δομών για την έγκαιρη αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων και παραπομπή στις κατάλληλες υπηρεσίες (π.χ. εισοδηματικές, πρόνοια, διάφοροι βαθμοί περίθαλψης) • Αποδοχή της Περιφερειακής Στρατηγικής από τις τοπικές κοινωνίες 	<ul style="list-style-type: none"> • Δημοσιονομικοί περιορισμοί στην άσκηση πολιτικών ένταξης • Δημογραφική γήρανση, επιβάρυνση ασφαλιστικού συστήματος και συρρίκνωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Περιφέρειας • Μετακίνηση παραγωγικών μονάδων ένταξης εργασίας σε όμορες χώρες και περιφέρειες και πιθανή αδυναμία αναδιάρθρωσης της παραγωγικής βάσης του τομέα προς κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας • Ισχυρή πιθανότητα αύξησης του πληθυσμού των ομάδων-στόχου, εξαιτίας της οικονομικής συγκυρίας.

<ul style="list-style-type: none">• Συνεργασία και συμβολή φορέων του δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα στην ανάπτυξη της Περιφερειακής Στρατηγικής• Αξιοποίηση πρωτοβουλιών Διεθνών Οργανισμών για το σχεδιασμό και υλοποίηση πολιτικών ένταξης• Ενσωμάτωση διεθνών καλών πρακτικών• Ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης και φορέων της κοινωνίας των πολιτών• Δέσμευση πόρων του Θ.Σ. 9 του ΠΕΠ Αττικής• Ωριμότητα διαχείρισης πόρων του ΠΕΠ Αττικής	<ul style="list-style-type: none">• Ρευστό περιβάλλον ως προς τη χρηματοδότηση κρίσιμων δράσεων για την καταπολέμηση της φτώχειας• Αβεβαιότητα ως προς τις τελικές θεσμικές ρυθμίσεις για το εθνικό πλαίσιο κοινωνικής ένταξης.• Υποστελέχωση και συχνή αλλαγή περιβάλλοντος στους μηχανισμούς κοινωνικής ένταξης βασικών τελικών δικαιούχων και ειδικά των ΟΤΑ Α' βαθμού• Έλλειψη μηχανισμών παρακολούθησης και συντονισμού της περιφερειακής στρατηγικής• Ισχυρή πιθανότητα αύξησης της πυκνότητας κοινωνικών κινδύνων (υπερχρέωση, ανεργία, ακραία φτώχεια) για τα επόμενα έτη• Άμβλυση του κοινωνικού ρόλου της οικογένειας και των άτυπων δικτύων φροντίδας• Δυσκολία ενημέρωσης των ωφελούμενων για τις πολιτικές ένταξης• Μη στοχευμένη μεταφορά διεθνούς εμπειρίας και καλών πρακτικών• Αδυναμία αξιοποίησης υπερεθνικών χρηματοδοτικών εργαλείων• Περιορισμένη συμμετοχή των φορέων της αγοράς και της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες δικτύωσης
---	---

4.7.2 Προσδιορισμός ομάδων στόχου

Η ΠεΣΚΕ της Περιφέρειας Αττικής επιλέγει μία **στοχευμένη προσέγγιση** των παρεμβάσεων υπέρ συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού, που προσδιορίζονται ως **Ομάδες Προτεραιότητας**.

Η οριοθέτηση των Ομάδων Προτεραιότητας της Περιφερειακής Στρατηγικής αποτελεί μία σύνθετη διαδικασία, καθώς εξαρτάται σε σημαντική έκταση από ένα πλέγμα θεσμικών και επιχειρησιακών απαιτήσεων που αφορούν :

- Στην υφιστάμενη νομοθεσία για τους αλλοδαπούς στην Ελληνική επικράτεια.
- Στην υφιστάμενη νομοθεσία περί εγγυημένου ορίου συντήρησης.
- Στην με αριθμό 39892/ΓΔ1.2/7.11.2014 Κοινή Απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας «Καθορισμός των όρων και των προϋποθέσεων εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα»
- Στο Νόμο 4320/2015 (ΦΕΚ 29/Α/19-03-2015) «Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών Οργάνων και λοιπές διατάξεις».
- Στην υφιστάμενη νομοθεσία κριτηρίων υπαγωγής σε προγράμματα κοινωνικής φροντίδας που υλοποιούνται από τους ΟΤΑ Α' και Β' Βαθμού.
- Στην υφιστάμενη νομοθεσία κριτηρίων υπαγωγής στα προγράμματα επισιτιστικής βοήθειας σε απόρους που υλοποιούνται από τους ΟΤΑ Α' και Β' Βαθμού.
- Στην υφιστάμενη νομοθεσία για τους αλλοδαπούς στην Ελληνική επικράτεια.
- Στις κατευθύνσεις του Εθνικού πλαισίου Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης.

- Στις κατευθύνσεις του Πλαισίου Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά
- Στις ρήτρες της ΕΛ.ΣΤΑΤ για τα στατιστικά όρια της σχετικής φτώχειας.

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, και τις προηγούμενες απαιτήσεις οι Ομάδες Στόχου :

1. Μοναχικά ενήλικα άτομα με ατομικό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης
2. Μακροχρόνια άνεργοι με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης
3. Οικογένειες μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού (μέλη που δεν εργάζονται ούτε αναζητούν εργασία) με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης
4. Ηλικιωμένοι άνω των 65 ετών που δεν λαμβάνουν συντάξεις ή προνοιακά επιδόματα με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης
5. Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού
6. Πρόσωπα με αυξημένους κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού

4.8 ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

Σύμφωνα με το **δείκτη στέρησης Townsend**, η τιμή του οποίου δείχνει τη στέρηση υλικών αγαθών με χωρική διάσταση, δηλαδή το πόσο "φτωχοί" από υλικά αγαθά είναι οι κάτοικοι ενός Δήμου σε σχέση με κάποιον άλλο προκύπτει ότι οι δέκα φτωχότεροι Δήμοι, οι κάτοικοι των οποίων δηλαδή στερούνται βασικά υλικά αγαθά είναι κατά σειρά ο Δήμος Ύδρας, ο Δήμος Αθηναίων, ο Δήμος Καλλιθέας, ο Δήμος Αγίας Βαρβάρας, ο Δήμος Σπετσών, ο Δήμος Αιγάλεω, ο Δήμος Ασπρόπυργου, ο Δήμος Ζωγράφου, ο Δήμος Πειραιώς και ο Δήμος Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη – Ρέντη. Να σημειωθεί ότι ο Δήμος Ύδρας κατατάσσεται σε αυτή τη σειρά λόγω έλλειψης υποδομών οδικού δικτύου κι επομένως απουσίας ΙΧ αυτοκινήτων.

Ένα βασικό συμπέρασμα που προκύπτει σε σχέση με τον πληθυσμό είναι ότι στους παραπάνω "φτωχούς" Δήμους συγκαταλέγονται οι δύο μεγαλύτεροι πληθυσμιακά Δήμοι της Αττικής που είναι η Αθήνα και ο Πειραιάς αλλά και οι Δήμοι Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη και Καλλιθέας που αποτελούν τον πέμπτο και τον έκτο αντίστοιχα μεγαλύτερο Δήμο.

Σύμφωνα με τους **δείκτες ανθρωπίνης φτώχειας του ΟΗΕ**, οι οποίοι αποτελούν «συνθετικούς» δείκτες, που αποτυπώνουν την ανθρωπίνη φτώχεια του πληθυσμού ενός Δήμου σε σχέση με τους υπόλοιπους, στη βάση του κοινωνικο-οικονομικού προφίλ τους, προκύπτει ότι στους Δήμους Φυλής, Ασπρόπυργου, Αγίας Βαρβάρας, Μεγαρέων, Τροιζηνίας και Αθηναίων κατοικεί το 21% του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής **με τη μεγαλύτερη ανθρωπίνη φτώχεια**. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι πέρα από το Δήμο Αθηναίων, οι υπόλοιποι Δήμοι με την μεγαλύτερη ανθρωπίνη φτώχεια είναι αυτοί τη Δυτικής Αττικής και ακολουθούν κάποιοι Δήμοι των Π.Ε. Πειραιώς και Νήσων.

Να σημειωθεί ότι η ανάλυση αυτή δείχνει το μέσο επίπεδο ανθρωπίνης φτώχειας, γεγονός που δεν σημαίνει ότι όλοι οι κάτοικοι ενός Δήμου με υψηλή τιμή δείκτη, είναι φτωχοί, και όλοι οι κάτοικοι ενός Δήμου με χαμηλή τιμή δείκτη, είναι πλούσιοι. Επίσης, είναι εμφανείς κάποιες διαφοροποιήσεις σε σχέση με το δείκτη στέρησης του Townsend. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει η χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας, να γίνει με προσοχή από τους ασκούντες, πολιτική.

Από την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων φορολογικών δηλώσεων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων για το έτος 2011, προκύπτουν σημαντικά

στοιχεία για την **χωρική κατανομή του εισοδήματος** σε επίπεδο Ταχυδρομικού Κώδικα (ΤΚ).

Το μέσο ετήσιο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα στην Αττική το 2011 είναι 24.102,41€. Οι κάτοικοι 179 από τις 294 περιοχές ΤΚ στην Αττική, δηλαδή οι κάτοικοι του 60% των Δήμων της Αττικής, δηλώνουν εισόδημα λιγότερο από το μέσο εισόδημα σε επίπεδο Περιφέρειας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μέσο ετήσιο δηλωθέν εισόδημα σε επίπεδο ΤΚ προέρχεται από χιλιάδες φορολογικές δηλώσεις με ότι αυτό συνεπάγεται στην ανίχνευση φτώχειας.

Εκτός από ΤΚ των Δήμων Αγίας Βαρβάρας και Φυλής που συχνά κατατάσσονται ως οι φτωχότερες περιοχές της αττικής, αρκετοί είναι οι ΤΚ στο Δήμο Αθηναίων αλλά και νήσων του Σαρωνικού που συγκαταλέγονται στις φτωχότερες γειτονιές της Αττικής. Στον αντίποδα, οι ΤΚ με το μεγαλύτερο εισόδημα εντοπίζονται στους Δήμους Κηφισιάς και Φιλοθέης - Ψυχικού, ενώ δε λείπει από εδώ και ΤΚ του Δήμου Αθηναίων (Περιοχή Ανακτόρων - Πλατείας Κολωνακίου).

Από την πρωτογενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε με εργαλείο την διαδικτυακή βάση δεδομένων για την καταγραφή των **κοινωνικών δομών** που διαθέτουν οι φορείς (κυρίως οι ΟΤΑ), καθώς και των **ωφελούμενων** των δομών αυτών ανά ομάδα, προέκυψαν τα παρακάτω στοιχεία.

- Οι δομές που καταγράφηκαν (μέχρι τη συγγραφή του παρόντος) ανέρχονται σε **710**. Οι περισσότερες από αυτές αφορούν την Π.Ε. Βορείου Τομέα (162 δομές), την Π.Ε. Ανατολικής Αττικής με 124 δομές και την Π.Ε. Κεντρικού Τομέα με 93 δομές. Ακολουθούν, η Π.Ε. Δυτικού Τομέα με 88, η Π.Ε. Νοτίου Τομέα με 85 δομές, η Π.Ε. Πειραιώς με 81 δομές, η Π.Ε. Δυτικής Αττικής με 53 δομές και η Π.Ε. Νήσων με 24 δομές.
- Οι ωφελούμενοι που εξυπηρετούνται σε αυτές τις δομές, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία που καταχωρήθηκαν έως και την ημέρα εξαγωγής των στοιχείων από τη Βάση Δεδομένων ανέρχονται σε **410.208** άτομα. Οι περισσότεροι αφορούν την Π.Ε. Κεντρικού Τομέα (**137.237** άτομα ή το **33,3%** των ωφελούμενων), την Π.Ε. Βόρειου Τομέα με **72.426** άτομα ή το **18,1%** και την Π.Ε. Νοτίου Τομέα με **69.219** άτομα ή το **16,8%**. Ακολουθούν, η Π.Ε. Πειραιώς με **46.946** άτομα ή το **11,4%** των ωφελούμενων, η Π.Ε. Ανατολικής Αττικής με **37.592** άτομα ή το **9,1%**, η Π.Ε. Δυτικού Τομέα με **30.606** άτομα ή το **7,4%**, η Π.Ε. Δυτικής Αττικής με **12.986** άτομα ή το **3,1%** και η Π.Ε. Νήσων **3.196** άτομα ή το **0,8%** του συνόλου των ωφελούμενων των δομών των Δήμων της Περιφέρειας.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό ωφελούμενων σε σχέση με τον πληθυσμό παρουσιάζεται στην Π.Ε. Κεντρικού Τομέα με ποσοστό 13,33%, στην Π.Ε. Νοτίου Τομέα με ποσοστό 13,06% και στην Π.Ε. Βόρειου Τομέα με ποσοστό 12,22%. Σε επίπεδο Δήμων πάντως, το μεγαλύτερο ποσοστό ωφελούμενων σε σχέση με τον πληθυσμό παρουσιάζεται στο Δήμο Καλλιθέας με ποσοστό 29,8%, στο Δήμο Λαυρεωτικής με 27,1%, στο Δήμο Αμαρουσίου με 24,6%, στο Δήμο Αγίων Αναργύρων – Καματερού με 23,10% και στο Δήμο Μεταμόρφωσης με ποσοστό 22,50.

Συσχετίζοντας τα παραπάνω αποτελέσματα της έρευνας, με τον δείκτη στέρξης Townsend, παρατηρείται ότι σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας υπάρχει μία ταύτιση ως προς τους Δήμους του Κεντρικού Τομέα και τους Δήμους του Πειραιά. Σε επίπεδο Δήμων βέβαια φαίνεται ότι σε σχέση με την πρώτη δεκάδα των Δήμων με το μεγαλύτερο δείκτη υλικής στέρξης Townsend υπάρχει μόνο ο Δήμος Καλλιθέας, ο οποίος έχει και το μεγαλύτερο ποσοστό ωφελούμενων σε σχέση με τον πληθυσμό του.

Το θέμα της ταύτισης ή της μη ταύτισης των δεικτών αυτών σε σχέση με τους Δήμους οι οποίοι φαίνεται σύμφωνα με τα καταχωρημένα στοιχεία να έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό ωφελούμενων, είναι σχετικό. Αυτό έχει να κάνει με το πλήθος των δομών που μπορεί να διαθέτει ένας Δήμος, την οργάνωση των δομών αυτών, τους πόρους που διαθέτει, το εύρος της ευαισθητοποίησης, και σε πολλές περιπτώσεις με την

προθυμία και την κινητοποίηση των ίδιων των ωφελούμενων στην αξιοποίηση δομών και υπηρεσιών.

Ως προς τα είδη δομών προκύπτουν τα εξής : Οι Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί αποτελούν το 14% των δομών και οι δομές των ΚΑΠΗ επίσης με ποσοστό 14%. Ακολουθούν οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των ΟΤΑ σε ποσοστό 11% (αφορούν σε προνοιακά επιδόματα και χορήγηση βιβλιαρίων υγείας. Στη συνέχεια κατατάσσονται οι δομές του Βοήθεια στο Σπίτι με ποσοστό 9%, τα Κοινωνικά Παντοπωλεία με 6%, τα Κοινωνικά Φαρμακεία με ποσοστό 4%, τα Συσσίτια με ποσοστό 3% και τα Δημοτικά Ιατρεία με ποσοστό 2%.

Από την ομαδοποίηση των ωφελούμενων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αφορά κυρίως τους **ηλικιωμένους** συμπεριλαμβανομένων και των **φτωχών συνταξιούχων** με ποσοστό 22,73%, τους **φτωχούς εργαζόμενους (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)** με ποσοστό 22,10% και τα **ανήλικα παιδιά** συμπεριλαμβανομένων και των **παιδιών ηλικίας 0-6 ετών** με ποσοστό 11,98%. Επίσης είναι σημαντικός ο πληθυσμός των **Ρομά** (33.170 άτομα) που προκύπτει από δευτερογενή στοιχεία της έρευνας, με σαφή αναφορά στα προβλήματα τους που αφορούν ως γνωστών στη στέγαση, την εκπαίδευση, την απασχόληση και την υγεία.

Τα είδη των δομών λοιπόν που προκύπτουν και κυρίως οι ομάδες των ωφελούμενων με τα μεγαλύτερα ποσοστά συμπίπτουν με τις ομάδες υψηλής προτεραιότητας στις οποίες επικεντρώνεται η Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη, δηλαδή, με τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό με ατομικό ή οικογενειακό εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης, τους ηλικιωμένους άνω των 65 ετών, που δεν λαμβάνουν συντάξεις, με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης, τα παιδιά ηλικίας 0-17 ετών και τους Έλληνες Ρομά.

Συνεπώς, τεκμηριώνονται πλήρως οι εμπροσθοβαρείς δράσεις της Περιφερειακής Στρατηγικής της Κοινωνικής Ένταξης, σε σχέση με τις σημαντικότερες ομάδες ωφελούμενων, και αφορούν τη διάθεση πόρων για τους Παιδικούς Σταθμούς, τη φροντίδα και μέριμνα για την τρίτη ηλικία και κυρίως δράσεις για την κατάρτιση, την απασχόληση και την επανένταξη στην αγορά εργασίας.

5 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

5.1 ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Η Στρατηγική της Περιφέρειας Αττικής, στοχεύει στην ανάπτυξη και εξειδίκευση μιας ολοκληρωμένης, σύγχρονης και προσαρμοσμένης στις υπάρχουσες ανάγκες, προσέγγισης, για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η Περιφέρεια Αττικής, μέσω της ανάπτυξης και εξειδίκευσης της ΠεΣΚΕ, καλείται να απαντήσει σε όλες τις προκλήσεις, διαμορφώνοντας το απαραίτητο και επαρκές πλαίσιο πολιτικής για τη μείωση της φτώχειας, μέσω της αύξησης της απασχόλησης και της ενεργού ένταξης, καθώς και της κοινωνικής, υλικής, ψυχικής και οικονομικής στήριξης.

Βασικότερη πρόκληση αποτελεί η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Η ανθρωπιστική κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά μόνο με συντονισμένες και στοχευμένες ενέργειες. Η εμπειρία έχει δείξει ότι η έλλειψη διαφάνειας, δημοκρατικού προγραμματισμού, συντονισμού και λογοδοσίας, καθώς και η αδυναμία παρακολούθησης της υλοποίησης οδηγεί, τις περισσότερες φορές, σε πενιχρά αποτελέσματα. Απαραίτητη, ακόμη, είναι η διαρκής αξιολόγηση, μέσω μετρήσιμων και συγκρίσιμων δεδομένων, και ο επαναπροσδιορισμός εκείνων των δράσεων που δεν έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Η ΠεΣΚΕ δεν αποτελεί μεμονωμένη ενέργεια της Περιφέρειας Αττικής για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά μέρος της Εθνικής Στρατηγικής. Κατά συνέπεια εναρμονίζεται με Εθνικές και Ευρωπαϊκές πολιτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου, συμβάλλοντας στους τρεις Εθνικούς στόχους για την καταπολέμηση της φτώχειας σε σχέση με την Ε2020 οι οποίοι περιλαμβάνουν:

- Μείωση των ανθρώπων που απειλούνται από τη φτώχεια ή/και τον κοινωνικό αποκλεισμό κατά 450.000 έως το 2020.
- Μείωση του αριθμού των παιδιών που απειλούνται από τη φτώχεια κατά 100.000 έως το 2020.
- Ανάπτυξη ενός «δικτύου κοινωνικής ασφάλειας» (social safety net) κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, που περιλαμβάνει δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών σε βασικές υπηρεσίες (ιδίως υπηρεσίες πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας, στέγασης και εκπαίδευσης).

Αποτελώντας υποσύνολο της Εθνικής Στρατηγικής για την αντιμετώπιση της φτώχειας, η ΠεΣΚΕ διέπεται από τις ίδιες βασικές αρχές για την Κοινωνική ένταξη οι οποίες διακρίνονται σε τρία επίπεδα :

i. Θεσμικό επίπεδο

- Αρχή της Αναδιανεμητικής Ισότητας η οποία επιβάλλει την ισότιμη μεταχείριση όλων των ατόμων που αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο αποκλεισμού και τη λήψη θετικών μέτρων - σε σχέση με άλλες κατηγορίες του πληθυσμού - για την προώθηση της κοινωνικής και εργασιακής τους ένταξης.
- Αρχή της Κοινωνικής Δικαιοσύνης η οποία επιβάλλει την παροχή ίσων ευκαιριών στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την οικονομική και κοινωνική τους ανέλιξη, όπως προωθούνται με βάση τις ειδικές αρχές της προσβασιμότητας των

υπηρεσιών, της διαθεσιμότητας των υπηρεσιών, της πρόληψης των κοινωνικών αναγκών και της στόχευσης των διαθέσιμων πόρων.

- Αρχή του σεβασμού της Ανθρώπινης Αξιοπρέπειας η οποία επιβάλλει την αντιμετώπιση κάθε ατόμου όχι ως παθητικό αντικείμενο αλλά ως υπεύθυνο πολίτη που δικαιούται να επιλέγει και να διεκδικεί την μορφή προστασίας που χρειάζεται.

ii. Κοινωνικοπολιτικό επίπεδο

- Η αρχή της Επικουρικότητας τυποποιεί την παρέμβαση των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης για την κάλυψη μόνο εκείνων των αναγκών, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους.
- Η αρχή της Εξατομίκευσης επιβάλλει την προσαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης σε σχέση με την εξειδίκευση των αναγκών των ενδιαφερομένων. Η εφαρμογή της συμβάλλει ουσιαστικά στην τυποποίηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάγκης, ύστερα από την αντικειμενική στάθμιση των επιλογών του ενδιαφερόμενου αναφορικά με τη μορφή και την έκταση της κοινωνικής κάλυψης.
- Η Ενεργοποίηση των αποκλεισμένων ατόμων απορρέει από την ανάγκη άμεσης ενσωμάτωσής τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό. Εξειδικεύεται μέσω διαφορετικών τεχνικών που ενθαρρύνουν τους δικαιούχους κοινωνικών παροχών/υπηρεσιών αφενός να απεγκλωβισθούν από ενδεχόμενες «παγίδες της φτώχειας», αφετέρου να ενδυναμώσουν τις δεξιότητες κοινωνικής συμμετοχής τους.

iii. Επιχειρησιακό επίπεδο

- Η αρχή της Κοινωνικής Λογοδοσίας επιβάλλει τη διατήρηση της επιτελικής αρμοδιότητας λήψης αποφάσεων στα όργανα του Κράτους (Κοινοβούλιο, Διοίκηση), που σχεδιάζουν και ρυθμίζουν το περιεχόμενο της Στρατηγικής. Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή των Πυλώνων της Στρατηγικής ανατίθεται τόσο σε δημόσιους φορείς (αποκεντρωμένα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ, Περιφέρειες και Δήμοι), όσο και σε ιδιωτικούς και εθελοντικούς φορείς.
- Η αρχή της Δικτύωσης επιβάλλει την διαμόρφωση μόνιμων δικτύων οριζόντιας και κάθετης συνεργασίας με «εταίρους» φορείς (stakeholders) που έχουν εύλογο ενδιαφέρον για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης.
- Η αρχή της πολυδιάστατης προσέγγισης της Κοινωνικής Καινοτομίας επιβάλλει την υιοθέτηση σύνθετων μεθοδολογικών και εργαλείων για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων.

Με βάση το αξίωμα της συνολικής συλλογικής ευθύνης για την καταπολέμηση των φαινομένων της φτώχειας και του αποκλεισμού, για την επίτευξη των στόχων της ΠεΣΚΕ απαιτείται :

- **Κινητοποίηση** όλων των τομέων της οικονομίας και της κοινωνίας με στόχο την **αξιοποίηση του συνόλου των διαθέσιμων πόρων.**
- **Συνεργασία** μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων με στόχο την διασφάλιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητάς των παρεμβάσεων.
- **Πρώθηση της κοινωνικής καινοτομίας** με στόχο την ανάπτυξη νέων τεχνικών αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων.

Κάτω από αυτό το πρίσμα η ΠεΣΚΕ της Περιφέρειας Αττικής, φιλοδοξεί να αποτελέσει τη γέφυρα μετάβασης από την εποχή αντιμετώπισης του ατόμου ως παθητικού λήπτη υπηρεσιών στην προσέγγιση της ενεργητικής συμμετοχής στα κοινωνικο-οικονομικά δρώμενα.

5.1.1 Ωφελούμενοι της Περιφερειακής Στρατηγικής

Η Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη επικεντρώνεται καταρχήν σε παρεμβάσεις υπέρ ομάδων του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν καταστάσεις κινδύνου εξαιτίας της αδυναμίας τους να καλύψουν είτε από ίδιους πόρους, είτε μέσω της αγοράς εργασίας, είτε από το δημόσιο σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης.

Οι παρεμβάσεις της Στρατηγικής δεν καλύπτουν μόνο τις παραδοσιακές ομάδες στόχου των προνοιακών πολιτικών (παιδιά, ανάπηροι, ηλικιωμένοι με περιορισμένους πόρους, κ.λπ.), αλλά και άλλες κατηγορίες προσώπων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας, παρά την ικανότητα και τη διαθεσιμότητά τους για απασχόληση (π.χ. μακροχρόνια άνεργοι).

Βασικός σκοπός της ΠεΣΚΕ δεν είναι να εξυπηρετήσει μόνο άμεσες προτεραιότητες κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής, αλλά να εξασφαλίσει μακροπρόθεσμα οικονομικές διεξόδους, ιδίως όσον αφορά τις προοπτικές απασχόλησης των ευπαθών ομάδων, επιτρέποντας τους να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά συγκεκριμένους κινδύνους, όπως η ανεργία ή η υπερχρέωση.

Η Περιφερειακή Στρατηγική στην Αττική, επικεντρώνεται πρωτίστως στις ομάδες υψηλής προτεραιότητας και ειδικότερα :

1. στο μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό με ατομικό ή οικογενειακό εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης,
2. στους ηλικιωμένους άνω των 65 ετών, που δεν λαμβάνουν συντάξεις, με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης,
3. στους μακροχρόνια άνεργους με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης
4. στα παιδιά ηλικίας 0-17 ετών που ανήκουν σε ειδικές ή ευάλωτες ομάδες και
5. στους Έλληνες Ρομά και τις περιθωριοποιημένες ομάδες πληθυσμού.

5.2 ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

5.2.1 Αναπτυξιακός Σχεδιασμός του ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014-2020

Το ζητούμενο στην αναπτυξιακή πορεία της Αττικής με χρονικό ορίζοντα το 2020 αποτελεί η στρατηγική υιοθέτηση ενός μίγματος αναπτυξιακών μεταβλητών και παραμέτρων, ώστε να μπορέσει η περιφερειακή οικονομία όχι μόνο να ανακάμψει, αλλά και να τεθεί με γρήγορους ρυθμούς σε μια δυναμική και βιώσιμη αναπτυξιακή τροχιά που είναι προαπαιτούμενο για την αποκατάσταση της τρωθείσας κοινωνικής συνοχής και την μείωση της ανεργίας.

Είναι δεδομένο ότι η πρώτιστη προτεραιότητα για το ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 είναι η επανεκκίνηση της οικονομίας με την επίτευξη θετικών ρυθμών ανάπτυξης μετά από την βετη περίοδο ύφεσης και η δημιουργία θέσεων εργασίας για τη μείωση των ποσοστών ανεργίας που είναι αναγκαία και ικανή συνθήκη για τη μείωση της φτώχειας και τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Στη βασική αυτή επιλογή θα συνδράμουν και οι παρεμβάσεις των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Είναι επιπλέον φανερό ότι, η αξιοποίηση των πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) στο πλαίσιο του ΣΕΣ 2014-2020 (ΕΣΠΑ-II) δεν επαρκεί για την ικανοποίηση του συνόλου των αναπτυξιακών και διαρθρωτικών αναγκών της Περιφέρειας.

Ως πρωταρχική και οριζόντια ανάγκη αναδεικνύεται η άμβλυση, αλλά και η ενεργητική και δημιουργική αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης στην Αττική, με έμφαση στην αναδιάρθρωση της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας

με την ενίσχυση των εξωστρεφών οικονομικών κλάδων, την αντιμετώπιση της ανεργίας και την κοινωνική ενδυνάμωση των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.

Ειδικότερα, προκύπτουν για την Αττική οι ακόλουθοι βασικοί αναπτυξιακοί στόχοι - προτεραιότητες:

A. Η αναστροφή της συρρίκνωσης της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας και η βαθμιαία αναδιάρθρωση της με τη μετατόπιση σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας και χαμηλής περιβαλλοντικής όχλησης με στόχο τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την ενίσχυση της εξωστρέφειας, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα και τη φιλική και έξυπνη αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Ο στόχος αυτός θα εξυπηρετηθεί από τη συνδυασμένη εφαρμογή των παρεμβάσεων των ΘΣ 1, 2, 3 και εν μέρει από τους ΘΣ 4, 7 & 8, με την εφαρμογή ενός μίγματος παρεμβάσεων που στοχεύει σε δύο διακριτές ομάδες στόχους που είναι οι υφιστάμενες επιχειρήσεις και ιδιαίτερα οι ΜΜΕ, που αποτελούν και το βασικό παραγωγό θέσεων εργασίας, αλλά και το αργών ανθρώπινο δυναμικό υψηλών προσόντων για τη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων. Η προώθηση και ενσωμάτωση καινοτομίας(τεχνολογικής και μη), η συνεργασία και η δικτύωση, η αξιοποίηση των ΤΠΕ και η δημιουργία δομών και μηχανισμών στήριξης της επιχειρηματικότητας αποτελούν τα βασικά μέσα για την κάλυψη των αναγκών. Η «ομάδα» των αναγκών αυτών ταυτίζεται με την ΧΠ 1 του ΣΕΣ 2014 -2020.

B. Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Αττικής σαν τόπου κατοικίας και προσέλκυσης επενδύσεων, μέσω της προστασίας και αειφορικής διαχείρισης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

Ο στόχος αυτός θα εξυπηρετηθεί από την εφαρμογή των ΘΣ 4,5,6, και εν μέρει από το ΘΣ 7 με την εφαρμογή ενός μίγματος παρεμβάσεων που στοχεύει στην πρωταρχικά στην εναρμόνιση με το περιβαλλοντικό κεκτημένο, στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει η προστασία του περιβάλλοντος (ως αναδυόμενος τομέας οικονομικής που αποτελούν μαζί με την πολιτιστική κληρονομιά τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας για την ενίσχυση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας. Λόγω γεωγραφικής θέσης η Περιφέρεια είναι ευάλωτη στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και απαιτείται η σταδιακή προσαρμογή της. Η «ομάδα» των αναγκών αυτών ταυτίζεται με την ΧΠ 3 του ΣΕΣ 2014 -2020.

Γ. Η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.

Ο στόχος αυτός θα διασφαλιστεί με τη δημιουργία ενός «ολοκληρωμένου πλαισίου» κοινωνικής προστασίας και ενδυνάμωσης για τις ευπαθείς ομάδες και την άμβλυση των παραγόντων που διογκώθηκαν από την κρίση και τα οποία οδηγούν σε φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό σημαντικά τμήματα του πληθυσμού της Περιφέρειας. Οι παρεμβάσεις αυτές θα είναι στοχευμένες στις κοινωνικές υπο-ομάδες στις οποίες διακρίνονται τα μειονεκτούντα άτομα (ευάλωτες, ειδικές και λοιπές).

Στην εξυπηρέτηση αυτού του στόχου συνδράμουν οι ΘΣ 8, 9 &10 μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων για την ένταξη/επανάταξη στην αγορά εργασίας των ομάδων – στόχων που αντιμετωπίζουν τα σημαντικότερα προβλήματα, τη βελτίωση της πρόσβασης σε προνοιακές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας και την προώθηση ίσων ευκαιριών.

Η βελτίωση των βασικών μεταφορικών υποδομών εξυπηρετεί ισομερώς τις Προτεραιότητες Α και Β ενώ η αναβάθμιση των δομών Εκπαίδευσης και Δια βίου μάθησης εξυπηρετεί τις προτεραιότητες Α και Γ.

Η Περιφέρεια ξεκινά τη νέα αναπτυξιακή προσπάθεια με μεγαλύτερο βαθμό ύφεσης από τον εθνικό μέσο όρο και με έντονα προβλήματα ανεργίας, διατήρησης της μακροχρόνιας ανεργίας σε υψηλά επίπεδα, προβλημάτων κοινωνικού διαχωρισμού και έξαρσης του φαινομένου της φτώχειας. Κατά τη δεκαετία 2001-2011 αναδείχθηκαν σημαντικές πληθυσμιακές μετακινήσεις, οι οποίες έχουν μεταβάλλει σημαντικά τον

χαρακτήρα των «υποδοχέων» αυτών των μετακινήσεων, ενώ δημιούργησαν θύλακες ανεργίας και φαινομένων διακρίσεων σε αρκετές υποβαθμισμένες περιοχές της Αττικής.

Η Αττική εκτός των πλεονεκτημάτων που αναμφίβολα έχει όπως ο μητροπολιτικός χαρακτήρας της, η γεωγραφική της θέση στο σύστημα των παγκόσμιων μεταφορών που αποδεικνύεται και από το έντονο ενδιαφέρον που υπάρχει για την υλοποίηση επενδύσεων, όπως δείχνει η περίπτωση του Πειραιά, έχει και πλεονεκτήματα που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιηθεί στο βαθμό που θα μπορούσαν, όπως η πλούσια ιστορική κληρονομιά, το φυσικό περιβάλλον, το κλίμα κλπ., που αποτελούν εχέγγυα για την ανάπτυξη ενός ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος.

5.2.1 Σύνδεση ΠΕΠ και Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης

Τα συμπεράσματα που διαπιστώθηκαν στα Κεφάλαια 3 και 4 οδηγούν στην κωδικοποίηση προβλημάτων και αναγκών της Περιφερειακής Στρατηγικής όπως αυτές αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 47: Διασύνδεση συμπερασμάτων με δυνητικές πολιτικές της ΠεΣΚΕ Αττικής

Διασύνδεση συμπερασμάτων με δυνητικές πολιτικές της ΠεΣΚΕ				
	Πολιτικές για την προστασία των ατόμων που αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες διαβίωσης τους ως προς τη διατροφή, την ένδυση, τη στέγαση και τις υπηρεσίες υγείας.	Πολιτικές για την προστασία των παιδιών που διαβιώνουν σε συνθήκες φτώχειας και αποκλεισμού από βασικές υπηρεσίες φροντίδας, υγείας και εκπαίδευσης.	Πολιτικές για την αντιμετώπιση κάθε είδους διακρίσεων και του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού όπως τα άτομα με αναπηρίες, άνεργοι και γυναίκες, μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί μονογενεϊκών οικογενειών, πολύτεκνες οικογένειες, κακοποιημένες γυναίκες τα άτομα με πολιτιστικές ιδιαιτερότητες,	Ανάπτυξη και εφαρμογή των κατάλληλων μεθόδων και εργαλείων για την υλοποίηση της Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη στην Περιφέρεια Αττικής
Σ.1. Έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση και γήρανση του πληθυσμού με άμεση επίπτωση στο δείκτη εξάρτησης της Περιφέρειας.	✓		✓	
Σ.2. Σε σχέση με τους παραγωγικούς τομείς παρουσιάζεται αύξηση στον Πρωτογενή Τομέα, μείωση στο Δευτερογενή Τομέα και μείωση στον Τριτογενή Τομέα. Επίσης παρατηρείται αύξηση των εξαγωγών.			✓	✓
Σ.3. Υψηλό ποσοστό ανεργίας (28,1%) συγκριτικά και με το μέσο ποσοστό ανεργίας της χώρας (27,8%).	✓		✓	
Σ.4. Οι περισσότεροι άνεργοι κατά εκπαιδευτικό επίπεδο καταγράφεται σε αυτούς της «Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης».		✓		
Σ.5. Επαρκής Νοσοκομειακή υποδομή. Ελλείψεις Πρωτοβάθμιας Υγειονομικής Φροντίδας λόγω της περικοπή δαπανών.	✓		✓	✓
Σ.6. Το ποσοστό ατόμων με αναπηρία που λαμβάνουν στήριξη κυμαίνεται στο 4,15% του πληθυσμού των εξυπηρετούμενων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.			✓	
Σ.7. Στη Περιφέρεια Αττικής λειτουργούν τρία (3) Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΦ. Οι γυναίκες θύματα κακοποίησης υπολογίζονται για την Περιφέρεια Αττικής στις 4.671.			✓	
Σ.8. Υψηλό ποσοστό παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας καθώς και υψηλός δείκτης πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.	✓	✓		
Σ.9. Ο πληθυσμός των υπηκόων ξένων χωρών που κυριαρχεί στην Περιφέρεια Αττικής προέρχεται από Κράτη – μέλη της Ε.Ε., ποσοστό 91.3%, έπειτα από Ευρωπαϊκά Κράτη εκτός Ε.Ε., με ποσοστό 5,7%.	✓			✓
Σ.10. Ο μεγαλύτερος αριθμός Παλινοστώντων του λεκανοπεδίου Αττικής, είναι Ποντιακής καταγωγής (20.000 περίπου) από την πρώην Σοβιετική Ένωση και ομογενείς Βόρειο-ηπειρώτες.	✓		✓	
Σ.11. Υψηλός πληθυσμός των φυλακισμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα της Περιφέρειας Αττικής.	✓		✓	
Σ.12. Υψηλή συγκέντρωση αστέγων στην Π.Ε. του Κεντρικού Τομέα και ειδικότερα στο Δήμο Αθηναίων, 528 άστεγοι	✓	✓		

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Σ.13. Στις περιοχές του Βόρειου Τομέα παρατηρείται έντονα το φαινόμενο των «νεόπτωχων» καθώς και του κοινωνικού αποκλεισμού σε μονογονεϊκές οικογένειες.			✓	
Σ.14. Στο Νότιο τομέα της Αθήνας έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και το ποσοστό των μακροχρόνια άνεργων.	✓		✓	
Σ.15. Στην Π.Ε. Πειραιά παρουσιάζεται υψηλό ποσοστό ανεργίας. Κύριο χαρακτηριστικά της περιοχής είναι η χωρική εξάπλωση των πληθυσμών που αντιμετωπίζουν προβλήματα φτώχειας σε όλη την έκταση των Δήμων.	✓		✓	
Σ.16. Στην Π.Ε. Νήσων παρατηρούνται φαινόμενα περισμού φυσικών πόρων και υλικών πόρων καθώς και απομόνωσης λόγω της απόστασης από τα κέντρα λήψης αποφάσεων.	✓		✓	✓
Σ.17. Στο Δυτικό Τομέα Αθηνών παρουσιάζεται υψηλό ποσοστό ανεργίας συγκριτικά και με το μέσο ποσοστό ανεργίας της χώρας. Επίσης, εμφανίζονται «θύλακες» ομάδων στόχου που βιώνουν φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού όπως Ρομά και μετανάστες.	✓	✓	✓	✓
Σ.18. Η Δυτική Αττική παρουσιάζεται επίσης υψηλό ποσοστό ανεργίας συγκριτικά με αυτό της Περιφέρειας Αττικής. Μεγάλη συγκέντρωση Ρομά αλλά και παλιννοστούντων ομογενών .	✓	✓	✓	✓
Σ.19. Σύμφωνα με το δείκτη στήριξης Townsend στους δέκα φτωχότερους Δήμους, οι κάτοικοι των οποίων δηλαδή στερούνται βασικά υλικά αγαθά περιλαμβάνονται οι μεγαλύτεροι Δήμοι όπως, ο Δήμος Αθηναίων, ο Δήμος Καλλιθέας, ο Δήμος Αιγάλεω, ο Δήμος Πειραιώς και ο Δήμος Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη – Ρέντη.	✓		✓	
Σ.20. Σύμφωνα με τους δείκτες ανθρώπινης φτώχειας του ΟΗΕ, προκύπτει ότι στους Δήμους Φυλής, Ασπροπύργου, Αγίας Βαρβάρας, Μεγαρέων, Τροιζηνίας και Αθηναίων κατοικεί το 21% του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής με τη μεγαλύτερη ανθρώπινη φτώχεια.	✓	✓	✓	
Σ.21. Το μέσο ετήσιο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα στην Αττική το 2011 είναι 24.102,41€. Εκτός από ΤΚ των Δήμων Αγίας Βαρβάρας και Φυλής που συχνά κατατάσσονται ως οι φτωχότερες περιοχές της αττικής, αρκετοί είναι οι ΤΚ στο Δήμο Αθηναίων αλλά και νήσων του Σαρωνικού που συγκαταλέγονται στις φτωχότερες γειτονίες της Αττικής.	✓	✓	✓	
Σ.22. Από την πρωτογενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε με εργαλείο την διαδικτυακή βάση δεδομένων καταγράφηκαν 710 δομές	✓	✓	✓	✓
Σ.23. Οι ωφελούμενοι που εξυπηρετούνται σε αυτές τις δομές ανέρχονται σε 410.208 άτομα	✓	✓	✓	✓
Σ.24. Ως προς τα είδη δομών προκύπτει ότι Οι Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί αποτελούν το 14% των δομών και οι δομές των ΚΑΠΗ επίσης με ποσοστό 14%. Ακολουθούν οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των ΟΤΑ σε ποσοστό 11% και οι δομές του Βοήθεια στο Σπίτι με ποσοστό 9%.		✓	✓	
Σ.25. Από την ομαδοποίηση των ωφελούμενων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αφορά κυρίως τους ηλικιωμένους συμπεριλαμβανομένων και των φτωχών συνταξιούχων με ποσοστό 22,73%, τους φτωχούς εργαζόμενους (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€) με ποσοστό 22,10% και τα ανήλικα παιδιά συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών ηλικίας 0-6 ετών με ποσοστό 11,98%.		✓	✓	

Κεντρικό Στόχο της ΠεΣΚΕ Αττικής αποτελεί : η προώθηση του σχεδιασμού ενός συνεκτικού συστήματος κοινωνικής προστασίας δομημένου με ενιαίες αρχές και αποκεντρωμένες πολιτικές προσαρμοσμένες στις τοπικές ανάγκες των πολιτών, στη βάση της κοινωνικής δικαιοσύνης, με μετρήσιμους και ορατούς στόχους, σε πρώτο χρόνο την άμεση ανάσχεση της ανθρωπιστικής κρίσης και σε δεύτερο την οικονομική ανάκαμψη με δημιουργία θέσεων απασχόλησης και κοινωνική αλληλεγγύη.

Για την επίτευξη του Κεντρικού Στόχου, διαμορφώνεται ένα συνεκτικό πλέγμα τεσσάρων Στρατηγικών Στόχων (Σ.Σ). Ειδικότερα:

- ΣΣ 1: Καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας. Ο πρώτος στόχος της Στρατηγικής εστιάζει στην προστασία των ατόμων που βιώνουν συνθήκες ακραίας φτώχειας, ως αποτέλεσμα της οποίας αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες διαβίωσής τους. Η κατάσταση της ακραίας φτώχειας μπορεί να αποτελεί μόνιμη συνθήκη, όπως στην περίπτωση της μακροχρόνιας ανεργίας, είτε να είναι αποτέλεσμα συγκυριακής κρίσης, η οποία όμως μπορεί να οδηγήσει σε ευρύτερο κοινωνικό αποκλεισμό, όπως στην περίπτωση της υπερχρέωσης. Ο

συγκεκριμένος στόχος αναφέρεται σε ομάδα του πληθυσμού η οποία αποτελεί «ομάδα πρωταρχικής δημόσιας προτεραιότητας», σύμφωνα και με την Εθνική Στρατηγική, καθώς «παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό κινδύνου και την μεγαλύτερη ανάγκη υποστήριξης από τις οργανωμένες υπηρεσίες της κοινωνικής διοίκησης σε περιόδους οικονομικής ύφεσης».

- ΣΣ 2: Άρση εμποδίων πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας
- ΣΣ 3: Αντιμετώπιση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών. Ο στόχος αυτός εστιάζει στην καταπολέμηση του αποκλεισμού που μπορεί να προκύψει λόγω φύλου, αναπηρίας ή οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων. Βασικό πεδίο αναφοράς είναι οι ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού (κατά την έννοια του Ν.4019/2011) στις οποίες περιλαμβάνονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή εμποδίζεται από σωματικά ή ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς ή λόγω αδυναμίας ένταξης στην αγορά εργασίας, από οικονομικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν άτομα με αναπηρίες (σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές), εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες, αλλά και οι άνεργοι νέοι, οι άνεργες γυναίκες, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί μονογενεικών οικογενειών και τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, οι γυναίκες θύματα βίας και τα άτομα με πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, συμπεριλαμβανομένων και των μεταναστών.
- ΣΣ 4: Πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Ο ως άνω κεντρικός στόχος της Περιφερειακής Στρατηγικής της ΠεΣΚΕ Αττικής εξειδικεύεται σε Πυλώνες/Επιχειρησιακούς Άξονες/Προτεραιότητες και Μέτρα. Οι τέσσερις (4) Πυλώνες οι οποίοι ταυτίζονται με τους αντίστοιχους της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης είναι οι παρακάτω :

► Πυλώνας 1 – Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Ο 1^{ος} Πυλώνας εστιάζει στην προστασία των ατόμων που βιώνουν συνθήκες ακραίας φτώχειας στην Περιφέρεια, και είτε βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης (π.χ. άστεγοι) είτε αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες διαβίωσής τους. Όπως επισημαίνεται και στην ΕΣΚΕ, η συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού αποτελεί ομάδα πρωταρχικής δημόσιας προτεραιότητας, καθώς παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό κινδύνου και την μεγαλύτερη ανάγκη υποστήριξης από τις υπάρχουσες υπηρεσίες σε περιόδους ύφεσης.

► Πυλώνας 2 – Πρόληψη και Καταπολέμηση Αποκλεισμού των παιδιών

Ο 2^{ος} Πυλώνας υποστηρίζει την προστασία των παιδιών στην Αττική, από τις συνέπειές που έχει η φτώχεια στη σωματική, πνευματική και ψυχολογική τους ανάπτυξη και συνεπώς στη δυνατότητά τους να εξελιχθούν στο μέλλον σε υγιείς και αυτοδύναμους ενήλικες.

► Πυλώνας 3 – Προώθηση της Ένταξης ευπαθών και ευάλωτων ομάδων.

Ο 3^{ος} επικεντρώνεται στην προώθηση της ένταξης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού στην Περιφέρεια, συνδυάζοντας την ενίσχυση του εισοδήματος, την προώθηση στην απασχόληση χωρίς αποκλεισμούς και την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες.

► Πυλώνας 4 – Διακυβέρνηση της Στρατηγικής

Ο 4^{ος} Πυλώνας αφενός ενισχύει το σύστημα διακυβέρνησης των πολιτικών ένταξης και αφετέρου διασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή της Στρατηγικής.

5.2.1 Επιχειρησιακός Σχεδιασμός

Στην ενότητα αυτή γίνεται παρουσίαση των βασικών Αξόνων Προτεραιότητας της ΠεΣΚΕ στην Αττική, οι οποίοι βρίσκονται σε άμεση συνάφεια με τις επιλογές του στρατηγικού σχεδιασμού.

Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω Άξονες περιλαμβάνουν παρεμβάσεις οι οποίες θα σχεδιαστούν και θα εφαρμοστούν με πρωτοβουλία της Περιφέρειας. Οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν συνολικά στην Αττική, για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, θα είναι ευρύτερες δεδομένου ότι η πλειονότητα αυτών αποτυπώνεται στην Εθνική Στρατηγική.

Οι Πυλώνες της Στρατηγικής εξειδικεύονται με τα βασικά εργαλεία εξυπηρέτησης των Στόχων της, όπως προσδιορίζονται οι **Επιχειρησιακοί Άξονες** :

- Καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας
- Πρόληψη και καταπολέμηση του αποκλεισμού των παιδιών
- Προώθηση της ένταξης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων
- Διακυβέρνηση της Στρατηγικής
- Στρατηγικοί Στόχοι (Σ.Σ).

Σχήμα 72: Διασύνδεση Στρατηγικών Στόχων, Πυλώνων και Αξόνων Προτεραιότητας

Κάθε Άξονας Προτεραιότητας εξυπηρετείται με Προτεραιότητες οι οποίες και θα υλοποιηθούν με θεματικά Μέτρα. Δεδομένου ότι για την εξειδίκευση των παρεμβάσεων που θα πραγματοποιηθούν από την Περιφέρεια θα αναπτυχθεί διακριτό Σχέδιο Δράσης (Παραδοτέο Β'), επισημαίνεται ότι οι παρεμβάσεις ανά Προτεραιότητα, που παρουσιάζονται παρακάτω, είναι δυναμικές και ανοικτές προς επεξεργασία και περαιτέρω συμπλήρωση. Κατά το σχεδιασμό κάθε δράσης λαμβάνεται υπόψη η αρχή της μη διάκρισης λόγω αναπηρίας και η ισότιμη προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία.

Στη βάση των προβλημάτων και των τρόπων αντιμετώπισής τους που προέκυψαν από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και διαπίστωσης των απαιτήσεων

παρέμβασης, των αρχών επιχειρησιακού σχεδιασμού σε περιφερειακό επίπεδο, της εφαρμοσθείσας Μεθοδολογίας Επιχειρησιακού Σχεδιασμού, και της επιλεξιμότητας των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Επενδυτικών Ταμείων και των λοιπών Ταμείων και Προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προτείνονται τα ακόλουθα Μέτρα Πολιτικής ανά Πυλώνα και Προτεραιότητα Πολιτικής :

Άξονας Προτεραιότητας 1: Καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας

Ο 1^{ος} Άξονας της Στρατηγικής εστιάζει στην προστασία των ατόμων που βιώνουν **συνθήκες ακραίας φτώχειας**, και είτε βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης είτε αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες διαβίωσής τους. Η συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού αποτελεί **ομάδα πρωταρχικής προτεραιότητας για την Περιφέρεια Αττικής**, καθώς παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό κινδύνου και την μεγαλύτερη ανάγκη υποστήριξης από τις υπηρεσίες της κοινωνικής διοίκησης σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.

Οι Προτεραιότητες Πολιτικής καθώς και τα αντίστοιχα Μέτρα που περιλαμβάνει ο 1^{ος} Άξονας είναι :

- Προτεραιότητα 1.1. Πρόσβαση σε βασικά Αγαθά
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.1. - Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.2. - Πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.3. - Αντιμετώπιση κρίσεων
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.4. - Πρόσβαση σε στέγη
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.5. - Πρόσβαση σε ενέργεια
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.6. - Πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.7. - Πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες
 - ΜΕΤΡΟ 1.1.8. - Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής
- Προτεραιότητα 1.2. Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους
 - ΜΕΤΡΟ 1.2.1. – Ενσωμάτωση πορισμάτων αξιολόγησης του Προγράμματος «*Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα*»
 - ΜΕΤΡΟ 1.2.2. – Υποστήριξη της υλοποίησης εφαρμογής αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης

Άξονας Προτεραιότητας 2: Πρόληψη και καταπολέμηση του αποκλεισμού των παιδιών

Ο 2^{ος} Άξονας εστιάζει στην προστασία των παιδιών από τις εξαιρετικά επικίνδυνες επιπτώσεις που έχει η φτώχεια στη σωματική, πνευματική και ψυχολογική τους ανάπτυξη και, συνεπώς, στη δυνατότητά τους να εξελιχθούν μελλοντικά σε υγιείς και αυτοδύναμους ενήλικες. Υπό αυτό το πρίσμα, τα παιδιά (0-17 ετών) που μεγαλώνουν σε συνθήκες φτώχειας βιώνοντας πολλαπλές στερήσεις και μειονεκτήματα αποτελούν **ομάδα υψηλής προτεραιότητας** για την Περιφέρεια Αττικής.

Οι Προτεραιότητες Πολιτικής καθώς και τα αντίστοιχα Μέτρα που περιλαμβάνει ο 2^{ος} Άξονας είναι :

- Προτεραιότητα 2.1. Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες
 - ΜΕΤΡΟ 2.1.1 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής
 - ΜΕΤΡΟ 2.1.2 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας και αναψυχής
 - ΜΕΤΡΟ 2.1.3 - Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας

- METPO 2.1.4 - Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας
- METPO 2.1.5 - Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης.
- Προτεραιότητα 2.2. Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση.
 - METPO 2.2.1 –Προώθηση της εκπαιδευτικής ένταξης παιδιών Ρομά
 - METPO 2.2.2 –Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία.

Άξονας Προτεραιότητας 3: Προώθηση της ένταξης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων

Ο 3^{ος} Άξονας της Στρατηγικής επικεντρώνεται στην προώθηση της ενεργητικής ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, που συνδυάζει την προώθηση στην απασχόληση και την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες. Υποκείμενα των παρεμβάσεων του Άξονα είναι άτομα και οικογένειες σε κατάσταση φτώχειας, που είτε έχουν ήδη ενταχθεί σε προγράμματα κάλυψης του Άξονα 1 είτε εντάσσονται για πρώτη φορά σε προγράμματα κάλυψης του Άξονα 3, καθώς δεν αντιμετωπίζουν καταστάσεις ακραίας φτώχειας.

Οι Προτεραιότητες Πολιτικής καθώς και τα αντίστοιχα Μέτρα που περιλαμβάνει ο 3^{ος} Άξονας είναι :

- Προτεραιότητα 3.1. Ενεργοποίηση των ανέργων.
 - METPO 3.1.1. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης
 - METPO 3.1.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας
- Προτεραιότητα 3.2. Πρόσβαση ανέργων με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού και άλλων ομάδων σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες.
 - METPO 3.2.1 - Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας
 - METPO 3.2.2 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας και νοσηλείας
 - METPO 3.2.3 - Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας
 - METPO 3.2.4 - Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης
 - METPO 3.2.5 -Πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης της φερεγγυότητας των φτωχών νοικοκυριών

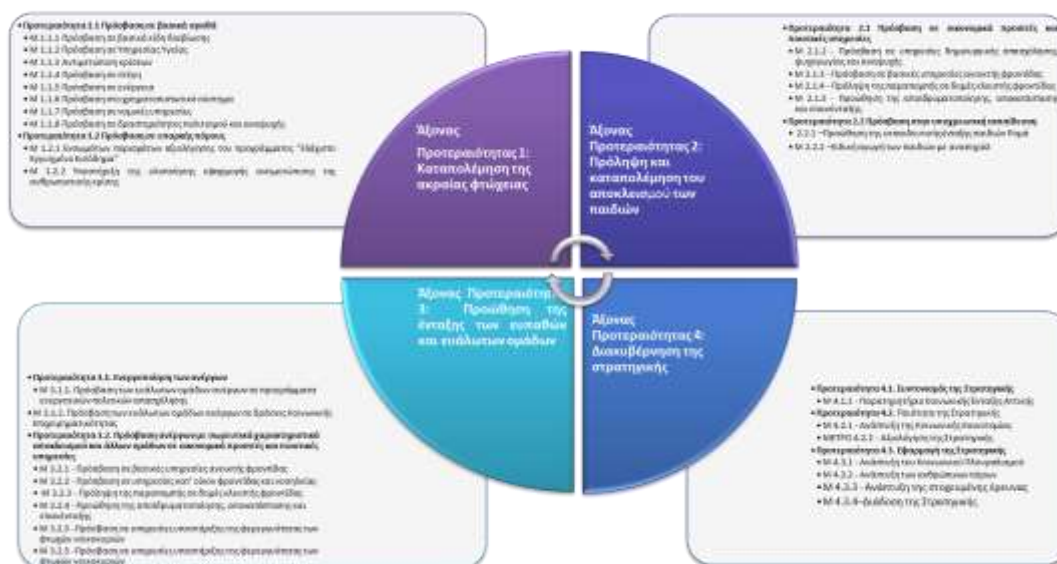
Άξονας Προτεραιότητας 4: Διακυβέρνηση της Στρατηγικής

Ο Άξονας 4 περιέχει παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση του συστήματος διακυβέρνησης και στην διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Στρατηγικής.

Οι Προτεραιότητες Πολιτικής καθώς και τα αντίστοιχα Μέτρα που περιλαμβάνει ο 4^{ος} Άξονας είναι :

- Προτεραιότητα 4.1. Συντονισμός της Στρατηγικής.
 - METPO 4.1.1 - Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Αττικής
- Προτεραιότητα 4.2. Ποιότητα της Στρατηγικής.
 - METPO 4.2.1 - Ανάπτυξη της Κοινωνικής Καινοτομίας
 - METPO 4.2.2 - Αξιολόγηση της Στρατηγικής

- Προτεραιότητα 4.3. Εφαρμογή της Στρατηγικής.
 - ΜΕΤΡΟ 4.3.1 - Ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού
 - ΜΕΤΡΟ 4.3.2 - Ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων
 - ΜΕΤΡΟ 4.3.3 - Ανάπτυξη της στοχευμένης έρευνας
 - ΜΕΤΡΟ 4.3.4–Διάδοση της Στρατηγικής.

Σχήμα 73: Συνοπτική απεικόνιση Άξονων Προτεραιότητας και Μέτρων Πολιτικής

5.2.2 Άξονας Προτεραιότητας 1: Καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας

5.2.2.1 Προτεραιότητα 1.1: Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά

Η πρόσβαση σε βασικά αγαθά αποτελεί, εξαιτίας της συγκυρίας της οικονομικής κρίσης, κρίσιμη προτεραιότητα επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού, όπως η αδυναμία κάλυψης των βασικών αναγκών διαβίωσης, η έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, η αδυναμία πρόσβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, η ενεργειακή φτώχεια και η έλλειψη κατάλληλης στέγασης.

Ως κύρια παρέμβαση της συγκεκριμένης Προτεραιότητας οριοθετείται η σταδιακή πρόσβαση των ατόμων που βιώνουν ακραία φτώχεια σε ένα ολοκληρωμένο Πακέτο Βασικών Αγαθών μέσω των ακόλουθων Μέτρων:

- ΜΕΤΡΟ 1.1.1. - Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης
- ΜΕΤΡΟ 1.1.2. - Πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας
- ΜΕΤΡΟ 1.1.3 – Αντιμετώπιση κρίσεων
- ΜΕΤΡΟ 1.1.4. - Πρόσβαση σε στέγη
- ΜΕΤΡΟ 1.1.5. - Πρόσβαση σε ενέργεια
- ΜΕΤΡΟ 1.1.6. - Πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα
- ΜΕΤΡΟ 1.1.7. – Πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες

- ΜΕΤΡΟ 1.1.8. - Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής.

5.2.2.1.1 ΜΕΤΡΟ 1.1.1. Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης

(α) Η Περιφέρεια Αττικής έχει συγκροτήσει, ως Επικεφαλής Εταίρος, τέσσερις (4) «Κοινωνικές Συμπράξεις» στις ΠΕ Βορείου, Κεντρικού, Νοτίου Τομέα και Πειραιώς-Νήσων, για την αξιοποίηση των πόρων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους» (Ευρωπαϊκό Ταμείο Απόρων 2014 – 2020) με αντικείμενο:

- τη χορήγηση τροφίμων (μακράς διάρκειας και φρέσκα καθώς και ειδικά τρόφιμα για βρέφη)
- την κάλυψη βασικών υλικών στερήσεων (ρουχισμός για παιδιά και ενήλικες/κυρίως αστέγους – είδη καθαρισμού και προσωπικής υγιεινής, παιδικά είδη/βιβλία, παιχνίδια, βρεφικός εξοπλισμός κλπ.)
- την παροχή συνοδευτικών μέτρων.

Η υλοποίηση του Προγράμματος θα γίνει σύμφωνα με τις ρήτρες του Επιχειρησιακού Προγράμματος με τη συνδρομή της Εκκλησίας, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, λειτουργώντας συμπληρωματικά με την εφαρμογή του θεσμού του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος σε πανελλαδικό επίπεδο από την 1/7/2015.

Οι Κοινωνικές Συμπράξεις με επικεφαλής εταίρο την Περιφέρεια Αττικής έχουν ήδη διαμορφώσει το αρχικό πλαίσιο προσδιορισμού των ωφελομένων, δίδοντας έμφαση στις ακόλουθες κατηγορίες:

- φτωχά νοικοκυριά που διαβιούν σε καθεστώς φτώχειας, ή ακραίας φτώχειας ή κινδύνου φτώχειας
- νοικοκυριά με παιδιά, και ιδιαίτερα τα μονογονεϊκά και τρίτεκνα/πολύτεκνα νοικοκυριά, που πλήττονται περισσότερο από συνθήκες αποστέρησης
- πολυμελείς οικογένειες
- άστεγοι.

Μετά την οριστική ένταξη των τελικών δικαιούχων (ΦΕΚ1064/5-6-2015, τεύχος Β) στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, η Περιφέρεια Αττικής θα δημοσιεύει προσκλήσεις προς δυνητικούς ωφελομένους για υπαγωγή στη σχετική Πράξη με βάση τις προθεσμίες και τα κριτήρια που έχει αποφασίσει η Εθνική Αρχή και ανακοίνωσε ο Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης, ενημερώνοντας τους ενδιαφερόμενους για τα απαιτούμενα πιστοποιητικά/δικαιολογητικά. Οι ενδιαφερόμενοι θα υποβάλλουν στη συνέχεια σχετική αίτηση υπαγωγής στο Πρόγραμμα, ενώ σε συγκεκριμένες περιπτώσεις θα διεξάγεται υπό τον συντονισμό της Διεύθυνσης Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας κοινωνική έρευνα, το πόρισμα της οποίας θα λαμβάνεται υπόψη για την τελική απόφαση υπαγωγής.

Για το προαναφερόμενο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και στους υπόλοιπους τομείς διοικητικής διαίρεσης, η Περιφέρεια Αττικής συμμετέχει ως εταίρος.

(β) Η Περιφέρεια Αττικής υλοποιεί μέχρι τις 31.12.2015 στο πλαίσιο Προγραμματικής Σύμβασης μεταξύ Περιφέρειας Αττικής και Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας το Έργο «Παροχή τροφίμων σε αστέγους και άτομα που διαβιούν σε συνθήκες στέγης, οι οποίες δεν εξασφαλίζουν δυνατότητα καθημερινής σίτισης και διατροφής», που χρηματοδοτείται από τη «Δαπάνη Χορήγησης του Κοινωνικού Μέρους» σύμφωνα με τις ρήτρες του άρθρου 29 του Ν. 4052/2012, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την υποπαράγραφο Γ1 του άρθρου 1 του Ν. 4254/2014, συνολικού προϋπολογισμού 380.000 Ευρώ.

(γ) Η Περιφέρεια Αττικής συντονίζει τις διαδικασίες εφαρμογής στα σχολεία της Αττικής του Προγράμματος «Δωρεάν διανομής φρούτων και λαχανικών στα Σχολεία», που αξιοποιεί πόρους του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων.

(δ) Η Περιφέρεια Αττικής και οι Δήμοι εξασφαλίζουν την συμπληρωματική πρόσβαση ευπαθών ομάδων σε είδη πρώτης ανάγκης μέσω της λειτουργίας των Κοινωνικών Παντοπωλείων.

(ε) Η Περιφέρεια Αττικής σε συνεργασία με εθελοντικές οργανώσεις δρομολογούν δράσεις προώθησης, ενίσχυσης και ανάδειξης της εθελοντικής προσφοράς, οργανώνοντας ειδικές κινητές μονάδες.

5.2.2.1.2 ΜΕΤΡΟ 1.1.2. Πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας

(α) Η Περιφέρεια Αττικής ενισχύει τις διαδικασίες εφαρμογής από τους Δήμους της Αττικής του Προγράμματος του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας «Πρόγραμμα δωρεάν νοσοκομειακής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ανασφάλιστων και οικονομικά αδύναμων πολιτών», καλύπτοντας ανασφάλιστα φτωχά άτομα που εντάσσονται στο Ενιαίο Μητρώο Ανασφάλιστων και Οικονομικά Αδυνάτων και λαμβάνουν «Ειδικό Βιβλιάριο Ανασφάλιστου». Σύμφωνα με τις σχετικές ρυθμίσεις, στο Μητρώο εντάσσονται άτομα που διαμένουν μόνιμα και νόμιμα στην Ελλάδα, είναι ανασφάλιστα και έχουν οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω των 6.000 ευρώ, προσαυξανόμενο κατά 30% για τη σύζυγο και κατά 20% για κάθε ανήλικο ή προστατευόμενο παιδί, με την προϋπόθεση ότι δεν προέρχεται από επαγγελματική δραστηριότητα που παρέχει δυνατότητα ασφάλισης.

(β) Η Περιφέρεια Αττικής και οι Δήμοι εξασφαλίζουν την πρόσβαση ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας μέσω της λειτουργίας Δημοτικών Ιατρείων και Ιατροκοινωνικών Κέντρων, αξιοποιώντας παράλληλα σε συνεργασία με τις δομές των Υγειονομικών Περιφερειών Αττικής και Πειραιώς & Αιγαίου (1^η και 2^η ΔΥΠΕ):

- τα εθνικά μέτρα πρόσβασης των ανασφάλιστων στην παροχή υπηρεσιών υγείας (ιατρικές εξετάσεις και συνταγογράφηση) μέσω του Πρωτοβάθμιου Εθνικού Δικτύου Υγείας.
- τα εθνικά μέτρα πρόσβασης των ανασφάλιστων στην παροχή φαρμακευτικής φροντίδας μέσω του Προγράμματος δωρεάν Φαρμακευτικής Φροντίδας.
- τα εθνικά προγράμματα δωρεάν εμβολιασμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού (ανασφάλιστοι, άποροι και ηλικιωμένοι).
- τα εθνικά προγράμματα πρόληψης.
- τα εθνικά μέτρα πρόσβασης των ανασφάλιστων στις δομές της νοσοκομειακής περίθαλψης.

(γ) Η Περιφέρεια Αττικής στηρίζει τις υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας προς τις ευπαθείς ομάδες, προωθώντας :

- Την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που δίνουν οι τεχνολογίες (π.χ. Τηλεφροντίδα) για τη δημιουργία δικτύου παροχής υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας
- Την Διαπολιτισμική Μεσολάβηση σε Νοσοκομεία
- Δημιουργία δικτύου Μονάδων Οικογενειακής Ιατρικής (Family Health Units)
- Το Εισιτήριο Υγείας ελεύθερης πρόσβασης σε υπηρεσίες ΠΦΥ (Health voucher)
- Την ευαισθητοποίηση σε θέματα ατομικής και στοματικής υγιεινής. Παρέμβαση με προγράμματα ενημέρωσης στον πληθυσμό των Ρομά μέσω των αρμόδιων μονάδων των ΟΤΑ α' και β' βαθμού.

- Σε συνεργασία με Νοσοκομεία και Δήμους την λειτουργία κινητής μονάδας, για την παροχή περιοδικής κάλυψης σε όλους τους οικισμούς των Ρομά
- Την αναβάθμιση και υποστήριξη λειτουργίας Ανοικτών Δομών Φιλοξενίας για μετανάστες – αιτούντες άσυλο

5.2.2.1.3 ΜΕΤΡΟ 1.1.3. Αντιμετώπιση κρίσεων

Η Περιφέρεια Αττικής σχεδιάζει ένα συνεκτικό πλαίσιο παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση έκτακτων κρίσεων που αφορούν στις ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες ωφελούμενων, προωθώντας:

- Την αναβάθμιση και λειτουργία κέντρων υποδοχής αστέγων με πρόβλεψη κινητών μονάδων
- Την ενίσχυση των Κέντρων Ένταξης Μεταναστών
- Την αναβάθμιση και υποστήριξη λειτουργίας Ανοικτών Δομών Φιλοξενίας για μετανάστες – αιτούντες άσυλο
- Την αναβάθμιση και λειτουργία one stop shops / κέντρων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (Ρομά, μετανάστες) με διευρυμένες υπηρεσίες και κινητές μονάδες
- Την λειτουργία χώρων υγιεινής (δημόσια λουτρά, κοινόχρηστοι χώροι πλυντηρίων).
- Συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών
- Την αναβάθμιση των Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων

5.2.2.1.4 ΜΕΤΡΟ 1.1.4. Πρόσβαση σε στέγη

(α) Η Περιφέρεια Αττικής συντονίζει τις διαδικασίες εφαρμογής του Προγράμματος του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας «Στέγαση και Επανένταξη», που επιδιώκει την παροχή προσιτής και κατάλληλης στέγασης, παράλληλα με την ολική ή μερική κάλυψη λογαριασμών ΔΕΚΟ ή άλλων βιοτικών αναγκών, σε συνδυασμό με διαδικασίες εργασιακής επανένταξης και προώθησης των ωφελούμενων στην αγορά εργασίας. Από την υλοποίηση του Προγράμματος θα ωφεληθούν άτομα που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγης και συγκεκριμένα:

- οικογένειες και άτομα που φιλοξενούνται σε Κοινωνικούς Ξενώνες Αστέγων ή Ξενώνες Ύπνου ή κάνουν χρήση των υπηρεσιών Ανοικτών Κέντρων Ημέρας Αστέγων
- οικογένειες και άτομα που έχουν καταγραφεί ως άστεγοι από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων ή τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας
- γυναίκες που φιλοξενούνται σε Ξενώνες Γυναικών θυμάτων βίας
- άτομα που φιλοξενούνται σε Δομές Παιδικής Προστασίας, έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους και δεν σπουδάζουν.

(β) Η Περιφέρεια Αττικής και οι Δήμοι εξασφαλίζουν την πρόσβαση ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες προσωρινής φιλοξενίας μέσω της λειτουργίας Κοινωνικών Ξενώνων Αστέγων, Ανοικτών Κέντρων Ημέρας Αστέγων και Ξενώνων Γυναικών θυμάτων βίας.

(γ) Η Περιφέρεια Αττικής βελτιώνει υποδομές μικρής κλίμακας για περιθωριοποιημένες κοινότητες όπως οι Ρομά (περιβαλλοντικής προστασίας, δίκτυα κοινής ωφέλειας, κοινόχρηστοι χώροι κα).

5.2.2.1.5 ΜΕΤΡΟ 1.1.5. Πρόσβαση σε ενέργεια

Η Περιφέρεια Αττικής υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής για την καταπολέμηση της ενεργειακής πενίας των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, προωθώντας την πρόσβαση ευπαθών ομάδων:

- στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο της ΔΕΗ
- στο Δίκτυο Προστασίας Ευάλωτων Καταναλωτών Ηλεκτρικής Ενέργειας.

5.2.2.1.6 ΜΕΤΡΟ 1.1.6. Πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η Περιφέρεια Αττικής στηρίζοντας τις ευπαθείς ομάδες, σχεδιάζει διαδικασίες πρόσβασης τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, που θα εξασφαλίζουν την στήριξη των δανειοληπτών τόσο ως προς τις οφειλές τους όσο και ως προς την θετική επίλυση προβλημάτων (π.χ. ακατάσχετο λογαριασμού) σε συνεργασία με άλλους κοινωνικούς φορείς.

5.2.2.1.7 ΜΕΤΡΟ 1.1.7. Πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες

Η Περιφέρεια Αττικής στηρίζοντας τις ευπαθείς ομάδες, σχεδιάζει διαδικασίες πρόσβασης τους σε υπηρεσίες παροχής νομικής στήριξης, που θα εξασφαλίζουν την στήριξη των ωφελούμενων σε συνεργασία με φορείς που έχουν ανάλογο αντικείμενο δραστηριότητας.

5.2.2.1.8 ΜΕΤΡΟ 1.1.8. Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής

Η Περιφέρεια Αττικής σχεδιάζει την υλοποίηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων και δράσεων αναψυχής, που θα απευθύνονται κατά προτεραιότητα στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Ανασφάλιστα άτομα με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης (όριο χορήγησης του βιβλιαρίου ανασφαλιστών)
- Άτομα που διαμένουν σε Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας ή άλλα ιδρύματα Ν.Π.Δ.Δ ή Ν.Π.Ι.Δ. του προνοιακού τομέα
- Μακροχρόνια ανέργους
- Αποδέκτες προνοιακών επιδομάτων.

Οι δράσεις θα επικεντρωθούν στη δωρεάν πρόσβαση ανθρώπων που δεν καλύπτονται από υφιστάμενα συναφή προγράμματα σε επιλεγμένες πολιτιστικές δραστηριότητες και οργανωμένες διακοπές εντός της Περιφέρειας.

5.2.2.2 Προτεραιότητα 1.2: Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους

Η πρόσβαση των ευπαθών ομάδων σε επαρκείς εισοδηματικούς πόρους αποτελεί θεμελιώδη προτεραιότητα της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει για κάθε άτομο που εγκλωβίζεται σε συνθήκες ακραίας φτώχειας ένα πλέγμα μη ανταποδοτικών οικονομικών παροχών που θα συνδυάζονται με κατάλληλες υπηρεσίες φροντίδας και ενεργοποίησης. Όμως, υπό το πρίσμα των υφιστάμενων αρμοδιοτήτων και χρηματοδοτικών της εργαλείων, η Περιφέρεια Αττικής δεν μπορεί να παρέμβει στο κρίσιμο πεδίο της εισοδηματικής ενίσχυσης των απόρων, καθώς αυτό παραμένει ως κρατική υπόθεση, στην αποκλειστική αρμοδιότητα της κεντρικής διοίκησης.

Παρά τους σχετικούς περιορισμούς του εξωτερικού περιβάλλοντος, η Περιφέρεια Αττικής θα αξιοποιήσει το σύνολο των αρμοδιοτήτων της ως επιτελικού φορέα της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, προωθώντας πρωτοβουλίες και στο πεδίο της εισοδηματικής στήριξης ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, μέσω των ακόλουθων Μέτρων:

- ΜΕΤΡΟ 1.2.1. –Ενσωμάτωση πορισμάτων αξιολόγησης του Προγράμματος «*Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα*»
- ΜΕΤΡΟ 1.2.2. – Υποστήριξη της υλοποίησης εφαρμογής αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης (Ν. 4320/15)

5.2.2.2.1 ΜΕΤΡΟ 1.2.1. Ενσωμάτωση πορισμάτων αξιολόγησης του Προγράμματος «*Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα*»

Το Πρόγραμμα ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος «*Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα*», ξεκίνησε το 2014 στο Δήμο Καλλιθέας, ως πιλοτική εφαρμογή σύμφωνα με το Ν.4093/2012 και την υπ. αρ. 39892/ΓΔ1.2/7.11.2014 Κοινή Απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας «*Καθορισμός των όρων και των προϋποθέσεων εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα*». Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε άτομα και οικογένειες που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας και βασίζεται σε τρεις πυλώνες:

- εισοδηματική στήριξη των δικαιούχων (μέσω μηνιαίας κλιμακούμενης επιδοματικής παροχής)
- εξασφάλιση πρόσβασης των δικαιούχων σε κοινωνικές υπηρεσίες και αγαθά
- υποστήριξη των δικαιούχων που μπορούν να απασχοληθούν για την ένταξη ή επανένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Κατανοώντας την αξία των δεδομένων της πιλοτικής εφαρμογής του Προγράμματος η Περιφέρεια Αττικής, σχεδιάζει την ενσωμάτωση των πορισμάτων αξιολόγησης του προγράμματος μετά την ολοκλήρωση της λειτουργίας του (Ιούλιος 2015). Τα σχετικά πορίσματα αναμένονται από την αρμόδια Δ/ση του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ώστε να αξιοποιηθούν στην κατεύθυνση ενεργειών καταπολέμησης της ακραίας φτώχειας, όπως ενδεικτικά :

- άμβλυνση του στίγματος και των προκαταλήψεων κατά των ληπτών
- κοινωνική ένταξη των ωφελούμενων, ώστε να διακοπεί η εξάρτησή τους από τη δημόσια συνδρομή
- ενέργειες πληροφόρησης των δυνητικών ωφελούμενων

5.2.2.2.2 ΜΕΤΡΟ 1.2.2. – Υποστήριξη της υλοποίησης εφαρμογής αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης (Ν. 4320/15)

Η Περιφέρεια Αττικής στο πλαίσιο υλοποίησης του Ν. 4320/15 αναλαμβάνει πολιτικές πρωτοβουλίες για την εφαρμογή του. Στο πλαίσιο αυτό θα προωθήσει ρυθμίσεις που αφορούν :

- Δωρεάν επανασύνδεση ηλεκτρικών παροχών κυρίας κατοικίας και παροχή δωρεάν ποσότητας ρεύματος.
- Επίδομα ενοικίου για νέες μισθώσεις ή ανανεώσεις παλιών.
- Επιδότηση σίτισης υπό μορφή ηλεκτρονικής κάρτας για την προμήθεια τροφίμων από καταστήματα.

5.2.3 Άξονας Προτεραιότητας 2: Πρόληψη και καταπολέμηση του αποκλεισμού των παιδιών

5.2.3.1 Προτεραιότητα 2.1: Πρόσβαση σε Οικονομικά Προσιτές και Ποιοτικές Υπηρεσίες

Η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής, επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού κατά την παιδική ηλικία. Ως κύρια παρέμβαση επιλέγεται η πρόσβαση των παιδιών σε ολοκληρωμένες Βασικές Υπηρεσίες, που περιλαμβάνουν τα ακόλουθα Μέτρα:

- ΜΕΤΡΟ 2.1.1 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής
- ΜΕΤΡΟ 2.1.2 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας και αναψυχής
- ΜΕΤΡΟ 2.1.3 - Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας
- ΜΕΤΡΟ 2.1.4 - Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας
- ΜΕΤΡΟ 2.1.5 - Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης.

5.2.3.1.1 ΜΕΤΡΟ 2.1.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής

Οι υπηρεσίες προσχολικής αγωγής διαδραματίζουν ένα εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών και των οικογενειών τους, καθώς αφενός ενδυναμώνουν τις προοπτικές κοινωνικοποίησης και ανάπτυξης των παιδιών και αφετέρου εξασφαλίζουν την επίβλεψη και φροντίδα των παιδιών τις ώρες που οι γονείς εργάζονται (ή αναζητούν εργασία) και απουσιάζουν από το σπίτι, ώστε να συνδυάζουν αποτελεσματικά τις υποχρεώσεις επαγγελματικού και οικογενειακού βίου. Τα πεδία παρέμβασης της Περιφέρειας Αττικής περιλαμβάνουν:

- Ενίσχυση και ανάπτυξη του Δικτύου δομών προσχολικής αγωγής (Βρεφικοί - Βρεφονηπιακοί - Παιδικοί Σταθμοί) στην Περιφέρεια Αττικής
- Εξασφάλιση της δωρεάν πρόσβασης ευπαθών ομάδων στις υπηρεσίες προσχολικής αγωγής
- Ενημέρωση και υποστήριξη των γονέων στο ρόλο τους ως κύριοι εκπαιδευτές των παιδιών τους κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων.

5.2.3.1.2 ΜΕΤΡΟ 2.1.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας και αναψυχής

Οι υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας προσφέρουν στα παιδιά την ευκαιρία για συμμετοχή σε διαδικασίες (αθλητικές, πολιτιστικές, μαθησιακές κλπ.) που προάγουν την πνευματική και ψυχολογική τους ανάπτυξη μέσω ισχυρών ερεθισμάτων και ενισχύουν την ομαλή τους κοινωνικοποίηση μέσω της ομαδικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, οι υπηρεσίες αναψυχής είναι κρίσιμες για την ψυχολογική ανάταση των παιδιών και ιδίως όσων αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα λόγω φτώχειας. Τα πεδία παρέμβασης της ΠεΣΚΕ Αττικής περιλαμβάνουν:

- Ενίσχυση και ανάπτυξη του Δικτύου δομών δημιουργικής απασχόλησης (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με αναπηρία)
- Εξασφάλιση της δωρεάν πρόσβασης ευπαθών ομάδων στις υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης

- Ανάπτυξη των προγραμμάτων παιδικών εξοχών / κατασκηνώσεων
- Ενίσχυση και ανάπτυξη του δικτύου παιδικών χαρών.
- Ανάπτυξη των προγραμμάτων παιδικών εξοχών/κατασκηνώσεων για παιδιά με αναπηρία.

5.2.3.1.3 ΜΕΤΡΟ 2.1.3. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας

Το Μέτρο περιλαμβάνει την ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης παιδιών, εφήβων και των οικογενειών τους στους ακόλουθους τομείς:

- Ψυχοκοινωνική στήριξη και έγκαιρη παρέμβαση για πρόληψη κρίσεων
- Συμβουλευτική γονέων
- Υποστήριξη γονέων για τη φροντίδα βρεφών ή παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας (π.χ. θηλασμός, υγιεινή και διατροφή, έγκαιρος εντοπισμός μαθησιακών προβλημάτων)
- Έγκαιρος εντοπισμός προβλημάτων και διασύνδεση οικογενειών με τις αντίστοιχες υπηρεσίες υγείας & πρόνοιας που μπορούν να τους παρέχουν εντατική ή εξειδικευμένη υποστήριξη.

5.2.3.1.4 ΜΕΤΡΟ 2.1.4. Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας

Τα πεδία παρέμβασης της Περιφέρειας Αττικής περιλαμβάνουν:

- Ενισχύονται οι υπηρεσίες πρόσβασης στους θεσμούς υιοθεσίας και αναδοχής, ιδίως για τα παιδιά χωρίς γονική μέριμνα που διαβιούν σε δομές κλειστής φροντίδας
- Ενισχύονται οι υπηρεσίες πρόσβασης στους θεσμούς διακρατικής υιοθεσίας
- Προωθείται η δυνατότητα δημιουργίας *Περιφερειακών Κοινωνικών Πολυκέντρων* (ένα σε κάθε Περιφερειακή Ενότητα) που παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και φροντίδας σε οικογένειες με παιδιά που αντιμετωπίζουν έκτακτη κοινωνική ανάγκη και παρεμβαίνουν άμεσα σε καταστάσεις κρίσης, ώστε να προληφθούν φαινόμενα αδικαιολόγητης παραπομπής παιδιών σε υπηρεσίες κλειστής φροντίδας. Ενδεικτικά προβλέπονται :
 - Άμεση εξυπηρέτηση των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων που έχουν θιγεί από την οικονομική κρίση για θέματα υγείας και πρόνοιας.
 - Πληροφόρηση για το δυναμικό της υγείας (νοσοκομεία – ιατρεία – κέντρα υγείας – ειδικότητες) καθώς και για την ταχεία πρόσβαση για την πλήρη και άμεση υποστήριξη έκτακτων αναγκών (ΑΜΕΑ, ευπαθών κοινωνικών ομάδων, αστέγων, Ρομά, μονογονεϊκές οικογένειες κτλ)
 - Παροχή εξατομικευμένης υποστήριξης σε μητέρες/πατέρες παιδιών/ατόμων με αναπηρία και γυναίκες με αναπηρία
 - Υποστήριξη πολύγλωσσης παρουσίασης των υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας για τους επισκέπτες και τους υποψήφιους επισκέπτες της Αττικής.
 - Δυνατότητα ενημέρωσης για τις δράσεις που αφορούν στους τομείς υγείας και πρόνοιας (εμβολιασμοί, συσσίτια, λειτουργίες κοινωνικών ιατρείων και φαρμακείων, ημερίδες, διαλέξεις κτλ)
 - Αξιολόγηση των αναγκών νέων ανέργων γυναικών, προώθηση μοντέλων για την εκπαίδευση των ενδιαφερόμενων μερών και για την παροχή

υποστήριξης (άνεργες γυναίκες, άστεγοι, Ρομά, άνεργα άτομα – αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών).

5.2.3.1.5 ΜΕΤΡΟ 2.1.5. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης

Η Περιφέρεια Αττικής θα ενισχύσει τις διαδικασίες αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης των παιδιών που διαβιούν σε δομές κλειστής φροντίδας παιδιών.

5.2.3.2 Προτεραιότητα 2.2: Πρόσβαση στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Η πρόσβαση ή παραμονή των παιδιών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας στην υποχρεωτική εκπαίδευση αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής, επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού κατά την παιδική ηλικία. Όμως, υπό το πρίσμα των υφιστάμενων αρμοδιοτήτων και χρηματοδοτικών της εργαλείων, η Περιφέρεια Αττικής δεν μπορεί να παρέμβει αυτοτελώς στο κρίσιμο πεδίο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, καθώς αυτό παραμένει ως κρατική υπόθεση στην αποκλειστική αρμοδιότητα της κεντρικής διοίκησης.

Παρά τους σχετικούς περιορισμούς του εξωτερικού περιβάλλοντος, η Περιφέρεια Αττικής θα αξιοποιήσει το σύνολο των αρμοδιοτήτων της ως επιτελικός φορέας της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, προωθώντας πρωτοβουλίες και στο πεδίο της πρόσβασης / παραμονής των παιδιών στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης με τα ακόλουθα Μέτρα:

- ΜΕΤΡΟ 2.2.1 - Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών Ρομά
- ΜΕΤΡΟ 2.2.2 – Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία.

5.2.3.2.1 ΜΕΤΡΟ 2.2.1. Προώθηση της εκπαιδευτικής ένταξης παιδιών Ρομά

Η Περιφέρεια Αττικής θα ενισχύσει τις διαδικασίες ένταξης παιδιών Ρομά στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης μέσω ενός ολοκληρωμένου προγράμματος Κοινωνικής Ένταξης Ρομά. Ειδικότερα προωθούνται :

- Στοχευμένα προγράμματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας και προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας.
- Δημιουργία κέντρων στήριξης τσιγγανοπαίδων που θα μπορούν να χρησιμοποιούνται ως χώροι μελέτης και υποστήριξης. Τα κέντρα θα υποστηρίζονται από εξειδικευμένο παιδαγωγικό προσωπικό επιφορτισμένο με την μελέτη και την υποστήριξη των παιδιών.

5.2.3.2.2 ΜΕΤΡΟ 2.2.2. Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία

Η Περιφέρεια Αττικής και οι Δήμοι θα ενισχύσουν τις διαδικασίες στήριξης των ατόμων με αναπηρία προωθώντας δράσεις :

- Αναβάθμιση και υποστήριξη λειτουργίας δομών και υπηρεσιών για άτομα με αναπηρία
- Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες κλπ.

Παράλληλα, θα αξιοποιηθούν με συστηματικό τρόπο οι παρεμβάσεις των Μέτρων 2.1.1, 2.1.2 και 2.1.3, δημιουργώντας ένα ισχυρό πλέγμα κινήτρων πρόσβασης κάθε

παιδιού με αναπηρία που διαμένει στην Αττική σε προγράμματα υψηλής κοινωνικής επένδυσης, τα οποία βελτιώνουν παράλληλα τις εργασιακές προοπτικές των γονέων τους.

5.2.4 Αξονας Προτεραιότητας 3: Προώθηση της ένταξης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων

5.2.4.1 Προτεραιότητα 3.1: Ενεργοποίηση των ανέργων

Η ενεργοποίηση των ανέργων *επιβάλλεται* από την ανάγκη ενσωμάτωσής τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό και ανάκτησης της προσωπικής τους αυτοδυναμίας. Στηρίζεται σε ένα πλαίσιο αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, σύμφωνα με το οποίο οι ενδιαφερόμενοι θεμελιώνουν δικαιώματα λήψης δημόσιων κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, αλλά παράλληλα αναπτύσσουν σταδιακά προσωπικές δράσεις αυτοτελούς κάλυψης των αναγκών τους για να περιορίσουν τους κινδύνους *εξάρτησης* από το Κράτος.

Ως κύρια παρέμβαση της συγκεκριμένης Προτεραιότητας οριοθετείται η ενεργοποίηση των ανέργων μέσω των ακόλουθων Μέτρων:

- ΜΕΤΡΟ 3.1.1. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης
- ΜΕΤΡΟ 3.1.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

5.2.4.1.1 ΜΕΤΡΟ 3.1.1. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης

Η Περιφέρεια Αττικής θα ενισχύσει τις διαδικασίες προώθησης στην απασχόληση των ευάλωτων ανέργων, εξασφαλίζοντας την πρόσβαση τους σε:

- Υποστήριξη της δημιουργίας και της λειτουργίας επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας
- Ολοκληρωμένες δράσεις / παρεμβάσεις σε ευπαθείς ομάδες σε κλάδους αιχμής της οικονομίας της περιφέρειας / τοπικής οικονομίας
- Δράσεις προώθησης στην απασχόληση (τύπου NEE, ΝΘΕ, Κοινωνικού Εργασίας, πρακτικής άσκησης και απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας) για ευπαθείς ομάδες
- Στοχευμένα μέτρα ενίσχυσης της διαχειριστικής ικανότητας και της ενθάρρυνσης της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών
- Ολοκληρωμένες κοινωνικές παρεμβάσεις σε μειονεκτικές περιοχές (π.χ. νησιά) με ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών με σκοπό την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας
- Αναβάθμιση και λειτουργία one stop shops / κέντρων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (Ρομά, μετανάστες) με διευρυμένες υπηρεσίες και κινητές μονάδες
- Ολοκληρωμένες κοινωνικές παρεμβάσεις με στόχο την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (π.χ. Ρομά, μετανάστες)
- Εκστρατείες ενημέρωσης επιχειρηματιών για τις ικανότητες των ατόμων με αναπηρία και τα οφέλη για την επιχείρηση που απασχολεί άτομα με αναπηρία.
- Παροχή κινήτρων στους επιχειρηματίες για την απασχόληση ατόμων με αναπηρία (π.χ. επιδότηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία).

- Εφαρμογή δράσης για την προώθηση των εύλογων προσαρμογών στους χώρους εργασίας και τις ΤΠΕ που χρησιμοποιούνται.
- Υποστήριξη αναπηρικών φορέων για ίδρυση και λειτουργία προγραμμάτων υποστηριζόμενης απασχόλησης.
- Δημιουργία και Ανάπτυξη Δικτύων και Κοινωνικών Συμμαχιών για την Ευαισθητοποίηση και Ενημέρωση σε θέματα κοινωνικής ένταξης και ενεργού συμμετοχής στις διαδικασίες τοπικής διακυβέρνησης των περιθωριοποιημένων ομάδων.

5.2.4.1.2 ΜΕΤΡΟ 3.1.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Η Περιφέρεια Αττικής θα ενισχύσει τις διαδικασίες προώθησης της απασχόλησης των ευάλωτων ανέργων μέσω της ίδρυσης ή συμμετοχής σε φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας μέσω της λειτουργίας του Περιφερειακού Μηχανισμού Υποστήριξης Αττικής, ο οποίος αναμένεται να συγκροτηθεί από τοπικούς και περιφερειακούς παράγοντες και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών, εξασφαλίζοντας:

- την πληροφόρηση, παρακίνηση και υποστήριξη της εκδήλωσης τοπικών εταιρικών σχημάτων, συλλογικού και αλληλέγγυου χαρακτήρα, για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας
- την παροχή συμβουλευτικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών, καθώς και υπηρεσιών θερμοκοιτίδας ανάπτυξης κοινωνικής επιχειρηματικότητας (χώροι κοινής χρήσης γραφείων, γραμματειακής, λογιστικής υποστήριξης κλπ.) για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες
- την ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων, μέσω της προώθησης συμφωνιών συνεργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων και δημοσίων οργανισμών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων.
- Αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας (μικρο-χρηματοδοτήσεις, crowd-funding κα).

Ο Περιφερειακός Μηχανισμός Υποστήριξης Αττικής σχεδιάζεται να λειτουργήσει ως Αναπτυξιακή Σύμπραξη βάσει του άρθρου 18 του Ν. 4019/2011, αποτελώντας το κύριο εργαλείο ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας και προώθησης της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην κατεύθυνση της ένταξης ατόμων ευπαθών ομάδων πληθυσμού μέσω της προώθησής τους στην απασχόληση.

Με την ολοκλήρωση της λειτουργίας του Περιφερειακού Μηχανισμού, η Περιφέρεια Αττικής θα αναλάβει την υποστήριξη τοπικών πρωτοβουλιών κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ιδίως μέσω:

- της ενίσχυσης δικτύων κοινωνικής καινοτομίας
- της λειτουργίας Θερμοκοιτίδων
- της συγκρότησης δικτύων μεταξύ χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και φορέων κοινωνικής επιχειρηματικότητας
- της ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για τα οφέλη που προκύπτουν από την κοινωνική επιχειρηματικότητα.
- της προώθησης ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση μέσω δημιουργίας Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων

5.2.4.2 Προτεραιότητα 3.2: Πρόσβαση των ευπαθών ομάδων σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες

Η συγκεκριμένη Προτεραιότητα περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την πρόληψη, άρση ή άμβλυση παραγόντων που αποτελούν υψηλές εστίες κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού, καλύπτοντας τόσο ανέργους με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού, όσο και άλλες ομάδες, μέσω των ακόλουθων Μέτρων:

- ΜΕΤΡΟ 3.2.1 - Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας
- ΜΕΤΡΟ 3.2.2 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας και νοσηλείας
- ΜΕΤΡΟ 3.2.3 - Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας
- ΜΕΤΡΟ 3.2.4 - Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης
- ΜΕΤΡΟ 3.2.5 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης της φερεγγυότητας των φτωχών νοικοκυριών.

5.2.4.2.1 ΜΕΤΡΟ 3.2.1. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας

Το Μέτρο περιλαμβάνει την ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης ενηλίκων στους ακόλουθους τομείς:

- Αναβάθμιση και υποστήριξη λειτουργίας Ανοικτών Δομών Φιλοξενίας για μετανάστες – αιτούντες άσυλο
- Ψυχοκοινωνική στήριξη και έγκαιρη παρέμβαση για πρόληψη κρίσεων
- Συμβουλευτική και Φροντίδα
- Έγκαιρος εντοπισμός προβλημάτων και διασύνδεση με τις αντίστοιχες υπηρεσίες υγείας & πρόνοιας που μπορούν να παρέχουν εντατική ή εξειδικευμένη υποστήριξη.

5.2.4.2.2 ΜΕΤΡΟ 3.2.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας και νοσηλείας

(α) Το Μέτρο αφορά κατ' αρχήν την πρόσβαση των ηλικιωμένων και αναπήρων στις υπηρεσίες του τυπικού συστήματος κατ' οίκον κοινωνικής φροντίδας (θεσπίστηκε με το άρθρο 127 του Ν. 4199/2013), που περιλαμβάνει υπηρεσίες «κατ' οίκον κοινωνικής φροντίδας» (για την κατοχύρωση συνθηκών αυτόνομης διαβίωσης των ηλικιωμένων και των αναπήρων στην κατοικία τους, ώστε να εξασφαλισθεί η παραμονή τους στο οικείο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, να αποφευχθεί η παραπομπή σε δομές κλειστής φροντίδας και να προληφθούν καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και η στήριξη των ανασφάλιστων και οικονομικά αδύνατων πολιτών που το έχουν ανάγκη) και υπηρεσίες «κατ' οίκον νοσηλείας» με σκοπό τη νοσηλεία και ανάρρωση του ασθενούς στο δικό του χώρο.

(β) Το Μέτρο αφορά επίσης την πρόσβαση των ηλικιωμένων και αναπήρων στις υπηρεσίες του άτυπου συστήματος κατ' οίκον κοινωνικής φροντίδας

5.2.4.2.3 ΜΕΤΡΟ 3.2.3. Πρόληψη της παραπομπής σε υπηρεσίες κλειστής φροντίδας

Τα πεδία παρέμβασης της Περιφέρειας Αττικής περιλαμβάνουν:

- Ενίσχυση και ανάπτυξη των υποδομών και των προγραμμάτων των δημόσιων και ιδιωτικών δομών που παρέχουν υπηρεσίες στο πεδίο της ανοικτής φροντίδας ενηλίκων

- Δημιουργία Περιφερειακών Κοινωνικών Πολυκέντρων (ένα σε κάθε Περιφερειακή Ενότητα) που θα παρέχουν ιδίως υπηρεσίες συμβουλευτικής, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και φροντίδας σε ενήλικα άτομα και παρεμβαίνουν άμεσα σε καταστάσεις κρίσης, ώστε να προληφθούν φαινόμενα είτε άμεσης διακινδύνευσης είτε αδικαιολόγητης παραπομπής σε υπηρεσίες κλειστής φροντίδας, είτε μη άσκησης δικαιωμάτων λήψης κοινωνικών παροχών και υπηρεσιών.

5.2.4.2.4 ΜΕΤΡΟ 3.2.4. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης

Τα πεδία παρέμβασης της Περιφέρειας Αττικής περιλαμβάνουν:

(α) Ενίσχυση των διαδικασιών αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης ενηλίκων που διαβιούν στα Παραρτήματα του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής:

(β) Ενίσχυση και ανάπτυξη των υποδομών και των προγραμμάτων των δομών κλειστής φροντίδας.

(γ) Ενίσχυση και ανάπτυξη των προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης ενηλίκων ψυχικά ασθενών.

(δ) Ανάπτυξη του υφιστάμενου δικτύου των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ΑμεΑ (Νοτίου, Βορείου, Δυτικού Τομέα, Ανατολικής Αττικής και Νήσων) και διερεύνηση επέκτασης στους υπόλοιπες τομείς.

(ε) Ίδρυση ξενώνων φιλοξενίας ατόμων με αναπηρία

(στ) Προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία (θεσμός του προσωπικού βοηθού).

(ζ) Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας

5.2.4.2.5 ΜΕΤΡΟ 3.2.5. Πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης της φερεγγυότητας των φτωχών νοικοκυριών

Το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη ενός περιφερειακού Δικτύου υπηρεσιών πρόληψης και καταπολέμησης των κοινωνικών επιπτώσεων της υπερχρέωσης, που επιδιώκει τους ακόλουθους στόχους:

- ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και επιμόρφωση των ωφελούμενων σε θέματα ορθολογικής διαχείρισης χρημάτων και συνετής καταναλωτικής συμπεριφοράς
- καθοδήγηση των νοικοκυριών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες διαχείρισης του προϋπολογισμού τους και κινδυνεύουν άμεσα με υπερχρέωση
- υποστήριξη των νοικοκυριών που βρίσκονται σε οριστική αδυναμία αποπληρωμής των χρεών τους.

Με δεδομένο ότι οι ανάγκες υποστήριξης κάθε ομάδας ωφελούμενων διαφοροποιούνται σε είδος, ένταση και έκταση, το Δίκτυο θα αναπτύξει ένα σύνθετο πλέγμα υπηρεσιών πρόληψης της υπερχρέωσης (ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, χρηματοοικονομική επιμόρφωση και συμβουλευτική) ή αντιμετώπισής της (συμβουλευτικής χρέους), που θα αξιοποιεί διαφορετικές τεχνικές προσέγγισης και επικοινωνίας (πολυ-καναλική προσέγγιση), προκειμένου να επιτύχει ταχύτερη και ευχερέστερη εξυπηρέτηση, ευρύτερη απήχηση αλλά και οικονομίες κλίμακας.

5.2.5 Άξονας Προτεραιότητας 4: Διακυβέρνηση της Στρατηγικής

5.2.5.1 Προτεραιότητα 4.1. Συντονισμός της Στρατηγικής

Η συγκεκριμένη Προτεραιότητα περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την καλή διακυβέρνηση της Στρατηγικής, μέσω των ακόλουθων Μέτρων:

- ΜΕΤΡΟ 4.1.1 - Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Αττικής

5.2.5.1.1 ΜΕΤΡΟ 4.1.1. Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Αττικής

Το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη του Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Αττικής με στόχο την παρακολούθηση των παρεμβάσεων σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο, την ανάδειξη τοπικών αναγκών και προκλήσεων, την αποτύπωση των χωρικών διαστάσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, την καταγραφή και παρακολούθηση στατιστικών στοιχείων κοινωνικών φαινομένων και την τροφοδότηση του Εθνικού Συντονιστικού Μηχανισμού με κρίσιμα δεδομένα της Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής.

Το Παρατηρητήριο θα λειτουργήσει ως βασικός πόλος ανάπτυξης του οικοσυστήματος κοινωνικής ένταξης στην Περιφέρεια Αττικής, προωθώντας δράσεις όπως οι ακόλουθες, ενδεικτικά:

(α) Η εκπόνηση ετήσιας Περιφερειακής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών στην Αττική θα αποτελέσει το βασικό εργαλείο παρακολούθησης της επίδρασης συγκεκριμένων πολιτικών στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας, εξασφαλίζοντας πρωτογενή δεδομένα για τον ανασχεδιασμό / αναθεώρηση των Αξόνων της Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής.

(β) Η εκπόνηση και εφαρμογή εργαλείων και δεικτών παρακολούθησης των διαδικασιών κοινωνικής ένταξης των ωφελούμενων της Στρατηγικής θα επιτρέψει την μεσοπρόθεσμη εκτίμηση των αποτελεσμάτων της και την ανατροφοδότηση της με νέα στοιχεία, ιδίως σε σχέση με την ένταξη στην αγορά εργασίας και την ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας των ομάδων στόχου που είναι ικανοί και διαθέσιμοι να απασχοληθούν.

(γ) Παρακολούθηση και καταγραφή κοινωνικών φαινομένων (ακραία φτώχεια, υπερχρέωση, αυτοκτονίες, παραβατικότητα). Η παρακολούθηση και η καταγραφή των κοινωνικών κινδύνων θα αποτελέσει μία βάση συστηματικής λειτουργίας ως προς τα συμβαίνοντα σε κοινωνικό επίπεδο στην Περιφέρεια Αττικής και θα βοηθήσει μέσω της επεξεργασίας και διαχείρισης των δεδομένων που θα περιλαμβάνει, στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων ιδιαίτερα των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων σε περίοδο κρίσης. Παράλληλα η καταγραφή θα περιέχει χρήσιμες πληροφορίες που θα μπορούν να διατεθούν σε επιστημονικά ιδρύματα και διεθνείς οργανισμούς, έτσι ώστε να αναπτύσσονται μελέτες που θα αντιμετωπίζουν τα κοινωνικά φαινόμενα και συμβάντα στην Περιφέρεια Αττικής.

(δ) Η επέκταση της διαδικτυακής πύλης καταγραφής της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού θα συμβάλει στην συστηματική οργάνωση και πρόσβαση στη διαχείριση και επεξεργασία δεδομένων για την αποτελεσματικότητα των περιφερειακών πολιτικών ένταξης. Διασφαλίζεται έτσι ένα ευρύ φάσμα πληροφοριών για τους φορείς και τις υπηρεσίες που παρέχουν. Κύριος στόχος της πύλης είναι να εξασφαλισθεί η εύκολη πρόσβαση των ενδιαφερομένων στα προγράμματα ένταξης, προβάλλοντας με φιλικό τρόπο τις διαδικασίες χρήσης και αξιοποίησής τους. Τέλος, η πύλη θα παρέχει σε εξουσιοδοτημένους χρήστες πρόσβαση σε στατιστικά στοιχεία, που μπορούν να αξιοποιούνται για την παρακολούθηση της Στρατηγικής και να καλύπτουν παράλληλα τις ανάγκες κοινωνικού σχεδιασμού νέων προγραμμάτων ένταξης:

Η παρουσίαση των πληροφοριών της πύλης με χρήση γεωγραφικών χαρτών επιτρέπει την αποτύπωση κρίσιμων δεδομένων των πολιτικών ένταξης, εξασφαλίζοντας:

- την εκμετάλλευση ιστορικών και άλλων δεδομένων με δυνατότητα χαρτογραφικών απεικονίσεων σε διάφορα χωρικά και χρονικά επίπεδα
- την εκμετάλλευση και χρήση εθνικών και περιφερειακών προβλέψεων
- την ανάλυση προσομοίωσης εναλλακτικών πολιτικών.

5.2.5.2 Προτεραιότητα 4.2. Ποιότητα της Στρατηγικής

Η συγκεκριμένη Προτεραιότητα περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την ποιοτική διακυβέρνηση της Στρατηγικής, μέσω των ακόλουθων Μέτρων:

- ΜΕΤΡΟ 4.2.1 - Ανάπτυξη της Κοινωνικής Καινοτομίας
- ΜΕΤΡΟ 4.2.2 - Αξιολόγηση της Στρατηγικής

5.2.5.2.1 ΜΕΤΡΟ 4.2.1. Ανάπτυξη της Κοινωνικής Καινοτομίας

Η αξιοποίηση της κοινωνικής καινοτομίας, δηλαδή της κινητοποίησης όλων των συντελεστών (δημοσίων, ιδιωτικών, φορέων του τρίτου τομέα) για την εφαρμογή νέων αποτελεσματικότερων τρόπων διαχείρισης των κοινωνικών αναγκών, αποτελεί βασική επιχειρησιακή προτεραιότητα της Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής. Η ανάπτυξη κοινωνικά καινοτομικών δράσεων παρουσιάζει αυξημένο ενδιαφέρον στα πεδία των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και των υπηρεσιών υποστήριξης της ενεργοποίησης ανέργων, καθώς:

- συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη κάλυψη των ευπαθών ομάδων γιατί αναπτύσσει νέες υπηρεσίες ή/και νέους τρόπους οργάνωσης και παροχής των υπηρεσιών,
- συμβάλλει στην καταπολέμηση της ανεργίας γιατί δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας σε τομείς με αυξανόμενη ζήτηση.

Συνεπώς, το Μέτρο περιλαμβάνει:

- την ενίσχυση κοινωνικά καινοτομικών δράσεων της Περιφέρειας Αττικής, που θα εξειδικευθούν από τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας και Διά Βίου Μάθησης, Απασχόλησης και Εμπορίου.
- την ανάπτυξη Τοπικών Δικτύων Κοινωνικής Καινοτομίας μεταξύ δημόσιων και μη δημόσιων φορέων με στόχο την βελτίωση της προσβασιμότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών ενεργοποίησης ευάλωτων ανέργων και κοινωνικής φροντίδας ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.

Η ανάπτυξη των Τοπικών Δικτύων θα προωθηθεί μέσω κυρίως της δραστηριοποίησης τοπικών θυλάκων κοινωνικού πειραματισμού (με την τεχνική των δικτύων που θα σχεδιάζουν και θα εφαρμόζουν πιλοτικά καινοτομικές λύσεις για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων υψηλής προτεραιότητας, όπως η ενίσχυση των φτωχών εργαζομένων, η πρόληψη της υπερχρέωσης και η ανάπτυξη βιώσιμων εθελοντικών δικτύων). Στο επίπεδο αυτό, η δικτύωση λαμβάνει την μορφή συμπράξεων μεταξύ των Δήμων και τοπικών κοινωνικοοικονομικών συντελεστών (stakeholders) ή/και δημόσιων υπηρεσιών με συναφείς αρμοδιότητες.

Η παρ. 6 του άρθρου 2 του Κανονισμού 1296/2013 προσδιορίζει ως «πειραματική κοινωνική πολιτική» τις παρεμβάσεις πολιτικής που παρέχουν καινοτόμες απαντήσεις σε κοινωνικές ανάγκες, οι οποίες εφαρμόζονται σε μικρή κλίμακα και σε συνθήκες που διασφαλίζουν τη δυνατότητα μέτρησης του αντικτύπου τους, προκειμένου να επαναληφθούν σε ευρύτερη κλίμακα εάν τα αποτελέσματα αποδειχθούν πειστικά.

Οι Συμπράξεις Τοπικών Δικτύων Κοινωνικής Καινοτομίας θα επεξεργάζονται και υλοποιούν Θεματικά Προγράμματα με αντικείμενο την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών ένταξης συγκεκριμένων ομάδων στόχου. Η επιτυχία των παρεμβάσεων των Συμπράξεων αναμένεται να επηρεασθεί σε σημαντική έκταση από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) *Ευρύτητα και εμβέλεια* της εκπροσώπησης και της συμμετοχής με έμφαση στην πολυδιάστατη προσέγγιση της κοινωνικής καινοτομίας. Στόχος είναι να εκπροσωπούνται στις συμπράξεις φορείς από όσο το δυνατό ευρύτερο φάσμα τομέων, χώρων, κοινοτήτων και ομάδων που μπορούν και επιθυμούν να αναπτύξουν καινοτομία.

β) *Ποιότητα της λειτουργίας* της διαδικασίας δικτύωσης, η οποία πρέπει να διέπεται από τις αρχές του *ισότιμου διαλόγου και συμμετοχής όλων των εταίρων, της διαφάνειας και της εμπιστοσύνης και της συλλογικής αξιοποίησης των αποτελεσμάτων.*

γ) *Διπλή εστίαση της δικτύωσης σε πόρους και αποτελέσματα* (inputs / outputs), δηλαδή αφενός στην επίτευξη προστιθέμενης αξίας (added value) μέσω του εντοπισμού και της αξιοποίησης πρόσθετων πόρων (χρηματοδότηση, δεξιότητες, ισχύς) που χωρίς την δικτύωση δεν θα ήταν διαθέσιμοι, αφετέρου στην εμπέδωση της «κοινής ευθύνης» όλων των εταίρων για την επίτευξη θετικού αποτελέσματος.

5.2.5.2.2 ΜΕΤΡΟ 4.2.2. Αξιολόγηση της Στρατηγικής

Το Μέτρο προσανατολίζεται στην ανάπτυξη και εφαρμογή ενός συστήματος αξιολόγησης της Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. Το σύστημα θα αποτυπώνει όλες τις παραμέτρους που επιτρέπουν την αντικειμενική τεκμηρίωση δεδομένων ως προς τους ακόλουθους άξονες:

- παρακολούθηση των δράσεων της Στρατηγικής
- αξιολόγηση της συνολικής επίδρασης της λειτουργίας και των δράσεων της Στρατηγικής με την εφαρμογή δεικτών αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και επιπτώσεων, που συνδέονται άμεσα με οριζόντιους δείκτες πολιτικής στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης.

Οι διαδικασίες αξιολόγησης που περιλαμβάνονται στους συγκεκριμένους άξονες είναι επάλληλες, καθώς τα αποτελέσματα από την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της Στρατηγικής συνιστούν βασικές και αξιόπιστες εισροές για την αξιολόγηση της επίδοσης των σχετικών παρεμβάσεων. Επομένως, ανάλογα με τη φάση προγραμματισμού ή υλοποίησης των αντίστοιχων παρεμβάσεων, τα στάδια παρακολούθησης και αξιολόγησης διακρίνονται σε τρεις φάσεις.

α) Στη φάση προγραμματισμού των παρεμβάσεων πραγματοποιείται η αξιολόγηση των στόχων των παρεμβάσεων και της καταλληλότητας των προτεινόμενων μέσων για την υλοποίησή τους. Ουσιαστικά, πρόκειται για την εκ των προτέρων αξιολόγηση της Στρατηγικής, η οποία συνίσταται στην εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων σε σχέση με τις βασικές μεταβλητές του τομέα της κοινωνικής ένταξης, τη διάγνωση και ανάλυση των αναγκών που προκύπτουν από τη διεξαγωγή σχετικών ερευνών, την εξειδίκευση των στόχων και την ανάλυση των δράσεων, τον προσδιορισμό των διαθέσιμων πόρων και την οργάνωση της υλοποίησής τους.

β) Στη φάση εφαρμογής της Στρατηγικής πραγματοποιείται η παρακολούθηση και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της υλοποίησης των παρεμβάσεων (πρόκειται για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου της υλοποίησης των ενεργειών στην πρώτη αποτίμηση των αποτελεσμάτων για τις ομάδες στόχου, καθώς και την εξέταση της λειτουργικότητας του διοικητικού μηχανισμού). Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της υλοποίησης των παρεμβάσεων προϋποθέτει κατ' ελάχιστον την εφαρμογή και λειτουργία Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος για την παρακολούθηση της πορείας των παρεμβάσεων και της εξέλιξης των ωφελούμενων,

καθώς και τη συστηματική τεκμηρίωση δεδομένων (συλλογή στοιχείων, ποσοτική επεξεργασία τους, ανάλυση και καταγραφή των αποτελεσμάτων των παρεμβάσεων στους ωφελούμενους κ.λπ.).

γ) Τέλος, κατά τη φάση ολοκλήρωσης της Στρατηγικής πραγματοποιείται η παρακολούθηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των επιδράσεων των παρεμβάσεων.

5.2.5.3 Προτεραιότητα 4.3. Εφαρμογή της Στρατηγικής

Η συγκεκριμένη Προτεραιότητα περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την παρακολούθηση της εφαρμογής της Στρατηγικής, μέσω των ακόλουθων Μέτρων:

- ΜΕΤΡΟ 4.3.1 - Ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού
- ΜΕΤΡΟ 4.3.2 - Ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων
- ΜΕΤΡΟ 4.3.3 - Ανάπτυξη της στοχευμένης έρευνας
- ΜΕΤΡΟ 4.3.4 – Διάδοση της Στρατηγικής.

5.2.5.3.1 ΜΕΤΡΟ 4.3.1. Ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού

Το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού στην Περιφέρεια Αττικής μέσω ειδικών δράσεων υποστήριξης των εθελοντικών οργανώσεων, των συλλόγων αυτοβοήθειας και των Μ.Κ.Ο. που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Την περίοδο αυτή αναπτύσσεται μία ιδιαίτερη δυναμική ενεργοποίησης της κοινωνίας των πολιτών στην Αττική για την ενίσχυση ομάδων που πλήττονται από την οικονομική ύφεση.

Η συμβολή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην χορήγηση υπηρεσιών και παροχών σε είδος είναι ιδιαίτερα σημαντική. Εξίσου, όμως, κρίσιμος είναι και ο ρόλος τους στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων των ευπαθών ομάδων (*συλλογική συνηγορία*) και στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού.

Ωστόσο, ο τομέας της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρά εμπόδια (σε θεσμικό, επιχειρησιακό και χρηματοδοτικό επίπεδο) που δυσχεραίνουν αφενός την δυναμική του εξέλιξη, αφενός τον συντονισμό των δράσεων του με τους φορείς σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής ένταξης. Υπό το πρίσμα αυτό, μία από τις προτεραιότητες της Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής είναι η ενίσχυση των εθελοντικών οργανώσεων, των συλλόγων αυτοβοήθειας και των Μ.Κ.Ο. μέσω ειδικών παρεμβάσεων που θα εξασφαλίσουν:

- την βελτίωση της ικανότητάς τους για επιχειρησιακή δράση
- την ανάπτυξη συστημικής δικτύωσης με τους δημόσιους φορείς σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο
- την ενίσχυση της συλλογικής τους εκπροσώπησης στο δημόσιο διάλογο για την ανάπτυξη της Περιφερειακής Στρατηγικής.

5.2.5.4 ΜΕΤΡΟ 4.3.2. Ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων

Η ενίσχυση της διοικητικής και ηγετικής ικανότητας των στελεχών των δημόσιων οργανισμών χωρικής αρμοδιότητας σε θέματα σχεδιασμού, εφαρμογής και παρακολούθηση πολιτικών ένταξης, καθώς και σε ειδικά πεδία προτεραιότητας (δικτύωση, εταιρικότητα, κοινωνική καινοτομία κ.λπ.) θα αποτελέσει βασικό μηχανισμό αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας της Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής. Συνεπώς, το Μέτρο αφορά την αναβάθμιση των προσόντων / δεξιοτήτων των

στελεχών που δραστηριοποιούνται στην ανάπτυξη της Στρατηγικής και απασχολούνται αφενός:

- στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής
- στην Περιφέρεια Αττικής
- στους Δήμους της Περιφέρειας Αττικής
- σε άλλους φορείς δημοσίου δικαίου

Βασικοί στόχοι των δράσεων κατάρτισης είναι:

- η άμεση κατανόηση της Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής
- η αποτελεσματική προώθηση των διοικητικών, οργανωτικών και λειτουργικών αλλαγών κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης της Στρατηγικής
- η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους εξυπηρετούμενους
- η αύξηση της παραγωγικότητας του προσωπικού.

5.2.5.5 ΜΕΤΡΟ 4.3.3. Ανάπτυξη της στοχευμένης έρευνας

Το Μέτρο προσανατολίζεται στη σταδιακή ανάπτυξη ενός οικοσυστήματος προώθησης της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης, που θα αποτελέσει κύριο εργαλείο τεκμηρίωσης της Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής και ανατροφοδότησής της με κρίσιμα εμπειρικά και επιχειρησιακά δεδομένα. Παρά την ενεργοποίηση των δημόσιων φορέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας και την παραγωγή κορυφαίου ερευνητικού έργου στο αντικείμενο της κοινωνικής ένταξης, παραμένει ένα σημαντικό κενό συστηματικής αξιοποίησης από τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, το οποίο περιορίζει σημαντικά την συσσώρευση τεχνογνωσίας σε ένα ούτως ή άλλως «περιθωριακό πεδίο» έρευνας του ευρύτερου πεδίου της κοινωνικής προστασίας.

Το Μέτρο αφορά την προώθηση δράσεων που θα επιτρέψουν την ενδυνάμωση της έρευνας και την ανάπτυξη της καινοτομίας στο πεδίο των πολιτικών ένταξης, με απώτερο στόχο την συστηματική αξιοποίηση του ερευνητικού ιστού της Περιφέρειας Αττικής για τον εμπλουτισμό της Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. Αντιπροσωπευτικά πεδία έρευνας στον τομέα της κοινωνικής ένταξης :

- Ενεργοποίηση ομάδων με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού
- Εκτίμηση αναγκών των ληπτών υπηρεσιών φροντίδας
- Καταγραφή παραγόντων χαμηλής αξιοποίησης προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης
- Τεχνικές καταπολέμησης της παραβατικότητας ευπαθών ομάδων
- Εκπόνηση και παρακολούθηση συστήματος τοπικών δεικτών στέρξης

5.2.5.6 ΜΕΤΡΟ 4.3.4. Διάδοση της Στρατηγικής

Το Μέτρο εξυπηρετεί «οριζόντια» την προώθηση της ΠεΣΚΕ, καθώς εξασφαλίζει την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για τους στόχους και το περιεχόμενο της, αποβλέποντας αφενός στην κατανόηση των νέων δράσεων από τις άμεσα ενδιαφερόμενες ομάδες του πληθυσμού (που αντιμετωπίζουν ενδεχομένως αυξημένα προβλήματα χρήσης και πρόσβασης στις υπηρεσίες ένταξης) και αφετέρου στην ενημέρωση των συντελεστών της αγοράς εργασίας και της κοινωνίας των πολιτών για την άμβλυνση των προκαταλήψεων και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Ενέργειες υλοποίησης του Μέτρου είναι ενδεικτικά οι ακόλουθες :

α) σχεδιασμός της Επικοινωνιακής Στρατηγικής (εκπόνηση των βασικών αξόνων ενός Πλάνου Δημοσιότητας εστιασμένων δράσεων προβολής)

β) υλοποίηση της Επικοινωνιακής Στρατηγικής:

- έρευνες πεδίου
- διαδικτυακές εκστρατείες ενημέρωσης ομάδων στόχου /κοινωνικών εταίρων / επιχειρήσεων / κοινής γνώμης για τις ευρωπαϊκές, εθνικές και περιφερειακές πολιτικές κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης των διακρίσεων
- ενέργειες ενημέρωσης των ωφελούμενων και της κοινής γνώμης για όλες τις φάσεις σχεδιασμού και υλοποίησης της Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, ενισχύοντας τις δυνατότητες πρόσβασης και συμμετοχής στις σχετικές δράσεις
- ενέργειες διάχυσης καλών πρακτικών και δικτύωσης εταίρων
- προβολή αποτελεσμάτων καινοτομικών πρωτοβουλιών.

5.3 ΣΥΝΔΕΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης εξειδικεύεται σε Περιφερειακά Στρατηγικά Σχέδια για την Κοινωνική Ένταξη, την Καταπολέμηση της Φτώχειας και κάθε Μορφής Διακρίσεων, τα οποία βασίζονται στις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών για την Κοινωνική Ένταξη, την Καταπολέμηση της Φτώχειας και κάθε Μορφής Διακρίσεων.

Οι ανάγκες προκύπτουν από τη χαρτογράφηση της περιοχής αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της φτώχειας, τις ομάδες –στόχο, τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τις ανάγκες του πληθυσμού, ώστε να είναι εφικτή η ολιστική παρέμβαση που εμπεριέχει α) το στάδιο της προστασίας, β) την ενεργοποίηση και γ) την προώθηση στην απασχόληση και την κοινωνική ένταξη.

Η Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη, την Καταπολέμηση της Φτώχειας και κάθε Μορφής Διακρίσεων επηρεάζει την εξειδίκευση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης και το αντίστροφο στο πλαίσιο δύο παράλληλων αλληλοδιαμορφούμενων διαδικασιών.

Σε αυτό το πλαίσιο είναι απαραίτητη η ανάγκη αντιστοίχισης των πυλώνων – προτεραιοτήτων πολιτικής - μέτρων πολιτικής/ σχεδίων δράσης της Περιφερειακής Στρατηγικής της Αττικής για την Κοινωνική Ένταξη, την Καταπολέμηση της Φτώχειας και κάθε Μορφής Διακρίσεων, με τους πυλώνες / επιχειρησιακούς άξονες – προτεραιότητες πολιτικής - μέτρων πολιτικής της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, όπως απεικονίζεται στα ακόλουθα σχήματα.

Πίνακας 48: Συνάφεια των Μέτρων Πολιτικής της ΠΕΣΚΕ Αττικής με τις Επενδυτικές Προτεραιότητες του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020

Μέτρα Πολιτικής της ΠΕΣΚΕ		1.1.1. - Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης	1.1.2. - Πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας	1.1.3. - Αντιμετώπιση κρίσεων	1.1.4. - Πρόσβαση σε στέγη	1.1.5. - Πρόσβαση σε ενέργεια	1.1.6. - Πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα	1.1.7. - Πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες	1.1.8. - Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής	1.2.1. - Ενσωμάτωση παρωμένων αξιολόγησης του προγράμματος «Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα»	1.2.2. - Υποστήριξη της υλοποίησης εφαρμογής αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης	2.1.1 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής	2.1.2 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημογραφικής απασχόλησης, ψυχολογίας και αναψυχής	2.1.3 - Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας	2.1.4 - Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας	2.1.5 - Προώθηση της αποδρυσματοποίησης, επασκατάσης και επανένταξης.	2.2.1 – Προώθηση της εκπαιδευτικής ένταξης παιδιών Ρομά	2.2.2 – Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία.	3.1.1. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανδρών σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης	3.1.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανδρών σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	3.2.1 - Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής	3.2.2 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες κατ' οικον φροντίδας	3.2.3 - Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής	3.2.4 - Προώθηση της αποδρυσματοποίησης.	3.2.5-Πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης της φερεγγυότητας των φυικών νοικοκυριων	4.1.1 - Παρατηρήσιο Κοινωνικής Ένταξης Αττικής	4.2.1 - Ανάπτυξη της Κοινωνικής Καινοτομίας	4.2.2 - Αξιολόγηση της Στρατηγικής	4.3.1 - Ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού	4.3.2 - Ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων	4.3.3 - Ανάπτυξη της στοχευμένης έρευνας	4.3.4 – Διάδοση της Στρατηγικής						
9α -Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και τις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μειώνοντας τις ανισότητες όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, προωθώντας την κοινωνική ένταξη μέσω βελτίωσης πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού χαρακτήρα- υπηρεσίες αναψυχής και τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα της κοινότητας		✓	✓	✓	✓				✓				✓	✓			✓	✓			✓	✓																
9i - Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστήριας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης												✓							✓	✓		✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
9ii - Κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά	✓	✓	✓	✓				✓		✓							✓	✓	✓			✓	✓			✓												
9iii - Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓																													
9iv - Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περιθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓				✓					✓	✓		✓																
9v - Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση	✓									✓					✓					✓							✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

5.4 ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Οι κύριες πηγές χρηματοδότησης της Περιφερειακής Στρατηγικής είναι:

- Ο Κρατικός Προϋπολογισμός
- Ετήσιοι Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (ΚΑΠ) σε επίπεδο ΟΤΑ
- Πόροι από Τομεακά και Περιφερειακά Προγράμματα της ΕΕ κυρίως στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Πόροι από γενικά και ειδικά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EaSI, FI-Compass, SME-Initiative κα).
- Πόροι άλλων Διεθνών Οργανισμών (ΟΗΕ, Παγκόσμια Τράπεζα, ΕΟΧ)
- Ιδιωτικοί πόροι

Να σημειωθεί ότι εξαιτίας της τρέχουσας οικονομικής συγκυρίας οι πόροι του κρατικού προϋπολογισμού και των ΚΑΠ παρουσιάζουν μεταβλητότητα, σε αντίθεση με τους πόρους των πολιτικών συνοχής της ΕΕ οι οποίοι αναμένεται να αποτελέσουν το βασικό χρηματοδότη υλοποίησης της ΠεΣΚΕ. Σε ότι αφορά τα Ταμεία που αναμένεται να χρηματοδοτήσουν την Περιφερειακή Στρατηγική αυτά έχουν ως ακολούθως:

- Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
- Ταμείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Καινοτομίας (EaSI)
- Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) προϋπολογισμού 330.000.000 για την Ελλάδα.
- Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, προϋπολογισμού 2.000.000.000 για όλες τις χώρες – μέλη.
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση, προϋπολογισμού 150.000.000 για όλες τις χώρες – μέλη.
- Πρόγραμμα για την Κοινωνική Αλλαγή και την Καινοτομία, προϋπολογισμού 958.000.000 για όλες τις χώρες – μέλη.
- Πρόγραμμα Horizon 2020, προϋπολογισμού 70.000.000.000 για όλες τις χώρες – μέλη.
- Ταμείο Άσυλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, προϋπολογισμού 3,9 δις για όλες τις χώρες – μέλη.
- Ταμείο Αλληλεγγύης
- Πρόγραμμα Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια, προϋπολογισμού 439.000.000 για όλες τις χώρες – μέλη συμπεριλαμβανομένης της Ισλανδίας και του Λιχτενστάιν.

Σημειώνεται ότι βασική πηγή χρηματοδότησης για την επίτευξη των στόχων της Περιφερειακής Στρατηγικής θα αποτελέσει το ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 και πιο συγκεκριμένα ο Θεματικός Στόχος (ΘΣ9) 9 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης». Η κοινοτική συμμετοχή για τον ΘΣ9 στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 ανέρχεται σε 265.156.626,00.€ εκ των οποίων:

- τα 211.921.340.€ είναι πόροι του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και

- τα 53.235.286.€ είναι πόροι του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Συμπληρωματική πηγή χρηματοδότησης των στόχων της ΠεΣΚΕ, θα αποτελέσει το σύνολο των ιδιωτικών πόρων που αναμένεται να διατεθούν άμεσα και έμμεσα για την υλοποίηση των Μέτρων Πολιτικής και περιλαμβάνουν ενδεικτικά :

- Νέες θέσεις εργασίας για τους ωφελούμενους της ΠεΣΚΕ (άμεσα ή έμμεσα), στον ιδιωτικό τομέα και ειδικά του τομέα της κοινωνικής οικονομίας
- Χρηματοδότηση στο πλαίσιο εταιρικής κοινωνικής ευθύνης
- Μικροχρηματοδοτήσεις ή μικροπιστώσεις
- Δωρεές φυσικών και νομικών προσώπων
- Χορηγίες φορέων μη κερδοσκοπικού ιδιωτικού τομέα (ΜΚΟ, ΑμΚΕ κα)
- Πληθοπορισμός για τη σύρευση προσφορών μέσω διαδικτύου (*Crowd funding*).

Ειδικότερα, ενδεικτικές πηγές χρηματοδότησης από ιδιωτικούς πόρους που αναμένεται να συνδράμουν στην υλοποίηση των Μέτρων Πολιτικής είναι :

Πίνακας 50: Δράσεις της ΠεΣΚΕ Αττικής και ενδεικτικοί ιδιωτικοί πόροι χρηματοδότησης

Δράσεις	Σύνδεση με Μέτρο Πολιτικής της ΠεΣΚΕ	Ιδιωτικοί πόροι χρηματοδότησης	Ενδεικτικός Προυπι/μός
Κοινωνικές Δομές ΟΤΑ και λοιπών φορέων (παντοπωλεία, λαχανόκηποι κα)	ΜΕΤΡΟ 1.1.1. Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης	Στο πλαίσιο εταιρικής κοινωνικής ευθύνης: <ul style="list-style-type: none"> • Τράπεζες • Super Market • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	1.000.000,00
Δημοτικά Ιατρεία και Ιατροκοινωνικά Κέντρα	ΜΕΤΡΟ 1.1.2. Πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας	<ul style="list-style-type: none"> • Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός • ΜΚΟ (Γιατροί του κόσμου, κα) • Φαρμακεία • Ιδιωτικές κλινικές • Τράπεζες • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	750.000,00
Κοινωνικοί Ξενώνες Αστέγων, Ανοιχτά Κέντρα Ημέρας	ΜΕΤΡΟ 1.1.4. Πρόσβαση σε στέγη	<ul style="list-style-type: none"> • Εκκλησία • Τράπεζες • Κατασκευαστικές εταιρείες • ΔΕΚΟ • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	1.000.000,00
Πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες	ΜΕΤΡΟ 1.1.7. Πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες	<ul style="list-style-type: none"> • Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Τράπεζες • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	100.000,00
Πολιτιστικές και άλλες δραστηριότητες αναψυχής	ΜΕΤΡΟ 1.1.8. Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής	<ul style="list-style-type: none"> • ΣΕΤΕ • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων 	250.000,00

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

		<ul style="list-style-type: none"> • Τράπεζες • Ενώσεις Ξενοδόχων • Ενώσεις φορέων ελληνικών κατασκηνώσεων 	
Χρήση ηλεκτρονικής κάρτας για προμήθεια τροφίμων	METPO 1.2.2. Υποστήριξη της υλοποίησης εφαρμογής αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης	<ul style="list-style-type: none"> • Τράπεζες • Super Market • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	250.000,00
Βρεφικοί - Βρεφονηπιακοί - Παιδικοί Σταθμοί	METPO 2.1.1 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής	Δωρεές και χορηγίες	1.000.000,00
ΚΔΑΠ, ΚΔΑΠ ΑμΕΑ, ανοιχτοί χώροι παιδικής αναψυχής	METPO 2.1.2 - Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας και αναψυχής	Στο πλαίσιο εταιρικής κοινωνικής ευθύνης: <ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευαστικές εταιρείες • Τράπεζες • ΔΕΚΟ • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	500.000,00
Περιφερειακά Κοινωνικά Πολυκέντρα	METPO 2.1.4 -Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας	<ul style="list-style-type: none"> • Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός • ΜΚΟ (Γιατροί του κόσμου, κα) • Τράπεζες • Κατασκευαστικές εταιρείες • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις • Σύλλογοι Ιδιοκτητών Κέντρων Ξένων Γλωσσών 	1.000.000,00
Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη παιδιών με αναπηρία	METPO 2.2.2 –Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδιωτικά εκπαιδευτήρια • Τράπεζες • Κατασκευαστικές εταιρείες • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Σύλλογοι Ιδιοκτητών Φροντιστηρίων Μέσης Εκπαίδευσης και Κέντρων Ξένων Γλωσσών 	200.000,00
Κοινωνική και αλληλέγγυα επιχειρηματικότητα	METPO 3.1.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	<ul style="list-style-type: none"> • Τράπεζες • ΜΚΟ • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	150.000,00
Υποστήριξη πρόσβασης των ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες	Μέτρα Προτεραιότητας 3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικές Επιχειρήσεις • Τράπεζες • Μέλη Εθελοντικών Οργανώσεων • Ιδιωτικές Επιχειρήσεις 	150.000,00

Στο πλαίσιο δε της αξιοποίησης των δυνατοτήτων χρηματοδότησης από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία, μέχρι τη συγγραφή του παρόντος, η Περιφέρεια Αττικής σχεδιάζει και διαμορφώνει τις παρακάτω παρεμβάσεις δράσεων :

Πίνακας 51: Δράσεις της Περιφέρειας Αττικής με προϋπολογισμούς χρηματοδότησης από Ευρωπαϊκά Ταμεία

Δράσεις	Σύνδεση με Μέτρο Πολιτικής της ΠεΣΚΕ	Πόροι χρηματοδότησης από Ευρωπαϊκά Ταμεία	Ενδεικτικός Προϋπ/μός
Η Περιφέρεια Αττικής έχει συγκροτήσει, ως Επικεφαλής Εταίρος, τέσσερις (4) «Κοινωνικές Συμπράξεις» στις ΠΕ Βορείου, Κεντρικού, Νοτίου Τομέα και Πειραιώς-Νήσων,	ΜΕΤΡΟ 1.1.1. Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους» (Ευρωπαϊκό Ταμείο Απόρων 2014 – 2020)	4.000.000,00
Η Περιφέρεια Αττικής προετοιμάζει την υποβολή πρότασης στο πλαίσιο της πρόσκλησης JUST/2014/RDIS/AG/DISC) για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ένταξη των Ρομά.	ΜΕΤΡΑ 1.1.2, 1.1.3, 1.1.4, 2.1.4, 2.2.1 και 3.1.1	Πρόγραμμα Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια.	500.000,00

5.5 ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΕΜΠΡΟΣΘΟΒΑΡΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ Α' ΕΞΑΜΗΝΟΥ 2015

Η μεθοδολογία εξειδίκευσης βασίζεται στο γενικό έγγραφο «Εξειδίκευσης Εφαρμογής ΕΠ» που προβλέπεται στο άρθρο 19 του Ν.4314/2014. Με βάση δε, την πρόσφατη εγκύκλιο (Α.Π. 32030/ΕΥΣΣΑ 798/20-03-2015) του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Επενδύσεων (ΕΣΠΑ) τη συνολική ευθύνη για την κατάρτιση της εξειδίκευσης έχει η οικεία ΕΥΔΕΠ Περιφέρειας Αττικής συνεργαζόμενη με τους αρμόδιους φορείς.

Η εξειδίκευση αποτελεί μία δυναμική διαδικασία, η έκταση και ο βαθμός της οποίας προσδιορίζεται ανάλογα με τα δεδομένα που κάθε φορά είναι διαθέσιμα. Πραγματοποιείται δε σταδιακά, στη βάση της ωριμότητας έκδοσης προσκλήσεων για την επιλογή πράξεων στους Άξονες Προτεραιότητας και των αναγκών ρεαλιστικής υλοποίησης. Συνεπώς, η ΕΥΔΕΠ Περιφέρειας Αττικής καλείται να εξειδικεύσει στα αρχικά στάδια ενεργοποίησης του ΕΠ, εκείνες τις δράσεις για τις οποίες διαθέτει την αναγκαία ανάλυση και επεξεργασία προκειμένου να προβεί σε έκδοση ανάλογων προσκλήσεων.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της εξειδίκευσης είναι ότι η ανάλυση γίνεται ανά άξονα προτεραιότητας και ανά τύπο δράσης. Ακόμη, περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων: οι δείκτες παρακολούθησης ανά επενδυτική προτεραιότητα, το χρηματοδοτικό σχήμα της επενδυτικής προτεραιότητας, οι ενδεικτικοί δικαιούχοι, ο τρόπος υλοποίησης, οι ενδεικτικοί προϋπολογισμοί, η περιγραφή του τύπου δράσης, οι ομάδες στόχοι, οι αιρεσιμότητες και περιορισμοί ενεργοποίησης της.

Στο Παράρτημα παρατίθεται η εξειδίκευση των εμπροσθοβαρών δράσεων για το Θεματικό Στόχο 9.

6 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττική 2014-2020
- Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Κοινωνική Ένταξη, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, 2014
- Πλαίσιο Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2011
- Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Αττικής, Logotech AE, 2014.
- Δεύτερο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής, Τέταρτη Αξιολόγηση (2014)
- Εργασία και Απασχόληση στην Ελλάδα – Ετήσια Έκθεση 2013, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού, 2014.
- Μελέτες για την οικονομική ανάπτυξη με δικαιοσύνη, Παραγωγικές θέσεις εργασίας για την Ελλάδα 2014, International Labour Organization,
- Έκθεση Α Εξαμήνου, ΟΑΕΔ, Οι εξελίξεις στο σύνολο και στα χαρακτηριστικά των εγγεγραμμένων ανέργων (2014)
- Οι Δήμοι σε αριθμούς, ΕΕΤΑΑ, ΚΕΔΕ, (2013)
- Αρχές Οργάνωσης και Λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας, Γαβριήλ Ν. Αμίτσης (2001)
- Γ. Αμίτσης, Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης – Το Θεσμικό Οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, 2006.
- Καλογήρου, Σ., Τραγάκη, Α., Τσίμπος, Κ., Μουστάκη, Ε., 2011, Τελική Έκθεση της Μελέτης: «Χωρικές Ανισότητες Εισοδήματος, Ανάπτυξης και Φτώχειας στην Ελλάδα», Πρόγραμμα Κοινωνιολογικού Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση: Επιστημονικές Μελέτες 2011.
- Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα. Ένας διαφορετικός τρόπος υπολογισμού. (Ψυχάρης, Πετράκος)
- Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα Προσδιοριστικοί παράγοντες, Τάσεις και Προοπτικές (Καραβέλη, Τσιώνας)
- Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2013, Ελληνική Στατιστική Αρχή, Κίνδυνος Φτώχειας.
- Έκθεση για το κοινωνικό προφίλ της Ελλάδας σε σχέση με τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ανισότητα, πριν και μετά από την εκδήλωση της κρίσης, Δημήτρης Κατσίκας, Αλέξανδρος Καρακίτσιος Φιλίνης, Πετραλιάς (2014)
- Αξιολόγηση/ ιεράρχηση αναγκών σίτισης σε Δήμους της Δυτικής Αττικής και σχετικές κοινωνικές δομές τους στο πλαίσιο του προγράμματος επισιτιστικής στήριξης της Περιφέρειας Αττικής, Δ. Μπουρικός (2015)
- Δυτική Αττική 2020+ Σχέδιο Στρατηγικού Σχεδιασμού, ΠΕ Δυτικής Αττικής (2015)
- Δυναμική ανάλυση του φαινομένου της φτώχειας στην Ελλάδα, Ειρήνη Ανδριοπούλου, Πάνος Τσάκλογλου (2010)
- Μητροπολιτικές Περιφέρειες, αναζήτηση στρατηγικής για την Αθήνα, Παπαδασκαλόπουλος Αθανάσιος, (2013)
- Η ανατομία της φτώχειας στην Ελλάδα του 2013, Μάνος Ματσαγγάνης, Χρύσα Λεβέντη, (2013)

- Χρηματοοικονομική Διαχείριση Ιδιωτικών Μονάδων Υγείας, Θωμάς Κωνσταντίνος, (2013)
- Η πρωτοβάθμια φροντίδα ως «πύλη εισόδου» των διαρθρωτικών αλλαγών στην υγεία, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, (2015)
- Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης, Δημήτρης Μπουρίκος (2013)
- Εκθέσεις Πεπραγμένων Π.Ε. Δυτικού, Νότιου, Κεντρικού, Βόρειου Τομέα Αθηνών, Πειραιά & Νήσων, Δήμου Καλλιθέας στο πλαίσιο του «Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους απόρους» (TEBA/FEAD) και του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής 2014 – 2020» για την Ελλάδα, ΑΣΔΑ, (2015).
- Ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων, ΕΕΤΑΑ - Δίκτυο Rom, (2001 - 2008)
- Απογραφική μελέτη διερεύνησης κοινωνικοοικονομικών αναγκών των τσιγγάνικων κοινοτήτων, Δίκτυο Rom, (2001).
- Έκθεση – καταγραφή οικισμών Ρομά στη Περιφέρεια Αττικής, Ένωση Ελλήνων Τσιγγάνων Διαμεσολαβητών και Συνεργατών, (2015)
- Ποσοτικά στοιχεία του προγράμματος «Εκπαίδευση των παιδιών Ρομά», 2010 – 2015 του Κέντρου Διαπολιτισμικής Αγωγής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. (2015)
- Παραβατικότητα ανηλίκων στην περιφέρεια της πρωτεύουσας: Μεταχείριση ή τιμωρία, Χριστίνα Τάτση, (2012)
- Townsend, P. (1979) *Poverty in the United Kingdom: a survey of household resources and standards of living*, Harmondsworth: Penguin Book
- Townsend, P., Walker, R. and Lawson, R. (1984) *Responses to poverty: lessons from Europe*, London: Heinemann Educational Books.
- Townsend, P., Phillimore, P. and Beattie, A. (1988) *Health and deprivation: inequality and the North*, London, New York: Croom Helm.
- Understanding Changes in Poverty 2014 (προσέγγιση για τη συμβολή των δημογραφικών αλλαγών, την απασχόληση, τα κέρδη, τις δημόσιες μεταφορές προς τη μείωση της φτώχειας. Μια πιο σύνθετη προσέγγιση)
- Opportunity – Sensitive Poverty Measurement 2014 (δείκτες για τη φτώχεια)
- Global Monitoring Report 2014/2015 : Ending Poverty and Sharing Prosperity (αντιμετώπιση της φτώχειας ως το 2030)
- Regional Analysis and Policy The Greek Experience (2008)
- The Context, Dynamics and Planning of Urban Development (2008)
- EDUCATION AND INCOME INEQUALITY IN THE REGIONS OF THE EUROPEAN UNION (2009)
- Inequalities in income and education and regional economic growth in western Europe (2009)
- Urbanization and Socioeconomic Status in the European Regions: The Role of Population Ageing and Capital City Regions (2014)
- Regional Employment and Unemployment (2014)
- European Commission, *Implementing the Community Lisbon Programme: Social Services of General Interest in the European Union*, A Communication from the Commission COM (2006)177, 26.4.2006, Brussels.

- Horemans, J., and Marx, I. 2013. In-work poverty in times of crisis : do part-timers fare worse?
- Kim, J.W. and Choi, Y.J. 2013. Feminisation of poverty in 12 welfare states
Consolidating cross-regime variations? *International Journal of Social Welfare*
- Lelkes, O. and Zolyomi, E. 2010. Housing Quality Deficiencies and the Link to Income in the EU. Policy Brief March 2010. European Centre for Social Welfare Policy and Research, Vienna.
- Chiang CL. 1978. *Life Table and Mortality Analysis*. World Health Organization: Geneva.
- Chiang CL. 1984. *The Life Table and Its Applications*. R.E. Krieger Publishing Company: Florida.
- Coale A J and Demeny P. 1983. *Regional Model Life Tables and Stable Populations*, Second edition, London: Academic Press
- Eayres D, Williams ES. 2004. Evaluation of methodologies for small area life expectancy estimation. *Journal of Epidemiology and Community Health* 58: 243–249.
- Lai D, Guo F, RJ Hardy. 2000. Standardized mortality ratio and life expectancy: a comparative study of Chinese mortality. *International Journal of Epidemiology* 29: 852–855.
- Lai D, Hardy RJ, Tsai SP. 1996. Statistical analysis of the standardized mortality ratio, *American Journal of Epidemiology* 143: 832–841.
- Milligan, G.W., and Cooper, M.C. (1988) A Study of Standardization of Variables in Cluster Analysis, *Journal of Classification*, 5: 181 – 204.
- Preston, S.H., Heuveline, P., Guillot, M. (2001). *Demography, Measuring and Modelling Population Processes*, Oxford: Blackwell.
- Silcocks, PSB, Jenner, DA, Reza, R. 2001. Life expectancy as a summary of mortality in a population: statistical considerations and suitability for use by health authorities, *Journal of Epidemiology and Community Health* 55: 38-43.
- Tsimbos C., Kalogirou S. and Verropoulou G. 2014. Estimating spatial differentials in life expectancy in Greece at local authority level. *Population, Space and Place* 20(7): 646-663.
- UNDP. 1997. *Human Development Report 1997*, Oxford: Oxford University Press.
- UNDP. 2006. Human Development Report 2006, Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisis, United Nations Development Programme, New York: Palgrave Macmillan.
- UNDP. 2007. Human Development Report 2007/8, Fighting climate change: Human solidarity in a divided world, United Nations Development Programme, New York: Palgrave Macmillan.
- UNDP. 2011. *Human Development Report 2011, Sustainability and Equity: A Better Future for All*, United Nations Development Programme, New York: Palgrave Macmillan.
- Williams E, Dinsdale E, Eayres D, Tahzib F. 2005. *Technical report: calculating life expectancy in small areas*. South East Public Health Observatory.
- World Bank. 2005. *Poverty Manual*, August 2005.

7 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

7.1 ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 9 : ΠΡΩΨΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΈΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ

7.1.1 Επενδυτική Προτεραιότητα 9i

Γενικές πληροφορίες

Θεματικός στόχος (ΘΣ)	ΠρωΨηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης
Επενδυτική προτεραιότητα	Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την πρωΨηση των ίσων ευκαιριών και της δραστήριας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης
Σύνδεση με θεματικές αιρεσιμότητες	T.09.1
Ειδικοί στόχοι	9.i.1: Ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας, με έμφαση σε άτομα που έχουν την ευθύνη της φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό
Δείκτες αποτελέσματος	T3294: Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση /κατάρτιση που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης εντός έξι μηνών από την λήξη της συμμετοχής τους

Δείκτες εκροής

Κωδικός δείκτη	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Κατηγορία περιφέρειας (κατά περίπτωση)	Τιμή-στόχος (2023)			Δείκτης πλαισίου επίδοσης (ΝΑΙ/ΟΧΙ)	Δείκτης RIS3 (ΝΑΙ/ΟΧΙ)
				Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο		
CO01	Άνεργοι συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	Αριθμός		7.500	5.500	13.000	ΝΑΙ	
CO17	Άλλα μειονεκτούντα άτομα	Αριθμός		2.500	4.500	7.000	ΟΧΙ	

7.1.1.1 Εναρμόνιση Επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής

Χρηματοδοτικό Σχήμα

Σύνολο Χώρας/ Κατηγορίες Περιφέρειας

Συνολικό Κόστος (α=β+ζ)	28.550.000,00 €
Δημόσια Δαπάνη (β=γ+δ+ε)	28.550.000,00 €
Ενωσιακή Συνδρομή (γ)	22.840.000,00 €
Εθνική Συμμετοχή (δ)	5.710.000,00 €
Άλλη χρηματοδότηση (ε)	-
Ιδιωτική Συμμετοχή (ζ)	-

Τύπος Δράσης

Σύνδεση με Μέτρο Πολιτικής ΠεΣΚΕ	ΜΕΤΡΟ 2.1.1
Χαρακτηρισμός δράσης	Έργο ΕΚΤ (Επιδότηση)
Ονομασία τύπου δράσης	Εναρμόνιση Επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής
Συνοπτική περιγραφή δράσης	<p>Με τη συγκεκριμένη δράση, μέσω στοχευμένων για την αποτελεσματικότητά τους παρεμβάσεων, επιδιώκεται η αύξηση της απασχόλησης και διατήρηση των ωφελούμενων από οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα, σε θέσεις εργασίας με ισότιμους όρους, ώστε μέσα από την ουσιαστική διευκόλυνση τους, να ανταποκριθούν στους απαιτητικούς και αντικρουόμενους ρόλους τους, όπως αυτός της οικογενειακής μέριμνας και της παιδικής προστασίας.</p> <p>Κύριος στόχος της είναι να ενισχύσει τις γυναίκες με την παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φιλοξενίας βρεφών, νηπίων, παιδιών και εφήβων σε κατηγορίες δομών όπως Βρεφικοί Σταθμοί, Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, Βρεφονηπιακοί Σταθμοί Ολοκληρωμένης Φροντίδας, Παιδικοί Σταθμοί, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.).</p> <p>Κατά κύριο λόγο η προτεραιότητα της δράσης αυτής στοχεύει σε ωφελούμενους κάτω του ορίου της φτώχειας (άνεργες και εργαζόμενες). Επιπρόσθετα, το Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού - Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» θα εστιάσει σε ωφελούμενους με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα άνω του ορίου της φτώχειας, σε εργαζόμενους με επισφαλή θέση εργασίας ή άνεργους.</p> <p>Σημειώνεται ότι η προτεινόμενη δράση θα υλοποιηθεί με ενιαίο τρόπο σε όλη τη χώρα, με ένα δικαιούχο, ο οποίος θα εκδώσει πρόσκληση προς δομές και δυνητικά ωφελούμενες μητέρες. Ο δικαιούχος θα κάνει και τη σύζευξη μεταξύ παιδιών και θέσεων σε δομές. Η διάθεση της θέσης πραγματοποιείται προς τη γυναίκα ωφελούμενη μέσω «εντολής τοποθέτησης» (voucher) του τέκνου της.</p> <p>Η δράση καλύπτει απόλυτα τον ειδικό στόχο της επενδυτικής προτεραιότητας και εκείνο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020. Ειδικότερα συμβάλει στην πρόληψη και καταπολέμηση της φτώχειας καθώς και του κινδύνου δημιουργίας θυλάκων κοινωνικού αποκλεισμού και στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.</p>
Ομάδα στόχος	<ul style="list-style-type: none"> Ατομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό
Τρόπος υλοποίησης δράσης	Επιχορήγηση (grant)

Σύνδεση αιρεσιμότητες με	Η ύπαρξη και η εφαρμογή εθνικού στρατηγικού πλαισίου πολιτικής για τη μείωση της φτώχειας με στόχο την ενεργητική ένταξη των ατόμων που είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση.
Σύνδεση αυτοδεσμεύσεις με	ΝΑΙ
Ενδεικτικοί δικαιούχοι	• ΕΕΤΑΑ
Χρονοδιάγραμμα	Ένα σχολικό έτος 2015-2016
Χωρική διάσταση	Περιφέρεια Αττικής

7.1.2 Επενδυτική Προτεραιότητα 9iii

Γενικές πληροφορίες

Θεματικός στόχος (ΘΣ)	Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης
Επενδυτική προτεραιότητα	Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών
Σύνδεση με θεματικές αιρεσιμότητες	T.09.1
Ειδικοί στόχοι	9.iii.1: Βελτίωση της ποιότητας ζωής των ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑμεΑ) και των λοιπών ομάδων του πληθυσμού της Περιφέρειας
Δείκτες αποτελέσματος	T3296: Άτομα των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού με πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και ένταξης

Δείκτες εκροής

Κωδικός δείκτη	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Κατηγορία περιφέρειας (κατά περίπτωση)	Τιμή-στόχος (2023)			Δείκτης πλαισίου επίδοσης (ΝΑΙ/ΟΧΙ)	Δείκτης RIS3 (ΝΑΙ/ΟΧΙ)
				Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο		
CO16	Συμμετέχοντες με αναπηρία	Αριθμός		2.200	3.300	5.500	ΟΧΙ	
CO17	Άλλα μειονεκτούντα άτομα	Αριθμός		1.345	2.000	3.345	ΟΧΙ	

7.1.2.1 Συμβουλευτικά Κέντρα & Ξενώνες Φιλοξενίας Κακοποιημένων Γυναικών

Χρηματοδοτικό Σχήμα

	Σύνολο Χώρας/ Κατηγορίες Περιφέρειας
Συνολικό Κόστος (α=β+ζ)	4.050.000,00 €
Δημόσια Δαπάνη (β=γ+δ+ε)	4.050.000,00 €

Ενωσιακή Συνδρομή (γ)	3.240.000,00 €
Εθνική Συμμετοχή (δ)	810.000,00 €
Άλλη χρηματοδότηση (ε)	-
Ιδιωτική Συμμετοχή (ζ)	-

Τύπος Δράσης

Σύνδεση με Μέτρο Πολιτικής ΠεΣΚΕ	METPO 1.1.4
Χαρακτηρισμός δράσης	Έργο ΕΚΤ (Επιδότηση)
Ονομασία τύπου δράσης	Συμβουλευτικά Κέντρα & Ξενώνες Φιλοξενίας Κακοποιημένων Γυναικών
Συνοπτική περιγραφή δράσης	<p>Με τη συγκεκριμένη δράση, μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων, επιδιώκεται η συνέχιση της λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων και των Ξενώνων Φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών που υπάρχουν στην Περιφέρεια Αττικής, καλύπτοντας για αυτό το σκοπό το αναγκαίο λειτουργικό κόστος (μισθοδοσία, πάγια έξοδα λειτουργία των δομών, κ.λπ.) για 3 έτη (01-01-2016 έως 31-12-2018).</p> <p>Στόχος της λειτουργίας αυτών των δομών είναι η παροχή υπηρεσιών υποστήριξης προς μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα πληθυσμού: τις γυναίκες θύματα βίας καθώς και των παιδιών τους.</p> <p>Η εν λόγω δράση συμβάλλει θετικά στην επίτευξη του ειδικού στόχου που αφορά στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού της Περιφέρειας (στην προκειμένη περίπτωση στην ευάλωτη ομάδα των κακοποιημένων γυναικών) και παράλληλα διασφαλίζει συνέργεια και συμπληρωματικότητα με τις αντίστοιχες οριζόντιες παρεμβάσεις του ΕΠ «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα».</p>
Ομάδα στόχος	<ul style="list-style-type: none"> Γυναίκες θύματα trafficking και τα παιδιά τους.
Τρόπος υλοποίησης δράσης	Επιχορήγηση (grant)
Σύνδεση με αιρεσιμότητες	Η ύπαρξη και η εφαρμογή εθνικού στρατηγικού πλαισίου πολιτικής για τη μείωση της φτώχειας με στόχο την ενεργητική ένταξη των ατόμων που είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση.
Σύνδεση με αυτοδεσμεύσεις	ΝΑΙ
Ενδεικτικοί δικαιούχοι	<ul style="list-style-type: none"> ΟΤΑ α' βαθμού και Νομικά τους Πρόσωπα Γενική Γραμματεία Ισότητας των δύο φύλων Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
Χρονοδιάγραμμα	Από 1-1-2016 έως 31-12-2018
Χωρική διάσταση	Περιφέρεια Αττικής

7.1.2.2 Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για Ένταξη Μαθητών με Αναπηρία ή/και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες

Χρηματοδοτικό Σχήμα

	Σύνολο Χώρας/ Κατηγορίες Περιφέρειας
Συνολικό Κόστος (α=β+ζ)	6.750.000,00 €
Δημόσια Δαπάνη (β=γ+δ+ε)	6.750.000,00 €
Ενωσιακή Συνδρομή (γ)	5.400.000,00 €
Εθνική Συμμετοχή (δ)	1.350.000,00 €
Άλλη χρηματοδότηση (ε)	-
Ιδιωτική Συμμετοχή (ζ)	-

Τύπος Δράσης

Σύνδεση με Μέτρο Πολιτικής ΠεΣΚΕ	ΜΕΤΡΟ 2.2.2
Χαρακτηρισμός δράσης	Έργο ΕΚΤ (Επιδότηση)
Ονομασία τύπου δράσης	Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για Ένταξη Μαθητών με Αναπηρία ή/και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες
Συνοπτική περιγραφή δράσης	<p>Με τη συγκεκριμένη δράση, επιδιώκεται η αντιμετώπιση ενός μείζονος ζητήματος, τόσο για το εκπαιδευτικό σύστημα όσο και για το κοινωνικό κράτος, που είναι η ουσιαστική ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα και η διαρκής υποστήριξη κατά την εκπαιδευτική διαδικασία των μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.</p> <p>Η προτεινόμενη δράση αφορά στην κάλυψη του αναγκαίου λειτουργικού κόστους για την υλοποίηση της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης π.χ. των μαθητών ΑμεΑ (με αδυναμία αυτοεξυπηρέτησης λόγω κινητικών προβλημάτων) που φοιτούν σε σχολικές μονάδες καθώς και των μαθητών που χρήζουν συνεχούς υποστήριξης από Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό στο σχολικό περιβάλλον. Σε αυτό το πλαίσιο, θα καλύπτεται το μισθολογικό κόστος του αναγκαίου Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ) για την εξυπηρέτηση των μαθητών ΑμεΑ (που αδυνατούν να αυτοεξυπηρετηθούν) καθώς και του αναγκαίου Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) / Σχολικοί Νοσηλευτές για την εξυπηρέτηση των μαθητών που χρήζουν συνεχούς υποστήριξης (φαρμακευτική ή/και νοσηλευτική) λόγω του ότι πάσχουν από χρόνια νοσήματα.</p> <p>Στόχος της εν λόγω δράσης θα είναι η ενσωμάτωση και διασφάλιση της προσβασιμότητας όλων των μαθητών στο κοινωνικό γίνεσθαι του σχολικού περιβάλλοντος, με απώτερο σκοπό την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας και την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου.</p> <p>Η υλοποίηση της συγκεκριμένης δράσης από το ΕΠ «Αττική 2014-2020» βρίσκεται σε συνέργεια και συμπληρωματικότητα με την αντίστοιχη δράση που θα χρηματοδοτηθεί από το ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού - Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», η οποία θα περιλαμβάνει (α) την παράλληλη στήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και (β) την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης.</p>

Ομάδα στόχος	<ul style="list-style-type: none"> Ατομα ευπαθών ομάδων. Περιθωριοποιημένα άτομα.
Τρόπος υλοποίησης δράσης	Επιχορήγηση (grant)
Σύνδεση με αιρεσιμότητες	Η ύπαρξη και η εφαρμογή εθνικού στρατηγικού πλαισίου πολιτικής για τη μείωση της φτώχειας με στόχο την ενεργητική ένταξη των ατόμων που είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση.
Σύνδεση με αυτοδεσμεύσεις	ΝΑΙ
Ενδεικτικοί δικαιούχοι	<ul style="list-style-type: none"> Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής (ΕΥΕ) Εκπαιδευτικών Δράσεων / Επιτελική Δομή Υπουργείου Παιδείας & Θρησκευμάτων
Χρονοδιάγραμμα	Τρία σχολικά έτη (2015-2016), (2016-2017), (2017-2018)
Χωρική διάσταση	Περιφέρεια Αττικής

7.1.2.3 Εναρμόνιση Επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής

Χρηματοδοτικό Σχήμα

	Σύνολο Χώρας/ Κατηγορίες Περιφέρειας
Συνολικό Κόστος (α=β+ζ)	350.000,00 €
Δημόσια Δαπάνη (β=γ+δ+ε)	350.000,00 €
Ενωσιακή Συνδρομή (γ)	280.000,00 €
Εθνική Συμμετοχή (δ)	70.000,00 €
Άλλη χρηματοδότηση (ε)	-
Ιδιωτική Συμμετοχή (ζ)	-

Τύπος Δράσης

Σύνδεση με Μέτρο Πολιτικής ΠεΣΚΕ	METPO 2.1.1
Χαρακτηρισμός δράσης	Έργο ΕΚΤ (Επιδότηση)
Ονομασία τύπου δράσης	Εναρμόνιση Επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής
Συνοπτική περιγραφή δράσης	<p>Με τη συγκεκριμένη δράση, μέσω στοχευμένων για την αποτελεσματικότητά τους παρεμβάσεων, επιδιώκεται η παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φύλαξης παιδιών με αναπηρία για ένα (1) έτος (2015-2016).</p> <p>Στόχος της εν λόγω δράσης είναι η ισότιμη πρόσβαση των ευπαθών ομάδων σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες και παράλληλα στην αποδέσμευση των ωφελούμενων γονέων από τα εξαρτώμενα τέκνα τους με αναπηρία. Επίσης, συμβάλλει στην αύξηση της απασχόλησης και την διατήρηση των ωφελούμενων γυναικών σε θέσεις εργασίας.</p> <p>Σημειώνεται ότι η προτεινόμενη δράση αναμένεται να υλοποιηθεί με ενιαίο τρόπο σε όλη τη χώρα, με ένα δικαιούχο, ο οποίος θα εκδώσει</p>

	<p>πρόσκληση προς δομές και προς δυνητικές ωφελούμενες μητέρες. Ο δικαιούχος θα κάνει και τη σύζευξη μεταξύ παιδιών και θέσεων σε δομές. Η διάθεση της θέσης πραγματοποιείται προς τη γυναίκα ωφελούμενη μέσω «εντολής τοποθέτησης» (voucher) του τέκνου της.</p> <p>Κατά συνέπεια η υλοποίησή της βρίσκεται σε άμεση συνέργεια και συμπληρωματικότητα με την αντίστοιχη δράση του «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού - Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020».</p>
Ομάδα στόχος	<ul style="list-style-type: none"> Ατομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό
Τρόπος υλοποίησης δράσης	Επιχορήγηση (grant)
Σύνδεση με αιρεσιμότητες	Η ύπαρξη και η εφαρμογή εθνικού στρατηγικού πλαισίου πολιτικής για τη μείωση της φτώχειας με στόχο την ενεργητική ένταξη των ατόμων που είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση.
Σύνδεση με αυτοδεσμεύσεις	ΝΑΙ
Ενδεικτικοί δικαιούχοι	<ul style="list-style-type: none"> ΕΕΤΑΑ
Χρονοδιάγραμμα	Ένα σχολικό έτος 2015-2016
Χωρική διάσταση	Περιφέρεια Αττικής

7.2 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ

7.2.1 Πίνακες συναντήσεων – Κατάσταση ενεργοποίησης φορέων

ΔΗΜΟΙ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ	ΑΙΤΗΣΗ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ		
ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	2-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΟΣ	11-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	28-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ	2-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	28-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	11-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	27-Μαΐ	ΝΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ		
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	2-Ιουν	ΝΑΙ

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	28-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ	8-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	27-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	8-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ - ΠΕΥΚΗΣ	5-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	28-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	27-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ - ΧΟΛΑΡΓΟΥ	10-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	4-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ	10-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	4-Ιουν	ΝΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ		
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	3-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	29-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	3-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	29-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	27-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	2-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	2-Ιουν	ΝΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΟΤΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ		
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	9-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΜΟΥ	3-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑΣ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	11-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	2-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΤΑΥΡΟΥ	11-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	28-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	12-Ιουν	ΝΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ		
ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ	29-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	12-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΚΡΩΠΙΑΣ	3-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	18-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	23-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	3-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ	17-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ	17-Ιουν	ΝΑΙ

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ - ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	9-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΤΩΝ - ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	9-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΩΡΩΠΟΥ	15-Ιουν	ΝΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ		
ΔΗΜΟΣ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	25-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	25-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΔΡΑΣ - ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΡΕΩΝ	2-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	25-Μαΐ	ΝΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ		
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	11-Ιουν	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	26-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	26-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	27-Μαΐ	ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	27-Μαΐ	ΝΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΗΣΩΝ		
ΔΗΜΟΣ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ		
ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ		
ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ		ΝΑΙ
ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ		
ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ		ΝΑΙ

ΑΛΛΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ	ΑΙΤΗΣΗ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ		ΝΑΙ
ΜΚΟ ΑΠΟΣΤΟΛΗ	19-Ιουν	
ΓΝΕ ΘΡΙΑΣΙΟ		
2ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΓΕΛ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ		
ΕΚΠΟΙΖΩ		
ΛΑΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ		
ΕΝΩΣΗ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ Ν. ΙΩΝΙΑΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ Β. ΠΡ. & ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ		
ΕΚΠΟΣΠΟ ΝΟΣΤΟΣ		ΝΑΙ

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

ΙΝΜΕΚΟ		
ΔΙΟΤΙΜΑ		
ΕΡΜΗΣ ΑΜΕΑ		
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΑΡΝΑΒΑ		
ΚΑΡΙΤΑΣ		
ΑΜΚΕ ΠΟΡΕΙΑ		
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΕΚΝΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ		
ΚΕΣΟ		
ΠΡΟΛΗΨΙΣ	19-Ιουν	ΝΑΙ
ΑΜΚΕ ΔΥΝΑΜΗ ΖΩΗΣ		
ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝ. ΕΡΓΑΣΙΑΣ		
ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ		
ΜΕΛΕΔΩΝΗ		
ΠΡΑΞΙΣ	19-Ιουν	ΝΑΙ
ΑΡΣΙΣ		
ΠΕΔΑ		
ΕΝΩΣΗ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ ΑΘΗΝΩΝ		ΝΑΙ
EQUAL SOCIETY		ΝΑΙ
ΡΙΖΑΚΟΣ- ΑΙΤΗΜΑ		ΝΑΙ
UNESCO	26-Ιουν	ΝΑΙ
ΓΙΑΤΡΟΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	25-Ιουν	ΝΑΙ
ΟΝΗΣΙΜΟΣ		ΝΑΙ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ		
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΕΚΝΩΝ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ		ΝΑΙ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΕΚΝΩΝ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ		
ΝΕΟΙΝΚΑ		
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΕΚΝΩΝ ΔΙΟΝΥΣΟΥ		
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	18-Ιουν	ΝΑΙ
ΕΠΑΨΥ		
ΕΝΩΣΗ ΑΣΣΥΡΙΩΝ	25-Ιουν	
ΟΜΙΛΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ		
ΚΕΔΕ		
ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΟΙΝ. ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ & ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ		
RED KITCHEN		
CVMK BODY PSYCHOTHERAPIST		
ΑΛΜΑ		
ΛΕΣΧΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΝΕΟΥ ΚΟΣΜΟΥ		
Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΑ, ΥΜΗΤΤΟΥ		ΝΑΙ
Ι.ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΝΙΚΑΙΑΣ		
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΥΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ		

Ο ΠΛΗΣΙΟΝ		
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΕΚΝΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ		
ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ Ε.Π.Ε		
ΝΕΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ	18-Ιουν	ΝΑΙ

7.2.2 Είδη Δομών ανά Περιφερειακή Ενότητα και Δήμο

7.2.2.1 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Βόρειου Τομέα

	Π.Ε. ΒΟΡΕΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΥΚΟΒΡΥΣΣΗΣ ΠΕΥΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ ΧΑΛΔΑΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ ΨΥΧΙΚΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ
Βοήθεια στο Σπίτι	11	3	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	0
Αγορά χωρίς μεσάζοντες - Δράσεις Κοινωνικής Αλληλεγγύης	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Αθλητικά τμήματα	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0
Ανοικτό Κέντρο Ημερήσιας Υποδοχής Αστέγων	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Απεξάρτηση	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Γραφείο για την Απασχόληση	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Γραφείο Διαμεσολάβησης	4	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Γραφείο Ισότητας των Φύλων	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Γραφείο Παιδείας, Πολιτισμού	4	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0
Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας	2	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Δημοτική Βιβλιοθήκη	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0
Δημοτική Ιματιοθήκη	2	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Δημοτική Κατασκήνωση	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Δημοτικό Ιατρείο	5	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Δημοτικός Λαχανόκηπος	3	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Δίκτυο Εθελοντών	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης, Συμβουλευτικής	4	0	0	0	3	0	0	0	1	0	0	0	0
Εκπαίδευση Ενηλίκων	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	20	2	7	1	1	1	2	1	1	0	3	0	1
ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
ΚΔΑΠ - ΜΕΑ	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κοινωνική Υπηρεσία	13	1	1	1	0	1	0	1	0	0	1	7	0
Κοινωνικό Ανταλλακτήριο	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κοινωνικό Ιατρείο	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Κοινωνικό Παντοπωλείο	10	1	1	1	1	0	1	1	1	2	0	0	1
Κοινωνικό Συσσίτιο	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Κοινωνικό Φαρμακείο	6	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	1
Κοινωνικό Φροντιστήριο	3	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικός Οργανισμός)	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί	25	0	11	1	1	1	3	1	0	0	7	0	0
Προγράμματα Κοινωνικής Ένταξης	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Πρόληψη και Παρέμβαση	3	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0
Προνοιακά Επιδόματα	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Συμβουλευτικό Κέντρο Προληπτικής Ιατρικής	3	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Τράπεζα Αίματος	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Τράπεζα Χρόνου	2	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	5	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	1	0
Χρηματικά βοηθήματα	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Σύνολα	162	13	36	8	16	7	15	10	7	5	15	21	9

7.2.2.2 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Νότιου Τομέα

	Π.Ε. ΝΟΤΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΤΑΥΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ
Βοήθεια στο Σπίτι	6	1	0	1	1	1	2	0	0
Γραφείο Διαμεσολάβησης	2	1	0	1	0	0	0	0	0
Γραφείο Καταναλωτή	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Δημοτική Ιματιοθήκη	3	1	0	0	1	1	0	0	0
Δημοτικό Ιατρείο	6	1	1	1	0	1	0	1	1
Δημοτικός Λαχανόκηπος	1	1	0	0	0	0	0	0	0
ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	14	1	1	1	0	4	0	4	3
ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	2	0	1	0	0	0	0	1	0
Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	3	0	1	0	0	1	0	0	1
ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Κοινωνική Υπηρεσία	3	1	0	0	1	1	0	0	0
Κοινωνικό Ανταλλακτήριο	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Κοινωνικό Παντοπωλείο	8	1	1	1	1	1	1	1	1
Κοινωνικό Συσσίτιο	3	1	1	1	0	0	0	0	0
Κοινωνικό Φαρμακείο	5	0	1	0	2	1	0	1	0
Κοινωνικό Φροντιστήριο	2	1	1	0	0	0	0	0	0
Παιδικό, Βρεφικό και Βρεφονηπιακό Σταθμοί	9	0	0	1	0	0	0	8	0
Παροχή τροφίμων	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Προγράμματα Κοινωνικής Ένταξης	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Πρόληψη και Παρέμβαση	2	0	1	0	1	0	0	0	0
Συμβουλευτικό Κέντρο	1	0	0	0	0	0	1	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Τράπεζα Αίματος	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Τράπεζα Ειδών	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Τράπεζα Τροφίμων	3	0	0	0	1	0	2	0	0
Τράπεζα Χρόνου	3	1	1	1	0	0	0	0	0
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Χρηματικά βοηθήματα	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Σύνολα	85	15	10	10	8	11	9	16	6

7.2.2.3 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Κεντρικού Τομέα

	Π.Ε. ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΖΟΓΡΑΦΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΝΕΑΣ
Βοήθεια στο Σπίτι	14	9	0	0	0	1	1	0	3
Αθλητικά τμήματα	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Αυτοτελές τμήμα Υγείας, Κοινωνικής Πολιτικής	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Γηροκομείο	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Γραφείο για την Απασχόληση	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Γραφείο Διαμεσολάβησης	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Γραφείο Ενημέρωσης Ανέργων και Επιχειρήσεων	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Γραφείο Παιδείας, Πολιτισμού	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Δημοτική αγορά	2	0	0	0	1	0	0	0	1
Δημοτική Ιματιοθήκη	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Δημοτικό Ιατρείο	1	0	1	0	0	0	0	0	0
ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	9	0	1	1	0	2	3	1	1
ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	1	0	0	0	0	1	0	0	0
ΚΔΑΠ - ΜΕΑ	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	5	0	0	3	0	0	0	0	1
ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)	3	0	0	0	1	1	0	0	1
Κοινωνική Υπηρεσία	13	0	2	4	0	2	3	1	1
Κοινωνικό Ανταλλακτήριο	1	0	0	0	0	1	0	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Κοινωνικό Ιατρείο	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Κοινωνικό Παντοπωλείο	7	1	0	0	1	2	2	0	1
Κοινωνικό Συσσίτιο	4	1	0	0	0	0	0	0	3
Κοινωνικό Φαρμακείο	3	1	0	0	0	1	1	0	0
Κοινωνικό Φρονιστήριο	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Ξενώνες, Υπνωτήρια	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί	11	0	1	0	0	1	7	0	2
Προγράμματα Κοινωνικής Ένταξης	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Συμβουλευτικό Κέντρο	2	1	0	0	0	1	0	0	0
Τράπεζα Χρόνου	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Σύνολα	93	18	5	8	3	16	23	2	18

7.2.2.4 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Πειραιά

	Π.Ε. ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ
Βοήθεια στο Σπίτι	2	0	1	1	0	0
Αυτοτελές τμήμα Υγείας, Κοινωνικής Πολιτικής	1	0	0	1	0	0
Γραφείο Διαμεσολάβησης	3	0	0	1	0	2
Δημοτική Ιματιοθήκη	1	1	0	0	0	0
Δημοτικό Ιατρείο	1	1	0	0	0	0
ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	22	1	11	1	9	0
ΚΔΑΠ - ΜΕΑ	1	0	0	1	0	0
Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	1	0	0	0	1	0
ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)	1	0	0	1	0	0
Κοινωνική Υπηρεσία	15	0	12	1	1	1
Κοινωνικό Παντοπωλείο	2	1	0	1	0	0
Κοινωνικό Συσσίτιο	1	0	0	1	0	0
Κοινωνικό Φαρμακείο	1	0	0	1	0	0
Ξενώνες, Υπνωτήρια	2	2	0	0	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί	16	0	16	0	0	0
Παροχή τροφίμων	1	0	0	0	0	1
Πρόληψη και Παρέμβαση	3	2	0	1	0	0
Προνοιακά Επιδόματα	1	1	0	0	0	0
Τράπεζα Αίματος	1	0	0	0	1	0
Τράπεζα Ειδών	2	0	0	2	0	0
Τράπεζα Χρόνου	1	0	0	1	0	0
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	1	1	0	0	0	0
Χρηματικά βοηθήματα	1	1	0	0	0	0
Σύνολα	81	11	40	14	12	4

7.2.2.5 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Ανατολικής Αττικής

	Π.Ε. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΡΩΠΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΑ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΔΙΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ - ΠΙΚΕΡΜΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΤΩΝ - ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΩΡΟΠΟΥ
Βοήθεια στο Σπίτι	14	4	2	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
Αγορά χωρίς μεσάζοντες - Δράσεις Κοινωνικής Αλληλεγγύης	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Γραφείο Διαμεσολάβησης	4	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Γραφείο Παιδείας, Πολιτισμού	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Δημοτική Βιβλιοθήκη	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Δημοτική Ιματιοθήκη	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Δημοτικό Ιατρείο	3	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Δημοτικός Λαχανόκηπος	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής, αυτοτελές τμήμα Υγείας	14	0	0	3	0	2	0	1	1	0	0	0	7	0
Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης, Συμβουλευτικής	3	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	17	1	3	0	1	2	0	2	2	0	2	0	4	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	4	2	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0
ΚΔΑΠ - ΜΕΑ	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)	3	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Κοινωνική Υπηρεσία	7	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	0	2	0
Κοινωνικό Ιατρείο	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Κοινωνικό Παντοπωλείο	9	1	0	1	0	1	0	1	0	1	2	1	1	0
Κοινωνικό Συσσίτιο	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κοινωνικό Φαρμακείο	5	1	0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	0	0
Κοινωνικό Φροντιστήριο	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ξενώνες, Υπνωτήρια	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Παιδικό, Βρεφικό και Βρεφονηπιακό Σταθμοί	15	1	0	0	1	2	0	2	0	0	2	5	0	2
Πολιτιστικό κέντρο	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Προνοιακά Επίδομα	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Τράπεζα Αίματος	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Τραπεζα Τροφίμων	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Τράπεζα Χρόνου	4	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	4	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0
Σύνολα	124	16	11	10	7	10	2	8	9	4	10	15	20	2

7.2.2.6 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Δυτικού Τομέα

	Π.Ε. ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ -	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΥ
Βοήθεια στο Σπίτι	8	1	2	0	1	2	1	1

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Αγορά χωρίς μεσάζοντες - Δράσεις Κοινωνικής Αλληλεγγύης	1	0	1	0	0	0	0	0
Αθλητικά τμήματα	1	0	0	0	0	0	1	0
Γραφείο για την Απασχόληση	2	0	1	1	0	0	0	0
Γραφείο Ισότητας των Φύλων	2	0	1	1	0	0	0	0
Γραφείο Παιδείας, Πολιτισμού	1	0	0	0	1	0	0	0
Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας	1	0	1	0	0	0	0	0
Δημοτική Κατασκήνωση	1	0	1	0	0	0	0	0
Δημοτικό Ιατρείο	1	0	0	0	1	0	0	0
Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής, αυτοτελές τμήμα Υγείας	4	1	1	0	1	0	1	0
Δίκτυο Εθελοντών	1	0	1	0	0	0	0	0
Δομές άμεσης καταπολέμησης της φτώχειας	3	0	3	0	0	0	0	0
Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης, Συμβουλευτικής	1	0	0	0	1	0	0	0
ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	9	2	1	0	1	1	4	0
ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	4	0	2	0	0	2	0	0
Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	1	0	0	0	0	0	1	0
ΚΗΦΗ (Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων)	1	1	0	0	0	0	0	0
Κοινωνική Υπηρεσία	6	0	4	0	0	0	0	2
Κοινωνικό Ανταλλακτήριο	2	1	1	0	0	0	0	0
Κοινωνικό Παντοπωλείο	4	1	0	1	1	0	0	1
Κοινωνικό Συσσίτιο	3	0	2	0	1	0	0	0
Κοινωνικό Φαρμακείο	3	0	1	0	1	0	1	0
Κοινωνικό Φροντιστήριο	3	0	1	1	1	0	0	0
Παιδικοί, Βρεφικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί	8	0	0	0	0	0	8	0
Παροχή τροφίμων	2	0	1	0	0	0	1	0
Πρόληψη και Παρέμβαση	1	0	0	0	1	0	0	0
Συμβουλευτικό Κέντρο	3	1	0	0	1	1	0	0
Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών	1	0	1	0	0	0	0	0
Τράπεζα Αίματος	1	0	1	0	0	0	0	0
Τράπεζα Ειδών	1	0	0	0	1	0	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Τραπεζα Τροφίμων	1	0	1	0	0	0	0	0
Τράπεζα Χρόνου	1	1	0	0	0	0	0	0
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	3	0	1	0	1	0	1	0
Χρηματικά βοηθήματα	3	0	1	0	1	0	1	0
Σύνολα	88	9	30	4	15	6	20	4

7.2.2.7 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Νήσων

	Π.Ε. ΝΗΣΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΟΖΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ
Βοήθεια στο Σπίτι	5	0	1	1	1	0	0	1	1
Γραφείο Παιδείας, Πολιτισμού	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Δημοτικό Ιατρείο	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης, Συμβουλευτικής	1	0	0	0	0	1	0	0	0
ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Κοινωνική Υπηρεσία	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Κοινωνικό Παντοπωλείο	3	0	0	1	0	1	0	0	1
Κοινωνικό Συσσίτιο	3	0	1	0	1	0	1	0	0
Κοινωνικό Φαρμακείο	2	0	0	1	0	0	0	0	1
Παιδικό, Βρεφικό και Βρεφονηπιακό Σταθμοί	2	0	0	0	1	0	0	1	0
Προνοιακά Επιδόματα	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Τραπεζα Τροφίμων	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Σύνολα	24	0	2	3	5	6	1	3	4

7.2.2.8 Είδη Δομών στην Περιφερειακή Ενότητα Δυτικής Αττικής

	Π.Ε. ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΔΡΑΣ -	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΡΕΩΝ
Βοήθεια στο Σπίτι	6	1	0	1	1	3

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Ανοικτό Κέντρο Ημερήσιας Υποδοχής Αστέγων	1	0	0	0	1	0
Γραφείο για την Απασχόληση	1	0	0	0	0	1
Γραφείο Διαμεσολάβησης	1	1	0	0	0	0
Δημοτική Βιβλιοθήκη	2	0	0	0	0	2
Δημοτικός Λαχανόκηπος	1	1	0	0	0	0
Δομές Ψυχικής Υγείας, Υποστήριξης, Συμβουλευτικής	1	0	0	1	0	0
ΙΑΚ (Ιατροκοινωνικό Κέντρο ROMAN)	2	0	0	1	0	1
ΚΑΠΗ (Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων)	5	2	0	0	1	2
ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών)	1	0	0	1	0	0
Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	1	0	0	0	0	1
Κοινωνική Υπηρεσία	1	0	0	0	0	1
Κοινωνικό Ιατρείο	1	0	0	1	0	0
Κοινωνικό Παντοπωλείο	5	1	1	1	1	1
Κοινωνικό Συσσίτιο	2	0	1	1	0	0
Κοινωνικό Φαρμακείο	3	1	1	0	0	1
Κοινωνικό Φρονιστήριο	3	1	0	1	0	1
Ξενώνες, Υπνωτήρια	1	0	0	0	1	0
Παιδικό, Βρεφικό και Βρεφονηπιακό Σταθμοί	10	0	0	4	0	6
Πολιτιστικό κέντρο	1	0	0	0	0	1
Προγράμματα Κοινωνικής Ένταξης	1	0	0	0	0	1
Συμβουλευτικό Κέντρο	1	0	0	1	0	0
Τράπεζα Χρόνου	1	0	1	0	0	0
Χορήγηση βιβλιαρίων υγείας	1	0	0	0	0	1
Σύνολα	53	8	4	13	5	23

7.2.3 Ομάδες ωφελούμενων ανά Περιφερειακή Ενότητα και Δήμο

7.2.3.1 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Β. Τομέα

	Π.Ε. ΒΟΡΕΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ - ΠΕΝΤΕΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ - ΧΟΛΑΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ - ΨΥΧΙΚΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ
Άνεργοι	2746	2435	0	0	0	0	248	0	0	0	0	63	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

ΑΜΕΑ	799	56	25	51	562	0	23	0	0	10	0	72	0
Ανασφάλιστοι	3715	766	0	182	505	0	288	160	332	170	500	0	812
Άνεργοι άνω των 54 μέχρι και 65 ετών	13	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ανήλικα παιδιά	938	495	43	110	141	0	59	0	0	50	0	40	0
Ανοικοί Ασθενείς	72	0	72	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Άποροι	1514	995	0	0	7	0	162	350	0	0	0	0	0
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	18	0	0	0	0	0	18	0	0	0	0	0	0
Άστεγοι	86	4	0	2	0	0	22	54	0	4	0	0	0
Εθελοντές	571	47	524	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	4675	0	180	32	265	0	0	0	4198	0	0	0	0
Ηλικιωμένοι	13103	3729	146	0	52	400	836	5060	0	0	1880	0	1000
Ηλικιωμένοι (άνω 65ετών) χωρίς Ασφάλιση Υγείας	13	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κοινωνικές Εκθέσεις, Κοινωνικά Ιστορικά	12	0	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Μετανάστες	8	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0
Ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός (ατ. ή οικ.εισ. μικρότερο από εγγυημένο όριο συντ.)	981	981	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Όλες οι ομάδες	30379	0	15512	2088	267	0	9341	805	0	0	1780	190	396
Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	2943	0	632	301	570	0	312	298	770	0	60	0	0
Πολύτεκνοι	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Συνταξιούχοι	676	0	676	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Τρίτεκνοι	8	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	8794	113	0	421	2649	0	93	0	3000	411	490	0	1617
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	29	29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	85	59	0	0	0	0	26	0	0	0	0	0	0
Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	200	0	0	0	0	0	200	0	0	0	0	0	0
Ψυχικά Ασθενής	71	71	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σύνολα	72451	9806	17810	3199	5018	400	11646	6727	8300	645	4710	365	3825

7.2.3.2 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Ν. Τομέα

	Π.Ε. ΝΟΤΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΠΑΥΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ
Άνεργοι	100	100	0	0	0	0	0	0	0
ΑΜΕΑ	536	158	0	0	0	0	17	298	63
Ανασφάλιστοι	4491	2434	200	0	0	0	0	1857	0
Ανήλικα παιδιά	1964	0	475	0	0	0	0	1006	483
Άποροι	2354	154	2200	0	0	0	0	0	0
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	115	115	0	0	0	0	0	0	0
Άστεγοι	53	8	0	0	0	15	0	15	15
Ηλικιωμένοι	15988	1500	1212	1300	0	8000	76	3900	0
Ηλικιωμένοι (άνω 65ετών) χωρίς Ασφάλιση Υγείας	14	14	0	0	0	0	0	0	0
Μαθητές	58	58	0	0	0	0	0	0	0
Μοναχικά άτομα	272	272	0	0	0	0	0	0	0
Ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός (ατ. ή οικ.εισ. μικρότερο από εγγυημένο όριο συντ.)	204	204	0	0	0	0	0	0	0
Όλες οι ομάδες	37693	7760	3500	1700	1790	21500	1443	0	0
Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	1950	0	0	1200	0	0	0	750	0
Περιθωριοποιημένοι (και εξ αυτών λοιποί)	8	0	0	0	0	0	0	0	8
Πολύτεκνοι	23	23	0	0	0	0	0	0	0
Συνταξιούχοι	35	35	0	0	0	0	0	0	0
Τρίτεκνοι	31	31	0	0	0	0	0	0	0
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	2818	1380	103	0	70	0	40	645	580
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	12	12	0	0	0	0	0	0	0
Ψυχικά Ασθενής	500	0	0	0	0	500	0	0	0
Σύνολα	69219	14258	7690	4200	1860	30015	1576	8471	1149

7.2.3.3 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Κεντρικού Τομέα

	Π.Ε. ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ - ΥΜΗΤΤΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΝΕΑΣ
Άνεργοι	6342	0	0	0	0	230	6112	0	0
Αιμοδότες	67	0	0	0	0	0	67	0	0
ΑΜΕΑ	1659	672	0	0	60	96	696	0	135
Ανασφάλιστοι	6944	0	0	0	0	31	6913	0	0
Άνεργοι άνω των 54 μέχρι και 65 ετών	62	0	0	0	0	62	0	0	0
Άνεργοι χωρίς κάρτα ανεργίας ΟΑΕΔ	34	0	0	0	0	34	0	0	0
Ανήλικα παιδιά	7819	6068	0	0	223	383	55	0	1090
Άποροι	25013	24267	0	0	0	2	744	0	0
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	875	0	0	0	0	35	840	0	0
Άστεγοι	528	515	0	0	4	5	4	0	0
Γυναίκες θύματα κακοποίησης	11	0	0	0	0	2	9	0	0
Εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα	29	0	0	0	0	5	24	0	0
Επαπειλούμενοι άστεγοι	4	0	0	0	0	4	0	0	0
Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	876	0	0	0	0	0	497	0	379
Ηλικιωμένοι	4298	690	0	0	0	1201	2135	0	272
Μαθητές	2778	0	0	0	0	2778	0	0	0
Μετανάστες	574	0	0	0	0	0	574	0	0
Μοναχικά άτομα	227	0	0	0	0	0	227	0	0
Όλες οι ομάδες	27922	17280	0	6400	0	1505	161	630	1946
Οροθετικοί	4	0	0	0	0	1	3	0	0
Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	4516	3034	0	0	0	764	420	0	298
Παλιννοστούντες	78	0	0	0	0	0	78	0	0
Περιθωριοποιημένοι (και εξ αυτών λοιποί)	1105	1098	0	0	7	0	0	0	0
Πολύτεκνοι	114	0	0	0	0	0	114	0	0
Πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο	33	0	0	0	0	0	33	0	0
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	44207	12465	0	0	907	25	29590	0	1220
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	315	0	0	0	0	129	186	0	0
Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	632	0	0	0	0	62	570	0	0
Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	137	0	0	0	0	0	137	0	0
Φυλακισμένοι/Αποφυλακισμένοι	9	0	0	0	0	0	9	0	0

Σύνολα	137212	66089	0	6400	1201	7354	50198	630	5340
--------	--------	-------	---	------	------	------	-------	-----	------

7.2.3.4 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Δυτικού Τομέα

	Π.Ε. ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΤΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ
Άνεργοι	295	0	165	0	0	0	0	130
Αιμοδότες	134	0	134	0	0	0	0	0
ΑΜΕΑ	169	0	44	0	70	0	0	55
Ανασφάλιστοι	813	0	813	0	0	0	0	0
Ανήλικα παιδιά	152	0	152	0	0	0	0	0
Ανοϊκοί Ασθενείς	2	0	2	0	0	0	0	0
Άποροι	48	0	0	0	0	0	0	48
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	30	0	0	0	0	0	0	30
Γυναίκες θύματα κακοποίησης	150	0	0	0	0	150	0	0
Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	117	15	102	0	0	0	0	0
Ηλικιωμένοι	9239	0	9239	0	0	0	0	0
Ηλικιωμένοι (άνω 65ετών) χωρίς Ασφάλιση Υγείας	70	0	0	0	0	0	0	70
Μέλη πολύτεκνων οικ. (οικ.εισ. μεταξύ 5.900€ και 12.000€)	10	0	0	0	0	0	0	10
Νοικοκυριά χωρίς κανένα εργαζόμενο	500	0	450	0	0	0	0	50
Ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός (ατ. ή οικ.εισ. μικρότερο από εγγυημένο όριο συντ.)	80	0	0	0	0	0	0	80
Όλες οι ομάδες	18522	0	3530	500	12192	150	0	2150
Περιθωριοποιημένοι (και εξ αυτών λοιποί)	25	0	0	0	0	0	0	25
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	250	0	250	0	0	0	0	0
Σύνολα	30606	15	14881	500	12262	300	0	2648

7.2.3.5 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Πειραιώς

	Π.Ε. ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΠΕΝΤΗ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΟΝΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ
Άνεργοι	391	0	391	0	0	0
Αιμοδότες	180	0	0	0	180	0
ΑΜΕΑ	11822	11782	0	10	0	30

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Ανασφάλιστοι	2208	2102	106	0	0	0
Ανήλικα παιδιά	3651	3535	0	0	0	116
Άποροι	375	37	338	0	0	0
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	51	0	0	0	0	51
Άστεγοι	65	60	0	0	0	5
Γυναίκες θύματα κακοποίησης	17	17	0	0	0	0
Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	5989	0	5889	100	0	0
Ηλικιωμένοι	7814	3100	3370	1175	169	0
Μαθητές	1596	0	1596	0	0	0
Νοικοκυριά χωρίς κανένα εργαζόμενο	300	0	0	0	0	300
Όλες οι ομάδες	6417	200	99	6118	0	0
Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	3441	2500	857	0	0	84
Παιδιά θύματα κακοποίησης	16	16	0	0	0	0
Περιθωριοποιημένοι (και εξ αυτών λοιποί)	100	0	0	0	0	100
Περιθωριοποιημένοι (ΡΟΜΑ)	170	0	0	0	70	100
Συνταξιούχοι	167	0	167	0	0	0
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	1964	0	774	920	0	270
Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	7	0	7	0	0	0
Ψυχικά Ασθενής	205	0	205	0	0	0
Σύνολα	46946	23349	13799	8323	419	1056

7.2.3.6 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Ανατολικής Αττικής

	Π.Ε. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΡΟΠΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΑ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ - ΜΕΣΣΟΓΕΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ - ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΤΩΝ - ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΩΡΟΠΟΥ
Άνεργοι	1286	0	0	616	0	45	0	0	0	285	0	340	0	0
ΑΜΕΑ	824	0	350	167	85	100	0	6	0	33	0	83	0	0
Ανασφάλιστοι	3644	0	260	1021	450	45	0	391	400	48	90	92	847	0
Άνεργοι άνω των 54 μέχρι και 65 ετών	333	0	0	301	0	0	0	0	0	0	0	32	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Άνεργοι χωρίς κάρτα ανεργίας ΟΑΕΔ	202	0	0	202	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ανήλικα παιδιά	2056	872	40	295	91	0	0	261	0	0	45	452	0	0
Άποροι	3362	0	120	1116	0	1500	0	0	0	283	0	343	0	0
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	42	0	0	42	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Άστεγοι	29	0	0	11	0	0	0	0	0	0	0	18	0	0
Γυναίκες θύματα κακοποίησης	36	20	15	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Εθελοντές	270	0	0	247	0	0	0	0	0	0	0	0	23	0
Εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα	9	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0
Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	1110	90	0	0	0	900	0	0	0	0	100	20	0	0
Ηλικιωμένοι	8601	2465	430	104	25	2544	900	736	0	0	290	26	1081	0
Ηλικιωμένοι (άνω 65ετών) χωρίς σύνταξη (ατ. ή οικ.ετ.εισ. κάτω από το εγγυημένο όριο συντ.)	44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44	0	0
Κοινωνικές Εκθέσεις, Κοινωνικά Ιστορικά	384	0	0	0	0	0	0	384	0	0	0	0	0	0
Μαθητές	284	0	0	284	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Μέλη πολύτεκνων οικ. (οικ.εισ. μεταξύ 5.900€ και 12.000€)	49	0	0	49	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Μέλη πολύτεκνων οικ. (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	190	0	0	184	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0
Μετανάστες	256	0	0	256	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Μοναχικά άτομα	90	0	0	73	0	0	0	0	0	0	0	17	0	0
Νοικοκυριά με έναν εργαζόμενο	173	0	0	135	0	0	0	0	0	0	0	38	0	0
Νοικοκυριά χωρίς κανένα εργαζόμενο	1625	0	0	1545	0	0	0	0	0	0	0	80	0	0
Ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός (ατ. ή οικ.εισ. μικρότερο από εγγυημένο όριο συντ.)	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	0	0
Όλες οι ομάδες	7612	430	0	230	756	413	0	30	0	50	60	70	5573	0
Οροθετικοί	576	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	576	0
Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	1079	0	0	253	170	198	0	0	0	0	207	167	0	84
Περιθωριοποιημένοι (και εξ αυτών λοιποί)	270	270	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Περιθωριοποιημένοι (ΡΟΜΑ)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Πολύτεκνοι	187	0	0	180	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0
Συνταξιούχοι	901	0	0	148	727	0	0	0	0	0	0	26	0	0
Τρίτεκνοι	160	0	0	160	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Φοιτητές	34	0	0	34	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Υφιστάμενη κατάσταση- οριοθέτηση στρατηγικών επιλογών, στα πεδία κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας στην Περιφέρεια Αττικής

Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	1682	0	0	1380	0	90	0	112	0	0	0	100	0	0
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	66	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	56	0	0
Φτωχοί Συνταξιούχοι (οικ.εισ. μικρότερο από 5.900€)	73	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	73	0	0
Φυλακισμένοι/Αποφυλακισμένοι	9	0	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ψυχικά Ασθενής	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	0	0
Σύνολα	37592	4147	1220	9042	2304	5835	900	1920	400	699	802	2139	8100	84

7.2.3.7 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Νήσων

	Π.Ε. ΝΗΣΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ
Άνεργοι	149	0	0	0	0	149	0	0	0
ΑΜΕΑ	150	0	0	20	25	40	15	50	0
Ανασφάλιστοι	540	0	0	0	40	500	0	0	0
Άνεργοι άνω των 54 μέχρι και 65 ετών	10	0	0	0	0	10	0	0	0
Ανήλικα Παιδιά	238	0	0	15	25	60	18	120	0
Αποροί	110	0	95	0	15	0	0	0	0
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	17	0	0	0	0	17	0	0	0
Άστεγοι	5	0	0	0	0	0	5	0	0
Ηλικιωμένοι	93	0	0	0	0	93	0	0	0
Μαθητές	78	0	0	0	0	78	0	0	0
Όλες οι ομάδες	736	0	0	0	0	346	0	0	390
Οροθετικοί	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	117	0	0	10	15	0	12	80	0
Περιθωριοποιημένοι (και εξ αυτών λοιποί)	80	0	0	0	80	0	0	0	0
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	873	0	0	70	130	63	60	550	0
Σύνολα	3196	0	95	115	330	1356	110	800	390

7.2.3.8 Ομάδες ωφελούμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Δυτικής Αττικής

	Π.Ε. ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΔΡΑΣ - ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΡΕΩΝ
Άνεργοι	270	0	0	270	0	0
ΑΜΕΑ	176	0	0	176	0	0
Ανασφάλιστοι	1184	0	0	270	0	914
Ανήλικα Παιδιά	1374	80	0	1294	0	0
Άποροι	354	0	136	0	0	218
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	67	0	0	67	0	0
Γυναίκες θύματα κακοποίησης	70	0	0	70	0	0
Ηλικιωμένοι	2570	750	0	400	520	900
Μαθητές	80	0	0	0	0	80
Μετανάστες	9	0	0	9	0	0
Όλες οι ομάδες	4500	650	950	200	300	2400
Παιδιά ηλικίας 0-6 ετών	888	0	0	825	0	63
Παιδιά θύματα κακοποίησης	2	0	0	2	0	0
Περιθωριοποιημένοι (ΡΟΜΑ)	1361	0	0	1361	0	0
Φτωχοί Εργαζόμενοι (οικ.εισ. μικρότερο από 12.000€)	81	0	0	0	0	81
Σύνολα	12986	1480	1086	4944	820	4656